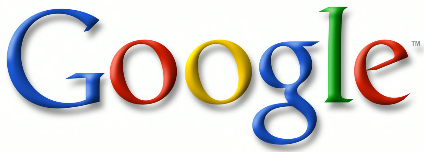
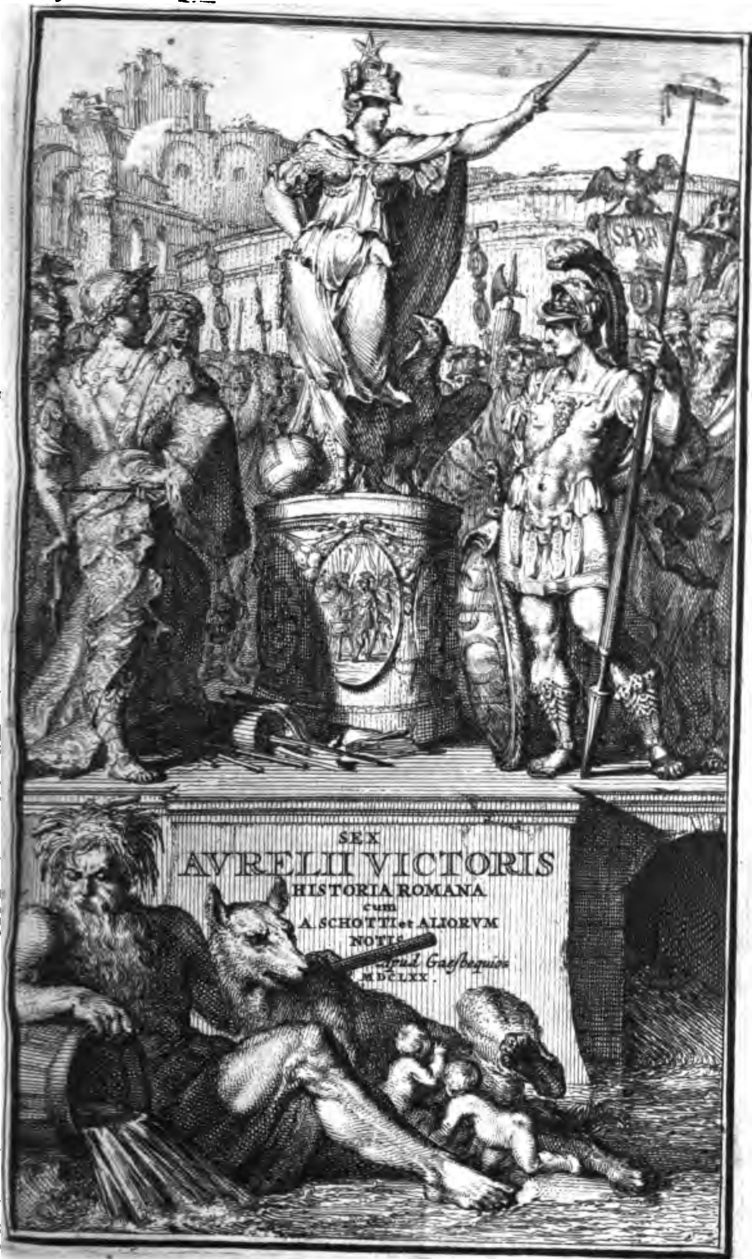

ex Libris Martini
Adolphi van Dieren
Med: Licent: 1769

SPQR
SEX
AVRELII VICTORIS
HISTORIA ROMANA
cum
A. SCHOTTI et ALIORVM
NOTIS
pud Gaesbequios
MDCLXX.

SEX. AURELII VICTORIS HISTORIÆ ROMANÆ BREVIARIUM.

CUM

Schotti, Machanei, Vineti, Lipsii, Casauboni, Gruteri &c. integris

NOTIS.

Lugduni Batavorum & Amstelodami.
Apud DANIELEM, ABRAHAMUM & ADRIANUM à GAESBEECK.
CIƆ IƆC LXX.
Cum Privilegio.

SUMMA PRIVILEGII.

Ordinum Hollandiæ West-Frisiæque singulari Privilegio cautum est, ne quis præter Gaasbekios, proximè se subsequentibus quindecim annis, quovis modo vel integrum vel per partes imprimat imprimive curet, vel distrahat aut venale exponat in Hollandia West-Frisiaque Aurelium Victorem, sub confiscatione exemplarium & trecentorum Florenorum mulcta; ut latius omnia in diplomate sigillo majori Ordd. munito; Hagæ XXIII. Julii anno 1669. Signato

JOHAN DE WIT.

Ad mandatum Ordinum subscripsit

HERB. DE BEAUMONT.

NOBILISSIMO. CLARISSIMO. QUE.

VIRO.

JOHANNI. FREDERICO. GRONOVIO.

J. V. D. CANONICO. ECCLESIÆ.
CATHED. QVAE. EST. HAMBVRGI.
DIGNISSIMO. LINGVAE. GRAE-
CAE. GRAECARVM. QVE. HISTO-
RIAR. IN. ACADEMIA. LVGDVNO-
BATAVA. PROFESSORI. LONGE.
CELEBERRIMO. EJVSDEM. QVE.
VNIVERSITATIS. BIBLIOTHE-
CARIO. H. T. RECTORI. MAGNI-
FICO. MVLTIS. EVROPAE. REGI-
BVS. ALIISVE. EXCELSO. LOCO.
NATIS. PRINCIPIB. PRAESERTIM.
LVDOVICO. XIV. FRANCOR. NA-
VARRAE. QVE. MONARCHAE.
CHRISTIANISSIMO. OB. IN-
SIGNEM. ANTIQVITATIS. ET.
HISTORIARVM. COGNITIONEM.
ET. EGREGIA. DE. VTRIS. QVE.
MERITA. CARO. OMNIVM. QVOT-
QVOT. HVMANIORES. LITERAS.
COLVNT. ADJVTORI. PROMOTO-
RI. AC. FAVTORI. SVMMO. SEX.
AVRELIVM. VICTOREM. INTE-
GRIS. VARIORVM. COMMENTA-
RIIS. AVCTVM. ET. ILLVSTRAT.
GAASBEQVII. FRR. L. M. Q. D. D. D.
LVGDVNI. IN. BATAVIS. IPSIS.
IDIB. AVGVSTI. ANNO. SALVTIS.
cIↄ Iↄc LXX.

AD

LECTOREM.

Exit ex officina noſtra, benevole lector, auctor non minus clarus, quam neceſſarius ad Hiſtoriæ Romanæ cognitionem : & quidem ornatu nitidiſſimo ſpecioſiſſimoque, nec habent cæteræ editiones, quo ad hanc noſtram comparari poſſint. Quod ad characteres, imagines, & chartam attinet, nullis ſumptibus pepercimus; quod ad Textum & Notas, multis partibus emendatiores, locupletioreſque damus. Et ut dictis facta exæquemus, hæc in veſtibulo operis te ſcire voluimus. Uſi ſumus duobus exemplaribus, altero, ut vulgo loquimur, in Octavo, altero in Folio. Exemplo eſſe poteſt curæ in emendando noſtræ totus Machaneus nova luce, nova facie conſpicuus. Neque enim ulla fere annotatio eſt ejus, (abſit invidia dicto) in qua non correctum quædam ire neceſſum habuerimus. Quid de Græcis dicam, quæ fœdum in morem literis Latinis & ne ſic quidem ſine mendis exarata erant?

Multis autem modis auctiora prodire quibus illustratur Victor, testes erunt Notæ Andreæ Schotti, viri indefessi erga literas laboris: nam in margine edit. primæ nonnunquam Lectores ablegabat ad Notas, quæ nusquam erant. Ergo ex Marnii edit. ann. MDCIX. quod ei accesserat huc transferre visum nobis fuit, ita tamen ut ne illa quidem omitteremus, quæ in prima edit. habebantur, admissis etiam, quæ Schottus ipse aut addenda aut corrigenda censuit. Hoc igitur ordine discreta ac digesta omnia, quæ hic exhibemus, accipe. *In originem Urbis Romanæ* Notę Andreę Schotti. Tum Joannes Metellus Sequanus ad Stephanum Pighium de auctoris nomine disputans. In librum *De Viris Illustribus* Notæ & Commentarii Andreæ Schotti, subjunctis etiam Dominici Machanei Scholiis sed magnam partem in integrum restitutis. Dein Schottus ipse de Auctore. In *Cæsares* Annotationes ejusdem Schotti. Quibus adjecimus & viri celeberrimi, qui quondam decus Germaniæ, Jani Gruteri animadversiones. Sequitur altera pars *De vita & moribus Im-*

peratorum Romanorum cum continuis quoque Notis & Emendationibus Andreę Schotti, nec non Clarissimi Viri Eliæ Vineti: nisi quod in calce hujus operis annexos habeas Commentarios minimè contemnendos Jani Gruteri. Tot tantorumque virorum Lucubrationes hic omnes integras, & in meliorem ordinem compositas, nonnullas etiam emendatas, & ab operarum admissis liberatas in hunc unum quasi fasciculum collegimus. Sed nec insuper habuimus fragmentum illud nobile de Breviario Imperii Augusti, & quidem cum auxiliis, quæ præstiterunt ei duo lumina patriæ suæ, alterum Belgii, alterum Galliæ. Justum Lipsium dico & Isaacum Casaubonum. Adhæc *Fragmentum* ipsum sua forma lineisque excudi curavimus, quod Schottus antea continua serie, lineisque parum distinctis publicarat, contra quam in Inscriptionibus fieri amat. His tantis subsidiis nixum Sextum Aurelium Victorem quid est, quod amplius desiderari pateremur; cum nullus ferè sit, qui dum Historiæ Romanæ

operam

operam dat, illum non in ſubſidium adſciſcat. nec credimus quenquam eſſe tam inertem aut ignavum, ut non & ipſe, quorum quondam à ludimagiſtris tenuem auditionem acceperit, inveſtigare velit, qui genus, unde domo ſint Principes illi populi, terrarum domini, Romani. Vale & dum majora molimur, his in præſens fruere.

GERARDI JOANNIS VOSSII
DE
HISTORICIS LATINIS
LIB. II. CAP. VIII.

SEXTUS AURELIUS VICTOR, qui beneficio Cl. Viri, Andreæ Schotti, prodiit in lucem, ætate vixit Constantii & Juliani imperatorum. Siquidem in M. Antonino Philosopho ait, *Constrata terræmotu nostrâ ætate Nicomedia, Cereali consule.* At Neratius Cerealis post IX. Constantii consulatum consul fuit. Adhæc in Julio Philippo inquit, *Nostrâ quoque ætate, post mille, centesimus, consule Philippo, excessit, nullis, uti solet, sollemnibus frequentatus.* Denique in Constantino ait, *Ac memoriâ meâ Constantinum* (malim cum Schotto Constantium) *quamquam cæteris promtum virtutibus, ad usque astra votis omnium subvexere.* Quare nec dubium, quin hic sit ille Aurelius Victor, qui cum Valentiniano consul fuit anno Urbis CIϽCXXII. Ac longè minùs ambigo, quin idem sit Victor, de quo sic Ammianus Marcellinus lib. XXI. *Imperator* (Constantius) *revertitur Nassum, copiosum opidum: quò inde expeditè cuncta disponeret suis utilitatibus profutura: ubi Victorem apud Sirmium visum, scriptorem historicum, exinde venire præceptum, Pannoniæ secundæ Consularem præfecit, & honoravit æneâ statuâ, virum sobrietatis gratiâ multilaudum, multò post Urbi præfectum.* Atque eo ex loco simul cognoscimus, quò virtute, & honestarum artium studiis, pertigerit, licet *rure ortus, tenui-*

que

que & indocto patre, ut ipse de se Victor in Severo scribit. Exstant hujus Victoris libri duo. Prior est de Viris Illustribus à Proca usque ad Julium Cæsarem; qui vel Cornelio Nepoti, vel Plinio Novocomensi, vel Suetonio etiam falsò tribui solet. Alter continet vitas Cæsarum usque ad Juliani tertium consulatum. His libellis præmittitur *Origo gentis Romanæ*. Sed cur commentatiuncula istæc minùs credatur ejusdem esse Victoris, verisimile facit titulus ejus: quando istic legas, ex fontibus illis petitum esse, ex quibus sua hausere juniores ipsi, Livius, & Victor Afer. Quis enim sit Victor ille Afer, si non est historicus ille Ammiano memoratus, ac cujus duo sunt libelli, quos dicebamus? Nec obstat Afri cognomen. Nam Aurelium Victorem natione fuisse Afrum, à vero non abhorret, quandoquidem multus est in ea laudanda, ac alicubi appellat *terrarum decus*. Quamobrem ita colligimus, libellum illum de Origine gentis Romanæ congestum esse ab aliquo, qui fuerit post Aurelium Victorem. Atque idem scripsit *De Origine gentis Patavinæ*: ut ipse initio libelli de origine gentis Romanæ testatur. Victorem fuisse hominem gentilem, vel inde constat, quòd in Hadriani vita eò inclinat, ut Antinoi sacrificium res fuerit pia religiosaque. Alius ab hoc scriptore est Aurelius Victor, cognómento Primus, de quo sic Julius Capitolinus in Opilio Macrino: *Verba denique Aurelii Victoris, cui Primo cognomen erat, hæc fuerant: Macrinum, libertinum hominem, prostibulum* [a] *servilibus officiis occupatum &c.*

[a] *Ita hunc locum distinguo, ut dicat: non* hominem prostibulum, *quod summus vir censet: sed* prostibulum occupatum.

Nam

Nam Julius Capitolinus misit eam Macrini vitam ad Diocletianum Augustum: ut historicum istum laudare non potuerit, qui breviarium suum perduxit usque ad tempora Juliani. Adde quod ea de Macrino neutiquam in hoc Victoris breviario legantur. Alius quoque est Sex. Aurelius Victor, cujus exstat opusculum de vita & moribus imperatorum Romanorum usque ad Theodosii excessum: de quo postea dicemus. Imò nec semper satis convenit inter hosce Victores historicos: ut cùm ille Schotti duos tantùm; alter autem tres agnoscit Gordianos.

IN

SEX. AURELII VICTORIS

Novissimam politissimamque editionem,

A. Schotti, D. Machanei, E. Vineti, J. Lipsii, J. Casauboni, J. Gruteri, &c: Emendatioribus notis auctam:

EPIGRAMMA.

Cæsareæque Domus, Magnorumque, Acta, Virorum,
Exspectata diu, Candide Lector, habes.
Cum pereat quicquid Rerum Natura creavit,
Tendat & in nihilum quod fuit ante nihil;
Doctorum tamen haud cùm corpore Fama quiescit,
Semper at Ingenii stat sine labe Decus.
Ardua post cineres VICTORIS *Gloria vivit,*
Nec patitur SEXTUM *postuma fama mori.*
Nominis AURELII *venient Oblivia Nobis,*
Rhenus ubi nullas siccus habebit aquas.
Sic sua Divinæ virtuti præmia digna
Sunt, etiam tristes effugitura rogos.

CORN. à MAERSCHE,
LUGD. BATAV.
LL. Stud.

SEX.

AURELII

VICTORIS

HISTORIÆ ROMANÆ

BREVIARIUM.

A D

R. DE HOOGHE

In cælaturam Aurelianam sine exemplo præstantissimam.

Fallor? an Elysio rediit dimissus ab agro
Divina Mentor nobilis arte senex?
An pia restituunt Polycletum numina; donant
Eximii terris Alcimedontis opus?
Erramus: nostro hæc debetur gloria sæclo,
Gloria quæ veteres nomen habere vetat.
Divinæ sileant Coi miracula formæ:
Græcia nec fictum jactet Amoris opus:
Junonem, Polyclete, tuam (quæ gloria vestra est)
Tolle precor: victas porrige, sculte, manus.
Ex Erebo Mentor, si forte remissus, haberes
In dubium tua quo palma futura foret.
Cederet Alcimedon, nec se jactaret Apelles,
Queis tanta est doctâ gloria parta manu.
Formavit mendax olim quæcunque vetustas,
Hoc totum præsens præstitit hora tibi.
Ex re nomen habes, qui tanto effingere signa,
Artibus ingenuis, tamque animosa potes.
Ante oculos Romæ tanquam præsentis imago est.
Et depicta suo facta colore vides.
Ecce triumphatrix orbem de montibus urbem
Roma tenet pressum sub pede, triste! suo:
Vinclaque victus habes, queis arma ferocia quondam
Portasti digitis, sævus in hoste tuis.
Quanta basis gestat virtutis monstra Latinæ!
Monstra nec hostili conspicienda duci.
Imposita uruntur sacris tua brachia flammis,
Scævola, tu trunco nobilitate tuo.
Publica res *illic cum* libertate *refulget.*
Hos patriæ quis non Judicet esse patres?
Parte alia sævi multum exsecrata tyranni
Effigies, forti vindice tuta manu.
Hæc sceptrum regale tenet, manus altera duro
Servitio Latii libera jura premit.
En (visu Horrendum) sævo duo verbere colla
Rupta, quibus fœdo sanguis in ore sedet.
Bella per hæc Latii quis non civilia? quis non
Cum genero sentit Cæsaris arma suo?
Macte illâ virtute tuâ; sic nomen habebis,
Quo summi ludas invida tela Jovis.

CORNEL. MINA.
MINARDI *fil.*

ORIGO GENTIS ROMANÆ A JANO ET SATURNO

*Conditoribus, per succedentes sibimet Reges, usque ad Consulatum decimum Constantii, digesta ex auctoribus Verrio Flacco * Andiate (ut quidem idem Verrius maluit dicere quàm Antia) tum ex Annalibus Pontificum; dein Cnæo Egnatio Veratio, Fabio Pictore, Licinio † Macro, Varrone, Cæsare, Tuberone, atque ex omni priscorum historia; proinde ut quisque neotericorum asseveravit: hoc est, & Livius & Victor Afer.*

PRIMUS

NON dubito fore plerosque qui hæc Aurelii Victoris esse negabunt, ejus qui concise Viros illustreis; copiosius vero atque elegantius Augustos pertractavit. Stylus enim non malus auctorum index, repugnare videtur. Quoniam tamen in vet. codice M. S. eidem tribuuntur, quod Aurelii nomen & ἐπιγραφὴ, quam in Prolegomenis posui, libelli titulum præcederet, eademque manuscripta omnia essent, & ante Historiam Augustam, *Secunda pars Aurelii Victoris*; fidem meam liberare volui, & integrum, ut repperi, Victorem repræsentare. Illud forte movebit, quod initio T. Livium vocet recentiorem; & *memoria nostræ proclamans historia*, inquit extremo. Atqui Constantii & Juliani æqualis Victor; qui aliquot seculis à Livio absunt. Dein quem Victorem Afrum nominet, quæro an seipsum, more Græcorum? ut Herodotus initio Historiæ. Sed de his docti judicabunt. Cujus cujus tamen est fragmentum, visum est non indignum quod in manus hominum veniret, propter & Vett. qui interciderunt, auctorum reliquias hic inspersas, & Annalium Pontificum fragmenta: quæ omnia temporis injuria deperdita quotidianis pene conviciis efflagitant homines eruditi. Tum quia Virgilio illustrando erit: quare cum illo & Dionysii Halicarn. & Livii libro I. diligens lector componet. Nihilo certe meliora sunt quæ falso Messallæ Corvini nomine circumferuntur, de progenie Octaviani Aug. & Donati titulo, vita Virgilii, Terentii, & de Comœdia Rhapsodiæ.

* *Antiate*] P. Valerium forte intellegit, quem nescio quamobrem *Antiam* non *Antiatem* cognominari voluit. Meminit illius C. Plinius in præfat. Nat. hist. (tametsi Turneb. aliud subjiciat) Livius, cæteri. nam de patria Verrii Flacci, Antias ne fuerit mihi N. L.

† *Marco Varrone*] Sic vetus lib. sed ego *Licinio Macro* leg. putabam.

PRIMUS in Italiam creditur venisse Saturnus, ut etiam Maronis Musa testatur illis versibus:

Æneid. VIII. vers. 319.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Jovis fugiens, & regnis exsul ademtis, cet.

TANTA autem usque id tempus antiquorum hominum traditur fuisse simplicitas, ut venientes ad se advenas, qui modò consilio ac sapientia præditi, ad instruendam vitam, formandosque mores aliquid conferrent, quod eorum parentes, atque originem ignorabant; [1] cœlo & terra editos, non solùm ipsi crederent; verum etiam posteris affirmarent. veluti hunc ipsum Saturnum, quem Cœli & Terræ filium esse dixerunt. Quod cùm ita existimetur, certum tamen est priorem Janum in Italiam devenisse: ab eoque posteà venientem exceptum esse Saturnum. Unde intelligendum est Virgilium quoque non ignoratione veteris historiæ, sed suo more, *primum* dixisse Saturnum, non ante quem nemo, sed *principem*: ut

Æneid. I.

--- *Trojæ qui primus ab oris.*

CùM procul dubio constet ante Æneam priorem Antenorem in Italiam esse pervectum, eumque non in ora litori proxima; sed in interioribus locis, id est, Illyrico urbem Patavium condidisse, ut quidem idem Virgilius

1 *(Cœlo & terra editos]* Qui illustre aliquod beneficium primo mortalium generi præstitissent, ut Cererem repertis & frugibus & agricultura ἀποθεώσει quadam homines illi consecrarunt, cœloque donarunt. quod inde originem traxisse, & tanquam numina cœlo delapsa mortalium bono, stulte crederent, eorumque parentes ignorarent; aut ex inopinato ipsi apparuissent. Tertull. Apologetico. Sed ne aliorum scrinia compilare videar, lege Eras. Chiliasten & Cæl. Rodog. lib. XX. cap. XXIIX. Illud addam ex eodem Tertull. libro: *Saturnum*, inquit, *quantum litteræ docent, neque Diodorus Græcus* (sic enim leg. alii docuerunt, non *Theodorus*) *aut Thallus: neque Cassius Severus aut Corn. Nepos, neque ullus commentator hujusmodi Antiquitatum, aliud quam hominem promulgarunt.* Quod Minutius Felix in Octavio exscripsit, & Lactantius lib. I. cap. XIII. Divinar. Institut. ut in Fragmentis Corn. Nepotis diximus.

2 *Naviandi*

Virgilius illis versibus ex persona Veneris, apud Jovem de ærumnis Æneæ sui conquerentis:

Antenor potuit mediis elapsus Achivis — *Æneid. 1. vers. 244.*
Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus, cet.

QUARE autem addiderit *tutus*, suo loco plenissimè annotavimus in commentatione, quam hoc scribere cœpimus, cognita ex eo libro, qui inscriptus est, De origine Patavina. Itaque nunc, *Primus*, ex ea quoque significatione est, è qua illud in secundo Æneidos, de enumeratione eorum, qui equo Durio digrediebantur. Nam cùm nominasset * Thessandrum, Stenelum, Vlyxem, Athamanta, Thoanta, Neoptolemum; post intulit, *Primusque Machaon*. De quo quæri potest, Quomodo potest *primus* dici, post tantos qui supra dicti sunt? Verum intelligemus *primum* pro principe, vel quia is (ad perfectum) illis temporibus circa peritiam medicæ artis præcipuus fuisse traditur. Sed ut ad propositum revertamur, ferunt Creusam Ereithei Regis Atheniensium filiam speciosissimam, stupratam ab Apolline enixam puerum, eumque Delphos olim educandum esse missum: ipsam vero à patre istarum rerum nescio, † Xipheo cuidam comiti * collocatam. Ex qua cum ille pater non posset existere, Delphos eum petiisse ad consulendum oraculum, quomodo pater fieri posset: Tum illi Deum respondisse, ut quem post ero die obviam habuisset, eum sibi adoptaret. Itaque supra dictum puerum, qui ex Apolline genitus erat, obviam illi fuisse, eumque adoptatum, cum adolevisset non contentum patrio regno, cum magna classe in Italiam devenisse; occupatoque monte, urbem ibidem constituisse, eamque ex suo nomine Janiculum cognominasse.

*Tisandrum Virg. vers. 261.

fort. redundat.

† Xutho *alii*.
* *al.* copulatam.

Igitur Jano regnante apud indigenas rudes, incultosque; Saturnus regno profugus, cum in Italiam venisset, benigne exceptus hospitio est: ibique haud procul à Janiculo arcem suo nomine Saturniam constituit:

Isque primus agriculturam edocuit, ferosque homines & rapto vivere assuetos, ad compositam vitam * eduxit: unde Virgilius in octavo sic ait:

*fort. traduxit.

versu 314.

† Hæc loca v. cod.

† Hæc nemora indigenæ Fauni, Nymphæque tenebant,
Gensque virûm truncis, & duro robore nata:
Queis neque mos, neque cultus erat: nec jungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami atque asper victu venatus alebat.

OMISSOQUE Jano, qui nihil aliud quam ritum colendorum Deorum religionesque induxerat; se Saturno maluit annectere: qui vitam moresque feris etiam tùm mentibus insinuasse (dicitur, &) ad communem utilitatem, ut supra diximus, disciplinam colendi ruris edocuit; ut quidem indicant illi versus:

deest in m. s.

Æneid. VIII. vers. 321.

Is genus indocile, ac dispersum montibus altis,
Composuit, legesque dedit; Latiumque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

ISTUM etiam usum signandi æris, ac monetæ in formam incutiendæ ostendisse traditur: in qua ab una parte caput ejus imprimeretur: altera navis, qua vectus illò erat. Unde hodieque aleatores posito numo opertoque, optionem collusoribus ponunt enunciandi quid putent subesse, caput aut navem: quod nunc vulgo corrumpentes [2] naviandi dicunt. Ædes quoque sub clivo Capitolino,

2 *Naviandi dicunt*] Aut deest vox, aut *naviam* leg. qua de Festus Pompejus: *Navia ex uno ligno exsculpto; ut navis, quo utuntur alveo in vindemia.* & Macrob. lib. I. Saturn. cap. VII. his gemina refert. *Janus,* inquit, *cum Saturnum classe pervectum excepisset hospitio, & ab eo edoctus peritiam ruris, ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redegisset, regni eum societate muneravit. Cum primus quoque æra signaret, servavit & in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte sui capitis effigies, ex altera vero navis exprimeretur, quo Saturni memoriam etiam in posteros propagaret. Æs ita fuisse signatum hodieque intelligitur in aleæ lusu, cum pueri denarios in sublime jactantes, capita aut navim, lusu teste vetustatis, exclamant.* Sic enim in m. ss. quatuor integre legi non *navim*, testantur Pithoei fratres doctissimi. Hodieque in usu est ille lusus: Galli vocant *jouer à croix au pile.* Ceterum de

Capitolino, in quo pecuniam conditam habebat; Ærarium Saturni hodieque dicitur. Verum quia, ut supra diximus, prior illuc Janus advenerat, cum eos post obitum divinis honoribus cumulandos censuissent; in sacris omnibus primum locum Jano detulerunt; usque eo, ut etiam cum aliis Diis sacrificium fit dato thure in altaria, Janus prior nominetur, cognomento quoque addito Pater, secundum quod noster cognomento sic intulit:

Hanc Janus Pater, hanc Saturnus condidit arcem. *Æneid.* VIII. *vers.* 357.

Ac subindit:

Janiculum huic; illi fuerat Saturnia nomen.

EIQUE (eo quod mire præteritorum memor, tum etiam futuri) dixerit,

Rex arva Latinus, & urbes
Jam senior longa placidas in pace regebat. *Lib.* VII. *Æneid. vers.* 45.

QUO regnante, Trojanos refert in Italiam devenisse. Quæritur quomodo Sallustius dicat, *Cumque his Aborigines, genus hominum agreste, sine legibus, sine imperio liberum atque solutum.* *Initio Catilinaria.* Quidam autem tradunt terris diluvio coopertis, passim multos diversarum regionum in montibus, ad quos confugerant, constitisse: ex quibus quosdam sedem quærentes, pervectos in Italiam, Aborigines appellatos, [1] Græca scilicet appellatione, à cacuminibus montium * qui illi oræ faciunt: **f.* quæ illi ὄρη vocant. Alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines, post mutata una littera, altera ademta, Aborigines cognominatos. Eos advenientes Picus excepit,

de signato ære primum à Jano, vel, ut alii, à Saturno, Athenæus lib. XV. Plutarchus Problematis. Plinius lib. XXXIII. cap. III. Ovid. I. Fastor. & Lactantius li. I. Divin. Instit. De Quadrante Ratilo M. Terent. Varro lib. IV. de LL. & Festus Pompejus.

1 *Græca scil. appellatione.*] ἀπὸ τῶν ὄρων à monte, quod montes ipsi incolerent. Dion. Halicarn. l. I. Lege igitur, *quæ illi ὄρη vocant*: vel, *qui illis oras faciunt*.

cepit, permissos vivere ut vellent. Post Picum regnavit in Italia Faunus, quem à fando dictum volunt, quod is solet futura præcinere [1] versibus, quos Saturnios dicimus: quod genus metri in vaticinatione Saturniæ primum proditum est. Sed urbem * Saturnus, cum in Italiam venisset, condidisse traditur. Ejus rei Ennius testis est, cum ait:

* f. versus.

Versibu quos olim Fauni vatesque canebant.

HUNC Faunum plerique eundem Silvanum à silvis, Invium deum: Quidam etiam Pana, vel Pan esse dixerunt.

Igitur regnante Fauno, ante annos circiter sexaginta, quam Æneas in Italiam deferretur, [2] Euander Arcas Mercurii & Carmentis Nymphæ filius, simul cum matre eodem venit: Quam quidam memoriæ prodiderunt, primo Carmentim dictam: post Nicostraten, de carminibus; eo quod videlicet omnium litterarum peritissima, futurorumque prudens, versibus canere sit solita: adeo ut plerique velint, non tam ipsam à carmine Carmentam; quam carmina, à qua dicta essent, appellata. Hujus admonitu transuectus in Italiam Euander, ob singularem eruditionem atque scientiam litterarum,

1 *Versibus, quos olim*] Laudat Cicero hæc Enniana.

--- scripsere alii rem,
Versibus, quos olim Fauni vatesque canebant,
Cum neque Musarum scopulos quisquam superarat,
Nec dicti studiosus erat ---

in Bruto, Oratore & lib. de Divinatione & Varro lib. VI. de L. Lat. Quod. sequitur *Invium deum* corruptum, pro *Inuum Deum*. T. Livius lib. I. *Pana Romani post Inuum vocarunt*. & Servius ad illud Virg. VI. Æn. *Pometios Castrumque Inui, Bolanique Coramque*. *Inuus*, inquit, *Latine appellatur, Græce* Πὰν. *Item* ἐφιάλτης *Græce, Latine Incubus. Idem Faunus: Item Fatuus Fatuelis. Dicitur autem Inuus ab ineundo passim cum omnibus animalibus; unde & Incubus dicitur.* Male quoque in vulg. Servii exemplis *Inus* pro *Inuus* excusum.

2 *Euander Arcas*] Arcades se indigenas esse, non advenas, gloriari solebant: eaque caussa lunulas in calceis gestabant, antiquitatis insignia, quòd se cum luna natos jactarent, homines lunatici: Plutarchus ἐν αἰτίοις. Cicero pro Fundanio, quem Servius in 2. Georgic. testem advocat. *Arcades se esse* προσελήνους *asserunt*, & Apollonius lib. IV. Argonaut.

Ἀρκάδες

litterarum, brevi tempore in familiaritatem Fauni se insinuavit: atque ab eo hospitaliter benigneque exceptus, non parvum agri modum ad incolendum accepit: quem suis comitibus distribuit, exædificatis domiciliis in eo monte, quem primo tum illi à Pallante Pallanteum, postea nos * Palatium diximus: Ibique Pani Deo fanum dedicavit: quippe is familiaris Arcadiæ Deus est, teste etiam Marone, qui ait: * *al.* Palatinum.

Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit. *Georg.* III. *vers.* 392.

ET item:

Pan etiam Arcadia mecum si judice cantet. *Ecloga* IV. *ubi* certet, *legitur.*

PRIMUS itaque omnium Euander Italicos homines legere & scribere edocuit, litteris partim quas ipse antea didicerat; Idemque fruges in Græcia primum inventas ostendit; serendique usum edocuit, terræque excolendæ gratia primus boues in Italia, junxit. Eo regnante, forte 1 Recaranus quidam, Græcæ originis, ingentis corporis, & magnarum virium pastor, quia erat forma & virtute ceteris antecellens, Hercules appellatus, eodem venit. Cumque armenta ejus circa flumen Albulam pascerentur, Cacus Euandri servus, nequitiæ versutus, & præter cetera furacissimus, Recarani hospitis boues subripuit: ac ne quod esset indicium, aversas in speluncam attraxit. Cumque Recaranus vicinis regionibus peragratis, scrutatisque omnibus ejusmodi latebris, desperasset inventurum; utcumque æquo animo dispendium ferens, excedere his finibus constituerat:

Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Ovidius I. Fast.

Orta prior Luna (de se si creditur ipsi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hinc fuit Euander, cet.

1 *Recaranus quidam.*] De Carano Heraclida, id est, posteritate Herculis, Alexandri Macedonis genere paterno, Livius lib. XLV. Plutarchus Alexandro, Solinus XV. cap. Polyhistoris, Justinus lib. VII. M. Vellejus Paterculus lib. I. & Suidas. De *Recarano* verò nihil adhuc compertum habeo.

rat: At vero Euander excellentissimæ justitiæ vir, postquam rem, uti acta erat, comperit, servum noxæ dedit, bouesque restitui fecit. Tum Recaranus sub Aventino Inventori patri aram dedicavit, appellavitque Maximam, & apud eam decimam sui pecoris profanavit. Cumque ante moris esset, uti homines decimam fructuum regibus suis præstarent; æquius sibi ait videri Deos potius illo honore impartiendos esse, quam Reges; inde videlicet tractum, ut Herculi decimam profanari mos esset, secundum quod Plautus, *In partem*, inquit, *Herculeaneam*, id est, decimam. Consecrata igitur ara Maxima, profanataque apud eam decima, Recaranus, eo quod Carmentis invitata, ad id sacrum non affuisset; sanxit ne cui feminæ fas esset vesci ex eo, quod eidem aræ sacratum esset: atque * ab ea re divina feminæ in totum remotæ. Hæc Cassius lib. 1. At vero in libris Pontificalium traditur: Hercules Jove atque Alcmena genitus, superato Geruone, agens nobile armentum, cupidus ejus generis boues in Græcia instituendi; forte in ea loca venisse, & ubertate pabuli delectatus, ut ex longo itinere homines sui & pecora reficerentur, aliquamdiu sedem ibi constituisse: Quæ cum in valle, ubi nunc est Circus maximus, pascerentur; neglecta custodia, quod nemo credebatur ausurus violare Herculis prædam, [1] latronem quendam regionis ejusdem magnitudine corporis & virtute ceteris prævalentem, octo boues in speluncam, quo minus furtum vestigiis colligi posset, caudis abstraxisse. Cumque inde Hercules proficiscens, reliquum armentum, casu, præter eandem speluncam, ageret; forte quadam inclusas boues transeuntibus admugisse, atque ita furtum detectum: Interfectoque Caco, Euandrum, re comperta, hospiti obviam iuisse, gratantem, quod tanto malo fines suos

In Sticho, ubi tamen legitur Detraxi partem Hercul. *& in Truculento. Act.* II.

* *f.* ob ea, *vel* itaque ab ea.

1 *Latronem quendam*] Virgil. VIII. Æn. nunc semiferum, nunc semihominem appellat, qui hic legendus.

1 *Pinarios*

ſuos liberaſſet: Compertoque, quibus parentibus ortus eſſet Hercules, rem ita uti erat geſta, ad Faunum pertuliſſe: Tum eum quoque amicitiam Herculis cupidiſſimè appetiſſe. Quam opinionem ſequi metuit noſter Maro. Cùm ergo Recaranus ſiue Hercules, patri Inventori aram Maximam conſecraſſet; duos ex Italia, quos eàdem ſacra certo ritu adminiſtranda edoceret, adſciuit, Potitium & Pinarium. Sed eorum Potitio, qui prior venerat ad comedenda exta admiſſo; Pinarius eo quòd tardius veniſſet, poſterique ejus ſubmoti: unde hodieque ſervatur: Nemini * Potitio Pinariæ gentis in eis ſacris veſci licet: Eoſque alio vocabulo prius appellatos, nonnulli volunt. Pòſt verò [1] Pinarios dictos ἀπὸ τῆς πεινᾶν, quod videlicet jejuni, ac per hoc eſurientes ab ejuſmodi ſacrificiis diſcedant. Iſque mos permanſit uſque Appium Claudium Cenſorem, ut Potitiis ſacra facientibus, veſcentibuſque de eo boue quem immolaverant, poſtquam inde nihil reliquiſſent, Pinarii deinde admitterentur. Verùm poſteà Appius Claudius accepta pecunia Potitios illexit, ut adminiſtrationem ſacrorum Herculis, ſervos publicos edocerent, nec non etiam mulieres admitterent. Quo facto, ajunt, intra dies triginta omnem familiam Potitiorum, quæ prior in ſacris habebatur, extinctam: atque ita ſacra penes Pinarios * reſediſſe, eoſque tam religione quàm etiam pietate edoctos, myſteria ejuſmodi fideliter cuſtodiſſe. Poſt Faunum Latino ejus filio in Italia regnante, Æneas, Ilio Achivis prodito ab Antenore, aliiſq; Principibus,

* Quid ſi Patritio?

* ſ. rediſſe.

1 *Pinarios dictos*] Mirum vocis *Potitiorum* originem non attuliſſe. Dubitari enim poteſt an à potiendo an à potando, ἀπὸ τῆς ποτίζειν, dicti. Illa enim familia huic miniſtrare debebat. Vide Pet. Nannium Συμμίκτων lib. V. & de Appio Claudio Livium lib. IX. Valerium Maximum lib. I. cap. II. & Victorem noſtrum de Viris Illuſtribus cap. 34.

Quam opinionem ſequi metuit] Metuo ne & Harpyjarum ungues hunc locum contaminarint, cùm prius *maluit* legeretur: rectè, nam Virgiliana lib. VIII. Æneid. verſu 193. cum iis, quæ ex Annalibus Pontificum hic leguntur, gemina ſunt.

cipibus, cùm præ se Deos penates, patremque Anchisen humeris gestans, nec non & parvulum filium manu trahens, noctu excederet; orta luce cognitus ab hostibus, eo quòd tanta onustus pietatis sarcina erat, non modò à nullo interpellatus; sed etiam à rege Agamemnone quò vellet, ire permissus, Idam petit: ibique navibus fabricatis cum multis diversi sexus, oraculi ammonitu Italiam petit: ut docet Alexander Ephesius lib. I. belli Marsici. [1] At verò Lutatius non modo Antenorem, sed etiam ipsum Æneam proditorem patriæ fuisse tradit: Cui cùm à rege Agamemnone permissum esset ire quo vellet, & humeris suis, quod potissimum putaret, hoc ferret; nihil illum præter Deos penates, & patrem, duosque parvulos filios, ut quidam tradunt, ut verò alii, unum, [2] cui Julo cognomen, pòst etiam Ascanio fuerit, secum extulisse. Qua pietate motos Achivorum principes * remisisse ut reverteretur domum, atque inde omnia secum quæ vellet, auferret. Itaque eum magnis cum opibus, pluribusque sociis utriusque sexus à Troja digressum, longo mari emenso per diversas terrarum oras in Italiam devenisse: Ac primùm Thraciam appulsum, [r] Ænum ex suo nomine condidisse. Dein cognita Polymnestoris perfidia ex Polydori nece, inde digressum, pervectumque ad insulam

*f. permis.

1 *At verò Lucatius*] Putò *Lutatio* per t legendum. Nihil tamen affirmo. Hoc tantum: videri corruptum hoc nomen in Servio, qui Livium falsò citat auctorem proditæ patriæ, ab Ænea & Antenore: cùm ille disertè in iis, quæ vulgo exstant libris affirmet in neutrum vetusto jure hospitii, & quia pacis reddendæq; Helenæ semper auctores fuerant, sævitum. Ea enim librariorum audacia semper fuit, ut quæ ipsi ignorarent, in notiora perverterent, ut *Lutatium* in *Livium*, quod de illo ne fando quidem audivissent.

2 *Cui Iulo cognomen*] Livium & Virgilium secutus eundem Ascanium, & Julum fuisse dicit. sic enim Poeta:

Ascaniusque puer, cui nunc cognomen Iulo.

Ovidius quoque binominem vocat Ascanium. Dionysius tamen, Eusebius, alii rectius Julum Ascanii filium faciunt. Malè Livius Silvium Ascanii filium appellat, cùm esset Æneæ postuma proles, ut Virgilius VI. Æneid. ait & Servius. Inf. tamen Victor tanquam sui oblitus, Julum Ascanii filium nominat.

1 *Scrofam*

lam Delum, atque illinc ab eo Laviniam Anii ſacerdotis Apollinis filiam in matrimonium adſcitam, ex cujus nomine *Lavinia littora* appellata. Poſtquàm is multa maria permenſus, appulſus ſit ad Italiæ promontorium, quod eſt in Bajano, circa Averni lacum; ibique gubernatorem Miſenum morbo abſumptum, ſepultum ab eo: ex cujus nomine urbem Miſenon appellatam, ut etiam ſcribit Cæſar Pontificalium libro I. Qui tamen hunc Miſenum non gubernatorem, ſed tubicinem fuiſſe tradit. Inde non immeritò utramque opinionem ſecutus Maro ſic intulit:

At pius Æneas ingenti mole ſepulcrum *Æneid.* VI. *verſ.* 232.
Imponit, ſuáque arma viro, remúmque tubámque.

QUAMVIS auctore Homero, quidam aſſerant tubæ uſum Trojanis temporibus etiam * tunc ignoratum. * *f.* tum. Addunt præterea quidam Æneam in eo litore Euxini cujuſdam comitis matrem, ultimo ætatis affectam, circa ſtagnum, quod eſt inter Miſenon Avernumque extuliſſe, atque inde loco nomen inditum, qui etiam nunc Euxinius ſinus dicitur: cumque comperiſſet ibidem Sibyllam mortalibus futura præcinere, in opido quod vocatur Cimbarionis, veniſſe eò ſciſcitatum de ſtatu fortunarum ſuarum: aditiſque fatis, vetitum ne is cognitam in Italia ſepeliret Prochytam, cognatione ſibi conjunctam, quam incolumem reliquerat. Et poſtquam ad claſſem rediit, repperitque mortuam, in inſula proxima ſepeliſſe, quæ nunc quoque eodem eſt nomine, ut ſcribunt Vulcatius, & Acilius Piſo. Inde profectum perveniſſe in eum locum qui nunc portus Cajetæ appellatur, ex nomine nutricis ejus quam ibidem amiſſam ſepeliit. *Virg.* VII. *Æn. initio.* At verò Cæſar & Sempronius ajunt, Cajetæ cognomen fuiſſe, non nomen: ex eo ſcilicet inditum, quòd ejus conſilio impulſuque matres Trojanæ tædio longi * navigii claſſem ibidem incenderint, * *pro*, navigationis longæ. *Vide Virg.* V. *Æneid.*

Græca

Græca scilicet appellatione ἀπὸ τοῦ καίειν, quod est incendere. Inde ad eam Italiæ oram quæ ab arbusto ejusdem generis, Laurens appellata est, Latino regnante, pervectum cum patre Anchise, filioque & ceteris suorum; navibus egressum, in litore accubuisse, consumptoq; quod fuerat cibi, crustam etiam de farreis mensis, quas sacratas secum habebat, comedisse. Tum Anchisa conjiciente illam esse miseriarum errorisque finem; quippe meminerat, Venerem sibi aliquando prædixisse, cùm in externo litore esurie compulsi, sacratasque mensas invasissent, illum condendæ sedis fatalem locum fore: [1] Scrofam etiam incientem; quam cùm è navi produxissent, ut eam immolarent, & se ministrorum manibus eripuisset; recordatum Æneam, quòd aliquando ei responsum esset, urbi condendæ quadrupedem futuram ducem: Tum simulacris Deorum Penatium, prosecutum, atque illum ubi illa procubuit, enixaque est porculos triginta; ibidem auspicatum; * postquam Lavinium dixit: ut scribit Cæsar lib. I. & Lucatius lib. II. At verò Domitius non orbes farreos, ut suprà dictum est, sed mensarum vice sumendi cibi gratia apium, cujus maxima erat ibidem copia, fuisse substratum, quod ipsum consumptis aliis eduliis eos comedisse: Ac post subinde intellexisse illas esse mensas, quas illos comesturos prædictum esset. Cùm interim immolata sue in litore sacrificium perageret; traditur forte advertisse Argivam classem, in qua Ulyxes erat; cumque vereretur ne ab hoste cognitus periculum subiret; itemque rem divinam interrumpere summum nefas duceret, caput velamento obduxisse, atque ita pleno ritu sacra perfecisse: inde posteris traditum morem ita sacrificandi,

* f. postque.

1 *Scrofam incientem*] Sic emendavi, pro partui vicinam. In veter. codic. *intimentem*, unde *enitentem* primò divinaram. Sed Festus Pompejus lib. de verborum significat. VII. extremo, nos manu duxit. *Gravida est*, inquit, *quæ jam gravatur conceptu: Prægnans velut occupata in generando, quod conceperit: Inciens propinqua partui quòd incitatus sit fœtus ejus.*

1 *Suem*

ſacrificandi, ut ſcribit Marcus Octavius libro 1. At verò Domitius libro 1. docet ſorte Apollinis Delphici monitum Æneam, ut Italiam peteret, ubi duo maria inveniſſet, prandiumque cum menſis comeſſet, ibi urbem uti conderet. Itaque egreſſum in agrum Laurentem cùm paululum è littore proceſſiſſet, perveniſſe ad duo ſtagna aquæ ſalſæ, vicina inter ſe: ibique cùm ſe laviſſet, ac refectum cibo cum apium quoque, quod tunc vice menſæ ſubſtratum fuerat, conſumpſiſſet, exiſtimantem procul dubio illa eſſe duo maria, quod in illis ſtagnis aquæ marinæ ſpecies eſſet, menſaſque, quæ erant ex ſtramine apii comeſtas; urbem in eo loco condidiſſe, eamque quòd in ſtagno laverit, Lavinium cognominaſſe. Tum deinde à Latino rege Aboriginum, data ei, quæ incoleret, jugera quingenta: at Cato in Origine generis Romani ita docet: [1] Suem triginta porculos peperiſſe in eo loco ubi nunc eſt Lavinium: cumque Æneas ibi urbem condere conſtituiſſet, propterque agri ſterilitatem metueret; per quietem ei viſa deorum Penatum ſimulacra, adhortantium ut perſeveraret in condenda urbe quam cœperat: nam poſt annos totidem, quot fætus illius ſuis eſſent, Trojanos in loca fertilia atque uberiorem agrum tranſmigraturos, & urbem clariſſimi nominis in Italia condituros. Igitur Latinum Aboriginum regem, cùm ei nunciatum eſſet, multitudinem advenarum claſſe advectam, occupaviſſe agrum Laurentem: adverſum ſubitos inopinatoſque hoſtes incunctanter ſuas copias eduxiſſe: Ac prius quàm ſignum dimicandi daret, animadvertiſſe Trojanos militariter inſtructos:

1 *Suem* XXX. *porcos*] Libet elegans Caſſii fragment. è Diomede 1. Grammat. proferre: *Grundiles lares à Grundio antiquo verbo dictos accepimus, quos Romulus conſtituiſſe dicitur in honorem Scrofæ, quæ triginta pepererat porcos.* Hoc ita eſſe affirmat *Caßius Hiſt.* II. *Paſtorum vulgus ſine contentione conſentiendo præfecerant æqualiter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter ſe eſſent, monſtrum fit ſus: parit porcos triginta, cui rei fecerunt Laribus grundiles.* Vide & Nonium Marcell. Grundire.

1 *Amata*

instructos: cùm sui lapidibus ac sudibus armati, tum etiam veste aut pellibus, quæ eis integumento erant, sinistris manibus involutis, processissent: itaque suspenso certamine per colloquium inquisito, qui essent, quidve peterent: utpote qui in hoc consilium auctoritate numinum cogebatur: namque extis ac somniis sæpe ammonitus erat, tutiorem se adversum hostes fore, si copias suas cum advenis conjunxisset. Cumque cognovisset Æneam & Anchisen bello * patrio pulsos, cum simulacris Deorum errantes sedem quærere; amicitiam fœdere inisse, dato invicem jurejurando, ut communes quoque hostes, amicosve haberent. Itaque cœptum à Trojanis muniri locum, quem Æneas ex nomine uxoris suæ, Latini regis filiæ, quæ jam ante desponsata Turno Herdonio fuerat, Lavinium cognominavit: At verò [1] Amatam Latini Regis uxorem, cùm indignè ferret, Laviniam, repudiato Turno consobrino suo, Trojano advenæ collocatam; Turnum ad arma concitavisse, eumque mox coacto Rutulorum exercitu, tetendisse in agrum Laurentem, & adversus eum Latinum pariter cum Ænea progressum, inter prælIantes circumuentum occisumque. Nec tamen amisso socero Æneas Rutulis obsistere desiit, namque & Turnum interemit. Hostibus fusis fugatisque victor, Lavinium se cum suis recepit, consensuque omnium Latinorum Rex declaratus est: ut scribit Lucatius lib. III. Piso quidem Turnum matruelem Amatæ fuisse tradit: interfectoque Latino, mortem ipsam sibimet consciviſſe. Igitur Æneam occiso Turno, rerum potitum cum adhuc irarum memor Rutulos bello persequi instituisset, illis sibi ex Etruria auxilium [2] Mezentii Regis Agillæorum adscivisse, ac implo-

* f. patria.

1 *Amata Latini Regis*] Sic & virgo Vestalis à Pontific. Maximo capta appellari solet, quoniam, quæ prima capta est, hoc nomine fuisse traditum est. Agellius lib. I. c. XII. Noct. Atticarum.

2 *Mezentii Regis Agillæorum*] Livius: *Ad Mezentium Etruscorum regem*

imploravisse, pollicitos si victoria parta foret, omnia quæ Latinorum essent, Mezentio cessura. Tunc Æneam quod copiis inferior erat, multis rebus, quæ necessario tuendæ erant, in urbem comportatis, castra sub Lavinio collocasse: præpositoque his filio Euryleone ipsum electo ad dimicandum tempore, copias in aciem produxisse, [1] circa * Numici fluminis stagnum: ubi cum acerrime dimicaretur, subitis turbinibus infuscato aëre, repente cœlo tantum imbrium effusum tonitrubus etiam consecutis, flammarumque fulgoribus, ut omnium non oculi modo [2] præstinguerentur, verum etiam mentes quoque confusæ essent: cumque universos utriusque partis dirimendi prælia cupiditas inesset, nihilominus in illa tempestatis subitæ confusione interceptum Æneam, nusquam deinde comparuisse. Traditur autem non proviso quod propinquus flumini esset, ripa depulsus, forte in fluvium decidisse, atque ita prælium diremtum: dein post apertis fugatisque nubibus cum serena facies effulsisset; creditum est vivum eum cœlo absumptum. Idemque tamen post ab Ascanio, & quibusdam aliis visus affirmatur super Numici ripam, eo

* *al.* Numicii.

regem confugiunt, qui Cere opulento tum oppido imperitans, cet. Urbs enim eadem *Agilla* à Catone & *Cære*, facta voce de χαῖρε appellabatur, teste Servio in VIII. Æneidos, qui historiam narrat, ut & Strabo. Hinc Cæritum tabulæ, de quibus Agellius libr. XVI. 13. & Asconius in Divin. Unde colligere est aut aliter olim diphthongum *Ai* pronunciari solitam; aut non rectè hodie Græcæ linguæ pronunciationem restitui, ut litteræ, quæ scribuntur, eædem omnes clarè distinctéque efferantur: quod tamen probo: non rectè enim *αι* cum *ε* sono confunditur.

1 *Circa Numici flu.*] *Numicii* scribendum hic, & pòst paulo videtur. *Numicius* enim à Plinio libro III. cap. quinto, & Ovid. Metamorph. fluvius ille vocatur. Ab Halicarnasseo πόταμος Νομίκιος, cujus mediam syllabam *mi* Horatius epistola XVIII. præter Gram. legem corripuit, quam alibi idem extendit.

Brundisium Numici melius via ducat an Appî.

2 *Præstinguerentur.*] Malo quàm *perstringerentur.* tametsi hanc vocem cum illa frequenter scioli commutarint; Proprietatis credo ignoratione exsulavit hactenus, nunc à variis in veterem possessionem ex Asconio restituta. Lucret.

Perstrinxit stellas exortus uti ætherius Sol.

1 *Patrem*

eo habitu armisque quibus in prælium processerat. Quæ res immortalitatis ejus famam confirmavit. Itaque illi eo loco templum consecratum, appellarique placuit, [1] Patrem indigetem. Dein filius ejus Ascanius, idem qui Euryleo, omnium Latinorum judicio Rex appellatus. Igitur summam imperii Latinorum adeptus Ascanius, cum continuis præliis Mezentium persequi instituisset, filius ejus Lausus collem Laviniæ arcis occupavit. Cumque id oppidum circumfusis omnibus copiis regis teneretur, Latini legatos ad Mezentium miserunt sciscitatum, qua conditione in deditionem eos accipere vellet: cumque ille inter alia onerosa illud quoque adjiceret, ut omne vinum agri Latini aliquot annis sibi inferretur; consilio atque auctoritate Ascanii placuit ob libertatem mori potius, quam illo modo servitutem subire. Itaque vino ex omni vindemia Jovi publice voto consecratoque, Latini urbe eruperunt; fusoque præsidio, interfectoque Lauso, Mezentium fugam facere coëgerunt. Is postea per legatos amicitiam societatemque Latinorum impetravit; ut docet [2] Lucius Cæsar lib. I. Itemque Aulus Postumius in eo volumine quod de adventu Æneæ conscripsit atque * dedit. Igitur Latini Ascanium ob insignem virtutem non solum Jove ortum crediderunt, sed etiam per diminutionem, declinato paululum nomine primo Jobum, dein postea Julum appellarunt: à quo Julia * filia manavit; ut scribunt Cæsar libro II. & Cato in Originibus. Interim Lavinia ab Ænea gravida relicta, metu, veluti insecuturi se

* *f.* edidit.

* *f.* familia.

1 *Patrem indigetem*] Qui indigetes dii dicantur, Servius in duodecimo Æneid. & Sext. Pompejus.

2 *Lucius Cæsar.*] Post paulo *Cajus Cæsar*, & infr. *Iulius* nominatur: quare vereor, ut recte habeat scripta lectio, legendumque sit *Iulius Cæsar*. Certè proclivis error, traductis nonnihil literis pæne iisdem. Et verò C. Julium Cæsarem Auguralium libros scripsisse inter doctos convenit, laudatos à Prisc. lib. VI. & VIII. Gram. Auspiciorum sextum decimum Macrobius I. Saturn. citat, & Pontificalium libros auctor noster sup. quos, licet non nominet, perpetuò citari puto.

1 *Colonia*

riſe Aſcanii, in ſilvam profugit, ad magiſtrum patrii *al. Tyrrheum.* pecoris, Tyrrhum, ibique enixa eſt puerum, qui à loci qualitate Silvius eſt dictus. At vero vulgus Latinorum exiſtimans clam ab Aſcanio interfectam, magnam ei invidiam conflaverat, uſque eo, ut armis quoque ei vim denunciaret. Tum Aſcanius jurejurando ſe purgans, cum nihil apud eos proficeret, petita dilatione ad inquirendum, iram præſentem vulgi aliquantulum fregit; pollicituſque eſt, ſe ingentibus præmiis cumulaturum eum, qui ſibi Laviniam inveſtigaſſet: mox recuperatam cum filio in urbem Lavinium reduxit, dilexitque honore materno. Quæ res rurſum ei magnum favorem populi conciliavit, ut ſcribunt Cajus Cæſar, & Sex. Gellius in Origine gentis Romanæ. At vero alii tradunt, quod cum Aſcanius ab univerſo populo ad reſtituendam Laviniam cogeretur, juraretq; ſe neque interemiſſe, neque ſcire ubi eſſet, Tyrrhum petito ſilentio in illa concionis frequentia profeſſum indicium, ſi ſibi, Laviniæque, pueroque ex ea nato fides incolumitatis daretur; tumque eum accepta fide Laviniam in urbem cum filio reduxiſſe. Poſt hæc Aſcanius completis in Lavinio triginta annis, recordatus novæ urbis condendæ tempus adveniſſe ex numero porcorum, quos pepererat ſus alba, circumſpectis diligenter finitimis regionibus, ſpeculatus montem editum qui nunc ab ea urbe, quæ in eo condita eſt, Albanus nuncupatur, civitatem communit: eamque ex forma quod ita in longum porrecta eſt, Longam; ex colore ſuis Albam cognominavit. Cumque illuc ſimulacra Deorum Penatium tranſtuliſſet; poſtridie apud Lavinium apparuerunt: rurſuſque relata Albam, appoſitiſque cuſtodibus neſcio * quantis, ſe Lavinium in ** quats f. quatenus.* priſtinam ſedem identidem receperunt. Itaque tertio nemo auſus eſt amovere ea, ut ſcriptum eſt in Annali Pontificum lib. IV. Cincii & Cæſaris II. Tuberonis I.

At Aſcanius poſtquam exceſſiſſet è vita, inter Iulum filium ejus, & Silvium Poſtumum, qui ex Lavinia genitus erat, de obtinendo imperio orta contentio eſt, cum dubitaretur an Æneæ filius, an nepos potior eſſet; permiſſa diſceptatione ejus rei * ab univerſis Rex Silvius declaratus eſt. Ejuſdem poſteri omnes cognomento Silvii, uſque ad conditam Romam, Albæ regnaverunt: ut eſt ſcriptum Annalium Pontificalium lib. IV. Igitur regnante Latino Silvio [1] Coloniæ deductæ ſunt Præneſte, Tibur, Gabii, Tuſculum, Cora, Pometia, Locri, Cruſtumium, Camena, Ronillæ, ceteraque oppida circumquaque. Poſt eum regnavit Tiberius * Silvius, Silvii filius. Qui cum adverſus finitimos bellum inferentes copias eduxiſſet, inter prœliantes depulſus in Albulam flumen, deperiit; mutandique nominis extitit cauſa: ut ſcribunt Lucius Cincius lib. I. Lucatius lib. III. Poſt eum regnavit * Aremulus Silvius, qui tantæ ſuperbiæ non adverſum homines modo, ſed etiam Deos fuiſſe traditur, ut prædicaret ſe ſuperiorem eſſe ipſo Jove; ac tonante cœlo militibus imperaret, ut telis clypeos quaterent; dictaretque clariorem ſonum ſe facere. Qui tamen præſenti affectus eſt pœna; nam fulmine ictus, ruptuſque turbine in Albanum lacum præcipitatus eſt; ut ſcriptum eſt Annalium Lib. VI. & Epitomarum Piſonis II. Aufidius ſane in Epitomis, & Domitius lib. I. non fulmine ictum, ſed terræ motu prolapſum, ſimul cum eo Regiam in Albanum lacum tradunt. Poſt illum regnavit Aventinus Silvius: iſque finitimis bellum inferentibus in dimicando circumuentus, ab hoſtibus proſtratus eſt, ac ſepultus circa radices montis, cui ex ſe nomen dedit; ut ſcribit Julius Cæſar lib. II. Poſt eum Silvius Procas rex Albanorum, duos filios Numitorem & Amulium æquis

* *f. deeſt* plebi, *vel*, nobilibus.

* *al.* Tiberinus.

* *alii* Remulum *appellant.* Romulum *Livius.*

1 *Coloniæ deductæ*] qui *priſci Latini* dicti ſunt, inquit Livius. de Præneſte & Pometia dixi in Notis Illuſtrium.

1 *Fratris*

æquis partibus hæredes instituit. Tum Amulius in una parte regnum tantummodo, in altera totius patrimonii summam atque omnem paternorum bonorum substantiam posuit, fratrique Numitori, qui major natu erat, optionem dedit, ut ex his, utrum mallet, eligeret. Numitor cum privatum omne cum facultatibus regno prætulisset; Amulius regnum obtinuit: Quod ut firmissime possideret, Numitoris [1] fratris sui filium in venando interimendum curavit: Tum etiam Rheam Silviam ejus sororem sacerdotem Vestæ fieri jussit, simulato somnio quo ammonitus ab eadem Dea esset, ut id fieret: cum re vera ita faciundum sibi existimaret, periculosum ducens, ne quis ex ea nasceretur, qui avitas persequeretur injurias: ut scribit Valerius Antias lib. I. At vero Marcus Octavius, & Licinius Macer tradunt Amulium patruum Rheæ sacerdotis, amore ejus captum, nubilo cœlo obscuroque aëre, cum primum illucescere cœpisset, in usum sacrorum aquam petenti insidiatum, in luco Martis compressisse eam: tum exactis mensibus geminos editos. Quod cum comperisset celandi facti gratia per scelus concepti; [2] necari jussit sacerdotem; partum sibi exhiberi: Tumque Numitorem spe futurorum, quod hi si adolevissent, injuriarum suarum quandoque ultores futuri essent, alios pro eis subdidisse, illosque suos veros nepotes Faustulo pastorum magistro dedisse nutriendos. At verò Fabius Pictor lib. I. & Vennonius solito institutoque egressam virginem, in usum sacrorum aquam petitum ex eo fonte qui erat in luco Martis, subito imbribus tonitrubusque, quæ cum illa erant, disjectis, à Marte compressam, conturbatamque; mox recreatam consolatione

1 *Fratris sui filium.*] *Egestum* Halicarn. Plutarch. *Ænitum* in parall. num. 69. Eutropius *Sergestum* appellat, alii etiam *Lausum*.

2 *Necari sacerd. jussit.*] Quidam vivam humi defossam ajunt, ut Vestales delinquentes solent. Vide Plutarch. probl. 96.

ne Dei, nomen suum indicantis, affirmantisque ex ea natos dignos patre evasuros. Primum igitur Amulius rex, ut comperit Rheam Silviam sacerdotem peperisse geminos, protinus imperavit deportari ad aquam profluentem, atque eò abjici. Tum illi, quibus id imperatum erat, [1] impositos alueo pueros, circa radices montis Palatii in Tiberim, qui tum magnis imbribus stagnaverat, abjecerunt: ejusque regionis subulcus Faustulus, speculatus exponentes, ut vidit relabente flumine alveum, in quo pueri erant, obhæsisse ad arborem fici, puerorumque vagitu lupam excitam, quæ repente exierat; primo lambitu eos detersisse, dein levandorum uberum gratia mammas præbuisse; descendit ac sustulit, nutriendosque [2] Accæ Larentiæ, uxori suæ dedit: ut scribunt Ennius lib. I. & Cæsar II. Addunt quidam Faustulo inspectànte, picum quoque advolasse, & ore pleno cibum pueris ingessisse: inde videlicet lupum picumque Martiæ tutelæ esse: arborem quoque illam, [3] Ruminalem dictam, circa quam pueri abjecti erant; quod ejus sub umbra pecus acquiescens meridie ruminare sit solitum. At verò Valerius tradit, pueros ex Rhea Silvia natos Amulium regem Faustulo servo necandos dedisse: sed eum à Numitore exoratum nè pueri necarentur, Accæ Larentiæ amicæ suæ nutriendos dedisse: quam mulierem, eo quod pretio corpus esset vulgare solita, Lupam dictam. Notum quippe ita appellari mulieres quæstum corpore facientes: unde & ejusmodi loci in quibus hæ consistunt, Lupanaria

1 *Impositos alueo pueros*] Livius fluitante alueo expositos pueros dicit, quem pro navigio rudi capit Gyraldus, nam Plutarch. in Romulo scapham vocat.

2 *Acca Larentia*] In M. S. constanter *accelcyantiæ*: emendavi *Accæ Larentiæ* transpositis litteris, quod propius abest à scripta lectione, quam quod in vulg. ferè *Accæ Laurentiæ*.

3 *Ruminalem dictam*] Hujus fici meminit Cor. Tacitus XIII. Annali extremo. De Lupa eadem in Eusebii Chronicis leguntur.

ria dicta. Cum verò pueri liberalis disciplinæ capaces facti essent, Gabiis Græcarum Latinarumq; litterarum ediscendarum gratia commoratos; Numitore avo clam omnia subministrante: itaque ut primum adolevissent, Romulum indicio educatoris Faustuli comperto, qui sibi avus, quæ mater fuisset, quidque de ea factum esset; cum armatis pastoribus Albam protinus perrexisse, interfectoq; Amulio Numitorem avum in regnum restitutum: Romulum autem à virium magnitudine appellatum; nam Græca lingua ῥώμην virtutem dici certum est: Alterum vero Remum dictum, videlicet à tarditate; quippe talis naturæ homines ab antiquis Remores dicti.

Igitur actis, quæ supra diximus, re divina facta, eo in loco qui nunc Lupercal dicitur, ludibundi discurrerant, pellibus hostiarum occursantes quosque sibimet verberantes: utque solemne sacrificium sibi, posterisque id esset, sanxerunt, separatimque suos appellaverunt, Remus Fabios; Romulus Quintilios: quorum utrumque nomen etiamnum in sacris manet. At verò lib. II. Pontificalium proditur, missos ab Amulio, qui Remum pecorum pastorem attraherent: cum non auderent ei vim afferre, opportunum tempus sibi ad insidiandum nactos, quod tum Romulus aberat, genus lusus simulasse, quinam eorum manibus post terga ligatis, lapidem quo lana pensitari solebat mordicus sublatum, quàm longissime perferret. Tum Remum fiducia virium in Aventinum usque se perlaturum spopondisse: dein postquam vinciri se passus est, Albam abstractum. Quod postquam Romulus comperisset, coacta pastorum manu, [1] eaque in centenos homines distributa; perticas manipulis fœni varie formatis in summo junctas, dedisse: quo facilius eo signo suum quisque

1 *Eaque in centenos hom.*] Contrà Livius: *Non cum globo juvenum (nec enim erat ad vim apertam par) sed aliis alio itinere missis certo tempore ad regiam venere pastoribus.* cet.

quisque ducem sequeretur. Unde institutum, ut postea milites qui ejusdem signi essent, Manipulares dicerentur. Itaque ab eo oppresso Amulio, fratrem vinculis liberatum, avum regno restitutum. Cum igitur inter se Romulus & Remus de condenda urbe tractarent, in qua ipsi pariter regnarent, Romulusque locum, qui sibi idoneus videretur, in monte Palatino designaret, Romamque appellari vellet: contraque item Remus in alio colle, qui aberat à Palatio millibus quinque, eundemque locum ex suo nomine [1] Remuriam appellaret; neque ea inter eos finiretur contentio, avo Numitore arbitro adscito, placuit disceptatores ejus controversiæ immortales Deos sumere, ita ut utri eorum priori secunda auspicia obvenissent, urbem conderet; eamque ex suo nomine nuncuparet, atque in ea regni summam teneret. Cumque auspicaretur Romulus in Palatio, Remus in Aventino, sex vultures pariter volantes, à sinistra Remo prius visos: tumque ab eo missos qui Romulo nunciarent, sibi jam data auspicia, quibus condere urbem juberetur: itaque maturaret ad se venire. Cumque ad eum Romulus venisset, quæsissetque quænam illa auspicia fuissent, dixissetque ille, sibi auspicanti sex vulturios simul apparuisse: at ego, inquit Romulus, jam tibi duodecim demonstrabo: ac repentè duodecim vultures apparuisse, subsecuto cœli fulgore pariter tonitruque. Tum Romulus, Quid, inquit, Reme affirmas priora, cum præsentia intuearis? Remus postquam intellexit sese regno fraudatum, multa, inquit, in hac urbe temere sperata atque præsumpta, felicissimè proventura sunt. At verò Licinius Macer lib. 1. docet contentionis illius perniciosum exitum fuisse; namque ibidem obsistentes Remum & Faustulum interfectos.

1 *Remuriam appellaret*] Ennius apud Cicer. 1. de divinat.

Certabant urbem Romam Remoramne vocarent:
Omnis cura viris uter esset Induperator.

1 Ne

refectos. Contrà Egnatius lib. I. in ea contentione non modò Remum non esse occisum, sed etiam ulterius à Romulo vixisse tradit. Sed horum omnium opinionibus diversis repugnat nostræ memoriæ *proclamans historia* Liviana, quæ testatur quòd auspicatò Romulus ex suo nomine Romam vocavit: cumque muniret mœnibus, edixit,[1] ne quis vallum transsiliret: quod Remus irridens transilivit, & à Celere Centurione rutro (vel rastro) fertur occisus. Romulus asylum convenis *cet.*

1 *Ne quis vallum transsiliret*] Livii verba sunt: *Vulgatior fama est ludibrio fratris Remum novos transiluisse muros: inde ab irato Romulo interfectum.* quomodo melius legi quàm *transiliviſſe Diomedes* 1. Gramm. admonuit. Muros tamen non rectè appellat, cùm Tarquinius Priscus primus urbem muro lapideo cinxerit; nisi muri fundamentum & designationem aratro factam intellegas. Illud non prætermittendum primum Virorum illustrium cap. de Proca in M. S. affuisse; sequebatur enim perpetua serie *Romulus asylum convenis*, nam vulgatæ edit. illa de origine urbis, hinc concinnata. Nunc Joannis Metelli sententiam pridem promissam de hujus opusculi Virorumque illustrium Rom. auctore audiamus.

IOAN. METELLVS SEQUANUS STEPHANO PYCHIO S. D.

Accepi à *Clariss. Viro Cornelio Vaeto Gandavo antiquissimum scriptum Codicem. Continet* Illustr. Virorum vitas, *quæ Plinii titulo circumferuntur, &* Victoris Aurelii Historiæ abbreviatæ, *inquit*, ab Augusto Octaviano; id est, à fine T. Livii usque ad consulatum decimum Constantii Augusti & Juliani tertium; *de Cæsarib. libellum. Ille Plinii, nullius adscriptum nomen habet: unde & in suspicionem venio, cum de eo quidam dubitent, (non desunt enim, qui eum Suetonio tribuant) ut* Asconii Pediani *esse cen-*

ſeam, non Cornelii, *ut alii volunt*, Nepotis. *Eſt editio tertia parte completior. Initium facit ab origine urbis Rom. & finis ſic habet.* Expliciunt nomina Principum Rom. *Quamobrem hanc inſcriptionem indidi:* Q. ASCONI PEDIANI PATAVINI, DE ORIGINE PRINCIPIBUSQUE GENTIS LIBER. *Dicitur in ejus anonymo titulo collectus & digeſtus, à quo verò, non ſcribitur:* nimirum ex Verrio Flacco, Veratio, Fabio Pictore, Licinio, Varrone, Cæſare, Tuberone, & omni priſcorum hiſtoria. Proinde, *inquit*, ut quiſque Neotericorum aſſeveravit, hoc eſt Livius, & Victor Afer. *Victorem addit, non propter hunc librum: ſed propter* Aurel. Victorem, *de quo diximus, qui hujus hiſtoriam, quæ deſinit in Antonio & Cleopatra continuavit, inde in Juliani Conſulatum tertium. Hi auctores laudantur hoc libro omnes, præter Varronem, Flaccum, Veratiumque, nec non Victorem Afrum. At ultra illos, etiam nominatim afferuntur, Ennius, Caßius, Pontificalium libri, Alexander Epheſius de bello Marſico, Lutatius, Vulcatius, Acilius Piſo, Sempronius, Domitius, Octavius, nec non Cato de origine generis humani, A. Poſtumius de adventu Æneæ, Aufidii epitome, Vennonius, Annius, Sex. Gellius in origine gentis Rom. Qui libri non exſtant. Ex his quos habemus, adducuntur, Virgilius ſæpenumero, Salluſtius, Plautus, Homerus, ac Livius. Nullus autem horum omnium (ni fallor) poſt Aſconium dixit. Atque hæc tantum priore libri parte, hoc eſt, ea, quæ originem urbis Rom. ſive auctores & principes, Rom. generis conditores, qui ante conſtitutam remp. fuere, deſcribit. Nam ea parte libri, quæ edita eſt, quæ habet principes generis Rom. qui poſt remp. fundatam exſtiterunt, nullius omnino liber, neque in Victoris epitoma refertur. Cur vero credam, hunc de Viris Illuſtrib. librum eſſe* Aſconii, *moveor, quod paulo poſt ejus initium ſic ſcribit.* Quare autem addidit TUTUS (*de Virgilio nimirum loquitur*) ſuo loco pleniſſime adnotavimus in commentatione, quam

Excepto tamen Victore Afro, qui ſub Juliano vixit.

quam occœpimus scribere, cognita ex eo libro, qui inscriptus est, de Origine Patavina. *Erat n. Patavinus Asconius, ita ut conjectura sit eum potius, quàm alium suæ gentis originem scripsisse, quo eam illustraret, & suis gratum faceret. At verò quæ* de origine urbis, *sic quoque commentationem edidisse. quod & antiquitatis perscrutandæ non solum esset studiosissimus, verùm etiam scientissimus. Id quod ex ejus in* Ciceronem *fragmentis luce clarius est. Quæ si quis, cum hoc libro conferet: equidem, agnoscet par in ea emendanda studium, & similis quadam scribendi, illi & huic consuetudo, sive dictionem spectes, sive quid excutiendi rationem, inest & elucet. Eadem & inscriptio.* Commentationes *enim, appellat suas in Cic. explicationes. Efficitur præterea ut Asconium hujus* de Viris illust. *libri auctorem esse putem, quod Livium in eo æqualem scribit.* Sed horum, *inquit*, opinionibus omnium diversis repugnat nostræ memoriæ proclamans historia Liviana, quæ testatur, quod auspicato Romulus ex suo nomine Romam vocavit. *Et pro Cornelio.* Sunt, *inquit*, tamen qui eundem illum duorum numerum, quem Cicero, ponant. Inter quos Tuditanus & Pomponius Atticus, Liviusque noster. *Tum etiam quod in hoc de* origine, principibusque Rom. *libello, quemadmodum & illis, quæ supersunt, in Ciceronem fragmentis frequenter admodum Virgilii testimoniis utitur cum quid astruit, & utrobique nonnunquam* nostrum *appellat. Fuit enim* Asconius *adeo Virgilii studiosus, ut librum contra Virgilii obtrectatores, quemadmodum in vita ejusdem Virgilii Tit. Claudius Donatus adfert, ediderit. Nam Octavium Avitum & Poetilium Faustinum furta Virgilii, unde videlicet quæque carmina surriperentur, notasse, Servius refert.* Asconii ætas.
Asconium *itaque Neronis tempore, vixisse Eusebius ait, eique Fabius Lat. lingua cultum & auctoritatem attribuit. Plinius vero inter auctores suos eum enumerat. Ætatem ad annum octogesimum quintum perduxit, adeo ut Virgilio*

notus esse potuerit & Livio. Quæ cum ita sint, his fere conjecturis quinque, quas summatim repeto, adducor, ut auctorem hujus libri de Viris Illustrib. & origine urbis *Asconium faciam. Primo quia sub initium capitis* 1. *auctor libri scribit in hæc verba:* Quare autem addidit TUTUS (*de Virg. loquitur*) suo loco plenissimè adnotavimus in commentatione, quam occœpimus scribere, cognita ex eo lib. qui inscriptus est de origine Patavina. *Ita cum eum librum* de origine Patavina *scripserit, potuit, & dum eum scriberet, unà scribere de Origine gentis Rom. quod sit prope ejusdem argumenti. Saltem affinis propter Æneam, à quo urbs initium duxit suum, vel non dissimilis quidem. De Patavina vero origine* Asconium *potius, quàm alium quemvis, scripsisse ideo fit verisimile, quia Patavinus esset, quo suæ gentis historiam illustrans, gratum iis faceret. At si* Asconius *ejus* de origine Patavina *libri est auctor, necessarium est fateri ex his proximis superiorib. verbis eum hujus auctorem esse libri. Secundo probatur à pari in genere eodem scribendi diligentia.* Asconio *enim consuetum fuit antiquitatis historiam perscrutari potissimum, uti ex ejus in Ciceronem fragmentis constat. In aliis ejus libris generalis argumenti particulares commentationes historicas discutiendi tractandique persimili cum libro nostro consuetudine ac diligentia: neque leviter, sed expensis variis auctorum de iis, ut hic sententiis. Cujus antiquitatis fuit omnium sui temporis & doctissimus & diligentissimus: ita ut loca obscura propter ignorantiam antiquitatis abstrusa difficillima explicaret. Id enim ipsius est præcipuum, nempe summa diligentia ex variis auctorib. reconditas historias eruere in intelligendo Ciceroni, quod ex parte in Virgilio fecisse, ut in Cicerone ex hoc superiore loco, quo clara faceret duo Latinæ linguæ lumina credendum; indicatis in iis illis historiis, quæ incognita illos aliquibus locis redderent non intellectos, imo impeditos tot etiam, ut historiæ veritas elucesceret. Atque uti his* commentationem *suam illam ille nominat, & illa*

quoque

quoque in Ciceronem sua Commentaria, ipse Commentationes (*sic enim in vetustis libris legitur*) *vocat. Tertio non solum antiquitatem in specie emendandi studium & consuetudo*, Asconium *hujus auctorem esse libri verisimiliter probat: sed etiam par ejus scribendi cum hoc libro stylus, si quis diligenter attenderit. Quanquam necesse est dissimilitudinem esse quandam in nonnullis propter generis scribendi diversitatem. Nam in fragmentis in Ciceronem etiam Grammaticum agere cogitur: hic vero Historicum præcipue, quia vitas breviter ex professo describit, non autem aliquem auctorem, puta poetam vel oratorem exponit. Sed tamen animadverti hoc libro clausulas eum non recte incipere ab his particulis*, At verò, Igitur; *id quod in fragmentis illis non observavi fieri, nisi illud tribuatur historiæ diverso generi. At certe uti brevis illic est; & nihil in illis fragmentis, in dicendo redundat; ita hic quoque & quædam verba, quæ Ciceronianis fortè non placerent, ut hic usurpat veluti* neotericus, *&c. atque quosdam loquendi modos, qui delicatis auribus duri videri possint. Quarto, verisimile sit Asconium libri auctorem esse, quia hoc libro nullus citatur auctor posterior ætate Asconii, sed omnes ab eo citati, vel ejus ætatem præcesserunt, vel ei certo contemporanei fuerunt. Eum præcesserunt, quos sup. enumeravimus, ei vero æqualis fuit Livius, & ejus quoque civis nimirum Patavinus. forte etiam Virgilium videre potuit. Atqui de Livio constat. Nam hoc lib. cap. de Roma condita:* Sed horum, *inquit*, opinionib. omnium diversis repugnat nostræ memoriæ proclamans historia Liviana, quæ testatur, *&c. At idem in Ciceronis fragmentis Livium appellat* nostrum, *uti hic. Unde merito conjicere liceat Asconium & hic esse, qui suum & hic Livium vel memoria sua historiam conscripsisse. Porro eo tempore & Livium & Virgilium vixisse, quo floruit Asconius, docere poterunt Fabius & Eusebius, qui Asconii mentionem faciunt. Cum igitur Livio is quàm familiarissimus fuerit, idque hoc libro ostendat supra scriptis verbis, credi*

par

per est eum hujus lib. & alterius de origine Patavina *auctorem existere. Et quod ad Virgilium attinet, & hoc libro, & in Cic.* nostrum *etiam adpellat: videlicet cap. de Hercule Recarano:* Quam opinionem, *inquit*, sequi metuit noster Maro. *& cap. de Saturno.* Usque eo, *inquit*, ut etiam, cum aliis diis sacrificium, dato thure in altaria Jovis, prior nominetur, cognomento quoque addito Pater, secundum quod noster sic intulit:

Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem.

Quinto, auctorum quos hic liber citat, in testimonium rei quam probare velit, quosdam Asconius etiam laudat in fragmentis in Cic. facienda fidei, maxime Livium, quem nostrum *adpellat. Et Virgilium, quem sapissime citat, ac* nostrum *quoque vocat: Ergo hac ejus utrumque sic & hoc loco, & fragmentis compellandi tanquam familiares & amicos non infrequens consuetudo, propemodum evincat ipsum auctorem hujus lib. credi debere. Citat & Sallustium Plautumque ut libet,* nostri *tamen omisso pronomine, adeo ut eo pronomine sibi Livium ac Virgilium familiares amicitia cum iis contracta, & contemporaneos fuisse satis indicet: Non autem* nostros *eos dixeris ratione communionis studiorum, vel alias amoris quo eos non visos complecteretur.*

SEX.

SEX. AURELIUS VICTOR DE VIRIS ILLUSTRIBUS URBIS ROMÆ.

1 PROCA REX ALBANORUM.

ANNO A CAPTA TROIA.

CAPUT I.

PROCA rex Albanorum Amulium, & Numitorem filios habuit, quibus regnum annuis vicibus habendum [a] reliquit; & ut alternis imperarent: sed Amulius fratri imperium non dedit: &, ut eum subole privaret, [1] Rheam Silviam filiam ejus, Vestæ sacerdotem præfecit:

Non comparet in m. s. opt. Aur. Vict. Historia Romana à Proca ferè, Græca à Nino auspicantur, Orosius lib. II ca. II. & lib. I. ca. I.

a. CCCXXCIX

1 Sic loquitur Justinus lib. XVI. hist. Plaut. Amphitruone, & Menæchmis, alibi.

SCHOTTI COM.

RHEAM *Silviam*] Constanter in antiqq. *Rea Silvia* scribitur, more Latino, qui fere aspirationes auferunt, unde Cicero in Orat. se more majorum diu *Triumpos* non *Triumphos*, & fortasse *Tropæa* non *Trophæa*, pronunciare solitum affirmat. Cur etiam *Silvia* & *suboles* à subolesco scripserim, ne quis fortè calumnietur, studio à me factum sciat, secutumque vett. librorum auctoritatem & analogiam: quod ubique factum me semel monuisse sufficiat. De Martis stupro vide Prudent. I. adu. Symmachum, & Orosium lib. VI. cap. I. qui ad nomen alludens *Ream matrem stupri* *ream* appellat.

Vesta sacerdotem præfecit] *Vesta* abest in m. s. nostro L. Annæi Flori initio: & certè Justinus lib. XLIII. in Martis luco sacerdotem fuisse ait. & Plutarch. in Parallelis extr. Junonis disertè ex Aristide Milesio. Et infra noster ad Numam referre videtur.

MACHANEI SCHOL.

NIMIRUM in frontispicio *Proca* legendum, ut Virgilius in 6. Æneidos, *Proximus ille Proca Trojanæ gloria gentis*: præposterè in aliquibus codicibus *Procas* legitur: nam jambus est in tertio, nec Latinum nomen in *as* primæ invenitur. Eusebius etiam, Divo Hieronymo interprete, in serie regum Latinorum ita scribit, *Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus, Aventinus, Ascanius, Silvius, Æneas Silvius, Latinus Silvius, Thyberinus Silvius, Agrippa Silvius,* *Romulus*

fecit: ut virginitate perpetua teneretur: quæ à Marte
b CDXV. compressa, Romulum & Remum [b] edidit. Amulius
ipsam in vincula compegit: parvulos in Tiberim abjecit: quos aqua in sicco reliquit. Ad vagitum lupa accurrit, eosq; uberibus suis aluit: Mox Faustulus pastor collectos Accæ Laurentiæ conjugi educandos [2] dedit. Qui
c CDXXXII. posteà, Amulio interfecto, Numitori avo regnum [c] restituerunt:

2 Quidam libri vett., *Educandos tradit.*

SCHOTTI.

In vincula compegit] Sic Justinus lib. XVI. *Igitur Clearchus LX. Senatores comprehensos (nam cæteri in fugam dilapsi erant) in vincula compegit.* Plaut. Amphitruone. *Quid faciam nunc si Tres-viri me in carcerem compegerint.* Sic idem in Menæchmis & Rudente loquitur. Similes dicendi formas in melioris notæ auctoribus observare licet. *In catenas conjecit.* Cæsar I. Comm. Gallico. *In compedes conjecit.* Suetonius in Vitell. ca. XII. ut in Ammiano Marcellino, lib. XVII. *vivosque captos compegit in vincula.* Et lib. XXV. *ut deditum noxa mancipium in custodiam compegerunt.*

Acca Laurentia] De qua Agell. lib. V. cap. VII. Noct. Attic. ubi *Larentia* legitur, ut in vett. l. omnibus. Lactantius lib. I. cap. XX. Hujus sepulchrum in via nova Romæ in Velabro fuit, teste Varrone lib. 5. de ling. Lat. Post paullò, *Educandos dedit.* Parisinus cod. *tradit* habet.

Amulio interfecto] patruo, inquit L. Annæus Seneca: is enim auctor potius est, quàm L. Florus: quòd ex declamatorio stylo, & Lactantio lib. VII. cap. XV. Divin. Institut. facilè doceri potest. Patruum magnum Jurisconsultorum filii appellarent. Sic Tacitus Annali 2. *avunculum* dixit pro avunculo magno. Paulus verò Orosius lib. II. cap. IV. Numitorem avum interfectum ait, falsò: aliter lib. VI. cap. I. nam in regnum restituerunt Numitorem, & patruum Amulium interfecerunt.

Ipsi pastoribus coadunatis] Mediol. cod. *adunatis pastor.* melius Parisinus *Ibi* non *Ipsi* præfert. Cicero lib. I. de Oratore: *Romulus pastores & convenas congregavit.* De pastoribus vide infrà in Flaminino, & Justin. lib. XXVIII.

MACHANEI.

Romulus Silvius, Proca Silvius Amulius, qui regnavit annis quadraginta quatuor. Hanc autem historiam etiam Ovidius poëticè in Fastis auspicatus est, ut dulcedini quoque poetarum aliquid in hoc opusculo tribuamus. *Silvia Vestalis, quid enim vetat inde moveri? Sacra lavaturas mane petebat aquas.*

Imperium non dedit] Plutarchus Amulio pecunias, & aurum Troja advectum forte contigisse refert, quibus opibus fretus ipsum fratrem, cui regnum evenerat relictum à patre hæreditarium, expulit. Tacet Cornelius de morte fratris Silviæ, de quo Livius: *addit sceleri scelus, stirpem fratris virilem interfecit.* Quem Halicarnasseus Egestum appellat.

Rheam Silviam] Plutarchus. hanc alii *Iliam*, alii *Ream*, alii *Silviam* appellant.

Lupa accurrit] Eusebius Faustulum regii armenti pastorem ad Accam Laurentiam uxorem suam detulisse

stituerunt: ipsi pastoribus [3] adunatis civitatem [d] condiderunt: quam Romulus augurio victor, quòd ipse XII. Remus VI. vultures viderat, Romam vocavit: & ut eam prius legibus, quàm mœnibus muniret; edixit ne quis vallum transiliret: quod Remus irridens, transilivit,

d *Olym. VII. Anno I. ex a. d. XI. Kal. Maij. qui urbis natalis, Palilia dictus.*

3 Mediolan. codex, *adunatis pastoribus.*

SCHOTTI.

Civitatem condiderunt] In monte Aventino, de quo Agell. lib. XIII. cap. XIV. Noct. Attic. ex a. d. XI. Cal. Majas: qui dies consecratus Palilia dictus: Olympiadis VII. Anno I. ante Christum natum ƆƆCCL. Ab orbe condito MMMCCXII. Ab eversa Troja CCCCXXXII. sed de his in fragmentis Nepotis diximus. Ideo autem hic repetere placuit, quod aliorum calculus fallat, & Comm. hic turpiter alucinentur, & tanquam in limine impingant: absit verbo invidia. Porrò vultures inaugurandi scientia sacri. teste Suetonio in Augusto cap. XCV. & Plut. in Quæst. Rom. Jul. Obsequens Anno V. C. DCCX. *Cæsar*, inquit, *& mox: creato Cons. cum in campum Martium exercitum deduceret, sex vultures apparuerunt: conscendenti deinde rostra creato Consuli iterum VI. vultures conspecti, veluti Romuli auspiciis novam urbem condituro signum dederunt.*

Augurio victor] Ennius in annalibus.

Augusto augurio postquam inclita condita Roma est. Certabant urbem Romam Remuramne vocarent. Idem apud Isidorum lib. XV. cap. I. *Hujus nata est auspiciis illa inclita Roma.* Rursus idem, &c.

Omnis cura viris, uter esset induperator. Hinc lege cautum à Romulo: *Ne quid inauspicato publice gerunto.* Cicero 3. de Nat. deorum.

Ut eam prius legibus] Inter alias legem tulerat: *Mœnia sancta existimanto.* Cujus Cic. 2. nat. deor. meminit: Plutarchus in problem. Zonaras tom. 2. quam etiam facto ipso Romulus sanxit interfecto fratre Remo. Portas sanctas negat Plutarchus, quod alioqui cadavera per eas efferri non potuissent. Vide Theophilum lib. II. Instit. Tit. De rerum divisione. §. *Sancta quoque.* ubi Fabula de Diis.

Transilivit] Agrippinensis l. *transiluit.* Quomodo veteres potius dixisse auctor Diomedes lib. I. Gramm. ex Livio: *Ludibrio fratris Remum novos transiluisse muros.* Virg. *Saluere per utres.* Idem: *Disiluit Turnus bejugis.* *Fabio* abest in meliorib. libris & in. ss.o. Pro *rastro* quidam libri *rutro* habent: de quo Varro l. IV. de ling. Latina, Festus & Nonius Græce κρόπιον dicitur. Varr. περὶ ἀρχῆς. *Cui Celer Antipatri Stoici filius rutro caput displanat.* Ad quem locum vide doctiss. Turnebum l. XVII. c. XXIII. Advers. & Victorium XXIII. cap. VI. Eusebii quoque interpres D. Hieronymus Remum fuisse à Fabio Romuli duce occisum ait rutro pastorali. Libet hic ἐν παρέργῳ Nasonis adferre locum quarto Fastorum, ut emendandum vidit Valerius Andreas Belga eruditus: *Nec mora transiliunt, retro Celer occupat ausum.* repone *rutro Celer.* vide Dionys. lib. II. qui σκαφῖον διὰ τὸ σκάπτειν appellat. Ceterum unde *Celer* dictus sit, ridicule Philippus Poncherius Interp. explicat quasi funebres ludos & visceratione, quæ tum nulla erant, celeriter curaverit: unde dictum constat multis post seculis Q. Cæcilium Metellum Anno ƆƆCXCIII.

silivit, & à Fabio [4] Celere Centurione [5] rutro fertur occisus.

4 Alii *transilivit*, vide Diomed. 1 Gramm.

5 Manuscripti libri: *& à Celere, Centurione rutro fertur occisus.* Varro περὶ ἀρχῆς apud Nonium. *Cui Celer Antipatri Stoici filius rutro caput displanat.*

SCHOTTI.

ɪↃcxcɪɪɪ. ejusque Nepotem ɪↃcxcvɪ. Plutarchus hunc à celeri ex agro Latino in Etruriam fuga sic appellatum ait. Vide & in vita Coriolani ubi de Rom. nominibus.

MACHANEI.

detulisse refert, quæ propter pulchritudinem, & rapacitatem corporis quæstuosi *lupa* à vicinis appellabatur: unde ad nostram usque ætatem, & memoriam meretricum cellulæ *lupanaria* appellantur. De capto *Remo*, & *Romulo* vi se defendente, notanda etiam inter Plutarchum & Livium nonnulla discrepantia; alter enim ad *Numitorem* primum, alter ad *Amulium* ductum scribit.

Rastro] Verba ipsa Varronis ponam de lingua Lat. *Hirpices regulæ cum plurib. dentibus, quam, ut Plaustrum, boues trahunt, ut eruant, quæ in terra sunt, sirpices postea quæ à quibusdam detrita sunt, littera dicti rastelli, ut hirpices serræ leues. Ita quod homo in pratis per fœni secta festucas abjicit abradit à quo abrasu rastelli dicti rastri, quibus dentalibus penitus eradunt terram, atque eruunt, à quo rutrabra dicti:* Virgil. in Georg.

Multum adeo rastris glebas qui frangit inertes
Vimineasque trahit crates, juvat arua, neque illum, &c.

Alii Remum in contentione augurii à Romuleis satellitibus occisum volunt.

ANNO URBIS CONDITAE. 2

ROMULUS
ROMANORUM REX I.

ROMULUS asylum convenis patefecit, & magno exercitu facto, cum videret conjugia deesse, per legatos

SCHOTTI.

ROMULUS *asylum con. patefecit*] De Asylo Romuli ejusque origine Conradus hoc loco multa, pluraque ad Æmilium Probum Magius, quæ non describo. Vide & Jac. Durantium lib. I. Variarum cap. I. & Ferrandum Adduensem lib. II.

Magno exercitu facto] *Mox exercitu facto*, in manuss. est. Sic in Mario loquitur, & Sallustius libris historiarum, quod & Seneca lib. xx. epist. cxv. adnotavit.

MACHANEI.

ROMULUS *asylum convenis*] locus erat sacer, ut Dionysius ait; intermontium saxo circumdatus, ut Ovidii carmen indicat:

Romulus ut saxo lucum circumdedit alto.

Latinè *confugium* dici valet: dicitur ab *a* sine, & *syro, traho*, quia inde aliquem abstrahi nefas fuerat. Ut nunc fit in sacris nostris delubris. Per andistincon autem Ro & lambda mutantur, ut Pallade distincon

legatos à finitimis civitatibus [a] petiit. Quibus negatis, a I.
ludos [b] Consualia simulavit: ad quos cum utriusq; sexus b IIII.
multitudo venisset, dato suis signo virgines raptæ sunt:
ex quibus cùm una pulcerrima cum magna omnium
admiratione duceretur, Thalassio eam duci respon-
sum. Quæ nuptiæ quia feliciter cesserunt, institutum
est

SCHOTTI.

Ludos Consualia ad quos] *Consalia* vocat Plut. Quæst. Rom. De his legendus Tertullianus lib. de Spectaculis & idem Plut. in Romulo.

Hi Magni ludi etiam appellati: sic dicti quod Conso consiliorum secretorum Deo. I. Neptuno laticum regi & rerum conditarum: & dis magnis, id est laribus urbis Romæ dati sunt, quibus raptæ Sabinæ sunt. Virgilius, *magnis Circensibus actis*. nam & Circenses iidem vocantur. Ascon. Verr. 2. Dionysius Αρχ. Ῥωμ. I. ait: his ludis immunes ab opere equos & mulos fuisse, coronarique floribus solitos. Exstat veteris poetæ carmen apud Nonium Marcellum *Cernui*.

Ibi pastores ludos faciunt cernui Consualia. Vulg. male, *Sibi pastores*. pro *ibi*. & Scaliger *coriis Cernualia* reponit ad Festum in *Coinquire*.

Virgines raptæ sunt] Paris. *captæ*. Festus auctor est virgines inde tanquam ex gremio matris rapi solitas. Catullus: *Qui capis teneram ad virum virginem*. Qua de re doctè Jac. Rævardus, vir illustrandæ Jurisprudentiæ natus & immatura morte præreptus, ad legem XII. tab. cap. 21. Pòst non longe *Thalasio* simplicis. antiqui lib. & manuss. præferant, quomodo & Græci scribunt: Ταλασίαν, Plut. in Romulo. Iidem cum Mediol. *omnibus in nupt.* rectius legunt, & *cesserant* non *cesserunt*.

Eam duci responsum] Ducendi vox in matrimoniis hinc usurpari cœpta. D. August. lib. 6. de civit. Dei, cap. 9. *Domum ducenda est, qua subit & adhibetur Deus Domiducus*. Sic & Martianus Capella lib. 2. de nupt. Philologiæ.

MACHANEI.

chon judicat.

Ῥῶ καὶ λάμβδα, μόνον χέρμαχος
κόλακός τε διιστᾶ,
Ουκοῦν παντὶ κόραξ, βωμολ-
λόχος τε κόλαξ;

Id est, hæ duæ literæ separant *corvos* & *assentatores*. Idem in reliquis est corvus scurraque assentator & proprie βωμολόχος aris insidians exponitur, ut apud Aristotelem in Ethicis deprehendimus. *Asilus* autem cum Latino ; significat tabanum, vulgo dictum à Græcis œstrum. Verg. in Georg.

cui nomen asilo
Romanum est: œstrum Graii vertere vocantes:
Asper, acerba sonans, quo tota exterrita sylvis.

Asylum autem illud primi Athenienses statuerunt.

Ludi Consualia] Varro dicta à *Conso*, quòd tum feriæ publicæ ei Deo, & in circo ad aram ejus à sacerdotibus fierent ludi illi; quibus virgines Sabinæ raptæ fuere. Titus Livius *Consum*, *Neptunum equestrem* appellat Plutarchus. Fama est Romulum aram conditam sub terra invenisse, & à *consilio* nomen inditum, quòd consiliarius foret, sive quòd, &c. de quibus plura apud Dionysium & eundem Plutarchum lege. De *Thalassio* notentur quæ

est ut omnibus in nuptiis Thalassii [1] nomen invocaretur. cùm fœminas ergo finitimorum Romani rapuissent, primi Cæninenses contra eos bellum sumserunt. Adversus quos Romulus processit, & exercitum eorum, ac
c IV. ducem Acronem singulari prœlio [c] devicit. Spolia opima Jovi Feretrio in Capitolio consecravit. [Antemnates, [d] Crustumini, Fidenates, Veientes,] [2] Sabini etiam ob raptas bellum adversus Romanos sumserunt. Et cùm Romæ appropinquarent, Tarpejam virginem nacti,

d *Ex vet. c. addidi. in vulg. absunt.*

1 *Nomen invocaretur*] Vetus codex, *nomen iteretur*. versu seq. τὸ *vi* delendum M. SS. auctoritate. *Feretrius* autem ut per F. scribatur Analogia monet.

2 *Sabini*] M.SS. ampliores. *Antemnates, Crustumini, Fidenates, Veientes. Sabini etiam ob rapt.*

SCHOTTI.

Thalassii nomen invocaretur] In m. ss. melius *Thalasii nomen iteretur*. Græci verò Hymen, ô Hymenæe, nuptialem vocem habebant. Martialis Epigr. 64.

Quod si me jubeas Thalassionem.
Verbis dicere non Thalassionis.

Et lib. 6.

Nec tua defuerint verba Thalasse tibi.

Catullus.

Iubet jam servire Thalassio.

Vide Plutarchum in Pompejo & problemate xxx.

Vi rapuissent] Sic vulg. quos quidem viderim, omnes: nos ex antiq. l. vj. vocem superfluam vi exturbavimus, & ut otiosam expunximus. Est enim *Rapiendi* ea notio. teste Donato, ut significet per vim, aut cum festinatione aut furore capere: Unde *Rapina* quæ palam & vi fit: *Furtum* fere clam & occultè.

Ceninenses] Gryphii codd. *Cenienses*, quomodo & in vulg. Livii editionibus. Nos *Cæninenses* per diphthongum scripsimus ex M. SS. Plinium etiam lib. 3. cap. 5. Halicarnass. & Steph. de urbibus secuti. Hi n. Καινίνην urbem appellant. Cur etiam *Feretrium* potiùs quàm *Pheretrium* ediderim, in promptu ratio est, quod ita analogia exposcat; sive ea à ferendo, sive à feriendo, sive etiam à ferculo, aut feretro ducta sit. De opimis autem spoliis vide quæ in Corn. Cossum infra adnotavi. Mox pleniores sunt libri m. ss. quos non sequi religio propemodum fuisset in tanto omnium consensu. & Eutropii auctoritate lib. I. initio. *Antenates* tamen scriptum habebant, alii *Antemnates* præferebant. *Crustumerium* vero appellat Plinius lib. 3. cap. 5. agens de his oppidis in Latio deletis, & Dionysius lib. I. nunc *Crustuminum*, nunc *Crustumerium*. In iisdem *ob raptas virgines*. Sed *virgines* superat.

MACHANEI.

Plutarchus longis verbis enarrat in Romuli vita. Græci *Thalassiam* lanificium dicunt.

Iovi Feretrio] Sic dicto, quia ex voto (auctoribus Plutarcho & Livio) propriis humeris tulit Romulus, fabricato ad id aptè ferculo; ut Livianis verbis utar: & hæc palma duobus tantum contigit postmodum. Cornel. Cosso, & Marco Marcello.

nacti, quæ [3] [e] aquæ, caussa sacrorum, hauriendæ descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum [4] in Capitolium produxisset: Illa petiit quod illi in sinistris manibus gerebant, videlicet annulos & armillas, quibus dolosè repromissis, Sabinos in arcem perduxit, ubi Titus scutis eam obrui præcepit: nam & ea in lævis habuerant. Romulus adversus Tatium, qui montem Tarpejum tenebat, processit: & in eo loco ubi nunc Romanum forum est, pugnam conseruit: ibi [f] Hostus Hostilius fortissimè dimicans cecidit: cujus interitu consternati Romani fugere cœperunt. Tunc Romulus

e *vulg.* quæ aquæ caussa sacrorum gratia haur. *leg.* quæ aquæ sacrorum gratia haur. *Alterum enim superfluit.*

f *Vulg.* Hostius *male.*

3 *Aquæ causa, sacrorum gratia*] alterutrum superat, & à glossa in contextum irrepsit, & rectè afuit à M.SS. Leg. igitur, *quæ aquæ, sacrorum gratia hauriendæ*, vel *quæ aquæ, caussa sacrorum, hauriendæ*. Sic Sallust. Iugurth. Livius lib. V. Vide Priscianum.

4 *in Capitolium*] *arcem* V.C. Nondum enim Capitolium erat. sed Prolepsis est historicis familiaris.

SCHOTTI.

Aquæ causa sacrorum gratia] vox, *gratia* in m. ss. abest & rectè, mea quidem sententia: irrepsit enim ex ora in contextum. Solent enim Latini, teste Prisciano, eleganter hac prætermissione in generandi casu uti, ut intelligatur, *causa*, vel *gratia*, unde hic ab aliis adscriptum fuisse suspicor. Salluſt. Jugurth. *belli patrandi cognovit*. Sic alii, *Reipub. defendendæ laborat*. Livius etiam lib. 5. & Hirtius de bello Alexand. aliique sic loquuntur, quod alii ante me monuerunt. In insulam igitur glossema deportetur.

Ei T. Tatius] Ad hunc strenarum, quæ Kal. Januariis mitti ultro citroque solent, originem refert Symmachus Urbi præfectus lib. I. epist. XIV. *Ab exortu*, inquit, *penè urbis Martiæ strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis: qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ anni novi auspices primo accepit. Nomen indicio est viris strenuis hæc convenire ob virtutem.*

In arcem produxisset] Sic manusc. In vulg. legitur: *In capitolium perduxisset*. ut sit ἀσύληψις. *Producere* autem elegantius quàm *perducere* quasi porro ducere. auctore Nonio Marcello.

Dolosè repromissis] Mediol. *promissis*, à quo stat vetus lib. calamo exaratus: nihil tamen muto, quod sic Suetonium frequenter loqui meminerim: tametsi promissio Relationem (ut cum dialecticis loquar) sua vi significet. Loca piget huc congerere. Utitur & in Scævula auctor noster.

Hostus] Scripsi, non *Hostius*, secutus lapides Capitolinos. Val. Max. & Macrobium, qui hoc prænomen sic efferunt. Post, *fugam ceperunt*, non nemo mutat.

MACHANEI.

Armillas] Ornamenta vocitata sunt, quæ viri militares ex auro ab Imperatoribus donati gerunt. *Armillum* autem urceoli vinarii genus, ut Nonius inquit: utrumque ab armo, id est, humero dictum.

g Sic leg. ex m. ss. & inf. cap. VII. seu forte seu fraude. Vulg. exercitui seu forte.

h Vulg. ab ætate Vet. cod. Centumque ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret, quos à senectute Senatores: Patres à pietate nominavit. Equitum.

Romulus Jovi Statori ædem vovit, & exercitus [5] seu [g] forte, seu divinitus restitit. Tunc raptæ in medium processerunt: & hinc patres, inde conjuges deprecatæ, pacem conciliarunt. Romulus fœdus percussit, & Sabinos in urbem recepit: populum à Curibus opido Sabinorum Quirites vocavit. [6] Centum Senatores, [h] à pietate Patres appellavit. Tres equitum centurias instituit,

5 M. SS. *exercitus seu forte, seu div. restitit.* vel, *exercitum s. f. s. d. restituit.* Rectè sup. *Hostus Hostilius* leg.

6 *Centum Senatores à pietate Patres appell.* M. SS. Forte leg. *Centum Senatores ab ætat. à pietate Patres appell.* Vide Notas auctoris.

SCHOTTI.

Et exercitus seu forte]. Sic ex Mediol. & m. ss. o. restitui. Simonis Colinæi aliorumque editiones *& exercitui seu forte.* Parisinus cod. antiq. *Et exercitum sin forte, sin divinitus restituit,* eximiè. *Forte* autem, non *sorte* leg. hic & in antiq. scriptorib. ut in Tulliis infra cap. VII. adm.

Hinc Patres, inde conjuges deprec.] m. ss. *matres* habent non rectè. dixit enim accusandi casu *patres* ut totidem pæne verbis Livius: *hinc patres, hinc viros orantes.* De virginibus enim sermo est, quarum oratio querelis plena à Livio & Ovidio: ac de Græcis Plutarch. effingitur. Paris. verbis decurtatis legit, *& hinc patres, inde conjuges conciliarunt.* & ante non longe: *Tum capta* non *Tunc rapta.*

A Curibus] *à Quiritibus* in m. s. Pulmanni est, qui vulgatis plenior, mox legit: *Centumque ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret: quos pro senectute Senatores; Patres à pietate nominavit. Tris Equitum,* &c. nec dubito quin germana sint, quare in contextum recipienda. Itaque *à pietate* lego, ubi vulgati *ab ætate* proclivi errore, cum idem pæne sonus sit. Ab ætate enim Senatores, à pietate, vel ut Livius, ab honore Patres dicti. Cum hæc ita emendassem vidi sententiam à Mediol. codice confirmari & à Dominico Machanæo, quem ita legisse ex scholiis apparet. Putavi aliquando hunc locum sic interpungendum: *Centum Senatores ab ætate; à pietate Patres appellavit,* nec muto sententiam, præsertim cum amicis quibusdam eam probavero: tametsi Salust. Catilin. vulg. lectionem tueatur. *Delecti,* inquit, *quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, Reipub. consultabant. Hi vel ætate vel curæ similitudine Patres appellabantur.* Nobiscum verò facit Eutropius, aliique. Eutropius, L. Annæus Florus, & Messalla Corvinus: *Centum,* inquit, *Senatores creavit; quos Patres ab auctoritate nuncupavit.* Sic enim legendum vel *ex auctoritate* è L. Floro lib. I. cap. I.

MACHANEI.

Statori]. Quia fecit stare aciem Romanam contra Sabinos, in qua pugna etiam vulneratus Romulus fertur.

Fœdus] Unde comitium à con & eundo dictum, quia ibi Tatius cum rege Romano pacta iniit.

Patres] Certè à pietate vel ab honore dicti.

stituit, quas à suo nomine [7] Ramnenses, à Tito Tatio Tatienses, à Lucumone [i] Luceres appellavit. Plebem in triginta curias distribuit, easque raptarum nominibus appellavit. Cum ad Capræ paludem exercitum lustraret, [l] nusquam comparuit: unde inter Patres & populum seditione orta, Julius Proculus vir nobilis, in concionem processit, & jurejurando firmavit,

i à Luci communione. tres m. ss.

l xxxvii. Imp. xxxviii.

7 *Ramnes* habent V. lib. *Tatienses*, *à luci communione Luceres*. & mox: *nominibus*. & inf. *ad Capreæ* vulg. codd. & *nusquam comparuit*. Melius.

SCHOTTI.

Quas à suo nomine] In q. libris afuit præpositio.

Ramnenses] alii *Rhamnenses* scribunt. M. SS. concisius *Ramnes*, Parisinus *Romnes*, quam lectionem parum abest quin præferam. Quæ enim &c. consideret, *substitue ista*: ut Romulo magis affinem. Utitur & auctor Pervigilii Veneris, quod à P. Pithœo Lipsius noster lib. 1. Electorum publicavit:

Unde Ramnes & Quirites proque prole posterùm
Romuli matrem crearet, & nepotem Cæsarem.

Tatienses] Ita scripsi, ut præter m. ss. Aldinus Parisinus & Mediol. codd. suaserunt: suasit & M. Varro & Plutarchus. Accedit & ratio, ne *Titienses* à Tatio dicam prohibens, quamquam Sext. Pompejus ita derivet. Inde: *à Luci communione Luceres*, o. scripti legunt: fortasse non male, quia in luco asylum, civiumque coitio fuit; fateturque Livius se hujus centuriæ originem in tanta narrantium varietate referre non posse, an à Lucumone, an à luco, an Lucero Ardeæ rege appellata. Suspicari libet ab Hosto Hostilio dictam, quem Dionysius Halicarn. Luconem (Ausonius fort. *Lucumonem*) Tuscum appellare videtur, & Romulo laboranti suppetias tulisse ait.

Raptarum nomine] Vett. libri *nominibus*. rectius. Hinc quidam tantum xxx. raptas fuisse putant: Verisimilius, Juba & Dionysius DCXXXIII. raptas ajunt.

Cum apud caprea pal.] Ita vulg. nos antiquos lib. expressimus *ad Capræ paludem*. Utrumque dici Plutarch. auctor est.

Nusquam comparuit] Malim *nunquam* q. l. *In contionem p.*

In concionem procesßit] In m. ss. perpetuo, t, scriptum *Contio* repperi quasi *Coitio*: alioqui à *Conciere* non male per c, scribitur, quasi convocatio. Hæc eo pertinent, ne quis damnet, ubi à vulgi scriptura sciens volensque recessero, Analogiæ & librorum scr. auctoritati innixus. Porro pro *abiret* Aldus *obiret* excudit.

MACHANEI.

Luceres] à Lucumone Thusco, alii à luco Asyli dictos volunt, nec eorum mihi displicet sententia. De morte Romuli ita varia à Plutarcho & Dionysio referuntur, ut satius sit de illa tacere, quàm varias opiniones referre.

mavit, Romulum à se in colle Quirinali visum augustiore formâ, cùm ad deos abiret, eundémque præcipere, ut seditionibus abstinerent, virtutem colerent: futurum ut omnium gentium domini exsisterent. Hujus auctoritati creditum est. ædes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro Deo cultus, & Quirinus est appellatus.

SCHOTTI.

Ut à seditione abstiner.] Sic. q. l. sed nostram lectionem retineo, cum sic in Lutatio Catulo loquatur. iidem *auctoritate* legunt non *auctoritati*. Nec illud celabo lectorem extremo capite eadem manu adscriptum in manusc. omn. *Regnavit annos* XXXVII.

Et Quirinus est appellatus] Hinc & Quirinalia instituta, alio nomine stultorum festa XIII. Kal. Martii in vett. Kalendario Rom. & Ovidio lib. II. Fast. Item, Quirites inde cives Rom. appellati. In ἀποθεώσει quoque nomina mutari solita Lactant. hinc docet lib. I. cap. XV.

MACHANEI.

Augustiore] Augustus adjectivum, sacrum significat ab avium gestu, vel gustatu, quod Ovidius innuit:

Templa vocant augusta patres, augusta senatus:
Templa sacerdotum rite dicata manu.

Ennius:

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

3 NUMA POMPILIUS

ROMANORUM REX II.

a *Vulg.* interregno seditiones. *male.* & dissensiones *ex vet. legi malim: nullæ enim seditiones ortæ. Plutarch.* Interregnum Ann. I.

POST consecrationem Romuli, cùm [1] diu [a] interregnum esset, & seditiones orirentur, Numa Pompilius

1 *Cùm diu interr.*] Latinè dictum oportuit *diuturno*, vel *multa*. In M. S. opt. *cum diu interregnum esset, & seditiones*. Plutarch. tantum dissensiones ortas ait. Mox *Pomponis* malim, quàm *Pomponii*.

SCHOTTI.

CUm diu interregno sedit. orir. Locus mihi semper de mendo suspectus: videbam enim deesse aliquid, aut *diuturno* legendum. fuit enim annum interregnum, aut Latine dicendum: *Cum multa interregno seditiones orirentur.* Post cum m. ss. nactus essem, ita, ut excudendum curavi leg. didici. placetque plenior ea lectio. Mediol. *dissensiones* non *seditiones* legebat.

MACHANEI.

POST *consecrationem*] *Interregnum* legendum; ut tota sit una dictio, teste T. Livio ita scribente & Plutarcho. Nam Patavinus historicus asserit quinque dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat, annuumque intervallum regni fuit, id abs re (quod nunc quoque tenet nomen) interregnum appellatum: Græcus verò auctor scribit, cùm ipsi patres centum & quadra-

pilius [b] Pomponis filius, Curibus opido Sabinorum accitus, [2] cum addicentibus avibus Romam venisset, ut populum ferum religione molliret, sacra plurima instituit:

b *Vulg.* Pomponii. & *mox*, adducentibus civibus. *vide Notas. Plaut. Asinar.* Impetritum, inauguratu'st quovis admittunt aves.

2 *Addicentibus avibus*] disertim M. SS. omn. Profectus autem consultis avibus. quanquam vulg. lectio ferri potest. Plauto Asinaria, *admittunt aves.* contra *Abdicunt. Impetritum, inauguratum est, quovis admittunt aves.* Vide notas.

SCHOTTI.

Pomponis F.] Sic scripsi antiq. libris auctoribus, quomodo & Livius & Dionysius: quidam & *Pomponi* habebat. Parisinus *Pompilii*, vulg. *Pomponii* ponit: & *à Curibus* nonnulli. *Numa Pompellius* etiam appellabatur, quæ vox in Festo cum de opimis spoliis agit, corrupta est, in *compelli.*

Adducentibus civibus] Sic editi libri quasi comitantibus civibus, quibus & patre fratreque deprecantibus Romam venit. Dionysius li. 2. M. ss. o. *addicentibus avibus* eximie: nam Livius eam tamquam germanam lectionem comprobare videtur, ait enim auspicato Numam regem creatum. *Accitus*, inquit, *sicut Romulus augurato in urbe condenda regnum adeptus est, de se quoque Deos consuli jussit: inde ab augure*, &c. Sic & Plutar. in Numa, quamquam ille, postquam jam Romam venisset, aves consuluisse scribat. Nec verisimile virum religioni deditum, domo profectum ad res tantas inconsultis avibus. Sic contra in Hostilio Mancino auctor noster dixit *vetantibus avibus*, alibi, *adversis ominibus* & *adversus auspicia. Addicere* autem *aves* dicuntur in auguriis cum aliquid volatu aut garritu approbant & ratum faciunt. Livius lib. 1. *Negare Attius Navius inclytus ea tempestate augur, neque mutari neque novum constitui. nisi aves addixissent posse.* Ibidem: *Cum omnium sacellorum exaugurationes admitterent aves, in Termini fano non addixere.* Ibidem: *Fabio auspicanti aves semel atque iterum non addixere.* Tacitus lib. 1. Historiar. *Auctus omnino addicentibus auspiciis, vocat contionem.* Apulejus de Deo Socratis *adjicere auguria* dixit, ut & Plautus Asinar. *Admittere aves* eadem elegantia, de qua Sext. Pompejus. Livius lib. 1. *Concilia populo, exercitus vocati, summa rerum ubi aves non admisissent dirimerentur.* Iulius Obsequens de prodigiis anno V. C. 703. *C. Cornelius augur Patavii eo die cum aves admitterent, proclamavit rem geri, & vincere Cæsarem.* Locus igitur in Seneca corruptus, etiam emendandus lib. de vitæ brevitate ca. XIV. *Hoc scire magis prodest quam Aventinum montem extra pomerium esse ut ille affirmabat, propter alteram ex duabus caussis, aut quod plebs eo secessisset. aut quod Remo auspicante illo loco, aves non adduxissent.* Sic libri vulg. omnes: lege me auctore, *addixissent.* cui sententiæ facile accedit qui Agellii cap. XIX. lib. XIII. Noct. Att. cum istis Senecæ componet. Messallam enim laudat auctorem, qui eam caussam maxime probet, quod in eo monte Remus urbis condendæ gratia auspicaverit, avesque irritas habuerit, superatusque in auspicio à Romulo sit. Porro de Addicendi altera notione in Virginio Centurione diximus.

MACHANEI.

quadraginta essent, in parte cuilibet contigisse, cum regalibus insignibus & legitima diis sacra persolveret, imperaretque facienda sex horas noctis, & sex diei Quirino: tantundem vero Tatio distribuentes Romani interregnum vocant.

tuit: ædem Vestæ fecit, virgines Vestales legit; Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem: Salios Martis sacerdotes, quorum primus Præsul vocatur, XII.
CXLIIII. instituit. Pontificem Maximum creavit. * c Portas Jano

SCHOTTI.

Ædem Vestæ fecit] codd. quidam, *confecit*, & *arcis* pro *Martis* mox legunt. sed frustra sunt. Quirinalem solum à Numa institutum Plutarchus refert; Dialem & Martialem à Romulo, in honorem patris. Reclamant Livius & Dionysius. Duos vero Martiales, non ut noster unum, fuisse auctor est Andreas Dominicus Floccus in libello de magistrat. Rom. qui falso hodie L. Fenestellæ inscribitur. Porro Salios Herculis Sacerdotes fingit Virgil. VIII. Æneid. vers. 285.

Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis ibant evincti tempora ramis.

Livius à quo noster stat, Martis Gradivi facit.

Pontificem maximum] quis primus ille fuerit in Anco Martio dicam. Varro lib. IV. de L L. *Pontifices à ponte, nam ab iis sublicius est factus primum & restitutus sæpe.* non recte: tametsi & ita Dionysius in Numa, ridetque Plutarchus. Pons enim sublicius mere ligneus ab Anco primum Tiberi impositus. Idem Halicarn. lib. III. Atqui hic annos fere XXX. post Numam imperium arripuit, à quo Pontifices creatos hic diserte affirmat, aliique uno ore omnes. Quanto rectius Qu. Scævola Pont. Max. à posse & facere deducit, ut Pontifex sit quasi Potifex, à potis & facio. quo & Lucanus allusit lib. I. *Pontifices, sacri quibus est permissa potestas. Facere* enim sacrificare est. Post paullo: *Iano geminio* codex Paris. pro *Iano gemino* id est, bifronte, & *Annos*, non *annum* quidam & *addito*. nihil tamen muto. De Iani autem porta, quam Numa condidit, & ad finem vitæ regnique clausam habuit Plutarch. in Numa & de fort. Rom. ubi πύλην pro τύχην Scaliger recte corrigit, item Varro lib. IV. de L. L. *Tertia*, inquit, *est Janualis, dicta ab Iano; & ideo ibi positum Jani signum, & jus institutum à Numa Pompilio, ut scribit in Annalibus L. Piso, ut sit clausa semper, nisi cum bellum sit.* &c. Mox locus mutilus à nobis restitutus ope vett. & m. ss. libr. quos religiose secuti sumus, nisi quod *conjugis* pro *uxoris* legerent. *Egeria*, autem scribebant recte non *Ægeria*, nam ab egerendo partu dictam monuit Festus. Græci scriptores nunc Ηγέριαν nunc Εγέριαν scribunt.

MACHANEI.

Flamines tres] quasi filamines à filo lanæ in pilei cacumine lato.

Virgines Vestales] de quibus flosculos aliquos è Livio, Plutarcho, Gellio, & Dionysio, habeto: à Numa Pompilio primo institutas perpetui ignis custodes quatuor. quæ primo decennio facienda discunt; secundo faciunt; reliquo autem decennio alias edocent, post id tempus nubere possunt. Honoribus quoque multis venerantur: inter quos, si casu in quenquam inciderint ad capitale supplicium ductum, eum necari non licet; si autem aliqua virginitatem perdiderit, viva ad portam, quam Collinam vocant, defodiebatur ibi moritura, Iuvenale teste,

Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos. Erat sacerdotium Albæ oriundum, habens de publico stipendium.

Jano gemino ædificavit.* d Annum in XII. menses distribuit, additis Januario & Februario. Leges quoque plurimas e 3 & utiles [tulit:] f omnia [quæ gerebat,] jussu Egeriæ nymphæ, uxoris suæ, se facere simulans. Ob hanc tantam justitiam bellum ei nemo intulit. Morbo solutus g in Janiculo sepultus est, ubi post multos h annos arcula i cum libris à Terentio quodam 4 exarata: qui

d XLII. e v. c. plures & utiles. rectius. f Ex m. s. Pulmanni & antiquitus excusis. g XXXCI. Imp. XLIII. h D LXXIII. i scrinia & extracta. Non placet. Vox enim c. XII. Tabb. apud Festum. Qui Terminum exarassit. & Cic. 2. de leg. & de divinat. de Tage. & l. 4. D. de finib. regundis.

3 *Et utiles*] Amplius lib. vett. *& utiles tulit: omnia quæ gerebat jussu Egeriæ*, quos sequor.

4 *Exarata*] M. S. *extracta*, nihil muto. significat enim arando effossam, erutamque arcem. Sic in lege Numæ apud Festum: *Si quis terminum exarassit, ipsus est. boves sacri sunto*. Utitur & Cic. 1. de Legib. Plinius, alii. Vide Plinium lib. XIII. cap. XI. & August. lib. XVII. cap. XXIV. Civitatis Dei, ex Varrone lib. V. Rerum Romanarum.

SCHOTTI.

A Terentio quodam exarata] Mire variant libri vett. alii *Terrentio* scribunt, alii *Tarentino*, ut præter Parif. & Agrippinensis codex habet: qui summo consensu *extracta* legunt: quod non probo. Extat enim in lege Numæ apud Festum, ut alibi monuimus. Constat autem repertos lib. in agro, dum pastinaretur, L. Petilii scribæ sub Ianiculo. vide Livium lib. XL. ab V. C. Plinium lib. XIII. cap. XIII. Val. Max. lib. I. cap. I. Lactant. lib. I. cap. XXII Adscripsi autem annum V. C. IↃLXXII. Goltzii Fastos secutus, nam P. Cornelio Cethego, M. Bæbio Tamphilo Coss. effossos Plinius & Lactantius prodidere. itemque Plutarch. in Numa, paulò aliter quam Livius. Meminit & hujus rei Varro Manio apud Nonium V. *Scrobs*. *Qui dum administrant in scrobe fodiendo, inveniunt arcam*. Quod vero idem Agrippinus cod. *leges* pro *leves* præfert, non recte est, nisi *causas* redundare dicamus. Sed illud pæne præterieram pro *arcula* Mediol. longe optimum formis excusum, quem Io. Livinejus & And. Papius eruditiss. juvenes ad me miserunt, *scrinia*, habere. *Ita duo deinceps reges*, inquit Livius, *alius alia via, ille bello, hic pace civitatem auxerunt*.

MACHANEI.

pendium. eligebatur Vestalis patrima & matrima, inter capiendum à Pontifice Maximo Amata appellabatur.

Dialem] Iovialem, nam ὁ Ζεὺς, τοῦ Διός Iovem significat.

Salios] à saliendo dictos ipsa Etymologia ostendit. (noster autem Martinus Salius ad verum Christum salit:) ferebant autem tunicæ pictæ insigne, & super tunicam æneum tegmen circumferentes ancilia scuta cum solenni cantu & tripudiis.

Pontificem maximum] Martii filium ex patribus.

Iano Gemino] Ovidius primo Fastorum:

Nomina ridebis modo namque patulcius idem,
Et modo sacrifico clausius ore vocor.

Annum in duodecim menses] nam prius à Romulo constitutus est decem tantum: de hac autem ordinatione à Livio & Plutarcho eliciendum. De *Egeria lympha*, quasi nympha,

qui libri [5] quia leveis quasdam sacrorum caussas continebant, ex auctoritate Patrum cremati sunt.

5 *Quia levein*] quid si *laevas*, id est, sinistras?

MACHANEI.

pha, per mutationem consonantis sanctus Augustinus lib. septimo, capite trigesimo quinto de civitate Dei, ait fontem fuisse, ac spumam hydromantiæ, id est, aquæ divinationis peritissimum fuisse.

Scrinia cum libris à Terentio quodam] Valerius Maximus in primo de cultu deorum in agro Petilii scribæ septem libros Pontificum Latinos, & totidem Græcos inventos crematos fuisse à Petilio urbano prætore, de Græcis solum intelliges quia Latinos magna diligentia servandos curarunt.

4 TULLUS HOSTILIUS
ROMANORUM REX III.

a *fort.* quia avus ejus bonam oper. *sup. cap.* I. *alioqui* ἀνιστορήτως.

TULLUS Hostilius, [a] quia bonam [1] operam adversum Sabinos navaverat, rex creatus, bellum Albanis indixit, quod trigeminorum [2] certatione finivit, & Albam

1 *Quia bonam*] ἀνιστορήτως. Repugnat enim & historiæ & temporum rationi. Forte leg. *quia avus ejus bonam operam*. Nam de Tullo Hostilio supra cap. II.

2 *Certamine finivit*] Perturbata hæc videntur Io. Grejonio eruditiss. viro, itaque è Livio concipienda: *certamine finivit: nam cum apud Romanos Horatii apud Albanos trigemini essent Curiatii, ducibus Hostilio & Fuffetio placuit*, &c. usque ad finem cap. *in diversa distractus est. Albam propter perfidiam ducis Metii diruit. Albanos*, &c. *cum regia conflagravit.* Lector arbitrabitur.

SCHOTTI.

QUia bonam operam] Nisi me animi fallit, Lacuna subest, legendumque, *quia avus ejus bon. operam*, ut Livius ait: nam Tullum bene de R. P. Romana recens nata meritum esse legere non memini, & temporum ratio repugnat. de Hosto Hostilio recordor. Et Plinius lib. XVI. cap. IV. Romulum frondea coronasse Hostum Hostilium ait, quod Fidenas primus irrupisset; qui avus Tulli Hostilii fuit. Versatur & in eodem errore L. Florus, qui & alterum erratum addidit, ultro imperium esse adeptum, oblatumque, ut Numæ, sic enim ait: *cui in honorem virtutis regnum ultrò datum*. Prius hic restitui potest, ut legas *virtutis avitæ*; alterum excusari non potest, etenim variant lib. Mss..

Navarat] Mediol. legit, & mox, *tergeminorum certatione finiit* perpetuo m. ss. & typis excusi paullo antiquiores: quod nescio quomodo magis arridet, quam *certamine*, quod numeros poëticos, sonat: alii &c. *trigeminorum*. nihil interest. Verum quomodo gemini & trigemini nascantur vide variorum Philosophorum sententias apud Plutarchum de placitis Phil. lib. 5. cap. 5. Lex de Trigeminis à Tullo lata his pene verbis concepta: *Nati trigemini, donicum puberes esunt, de publico aluntor*.

MACHANEI.

TULLUS *Hostilius*) Nepos erat, Livio teste, ejus Hostilii, qui adversus

Albam propter perfidiam ducis Metii Fufetii [b] diruit. lxxxv.
Albanos Romam transire jussit. Curiam Hostiliam constituit. Montem Cœlium urbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacrificiis imitatur, Jovi Elicio litare non potuit, fulmine ictus cum regia [c] conflagravit. ccxxxi. Imp. xxxii.

Horatii

SCHOTTI.

Perfidiam] *proditionem* habet Parisinus & Agripp. Sed quæ isthæc commutandi audacia? veterem scripturam retineo: Varro de vita pop. Rom. lib. I. *Metium Fufetium propter perfidiam interfecit pene imperiosius quam humanius. Nam equis ad curriculum ex utraque parte deligatum distraxit.* Ovidius lib. I. Trist. Eleg. III.

Sic doluit Metius, tunc cum in contraria versos
Ultores habuit proditionis equos.

Atque huc respexisse in Ibin existimo:

Vel tua, ne pœnæ genus hoc cognoverit unus,
Viscera diversis scissa ferantur equis.

Porro *Metii Fufetii* scribo ex Fastis Capitolinis, Græca consuetudine & Mediol. cod. tametsi m. ss. varient. *Suffetii* Manutius ediderat, quem reliqui sunt secuti. Metelli scriptus codex *Metti Suffetti* fortassis quod veteres I longum scriberent cum geminaretur, nam & *Curiat*I & *Horat*I iidem scribunt.

Montem Cœlium] alii Cælium: & absque diphthongo m.ss. nostri. Vetus tamen inscriptio Lugdunensis eam agnoscit, quam in Servio Tullio expressimus. Verum hæc de monte Cœlio, Anco Marcio Strabo tribuit: Tarquinio Prisco Corn. Tacitus Annali IV. Livius à nobis stat. Mox: *sacrificii imitatur.* Paris. antique.

Iovi Elicio] Ab eliciendo Livius & Ovidius III. Fast. sic dictum existimant: quamquam à Græca voce homo Græcus Plutarchus ἱλεῶ i. propitio derivet. Non dissimulabo in vett. nostris schidis *Delicio* legi, in Agripp. *Cilicio*. De Iove autem Elicio Varro lib. v. extremo, & Arnobius lib. v. initio. Græcis καταιβάτης dictus. Pollux lib. IX. & Turn. lib. xxv. cap. XIV. Adversariorum. Mox pro *regia.* ut ante *curia* in iisdem est manuss. qui ut hoc caput in plura diducerem auctores extitere, & certe sejungenda esse res ipsa loquitur, neque enim particulis cohærent, & titulus ita monebat, quem sæpe inspiciendum suadet Plinius junior: sunt enim & Viri illustres tametsi capita nunc plura excurrant. In margine igitur notis barbaris veterem capp. distinctionem posui, ne quem res ipsa turbaret.

Fulmine ictus] Recte Sigonius hic Livium emendat, qui Hostilio extremo *ipsum* pro *ictum* habet contra fidem vett. Adscripsit & similes loquendi formas ex Livio lib. 34. Lactant. lib. 3. & Cicerone 2. offic.

MACHANEI.

adversus Sabinos naviter pugnando occubuit.

Indixit) De indicendo bello historicos evolve, uti præferrata hasta in fines hostium mittebatur.

Trigeminorum) Horatiorum Romanorum, & Curiatiorum Albanorum, qui singulari certamine pugnarunt, ita ut Albani Romanis succubuerint.

Perfidia Metii Sufetii) Qui in bello

Fidenati

Horatii & Curiatii.

QUUM inter Romanos & Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio & Fufetio, placuit rem paucorum [d] certatione finire. Erant apud Romanos trigemini Horatii, tres apud Albanos Curiatii, quibus fœdere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt, tres Albanorum vulnerati. Unus Horatius quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam simulavit, & singulos per intervalla, [e] [3] ut vulnerum dolor patiebatur, insequentes, interfecit. Et cùm spoliis onustus rediret, sororem obviam habuit, quæ viso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatiis erat, flere cœpit: frater eam occidit. [4] Qua re apud Duumviros condemnatus,

d *Vulg.* certamine *ut & infr.*

e *Vul.* ut vulnerum erat dolor interf.

3 *Ut vulnerum dolor*] Melius, *sinebat dolor.* M. SS. *ut vuln. patiebatur dolor, insequentes interfecit.*

4 *Qui apud*] Forte, *Quare apud* & inf. *eâque re hostes territi.*

SCHOTTI.

Oratius perpetuo sine spiritu Agrippinense exemplum: & mox: *ceciderant, tris Albani vulnerati* legit.

Ut vulnerum erat dolor, interf.] Mendum haut dubie latet. Reposui igitur consentientibus scriptis omn. vocem hactenus exsulantem, quomodo plenior & concinnior lectio est: *ut vuln. dolor patiebatur insequentes, interf.* Vox una alteram sua sede deturbavit, quod utraque ab eadem præpositione inchoaretur. & vero τὸ *insequentes* omnino ad sensum facit. Livius denique unde hæc tralata sunt, iisdem pene verbis: *Ergo, ut segregaret pugnam eorum, capessit fugam ita ratus secuturos, ut quodque vulnere affectum corpus sineret.*

Qui apud Duum-viros condemnatus] li. o. m. ss. *Quare* vel *Qua re.* quod probo. verum quod iidem *populum provocavit.* sine præpositione habent, haut scio an ferri debeat, certe in Poplicola, *ad populum* diserte ait. Cicero 1. de Republ. apud Senecam li. xix. epist. provocationem ait ad populum, etiam à Regibus fuisse. Ceterum condemnatus

MACHANEI.

Fidenati desertor Romanorum, ut proditor à quadrigis laceratus fuit.

Curiam Hostiliam) Templum erat, ubi Senatus ab eo rege auctus congregabatur.

Cælius) namque, Varrone auctore, à Cælio Vibenio Tuscho duce nobili dictus, qui cum sua manu dicitur Romulo auxilio venisse.

Paludamentum) vestis est Imperatoria: Inde *Paludati.*

Tigillum sororium) jugum erat, scribente Dionysio, quo duo tigilla recta desigebant, & tertium super duobus illis transversum imponebant.

Iovi Elicio) Iuppiter Elicius ab eliciendo dictus, quia occultis sacris ratio eliciebatur ab eo fulminum mittendorum, cujus aram Romæ erectam scimus in Aventino.

condemnatus, ad populum provocavit: ubi * patriis lacrymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub tigillum missus, quod nunc quoque viæ suppositum, Sororium appellatur. *Vulg. patris* *De Tigillo Festus Pompejus.*

Metius Fufetius.

METIUS Fufetius Dux Albanorum, cùm se invidiosum apud civeis videret, quòd bellum sola trigeminorum certatione finisset, ut rem corrigeret, Veientes & Fidenates adversum Romanos incitavit. Ipse ab Tullo in auxilium arcessitus, aciem in collem subduxit, [5] ut fortunam [belli [f] experiretur ác] sequeretur. Qua re Tullus intellecta, magna voce ait, suo illud jussu Metium *f absunt à m. ss.*

5 *Ut fortunam sequeretur*] Tantum scripti lib. Reliqua à glossa sunt.

SCHOTTI.

condemnatus Horatius parricidii est, ut Festus ait: vel cædis reus fuit, ut Halicarnassæus, non perduellionis, ut Patavinus: quem multi ingeniose excusant, Turnebus lib. XVII. cap. VII. & cap. XXIV. Adverſ. Iacobus Ræuardus ad leges XII. cap. XXVII. & Paulus Manut. lib. de legibus. Reprehendit &c. civium Rom. *repone:* Sigonius lib. III. de Iudiciis cap. IV. Et vero Ulpianus ad l. Iul. mai: *perduellionis reum appellat, qui hostili animo adversus R. P. vel principem animatur.* Catellianus Cotta vir doctiss. perduellionis reos dictos putat, quia à duorum judicio judicabantur hi, qui majora crimina perpetrabant. quod Horatii nostri demonstratur exemplo, qui ad II. Viros ea caussa primum creatos à rege remittitur à quibus rursus provocare licebat. declarat hoc Cicero orat. pro Rabirio perduell. reo.

Patres Lacrymis] Venustius Mediol. *patriis.* Dein apographon Pulmanni *suprapositum* præfert non *suppositum.* Nihil tamen demuto, judicent Aristarchi.

Vt rem mitigaret] Abest à lib. nostris antiq. infra *fortunam (belli experiretur ac) sequeretur.* Parenthesi inclusa redundant ex lib. o. manuss. Paris. & Colon. nec dubito quin aliunde inculcata sint. Livius enim totidem pene verbis: *Consilium,* inquit, *erat qua fortuna rem daret, ea inclinare vires.* Et L. Florus: *Albani medii inter duos exspectavere fortunam.*

Arcessitus] Scripsi ex m. s. meo, & ab *arcio* deflexum, quod accio antiquitus significabat, teste Prisciano. Diomedes vero lib. I. cap. IV. ab arceo deducit, quod alium accusare à molestiis arcere sit. Dion. Lambinus tamen non veretur Latinum esse negare, *Accerso* pro evoco, contra Diomedem lib. I. Sosipatrem lib. 3. & Scaurum ceterosque litteratores antiquos.

MACHANEI.

Duumviros) subaudi capitalium rerum.

Tigillum) sub quo capite adoperto, velut sub jugo juvenam misit: ut à cæde Sororia expiaretur.

tium facere. Quare hostes territi victique sunt. Postera die Metius cùm ad gratulandum Tullo venisset, jussu ipsius quadrigis religatus, & in diversa g [6] distractus est.

g Varro de vita pop. Rom. I. apud Nonium Distrahere.

SCHOTTI.

6 *Distractus*] Varro de vita pop. Romani lib. I. *Metium Fufetium propter perfidiam interfecit pœne imperiosius quàm humanius: Nam equis ad curriculum ex utraque parte deligatum distraxit*. Verg. 6. Æneid. *Turbatis distraxit equis*, &c.

Victique sunt] m. ss. *& victi sunt*. Mediol. *victi & territi sunt*. & mox, *jussu ejus*. Sed hæc non sunt tanti. Simile de Datami & Mithribarzane stratagema est apud Corn. Nepotem excell. Impp. Frontinum l. 2. c. 7. Polyænum l. 7. Diodorum Sicul. li. 15. qui tamen diverse narrant omnes.

5 ANCUS MARCIUS
ROMANORUM REX IIII.

ANCUS Marcius Numæ Pompilii ex filia nepos, æquitate & religione avo similis, Latinos bello

1 *Aventinum & Ianic.*] *Murcium & Ianic. Venus* apud Festum Pompejum.

SCHOTTI.

C*Neus Martius*] Sic malè scribitur in q. libb. *Ancus* enim dictus ἀπὸ τῆς ἀγκῶνος. i. incuruo cubito. Servius in VI. Æneid. Natus autem error quod initio capp. littera prima omitti solet, vacuumque spacium habere in quo minio depingi posset: hinc & c in secundam vocalem affinem commigravit, ut vocem litteris daret. Porro *Marcius* per c non per Tau scribi plurimi ante me jampridem docuerunt.

Numæ Pompilii ex filia nepos] In m. ss. quib. *Pomponii*, in aliis *Pomponis* est. Apud Senecam XIX. lib. epi. exstat illud Ciceron. I. de Repub. *Duos Romanos reges esse, quorum alter patrem non habet, alter matrem: nam de Servii matre dubitatur: Anci pater, Marcius Numæ nepos dicitur*. And. Patricius lacunam hærere in his Tullii verbis putat, quam sic replere conatur: *Anci pater etiam ignoratur, nisi quod is rex Ancus Marcius Numæ nepos dicitur*. Ex Livio lib. I. & Plutarcho initio Coriolani, ubi Sigonius & Hotomannus Græcam similiter lectionem restituerunt. Hæc igitur Genealogia ex Plutarcho elicitur.

M. Marcius Sabinus Numæ comes dum Romam commigravit: ab eodem in Senatum lectus, & à Tullo Hostilio rege III. de regno contendens victus mortem sibi conscivit. Hujus filius.

Numa Marcius, Numæ gener, primus Pontifex max. ab eo factus, à Tullo rege Urbi præfectus. Corn. Tacitus lib. V. Uxorem habuit Pompiliam, Plutarch. in Numa. Idem tamen disertè in libello de fortuna Rom. sorore Numæ natam ait quartum à Romulo regem. Ergo leg. esset *ex sorore nepos*.

Ancus Marcius rex IV. Numæ regis ex filia Pompilia nepos.

MACHANEI.

A*Ncus Marcius*) è Livio legendum est *Ancus*, & non *Cneus*, ut ex

lo[a] domuit. [1] Aventinum & [b] Janiculum monteis urbi addidit. Nova mœnia opido circumdedit. Silvas ad usum navium publicavit. [c] Salinarum vectigal instituit. Carcerem primus ædificavit. Ostiam coloniam, maritimis commeatibus opportunam, in ostia Tiberis [d] deduxit. Jus feciale, quo legati ad res repetundas uterentur, ab Æquiculis transtulit: quod primus fertur [e] [2] Rhesus

a CXVII. b & Murtium 3. m. ss. legunt. vide Festum, lin. rium. c al. Sa d CXVII. q. l. in ostio Tib. e Vulg. Hesus. f CXXXVII. Imper. XXIV.

2 *Hesus*] Iulius Paris in Epitoma lib. X. Valerii Max. *Sertorem Resium* vocat: alii *Resum*. Ceterum jus feciale de rebus repetendis belloque indicendo.

SCHOTTI.

Aventinum & Ianiculum] V. C. Metelli & Mediolan. addit, *& Murcium*, quamvis alter per t scripserit. Agrippin. corrupte, *& Cursium*: quare addendum existimo, auctore Livio. Suspicari tamen subit scripsisse auctorem *Murcium & Ianiculum*, ut Aventinum collem intelligat, qui à Veneris Murciæ sacello nomen accepit. Quam conjecturam meam à Sex. Pompejo lib. XI. de verbo. signific. comprobari, post, magna voluptate legi.

Urbi] in Parisino vetustiss. cod. amplius est, *Romanæ* & *Salinarium* Vascosanus excudit.

Nova mœnia opido] Urbi nimirum quadratæ à Romulo in Palatio exstructæ. Ennius apud Festum:

Et quis exstiterat Romæ regnare quadratæ.

Salinarum] *Salinarium* Vascosanus excudit. Vide Plinium libro XXXI. cap. VII. Sed hoc vectigal exactis regibus sublatum, auctor Livius lib. II. ab V. C. Plura inf. cap. L. in Salinatore.

Ostiam] scribo absque spiritu. Livius enim: *Et in ore Tiberis Ostia urbs condita*; & Dionysius lib. III. dictam esse ait quasi θύραν. & mox vett. aliquot libri, *in ostia Tiberis eduxit*. *Ostiam* Strabo libro quinto Geograph. urbis Romæ navale appellat, quò Tiberis erumpit eam prætertlabens. Ejus autem situm & Tiberis cursum ab urbe Roma usque in mare eleganter describit Procopius lib. I. de bello Gothico. *Repetundas* & *Æquiculis* audacter scripsi m. ss. librorum fidem consensumque secutus: *Rhesum* autem ex Metelli archetypo appello, quem vulg. *Hesum* c. Titius Probus, vel potius Iulius Paris in Epitoma Valerii de prænominibus Sertorem Resium nuncupat. Periculosa imprimis in peregrinis nominibus conjectura, quia incerta: icciro m. ss. cod. nostros sequor, dum certiora adferantur. Nec enim me fugit quo in numero auctor ille esse debeat.

MACHANEI.

ut ex eodem corrigendum est ex omnium historicorum testimonio.

Sylvas) ut Mesiam, quam Veientibus ademit.

Salina) taberna est salis. Salinator exigens vectigal salis, unde Livio cognomentum, ut mox dicetur: hinc Salaria via, ac ipsum Salarium.

Carcerem) ad terrorem populi, ut Livius inquit.

Hostiam deduxit Coloniam) id est, novos habitatores in eam colendam misit.

Ius feciale) à fœderibus agendis, quia sacerdotes hastam in fines hostium mittebant, quando res repetebant.

fus excogitasse. His rebus intra [3] paucos dies confectis, immatura morte [f] præreptus, non potuit præstare, qualem promiserat, regem.

f cxxxvii. Imper. xxiv.

Ad Numam refert Plut. Camillo.

3 *Paucos dies*] *annos* potius. Ennius: *Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit*. Idem II. Annal. de Ostia colonia, apud Festum in *Quaeso*.

SCHOTTI.

Præstare Regem] Parisinus, nisi mendosus codex est *patrare* habet, quod an recte habeat aliorum esto judicium.

6 L. TARQUINIUS PRISCUS

ROMANORUM REX V.

LUCIUS Tarquinius Priscus [a] Damarati Corinthii filius, ejus qui Cypseli tyrannidem fugiens, in

a *Vulg*. Lucumo Græci Demarathi filius, Corinthi tyr. fug. *Depravatè. pro* Corinthi *alii* Cypseli. *Vide Notas*.

1 *Lucumo Græci*] Locus antehac mire corruptus circumferebatur: nunc ope M. SS. in integrum restitutus. *Lucius Tarq. Priscus Damarati Corinthii filius, ejus qui Cypseli tyrannidem fugiens in Etruriam commigravit*, vel sic *Damarati filius qui (Damaratus) Corintho tyrann. fugiens*. Liv. lib. I. Plin. lib. xxxv. ca. III. & Cic. V. Tuscul. quæst. Cætera in Notis auctoris.

SCHOTTI.

G*Ræci Demarathi filius, Corinthi tyrannidem fugiens*] Hæc ea lectio quam Colinæus & Aldus ipse in vulgus ediderunt. Vascosanus melius, *Demarathi Corinthii filius tyrann. fug*. Nondum vere tamen. M. SS. nos ad germanam lectionem manu duxerunt, *Dem. Corinthii filius ejus qui Cypseli tyrann. fug*. A quibus Parisinus nihil evariat, nisi quod *Damarati* rectius scribat. Mediol. non admodum diversus abit: *Demarati filius qui Corintho tyrann. fug*. Labor igitur ut *Lucum*. &, *Græci* ex ora in contextum importune irrepsisse certe credam. nam mox ait Lucumonem dictum & si Corinthii filius, ergo & Græci: nisi forte in Africam terræmotu Corinthus tralata est: Livius nobiscum facit: *Damarati*, inquit, *Corinthii filius erat, qui ob seditiones domo profugus*, &c. Et Plinius lib. xxxv. cap. III. unde quidem falso Nepotem Cornelium hujus libelli auctorem facere conantur, ut alibi admonui. *Cleophantum* inquit, *Corinthium tradit Corn. Nepos secutum in Italiam Damaratum Tarquinii Romani regis patrem, fugientem à Corintho injurias Cypseli tyranni*. *Cypselus* autem à κυψέλη dictus: in cistula enim cum de ejus morte ageretur, delituit. Vide Pausaniam in Corinthiacis, Lucianum in Lexiphane & Suidam. eundem nisi fallor, Eusebius in Chronicis Byzantium condidisse ait, Olympiadis xxx. anno quarto post R. cond. xcvi. Vulgata sane lectio ferri non potest. tum quia mutilum, tum quia falsum sensum habet.

MACHANEI.

L*ucius Tarquinius*] Tarquinius profugus suasu uxoris primo Romam migravit. De aquila regina avium augurium faciente, plura apud Plinium libro x. invenies.

in Etruriam commigravit. Ipse Lucumo dictus, urbe Tarquiniis [b] [1] profectus Romam petiit. Advenienti aquila pileum sustulit: & cùm altè subvolasset, reposuit. [2] Tanaquil conjux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tarquinius pecunia & industria dignitatem, atque etiam Anci regis familiaritatem consecutus est. à quo tutor liberis relictus, regnum intercepit, & ita administravit, [3] quasi jure adeptus fuisset. [4] Centum Patres in Curiam legit, qui minorum gentium sunt appellati. [5] Equitum centurias numero duplicavit:

b *Vulg.* profugus. *&* urbe *ex ora in ordinem irrepsit.*

1 *Profugus*] Valer. lib. III. cap. VI. legendus, qui à Steph. Pighio est emendatus. M. SS. nostri summo consensu, *profectus*. quod placet; de filio enim non de patre Demarato sermo.

2 *Tanaquil.*] qua de, & Lucumonis significatione, vide Ausonianas lectiones Ios. Scaligeri Europæ phœnicis.

3 *Quasi jure*] Sic de Servio Tullio L. Annæus Florus, sive is Seneca est. Atqui Priscus populi jussu, & patrum auctoritate, & auspicato rex creatus est; nec erat regnum Romanum hæreditarium, quamvis Dionysius sic sæpe vocet.

4 *Centum Patres*] Livius: *Priscus centum in Patres legit, qui deinde Minorum gentium sunt appellati. Deinde*, id est, à L. Bruto, ex Tacito libro II. P. Pithœus libro II. Subseciv. lect. cap. VII.

5 *Equitum*] Perturbata hæc, quæ sic è Livio concinnanda. *Latinos bello domuit. Circum max. ædif. Ludos magnos instituit. Muro lapideo urbem circumdare paranti bellum Sabinum intervenit. Equitum centurias, &c. de Latinis & Priscis triumphavit. Filium XIII. ann.* cæt.

SCHOTTI.

Ipse Lucumo dictus] De hujus notione nominis è Festo Pompejo Turn. lib. II. Advers. cap. XXIII. & Ausonianarum Lectionum lib. II. cap. XII. Ios. Scaliger.

Tarquiniis profectus] Sic repono ex m. ss. duobus. Vulgati male *profugus*, vel ut Gryphius *profugit*, præter historiæ veritatem: nam in malam fere partem accipitur.

Advenienti aquila] Simile de aquila prodigium refert Ælius Lampridius in vita Antonini Diadumeni.

Adeptus fuisset] Mediolan. *foret*. Sed cur ait, *quasi jure*. Nonne populi jussu & patrum auctoritate auspicatoque rex creatus est? Num erat regnum Rom. hæreditarium? Manifestus igitur error.

Qui minorum gentium sunt app.] A Bruto quoque hoc nomine appellatos, & adlectos ferunt, ut Tacitus lib. XI. Annalium, nisi mutilum locum cum Lud. Vive dicamus, apud G. Canterum lib. II. cap. XXIV. Novarum. Vide Pet. Pithœi subs. lib. II. cap. VII. & Val. Max. lib. II. cap. IV. Onuphrius Panuinus in Roma sua, patreis istos Dialecticorum speciei subalternæ seu intermediæ comparare videtur, quem adi Comm. in Fastos.

MACHANEI.

Minorum gentium] ad differentiam aliarum superiorum ac majorum.

D

plicavit: nomina mutare non potuit, Accii Navii auguris auctoritate deterritus, qui fidem artis suæ novacula & cote firmavit. Latinos bello domuit. Circum maximum ædificavit. Ludos magnos instituit. De
c clxxi. Sabinis & Priscis Latinis [c] triumphavit. Murum lapideum urbi circumdedit. Filium XIII. annorum, quòd in prœlio hostem percussisset, prætexta & bulla donavit: unde hæc ingenuorum puerorum insignia esse cœperunt. Pòst ab Anci liberis, immissis percussoribus,

[d] per-

SCHOTTI.

Nomina mutare] *duplicare* Parisf. non improbo.

Acii Navii] omnes pene l. vett. hic evariant: manusf. *Attis Nevii.* Excusi quidam *Accii Nevii*, alii *Actii Navii.* Plinius lib. 34. cap. 5. Nat. hist. *Accium Navium* vocat. Val. Max. lib. 1. cap. 4. *Decium Accium Navum.* q. l. Atium Navum. Dionysius vero libro 3. *Nævium Accium* appellat, ut illud nomen, hoc cognomen sit.

Ludos magnos] *magnos* in Parisf. male desideratur: mox, pro *percussoribus* legit *percussionibus*, & *Urbi Romanæ* plenius, ut in Anco Marcio.

Filium XIII. *annorum*] XIV. inquit Macrobius lib. 1. cap. VI. Saturn. quem vide de prætexta & bulla. Et ad Suetonii Tiberium cap. VI. Lævinum Torrentium, ut & in Horatii Epod. V. v. 9, 10. *dele*, si dis placet.

MACHANEI.

Novacula & cote] quia rege dicente, utrum quod mente agitaret, effici posset, cotem novacula haud cunctanter discidisse fertur: potentiam artis suæ ostendens hoc miraculo. Novacula rasorium vulgo dicitur, quia videatur renovare hominem.

Circus maximus] dictus, quòd in circum spectaculis ædificatus est, ibi ludi fiant, & quod ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt in circum.

Horatius: *Metaque fervidis Evitata rotis.*

Ludos magnos] Livius ludos opulentius instructos fecit, quàm priores reges; *solemnes deinde annui mansere ludi, Romani magniq; varie appellati.*

Murum lapideum] ait Livius parasse illum non fecisse.

Prætexta] toga erat, quæ limbo purpureo prætexebatur puerorum. Iuvenalis,

Et prætextatos referunt Artaxata mores.

etsi etiam magistratuum esset.

Bulla] insigne erat impendens rotundum, ad similitudinem ejus bullæ, quæ spiritu in aqua excitatur: Græci alexicacon nominant, Latine amuletum: nam ferebatur ad emoliendas artes magicas: quale tempestate nostra euangelium & coralium dicunt. Notum est verum illud adagium, *Homo bulla est.*

Immissis percussoribus] duobus pastoribus, qui in regiæ vestibulo, specie rixæ, & ad regem introducti, dum intentus rex in alterum audiendum se totus averteret, alter elatam securim, in capite dejecit, moribundumque regem reliquit.

[d] per dolum, [e] [7] regia exitus & interfectus est. dclxxv.

Imp. xxxviii.

7 *Regno exutus*] M. SS. aliquot. *regia excitus & interfectus est.* Ennius de Tanaquili. *Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit.*

SCHOTTI.

Regno exutus & interf. est] Hæc lectio non ab auctore profecta, sed primum à correctore, si dis placet, casa, deinde excusa, veteri occupatione locum tenuit. Tu corrige ex fide m.ss. *Regia excitus & interf. est*, neque enim prius regno exutus, quam interfectus est: nec duo pastores regno exuere potuerunt: excire aula jurgiis suis & pugna potuerunt. Credo igitur ad dirimendam litem forte exiisse: quamquam aliter nonnihil Livius.

e Sic M.ss. 2. *vulg.* regno exutus.

7 SERVIUS TULLIUS REX VI.

Anno v. c.

SERVIUS Tullius [a] [1] P. Corniculani, & Ocrisiæ captivæ filius, cùm in domo Tarquinii Prisci educaretur,

a M. ss. 2. Spuri *vel* Tullii Cornicularii & Ocretiæ, *al.* Ocratiæ. *Vide Festum in Nothus.*

1 *P. Corniculani & Ocrisiæ*] *Tullii Corniculani* Livius. Alii *Sp. Corniculani & Ocretiæ.* Vide Sex. Pompejum dict. Nothum.

SCHOTTI.

SErvius Tullius P. Corniculani & Ocrisiæ capt. f.] M. SS. *Tullus* perpetuo scribunt, sed corrupte: fuit enim tertii regis prænomen, & Dionysius lib. 4. hoc nomen à patre tulisse Servium auctor est. Porro in *P. Corniculano* omnes pene, quis usus sum, libri mire variant; pro *Publii* Mediolan. præfert *Tullii.* Nec desunt qui *T.* hoc est *Titi* scribendum putarint. Scripta vero lectio *Spuri Cornicularii & Ocreatiæ* à quo Parisinus nihil evariat, nisi quod *Ocretiæ* scribat, ut & Mediol. Verum Lugdunensis *Ocresiæ.* & Inscriptio vetus, quæ illic visitur; *Ocrisiæ* Colon. Vidi qui & *Ocratiæ* scriberent. Sed hanc à librariis pro arbitratu cujusque factam mutationem minime mirandum, præsertim in nomine aliunde in urbem advecto, & servæ mulieris unde rex nomen acceperit. Festus etiam in Nothum, *Oclisiam Corniculanam captivam* vocat. ad quem locum consulendi docti interpretes. Exstat hodieque Lugduni tabula ærea, cujus exemplum amiciss. Lipsius mecum communicavit: quamobrem, quod illustrandæ rei sit, non pigebit adscribere.

SERVIUS. TULLIUS. SI. NOSTROS. SEQUIMUR. CAPTIVA. NATUS. OCRESIA. SI. TUSCOS. CÆLI. QUONDAM. VIVENNÆ. SODALIS. FIDELISSIMUS. OMNIS. Q. EIUS. CASUS. COMES. POSTQUAM. VARIA. FORTUNA. EXACTUS. CUM. OMNIBUS. RELIQUI. S. CÆLIANI. EXERCITUS. ETRURIA. EXCESSIT. MONTEM. CÆLIUM. OCCUPAVIT. ET. A. DUCE. SUO. CÆLIO. ITA. APPELLITATUS. MUTATO. Q. NOMINE. NAM. TUSCE. MASTARNA. EI. NOMEN. ERAT. ITA.

caretur, flammæ species caput ejus amplexa est. Hoc b viso Tanaquil summam ei dignitatem portendi intellexit. Conjugi suasit ut ita eum, ut liberos suos, educaret. Cùmque adolevisset, gener à Tarquinio assumtus est: Et cùm rex occisus esset, Tanaquil (ex altiore loco) ad populum despiciens, ait Priscum Tarquinium gravi quidem, sed non letali vulnere accepto, petere ut interim dum convalescit, Servio Tullio c dicto [2] audientes essent. Servius Tullius quasi precariò regnare cœpit: sed rectè imperium administravit. [3] Etruscos sæpe

b visu v. c.

c dicto, *ex m. ss. al.* dicto obaud. *&* *mox fort.* Ita Servius Tull.

2 *Audientes essent*] adde ex M. SS. *dicto audientes*.

3 *Etruscos*] Rursum perturbatus ordo, quem Io. Grejonius sic reponendum putavit, Livii auctoritatem secutus. *Etruscos sæpe domuit: populum in quatuor tribus distribuit classes centuriasque, mensuras, & pondera constituit. Collem Quirinalem & Viminalem, & Esquilias urbi addidit. Aggerem fossasque fecit, ac post plebi distribuit annonam. Latinorum populis*, &c. Nihil tamen muto fretus M. SS. libris.

SCHOTTI.

APPELLATUS. EST. UT. DIXI.

Legendus Plut. lib. de fortuna Rom. extr. ubi varias de Ocresia & igni opiniones recenset.

Flammæ species] Talia apud Maronem prodigia. De Iulo II. Æn. v. 681.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.

De Lavinia lib. VII. Æn. v. 73.

Visa (nefas) longis comprendere crinibus ignem,
Atque omnem ornatum flamma crepitante cremari;
Regalesque accensa comas, accensa coronam
Insignem gemmis, &c.

Hoc viso] visu Mediol. moxque pro *intellexit*, *intellegit* Agrip. codd.

Ex altiore loco desp.] hæc Paris. & recte fortasse, nam *despicere*, deorsum videre est; constatque è fenestra apud concionem verba fecisse. ubi quidam *respiciens* legit, male. Non dissimulabo m. s. quendam *ex altiori* simpliciter legisse, & vox *Tarquinium* ex eodem superat.

Audientes essent] Antiqua lectio *dicto audientes ess.* auctior & verior: alius m. s. *dicto obaud ess.* In T. Livio quoque corrupte est *Servii Tullii dicto audientes essent* pro *Servio Tullio d. a. ess.* ut & B. Rhenanus admonuit.

MACHANEI.

Servius] quasi seruiens eum peperit.

Flammæ species] quæ illo experrecto cum somno evanuit: ita fastigium vidit futurum ostendens, ut ignis pyramidalis esse solet.

Gener à Tarquinio assumptus] ob ejus virtutes bellicas.

Tanaquil ex altiore] loco inter tumultum: regiam claudi jubet, arbitros ejecit, simulat regem vivere, interim

sæpe [d] domuit: collem Quirinalem & Viminalem & Esquilias urbi [e] addidit: Aggerem, fossásque fecit. Populum in quatuor tribus [f] distribuit, ac pòst plebi distribuit annonam: mensuras, pondera, classes, centuriasque constituit. [Primus omnium censum [g] ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat:] [4] Latinorum populis persuasit, ut exemplo eorum qui Dianæ Ephesiæ ædem fecissent, & ipsi ædem Dianæ in

dclxxxix.
e cxxcii. *Post ac fossam q. l*
f cxxcvii.
Male hæc vulgo interpunguntur.
g cxxcvii.
Ex m. ss. addidi de Censu.

4 *Latinorum pop.*] M.S. amplius: *Primus omnium censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Latinorum populis.* Censum autem fecit A. V. C. CXXCVII.

SCHOTTI.

Et Esquilias] hæc in Parisino aberant. Scrib. autem per s. tametsi ab excubiis vox ipsa defluxerit; quod melioris soni gratia x. in s. migraverit. Sic & Mediol. impresserat. idem legit: *aggeremque ac fossam.* Hunc igitur ambitum, libri quidam varie legebant: m. s. unus: *& Esquilias urbi distribuit, Annonam mens. pond.* &c. reliquis omissis: non placet. Agrippinense nihil hic prætermittebat, nisi quod *plebem* non plebi legeret, ut populum à plebe distinxisse videatur, ut apud Agellium Capito lib. x. cap. xx. *Pop. in q. t. d. ac post plebem. Annonam, mensuras &c.* Nihil tamen demuto, quod recepta scriptura sententiam idoneam habeat: Periodum tantum alteram ex m. ss. tribus adjeci; & vero omissus Census in vulgatis temere videbatur. Censa sunt autem civium capita millia lxxx. eorum qui arma ferre poterant. Fabius Pictor apud Livium.

Dianæ Ephesiæ] Plinius lib. vii. Natur. histor. cap. xxxvii. *Laudatus est Ctesiphon Gnosius, æde Ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata.* ubi *Chersiphron* leg. ex Strabonis lib. xiv. ut & in Vitruvio lib. iii. & vii. vidit id Ferd. Pincianus, quem honoris causa libens nomino: cujus in o. P. libr. observationes jampridem excusæ, in eruditorum hominum manus venerunt.

MACHANEI.

interim generum adhortatur, ut capessat regnum.

Quasi precario] nam alia ipse decernebat, de aliquibus regem consulturum se fingebat.

Collem Quirinalem & Viminalem] *Varro: Viminalis, à Jove Viminio, quòd ibi aræ sunt, ubi vimina nata fuerunt. collis Quirinalis, ubi Curi Quirini fanum, est à Quiritibus, qui cum Tatio Curibus venerunt Romam, quòd ibi castra habuerunt. Hoc vocabulo cunctarum regionum nomen, ni fallor obtinuit.*

Esquilias] Livius inquit: *inde exquilias auget.* Sunt autem dictæ ab excubiis, quæ ibi fiebant. Constat post eum, (Dionysio teste) urbem non amplius auctam.

Aggeremque ac fossam] Intelligit de pomerio prolato, quòd postmænio factum, de quo Livium lege.

Tribus] à tributo solvendo.

Classes] ordines, à καλέω voco. Quintilianus primo. Qui cum pueros in classes divideret, prolixum esset exscribere, quæ Livius & Dionysius afferunt. verum hic pauca pro claritate subjiciam: ordines, quos comprehendebant classes, centum & nonaginta tres erant; continebat enim classis prima cum equitibus octo & nonaginta tres ordines

h Quo effecto, bos quædam m. ſ.

i Vulg. qui prius.

in Aventino ædificarent: Quo h facto, 5 bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata, & reſponſum ſomnio datum, eum populum ſummam imperii habiturum, 6 i cujus civis bouem illam immolaſſet. Latinus bouem in Aventinum egit, & cauſſam ſacerdoti Romano expoſuit. Ille callidus, dixit prius eum vivo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tiberim deſcendit, ſacerdos bouem immolavit. Ita imperium civibus, ſibi gloriam facto conſilióque vindicavit.

Tullia.

5 *Bos cuidam*] Vott. lib. *Quo facto bos quædam*, & Livius Sabinum facit.

6 *Qui prius*] M. SS. libri *cujus civis* quomodo & Livius & mox, *callide dixit*. inf. quoque, *Dum Latinus ad Tiberim*.

SCHOTTI.

Quo effecto] Malim *facto* ut m. ss. O. *bos quædam* iidem præferunt. Livius autem lib. I. & Plutarchus Problem. V. Sabinum non Latinum faciunt: hic etiam *Antronem Curatium* ex Varrone & Iuba rege appellat: Ille vero antea Latinos ſemel iterumque nominat, qui templum exſtruxerunt. Verum nihil hæc pugnant, quod Sabinos inter Latinos numerent.

Qui prius bouem illam] Sic vulgati O: ſed magis eſt ut *cujus civis* legatur, cum ex M. SS. auctoritate, tum quod Livius quem noſter religioſe tranſcribit, iiſdem his verbis uſus ſit ſitque ſenſus integrior & caſtior. corrumpendi loci anſam dedere *cujus* & *civis* inter ſe linearum ductu affines voces. Mox: pro *tenſam* m. ſſ. *omnia* legunt, & poſt paullo: *Ille callide dixit, prius vivo eum flumine* &c.

Vindicavit] Sic Aldinus & melioris notæ cod. alii *vendicavit*. m. ss. vero diverſe legunt, *quæſivit*, adduntque *Regnavit annis* XLIV. Deinde novum caput Tulliis inſcribunt. Miror tamen m. ſſ. extremo Tarq. Superbo adſcribere; *Imperavit annis* XXXIV. cum Livius, Dionyſius, alii XXV. duntaxat numerent. Forte librariorum familiari audacia addendi detruncandi accidit. Fateor Euſebium & Caſſiodorum XXXIV. illi tribuere, verum iidem decem annos Servio Tullio ademerant, quod noſter, nec hic nec alibi feciſſe videtur. In Romulo enim adſcripſerat: *Imperavit annis* XXXVIII. in Tarq. Priſco. *Regnavit annis* XXXVII. In aliis vero Regibus, Numa, Hoſtilio, & Anco nulli regnorum numeri comparent.

MACHANEI.

ordines, ſecunda vero duos & viginti cum opificibus, tertia viginti, quarta duos viginti cum tibicinibus & bucciniſtis, quinta deinde triginta; una autem ultra omnes ſtatuta claſſis, quæ erat pauperum.

Dianæ Epheſiæ] quod, Plinio teſte, ab universâ Aſia conſtructum fuit in Epheſo urbe. Martialis:

Nec Triviæ templo molles laudenter honores.

Aventinus] vel ab avibus, vel ab adventu hominum, vel Aventino rege dictus: variè enim dantur etymologiæ.

Immolare] à mola ſalſa tractum, quæ farre & oleo fiebat.

Callidus] aſtutus à callo.

Tullia.

SERVIUS Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram habens, cùm 7 Tarquinii l Prisci filios pari animo videret, ut omnium mentes morum diversitate leniret, ferocem m miti, mitem feroci in matrimonium dedit. Sed mites seu forte, seu fraude perierunt: feroces, morum similitudo conjunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus, advocato Senatu regnum paternum repetere cœpit. Qua re audita Servius, dum ad

l Superbi, *male in vulgatis.* in M. ss. morum simplici, mitem fe. *& mox* reg. patrium *sed nihil demuto.*

7 *Tarquinii Superbi filios*] τὸ *Superbi* abest à M. SS. & certè historiæ repugnat, nam *Priscus* intelligendus. Ex ora igitur in seriem irrepsit glossema. Nepotes autem Tarqu. Prisci Dionysius vocat. quo de elegans exstat Laur. Vallæ disputatio. Hinc factum ut quod Victor inf. *paternum regnum*, L. Florus avitum vocet lib. I. cap. 7.

SCHOTTI.

. *Tarquinii Superbi filios*] Monstrum hoc à Dominico Machaneo olim & Conr. Lycosthene expugnatum, mirum est in libris repullulare potuisse. Monuerunt enim *Prisci* leg. ut histor. veritas constaret; certe in antiq. duobus, nec in m. ss. repperi nomen *Superbi*. Porro nepotes Prisci fuisse magis adducor ut credam Dionysio potius quam Livio accedens. Sed Laur. Vallæ longa de hac re disputatio ad Alphonsum regem exstat, quæ ab Halicarnasseo sumta, an ab ingenio sit, pronunciare non ausim.

Ferocem miti] *Ferocem morum simplici*: m. ss. quidam, forte quod ejusdem vocis repetitionem odiosam fore putarent scribæ illi semidocti, & belle operam ponentes.

In matrim. dedit] Platonis hoc præceptum, ut morum ingeniorumque fervor alterius modestia temperetur. Memini illud in Appuleio extremo libro de dogmate Platonis legere, sed quoniam neque Plato, neque Asini aurei scriptor ad manum est, verba describere non potui. Legendus & Sex. Aurelius Victor in Iuliano Imp. de Plotina uxore Trajani.

Seu forte seu fraude] *forte* leg. à nomin. fors. Vox in opt. quibusque auctoribus corrupta, qua de in Clœlia. Dionysius veneno sublatos putat: miror igitur dubitare quosdam. Ceterum hujusmodi matrimonia Sac. litteræ prohibent per Joh. Baptist. Matth. XIV. & Impp. Constitutionibus cavetur eam, quæ in manum fratris convenit, etiam dissolutis, seu morte seu repudio nuptiis, duci citra incesti crimen non posse. l. Nemini C. de Nupt. l. fratris. C. de incest. nupt.

Paternum] li. v. v. *patrium*. In Mediol. abest: Mox *repente cœpit*, habet G. Cassandri editio, pro *repetere cœpit*.

MACHANEI.

Tarquinii] Prisci, non Superbi.

Filios] legendum est nepotes ex auctoritate historici Halicarnassei: non enim potuerunt esse filii rationibus ab eo copiose deductis.

Feroces morum similitudo conjunxit] ita rege secundas volente nuptias.

Dum ad curiam properat] inquit enim

ad Curiam properat, jussu Tarquinii gradibus dejectus, & domum refugiens, [n] interfectus est. Tullia in forum properavit, & prima conjugem regem salutavit, [8] [o] à quo jussa è turba decedere, cùm domum rediret, viso patris corpore, mulionem evitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit: unde vicus ille, Sceleratus dictus est. Posteà Tullia cum conjuge in exsilium acta.

n CCXIX. Imp. XLIII.

o à qua jussa turba recedere. *Vulg. non probo. m. s. unus* à quo missa turba, discedens, dum do.

8 *à qua*] Lege *à quo jussa è turba decedere*, vel *à quo missa turba discedens*. utrumque ex lib. M. SS. & sub. *statim* dele; redundat enim.

SCHOTTI.

Gradibus] cod. antiq. calamo exaratus *in gradus* cujus auctoritatem secutus τὸ *statim*, ut superantem vocem stylo confodi, & hinc furcis expuli.

A qua jussa turba reced.] Sic excusi omnes. Libri scripti propius veritatem, *à quo jussa t. disced.* Mediol. tamen *decedere*. Livius totidem pene verbis: *à quo facessere jussa ex tanto tumultu, cum se domum reciperet*, &c. unde in scripta lectione præpositionem deesse video, *è* vel, *à turba*. Neque enim turbam cedere, sed uxorem tumultum effugere jubet.

Cum conjuge] Arunte, inquit, Poncherius male: alioqui non incuriosus interpres. Oblitus fortè Tarquinium Superbum maritum Tulliæ junioris secundis nuptiis factum. &, quod aliquot versibus antecessit, ab ea instigatum ad regnum capessendum, regemque ab ea primo consalutatum. Livium enim noster auctorem, non Dionysium sequitur. De hoc Tulliæ facto sic Varro lib. IV. de L. L. *Prope hunc vicus sceleratus dictus à Tullia Tarquinii Superbi uxore; quod ibi, cum jaceret, pater occisus, supra eum, ut mitteret carpentum mulio jussit.*

MACHANEI.

enim Servius: quid hoc, Tarquini rei est? qua tu audacia me vivo vocare ausus es patres, aut in sede considere mea? unde à Tarquinio minaciter respondente interfectus est.

Vicus sceleratus] antea Cyprius dictus: sed, quia filia aurigam cunctantem scabello percutiens jussit, coëgitque super cadaver paternum currum ducere, inde scelerato nomen fuit.

8 TARQUINIUS SUPERBUS

ROMANORUM REX VII.

TARQUINIUS Superbus cognomen moribus meruit. Occiso Servio Tullio, regnum scelestè occupavit:

SCHOTTI.

M*Oribus*] m. ss. *ex moribus* legunt, alii, *à moribus*.

MACHANEI.

T*Arquinius Superbus*] quia socerum gener sepultura prohibuit.

occupavit: tamen bello strenuus, Latinos Sabinosque domuit; Suessam, Pometiam * Volscis [1] eripuit: Gabios per Sextum filium, simulato transfugio, in potestatem redegit: & ferias Latinas primus instituit. [2] Locos [a] in Circo, & cloacam maximam fecit, ubi totius populi viribus usus est. unde illæ fossæ, Quiritium

* Sic vet. lib. Vulg. Hetruscis.

a M. ss. 2. Ludos Vulg. Lacus. neutrum placet.

1 *Etruscis eripuit*] Immo. *Volscis*, auctore Livio.

2 *Lacus*] *Locos* M-SS. verè. Livius *foros* appellat Mox *Quiritium* leg.

SCHOTTI.

Suessam Pometiam Etruscis] Parif. *Scevam Pom. M.SS. Deam Pom.* Nescio quid velint. & pro *Etruscis* Mediol. *Volscis*, cui emendatum jam locum referre acceptum convenit: non enim in Etruria, sed in Volscis urbs ea fuit, auctor Plinius lib. III. cap. V. Livius quoque: *Is primus Volscis bellum in ducentos amplius post suam ætatem annos movit, Suessamque Pometiam ex his vi cepit.* Et Strabo lib. V. Σύεσσαν (ita enim Græci nominant) Volscarum urbium matrem fuisse memorat. Lycosth. etiam sic legendum censet: textus tamen nullam varietatem præfert.

Locos in circo] emendatio hæc à Mediol. libro est: locus enim fœde ab emendatoribus contaminatus circumferebatur, cum præter rei veritatem *Lacus* legerent vulg. l. o. Melius M. SS. *Ludos*. *Locos* autem puto appellasse, quos Livius ipse, *foros*. i. loca spectandis ludis fabricata. Lacus in circo fuerunt quidem alter major, alter minor; sed longo post tempore effossi. Dionys. lib. 3.

MACHANEI.

Regnum scelestè] nam per amicos pessimos in capitales causas plures illustres viros adduxit. primum quidem nuncios, qui Tullium regno excipere noluissent, deinde etiam ex ceteris, unde nihil aliud, quàm prædam sperare posset.

Latinos] facile eos sibi conciliavit; auctore Manilio ac Turno, Herdionio Feroci eorum duce è medio sublato.

Pometiam] è cujus auro & argento ditatus quadraginta talenta habens, Jovis templum in Capitolio fundavit.

Gabios] nam filius consilio cum patre communicato transfugit saucius verberatusque virgis sanguine plenus, simulavit se à patre verberatum: benigne acceptus demum dux belli legitur. duxerat autem multos equites Romanos exsules tyrannidem fugere simulans, tandem re Gabinia in potestate habita nuntium secreto cum literis misit, cui nihil pater respondit, sed cacumina papaverum disiecit: quo signo intellexit capita primorum civium truncanda.

Ferias Latinas] de quibus ita Halicarnasseus; designare templum statuit Romanis, & Latinis, ut convenientes quocunque anno in designatum locum nundinarent, unaque vescerentur, ac de communibus extis partem quisque eorum caperet: montem verò celsum statuit. Item Albanorum super urbem collocavit, ubi nundinas quotannis agi voluit, sacrificiaque perfici, continue Latiali Jovi epulas decernens, quas exhibere oportet ad sacrificia unamquamque urbem: has autem solemnitates, & sacrificia Romani usque ad hæc tempora observant, Latinas

tium sunt dictæ. Cùm Capitolium inciperet, caput hominis [b] invenit: unde cognitum est, eam urbem caput gentium futuram: & cùm in [c] obsidio Ardeæ filius ejus Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exsilium [d] actus,

b CCXXIV.
c Vulg. obsidione.

SCHOTTI.

Caput hominis] Toli nomine unde capitolium dici cœpit, quod ab Arnobio tantum proditum memini. ridicule sanè. est enim vocis productio *tolium*, ut *mentum* in testamento, teste Cicerone. De Capitolii autem origine Tacitus li. III. Histor. Aug. extr. qui ad Tarquinium Priscum refert.

In obsidio Ardeæ] Vulg. *obsidione*. Ego de m. ss. o. reposui *obsidio*. Sic enim sine litura scripserant auferendi casu, ab *obsidium* gen. neutrius. quo vett. scriptores usos frequenter Festum & Nonium testes habeo: quorum ille Salustium I. Historiarum laudat auctorem: *Magnis operibus perfectis* (sic enim leg.) *obsidium cœpit per L. Catilinam legatum*. Et C. Lælium in orat. pro se ad pop. *Ut nobis terra marique simul obsidium facerent*. Hic vero Ennium: *Cum sævo obsidio magnus Titana premebat*. Sed de his vide quæ in Quinctium Cincinnatum notavimus copiosius.

MACHANEI.

eas vocantes, feruntque in eas hæc, quæ participes sunt sacrorum urbes, aliæ agnas, aliæ caseos, aliæ lactis mensuram, aliæ alia fercula.

Locos in circo] Livius, foros faciendos.

Cluacamque maximam] receptaculum omnium purgamentorum urbis sub terram agendam instituit.

Caput hominis] idem Livius ac Dionysius asserunt. Recens videbatur integra facie, ac è consulto haruspicum, Ethruscorumque, responsum ibi caput mundi fore.

Ardea] urbs Etruriæ fuit ab augurio avis Ardeæ dicta, si credimus Virgilio in 7. Æneidos scribenti.

Acrisioneis Danaë fundasse colonis
Præcipiti delata noto locus Ardea quondam
Dictus avis, & nunc magnum tenet Ardea nomen.

Refert autem Turnum in ea regnasse. Idem Ardeliones dicti, multa incipientes, nihil perficientes, & volantes in scientiarum apices, ignotis principiis. Martialis:

Vis dicam quid sis? magnus es Ardelio.

Filius ejus] alii Egerium Tarquinii filium malunt.

Lucretiæ stuprum] de hac narratione nonnullam inter Dionysium, ac Livium, & talem quidem observavimus differentiam, Græcus auctor sentit Lucretiam acerbissimè casum suum ferentem, quàm celerrimè ascendentem vehicula, Romam venisse, ubi se interfecit. Latinus pudicissimæ matronæ internecionem Collatiæ factam scribit, de modo quoque aliquid interesse, solers considerabit lector. Ovidius graphicè 2. Fastorum describit:

Cingitur interea Romanis Ardea signis,
Et patitur longas obsidione moras:
Dum vacat, & metuunt hostes committere pugnam,
Luditur in castris, otia miles agit.
Tarquinius, juvenes socios, dapibusque meroque,
Accipit ex illis, rege creatus ait.

& reliqua.

[d] actus, ad Porsennam Etruriæ regem confugit; cujus ope [3] regnum [e] retinere tentavit. Pulsus, Cumas concessit: ubi per summam ignominiam reliquum vitæ [f] tempus exegit.

DCCXLIV. Imp. XXV. e M. s. recuperare. f Mor. CCLIX 9. l. cum summa ignominia.

3 *Regnum retinere*] Melius libb. vett. *recuperare*, & sup. *obsidio* semper præferunt. Vide Auctoris Notas hic & ad 17. & 74. cap.

SCHOTTI.

Ad Porsennam] Scriptura est. M. SS. omnium. Silius, Martialis, ceterique Poëtæ corripiunt metri fortassis causa.

Hanc spectare manum Porsena non potuit.

Virgil. VIII. Æneid. produxit: ubi Servius uno n. *Porsenam* semper dictum ait. Post paullo: *Per summam ignominiam*, vetus codex non male *cum summa ignominia*.

MACHANEI.

Cumæ] Strabo: sunt vetustissimum Calcidensium, & Cumæorum ædificium, antiquitate enim cunctas, & Siciliæ & Italiæ urbes antecellit.

9 TARQUINIUS COLLATINUS,

ET LUCRETIA UXOR.

TARQUINIUS Collatinus sorore Tarquinii Superbi genitus, in contubernio juvenum regiorum Ardeæ erat: ubi cùm fortè in liberiore convivio conjugem suam unusquisque laudaret, placuit experiri. Itaque equis Romam petunt. Regias nurus in convivio & luxu deprehendunt, exinde Collatiam petunt; Lucretiam

SCHOTTI.

SOrore Tarquinii] M. SS. *ex sorore.* Hic Livio repugnat, qui Egerii filium facit Tarq. Collatinum. & nepotem tantum Tarq. Prisci ex fratre. Vide Alex. Neapoli lib. 5. cap. 27. Genialium dierum.

Ubi cum forte] Paris. & Agripp. *Unde cum forte liberiore convivio.*

Et luxu] Corrupti hic erant & interpolati libri scr. nisi quod, *vel lusu comprehendunt* legisse videntur.

Collatiam] *Conlatiam* & *Conlatini* perpetuo M. SS. habebant: Paris. & Colon. *Collatiam.*

MACHANEI.

TArquinius Collatinus] Contubernium nomen est militare, Vegetio auctore scribente. *contubernium autem manipulum vocabatur ab eo, quod conjunctis manibus pariter dimicabant.* Inde ad pacem translatum, quasi sub iisdem tabernis ac domibus commensales vivere soleant.

Conjugem suam] Ovidius: *Quisque suam laudant studiis certamina crescunt.*

Luxu) Idem, *Ecce nurum regis sparso per colla capillo*
Inveniunt posito pervigilare mero.

cretiam inter ancillas in lanificio offendunt, itaque ea pudicissima judicatur. Ad quam corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediit, & jure propinquitatis in domum Collatini venit, & in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnavit. Illa postero die advocatis patre & conjuge, rem exposuit; & se cultro, quem veste texerat, occîdit. Illi in exitium regum conjurarunt, eorumque exsilio necem Lucretiæ vindicaverunt.

SCHOTTI.

Lucre. i. a. in lanificio] Quod castæ matronæ argumentum. Varro de vita P. R. lib. I. *Cum interea in lucubrando faceret juxta ancillas lanam.* Terent. in Andria.

Primum hæc pudicè vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quaritans.

Et in cubic. Lucretiæ irr. pud. exp.] Sic vulgati, & Mediol. præterquam quod præpositionem tolleret. Brevius m. ss. o. *& pudicitiam cubiculi expugnavit.*

Rem exposuit] His ferè verbis, quæ è Bruto Cassii (vel ut Scaliger emendat *Attii*) Varro profert lib. VI. de L. L.

Nocte intempesta nostram devenit domum.

Quem veste texerat] *gesserat.* m. s. noster. Nihil muto Virgil. *aperit ramum quem veste tegebat.*

MACHANEI.

Collatiam] Simulavit negotium habere militare.

Pudicitiam expugnavit] Postquam nec precario nec precio obtinuit, dixit, te occidam, famulumque unum mactans ponam simul corpora vestra, dicam quod indecenter te in complexu deprehendens, servi supplicio vos affecerim, injuriam cognati persequens. Ita ut turpem finem probrique plenum subeas, nec honore sepulturæ corpus tuum dignetur. Ovidius,

Interimam famulum, cum quo deprensa fereris
Succubuit famæ victa puella metu.

Illi in exitium regum) Brutus Collatinus & Lucretius legendum.

Vindicaverint] vindictam fecerint. nam vindicare, ad se trahere significat.

10 JUNIUS BRUTUS I. ROMANORUM CONSUL.

L. Junius Brutus [1] sorore Tarquinii Superbi genitus, cùm eandem fortunam timeret in quam frater

1 *Sorore Tarquinii*] Puto leg. *sorore patris Tarquinii Superbi.* Erat enim Tarquinia Bruti mater amita Tarq. Superbi.

SCHOTTI.

L. Jun. Brutus sorore] Rursus *ex sorore* q. legunt: sequiturque suo more Livium. Dionysius enim amitam

frater inciderat, qui ob divitias & prudentiam fuerat ab avunculo occisus, stultitiam finxit, unde Brutus dictus. Juvenibus regiis Delphos euntibus deridiculi gratia comes adscitus, baculo sambuceo aurum infusum Deo donum tulit. Ubi responsum est, eum Romæ summam potestatem habiturum, qui primus matrem oscularetur: ipse terram osculatus est. Deinde propter Lucretiæ stuprum,

SCHOTTI.

amitam Superbi Tarquiniam facit, unde Brutum natu grandiorem, cum Tarquiniis, liberis regiis Delphos profectum colligi potest. Non me fugit incertam esse & multis retro sæculis controversam Genealogiam Regum Roman. Livius enim Superbum Prisci filium facit, Dionysius ex filio nepotem fuisse argumentis ac temporum ratione astruit, quem plerique omnes sunt secuti. Laur. tamen Vallæ longam pro Dionysii sententia adversus Patavinum scriptorem disputationem Andr. Alciatus J. C. insignis oppugnat lib. Παρέργων cap. VIII. Nam Pomponii l. II. D. de orig. Juris, Tarquinium Superbum Damarati Corinthii filium affirmantis, jampridem explosa sententia est, cum nepos tantum fuerit, si Livium sequimur: sin Dionysium, abnepos. Quidam igitur sic legerunt: *illis temporibus quibus Tarquinius Damarati Corinthii filius.* quam ego nisi à M. SS. est non temere recipio: vulgatam tueor parva immutatione facta. *quibus Superbus Dam. Cor. Filii F.* Sic enim unica littera filium M. SS. fere repræsentant, quod cum librarius ignoraret, audaciter omisit. Zazii enim aliorumque nimis coacta purgatio est, Filii verbo hic nepotem contineri, quod ll. permittunt. l. Filii appell. & l. Justa. D. de verb. signifi. Nam historica hic narratio est, quæ vocum proprietatem sibi vindicat, non alio vi quadam detorta verba. vide Errici Glareani viri optime de historia Rom. meriti Tabulam familiæ hujus regiæ in T. Livio.

Ob divitias & prudentiam] *de imprudentia* constanter in M. SS. & mox *deridiculi gratia*, ut Plautus loquitur in Amphitruone: *Quid obsecro tu me deridiculi gratia sic salutas?* Ibidem etiam *ridiculi causa* dixit. Et in Pseudolo, *verba per deridiculum dare.*

Baculo Sambuceo] Livius *Aureum baculum inclusum corneo, cavato ad id baculo tulisse donum Apollini dicitur, per ambages effigiem ingenii.*

Deo donum tulit.] Sic impressi. M. SS. vero *dono intulit* & infra, *dignitatem:* alii *potestatem* præferunt.

Ipse terram osculatus est] Ut communem omnium parentem. Virg. XI. Æn. initio: *Non jam mater alit tellus.* Homerus & Pindarus sæpius γῆ μήτηρ. Suet. Cæsare cap. VII. *Quando mater, quam subjectam sibi vidisset, non alia esset, quam terra, quæ*

MACHANEI.

Junius Brutus] quasi brutorum vitam imitans: Ovidius.

Brutus erat stulti sapiens imitator ut esset:
Tutus ab insidiis dire Superbe tuis.

Unde à Græcis Elithius dictus, id est, stultus. Delphos euntibus causa potissima eundi fuit, quia anguis è lignea

ſtuprum, cum Tricipitino & Collatino in exitium Regum conjuravit. Quibus in exſilium actis, primus Conſul creatus, a filios ſuos, 2 b fratriſque, quòd cum Aquiliis & Vitelliis ad recipiendum in urbem Tarquinios conjuraverant, virgis cæſos ſecuri percuſſit. Deinde in prœlio, quod adverſus eos gerebat, ſingulari certamine cum Arunte filio Tarquinii congreſſus eſt, 3 ubi ambo mutuis vulneribus c ceciderunt. Cujus corpus in foro

a CCXLV. b *Deeſt in M. SS.* 3.

c CCXLV.

2 *Fratriſque*] de his apud quoſdam controverſum. Eſt certè idem in Epitoma libro ſecundo T. Livii, ubi Car. Sigonius *&* *ſororis* legendum cenſet.

3 *Ubi ambo*] Sic emendo ex M. SS. Vulgati *ſe ambo mutuis vulneribus occiderunt*.

SCHOTTI.

quæ omnium parens haberetur. Et Tiberio cap. LXXV. *pars terram matrem deoſque Manes orarent*. Vide Plinium lib. II. c. LXIII. Sed quam terram audito oraculo, oſculatus ſit quæri video. Delphicam Plinius ait lib. XV. c. ult. Italicam Livius lib. I. & Dion. Halicarnaſſ. lib. IV. & Ovidius II. Faſt. Plerique non explicant.

Filios ſuos fratriſque quod] vox, *fratriſque* non ſolum in M. SS. ſed & in Pariſ. afuit, pro quo illi, *eo quod*, legebant.

Ubi ambo] Levis in ſpeciem emendatio, quæ lib. antiquis debetur, lucem & venuſtatem addens orationi, cum antea legeretur: *ſe ambo mut. vuln. occiderunt*. Ceterum de origine funebrium laudationum Plut. diſſerit in Poplicola, & nuper ſummæ vir accurationis Joh. Kirchmannus lib. II. de funeribus Rom. cap. XVIII.

MACHANEI.

lignea columna lapſus adeo regem terruerat, ut legatos miſerit Delphos ad oraculum Apollineum conſulendum, quibuſcum Brutus ludibrii cauſa profectus eſt. Delphi urbs eſt in radicibus Parnaſſi, ubi pendebatur umbilicus, ſignum eam urbem in medio conditam Græciæ; auctore Strabone, nono Coſmographiæ ſuæ.

Filios ſuos fratriſque, quod cum Aquiliis & Vitelliis.] Aquilii erant filii ſororis Collatini collegæ: Vitellii autem ſororii erant Bruti. Ut autem altius intelligatur hoc facinus: cœnati forte apud Vitellios conſpirati fuerant, ut Livius, ſed, ut Dionyſius, apud Aquilios. Interim verò ſervorum quidam vini præbitor ex urbe Cenina captivus, cujus nomen erat Vindicius, ſuſpicatus hos viros aliquid moliri pravi ob miniſtrorum ablegationem, ſolus foris reſtitit ad oſtium, ſermoneſque eorum percipiens, & literas ab omnibus ſcriptas vidit ad compaginem quandam oſtii perſpicuam viſum adhibens, ac egreſſus rem detulit ad conſules, ut Patavinus ſcriptor ait: ut Halicarnaſſeus ad Valerium, qui poſtea Publicola dictus: quo facto; & per magiſtratus, maxime à Bruto ſummo de reis ſupplicio, tandem ejecti legati Tarquinii, Collatinuſque in exſilium miſſus, atque regibus penitus amplius redeundi deſperatio facta.

Vulneribus occiderunt] Livii verba hæc ſunt: *Adeoque infeſtis animis con-*

foro positum, à collega laudatum, matronæ anno luxerunt.

MACHANEI.

concurrerunt, neuter dum hostem vulneraret sui protegendi corporis memor, ut contrario ictu per parmam uterque transfixus duabus hærentes hastis moribundi ex equis lapsi sint.

A collega laudatum] Constat apud Romanos hanc primam orationem funebrem recitatam, inde exordium fuit orationem post mortem clarissimorum virorum factam, in exequiis prædicare, etsi prius Athenienses laudem funeream legi præposuerant his, qui novissime pugnando in Artemisio, Salamine, Marathone, Plateis pro patria occubuerant.

Luxerunt] Pullis ac atris vestibus indutæ fuerunt.

II HORATIUS COCLES.

PORSENNA * rex Etruscorum, cùm Tarquinios in urbem restituere tentaret, & primo impetu Janiculum cepisset; Horatius Cocles (illo cognomine, quòd in alio prœlio oculum amiserat) pro ponte sublicio stetit, & aciem hostium solus [1] sustinuit, donec pons

*al. Porsena. Servius in VIII. Æn. CCXLVI.

1 *Sustinuit*] *Solus sustinuit.* M.SS. & post paulò *transnavit*, ἀρχαϊκῶς.

SCHOTTI.

DE *Coclitis* nomine vide Plinium lib. XXXV. cap. II. Varro lib. VI. de LL. *Ab oculo Cocles, quasi Ocles dictus, qui unum haberet oculum.* Scaliger tamen à κύκλωψ sic dictum putat.

Pro ponte sublicio] M. SS. hic variant. unus *Sulpitio* habebat, & supra adscriptum *subsilicio Tiberis*: alter *Sublicio*. Dicitur autem à sublicibus id est trabibus magnis inter se connexis. *Licio* enim antiquis connectere significabat. & *Sublicas*, trabes illas dixerunt quæ invicem colligantur. Græci Rom. rerum scriptores ξυλίνην γέφυραν, id est, ligneum pontem appellant.

Aciem hostium sustinuit.] Pleniores vett. l. *solus sustinuit.* Mediol. *substinuit*, ut ferè in Tarq. Prisco. iidem mox illud *statim* adjiciunt.

MACHANEI.

POrsena] Post bellum à Romana libertate gestum contra Veientes ac Tarquinienses arma regibus restituendis capessentes. In quo haud dubie Romani superiores exstitere, potentissimus Etruriæ rex defensionem atque prælium pro Tarquiniis suscepit, & illico infesto exercitu Romam accelerat non impetratis à senatu Romano per legatos quæ volebat.

Janiculum] à Jano dictum, ut Janualis porta, de qua ita Janus primo Fastorum:

Arx mea collis erat, quam vulgus nomine nostro
Nuncupat; hæc ætas Janiculumque vocat.

Cocles] Varro: *quasi ocles. quia unum habebat oculum: Plautus, de Coclitum prosapia esse arbitror, nam hi sunt unoculi.*

pons à tergo interrumperetur, cum quo statim in Tiberim decidit, & armatus ad suos transnavit. Ob hoc ei tantum agri publicè datum est, quantum uno die [2] circumarari potuisset: statua quoque ei in Vulcanali posita.

2 *Circumarari*] *arari* lib. vv. quod jugerum esset tantum.

SCHOTTI.

Transnavit] Scribo auctoribus libris scriptis, cujus præpositionis elegantiam librarii multis in locis corruperunt. Non longe abiero: In Suetonii Cæsare cap. 20. in antiq. lib. *transduxit* repperi, & in Octavio cap. 2. Apud Cæsarem 1. bell. Gall. *multitudinem Germanorum in Galliam transducat*. Ibidem &, *transdidisset*, *transdere* sæpe pro tradere. Sed exemplis congerendis supersedeo. Apud Plinium lib. VIII. cap. XXXII. nat. hist. quod propius ad rem facit, in M. SS. lib. de cervis, *maria transnatant, gregatim natantes* ubi vulg. *tranant*.

Circumarari] *ambire* M. SS. o. Paris. & Agripp. *arari*.

MACHANEI.

Pro sublicio] Id est, ante, qui pons liciis, id est, perticis sustinetur: nam totus ligneus erat.

Stetit] Cum duobus aliis Laërtio & Herminio.

Vulcanali] videlicet, teste Livio, in Comitio. Vulcanalia, Varro à Vulcano, quod ei tum feriæ agebantur, quod eo die populus pro se in ignem animalia mittit.

12 MUTIUS SCÆVULA.

CCXLVI. CUM Porsenna rex urbem obsideret, Mutius [1] Cordus, vir Romanæ constantiæ, Senatum adiit, & veniam transfugiendi petiit, necem regis repromittens. Accepta potestate, in castra Porsennæ venit, ibique purpuratum pro rege, deceptus, occidit. Apprehensus, & ad regem pertractus, dexteram aris imposuit:

1 *Scævula*] Hic abest à M. SS. Rectè: post enim sic cognominatus.

SCHOTTI.

MUtius Scævola Cordus] *Scævola*, vel ut lapp. Capitolini *Scævula*, in lib. antiq. non comparet. Post enim *Scævula* appellatus ἀπὸ τοῦ σκαιοῦ, id est sinistro & lævo. Qui hic *Codrus* fecerunt (*rumpantur ut ilia Codro*) imperite & audacter, somniarunt ducem Atheniensem: qui se quoque pro patria devovit.

MACHANEI.

SCævola] post ustam manum dictus est, quasi à scæva, id est, sinistra, & vola, id est, concavitate: nam dextra inhabilis erat. scævi enim, Ulpiano Jurisconsulto auctore, dicuntur, qui sinistra manu pro dextra utuntur.

imposuit: hoc supplicii [2] à rea * exigens, quòd in cæde peccasset. Unde cùm misericordia regis abstraheretur, quasi beneficium referens, ait, trecentos adversus eum simileis conjurasse. Qua re ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans Tiberim data, ab eo Mutia appellata. Statua quoque ei honoris gratia constituta est.

* Sic m. ss. *Vulg.* ab ea. *Mart.* Hanc spectare manum Porsena non potuit. *Mox* distraheretur. *q. l.* CCXLVI.

2 *A rea*] scripti libri. Vide Martialem libro I. Epigramm.

SCHOTTI.

Hoc supplicii ab ea] Repone, *à rea*, quæ germana lectio est: manum enim puniendam quod errasset censuit, quo fortè pertinet illud Martialis:

Hanc spectare manum Porsena non potuit. Plura Seneca Epist. XXIV. Lactantius lib. V. cap. XIII. Institut.

MACHANEI.

Dexteram] Martialis, *Hanc spectare manum Porsena non potuit.*

Acceptis obsidibus] primo Halicarnasseus adfirmat eum consultasse quomodo insidias vitaret, Aruntemque ejus filium dixisse ut amicos pro hostibus Romanos faceret.

13 CLOELIA VIRGO.

PORSENNA Clœliam virginem nobilem inter obsides accepit: quæ, deceptis custodibus, noctu castris ejus egressa, equum quem * fors dederat, arripuit, & Tiberim trajecit. A Porsenna per legatos repetita, & reddita. Cujus ille virtutem admiratus, cum quibus CCXLVI.

* *Vulg.* sors.

SCHOTTI.

VEtt. quidam *Cœliam* scribunt, quomodo & Nonius in dict. *Nare.* Virg. lib. VIII. Æn.

Et fluvium vinclis innaret Clœlia ruptis.

Inter obsides accepit] Absurdum & à pudore virgineo alienum videri queat, obsides puellas datas, nisi Cornel. Tacitus idem scriberet lib. de Germ. populis, efficacius obligari animos civitatum, quibus inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur.

Quem fors dederat] Insedit hic error libris plurimis ut *sors* scribant pro *fors*. Virg. VII. Æn.

Quæ fors prima dedit, sanguis novus imbuit arma.

Vulg. *sors* male. Terent. Phorm. *Quod fors feret, feremus æquo animo.* Idem Hecyra, *Quia illis fors obtulerat*, &c. Sed hanc vocem in antiq. auctoribus, Lucretio, Cicerone, Sallustio, Livio, aliisque ab Antiquariis nunc reponi, video. Mox, *admirans* pro *admiratus* est in Paris. & Coloniensi.

MACHANEI.

PORSENA *Clœliam:*] Virgilius: *Tiberim tranaret Clœlia virgo.*

quibus optasset in patriam redire, permisit: Illa virgines puerosque * elegit, quorum ætatem injuriæ obnoxiam sciebat. Huic statua equestris in foro posita.

* *m. ss.* delegit.

SCHOTTI.

Huic statua equestris] Aldus Manutius hos apud Cic. lib. 1. Offic. versus statuæ equestri insculptos fuisse putat:

Vos etenim juvenes, animum geritis muliebrem,
Illa virago viri —

Idque colligit ex his Senecæ lib. de Consolat. verbis: *Equestri insidens statuæ in Sacra via celeberrimo loco Clœlia exprobrat juvenibus nostris pulvinum ascendentibus, in ea illos urbe sic ingredi, in qua etiam fœminas equo donavimus.*

MACHANEI.

Statua equestris] Donaverat autem Porsena eam equo bellico decentibus phaleris armato.

14 FABII TRECENTI SEX.

a CCLXXIV.

ROMANI cùm adversum Veienteis [a] bellarent, eos sibi hosteis familia Fabiorum privato nomine depoposcit: & profecti [b] trecentisex, duce Fabio Consule, fuerunt. Cùm sæpe victores exstitissent, apud Cremeram fluvium castra posuerunt. Veientes ad dolos conversi, pecora ex adverso in [c] [1] conspectu illorum posuerunt: ad quæ progressi Fabii, in insidias delapsi, [2] ad unum occisione [d] perierunt. [3] Dies quo id

b Et perfecit. Trecenti. *V. c. pro obtinuit, forte.*
c In conspectum illi protulerunt *alii legunt.*
d CCLXXVI. occidione, *q. l.*

1 *In conspectum eorum protulerunt*] Sic M. SS. Livius libro secundo. *Secuti dedita opera passim ad illecebras propulsa pecora præcipitavere in insidias.*

2 *Et occisi ad unum perierunt*] lib. vett.

3 *Dies*] a. d. xv. Kalend. Augusti, quo die & Alliensis pugna pugnata. Plutarchus Camillo. Livius libro sexto. Porta autem Carmentalis est Dionysio Halicarnasseo & Ovidio secundo Fastorum.

SCHOTTI.

Depoposcit] Colinæus: alii *deposcit*. Infra, τὸ *fuerunt* afuit in M. SS. & non procul à fine illud, *fuerant*.

Pecora ex adverso] adscribam lib. vv. scripturam: *pecora ex diverso in conspectum eorum protulerunt, atque progressi Fabii in insid. del. & occisi ad unum perierunt.* Nonnulli codd. *occidione* habebant.

MACHANEI.

Romani cum adversum Veientes] populos Etruriæ.

Privato nomine] ac expensa privata, ut Livius refert.

Fabio consule] Cesone cognominato.

Ad unum] ut ad verbum, neque est dicendum de uno ad unum, neque de verbo ad verbum observatione auctorum de his.

Nefastos] de quibus Ovidius: *Ille nefastus*

id factum est, inter nefastos relatus. Porta qua profecti fuerant, Scelerata est appellata. Unus ex ea gente propter impuberem ætatem domi relictus, genus propagavit ad Q. Fabium Maximum, qui Annibalem mora fregit, Cunctator ab obtrectatoribus dictus.

SCHOTTI.

Inter nefastos relatus] *delatus* in M. SS. non probo. Fuit, cum male habere locum credidi legendumque *in fastos rel.* sicque opinionem confirmabam meam, quod Verrius Flaccus apud Agellium lib. v. cap. XVII. *atros dies* appellandos istos censuerit non *nefastos:* sed nunc sententiam muto, quod omneis pæne auctores ita loqui observarim: & nostrum, de Alliensi die in Camillo.

Genus propagavit] Ducta uxore filia Numerii Otacilii Maleventani, ea lege, ut quem primum filium sustulisset, ei Numerii prænomen daret, & obtemperavit. Probus de prænominibus Rom.

Ad Q. Fabium Max.] M. SS. conspirant leguntque: *At Q. Fabius qui Annib. morans fregit.* nihil mutandum puto.

MACHANEI.

nefastus erit, per quem tria verba silentur. quando scilicet justitia tacet.

Fabiis] Ovidius in Fastis: *Una dies Fabios ad bellum miserat omnes: Tercentum Fabios perdidit una dies.*

Scelerata] quæ prius Carmentalis dicebatur. Impuberes appellantur, qui nondum primam barbam emisere, nec adhuc hirquitalli dicuntur. A pube (lanuginem hic illa circum pudibunda significat) nascenti maribus decimo quarto anno; fæminis duodecimo. substantivum pubis facit adjectivum puberis genitivum mittit Salustius: filiumque ejus impuberem ad patrem missum.

Cunctator] quia cunctando id est mora Pœnum delassavit ducem: Vergilius sexto Æneidos: *Unus qui nobis cunctando restituit rem.*

15 P. VALERIUS * POPLICOLA.

* *Vulg.* Publicola, & Volesi *est in antiquo lapide Romæ.*

[1] PUBLIUS Valerius, Volusi filius, primùm de [a] Veientibus, [2] iterum de Sabinis, [b] tertiò de utrisque

a CCXLV.
b XCI.

1 *Lucius*] *Publius Valerius Volusi F.*] hic est Livio. In Fastis Capitolinis & antiquitatibus L. appellationum.

2 *Iterum de Sabinis*] Frater ejus is fuit. Affinitas nominis fefellit auctorem.

SCHOTTI.

L. *Valerius Volesi F.*] *Lucii* etiam prænomen ei tribuit Plinius lib. XXXVI. cap. XV. In Livio, Dionysio, & fragmentis Capitolinorum Fastorum prænomen *Publii* est, & in eisdem marmorib. æreisque nummis *Volusi f.* scribitur. Est tamen Romæ lapis hac inscriptione:

P. VALESIUS VOLESI
F. POPLICOLA.

Quare libera cuique per me esto sententia: utrum malit præferat.

 Porro

utrisque gentibus triumphavit: Hic, quia in locum Bruti [3] collegæ [c] Consulem non subrogaverat, & domum

c m. ss. 2. Consulem alium subroga. & absque negatione vulg. Al. quia locum Tricipitini collegæ subrogaverat.

3 *Tricipitini*] suspectum de mendo, vereor ne leg. sit *in locum Bruti collegæ.* Hujusmodi multa μνημονικὰ ἁμαρτήματα huic auctori cum aliis racematoribus communia. Non propterea tamen rejiciendus. Post paullo, malim *non subrogaverat* legi ex Livio, vel *nullum subrogaverat*.

SCHOTTI.

Porrò *Valesius* antiquè pro *Valerius*, & *Fusius* pro *Furius*, & *Papisius* pro *Papirius*, teste Livio lib. III. ab V.C. Cic. IX. epistol. ad Papirium. Varr. VI. de L. L. & Quinctiliano. Additur in lib. scriptis, *ille Bruti collegâ* ἐμφατικῶς.

Primum de Veientibus] Celare lectorem non debeo, Livium hic & Dionysium secutum me in annis V.C. ad oram adscriptis: non enim ignorabam antecedere anno uno, Capitol. Fastos nuper effossos: qui triumphasse Poplicolam de Veientibus & Tarquiniensibus notant A. V. C. CCXLIV. Iterum de Sabinis & Veientibus CCXLIX. Sigonius enim, & in Annalibus magistratuum Steph. Pighius. Livium, Dionysium, & Capit. lapp. auctores laudans, bis tantum triumphasse arbitratur. Imposuit forte auctori nostro, quod M. Valerium Poplicolam fratrem ejus iidem Fasti anno post R. cond. CCXLVIII. triumphasse de Sabinis signent, affirmetque Plinius lib. XXXVI. cap. XV. Conjecturam meam attuli tantum. Tentabam itaque ex historiæ fide librariorum flagitium sic corrigere, *primum de Veientibus, iterum de Sabinis, ac de iisdem gentib.* Vel sic, *iterum de Sabinis ac Veientibus*, secutus extremæ dictionis utriusque vestigia, & vox *tertio* ex numeris nata apparet.

Triumphavit] Plutarchus collegam illius T. Lucretium iterum Cons. bonam operam navasse in eo bello scribit: solum tamen Poplicolam IV. Cos. triumphasse.

Consulem subrogaverat] m. ss. *Consalium subrogabat.* Verum historiæ repugnat utraque lectio. quod hoc populus voluisse videtur, binos quotannis hunc magistratum gerere, ut alter alterum in officio contineret, nec verisimile esset duos contra R. P. facturos, quin id palam fieret. Nisi forte ita explices, ideo in suspicionem regni affectati venisse Poplicolam, quod ipse, injussu plebis, collegam creasset. Verum confecta res est, quod antiquiss. ille Parisinus codex *Cons. non subrogaverat* aperte præferat, & *Bruti* non *Tricipitini*. Qua ratione cum Livio gemina dicit: sic enim ait, *Regnum eum affectare fama ferebat, quia nec collegam subrogaverat in locum Bruti, & ædificabat in summa Velia.* Noster vero ait, domum habuisse in Velia, &c. Cum hæc scripsissem, comperi & Lycosthenem ita emendasse: gaudeo itaque eadem in mentem illi venisse, nostraque confirmari. Reddit ille rationem, quod plures, anno CCXLV. ab exactis regibus primo, Consulatum gesserunt, cur in vulg. hactenus insederit mendum *Tricipitini* pro *Bruti*: ut non necesse habeam à capite arcessere.

MACHANEI.

VALERIUS primo Valesii inde andisticæ, Quintiliano authore. Valerii Tricipitini collegæ, qui aliis Tarquinius Collatinus dictus est, è civitate expulsus, expulsor regum, nullam ob aliam causam, nisi quia Tarquinius dicebatur, è familia regia, adeo nomen illud invisum erat civitati.

mum in Velia tutissimo loco habebat; in suspicionem regni affectati [d] venit. Quo cognito, apud populum questus, quòd de se tale aliquid timuissent; immisit qui domum suam diruerent. Secures etiam fascibus demsit, eosque in populi concione submisit. Legem de provo- dccxlv.

SCHOTTI.

Immisit qui domum suam] L. Higinius libro priore de Viris claris: *P. Valerio Volesi filio Poplicolæ ædes publicas sub Velia, ubi nunc ædes Victoriæ est, populus ex lege quam ipse tulerat, concessit.* citat Asconius in Pisoniana.

In populi concione submisit] Festus conventionem *contionem* interpretatur, quasi coitio, unde vett. libri per Tau scribunt. Vulgati *Concio* à *concieo.* Cicero I. de Repub. apud Non. Marcellum: *Tum instituti anni Consules, tum demissi populo fasces.* Est autem Fasceis submittere seu demittere, ea insignia non erecta sed demissa ferri jubere, ut patet ex Plinii exemplo lib. VII. cap. XXX. de Cn. Pompeio: licet I. Alex. Brassicanus locum sic interpretetur, ut lictores dum concionaretur, abire jusserit, in Proverbiorum Symmictis. Conradus verò hic, quasi solos fasces absque securibus prætulerint, cui repugnat Symmachus Præfec. Urbi Theod. Aug. *Submisit Poplicola contioni civium Consularem securim: & honoris sui culmen infregit, ut libertatem civibus erigeret: ergo moribus potius quam insignibus æstimemur.* Et Prudentius (ut poëta quoque symbolam conferat) lib. I. contra Symm.

Martyris ante fores Bruti summittere fasceis
Ambit, & Ausoniam Christo inclinare securim.

Nec mihi fraudi sit sacros poëtas citare, quod Prudentius apud me alter Pindarus, ut Sidonio Apollinari, sit: & Paulinus quasi Propertius alter ob singularem pietatem ametur, & in sinu feratur.

Legem de provocatione] & libertate. Capita illius apud Livium li. 2. Dionys. lib. 4. Plutarchum in Poplicola. Valer. cap. I. lib. 4. exstant. Hinc *Poplicolam* dictum & hi & Livius lib. 3. testes sunt. Dionysio etiam quasi δημοκηδής dictus. icciro *Poplic.* non *Publicola* scripsi assentientibus & M. SS. idque eo fidentius, quod Quinctilianus o pro u pronunciari solitum affirmet & p, mutam tenuem, cum media, b, sæpe commutari ut poblicus dicerent & scriberent, &c. Hinc quidam *Poblicolam* edunt. Livius lib. II. *Latæ deinde leges quæ regni suspicione Consulem absolverent, sed quæ adeo in contrarium verterent ut popularem facerent: inde cognomen factum Poplicolæ est.* Libro III. in eandem sententiam. Plutarchus quasi publica edens, non populum colens interpretatur.

MACHANEI.

Subrogaverat:] subrogare est in locum alterius sufficere.

Velia] dicta Varrone testante, quod ibi vellere lanam soliti sunt pastores, antiquitus enim vellebant, non tondebant oves.

Questus est] oratione à Tito Livio scripta.

Secures etiam fascibus] instituit enim, ut consules cum extra urbem essent uterentur securibus, intus vero tantum fascibus ornarentur.

Contionem] orationem, locum, & multitudinem dicimus, Gellio scribente, qualis à Græcis ἀγορὰ nominatur.

De provocatione] si magistratus aliquis

provocatione à magistratibus ad populum tulit. Hinc
e CCLI. [4] Poplicola dictus. Qui [5] cùm [quater Consul] diem
f XX. Ex m. ss. [e] obiisset, [adeò pauper exstitit, ut collectis à populo
nummis] pubblicè sepultus sit, & annuo matronarum
luctu honoratus.

4 *Poplicola*] Sic antiqui codices Marmora, & litterati (ut Plautino verbo utar) lapp. scribunt, confirmaturque Livii libro II. & III. auctoritate.

5 *Cùm diem obiisset*] Amplius M. SS. *Qui cùm quater Consul diem obiisset, adeo pauper exstitit, ut collectis à populo nummis, publicè sepultus sit, & annuus matronarum luctu honoratus.*

SCHOTTI.

Qui cum quater Consul] ex M. SS. nostris ea explevimus, quæ hic desiderata hactenus fuere. Consul enim fuit anno v. c. CCXLV. cum Bruto: iterum anno insequenti cum T. Lucretio Tricipitino: tertium CCXLVII. cum P. Lucretio, vel, ut alii, M. Horatio Pulvillo II. Cos. quartum CCL. cum T. Lucretio II. Val. Max. lib. IV. Plutarch. in Poplic. tertii tantum consulatus meminere.

Publice sepultus sit] i. Reipub. sumtu, collectis è publico quadrantibus. Concessum hoc amplius honoris ergo, quod antea nemini, ut in urbe ipse posterique ejus sepelirentur. Itaque prope forum in Velia publico elatus funere est, teste Halicarnass. & sepulchro, in quod gens postea Valeria inferri consuevit, conditus fuit anno v. c. CCLI. Postumio Tuberto, Agrippa Menenio Coss. Val. Max. lib. IV. c. IV. Cicero Acad. lib. IV. Livius lib. II. sic ait: *Moritur gloria ingenti, copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeri sumtus deesset: de publico est elatus. Luxere matronæ ut Brutum.* Vide Ammianum Marcellinum lib. XIV.

MACHANEI.

aliquis Romanum quemquam interficere verberibusve cædere, aut mulctare vellet pecuniis, licere utique privato illi à magistratu ad populum provocare, patique eum interim à magistratu nihil, donec populus suffragia de illo ferret.

Publice sepultus] collatis pecuniis publicis funus, atque locum in quo combustus, atque sepultus fuit, ei soli usque ad ætatem meam clarorum in urbe civium, propinquum foro assignavit senatus miseratione ductus; hoc Dionysii Halicarnassei interpres tradit.

16 A. POSTVMIVS.

a *Vulg.* Manilium. TARQUINIUS ejectus, ad [a] Mamilium Tusculanum generum suum [b] confugit, qui cùm Latio
b CCXLVII. concitato

SCHOTTI.

Ad Manilium] Sic m. ss. Dionysius & Annæus Seneca scribunt: *Mamilium* Vascosanus recte excudit. Livius *Octavum Mamilium Tuscul.* appellat. Manilii vero plebei Romæ fuere. Scribo autem *A. Postumius* absque aspiratione, auctoribus libris m. ss. nummis æreis & lapidd. Huc accedit & Analogia: à *Postea* enim *Postimus*, *Postimius*, inde *Postumius* derivatur: & antiqui *umus* sine spiritu scribebant.

MACHANEI.

Tarquinius ejectus] ejicimus viliter. Ovidius: *Turpius ejicitur* quam

concitato Romanos graviter urgeret, A.[1] Postumius Dictator [c] dictus, apud Regilli lacum cum hostibus confixit. Ubi cùm [d] victoria nutaret, Magister equitum equis frenos detrahi jussit, ut irrevocabili impetu ferrentur: ubi & aciem Latinorum fuderunt, & castra ceperunt. Sed inter eos duo juvenes candidis equis insigni virtute apparuerunt, quos Dictator quæsitos ut dignis muneribus honoraret, non reperit: Castorem & Pol-

c CCLVII.

d V. c. victoriam naviter peteret.

1 *Postumius*] Absque spiritu Fasti Capitolini, nummi librique veteres & Analogia à postumus pro postremus. Mox *Octavus Mamilius* vocatur. nam Manilii plebei Romæ fuere.

SCHOTTI.

Apud Regilli lacum] Colinæus *Rigilli* impressit. m. ss. sic: *apud Regillum:* nam & urbs ejus nominis fuit. Lacus in agro Tusculano siti, ad quem pugna facta est, meminit Livius lib. II. Dionys. lib. VI. & Plinius lib. XXXIII. cap. II. Urbis vero in Sabinis sitæ idem Halicarn. lib. XI. non ita longe à principio, & Stephanus de urbibus.

Victoria mutaret] Paris. *mutaret* forte antiqua forma pro mutaretur, nisi mendum esse placet. Sic Varro de L. Lat. & VII. Divin. apud Agellium lib. XVIII. cap. XII. Similiter *vertit, convertit*, Sallustio, Tacito, ceteris. Livius in Tullo Hostilio: *Fossa Cluilia ab nomine ducis per aliquot sæcula appellata est: donec cum re nomen quoque vetustate abolevit.* pro, vetustas abolevit, forma neutra. M. S. codex hic longe à vulg. lectione recedit, legitque *cum victoriam naviter peteret.*

Magister equitum] T. Æbutius T. F. Elba, ut Dionysius recte vocat, qui tamen strategema hoc dictatore Postumio adscribit. vero Annæus Seneca in Epitoma r. Ro. ad Magistrum equitum quoque refert, sed A. Cornelium Cossum malè nominat. Livius etiam lib. IV. ad annum CCXXVII. A. Corn. Cosso tribuit, M. Aimilio Mamercino dictatore. Vide Carolum Sigonium lib. II. Emend. cap. XXII.

Equis frenos det. jussit] Simile illud Cæsaris apud Suetonium in Julio cap. LX. qui *ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis suum, quo major permanendi necessitas imponeretur, auxilio fugæ erepto.*

Fuderunt] Paris. *fregerunt* habet.

MACHANEI.

quam non admittitur hospes.

Mamilium Tusculanum] qui concitavit populos contra imperium Romanum unde bene *Latio* ait.

Postumius Dictator dictus] hunc primum reperio Romæ dictatorem, qui dictus est quia à consule debebet dici, vel quod daret dictata populo.

Regillus lacus] est in agro Tusculano.

Magister equitum] Spurius Cassius, qui talis erat, qualis erat sub regibus tribunus celerum. dictus autem quia magisterium ac regimen in equites & accensos haberet: fuit autem virtus dictatoria semestris nennisi in summa rerum nisi necessitate constituta: quia eam obtinebat merum & mixtum in omnes habebat imperium: Sylla eam perpetuam sibi primus adrogavit.

e *Deest in vulg. V. c.* aras eis comm.

& Pollucem ratus, c ædem [2] communi titulo dedicavit.

SCHOTTI.

2 *Ædem communi titulo*] *v. c.* Alii, *aras* addunt, neutrum necessario. Vide Sueton. Cæsare capite x. & xx.

Communi titulo dedic.] Vidit Machaneus, vidit & Lycosth. deesse aliquid. nos ex Agripp. codice excuso admodum vetusto *ædem* addidimus: aut si m. s. unum sequi lubet, adscribe, *aras eis comm. tit ded.* per me enim licet: in aliis sane abest supplementum: forsitan non male. Huc pertinet illud in Julio Suetonii cap. x. *Venationes ludosque cum collega & separatim edidit: quo factum est, ut communium quoque impensarum solus gratiam caperet; nec dissimularet collega ejus M. Bibulus evenisse sibi, quod Polluci. Ut enim geminis fratribus ædes in foro constituta, tantum Castoris vocaretur; ita suam Cæsarisque munificentiam unius Cæsaris dici.* Adde & Julio & Cæsare Coss. aliquid actum scribi solitum, tametsi Bibulum collegam haberet. vide ibidem cap. xx. De Dioscuris verò parta victoria apparentibus ad Regillum narrat in gente Domitia Ahenobarborum Tranquillus. in Nerone cap. I. ibidemque nummus A. Albini apud Torrentium.

MACHANEI.

Ædem communi titulo dedicavit] ita, ni fallor, omnino legendum. dicebatur autem Castoris solum, cum duobus numinibus dedicata esset; exstructa vero fuit super foro, ubi visa sunt simulacra, & juxta eam fons sacer. his diis filius Posthumius dictatoris eam dedicavit. titulus inscriptionem, honorem & militem rem publicam defendentem indicat.

17 L. QVINCTIVS CINCINNATVS.

* *Atqui nondum Abdicatio inducta erat, & Censores nondum in Rep. Romana.*

LUCIUS Quinctius Cincinnatus filium Kæsonem petulantissimum * [1] abdicavit, qui & [2] à Censo-

1 *Abdicavit*] contra Livium, & certè Abdicatio moribus Romanis incognita. l. Abdicatio. C. de patria potestate. Neque abdicavit filium Quintius; neque censores ea tempestate in R. P. erant. Creati enim primum Anno v. c. cccx. Abiit in exilium ccxcii. Livius libro tertio. Dionysius X. Kæso autem in Fastis per K. pingitur, estque frequens in prænominibus.

2 *A censoribus*] Tribb. plebis. Livius.

SCHOTTI.

L. *Quinctius*] *Quintus* quidam, non probo. Cur autem *c* addiderim ex M. SS. annotatum ab aliis est, qui mihi repetendi laborem ademerunt.

Filium Cæsonem] Vett. per K. vocem Kæsonis notabant, estque in Fastis frequens in prænominibus. Vidi cod. in quo *Censorem* legebatur. ut in vulgatis Ciceronis editionibus Orat. pro domo sua, ubi Ant. Augustinus apud Ful. Ursinum, *Kæso ille Quinctius* legendum vidit.

F. petulantissimum abdicavit] Abdicatio

MACHANEI.

QUintus Cincinnatus] dictus *à cincinnis* id est à prolixis & intortis

Cænsoribus notatus, ad Volscos & Sabinos confugit, qui [3] duce [a] Clœlio Graccho, bellum adversum Romanos gerebant, & Q. Minucium consulem in Algido monte cum exercitu [b] obsidebant: Quinctius Dictator dictus, ad quem missi legati, [4] nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt: qui insignibus sumtis Consulem [c] obsidio liberavit. Quare à Minucio

a ἐπίχω igitur. Vulg. Cœlio. m. ss. melius.
b ccxcv.
c Sic perpetuò m. ss. nostri.

3 *Duce Cœlio*] *Clœlio* m. ss. *Cluilius* Livio est, Κοιλιὸς Dionysio.

4 *Nudum arantem*] Præceptum inde Vergilii[?]. Georgic.

Nudus ara, sere nudus ---

ex illo Hesiodio:

Γυμνὸν σπείρειν, γυμνὸν δὲ βοωτεῖν,

Γυμνὸν δ' ἀμάσθαι

Vide Persium Satyra I. Ceterùm *L. Minucium* vocat Livius.

SCHOTTI.

dicatio moribus Rom. & legibus incognita. L. abdicatio. C. de pat. potest. Neque abdicavit filium Quinctius, neque Censores ea tempestate in Rep. erant. Creati enim primum sunt anno V.C. cccx. abiit vero in exsilium a. ccxcII. post V. C. Livius lib. III. Dionysius x.

Duce Cœlio] Sic & Aldus scripserat. Colinæus, & alii per æ diphthongum, qualis varietas & in monte *Cœlio* de quo supra dicere memini. Paris. 1. *Clodio* nescio quid de P. Clodio & Graccho nimis tempestive somnians. M. SS. *Clœlio* præferebant, & Halicarnassei codex Græcus Κοιλιὸς edit. Livius vero *Cluilius* errore ex o & u affinibus nato, pro *Cloilius* vel *Cloelius*. Idem *Æquos* fuisse hostes scribit. Cur *Graccho* non *Gracco* scribam, alibi dicemus.

Q. Minucium Cos.] *Marci* prænomen est in Floro & Zonara, malè, cum *L. Minucius* à Livio, Dionysio & Capitolinis tabulis appelletur, ut observavit Pighius in Annalibus.

Consulem obsidio liberavit] Sic rursum emendo ex M. SS. adjuvante ratione de qua in Superbo. Quibus hæc

MACHANEI.

tortis capillis quos ferebat. Hieronymus: *cincinnatulos pueros, & calamistratulos, & peregrina unguenta olentes, semper devita.*

Abdicavit] id est exhæredavit. Livius libro tertio ab urbe condita. *Cæso erat Quintius ferox juvenis qua nobilitate gentis, qua corporis magnitudine ac viribus. ad ea munera data à diis & ipse addiderat multa belli decora, facundiamque in foro, ut nemo, non lingua, non manu promptior in civitate haberetur.* huic à Verginio capitis dies dicta quum esset, sex millibus æris mulctatus est, ac dimissus, è foro nocte proxima jussu Consulum in Etruscos in exsilium abiit. Dissentiunt in hoc igitur historici.

Bellum] rupto fœdere; quod cum Romanis priori anno egerat, scripti sunt Romæ duo magni exercitus contra illos.

Dictus] à Nautio Consule. Quinque enim equites inter stationes hostium emissi Romam pertulere Consulem, exercitumque in Algido obsideri.

Arantem.] Persius: *Quem trepida ante boves dictaturam induit uxor:* Insignibus lictoribus & toga vel

cio & ejus exercitu [5] obsidionali corona donatus est. Vicit hosteis: ducem eorum in deditionem accepit, & triumphi die ante currum egit. Sextodecimo die dictaturam, quam acceperat, deposuit: & ad agriculturam

5 *Obsidionali*] *aurea* addunt quid. libri, ut Livius: quod intelligendum, ut præter obsidionalem gramineam, etiam auream acceperit Cincinnatus ad honorem triumphi. Inf. *Ahala* præferunt M. SS. & *Malium* cum diphthongo. Vide Cic. oratore.

SCHOTTI.

hæc adde, antiquitus *obsidio*, post *obsidium* dici cœpisse: auctor Marius Victorinus antiquus Grammat. Donati æqualis in Orthographia: ut vice versa *consortio, onis* apud Velleium Paterc. & Cic. III. officior. & *contagium* apud Marcel. pro contagione: sic *debitio dotis* apud Cicer ad Attic. lib. XIV. epistola XIII. pro debito dotis. Imperiti ergo librarii, quod inauditum suis auribus non satis purgatis & eruditis, accideret *obsidio liberare, ne*, adjecerunt, ne non Latina phrasis esset. Plautus tamen Milite:

Coge in obsidium perduelles, nostris præsidium para.

ubi vulg. non ita recte, *Curre in obsi.* legunt. L. Annæus Seneca in Hist. Rom. lib. II. *Ipsam caput belli Karthaginem urgebat obsidio, ipsisque portis inhærebat.* de Regulo auferendi casu. Sic Tacitus sæpissimè. Et Carisius *contagium* vett. magis usurpasse ait, *Sallustium tamen contagio dixisse primum.* Sic enim lego non *primo.* Neque enim ex libro primo Historiarum, sed ex Catilinario desumptum est. Sed ne quis de fide in exprimendis libris dubitet; Musas mihi parum propitias opto, nisi ita constanter scriptum repperi, ut & amicis ostendi. Mox τὸ *corona* superare credo, quod in Mediol. afuisse comperi: & certe sic loquuntur auctores frequenter, ut Tranquillus in Julio cap. II. & in Claudio cap. XVII. M. SS. & Paris. hæc invertebat: *corona aurea obsidionali don. est.* perspicue verum ex Livii lib. II. qui unius libræ pondo fuisse ait: *aurea* itaque addi jussimus. Sed coronarum in P. Decio & Scip. Æmiliano noster mentionem habet. Videndus & Agellius. lib. V. cap. VII. & inf. ad cap. XXVI. in P. Decio.

Et in triumphi] Venuste in quib. afuit præpositio: alii *triumphali.* Adde & sub jugum hostes subactos misisse: cujus formam Livius lib. III. describit.

Ad agriculturam] Minutum hoc est, tamen monendum, in vett. l. esse *agricultum*: & aliter interpungi cæsum illud: *Dictaturam sexto decimo die quàm acceperat, deposuit: Et ad agric. reversus iterum post, &c.* Vulgata hæc distinctio, quam non sequor: sed M. SS. codd. *& ad agric. reversus est. Iterum post, &c.* eximie. De dictatura illa vide infrà Corn. Cossum. Porrò frugalitatis & continentiæ Romanæ memorabile exemplum, de quo vide Salvianum Massiliensium Episcopum lib. I. de Providentia Dei.

MACHANEI.

magistro equitum Tarquinio & Quæstore Tito Quinctio.

Obsidionali] corona aurea unius libræ pondo: licet alias graminea daretur: totusque Minutii exercitus eum patronum salutavit.

Vicit hostes] sub jugum mittendo.

turam reversus est. Iterum post viginti annos [d] Dictator dictus, Spurium Mœlium regnum affectantem, à Servilio [c] Ahala Magistro equitum occidi jussit. Domum ejus solo æquavit: unde locus ille Æquimelium dictus. d CCCXIV. e Hala, vulg.

SCHOTTI.

A Servilio Hala] Sic vulg. o. M. SS. sine ulla veritate *Ab Servilio Ahala*, quomodo & Aldus Manutius P. F. olim scrib. monuit. Ciceroni tamen magis placet *Ala* dici. *Verba*, inquit in Oratore, *sæpe contrahuntur non usus caussa, sed aurium: quomodo enim vester Axilla Ala factus est, nisi fuga litteræ vastioris? quam litteram etiam è Maxillis, Taxillis, Vexillo, Paxillo, consuetudo elegans Latini sermonis evellit*. Hæc ille; videtur igitur *Ala* ab *Axilla* eâdem ratione defluxisse, qua *velum* ex *vexillo* factum. Alexand. vero Neapol. lib. I. Genial. cap. IX. putat à fœdo oris halitu *Halam* cognominatum. Judicent eruditiores.

MACHANEI.

Ducem] Gracchum, pluresque alios junctos.

Triumphi die] in qua militaria signa prælata, sequutus exercitus præda onustus, epulæ instructæ dicuntur fuisse. antea omnium domos, epulantesque cum triumphali carmine, & solennibus focis comessantium modo currum sequuti sunt.

Regnum affectantem] quia dividebat largissime populo frumentum.

18 MENENIVS AGRIPPA LANATVS.

MENENIUS Agrippa cognomento Lanatus, dux electus adversum [1] Sabinos, de iis [a] triumphavit. Et cùm populus à patribus [b] secessisset, quòd tributum a CCL. b CCIX.

1 *Sabinos*] Dionysius libro VI. Livius verò adversus Auruncos dicit.

SCHOTTI.

MEnenius] in M. SS. est geminata liquida. Plutarchus *Menenius* scribit. Unde autem *Agrippa* (vel potius *Agripa* ab ægro partu) dicti Plinius docet lib. VII. cap. VIII. Solinus cap. IV. & Agell. lib. XVI. ex Varrone.

Secessisset] *cessisset* in antiq. reperio: alterum malo, inde enim *Secessio* dicta. Salluft. in Catilin. *Sæpe ipsa plebs aut dominandi studio permota, aut superbia magistratuum armata, à patribus secessit*. Et lib. III. Hist. in orat. M. Lepidi: *quoties à patribus armata plebs secessisset*.

MACHANEI.

MEnenius Agrippa cognomento Lanatus] à lanugine enascente cana cognomentum fuit Capitolini, authore Calepino lexico. itidem Columella secundo de agricolatione uvas amineas lanatas enascente lanugine nuncupat. Humanum cum sit capite nasci, pedibus efferri,

tributum & militiam non toleraret, nec revocari posset; Agrippa apud eum, Olim, inquit, humani artus, cùm ventrem otiosum [c 2] cernerent, ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negarunt. Cùm eo pacto & ipsi deficerent, intellexerunt ventrem acceptos cibos per omnia membra [d] disserere: & cum eo in gratiam redierunt. Sic Senatus & populus quasi unum corpus discordia pereunt; concordia valent. Hac fabula populus regressus est. Creavit tamen

c *m. ss.* 2. crederent.

d *Vulg.* digerere.

2 *Cernerent*] vett. libb. *crederent* & post *disserere*. Inf. *sextantibus* elatum Livius auctor est, Victor *quadrantibus*

SCHOTTI.

Et militiam toleraret] Fuit cum negationem addendam putarem, sed utraque lectio, si commodè interpretaris, ferri potest, idque Sallustii Crispi auctoritate. Sic enim lib. v. Histor. apud Augustinum lib. III. cap. XVIII. *Quibus sævitiis, & maximè fœnoris onere oppressa plebes, cum assiduis bellis tributum simul & militiam toleraret, armata montem sacrum atque Aventinum insedit.* Quem vide & lib. v. de civitate cap. XII. Itaque frequenter absque negatione Salustius, quam si addas, pro non æquo animo perferre accipio.

Otiosum cernerent] In vett. est, *crederent otiosum.* Varietas forte nata, quod *crevi* præteritum formet: & non ita multo pòst *disserere* quidam subjiciunt pro *digerere* auctoribus lib. vett. & Livio: *Reddentem*, inquit, *in omnes corporis partes hunc, quo vivimus vigemusque divisum pariter, in venas maturum confectu cibo sanguinem.* Sic Seneca, *Corpus*, inquit, *nostrum & sanguine irrigatur, & spiritu qui per sua itinera discurrit.* Corn. Severus in Ætna:

Ad vitam sanguis omnis qua commeat idem.

Medici tamen digestionem semper in ore habeant, sitque *digerere* suo quidque loco componere. Virgil. *Digerit in numerum,* &c. Ovid. *Latium digesta per annum.* alias, dividere.

Populus regressus est] Antiq. *repressus est,* nihil tamen muto.

Creavit tamen trib. plebis] primos duos, *C. Licinium & L. Albinum,* ut Livius vocat. Asconius *S. Licinium Bellutium & L. Junium Paterculum* appellat. Dionysius *C. Sicinium Bellutium & L. Junium Brutum.* Plutarchus in Poplicola, & Coriolano *Junium Brutum & Sicinium Bellutum.* Suidas in voce δήμαρχοι, *Sicinium & Brutum.*

MACHANEI.

ri, aliqui præpostero nascuntur ortu, quos Plinio auctore in septimo quasi ægripartus appellamus, infausto omnium ita nascentium exitu.

Secessisset] auctore & duce Sicinio, irata in sacrum montem se contulit, quod à fœneratoribus nimium vexaretur.

Fabula hac] Æsopeo more conficta; est ea nec vera, nec verosimilis. vocatur autem alia, Sybarica, & Cilix, & Cypria, secundum inventores nomina mutans. Vicit autem cæteras magis Æsopica: ut nos late in traductione Aphthonii è Græco Latini facti diximus.

tamen Tribunos plebis, qui libertatem suam adversum nobilitatis superbiam defenderent. Menenius autem tanta paupertate decessit, ut eum populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepulcro Senatus publicè daret. CCLX.

SCHOTTI.

Adversus nobilitatis superbiam] In M. SS. est, *adv. nobilitatem*, rectius. nam è suo corpore contra Patriciorum potentiam, vim, ac injuriam magistratum creari populus volebat, non ob superbiam solum, sed vim præcipue nobilium fœneratorum, qui plebem ære alieno obstrictam in vinculis habebant.

Collatis quadrantib.] *Collectis* Parisinus legit: Livius, *extulit eum plebes sextantibus collatis in capita*, quomodo & Val. Max. lib. IV. *Publicum* extremo cap. M. SS. legunt. *publicè* alii: quomodo loquitur in Curio Dentato, & Corn. Nepos in Aristide: *In tanta paupertate decessit, ut qui efferretur vix reliquerit. Quo factum est, ut filiæ ejus publicè alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur.*

MACHANEI.

Tribunos plebis] duo primum creati: qui tres alios subrogavere sacrosanctos ac inviolabiles.

Collatis quadrantibus] id est tribus unciis, id enim, Prisciano auctore, quadrans significat, Livius scribit sextantibus.

19 C. MARCIUS CORIOLANUS.

[1] Caius Marcius, à captis Coriolis urbe Volscorum Coriolanus dictus: ob egregia [a] militiæ facinora à Postumo optionem munerum [b] accipiens, equum tantum & hospitem sumsit, virtutis & pietatis exemplum. Hic [2] Consul [c] gravi annona, advectum

a τὸ militiæ afuit in q. m. ss. & vulg. Posthumio.
b CCLX.
c CCLXII.

1 *Cajus Marcius*] Plutarcho est, & Fastis: Mox *Postumus Cominius* eidem non *Postumius*.

SCHOTTI.

Cneus Martius]. Sic in vulg. o. legitur: Scribo *Cajus Marcius*, quemadmodum libri vett. præcipiunt: in uno tamen, ne quid dissimulem, supra adscriptum habebatur *Quinctus*. Infra paullò *hospitam*, Parisinus habet, & *addictum*, Colon. *adductum*, pro quo vulg. *advectum* quod nescio quomodo magis adlubescit animo meo.

Hic consul] Consulem non fuisse existimo, nec Capitolini Fasti à Verrio Flacco, ut putatur, conscripti eum agnoscunt: Senatorem ut credam, facit T. Livii auctoritas. Verum in petitione Consulatus repulsam passus est: hac injuria plebi infestus, gravissime eam sua sententia afflixit. Dionys. Halicarnasseus & Plutarchus.

MACHANEI.

Cneus Martius à captis Coriol. urbe Volscorum] ut Creticus à Creta: Africanus ab Africa.

Equum] insignitum.

Hospitem] unum charitatis gratia captivum qui hospes fuerat.

vectum è Sicilia [3] frumentum, [d] magno pretio dandum populo curavit; ut hac injuria plebs agros, non seditiones coleret. Ergo à [4] Tribuno pleb. [e] Decio die dicta, ad Volscos [f] concessit; eosque duce [g] [5] Attio Tullo adversus Romanos concitavit, & ad quartum ab urbe lapidem castra posuit. Cumque nullis civium legationibus flecteretur, à [h] Veturia matre, & Volumnia

d *Locus vulgo malè interpungitur.*
e Decimo *m. ss.* 2.
f cclxiv.
g Tito Tatio. *m. ss.*
4. *vulg. quid.* Accio *vel* Actio.
h *Plutarch. Coriol. Volumniam matrem, Veturiam uxorem vocat.*

2 *Consul*] imo Consulatus repulsam in petitione passus. Plutarch.

3 *Frumentum*] locus falsa interpunctione depravatus circumfertur: legendum igitur ut edendum curavi, *frumentum, magno precio dandum pop. curavit.*

4 *Tribuno plebis Decio*] *Sicinio.* Livius & Plutarchus.

5 *Attio Tullio*] *Tullo Attio.* vide notas A. S.

SCHOTTI.

Dandum populo curavit] locus foeda falsaque interpunctione contaminatus. Leg. alioqui *negavit*, ne cum Livio, Dionysio & Plutarcho pugnet: hoc amplius, à se ipse dissentiat: *injuriam* enim mox appellat. Quam, amabo, injuriam plebi volenti facturus videbatur, si frumentum distribuendum curasset? Quamobrem sic olim sine libris audacter leg. censebam: *Dandum populo negavit, ut hac injuria.* sicque explicabam, ideo impediisse ne Tribuni pleb. frumentum populo darent, ut rei rusticæ & agricolationi, non vero intestinis seditionibus, vacarent. Cupiebat enim hostis Tribunitiæ potestatis acerrimus, jura civili illa secessione atque discidio Patribus ademta atque extorta recuperare. Equidem ita judicabam: sed vulgata retineatur, sitque comma post *frumentum: advectum è Sicilia frumentum, magno precio dandum populo curavit:* advectum partim vili pretio, partim gratis ex liberalitate Regis acceptum fuerat, id quod Patricii plerique, imprimisque hic Marcius vendendum plebi censuerat.

Duce Accio Tullo] M. SS. duo *Tito Tatio* gentili ejus qui cum Romulo regnavit annos quinque, unde & tribus quædam Tatiensis cognominata. Tertius vero *Actio Tullio*, sed *Tullus Attius* appellatus, ut illud prænomen sit, hoc gentis nomen, ut in Tullo Hostilio: Sed de hoc nomine in Ciceronis vita quædam.

A Veturia matre & Volumnia ux.] Paris. *Vetruria* & vetus li. meus *Volusia* edunt. Ceterum Plutarchus in Coriolano contrà, Veturiam uxorem, Volumniam matrem fuisse ait. Suprà vero Pulmanni apographon legit: *Isque cum.* deinde, *comitatis.* indeque: *ut proditur*, non *ut proditor*, nec improbo. Variè enim de morte illius disceptant auctores, qui hæc litteris monumentisque prodiderunt. Fabius Pictor, quem Livius laudat auctorem, antiquiss. usque ad senectutem vixisse refert, non vero interfectum: & hanc vocem usurpare solitum, *Multo miserius seni exsilium esse.*

MACHANEI.

Magno pretio] nam ratus tempus venisse ex ore pauperum frumentum rapiendi, unde damnatus.

Volscos] in exsilium abiit.

Concitavit] Nam quum ludi magni Romæ agerentur: simulavit Tullius

Volumnia uxore matronarum numero [6] comitatis motus, omisso bello, [i] ut proditor occisus [l] est. ibi templum [7] Fortunæ muliebri constitutum est. i Ut proditur. m. ss. l. l CCLXV.

6 *Comitatis*] Scripti libb. & post *proditur*, sed nihil muto, auctore Plutarch.

7 *Fort. muliebri*] vide Plutarch. extremo Coriolano & de Fortuna Rom.

SCHOTTI.

Fortunæ muliebri] videndus Plut. extremo Coriolano, & de fortuna Rom. Dionys. Halicarn. Plinius trigesimo quarto, capite octavo: & alibi Valer. Max. lib. 1. cap. IX. & lib. V. cap. 11.

MACHANEI.

Tullius cum Consulibus esse metuendum à Volscis; ne seditiones in urbe sererent: unde præconis voce ejecti sunt Volsci extra urbem; ac ex illa indignatione arma sumpsere.

Lapidem] miliarium: quem Cornelius quartum dicit.

Legationibus] missis; oratores atrox responsum tulere, redeuntes iidem, non in castra recepti: sacerdotes cum infulis tertio missi nihil profecere.

Veturia] dixit enim vicisti mater.

Matronarum] principe Valeria.

Comitata] passive: nam antiqui etiam *comito* dixere. Propertius: *Atque utinam nostræ comitarent castra puellæ.* præterea apud antiquos omnia deponentia erant communia: Vergilius. *Atque uno graditur comitatus Achate.*

Occisus] Fabius eum ad senium pervenisse vult.

Fortunæ muliebri] senatus populusque decrevere: quia è mulieribus salus urbi fuerat.

20 C. LICINIVS STOLO.

FABIUS Ambustus ex duabus filiabus alteram Licinio [1] Stoloni [a] plebejo, alteram Aulo Sulpicio patricio conjugem dedit: quarum plebeja cùm sororem salutaret, cujus vir Tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorios foribus appositos inde- a *Abest in vulg. male.*

1 *Stoloni*] adde ex M.SS. *plebejo*, alter *Servius Sulpicius* Livio est.

SCHOTTI.

LIcinio Stoloni] adde *plebeio*, secutus auctoritatem m. ss. & certe desiderabatur, quod mox Patricio, (quem Ser. Sulpitium Livius secus ac noster appellat) alteram in matrimonium filiam datam affirmet: iidem *Trib. militares* præferunt, non *militum*.

MACHANEI.

FABIUS AMBUSTUS *Licinio Stoloni*] Stolo rusticanum vocabulum quod Liciniæ genti insitum, quia primus inutiles radices ex arboribus eradicabat, quæ à stolida fruticatione stolones nominantur.

Tribunus militaris] ea per plures annos dignitas quotannis pro consulari viguit, ut Livius refert.

Fasces lictorios] nam moris fuit ingressuro domum aliquam magistratus

indecenter expavit. à sorore irrisa, marito questa est: qui adjuvante socero, ut primum tribunatum plebis
b CCCLXXVI. [b] aggressus est, legem tulit, ut alter consul ex plebe crearetur. Lex, [2] resistente Appio Claudio, lata tamen: & primus [3] Licinius Stolo consul factus. Idem
c legem scivit. *m. ss.* *al.* lege cavit. lege [c] sancivit, [d] ne cui [4] plebejo plus quingenta [e] jugera
d CCCLXXXVII.
e *Sic emendavi. Vulg.* plus centum jugera. *mox:* cum jugera centum quinquaginta hab. *male. Notas lege.*

2 *Resistente tamen App. Claudio lata*] vetus lectio. Restitit & Furius Camillus quartum Dictator. Plutarch. Camillo extremo.

3 *Licin. Stolo*] imò *Lucius Sextius* primus è plebe Consul Livius.

4 *Plebejo*] delendum videtur, legendumque ex historiæ veritate, *ne cui plus quinquaginta jugera agri —— cùm jugera quinquaginta haberet & altera emancipati.* Quemadmodum Latine dicimus, *Alterum tantum* pro tantundem vel totidem, ut mille possedisse intelligas, vide Notas Andreæ Schotti.

SCHOTTI.

Ut primum] pro simulatque vel postquam primum. Constat verò jam decimum Tribunum pl. cum L. Sextio refectum, quando lex ista Senatum pervicit. quid si ergo legas: *Ut primum Tribunatum pl. rursum adeptus est?* Nihil tamen pronuncio, aut immuto.

Legem tulit vi] Tulit idem *ut deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset, id quod superesset, triennio æquis portionibus persolveretur.* Livius extremo libro VI.

Lex resist.] Paullo aliter m. ss. *Lex, resistente tamen Appio Claudio lata*, vide infrà in Appio.

Et primus Lici. Stolo] Sic noster. Livius tamen, Plutarchus, in Camillo extremo, & Fasti Capitol. L. Sextium primum de plebe Consulem factum ajunt. Vitiose Dominicus Floccus, sive is Jac. Borragius est, ut Robortellus existimat. auctor de magistrat. Rom. non Fenestella, *L. Sequarium* nominat.

Idem lege sancivit] Sic locum interpungendum putavi, à quo dissentire liberum cuique facimus. Porro in m. ss. *Lege cavit*, Paris. vero: *Legem scivit*, venustè admodum.

Plus centum jugera] Sic vulgati hactenus, in quibus mendum inest. Libri m. ss. nihil hic nos adjuverunt: nam in uno lacuna erat, quasi librarius hæsisset, aut lituram in autographo vidisset, alter nihil variabat: Nos Livio, Plutarcho, & Valerio auctoribus, *quingenta*, fecimus, exigente ita historiæ veritate: Et mox: *cum jugera quingenta altera hab.* ubi vulg. *cum jugera centum quinquaginta haberet.* Manifeste falsum. Lycosthenes *mille* reponebat. nos, nisi me amo, dexterius *quingenta altera* restituimus: præsertim cum Varro, Plautus, ceteri sic loquantur, & in

MACHANEI.

stratus per lictores ad dignitatem ostendendam percutere fores: quod Plinius in septimo capite trigesimo his verbis ostendit: *Pompejus confecto Mithridatico bello intraturus Posidonii sapientiæ professione clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit: & fasces lictorios januæ summisit.* Idibus quintilibus decimo tertio Julii æde honoris, cui Romani templum virtutis præmio dedicaverint Marcello authore transire equites nihil aliud est quam ostendere se bene instructos populo visceratione quando sigillatim carnes donabantur.

gera agri habere liceret. Et ipse cùm jugera quingenta haberet, & altera emancipati filii nomine possideret; in judicium vocatus, & primus omnium sua lege punitus est.

SCHOTTI.

& in uno scriptum repperissem, *cum jugera quingenta haberet, & altera.* ut *altera* accipiamus pro alterum tantum, vel totidem, quæ lectio etiam tolerari potest. Bis enim quingenta millenarium efficiunt, si non fallunt Pythagorici numeri. Forte vox *altera* omissa, quòd statim repeteretur. Simile vulnus in Tib. Graccho sanavimus. Ceterum legis hujus meminere præter Livium, Varro lib. I. de re rustica, Appianus l. bell. civil. Agellius lib. XX. cap. I. Valer. lib. VIII. cap. VI. Plinius lib. XVIII. cap. III. Vell. Paterculus lib. II. Plutarchus in Camillo & in Gracchis.

Emancipati filii] Valerius Max. lib. VIII. cap. VI. *dimidiam partem filio emancipavit*, pro vendidit, quomodo Jurisconsulti sæpe usurpant. Justin. libro II. Tit. X. de Testamentis. Plautus Curcul. & Cicero Philipp. III.

Primus omnium] accusante M. Popillio Lænate; ut ait Valerius: damnatus autem decem millibus æris teste Paullo Orosio.

MACHANEI.

Socero] Fabio qui sociavit ei filiam.

Plus centum jugera] *quingenta* omninò legendum ex auctoritate Titi Livii, & ita inferius, *centum quingenta haberet.*

Emancipati] exhæredati. Manceps vocatur, qui à populo aliquid emebat, conducebatue: mancipia appellata servi, ancillæve emptitiæ, quia in bello capiantur: unde emancipare. Priusquam sequens caput de legum origine interpreter obiter studiosos juvenes, maxime juris peritos, admoneo ne Accursii scriptis quibusdam commentitiisque nugis primo libro digestorum de juris origine fidem habeant.

21 L. VIRGINIUS CENTURIO.

POPULUS Romanus cùm seditiosos magistratus ferre non posset, Decem-viros legibus scribendis creavit, qui eas ex libris Solonis tralatas, duodecim Tabulis CCCII.

SCHOTTI.

Decem viros legib. scrib. creavit] creavit m. ss. Nihil muto. Mox in m. ss. *Verginium* scribitur per secundam vocalem. Pierius vero prolixè, *Virgilius* scrib. asseruit.

MACHANEI.

Populus Romanis tum seditiosos magistratus] tribunos plebis violentissimos: hoc autem fuit anno quingentesimo altero, quam condita Roma fuit.

Solonis] Atheniensis, quem constat è septem sapientibus primarium fuisse: cujus exquisita dicta circumferuntur, ut: *Dicique beatus ante obitum nemo supremaque funera debet:* sententia ejus omnino fuit ab Ovidio repetita.

Tabulis exposuerunt. Sed cùm pacto dominationis magistratum sibi prorogarent; unus ex ipsis Appius Claudius Virginiam, Virginii Centurionis filiam, in Algido militantis adamavit: quam cùm corrumpere non posset, clientem subornavit, [b] qui eam in servitutem deposceret: facilè victurus, cùm ipse esset & accusator, & judex. Pater re cognita, cùm [c] ipso die judiciis supervenisset, & filiam jam addictam videret, ultimo ejus

b Vet. l. qui eam vindex poscæret, à more I.C. Vindicias secundum servitutem dare. *& sic Livius.*

c *q. l.* cum ipso judicii die.

SCHOTTI.

Qui eam in servitutem deposc.] Mediolan. longe evariat: *qui eam vindex posceret*, quomodo etiam legendum mihi videtur, quod J. C. Vindicias secundum libertatem aut servitutem dare dixerint. Locus hic apud Livium obscurus satis: *M. Claudio clienti*, inquit, *negotium dedit ut virginem in servitutem assereret, neque cederet secundum libertatem postulantibus vindicias: quod pater puellæ abesset, locum injuriæ esse ratus*; de quo vide Rævardum ad leges XII. cap. VI. & in variis. Ad. Turnebum lib. XIII. Adversar. cap. XXIII. Fr. Hottomann. lib. I. Observat. cap. XXVII. Alexand. Neapolit. lib. VI. cap. X. Cælium Rodig. lib. XVII. cap. XXIX. Denique Asconium Pedianum Verr. III.

Cum ipso judicii die supervenisset] P m. ss. *Cum ipso die judiciis superven.* quidam codd. *Cum ipse judicii dies superven.* non placet.

Addictam videret] male, qui *additam* ediderunt, ignorantes vocis vim. *Addicti* enim ii dicebantur, qui Prætoris pronuntiatione, cum solvendo non essent, creditoribus vendebantur, ut in eos vitæ necisque potestatem haberent: Est enim ex tribus verbis Prætoriis, quæ sunt: *Do, Dico, Addico.* Auctor noster infrà in Manlio Capitolino: *Et addictos propria pecunia liberaret.* Sic enim primi leg. docuimus. Quid in augurali scientia, *Aves addicunt*; in Numa dicere memini.

MACHANEI.

XII. tabulis] primo latæ fuere decem confirmante populo ac in bases æneas inscripsere. Livius: *centuriatis Comitiis X. tabularum leges perlatæ sunt, qui nunc quoque in hoc immenso aliarum super alias acervatarum legum cumulo fons omnis publici, privatique juris est.* Idem paullo inferius: *jam & processerat pars major anni, & duæ tabulæ legum ad prioris anni X. tabulas adjectæ erant.*

Corrumpere non posset] neque spe neque pretio.

Clientem.] M. Claudium.

Vindex] assertor & liberator.

Posceret] ut virginem in servitutem assereret tanquam è serva sua natam, & in domum Verginii supposita.

Supervenisset] à duobus impigris juvenibus arcessitus è castris, antequam litteræ Appii supervenissent scribentis collegis, ne illi darent commeatum, sed in custodiam haberent.

Addictam] obligatam. Propertius: *Et trahit addictum sub sua jura virum* -- Iam Appius

ejus adloquio impetrato, eam in secretum abduxit, & occidit: corpus ejus humeris gerens, ad exercitum profugit, & milites ad vindicandum facinus accendit: [1] qui creatis decem Tribunis, Aventinum occuparunt, [2] Decem-viros abdicare [d] se magistratu [e] coëgerunt, eosque omnes aut morte aut exsilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus est.

dcccv.

e *Vulg.* praeceperunt.

1 *Qui creatis*] melius ita concipienda: *qui Aventinum occuparunt, creatisque decem Tribunis.*

2 *Decem viros.* & mox, *coëgerunt* m. ss. rectius quàm *praeceperunt.*

SCHOTTI.

Eam in secretum abduxit &c] vulg. ex eo, *abduxisset* contra fidem vett. fecerant & *cum* de suo adjecerant: sed qua fronte? Unus calamo exaratus *in secreta* legebat. Accidit autem sexagesimo ab exactis regibus anno. Cicero de finibus: *L. Virginius sexagesimo anno post libertatem receptam, Virginiam filiam sua manu occidit potius, quam ea Appii Claudii libidini, qui tum erat summo in imperio, dederetur.* Exstat & Libanii Sophistae declamatio de patre filium occidente, cum Tyrannus rapere eum vellet.

Aventinum occuparunt] secunda haec secessio plebis, quae non prius in urbem redire voluit quam Tribuni pl. restituerentur, & decem viris abdicatis Consularis potestas revocaretur: auctor Livius lib. III. ab v. c. Subit igitur vereri, ne perturbatus hic ordo sit, falsoque locus à scribis interpolatus, quem sic in integrum restituere tentabam: *qui Aventinum occuparunt, creatisque decem tribunis Decemviros abdicare se magistratu coëgerunt.* Conjecturam hanc meam de ordine inverso historia confirmat. Verum illud *se magistratu* glossam olet, aliundeque furtim irrepsit, quod librarii desiderari aliquid putarent, nescirentque vett. sic nude locutos, *Consules abdicarunt*: quod eo lubentius credo, cum in uno *magistratu abire coegerunt* repererim. Ineptius illi qui à *magistratu* infarserunt. Nihil tamen à libris antiq. defectus mutare ausim.

Praeceperunt] erat in editis lib. Ego scriptos libenter sequor, suadente praesertim ratione quam in omnibus fidem integritatemque sartam tectam servaturum me polliceor.

Aut morte aut exilio] mutilus hic Pomponii I.C. locus l. II. D. de orig. Iur. *populique consensu partim in carcere necati*, addendumque, *partim in exilium acti*, tum ex historiae veritate, tum quod *partim* geminate fere proferri solet: tametsi non ignorem solum aliquando poni, ut apud Agell. lib. x. cap. XIII. ex Catone & Cl. Quadrigario, & in Instit. Iustinianeis tit. de Testam. apud Ciceronem II. de Legibus, Tusc. IV. initio ubi Lamb. *partim* malè addit, & I. Offi. in extr. & Sallustium in oratione Cottae.

MACHANEI.

Inquit: Lictor,] summove turbam, & da viam domino ad prehendendum mancipium.

Adloquio impetrato] simulans se à nutrice veritatem & filia interrogaturum.

Occidit] arrepto cultro lanio.

Corpus gerens] discrepant alii historici ab hujus sententia, afferentes cadaver Romae relictum, ipsum vero ad exercitum iratum rediisse.

Aventinum occuparunt] inde in sacrum montem transierunt.

MACHANEI.

X. tr.] militaribus intelligendum est, Livio teste, ad vindicandum facinus, *Respersus cruore & telum cruentum tenens.*

In carcere necatus] Alii ipsum met sibi ipsi mortem conscivisse autumant.

22 ÆSCULAPIUS ROMAM ADVECTUS.

a *Sic m. ss. om. & mox* Oculnio *Vulg.* Volumnio.
b CDLXII.
c *M. s.* horrendus.
d *V. c.* constipavit.

ROMANI ob pestilentiam responso monente, ad Æsculapium Epidauro [a] [1] arcessendum decem legatos principe [2] Q. Ogulnio [b] miserunt. Qui cum eò venissent, & simulacrum ingens mirarentur, anguis è sedibus suis elapsus, venerabilis, non [c] horribilis, per mediam urbem cum admiratione omnium ad navem Romanorum perrexit, & se in Ogulnii tabernaculo [d] [3] conspiravit.

1 *Arcessendum*] Vetus scriptura librorum nostrorum, Grammaticis antiquis probata.

2 *Qu. Ogulnius Gallus* Valerio libro primo de miraculis, Fastis & M. SS. mox, *sedibus suis* dictum oportuit, ut litteratos de Reciprocis præcipiunt.

SCHOTTI.

R*Esponso monente*] antiqua lectio, *manante.* Verum capitis hujus emendatio partim à m. ss. est partim Valerio Max. debetur. Livii enim lib. XI. & alii aliquot, magno malo interciderunt: quam jacturam eo levius ferimus, quod ab injuria temporis Florus abbreviator illius reliquus sit.

Arcessendum] sic scripsi ex fide vett. de qua scribendi ratione supra in Fuffetio dixi.

Q. Ogulnio] de libris m. ss. hunc locum restitui, in quibus & *Oculino* & *Otulino* pingitur, quorum consensum Val. Max. confirmat. lib. I. cap. VIII. ubi *Ogulino* quidam libri scripti: Steph. Pighius ex Fastis Capitol. *Ogulnio* emendat. In quibus est *Q. Ogulnius Gallus.* Post paullo *è sed. ejus*, Colinæus ceterique impresserunt; & *horrendus* m. ss. præferunt, deinde: *Romanam* iidem & Mediolan.

Et se in Volumnii tab. conspiravit] antiqui scripti libri partim *Q. Burgoni*, partim *Volgunii* legebant, unde *Ogulnii* parva immutatione faciebam: de quo alii viderint. iidem, *constipavit*, & parum abest quin hoc pro illo reponam, nam *conspiravit* pro in spiram & gyrum se collegit, nescio an alibi legerint interpretes. Similis error in Cæsare emendandus lib. 3. belli civilis; *Subito conspicati pilarii*, leg. *constipati.*

MACHANEI.

R*Omani ob pestilentiam*] hanc historiam Valerius Maximus, Lucius Florus, Ovidius in fastis illustrant. Æsculapium Apollinis filium, à Græcis Asclepium decem de quo Plinius lib. XXIX: *auxit deinde famam etiam crimine ictum fulmine Æsculapium fabulata, quoniam Tyndaridem revocasset ad vitam. Hinc tamen non cessavit narrare alios revixisse opera sua clara Trojanis temporibus.*

[3] conspiravit. Legati Deum vehentes, Antium [e] provecti sunt. ubi [4] per [f] mollitiem maris, anguis proximum

e *Vulg.* profecti.
f malitiam *m. ss.* 2. *Fort.* malaciam. *qua utitur Cæsar* 5. *Comm. Gall. & Seneca. Lucret. lib.* 2. *&* 5. pellaciam *vocat. vide Notas.*

3 *Conspiravit*] Virg. II. Georg. *Squammeus in spiram tractum se collegit anguis.*
M. SS. tamen *constipavit* non sequor. Pòst lege *provecti sunt.*

4 *Per mollitiem*] expressit fortè τὴν τῆς θαλάσσης μαλακίαν, pro tranquillitate maris, à qua voce non abhorruerunt Cæsar Comm. III. belli Gall. & Seneca libro nono epist. qui eam in Latium, tamquam colonias deduxerunt. *Malitiam* est in veteri quodam & tempestatem fuisse canit Ovidius decimoquinto Metamorph. sed durè ferit aureis meas illa phrasis pro tempestate. Lector eruditus lectis Notis suo arbitratu de his statuet.

SCHOTTI.

Antium provecti sunt] in Med. vett. unde lectionem erui, est *provecti* quod hîc magis quadrat. In Paris. *Anxium provecti sunt.* In m. ss. sic *Antium pervecti: Ibi per mollitiam* &c.

Per mollitiem maris]. vox *maris* male in quibusd. afuit. Paris. *per sevicinam maris.* qui nescio quid de maris sævitia somniabat, cui numquam molle mare visum fuit. Intelligit autem maris tranquillitatem. Reperi in uno cod. *maliciam:* Labor igitur ut eam vocem corruptam credam, cum antea scripsisset auctor *malaciam maris* quod & tranquillitatem significat Græcis: quamquam si quis *mollitiem* Latine potius scripsisse contendat, cum eo non admodum pugnavero: Sic enim Ammianus lib. XIX. *tranquillitas mare mollivit. Malacia* tamen vett. auctorib. familiarior. Cæsar lib. 3. bell. Gallici, *Fuga salutem petere contenderunt, ac jam conversis in eam partem navibus, quo ventus ferebat, tanta subito malacia ac tranquillitas exstitit, ut se loco movere non possent.* ubi *malaciam* Cæsar tranq. maris interpretari videtur: amplius tamen significat, quod patet ex illo Senecæ lib. IX. epist. *Sed in otio inconcusso jacere non est tranquillitas, malacia est.* Est autem vocabulum nauticum tractum, ut apparet, ἀπὸ τῆς μαλακίας, quæ Græcis animi mollitiem & remissionem significat: unde apud Plautum μαλακοὺς molles dictos observavi: & *Malacum pallium,* pro molli: & *Malacissandus es,* pro molliendus, ut Græci μαλακίζειν. Et, *Ne tibi lectus apud me malaciam suadeat.* quamquam in vulg. libris male *malitiam.* Quæ omnia apud Plautum occurrunt Bacchid: Act. I. Eâdem comœdia: *Hic nostra agetur ætas in malacum modum.* Lucretius vero *pellaciam maris* appellat quam *malaciam* alii à pelliciendo: quod æquoris tranquillitas ad navigandum invitet, fallatque non raro, cùm pòst paullò in horrendas tempestates vertit. Sex. enim Pompejus lib. X. de verb. signifi. *Lacit* interpretatur decipiendo in fraudem inducit.

MACHANEI.

Epidaurum urbs est Epiri. Quintus Serenus: *Qui colis Ægeas, qui Pergama: quique Epidaurum.*

In Volumnii tabernaculo] Valerius Maximus scribit: *eo conscendit, ubi Quinti Ogulini tabernaculum erat, inque multiplicem orbem per summam quietem est convolutus:* hoc est quod dicit.

Conspiravit hoc est, in spiras, & revolutiones se fecit. Inde conspirare metaphoricè unionem facere. Proprie *tabernaculum* hospitium Imperatoris in castris, quia è tabulis fiebat: hic pro tentorio capitur.

mum[5] Æsculapii fanum petiit, & post paucos dies ad navim rediit: & cùm adverso Tiberi subveheretur, in [g] proximam insulam desilivit, ubi templum ei constitutum: & pestilentia mira celeritate sedata est.

g *Vulg.* in primam sylvam. *dupliciter corruptè. M. ss. sequor exigente historia veritate.*

5 *Æsculapii fanum*] *Apollinis*, verum est. Pòst emenda, *in proximam insulam.* Proclivius error librariis objectus, ut *sylvam* lippis oculis legerent.

SCHOTTI.

inducit, hincque alia derivat. Sic igitur ille lib. II. de rerum natura:

Insidi maris insidias, viresque, dolumque
Ut vitare velint, neve ullo tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti.

& libro 5.

Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.

Arnobius quoque lib. IV. advers. gentes *pellacia, per omnes libidinum formas incestarum cupiditatum circumegisse pellaciam.*

Et cum adverso Tiberi] Colon. exemplum *adversus Tiberim* non ita venustè. Supra pleniores sunt m. ss. *& post p. d. dehinc ad navem redit.* ut *dehinc* sit quasi illinc, seu ex illo loco templi Æsculapii, vel denuo. Sequitur locus haut dubie inquinatus, quem ex Valerio, & L. Floro repurgavi: accedebat & Parisiensis antiqui libri scriptura, quæ me ad veram lectionem manu duxit; nam m. ss. evariant: alii *in proximam inde silivit*, quidam *inde silvit.* scribe *in prox. insulam desilivit.* Quare male sit audacibus illis emendatoribus, qui pro libito quidvis demutant. L. Florus in epito. lib. XI. de serpente: *Eoque in insulam Tiberis egresso; eodem loco sedes Æsculapii constituta est.* Ubi Sigon. rectè *ædes Æsculapii consecrata* ex antiq. schidis reposuit. Fest. Pomp. lib. IX. *In insula Æsculapio facta ædes fuit quod ægroti à medicis aqua maxime sustetentur.* Et Val. lib. I. *At in ripam Tiberis egressus legatus in insulam ubi templum dicatum est, transnavit.* Plutarchus quoque in problem. quærens cur extra urbem Æsculapii fanum sit: & Pli. lib. XXXIX. cap. I. pro hac lectione facit. Victor etiam in regione XIV. urbis, & Ovid. XV. Metamorph. Sueton. in Claudio c. XX. & Plautus in Curculione.

MACHANEI.

Antium] urbs maritimas, regius secessus.

Paucos dies] tres.

Sylvam] in vestibulo templi myrto frequentibus ramis diffusa.

23 M. FURIUS CAMILLUS.

cccclix. [1] Furius Camillus cùm Faliscos [a] obsideret, ac ludi litterarii magister, Principum filios ad eum [b] adduxisset,

1 *Furius Camillus*] Si temporis ratio habeatur, sic concinnanda: *Furius Camillus Vejos decenn. obsidio domuit, deque iis triumphavit. Cùm Faliscos obsideret, dediderunt. Postmodum.*

SCHOTTI.

A *C ludi litterarii*] Sic m. ss. vulg. codd. *litterarum.* At quod hoc magistri genus? an linguæ Latinæ, quæ tum vernacula facta erat? sed

[b] adduxisset, vinctum eum iisdem pueris in urbem redigendum & verberandum tradidit. Statim Falisci se ei ob tantam justitiam dediderunt. Vejos decenni * obsidio [c] domuit, déque his triumphavit. Postmodum est crimini datum, quòd albis equis triumphasset, & prædam

b *Vide Alphii Aniti fragm. apud Prisc. lib.* 8. 12. *&* 18. *Gramm. ex libro Excellentium virorum.*
* hieme obsidio. M. ss. 3.
c CCCLVII.

SCHOTTI.

doceri primum Grammatica sub secundum Punicum bellum cœpit, teste Suetonio: an potius morum inspector & formator, exercitiis corpora firmans? aut qualis ludus apud T. Livium lib. 3. quem Virginia frequentabat? *ibi namque in vernaculis litterarum ludi erant.* Ea enim verior lectio, quam quæ *in tabernis* vel *tabernaculis* habet. Porro hanc historiam Alpheus Avitus in II. Excellentium virorum dimetro sic extulit:

Tum litterator creditus
Ludo Faliscum liberos,
Causatus in campi patens,
Extraque muri ducere,
Spatiando paullatim trahit,
Hostilis ad valli latus.

Quod fragmentum cum nuper Priscianum perlegens reperissem lib. VIII. & XIIX. repetitum non dubitavi huc, quò pertinet, transferre: idque libentius, partim quod ejus poëtæ reliqua desiderari doleam, quibus juvari possem: partim quod mendum subesse videam. Consului igitur olim m. ss. codd. bibliothecæ D. Martini apud Lovanium, sed nodum non solverunt: divino igitur leg. *Tum litterator creditos.* ut sensus planior sit. Illud vero *campi patens* Græca forma dictum, ut à Salustio *dubia belli,* & Floro lib. I. *subita belli,* à Tacito *offensarum operta,* &, quod huic geminum est, Ammiano lib. XXVII. *aperta camporum* dicitur. Idem Prisc. lib. XII. hæc pædagogi verba adfert:

Seu tute malis hospites:
Seu tute captivos, habes.

Verum ut illud præter rem admoneam Valer. Max. lib. VI. cap. V. à Camillo Consule hoc gestum tradit A.V. CCCLIX. cum Livius Tribunum militarem cons. potest. fuisse dicat, & Plutarchus eum numquam Consulem fuisse tradat.

Vejos decenni obsidione do.] *obsidio* constanter m. ss. o. Unus vero, *hieme obsidio domuit*, quomodo fere & Paris. codex vetustissimus: unde leg. colligo, *decenni hieme obsidio domuit*, pro hiemali. L. Annæus Seneca lib. I. meam conjecturam confirmat: *Veientium*, inquit, *quanta res fuerint indicat decennis obsidio. Tunc primum hiematum sub pellibus, taxata stipendio hiberna: adactus miles sua sponte jurejurando nisi capta urbe non remeare.* judicent eruditiores.

Quod albis equis triumph.] Plutarchus: τά τ' ἄλλα σοβαρῶς ἐθριάμβευσε, καὶ τέθριππον ὑποζευξάμενος λευκόπωλον ἐπέβη, καὶ διεξήλασε τῆς Ῥώμης, οὐδενὸς τοῦτο ποιήσαντος ἡγεμόνος πρότερον, οὐδ' ὕστερον. Hinc Symmachus urb. præf. (quem Mart. Lipsio acceptum

MACHANEI.

FURIUS] *Falisci* populi sunt Etruriæ, ubi optimi botelli fiebant.

Vei] urbs, Veiens populus: unde, *Veientanumque rubellum.*

Postmodum crimini datum] unde in exsilium abiit, precatus deos, deasque, si in noxia sibi ea injuria fieret, primo quoque tempore desiderium sui civitati, ait, ingratæ facerent:

prædam inique divisisset; die dicta ab L. [2] Appulejo Tribuno plebis, [d] damnatus, Ardeam concessit. Mox cùm Galli Senones relictis ob sterilitatem agris suis, Clusium Etruriæ opidum obsiderent, [3] missi sunt [e] Roma tres legati, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. Ex his unus contra jus gentium in aciem processit, & ducem Senonum interfecit. Quo commoti Galli, petitis in deditionem legatis, nec impetratis, Romam

d CCCLXII.

e Romani *l. exc. M. ss.* Roma tres Fabii, qui. *alii* à Romanis tres Fabii. *Livius lib.* V. *Ann.* & *Quinctil. lib.* III. *cap.* VIII.

2 *Appulejo*] scribunt Antiquarii duplici pp. In vulgatis malè hæc interpunguntur. Inf. *Etruriæ oppidum.* amplius M. SS. Alii *Italiæ oppidum.*

3 *Missi sunt*] M. SS. *missi sunt à Romanis tres Fabii:* Alii, *missi sunt Roma tres Fabii.* Verè ex Livii libro quinto. Quintilianus libro tertio, capite octavo.

SCHOTTI.

ceptum referre convenit) Theodos. Imp. suasit vehiculorum usum in urbe summoveret, non enim è Rep. esse urbis moderatorem tanquam Salmoneum quendam superbe invehi. *Irritamentum*, inquit, *superbiæ Roma vestra non patitur*, *memor scil. bonorum parentum, quos Tarquinii fastus & ipsius Camilli currus offendit: nam tanto illi viro albentes quadrigæ exsilium triste pepererunt. Submisit Poplicola concioni civium Consularem securim & honoris sui culmen infregit, ut libertatem civitatis erigeret. Ergo moribus potius quam insignibus æstimemur.* Sic ille à Christianismo alienus, quæ utinam à nobilibus intelligantur, qui mirum, quam lunatis calceis, non veris animi bonis placere studeant.

Ab Appulejo] Mediol. & m. s. quidam *Saturnino* adiecit: Paris. vero *Saturnio*, falso uterque, neque enim is erat de quo infrà. Idem Paris. *Ardeam civitatem* præferebat, & *Galli* vox in eodem afuit, & certe superare videtur. Neque multo post: *Etruriæ opidum* Mediol. legit. m. ss. vero *Italiæ op.* vulgata tamen lectio ferri potest. Causas autem cur in Italiam Galli Senones duce Brenno irruperint varias colligunt Polybius, Livius, Dionysius, & ex his Hieron. Magius lib. III. Miscell. cap. XII. & Alciatus lib. IV. Dispunctionum cap. XI.

Missi sunt Romani tres legati] concinnior lect. vett. codd. *missi à Romanis tres Fabii.* Mediol. *missi Roma tres Fabii.* Livius enim Qu. Fabium Ambustum & fratres duos M. Ambusti filios legatos à Senatu missos fuisse ad Gallos Clusium obsidentes refert. A.V.C. CCCLXII. A Diodoro *Quinctus*, *Kæso*, & *Cajus Fabii* dicti, qui anno inseq. Tribuni milit. Cons. potest. fuere.

MACHANEI.

Tribuni plebis] indignatione tabernacula inventa, quia lamentabantur, non dari plebi, nec per hyemem, militiæ requiem, equites tum primum equis suis merere cœperunt.

Senones] inter Athesim & Usentem habitarunt.

Impetratis] imo hi, quorum de pœna agebatur, tribuni militum consulari potestate creati sunt.

Romam petierunt, & exercitum Romanum apud [4] Aliam fluvium ciciderunt, die XVI. Kalen. Augusti: [5] qui dies inter nefastos relatus, [f] Aliensis dictus. Victores Galli urbem intraverunt, ubi nobilissimos senum in curulibus & honorum insignibus, primò ut deos venerati, deinde ut homines despicati interfecêre. Reliqua juventus cum Manlio in Capitolium [g] fugit, ubi obsessa, Camilli virtute [h] liberata est: qui absens Dictator dictus, collectis reliquis, Gallos improvisos internecione

f *Vulg.* Aliensis. *Servium sequor in* VII. *Æn.*

g CCCLXIII.

h servata M. ss. *omn. &* mox reliquiis *&* internicione.

4 *Aliam*] simplici l. scribi solere docet Servius in Æneid. VII. & Græca consuetudo.

5 Quo die & Fabii recenti sex ad internecionem cæsi. Plutarch. Camillo. Tacit. XV. Annali & libro II. Hist. Augustæ extr. Agellius lib. V. cap. XVII. no. Attic.

SCHOTTI.

Die XVI. *kal. August.*] de die nefasto, vel atro, quo pugna Aliensis pugnata est, video inter auctores non convenire. Livius & Plutarchus, a. d. XV. k. Sextil. Tacitus XV. annali quartum decimum numerat. Vide doct. Scaligerum de Emendatione temporum. Cur autem simplici liquida scripserim *Aliensis*, si quis rationem à me quærat, secutus vett. libros sum, & Græcam consuetudinem. Hi enim Ἀλλίαν πόλεμον & Ἀλλιάδα ἡμέραν vocant. Adhæc Servius in VII. Aen. ad illum 717. vers. *Quosque secans infaustum interluit Allia nomen.* affirmat poëtas duplici *ll* metri caussa efferre. Lucanus lib. VII. *Et damnata diu Romanis Allia fastis.* Verum circa Idus Februarias à Camillo Roma expulsi sunt Galli, quos inter pendendum aurum adortus erat. Auctor Plutarchus: unde recte Sigonius Camillum anno inseq. CCCLXIV. dictaturam continuasse colligit.

Ubi nobiliss. senum] pro *senes nobiliss.* Male *Senonum* quidam. In Scipione Afric. *nobiliss. juvenes* dixit.

Camilli virtute liberata] *servata* m. ss. & *reliquiis* vulg. Aldus vero *reliquis* ut & lib. scr. qui & *internitione* scribunt, Colon. *intritione*. Vidi qui & *internectione* legerent, ut in antiq. Suetonii libro in Othone cap. XII. Narrat eadem Ann. Seneca lib. I. & Polyænus libr. VIII. Stratagematum.

MACHANEI.

Alia fluvius] XII. milliaribus Roma distans est, montibus Crustumiis affluens in Tiberim. XVI. *kalendas Augusti*. XVII. die Julii.

Nefastos] id est, malos, de quibus superius lege.

Interfecere] initio orto à Papirio qui dicitur Gallo barbam suam prolixam permulcenti, scipione eburneo in caput immisso, iram movisse.

Manlio] qui clangore crepituve anserum noctu excitus Gallicos jam in arcem ascendentes deturbavit.

Obsessa] à Gallis qui omnia flammis in urbe vastarant.

Dictator dictus] à Cæditio: consensu omnium in arce existentium. Actus autem fuerat per Pontium Comminium impigrum juvenem, qui incubans cortici, secundo Tiberi labens Veios usque ad Camillum mandata deferens deceptis custodibus in Capitolium repedabat.

necione occidit. Populum Rom. migrare Veios volentem retinuit. Sic & [6] opidum civibus, & civeis opido reddidit.

6 *Oppidum civibus*] Vellem *urbem* dixisset: quomodo Romam potissimum appellatam pueri norunt, & si ignorent, vapulant plagosis Orbiliis. Hinc autem alter Romulus dictus Camillus, ut & Marius tertius, devictis Cimbris. Auctor Plutarchus,

MACHANEI.

Reliquias] exercitus Romani sparsi. Vergilius. *Reliquias Danaum.*

Improvisos] inter Publium Sulpitium, & Brennum Regulum Gallorum, & colloquio interveniente, & auro pacto mille pondo tribuno recusante pondera quæ Galli pensuri supra ponebant: Camillus forte intervenit, auferrique aurum, & Gallos de medio summoveri jussit; illis vociferantibus respondit à Sulpitio tribuno minori magistratu jussionem nullius loci esse, conventam cum hostibus; cumque ad manus ventum foret, denique tanta strages Gallorum Gabina via facta; ut ne quidem nuncius cladis superfuerit.

Detinuit] facunda oratione, in qua ostendit tercentum, & unum & sexagesimum annum præteriisse, quibus fortuna recte steterat; ne expertis inexperta præferrent. Præterea firmavit populum vox audita: signifer statue signum; hic optime manebimus. Ad illud Juvenalis respexit: *Veios migrate Quirites.*

24 M. MANLIUS CAPITOLINUS.

MANLIUS ob defensum Capitolium Capitolinus [a] dictus, sedecim annorum voluntarium [1] militem se obtulit. Triginta septem militaribus donis

a ccclxiii.

1 Tales ἐθελοντῆρας vocat Homerus Odyss. β. Vide Macrob. 1 Saturn. cap. xi. de Augusto, & c. vi. versus Ennii de Manlio, & inf. Capitolinum in M. Antonini vita.

SCHOTTI.

Hunc *M. Manlium Capitolinum* Livius: Dionysius vero *T. Manlium Capitol.* vocat: Diodorus *A. Manlium.* Capitolini autem cognomen in gente Manlia fuit, antequam hic Gallos à Capitolio depelleret, propterea quod in Capitolio habitarent: quod ne cui Patricio liceret, damnato Consule & Plutarch. in Camillo & de fort. Roman. in fine, ubi C. Pontii Corvinii strategema & industriam natando narrat, quale exemplum alibi hic ex Orosio notavi. Ubi & Polybium lib. ii. citat aliter hæc narrantem, Gallos obsidionem deseruisse Capitolii, accepto nuncio suos agros vastari. In Camillo ait Plutarch. peste coactos obsidionem solvere & commeatus inopia M. Manlio decreto cautum est.

MACHANEI.

Manlius ob defensum Capitolium] à Gallis, clangore anseris excitus: ut superius dictum.

Militaribus donis] Id est, armillis, phalerisque. Plinius libro septimo cap. xxviii. de illo fato: *ante* xvii. *annos bina ceperat spolia, primus omnium eques Romanus coronam muralem acceperat, civitas* xxxvii. *dona* xxxiii.

nis à suis ducibus ornatus, [2] triginta treis cicatrices in pectore habuit. Capta urbe auctor in [3] Capitolium confugiendi fuit. Quadam nocte clangore anseris excitus, Gallos ascendentes dejecit. Patronus à [4] civibus appellatus, & farre donatus est. [b] Domum etiam in Capitolio publicè accepit. Qua superbia elatus, cùm à [5] Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos [6] propria [c] pecunia liberaret, regni affectati suspicione

b *Domum alii.*

c *Al. manu. Utrumque rectum est.*

2 XXIII.] *Triginta tres* numerat Plinius libro VII. cap. XXVIII. Ex notarum compendiis, ut fit, nota varietas.

3 *In Capit. confugiendi fuit. Quadam excitus.* Sic Livius. Lucretius lib. V.

Romulidarum arcis servator candidus anser.

4 Meliores libri *à civibus*. Mox *domum* quidam editi pro *domum*, sed hoc retineo Livii auctoritate; domum enim habuit in Capitolio antequam obsideretur à Gallis.

5 Leg. ex Livio lib. 6. *cùm Senatum supp. Gallicos thesauros argueret.*

6 *Propria pecunia*] M. SS. Illud tamen non damno: utrumque juxta verum, Patavino teste.

SCHOTTI.

Triginta treis] Non de libris hæc emendatio est, sed à veritate historiæ. Plinius enim lib. VII. Natural. hist. cap. XXVIII. sic legi jubet, non *viginti treis*.

In pectore] melius, quàm quidam, qui *in corpore* habent, nam adverso corpore, quod pectus appellamus, cicatrices accepisse, idem Plinius refert.

Quadam nocte] *Qua de nocte*, Paris. idemque *excitus*, vulg. *excitatus* quod etsi non improbo, illud tamen malo. De anseribus Lucretius l. IV. de rerum natura.

Humanum longe præsentit odorem,
Romulidarum arcis servator candidus anser.

Vidend. Cicero pro Rosc. Plinius lib. X. cap. XXII. & de sacris D. Basilius Homil. VIII. in Hexaëmeron. Plutarch. ἐν αἰτίοις ait alimenta publicè anserum à Censoribus Romanis locata fuisse, ob diligentiorem quam canum custodiam.

Domum etiam in Capitolio] M. SS. aliter: *Domum etiam in capitolino publ.* quod probo. Livius enim domus meminit, & *Capitolinus* ut *Palatinus* sæpe pro montibus usurpantur: quæ ignorantes quidam Livium aliosque contaminarunt, Harpyis unguibus ómnia suo more fœdantes, quæ non assequuntur, aut intelligunt.

A Senatu suppressisse] Paris. *sumsisse* habet, & mox *additus*.

Propria manu] *Pecunia* pro *manu* in m. ss. o. *manu* tamen ferri potest. Constat enim ex Plut. extr. Camillo ac Livio vi aperta addictos exemisse creditoribus. Quod sequitur, &c.

MACHANEI.

Cicatrices] Adverso corpore exceperat, Publium Servilium Magistrum equitum servarat, ipse vulneratus humerum ac femur. Livius ait, die dicta illum tulisse spolia hostium cæsorum ad.XXX. dona Imperatorum ad CCCC. quibus sine fœnore expensas pecunias tulisset Farre in maxima fame, obsessis Rom. à Gallis. Far primum frumentum, inde farina, inde conferreo, as; conferreatio.

dccclxix. ſpicione in carcerem [d] conjectus, populi conſenſu liberatus eſt. Rurſus cùm in eâdem culpa, & gravius perſeveraret, reus factus: & [e] [7] ab conſpectu Capitolii ampliatus eſt. Alio deinde loco damnatus, & de ſaxo Tarpejo [f] præcipitatus: domus diruta: bona publicata. Gentilitas ejus Manlii [g] cognomen ejuravit, [8] [ne quis poſtea Capitolinus vocaretur.

e Sic m. ſſ. Vulg. ob conſpectum.
f ccclxx.
g *Ita lib. vv. nam exc.* cognomine juravit. *forte* Manlii nomen ejuravit, vel prænomen. *Vide Notas auctorum.*

25 A. COR-

7 Veteres codices ſcrip. *ab conſpectu Capit.* Rectius. de Ampliatione Aſconius Pedianus amplius.

8 Puto leg. *Marci prænomen*, vel *nomen ejuravit.* Quod ſequitur, aſſutus pannus eſt, qui veſtem deformat: Conjiciat quis ſcriptum fuiſſe integrè:

Ne quis Capitolium habitaret Senatus decrevit. ſed conjectura tantum. Vide Epitomam Livii libro VI. Quinctil. lib. III. cap. VII. & Plutarch. ἐν αἰτίοις.

SCHOTTI.

Et ab conſpectu Capitolii] Sic cenſeo leg. auctoribus libr. paullo antiquiorib. nam *ob conſpectum* patiendi notione dictum, dure ferit aureis meas; neſcio quid aliis uſu veniat. Locus ut interpungendum putamus, habet.

De ſaxo Tarpejo] Unde dictum vide Feſtum in *Saturno.*

Manlii cognomine juravit] Cognomen m. ſ. præfert, unde amicus quidam meus legi volebat, *Manlii cognomen ejuravit.* Colon. vero exemplum *Manlii cognomine vitavit.* Verum locus male habet, quamobrem repugnantibus libb. o. lego: *Gentilitas ejus Manlii prænomen ejuravit*, vel potius, *nomen ejuravit.* Prænomina enim propria mihi eſſe videntur, quibus gens & familia quæque diſtinguitur, ſed hæc alibi. Quid ſi legas *Marci prænomen*. ſed longius abit à veſtigiis librorum omnium. Florus quoque Livii abbreviator lib. VI. qui nos ſanare potuiſſet, & ipſe ægrotat. *Cum obſtrictos*, inquit, *ære alieno liberaret, nexos exſolverat, crimine affectati regni damnatus de ſaxo Tarpejo dejectus eſt: In cujus notam S. C. factum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen eſſet.* Syllaba *co* repetita locum corrupit. Rectè igitur Sigon. *prænomen* ex Quinctiliani lib. III. reponendum docuit. Quod Livius & Plutarchus in lib. τῶν κεφαλαίων, & Cicero Philipp. I. confirmat: & illud Feſti ſeu Paulli Diaconi lib. XI. de verb. ſignif. *Manliæ gentis Patriciæ decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, cum regnum affectaſſet damnatus necatuſque eſt.* Vide T. Livium lib. VI. ab V. C. Illud extrem. cap. *(ne quis p. Capit. vocar.)* gloſſema eſt ejus, qui illud *Manlii cognomen* interpretandum putavit. Sic fere à fungis illis audaciter vett. quibuſque auctoribus, ut ille ait, *unus & alter aſſuitur pannus.* Conſtat autem Marci prænomen poſtea in gente Manlia tuliſſe neminem; Capitolini vero cognomen, poſt eam diem plurimos.

MACHANEI.

Ampliatus] Ampliare eſt, ut Aſconius Pedianus in divinatione inquit, cum de alicujus capite agebatur, & ſcribebatur *non* & *l.* qua ſignificabant, non liquere, neque condemnabant, neque abſolvebant, ſed differebant cauſam, nam ſignum condemnationis erat. C. abſolutionis Ab.

Gentilitas ejus] Gentis Manliæ decreto, ne quis Manlius vocaretur.

25 A. CORNELIUS COSSUS.

FIDENATES [a] Fidei Romanorum hostes, ut sine spe veniæ fortius dimicarent, legatos ad se missos interfecerunt: [1] ad quos Quinctius Cincinnatus Dictator [b] missus Magistrum equitum habuit Cornelium Cossum, qui Lartem Tolumnium ducem sua manu

a M. cod. veteres.

b cccxxv.

1 Pugnant hæc ut aliàs sæpius cum Livio, ut vehementer hallucinentur ii, qui hunc libellum à Plinio Cæcilio & Livio exscriptum esse autumant. Alioqui sic ad sensum T. Livii concinnanda erant: *ad quos Mamercus Æmilius Dictator missus, Magistrum equitum habuit L. Quinctium Cincinnatum dignum parente juvenem: ac tum A. Cornelius Cossus inter equites Trib. militum Lartem Tolumnium*, cet. Rursum *Feretrio* per F. scribi mavelim.

SCHOTTI.

F*Idenates fidei*] τὸ *fidei* credo ex similitudine vocis Fidenatium fictum esse, quod quasi conjugata sint Dialecticorum, sed *Fidena* primam extendit syllabam contra atque *Fides*. auctor Carisius lib. IV. & Diomedes lib. II. Gram. qui in hoc Virg. hemistichio *urbemque Fidenam* fieri συστολὴν in prima syllaba aiunt. Certe in m. ss. constanter lego: *Fidenates veteres Romanorum hostes*. rectè. nam annos amplius 324 assiduè, jam septimum rebellando victi sunt, ut apud Livium lib. IV. Mamercus Æmilius dictator in orat. sua testatur. Quidam vulg. *fidei Romanæ hostes*.

Legatos interfecerunt] contra jus gentium. Legationis enim jus apud omneis gentes sanctum esse & inviolatum consuevit, ut inquit Cor. Nepos in Pelopida (ubi tamen vulg. codices non recte *factum* habent pro *sanctum*) & Cicero lib. I. Accusat. Supra in Camillo legisti ea caussa post Aliensem cladem acceptam urbem Gallos cepisse, & magnam partem incendisse, contrucidatis Senatoribus.

Lartem] alii *Larten*, m. ss. quidam & editi *Laertem* mendose. Priscian. li. quinto: *Lar, quod significat καθοικίδιον θεὸν, Laris facit genitivum: Sin autem imperatorem Veientorum, Lartis, quem mactavit Cossus, ut testis est Ovidius in Epigrammatis:*

Larte ferox cæso Cossus opima tulit.

Livius lib. 4. ab urbe cond. Larte Tolumnio rege Veientorum. Sic ille, adde & Ciceronem Philipp. IX. unde colligi non obscure potest cum Veientibus non Fidenatibus bellum populo Rom. fuisse. Lycosthenes sic conciliare conatur, quod ad Veientes Fidenates defecissent, teste Livio, anno CCCXVI. post Rom. condit. Nos Cossum anno CCCXXV. Consulem fecimus Fastos secuti: quo

MACHANEI.

F*IDENATES Legatos*] ii jussu Lartis Tolumnii Veientium regis ad quem confugerant.

Quintius Cincinnatus] Livius quarto ait Marcum Æmilium fuisse dictatorem. Q. Cincinnatum filium magistrum equitum.

Corn. Cossum] Is à Romulo secundus spolia opima ab operibus vel opibus dicta, tulit. Tertius M. Marcellus extitit, victo Gallorum duce Viridomaro, de Feretrio, Romulo vidimus.

e Vide Festum, opima spolia.

manu interfecit. De eo spolia e opima Jovi Feretrio secundus ab Romulo consecravit.

• P. DECIUS

SCHOTTI.

quo in magistratu hæc ab illo gesta esse, Livio auctore, propius à vero abest; quod ea opima spolia sint, quæ dux duci detraxerit, nec dux sit nisi cujus ductu & auspicio bellum geritur. Nec desunt qui *Lar* dignitatis nomen sonare affirment. Mihi tamen magis prænomen esse videtur: tum quia semper Livius *Larte Tolumnio rege*, & Auctor Epitomæ de prænominibus *Lartem Porsenam* vocat quendam, & Etruscum prænomen facit. Verum M. Varro apud Festum ait opima spolia etiam esse si manipularis miles detraxerit, dummodo duci hostium detraxerit.

Jovi Feretrio] *Marti* dixisse oportuit, nam lex Numæ erat pro primis spoliis opimis bovem Jovi immolari oportere: pro secundis Solitaurilibus Marti fieri: pro tertiis vero agnum cædi debere. Cui quidem legi quoniam hactenus ab omnibus non intellecta jacuit, unus Jos. Scaliger ingenium supra humanum, & patre docto doctior filius, medicam manum adhibuit dum mutilum Festum restituit, ut nihil ille nisi ab aliis deploratum magno animo aggreditur. Sic igitur Numa apud Festum scripserat:

QUOIUS. AUSPICIO. CLASSE. OPEIMA. SPOLIA. CAPIUNTUR. JOVEI. FERETRIO. BOVEM. CÆDITO. QUEI. CEPIT. ÆRIS. DUCENTA. DARIER. OPORTETO. SECUNDA. SPOLIA. IN. MARTIS. ARAM. IN. CAMPO. SOLITAURILIA. UTRA. VOLUERIT. CÆDITO. TERTIA. SPOLIA. JANO. QUIRINO. AGNUM. MAREM. CÆDITO. CENTUM. QUEI. CEPERIT. EX. ÆRE. DATO.

Idem Plutarch in Marcello affirmat, & Servius ad illud VI. Æneid. *Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.* Virg. III. Æneid. v. 222.

— Divos ipsumque vocamus
In prædam partesque Jovem, tunc litore curvo
Extruimus toros, dapibusque epulamur opimis.

ubi Solonis legem explicat eruditè Germanus Valens, rectius quam Prateius inter Solonis Legem LXXV. Ex annalibus vero Pontificum apparet uni Jovi suspendi spolia ea solere, si integra ejusdem Pompeii lectio est. *Ad ædem*, inquit, *Jovis Feretrii poni testimonio sunt libri Pontif. in quibus sit, pro primis spoliis bove, pro secundis suovetaurilibus: pro tertiis agno publicè fieri debere.* Nec me fugit Sigonium cui plurimum histor. Ro. & Livius ipse debet, ingeniose lacunam hanc supplere conatum, itaque in Fastis legere: *M. Varro ait opima spolia etiam esse si manipularis miles detraxerit, dummodo duci hostium detraxerit. Quod autem omnia solita non sint ad ædem Jovis Feretrii poni &c.* Sed cum nullius libri scripti auctoritate nitatur, nihil in auctore nostro demutare ausim.

26 P. DECIUS PATER.

[1] P. DECIUS MUS bello Samnitico sub Valerio Maximo & Cornelio Cosso consulibus [a] Tribunus militum; exercitu in angustiis Gauri montis insidiis hostium clauso, accepto, quod postulaverat, præsidio, in superiorem locum evasit: hosteis terruit. Ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis evasit. Ob hoc ab exercitu civica corona [a] cdx.

[de

1 *Decius Mus*] Sic M. SS. *Muræna* est Orosio lib. III. cap. IX. & XXI. Floro lib. I. cap. XIV. Hæc autem cum priori cap. cohærebant in scriptis codd.

SCHOTTI.

P. *Decius Mus*] Sic est in melioris notæ libris antiq. tametsi in quibusd. vulg. *Mus* abesset, indeque ne bestiam facerent, inepti quidam emendatores *Decimus* reposuerant. Res triduano risu digna. In Lactantio vero lib. III. divin. Institut. cap. XII. *Qui propter salutem civium voluntariæ se neci obtulerunt: sicut Thebis Menœceus, Athenis Codrus, Romæ Curtius, & Mures duo Decii, nunquam mortem vitæ commodis prætulissent, nisi se immortalitatem opinione civium consequi putavissent.* Ubi quidam pro *Mures*, *Mutius* audacter substituit, quasi aut Decios Mures cognominatos, aut cognomina vetuste nomini aliquando præmitti ignorasset. Sed non vacat aliorum errores recitare & refellere.

Valerio Corvino] Ita Paris. illud exemplar longe opt. vulgati *Maximo*: quod retineri potest. Livius & Cassiodorus anno cdx. Mar. Valerium Corvinum III. A. Cor. Cossum Consules edit: Diodorus similiter & Cicero de divinat. Fuit autem ille M. Val. Max. filius, & Corvinus similiter appellatus. Integrum n. nomen in Fastis est. M. VALERIUS MAXIMUS CORVINUS (sive Corvus) M. F. M. N. Porro Valeriæ gentis cognomen Maximus jam tum ab anno CCLIX. quo in montem Sacrum plebes secessit, operaque M. Valerii Volusi patribus conciliata est: Unde & Maximus appellatus. Mox pro *Gauri montis*, *Scauri* habent. m. ss. occurrebat *M. Aemilius Scaurus* fortasse de quo infra.

Incolumis evasit] *Incol.* afuit in Paris. & post vox *somnio* quod Evadere & Obvenire hoc illi significare videretur, nihil tamen expungo. Quæ lineis inclusi absunt in m. ss. & vero glossema apparet. Parisinus tamen ea habebat addebatque *obsidionalis, scilicet aurea*. Sed res digna non est, ob quam vadimonium deferatur. De corona autem civica & obsidionali videndus Agellius lib. V. cap. VI. Plinius lib. XVI. cap. IV. Sueton. in August. cap. XXV. Tacitus lib. II. & XII. Annal. civicam *servati civis decus* vocat.

MACHANEI.

P. *Decius Mus*] Duo fuere Decii, quorum alter se pro republica Ro. alter Gallica devovere. Mus cognomen.

Gaurus] Mons est propinquus Massico.

Civica corona] Teste Gellio in no-

ctibus

b *Absunt in quib. m. ss.* [de quercu, b quæ dabatur ei qui civeis in bello servasset; obsidionali, [2] quæ dabatur ei qui obsidione civeis liberasset] donatus est: [3] Consul bello c Latino, collega Manlio Torquato, positis apud Veserim fluvium castris, cum utrique consuli somnio obvenisset, eos victores futuros, quorum dux in prœlio cecidisset. Tum collato cum collega somnio, cùm convenisset, ut cujus cornu in acie laboraret, dis se Manibus voveret; d inclinante [4] sua parte, se & hosteis per Valerium pontificem dis Manibus devovit. impetu in hosteis facto, victoriam suis reliquit.

c CDXIII.

d *al.* inclinata parte sua.

2 Hæc abfuerunt in M. SS. Et certè huc inculcata apparet ex ora. Viden. Agellius libro quinto, capite sexto. Plinius libro decimo sexto, capite quarto.

3 *Decius Consul*] lib. vett.

4 M. SS. *Inclinante sua parte ad hostes per Val. Pontificem Diis Manibus se vovit.* Vulg. lectionem præfero.

SCHOTTI.

Inclinante sua parte se & host.] M. ss. *sua parte ad ho.* Manifesto falsum, neque enim transfugit exercitus Romanus. Paris. *inclinante sua parte secum hostes*, rectius.

MACHANEI.

ctibus Atticis dabatur ei, qui civem servasset, locum tenuisset, hostem interfecisset. Lucanus. *Servati civis referentem præmia quercum:* querna autem fiebat ad ostendendum victum glandium antiquorum.

Obsidionalis] Graminea dabatur, quia in locis obsessis & desertis nascitur.

Devovit] Præeunte patre patrato, & verba quædam in signum vetustatis latentia canente, quæ libro VIII. T. Livii leges, etiam canente Juvenale: *Esse aliquos manes & subterranea regna.*

27 P. DECIUS FILIUS.

a CDXLI.

b CDXLIV.

c CDLVI.

PUBLIUS Decius Decii filius, a primò Consul de Samnitibus triumphans, spolia ex his Cereri consecravit. b Iterum & c tertiò consul, multa domi militiæque

SCHOTTI.

P*Rimo consul*] Anno CDXLII. cum M. Val. Maximo Consulatum gessit, sed ægrotasse scribit Livius, sine ulla triumphi mentione. Collegam quidem reliquias belli in Samnio persecutum esse & triumphasse Capitolini lapides notant: qui tamen nullum Decianum triumphum agnoscunt: Suspicor hanc triumphum Decio IV. & Q. Fabio V. Consule accidisse anno CDLVIII. quo tempore cum Samnitibus ab utroque Consule prospere pugnatum esse memoriæ proditum: quod tamen affirmem nihil habeo. Sane Hieron. Magius lib. I. VII. cap. IX. Miscell. antiquissimam lapidis inscriptionem

militiæque gessit. [d] Quarto consulatu cum Fabio Maximo, cum Galli, Samnites, Umbri, Tusci contra Romanos conspirassent: ibi exercitu in aciem ducto, & cornu inclinante, exemplum patris imitatus, advocato M. Livio pontifice, hastæ insistens, & solemnia [e] verba respondens, se & hostes dis Manibus devovit. Impetu in hosteis facto, victoriam suis reliquit. Corpus à collega laudatum, magnificè sepultum est.

d CDLVIII.

e *Quæ apud Livium lib.* VIII. *Macrob. lib.* III. *cap.* IX.

SCHOTTI.

scriptionem Romæ vidisse se affirmat, in quo capitis hujus initium ita, ut edendum curavimus, insculptum erat. Fides sit penes auctorem. Nihil igitur delendum censeo: tamen scripsi, *spolia ex his* ex eodem lapide & vett. libris m. ss. & *triumphans* vulg. *triumphavit*. Varronis vero sententia, qua *Quartum Consul* tempus adsignificare, & ter ante factum: & *Quarto Consul* locum, ac tres ante factos, frustra est: ut his confirmari potest. Vide Agellium lib. x. capite I.

Quarto cons.] Cicer. II. de Finibus & in Catone. In Tusculanis verò ait cum Etruscis decertasse: alii cum Gallis. Orosius lib. III. cap. XXI.

MACHANEI.

Cerri] Ceretem terram Varro, ac alii philosophi interpretantur, quia gerat omnia, id est, procreet: inde multus fabulæ locus datus est.

Solemnia verba] hæc erant. *Iane Iuppiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares Divi Novensiles, Dii indigetes, Divi quorum est potestas nostrorum hostiumque Manes vos precor veneror, veniam peto feroque uti populo Romano Quiritium vim victoriamque prosperetis, hostis populi Rom. Quiritum terrore formidine morteque afficiatis.*

28 T. MANLIUS TORQUATUS.

Titus Manlius Torquatus ob ingenii & linguæ tarditatem à patre rus relegatus, cum audisset ei diem dictam à * Pompejo Trib. pleb. nocte urbem petiit. Secretum colloquium à Tribuno impetravit, & gladio stricto [a] dimittere eum accusationem terrore multo

* *Vulg.* Pomponio.

a *M. s.* omittere.

SCHOTTI.

Titus Manlius] De Torquatis vide Agellium lib. IX. cap. XIII. Stephanum Pighium in Val. Max. lib. VI. cap. IV. & Fastos.

A patre rus] Quidam codex *à patribus* scripserat. Manifesto falsum. Pater enim fuit L. Manlius Imperiosus. Cic. III. Offic. Mox *audisset ei diem dictam*, planius Mediol. *aud. diem patri dictam*. nam qui *Pompejo* pro *Pomponio* legerunt, errant. Seq. linea: *omittere* est in m. ss. & infra: *cervici sua indidit.*

b CCCXCII. multo compulit. [1] Sulpicio [b] Dictatore Tribunus militum Gallum provocatorem occidit. Torquem ei [c] detractum, cervici suæ [2] indidit. Consul bello [d] Latino filium suum, quòd contra imperium pugnasset, securi

c detractam, induit. Vulg. lib.

d CDXIII.

1 *Sulpitio*] *T. Quinctio Peno*, Livio lib. VII. qui post paullò C. Sulpitium Dictatorem creatum esse in Gallos scribit, quod erroris fortè caussam dedit.

2 *Indidit*] M. SS. libri Rectius.

SCHOTTI.

Sulpicio dictatore] Fasti Capit. Consulem fuisse loquuntur hoc bello Gallico C. Sulpicium Peticum cum C. Licinio Stolone Calvo II. qui & anno CCCXCIX. collega ejus fuerat: Dictatorem non item nisi anno pòst tertio CCCXCV. Dictator autem erat T. Quinctius Pennus Cincinnatus, ut Livius: vel T. Quinctius Barbatus Capitolinus Crispinus, ut eadem Capitolina monumenta signant, non Sulpicius.

Bello Latino] Plutarchus in Parall. bellum Albanum vocat. Idem & in bello adversus Samnites creatum Manlium Consulem ait & ἐπιτάκτην. i. Imperiosum appellatū, quod de filio, qui injussu suo in hostem pugnaverat, supplicium sumsisset, licet victor rediret. Sed errat, tunc enim fœderati erant, verum cum Latinis bellum erat. Cato apud Salustium Catilin. bellum Gallicum nominat & Auli prænomen tribuit: *Apud majores nostros*, inquit, *A. Manlius Torquatus bello Gallico filium suum quod is contra imperium in hostem pugnaverat, necari jussit, atque ille egregius adolescens, immoderatæ fortitudinis morte pœnas dedit.* Et non longe ab initio: *In bello sæpius vindicatum est in eos qui contra imperium in hostem pugnaverant, quique tardius prœlio excesserant, quam qui signa relinquere aut pulsi loco cedere ausi erant.* Vide Cicer. I. de Divinat. de Deciis, qui se vitamque suam Reip. condonavere. Idem III. Offic. non longe ab extremo: *T. Manlius ad Anienem Galli, quem ab eo provocatus occiderat, torque detracto, cognomen invenit: cujus tertio Consulatu Latini ad Veserim fusi & fugati: magnus vir inprimis, & qui perindulgens in patrem, idem acerbe severus in filium.* Quem locum attuli libentius, cum quia historiam breviter explicat, tum quia varie legitur: Nonius enim, ubi de torque, *Anienum* scribit, quomodo & historici aliquot m. ss. & *Veserim* alium fluvium appellant. Nostri vero scrip. libri, *qui nuper indulg.* præferunt, & vulg. *idem acerbus & severus* secus longe atque Nonius. Ceterum de Torquati μονομαχίᾳ, & Corvini cum provocatoribus Gallis, vide Agell. lib. IX. Noct. Attic. quibus lucem attulit doctiss. Lipsius III. & IV. lib. epistolic. qu. ex optimis membranis Vict. Giselini medici: & Lud. Carrio lib. II. Antiq. Lect. cap. I. *omissis his quæ vulgata*, quæ si integræ fuissent, nihil in eo auctore nos remoraretur.

MACHANEI.

Titus Manlius Torquatus] primus in ea familia agnomen hoc à torque adepto habuit.

Dicere diem] est accusare.

Pompeio] urgentibus Servilio Ahala & L. Gennutio consulibus.

Dimittere accusationem] ac jurare coëgit se patris ejus causa nunquam consilium plebis habiturum, aliter extemplo eum transfixurum.

cuti percussit: Latinos apud Veserim fluvium, [3] Decii collegæ devotione [e] superavit. [Consulatum recusavit, [f] quòd diceret, neque se populi vitia, neque illum severitatem suam posse sufferre.]

e cdxiii.

f dxliii. sed non ad hunc Manlium pertinent: ut in Notis dixi.

3 Val. Max. lib. vi. cap. iv. in opt. edit. Pighii, stirpis ejus qui Latinos apud Veserim prælio fudit, esse docet. Vide Livium lib. xxvi.

SCHOTTI.

Consulatum recusavit] Recedit ab historiæ veritate, recedit à tempore: sæpe enim Consulatum gessit sed posteriorum quidam, & gentilis, T. Manlius T. F. T. N. Torquatus, bis Consul. ɪↄxvɪɪɪ. ɪↄxxɪx. qui anno v. c. ɪↄxʟɪɪɪ. magistratum ob valetudinem oculorum detrectavit. Q. Fabius quoque Consulatum sibi non petenti oblatum recusavit anno cdliv.

MACHANEI.

Provocatorem] Quem, maxima voce inquit, fortissimum virum Roma habet, procedat ad pugnam ut nostrum duorum eventus ostendat, utra gens bello sit melior.

Cervix] Pars ea colli dicta, quia inde à cerebro canale oritur.

Pugnasset] Licet victor inde unde *Imperia Manliana* superba dicta fuere.

29 M. VALERIUS CORVINUS.

Reliquias Senonum Camillus persequebatur: adversum ingentem Gallum provocatorem solus Valerius Trib. militum, omnibus territis, processit. corvus ab ortu solis galeæ ejus insedit, & inter pugnandum ora oculosque Galli verberavit. Hoste devicto, [1] Valerius Corvinus dictus. Hinc, cùm ingens multitudo

cdiv.

1 *Valerius Corvus*] Vult Sigonius è fastis Capit. ut posteri *Corvini* dicti sint. ἐπώνυμ. vide Notas And. Schotti. Sup. *provocatorem* lege accus. casu.

SCHOTTI.

Prænomen à L. Annæo Seneca epitomæ T. Livii auctore, *Lucii*; à Fastis Capitol. *Marci* tribuitur.

Corvinus dictus] De Corvini agnomine seu cognomine pugnant docti. Sigonius *Corvus* scribi vult ex Capitol. marmoribus & ratione assentiente. Quemadmodum, inquit, *Albus*, *Rufus*, *Crassus*, *Luscus*, *Longus* cognomina primum inventa sunt, post autem *Albinus*, *Rufinus*, *Crassinus*, *Luscinus*, *Longinus*, subsecuta sunt: Sic qui primus cognomen hoc tulit *Corvus*, posteri *Corvini* dicti. Tamen m. ss. & hoc loco & in P. Decio constanter *Corvinus* scribunt, nec enim commode *Corvus* appellari videtur. Assentior igitur M. Antonio Mureto, qui in his rebus non magnopere contendendum censet.

MACHANEI.

Reliquias Senonum] Hanc historiam Titus Livius septimo, secundo ab urbe condita. Gellius lib. viii. cap. xi. eleganter tradidere:

 hoc

cdxi. multitudo ære alieno oppressa, Capuam occupare tentasset, & ducem sibi Quinctium necessitate [2] compulsum fecisset, sublato ære alieno, seditionem compressit.

2 Vett. lib, *necess. compulsa.* Nihil muto, ex Livio, cujus auctoritate illud *sublato ære alieno* superat, huc aliunde intrusum.

SCHOTTI.

censet. Quod enim præter Eustathium illud Propertii advocent, non me movet:

Et cui cognomen Corvus habere dedit.

Nihil enim convincit. Claudiani auctoritatem opponam qui sic in Eutropium: *Agmina Brutorum Corvinorumque caterva.* ubi & Brutum qui reges ejecit respicit, & Corvinum qui primus hoc cognomen tulit. Et Manilius Augusti æqualis Corvinum diserte vocat:

Et cum militia volucris Corvinus adeptus,
Et spolia, & nomen, qui gestat in alite Phœbum.

Necessitate compulsum] Scribunt antiqui lib. *compulsa* ut ad multitudinem referatur. Constat enim ducem desideratum à transfugis. Alterum æque quadrat, quod animadvertenti facile persuasero: vi enim & minis coactus Quinctius imperium accepit.

MACHANEI.

hoc autem fuit L. Furio, Cl. Appio consulibus.

Victo] Una à Consule centum bobus & corona aurea donatus est.

Æs alienum] Dicitur quod nos aliis debemus, vulgo debitum vocant.

30 *SP. POSTUMIUS.

* *Vulg.* De Pontio Thelesino.

a cdxxxii. *In q. l.* Cajus Veturius.

Titus Veturius, & Spurius [1] Postumius [a] consules bellum adversum Samnites gerentes, à Pontio Thelesino duce hostium [2] in insidias inducti sunt: Nam

1 *Spurius Postumius*] Inscriptio est cap. hujus in M. SS. rectius, quia nomen Romanum.

2 *In insidias inducti sunt.*] Vetus lectio. Post paullo, *Romanos docerent.* venustius. Deinde *Luceriam Apulam à Samn. obsideri*, quo duo M. SS. Pro *aliud* alterum dici oportere præcipiunt Gramm. filii.

SCHOTTI.

Inscriptio alia est ab edita ex m. ss. Tametsi non ignorem alibi externorum etiam ἐπιγραφὴν legi, ut Pyrrhi, Annibalis, Amilcaris.

Titus Veturius] *Cajus* erat in Aldino, Mediol. ceterisque antiquis, sed *Titus*, in Fastis Capitolinis. *Postumius* vero à Plutarcho, ubi de clade Caudina scribit, *Albinus* vocatur. Fuere primo Coss. simul anno cdxix. iterumque hoc bello cdxxxii.

Per insidias sed.] Sic hactenus lectum. Sincerior lectio quam posui ex vetustis codd. depromptam, ut illa, quæ subsequitur, *Romanos docerent*, venustius magisque ex usu historicorum, quam *Romanis dicerent*, quod glossarium est.

Nam ille simulatos transfugas misit, qui Romanos docerent, [b] Luceriam Apulam à Samnitibus obsideri, quò duo itinera ducebant, aliud longius & tutius; aliud brevius & periculosius: [3] Festinatio brevius eligit. Itaque cùm in insidias venissent (qui locus Furculæ Caudinæ vocabatur) C. Pontius accitum patrem Herennium rogavit, quid fieri placeret. Ille ait, aut omneis occidendos, ut vires frangerentur; aut omnes dimittendos, ut beneficio obligarentur. utroque improbato consilio, omnes sub jugum misit, [4] [c] icto fœdere, quod à Romanis postea [d] improbatum est. Postumius Samnitibus deditus, nec receptus.

b *Locus hic aliter vulgo legitur: ut & inf. sed vett. lib. sequor.*

c *Vulg.* ex fœdere.

d CDXXXIII.

L. PA-

3 Lib. vett. amplius: *festinatio brevius eligi. Itaque cùm in insidias venisset, qui locus.* Quæ lectio nihilominus mutila apparet, legendumque ex Livio: *Festinantibus itaque cùm insidias statuisset Pontius, ad eum locum qui Furculæ Caudinæ vocatur, accitumque.*

4 *Icto fœdere*] Legunt scr. libb. Livius sponsionem duntaxat fuisse contendit, ex dignitate pop. Rom. Epitoma tamen lib. IX. *fœdus* etiam appellat, ut & libro LVI. *fœdus Mancini cum Numantinis.*

SCHOTTI.

Luceriam Apulam] Sic præter m. ss. Parisinus ille codex elegantius, quam in vulg. *in Apulia*, quod & aliunde huc delatum.

Festinantibus itaque cum insid. statuisset] Vulgata ea lectio est quæ ad Pontium refertur: quam dum quidam impeditam & perturbatam videret, sic immutavit: *Festin. cum insf. statuisset Pontius ad eum locum qui Fur. Caud. vocatur, accitum,* &c. Præclare liber optimæ notæ Pulmanni & Sequani, scriptus uterque, quibus loci restitutionem acceptum refero. In Mediol. certe *Festinantibus* afuit, legebatque: *Itaque cum.* & m. s. *eligi* habebat, ego *elegit* scripsi, quod propter vocem seq. ab iisdem litteris inchoatam, *t*, litteram omissam crederem: si quis alteram tueatur, non repugnabo. Eclipsis enim frequens scriptt. antiquis; intelligaturque *præcipit, monet*, aut simile verbum.

Icto fœdere] Reposui ex vetustis libris, nam *ex fœdere* ferri non potest. Florus in Epit. lib. 9. *fœdere cum Samnitibus facto.* Claudius quoque Quadrigarius *fœdus* appellat, à quo Livius nominis Rom. perstudiosus dissentit, qui *sponsionem* interpretatur, quod injussu populi fœdus fieri non posset; nec sine fecialibus cæremoniaque solemni. Vides Sigonium lib. I. de antiquo jure civium Rom. copiose de his disserentem.

MACHANEI.

Cajus Veturius *Transfugas* milites: & pastorum habitu, immittit: pecoraque diversos alium alibi haud procul Romanis pascere jubet. Libro nono latissime hæc historia à Livio refertur.

d CDXLIV.
e CDLIIX.
f CDXLIX.
g. *M. ss.* tribubus.

[d] iterum de Samnitibus: [e] tertiò de Gallis, Umbris, Marsis, atque Tuscis triumphavit. [f] Censor libertinos tribu [g] [3] amovit. Iterum Censor fieri noluit, dicens [4] non esse ex usu Reipublicæ eosdem Censores sæpius fieri. Hic primus instituit, uti Equites Romani Idibus Quinctilibus ab æde Honoris, [h] [5] albis equis insidentes in Capitolium transirent. Mortuo huic tantum æris populi liberalitate congestum est, ut inde filius viscerationem & [i] epulum publicè daret.

h Τὸ albis à *m. ss. est. Transvectio dicebatur, qua de Livius 4. l. Dionys. 6. Plin. 15. c. 4. Suet. Aug.* 38.

i *Vulg.* epulas. *malè.*

*M' CV-

3 *Senatu amovit*] Leg. videtur ex Livio. Valerius Maximus libro secundo, capite secundo legendus.

4 *Non esse*] Plutarch. Coriolano initio & in Catone inter ejus scitè dicta.

5 *Albis equis*] Libri veteres scribunt. Transvectio autem antiquitus dicebatur, qua de Livius libro nono, Dionysius sexto, Plinius XV. capite quarto, Valerius libro secundo, & Sueton. Augusto capite XXXVIII. Mox *epulum* legi malim auctoritate veteris libri.

SCHOTTI.

Censor Libert.] Collega P. Decio, P. Decii F. anno CDXLIX. quo in magistratu ob feliciter rem gestam *Maximi* cognomen sortitus est, non ob res militiæ gestas. Lustrum etiam hoc tempore conditum XXVIII. Porrò vulg. codd. *tribus* habent inepte & rustice. alii *Trib.* scribunt. *tribu amovit.* Paris. m. ss. & Mediol. *tribubus.* Vascosanus *tribu movit.*

Ex usu reip.] *populi Romani* Mediol. impresserat: hinc forte quod P. R. pop. Rom. signet: quas litteras si invertas R. P. rempub. notant: sin conjungas PR. prætorem in antiquis schidis significant. Ex qua quidem ignorantia seu oscitantia errores infiniti in libros irrepsere. Plutarch. in Coriolan. refert, Manlium Censorinum legem tulisse ne cui bis Censuram gerere liceret. & in Catone inter ejus scite dicta, Livius libro quarto & nono de C. Marcio Rutilo Censore secund. CDXCVIII. & CCCXIX, qui populum increpavit quod bis Censorem fecissent, quam dignitatem majores coartassent. Valer. Max. lib. IV. cap. I. initio, & simile ibidem de hoc ipso Q. Fabio Maximo Rulliano.

Visceratinonem & epulas] Lego *epulum* ex m. ss. tribus, quibus usus sum, rectius ni fallor. Symmachus Ausonio: *Quasi ego cœnas dapales & Saliare convivium, tum visceratione atque epulum postulassem.* Quid autem hæc differant docet è Glossario Is. Casaub. ad Suetonii Cæsarem cap. XXXVIII. ubi & hæc conjungit. In iisdem est, *ubertate* quod & in Paris. postea repperi, non *liberalitate.* & idem *filius ejus.*

MACHANEI.

Vlissis filio qui etiam excantare venena dicebantur.

Libertinos] Livius nono secundi ab urbe condita. *Fabius simul concordiæ causa, simul ne humillimorum in manu comitia essent, omnem forensem turbam excretam id quatuor tribus conjecit, urbanasque eas appellavit, adeoque eam rem acceptam gratis animis ferunt, ut Maximi cognomen, quod tot victoriis non pepererat, hac ordinum temperatione pararit. Ab eodem institutum dicitur, ut equites idibus Quintilibus transveherentur.*

33 *M' CVRIVS DENTATVS.

*Vulg. Marcus, contra Fastos Capitol.

1 Manius Curius Dentatus primò de Samnitibus triumphavit, a quos usque ad mare superum perpacavit. Regressus, in concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem; tantum porrò hominum cepi, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis b triumphavit. Tertiò de Lucanis ovans c urbem introivit.

a CDLXIII. *Al.* propagavit. *Non aequè placet.*

b CDLXIII.

c CDLXIII.

1 *Manius*] Praenomen in Fastis Capitolinis est. M'. vel. M./. unde erroris ansa data.

SCHOTTI.

Vitiose hactenus, ut & in Valerio Max. *Marcus* scripserant scioli quidam, qui *Manius* est. Non viderant lippis oculis supra, virgula vel semilunula M'. in m. ss. notari. Non celabo lectorem cod. unum scr. *Dentatum* legisse. non probo. Plinius enim avunculus lib. VII. cap. XVI. diserte inde appellatum tradit, quod cum dentibus natus esset. Varro, *L. Sicinium Dentatum* quendam celebrat apud Fulgentium Nefrendes, & Plinius lib. VII. cap. XXVII. & alibi, qui *Siccium* nominat. Mirum profectò eodem anno Consulem tertium triumphasse, & semel ovantem urbem inivisse, quae auctor noster ordine recenset.

De Samnitibus triumph.] Triumphi hujus meminit Cicero in Catone. Orosius lib. III. cap. XXII. At Florus lib. I. cap. XV. rei tantum in Sabinis gestae meminerunt. Eutropius collegam ejus in Consulatu anni CCCCLXIII. P. Cornelium Rufinum Samnites simul vicisse ait, Idemque quattuor elephantos primum Romam induxisse Lucanis devictis refert, indeque *Lucas boves* dictos. Vide Plinium & Varronem.

Quos usque ad mare sup.] Adriaticum appellatur. L. Annaeus Seneca in Epitoma Livii lib. I. cap. XV. *Omnem eum tractum, qua Nar ambit, fontesque Velini Adriatico tenus mari igne ferroque vastavit: qua victoria tantum hominum, tantum agrorum redactum in potestatem, ut in utro plus esset nec ipse posset aestimare qui vicerat.* Hinc Cicero lib. IV. epist. XV. ad Attic. Lacum Velinum ait à M'. Curio monte interciso in Nar emissum, & Varro apud Servium in VII. Aen. ad illum versum *Sulphurea Nar albus aqua, fontesque Velini.* Sed triumphorum quatuor meminere Cicero in Catone, L. Florus Livii abbreviator lib. XI. Apuleius Apologia I. Orosius lib. III. cap. XX. Frontinus lib. I.

MACHANEI.

Curius Dentatus] Ab eminentiori dente cognominatus.

Superum mare] Dictum, quod tendit supra, polum articum versus. Vergilius: *An mare quod supra, memorem, quodque alluit infra.* Hadriaticum & Venetum aliter dicunt.

Ovans] i. minori triumpho utens, Nam in ovatione magnum à triumpho discrimen fiebat; incedebat namque ovans equo albo, corona myrtea coronatus: sed triumphans, in curru; laurea insignitus.

d CDLXXVIII. introivit, Pyrrhum Epirotam Italia [d] expulit. [2] Quaterna [e] dena agri jugera viritim populo divisit. sibi deinde totidem constituit, dicens neminem [3] esse debere civem, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus, cum ipse in foco [f] rapa torreret: Malo, inquit, hæc in fictilibus meis esse, & aurum haben-

e *Septena agri jugera, tantum Plin. lib.* 8. *c.* 3. *Valer. lib.* 4. *cap.* 3.

f. *q. l.* rapas *vel rapam. Seneca* ἀπηγλοκωντοῖ. Qui cum Romulo possit ferventia rapa vorare. & *Mart.* XIII. *Epigram. lib.* Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa, Quæ damus, in cælo Romulus esse solet.

2 *Quaterdena*] M. SS. vulg. quidam *septena dena*. Plinius libro octavo, & Valerius libro quarto, septena tantum agri jugera populo divisa scribunt.

3 *Esse debere civem*] M. SS. post alii *rapa*. genere neutro. qualia *in cælo Romulus esse solet*. Martialis libro decimotertio, Epigramm. & Seneca ἀπηγλοκωντοῖ. Vide Cicer. Catone majore, & alios.

S C H O T T I.

Pyrrhum Epirotam] Secutus sum v. l. & Parif. vulgati enim *regem Epirotarum* quasi hoc cuiquam esset ignotum. Mediol. sic, *Pyrrhum Epirotam ex Italia pepulit*: & paullo ante; *introiit* legit.

Quaterna dena agri jug.] Brevius m. ss. *quaterdena*: vulg. partim *septenadena*, partim *septemdena*: unde colligi posset, *septem agri jug.* legi oportere, tot enim Plinius lib. VIII. cap. III. attribuit. vide Columellam non semel, & Ciceronem II. de Legibus, ibidemque Turnebum. Valerius vero *septena* ait divisa populo lib. IV. cap. III. Pòst non multo m. ss. simul omnes: *Sibi idem constituit*: accessit vox *civem* ex Pulmanniano. *Esse* pro edere Machaneus ridicule exponit.

Dicens neminem] Refert idem Frontinus lib. IV. cap. III. Strateg. ubi tamen malè *C. Curium* vocat. Non dissimile Pittaci apud Probum in Thrasybulo, Plutarch. & Laërtium abstinentiæ exemplum.

Legatis Samnitum] Abstinentiæ Romanæ exemplum quod apud Cic. in Catone, Plin. lib. X. cap. V. Plutarch. in Cat. majore & Apophtheg. aliosque juste laudatur. Verum ne illud silentio involvam, Athenæus lib. X. δειπνοσοφ. è Megacle lib. de Viris illustribus aurum à Sabinis oblatum tradit. & Agellius Fabricio Samnites detulisse grandem pecuniam scribit lib. I. cap. 14. Noct. Attic. ex Julii Higini libro de vita Virorum Illustr. & Seneca patre Controversiar. IX.

M A C H A N E I.

Pyrrhum] Qui arcessitus à Tarentinis stipendio, dux primus ductu elephantorum Romanum terruit imperium.

Esse comedere in xeniis Martialis: *Romulus esse solet.*

Et aurum habentibus imperare] dignam profectò Romano patritio, ac ingenua liberalitate vocem. Utinam aliqui sæculi nostri principes ita agerent, qui aures delationibus quibuscumque patefacientes, jam quadruplatoribus effectis, nil aliud continuis votis optant, nisi ut subjecti qualibuscumque causis circumventi sint, nec non sæpe falsò fiscum augent, ut illud Manilii astrologi canant: *Luxuriamque lucris emimus, Luxuque rapinas, Et summum pretium est census effundere censum.* Excellentissima vero Sabaudiæ domus id sequitur, ut magis habentibus pecuniam imperare gaudeat: quam possidere velit.

habentibus imperare. Cùm interversæ pecuniæ argueretur, g [4] guttum ligneum, quo uti ad sacrificia consueverat, in medium protulit: juravitque se nihil amplius de præda hostili in domum suam convertisse. [5] Aquam h Anienem

g *Sic m. ss. Vulg.* cadum ligneum.

4 M.SS. *guttum ligneum*] Verius. *Guttum faginum* certè appellat Plinius libro XVI. capite XXXVIII. Valerius ligneo catillo cænantem inducit libro IV.

5 Corruptè. Leg. *Aquam Anienem de manubiis* ex antiq. lib. Vide Notas auctor. Emendandus in eadem voce & Sidon. Apollinaris ex M. SS. nostris libro septimo, Epistola septima initio.

SCHOTTI.

Guttum ligneum] Sic arbitror. leg. de m. ss. tribus & Plinio lib. XVI. cap. XXXVIII. qui *guttum faginum* appellat. Valerius, ligneo catino, vel melius catillo cænantem facit lib. IV. Plinius lib. XXX. cap. VI. *aquam bibere catillo* dixit. Et Apuleius Apologia I. *Diis immortalibus sympulo & catino fictili sacrificat*. Simile de Augusto refert Suetonius cap. LXXI. qui Alexandria capta nihil sibi præter unum myrrhinum calicem ex instrumento regio retinuerat. Vulgati hic *cadum ligneum* habebant, unde & *fagum* cudi queat. Ovidius quinto Fastorum:

Terra rubens crater, pocula fagus erant.

Verior tamen scripta lectio. *Guttum* enim inter sacrificii vasa numerat Varro libro primo de vita pop. Rom. apud Nonium in Cymbia. Alii rursum *rapa*, alii *rapam* legunt, qua de re disceptent, qui eas in deliciis habent, & qui cum Romulo apud Superos *possint ferventia rapa vorare*. ut ille ait.

Aquam deinde Anienem manibus host.] Insigne hic mendum, monstrumque horrendum ingens à nobis confectum. Vulgata enim lectio recedit à libris m. ss. recedit ab historia. Conjecturam meam proponam. deinde confirmabo. Credebant quidam majestate Rom. dignum, si hostium opera aquam deductam dicerent, præsertim cum jam tam multos à Curio captos legissent: meminerant ad hæc in Superbo cloacam maximam populi viribus factam, unde fossæ Quiritium dictæ sint. cum ergo *de manubiis* repperissent, emendarunt bardi homines; *deinde manibus*. Nos lectionem sarcivimus, quam miror à commentatoribus, doctis quidem & copiosis, non observatam. Eant nunc qui antiqq. librorum opem contemnunt, vulgatosque non immutandos barbare jactent. Sed longius provehor. Frontinus libro de aquæductibus: *Vetus Anio post annos* XL. *quàm Appia perducta est, anno ab* V. C. CCCCLXXXI. M'. *Curius Dentatus, qui Censuram cum L. Papirio Cos. gessit* (anno CDLXIIII. ut Sigonius conjectat) *Anionis, qui nunc dicitur Vetus, aquam perducendam in urbem ex manubiis de Pyrrho captis curavit, Sp. Carvilio, L. Papirio Coss.* Hos autem Consules iterum fuisse anno CDXXCI. ex Livii XXIV. lib. & Capitolinis tabulis discere licet. Similem locum nuper in Corn. Nepote corruptum vidi in iis quidem libris quibus usus sum: Is est in Cimonis vita: *His ex navibus* lege *His è manubiis* Plutarcho auctore. Itemque in Sidonio Apollinare sic olim *manubiis* pro *manibus* de veteribus membranis reposui libro

MACHANEI.

Cadus] Vase quo vinum cadit.

h cdxxci. i *Vulg.* manibus *corrupte. vide Not.* l cdliiii. m *M ss.* Tribunos pl. Patres se auctore fieri -- plebei m. creabantur. n Tifata, *lib. vett.* & *mox* quinquaginta *m. ss. omn.*

h Anienem de i manubiis hostium in urbem induxit. Tribunus l plebis patres m auctores fieri coëgit comitiis, quibus plebeius magistratus creabatur: ob hæc merita domus ei apud n 6 Tiphatam, & agri jugera quingenta publicè data.

APPIVS

6 *Tifata*] neutro genere alii montem efferunt, & mox *quinquaginta* libri veteres propius à vero.

SCHOTTI.

bro septimo epist. VII. initio. De Anione Plinius videndus lib. III. cap. XII. *Anio in monte Trebanorum* ubi leg. *Trebulanorum* antiq. lib. auctoribus.

In urbem induxit] *introduxit* alii. Induxit autem non ipse Curius, sed Fulvius Flaccus alter duum virûm aquæ perducendæ: Curio mortuo intra quinctum diem quàm esset duumvir creatus anno v. c. cdxxcix.

Tribunus plebis] In m. ss. longe aliter periodus habet *Tribunos plebi patres se auctore fieri C. ε. q. plebei mag. creabantur.* Nihil tamen demuto. Cicero enim de claris Orator. & Livius lib. x. anno cdliv. M. Fulvio Pæto, T. Manlio Torquato Coss. tulisse M'. Curium Dentatum Tribunum pl. ait, ut ante curiata comitia magistratuum patres auctores fierent. Miror equidem quid Fr. Hottomanno viro alioqui doctiss. & in Antiquitate diu multumque cum laude versato in mentem venerit, quod in Catalogo legum Romanarum ad hanc legem Curiam, Probum de viris illustribus libelli nostri laudarit auctorem cum in lege Sempronia agraria, tanquam sui oblitus, auctorem de viris illustribus, ut plerique omnes docti, appellet. An quia de externis Impp. scripsisse quidam putant, & de Romanis quoque extremo libro ipse fateatur? Video enim Eliam Vinetum eruditiss. virum hunc fœtum ad Plinium Nepotem perpetuo referre: semel vero ad Suetonium, Car. Sigonium lib. 2. de jure provinc. forte librariorum incuria.

Agri jugera quingenta] v. lectio *quinquaginta*, quæ lectio propius à vero abest, & *Tifatam* iidem scribebant, quod f, cum ph, Græcorum gemina sit, atque ita & Georgius Fabricius in Roma, sed gen. neutro *Tifata*, montesque juxta Capuam veterem locat. Juxta hunc Tifata montem pugnasse Sillam cum C. Norbano auctor Vellejus lib. II.

MACHANEL

Anien] sive Anio, fluvius est, quem vulgo Fiveronum dicunt: oritur autem ex Trebanorum montibus. insignis est victoria Tulli Hostilii regis.

Patres auctores] Nam antea plebeio magistratui decretum suum non interponebant.

34 APPIVS CLAVDIVS CÆCVS.

APPIVS Claudius Cæcus in Censura [a] [1] libertinos quoque in Senatum [b] legit. epulandi decantandique jus tibicinibus in publico ademit. Duæ [2] familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ, Potitiorum & Pinariorum. Potitios Herculis sacerdotes pretio corrupit, ut sacra [c] Herculea servos publicos edocerent: unde

a Sueton. Claudio cap. xxiv.
b cdxlii.

c. Herculanea. v. c. Vide sup. de orig. Urbis Roma.

1 *Libertinos quosque*] libb. vett. Non sequor. Vide Suet. Claudio cap. xxiv.

2 M. SS. nihil variant præterquam quod *scilicet* afuit. Jo. Grejonius sic leg. putabat. *Una familia ad H. S. erat destinata, scilicet Potitiorum. Potitios, &c.* sed à capite primam rei originem arcessere mihi videtur. Quid si sic concipiantur hæc, ad vulgatam lectionem historiamque accommodatè? *Quæ familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ Potitiorum, pretio corrupit.* nam xii. ea tempestate Potitiorum familiæ erant. Livius libro primo & nono. Valerius libro primo, capite secundo.

SCHOTTI.

Libertinos quoque in senat.] M. SS. partim *quosque in Sen.* partim *quoque è Senatu.* vulgatam præfero. Suet. in Claudio cap. xxiv. *Appium Cæcum Censorem generis sui proauctorem Libertinorum filios in Senatum allegisse docuit, ignarus temporibus Appii & deinceps aliquamdiu, Libertinos dictos, non ipsos qui manu mitterentur, sed ingenuos ex his procreatos.* Ad quem locum plura Læv. Torrentius noster. Justinianus tamen lib. i. titul. iiii. dictos ait Libertinos, qui ex justa servitute manumissi sunt. Q. Fabius Rullus Censor Libertinos omneis tribu amovit, ut supra cap. xxxii. dixit. & Nero eosdem quoque curia amovit. Suetonius cap. xv.

Duæ familiæ ad H.] Vidi qui hæc, ut falsa, spongia obducta delenda putarent, scrib. que præter librorum fidem: *Una familia ad Herculis sacra erat destinata. scilicet Potitiorum; Potitios Hercul.* &c. vel *quos Herc. sacerd.* Cum ignorarent utramque familiam destinatam quidem, at alteram Pinariorum, quòd serius ad rem divinam venisset, pòst ab Hercule repudiatam. De quo copiosius quam Livius lib. ix. in commentario de origine urbis Romæ quem ex m. s. nostro edendum curavimus. Ego sic tentabam: *Quæ familiæ ad H. s. sunt destinatæ Potitiorum, precio corrupit.* Nam xii. ea tempestate Potitiorum familiæ erant. Livius lib. i. & ix. Val. Max. lib. i. cap. ii. Et illud, *Pinariorum & Potitios Herculis sacerdotes* glossema olet.

Sacra Herculea] *Herculanea* M. SS. *Herculana* Paris. & Colon. & mox, *cum plebe.* iidem *Sampnitas* scribunt, & *Brundisium* cum tertia vocali in secunda syllaba: non multo post iidem, *solus omnium*, & *tractaretur* non *ageretur*, præferunt. vulgata tamen lectio servanda.

MACHANEI.

Appius Claudius Cæcus] constat, Livio, Suetonioque testibus, Clausios à Sabinis Romam migrasse, inde Claudios dictos, quorum

unde cæcatus est: gens Potitiorum funditus periit. Ne [3] consulatus cum plebeis communicaretur, acerrimè [d] restitit. CCCLXXXVIII. Ne Fabius solus ad bellum mitteretur, [e] contradixit. CCDLVIII. Sabinos, Samnites, Etruscos bello domuit. Viam usque [4] Brundisium lapide stravit: unde illa Appia dicta. [f] CDXLI. Aquam Anienem in urbem [f] induxit.

3 Legendum ex Livio, *Ne Pontificatus & auguratus* libro decimo, vel potius, *Ne sacerdotia cum.*

4 Immo *Capuam usque lapide stravit.* Diodorus Siculus libro vigesimo. & Frontinus. M. SS. tamen *Brundisium lapide stravit.* De Aniene vide Notas auctoris.

SCHOTTI.

Ne consulatus] Hoc ad Appium Claudium Regillanum decemVirum referendum videtur, nam abhinc annis prope C. illud factum fuisse memoriæ proditum.

Appia dicta] Viarum omnium maxima fuit. De hac ita Sextus Julius Frontinus libro primo, de Aquæductibus: *Aqua Appia M. Valerio Maximo, P. Decio Mure Coss. anno* XX. (lege ex Fastis Capitolinis an. XXXI. & CDXLI. v. conditæ) *post initium Samnitici belli inducta est ab Appio Claudio Crasso Censore: cui postea Cæco fuit cognomen, qui & viam Appiam à porta Capena, usque ad urbem Capuam muniendam curavit.* Inde Brundisium usque munita est, ut docet Strab. libro quinto, Geograph. ἐστρωμένης μὲν ἀπὸ τῆς Ῥώμης μέχρι Βρεντεσίου. Libet in Pontii Paullini carmine ad Cytherium numeros etiam in Antverpiens. editione longe opt. corruptos, restituere:

Post hæc & ad nos pergere inceptat viam,
Qua sternit aggerem silex,
Cui muniter Appius nomen dedit.

Scribe

Muniter Appius cui n. d.

Aquam Anienem] *Appiam* libenter legerem ex Frontino de aquæductibus & veritate, vel *Claudiam* si libri paterentur qui *aquam Anienis* constanter scribunt. Vetus enim Anio in urbem deductus fuit primum, anno quadragesimo nonô post, quam Appia perducta est, à Curio & Fulvio Flacco Duum viris. Censor autem fuit anno CDXLI. App. Claudius, Crassus in Capit. tabulis dictus, cum C. Plautio, quem Venocem appellatum scribit Frontinus lib. I. ob inquisitas aquæ venas. Aqua vero ab Appio collega in urbem perducta Claudia nominata est. Incidit in manus meas, cum hæc scripsissem, Aldi Manutii P. F. libellus De quæsitis per epistolam, percurri obiter & de aquis in urbem Romam olim influentibus ceterisque antiquitatis monumentis non pœnitenda legi. Utinam Frontinum, ut pollicetur, nobis det emendatiorem.

MACHANÆI.

rum familia duplex exstitit, *altera patritia, altera plebeia.*

Libertinos] Non ingenuos, ac nobiles: est enim ejus antitheton: erant autem servi publici Potitii: nam, qui ab Euandro edocti, antistites ejus sacri per multas ætates fuerant, quia invitati ad solenne Herculeum convivium, præsto adfuere, Pinarii autem extis adesis ad cæteram dapem venere, unde non vescebantur extis solennibus. Vergil.

Et

duxit. Censuram solus omni quinquennio obtinuit. Cùm de pace Pyrrhi g ageretur, & gratia potentum per legatum [5] Cineam pretio quæreretur: senex & cæcus lectica in Senatum latus, turpissimas conditiones magnifica h [6] oratione discussit. g CDLXXIII.

h *Ennius.* Quò vobis mentes. cet. *Qua Plutar. Pyrrho expreßit.*

5 *Cineam*] per ιωτα Græci scribunt. Munera autem non accipiebant continentes Romani. Plutarchus.

6 *Oratione*] Ennius: *Quo vobis mentes*, &c.

SCHOTTI.

Magnifica oratione] Quæ exstat apud Plutarchum in Pyrrho. meminitque Cicero Philipp. I. & ipse Appius orat. pro Cœlio, *Pacem*, inquit, *Pyrrhi diremi.* Versibus vero Ennius apud Cic. expressit,

Quo vobis mentes, recta quæ stare solebant
Antehac, dementes, sese flexere viai.

Sic enim legendum censeo. vulgati enim: *dementi sese flexere ruina.* Dicitur autem *mentes dementes* venustè, ut nuptiæ innuptæ, & Græcis γάμοι ἄγαμοι, &c. *quo viai* dictum ut Terentii illud *huic viciniæ*: & *eo loci* alii dixere. Ceterum de Appii eloquentia Cicero in Bruto, & Livius lib. x. *consultum juris & eloquentiæ* vocat.

MACHANEI.

Et domus Herculei custos Pinaria sacri.

Acerrime restitit] Quamvis obtinere non potuit. Creber autem est hic historicus in exornatione rhetorica similiter desinenti dicta, quando in eandem terminationem verba desinunt de qua vide abunde Ciceronem libro ultimo ad Herennium.

Fabius solus] sed cum Decio, qui deinde se devovit.

Viam] quæ Appia dicta est. Mar. *Appia quam simili venerandus in Hercule Cæsar.*

Brundisium] Urbs Apuliæ habens portum à Lucano in formam cervinam descriptam, inde Mesapiorum lingua urbi nomen.

Lapidibus stravit] quod Litostratum dicitur, ingrediente & latina dictione.

Anienem] inde ab eo Claudiam nominatam.

Pretio quæreretur] Affectabat Cyneas, ut rex Pyrrhus componendæ pacis causa in urbem reciperetur, quo dissuadente noluit.

35 PYRRHVS REX EPEIROTAR.

PYRRHUS Rex Epeirotarum paterno genere [1] ab Achille; materno ab Hercule oriundus, cùm imperium

1 Præpostere Lege, *paterno genere ab Achille, materno ab Hercule oriundus.* auctore Plutarcho.

SCHOTTI.

Materno genere] Præposterus ordo narrandi quem ipsi immutavimus. Vide Plutarchum in Pyrrho. Justinus lib. XVII. Achillis filium facit.

MACHANEI.

Pyrrhus] De cujus origine Plutarchum lege.

perium orbis [2] agitaret & Romanos potenteis videret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambigue respondit,

Aio te Æacida Romanos vincere posse:

a CDLXXII. *Vulg.* Aux. Tarentinis venit: bellum Rom. Hoc dicto in voluntatem tracto, a [3] auxilio Tarentinorum bellum Romanis intulit: Lævinum Consulem apud Heracléam elefantorum novitate b turbavit. Cumque

b CDLXXIII.

2 *Agitaret & Romanos*] Lib. M. SS.

3 *Auxilio Tarentinorum bellum Rom.*] Iidem. Alii: *auxilium Tarentinis: bellum Rom. intulit.*

SCHOTTI.

facit. Sed de his statuere melius liceret, si exstaret Comm. Timæi Siculi, quem Pyrrhi bellis præcipue dicavit, teste Halicarn. lib. I. Antiquit. Rom.

Aio te Æacida] Cicer. de Divinat. II. & inde Arnobius lib. ult. adversus gentes Ennii versum esse docet, & falsum, quod nunquam latine Pythius oracula reddiderit. Vide & Priscianum libr. XVIII. qui ὑπέρβατον appellat. Dialectici ἀμφιβολίαν.

Auxilio Tarentinis venit bellum Rom.] Quidam *Tarentis*. Vulgata hæc scriptura est m. ss. concisior, *aux. Tarentinorum bellum Rom.*

Apud Heracleam] *Heream* m. ss. & *Lævinium* scribunt, & post non longe *Lævinii exercitu* pro *Lævini*. Plutarchus in Pyrrho Αλβῖνον corrupte haud dubie pro Λαβῖνον vocat. Annales enim Consulares Romæ effossi P. Valerium Lævinum & T. Coruncanium Consules ejus anni CDLXXIII. faciunt. Idem Heracleam & Pandosiam ad flumen Sirim in Campania collocat, & Frontinus lib. IV. Orosius vero lib. IV. cap. I. *Lyrim* fluvium appellat, qui per *i* scribi debet. Ptolemæus enim, Strabo, & Dionysius Λεῖρις aut Λῖρις, semper, nunquam Λύρις efferunt: Poëtæ adhæc producunt.

Eleph. novitate turbavit]. Plinius lib. VIII. cap. VI. Vegetius lib. III. cap. XXIV. Alii *fugavit*. verum modestius *turbavit* dixit, quod terrorem injicere & perterrefacere significat. L. Annæus Seneca lib. I. de hac Tarentina pugna: *Tam atrox fuit, ut Ferentana turma præfectus Obsidius invectus in regem, turbaverit, coëgeritque projectis insignib. prælio excedere.* Elephantos autem boves Lucas Plinius ibidem appellat, & Varro libro sexto de L. Latina, quod in Lucania primum visi Romanis. & Ausonius Tetradio:

Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, ut Lucas boves,
Olim resumto præferoces prælio
Fugit juventus Romula?

Lactantius de opificio, capite tertio: *Potest ne igitur aliquis, cum videat etiam boves Lucas cum immanissimis corporibus servire homini, queri de opifice rerum Deo?* ubi de vetere cod. glossema *vaccas* primus sustulit Erasmus. Meminit & Claudianus Mamertus lib. 2. de statu animæ cap. XVIII.

MACHANEI.

Apollinem] Delphicum: Aio te Æacida, de qua rhethoricos consule, qui dicunt Amphibologiam: quia oraculum aliter intellegebat ipsum victum iri.

Tarentinis] Quibus indictum erat bellum quia spoliaverant mercatores

Cumque Romanos adversis vulneribus occisos videret, Ego, inquit, talibus [c] viris brevi orbem terrarum subigere potuissem. Amicis gratulantibus; Quid mihi cum tali victoria, inquit, ubi exercitus robur amittam? Ad vicesimum ab urbe lapidem castra posuit: Captivos Fabricio gratis [d] reddidit. Viso [e] Lævini exercitu, eandem sibi ait adversus Romanos, quam Herculi adversus hydram, fuisse fortunam. [4] A Curio [f] & Fabricio [g] superatus, Tarentum refugit: in Siciliam trajecit. Mox

c Militibus *lib. scr. &* subire.
d CDLXXIII.
e & CDLXXV. *fort.* Viso iterum Lævini exerc.
f CDLXXVIII.
vide Notas.
g CDLXXV.

4 Leg. *à Fabricio & Curio superatus.* ex temporum serie.

SCHOTTI.

Talibus viris] V. L. signanter *tal. militibus*, & *subire* non *subigere*. Plutarchus secunda pugna ad Asculum dixisse hoc refert. Eutropius lib. II. ac Plutarchus Preneste milliari ab urbe octavo decimo venisse scribit. Florus à nobis stat.

Quid mihi cum tali] Orosius respondisse ait: *Næ ego si iterum eodem modo vicero, sine ullo milite revertar.* Mox *gratus reddidit* mss. pro *gratis*.

Eandem sibi ait] Cineæ oratori ad Pyrrhum tribuit dictum hoc Plutarch. in Pyrrho.

A Curio & Fabricio] L. Annæus hos quoque malè conjunxit: constat tamen ex magistratuum triumphorumque Rom. tabulis in foro Romæ erutis, collegas minime fuisse. C. enim Fabricius Luscinus cum Q. Aimilio Papo annis duobus post Lævinum manum cum Pyrrho conseruit victorque rediit anno V.C. CDLXXV. M'. Curius Dentatus III. cum L. Corn. Lentulo Consul anno pòst quincto, (secundum Orosium lib. IV. c. II. sexto ut Plut. quarto ut L. Florus est auctor) de Pyrrho triumphavit CDLXXVIII. Cum vero Tarentum pulsus est, P. Sulpicius & P. Decius Coss. fuere anno CDLXXIV. pòst non longè *confugit* & *trajicit* legitur in aliis, deinde, *relata est*, eximie, vulg. *elata est*, & *relatum corpus* m. ss. non *delatum*.

MACHANEI.

catores Romanos atque legatos lotio asperserant.

Heraclea] urbs inter Apuliam & Metapontum. & Siciliam, ab ipso Hercule dicta qui Græce Ηρακλῆς dicitur.

Elephantorum novitate] qui Romanos contriverunt equos.

Lævinum] mendosa est apud Plutarchum dictio Αλβῖνον.

Exercitus robur] nam optimos certe ex amicis, & ex ducibus, & quibus maxime fidebat amisit.

Captivos Fabricio gratis dedit] cognita magnanimitate illius, quando pecuniam à rege capere noluit, hoc tamen pacto dati sunt, ut si pax non fieret, postquam cum parentibus & domesticis Saturnalia peregissent, ad eum reverterentur.

Hydra] eadem & excedra est, quæ secundum fabulas, diversa gerebat capita, historice aqua fuit; cum Hercules occlusisset rivum, enascebantur alii, nam ὕδωρ, αἶθος aquam significat: ita Pyrrhus finito uno prælio Ro. alia experiri cogebatur.

Tarentum] Urbs est Apuliæ à Tarante Neptuni filio dictum.

Mox in Italiam Locros regressus, pecuniam Proserpinæ avehere tentavit: sed ea [5] naufragio [h] relata est. Tum in Græciam regressus, dum Argos oppugnat, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum regem Macedoniæ delatum magnificè sepultum.

h Vulg. elata est.

* Fabricius.

* Non est in vulg. sed in V. c. Pulm. Eadem leguntur in Eutropii lib. 2.

PYRRHUS cùm secundo prœlio à Romanis esset pulsus Tarentum, interjecto [a] anno contra Pyrrhum Fabricius missus est: qui prius [b] inter legatos solli-

a CDLXXV.
b CDLXXIII.

5 *Naufr. relata*] Ll. vett. & Livius XXIX. jussu Pyrrhi relatam scribit.

SCHOTTI.

Mox in Italiam] credidi aliquando leg. *Mox in Italiæ Locros*. quod sint & in Sicilia & alibi Locrenses, teste Strabone lib. XX. & Servio in II. & III. Æneid. De Proserpina Locrensi Lactantius lib. II. c. VIII.

Et dum Marsos oppugnat] vitiose quidam reperta eadem litera m. recte *Argos*. Polyænus enim l. VIII. Stratagem. virtutes mulierum laudans Argivam Pyrrhum interfecisse ait. Porro Justinus saxo interfectum narrat: Plutarchus tegula de muro jacta. ut noster, quam κεραμίδα nominat & Strabo lib. VIII.

Caput hoc integrum à m. ss. est in quis eadem littera scriptum inveni. In tertio ad oram erat adjectum tamquam prætermissum. Certe mihi non fit verisimile prætermissum ab auctore tantum virum, præsertim cum proxime illius meminisset, & suo more vitas subjicere soleat. Non ignorabam in Eutropio eadem fere legi, verum hic ne à nostro mutuatus sit, an contra, quis ausit pronunciare? Paullus enim Diaconus ut Festum Pompejum transcribendo corruperat, ita & Eutropium augendo contaminarat, ut quæ Eutropii essent dijudicare vix posses: immo Eutropium amplius appellandum esse negares. Notabimus quædam.

Secundo prælio] anno V. C. CDLXXIV. ducibus P. Sulpitio Saverrione, P. Decio Pyrrhico Coss. quorum hic in pugna cecidit, teste Cicer. 2. de Finibus. Rex vero ex altera parte vulneratus est: de XX. millibus dimidia pars exercitus amissa: apud Romanos quinque millia desiderata. Frontinus lib. 2. & Eutropius.

MACHANEI.

Locri] Siciliæ oppidum est, & si in Italia, etiam plures exstitere, nam & Locros apud Strabonem quinto ac sexto reperies Naritios, Epizephyriosque & Ozolas.

Pecuniam avehere] Valerius Max. de neglecta religione: *cum onustus nefaria præda navigaret, vi subitæ tempestatis tota cum classe vicinis deæ litoribus elisus est, in quibus pecunia incolumis reperta, sanctissimi thesauri custodiæ restituta est.*

Ictu tegulæ] hasta percussus per thoracem, cum in percussore telum adegisset, mater forte desuper cum ceteris fœminis pugnam spectabat, quæ cognito filii periculo, & ob id formidans, ambabus manibus sublatam tegulam in caput Pyrrhi dimisit. Plura à Plutarcho in vita ejus excerpe.

sollicitari non poterat quarta regni parte promissa. Cùm vicina castra ipse, & Rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quidquam pollicitaretur: Quem Fabricius [c] vinctum reduci jussit ad dominum, Pyrrhóque dici, quæ contra caput ejus medicus spopondisset. Tum Rex admiratus eum, dixisse fertur: Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam Sol à suo cursu averti posset.

c *Vide Agell. lib.* III. *cap.* IIX. *Cicer.* I. *Offic. ceteros.*

SCHOTTI.

Solicitari non potuit] Vide Val. Max. lib. IV. cap. III. Agellium lib. I. cap. XIV. Justinum l. XVIII. & Frontinum lib. IV. cap. III.

Vinctum reduci] Val. Antias Timocharum regis amicum venisse dicit: Quadrigarius Niciam familiarem non medicum: quem Niciam corruptè opinor appellat Ælianus *Cineam* lib. XII. ποικίλ. ἱστ. Vide Agellium lib. III. cap. IIX. Plutarchum in Pyrrho & Apophtheg. Valerium lib. VI. Cicer. I. Offic. Justinum lib. XXIII. Senecam Ep. 120. & Ammianum lib. XXX.

36 *DECIVS MVS.

* De Volsiniis. *Vulg. lib.*

Volsinii, Etruriæ nobile opidum, luxuria pæne perierunt: Nam cùm temerè servos manumitterent, [a] dein [1] in curiam legerent, consensu eorum oppressi. Cùm multa indigna paterentur, clàm Româ

a *Vulg.* dum in c. l. c. servorum.

1 *Dein in curiam.*] M. SS. Fortè. *dum temere servos man. dum in curiam leg. consensu eorum oppreßi.*

Dum in curiam] antiqua lectio, *dein curiam*, unde feci *dein in curiam.* Præpositio omissa quod repeteretur. Si quis tamen legat, *dum temerè ser. man. dum in Curiam.* facilè patior. mox *consensu eorum* ex iisdem scripsimus, addidimusque *Supervixit* unde *aut* factum erat. Sic enim habent m. ss. *Decius lib. o. supervixit, necavit in carcere, aut dom.*

SCHOTTI.

Volsinii] variant in scribendo libri omn. Ex impressis quidam *Volsini*. m. ss. *Vulsinia*. & mox *periit*. ut hoc opidi, *Vulsinii* populi nomen sit, unde Ann. Florus, *Volsinii opulentißimi Etruriæ populi*. *Vulsinii* autem tetrasyllabum in marmoribus Romanis, unde *Vulsinienses*. à *Vulsinis* vero *Vulsinenses* seq. æpite quidam scripserunt. Strabo & Ptolemæus Οὐολσίνιον opidum appellant quinque syllabis. Nec defuere, qui *Volscinios* nominarent, quasi à Volscis oriundos.

MACHANEL.

Volscini] Etruriæ populi.

Luxuria] omnium rerum superfluitas dicitur. Quod ille indicavit signate: *Luxuriam fugito simul & vitare memento.*

Manumitterent.] i. liberarent, quasi extra manum in potestatem emitterent.

b CDXXCIIX. Romā auxilium petierunt. Missusque [b] Decius [c] [2] Mus
c *Alii* Decimus. *Vulg.* Decius Muræna. *Valerius, Tacitus, Suet. Frontinus. Vide Not.* mox libertinos [d] [3] omneis superavit, in carcere necavit, aut dominis in servitutem restituit.
d Omnes aut in carc. *Sic Vulg.*

2 *Mus*] Alii, alii *Decimus*, absque *Muræna*.

3 *Omnes superavit, in carcere necavit.*] M. SS. Superati autem sunt & de iis triumphatum à M. Fulvio. Porrò capitis ἐπιγραφὴν ex M. SS. mutavi, & Romanum nomen cum libri titulo magis quadrat.

SCHOTTI.

Decius Mus] sic Mediol. impresserat, nam vulg. malè *Murena*. vel *Muræna* ut Gryphius. In uno scr. *Mus* afuit, in altero *Decimus*, erat & ἐπιγραφὴ talis. At annales Capitolini hoc anno CDXXCVIII. Cons. hoc nomine negant fuisse. L. Annæus lib. I. cap. XXI. & de Græcis Zonaras, Q. Fabium Maximum Gurgitem tertium Consulem L. Mamilii Vituli collegam ei bello præficiunt, in quo vulnere accepto periit. Insequenti vero anno finem ei imposuit & triumphavit de Vulsiniensib. M. Fulvius Flaccus. Labor itaque ut in occisi Fabii locum missum, aut utriusque Consulis legatum in eo bello multa præclare gessisse cum Vineto credam. Zonaras enim Consulem alterum mortuo Fabio supplicium de servis sumpsisse & opidum evertisse ait, quem Decium fuisse liceat divinare. Cicero tamen Tuscul. III. P. Decium Murem exemplo patris avito se bello Tarentino devovisse. Vide aliam belli istius causam apud Plinium libro XXXIV. cap. VII. Notandum & illud Tiberium Coruncanum quindecim ante annos de iisdem populis triumphasse testibus Capitolinis triumphis.

MACHANEI.

Dec. Murena] à vivariis murenarum piscium primus in ea familia cognomen meruit. Martialis: *Quæ natat in Siculo grandis murena profundo.*

37 APPIVS CLAVDIVS CAVDEX.

APPIUS Claudius victis [1] Volsiniensibus, cognomento [2] Caudex [a] dictus, frater Cæci fuit. Consul

a *Seneca de brev. vitæ. cap.* XIII.

1 *Carthaginiensibus.* Lib. qu. & Seneca in epistolis.

2 *Caudex dictus.*] M. SS. Seneca de brevitate vitæ cap. XIII. explicat. Jo. Greionius hæc ita ordinabat. *Appius Claudius cognomento Caudex. Is victis à M. Fulvio collega Vulsiniensibus, Consul ad Mamertinos liberandos.* A. V. C. CDXXCIX.

SCHOTTI.

Appius Claudius] Jo. Greionius sic ex historia locum tentabat: *Appius Claudius cognomento Caudex. Is victis à M. Fulvio collega Vulsiniensibus consul ad Mamertinos liberandos* &c.

Victis Vulsiniensibus] *Karthaginiensibus* alii, quam lectionem Seneca in episto. videtur confirmare. *Vulsinienses* retineo ex Zonara.

Caudex] M. ss. librorum ea scriptura est, & *Caudicis* format. Colinæus & vulg. *Caudax Caudacis* non recte. liber antiq. *Caudex dictus.* alii *frater dicti Cæci fuit*, quod ante ejus meminisset. Unde autem *Caudex* dictus vide Senecam philos. de brevitate

MACHANEI.

APPIUS CLAUDIUS *Caudex* vel *Codex* utrumque ut *plaustrum plostrum.* est autem id dictum lignum

sul [b] ad Mamertinos liberandos missus est, quorum arcem Carthaginienses & Hiero rex Syracusanus obsidebant. [3] Primò [c] ad explorandos hosteis fretum piscatoria navi trajecit, & cum duce Carthaginiensium egit ut præsidium arce deduceret. Rhegium regressus, quinqueremem hostium copiis pedestribus cepit: [d] [4] ea legionem in Siciliam traduxit. Carthaginienses Messa-

b CDXXXIX. PRIMUM BELLUM PUNICUM.

c M. ss. Primus.

d phalangem in Sic. Vulg. M. s. I. eaque legationem.

3 M. SS. *Primus* & inf. *Hieronem prælio*.

4 *Phalangem*] *ea legionem in Siciliam*. M. SS. lib.

SCHOTTI.

vitate vitæ cap. XIII. Et *cudicaria* vel *caudicaria naves* apud Nonium è Varrone & Salustio. Infrà vero *primus* legunt non *primo*. De Mamertinis vide Sext. Pompeium lib. XI. de verb. significat. ex Alfio lib. I. belli Carthaginiensis.

Phalangem in Sicilia] vulgata ea lectio. scripta & Mediol. *Legionem*. Corruptè vero nonnulli *legationem*. Forte supra adscriptum erat, *phalangem* quæ quoniam vox rarior, utpote Macedonica, teste Q. Curtio, in contextum potius recepta. Hoc autem differunt quod phalanx octo hominum millia contineret: legio non amplius quàm sex millibus constaret, florente maxime Rep. à Mario primum conscripta.

MACHANEL.

gnum crassioris materiæ: inde caudicariæ naves dictæ. Salustius: *Quædam ibi naves codicariæ per hiemem fabricatæ occulte aderant.* debet autem legi; *victis Carthaginiensibus cognomento Caudex* testimonio Senecæ in epistolis scribentis eum primo Punico bello victis Carthaginiensibus classe, id meruisse cognomen; quod & Lucius Florus in Livii epitomis iis verbis innuit: *Origo Carthaginiensium, & primordia urbis referuntur; contra quos, & Hieronem regem Syracusanorum auxilium Mamertinis ferendum censuit senatus. Tum primum mare equitibus Romanis transgressis adversus Hieronem sæpius bene pugnatum.*

Mamertini] Polybius: Claudius Consul traducere copias in Siciliam, & Mamertinis opem ferre jussus profectionem parabat: Mamertini autem de populi Romani decreto certiores facti, Carthaginiensem præfectum, qui in arce positus erat, circumsistunt, una cum præsidio dejiciunt, post liberius Consulem Romanum per litteras vocant Mamertini. De quorum vino Martialem in distichis lege: *Amphora Nestorea Mamertinaque senecta.*

Nave] lembo.

Rhegium] urbs est Siciliæ dictum à ῥήγνυσθαι. i. frangere auctore Strabone, nam quondam Italia conjuncta existente Siciliæ inde convulsa fuit, ac remansit hæc urbs in Sicilia.

Quinqueremem] à quinto ordine sedilium, in quibus remi ducebantur, ut biremes. Verg: *Hæc loca vi quondam, & vasta convulsa ruina (Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas) Dissiluisse ferunt, cum protinus utraque tellus Una foret, venit media vi pontus, & undis Hesperium Siculo latus abscidit; arvaque, & urbes Littore diductas, angusto interluit æstu:* & reliqua.

Messana expulit. Hieronem prœlio apud Syracusas in
e CDXC. deditionem [e] accepit: qui eo periculo territus, Romanorum amicitiam petiit, iisque posteà fidelissimus fuit.

SCHOTTI.

Hieronem prœlio] Sic m. ss. ad unum & vulg. *Hieronem regem.* Jam enim obliti erant prioribus aliquot versibus regem appellatum. Lege Polybium belli Punici scriptorem prudentissimum, qui ab his diversa nonnihil narrat.

MACHANEI.

Messana] à quibus Messalæ. Martialis: *Hunc Numidæ faciunt, illum Messana superbum.*

Hierona vicit.] Polybius: nec Hieron quidem detrectavit certamen, sed obviam Consuli egressus acie structa dimicavit: pugnatum est aliquamdiu æquo Marte, tandem vero prælii exitus fuit, ut Romani victores magna parte hostium cæsa Regem nudatum pene omnibus copiis usque in castra prosequerentur.

Syracusa] Metropolis Siciliæ urbs quidem amœnissima exstitit.

38 C. DUILIUS.

[1] CAIUS Duilius primo Punico bello dux contra
a CDXCIII. Carthaginienses [a] missus, cùm videret eos multum

1 *Caius Duilius*, in Fastis vocatur.

SCHOTTI.

De nomine rursum disserendum, tametsi quidam stolidè hæc rideant, aut supervacanea jactent, homines nescio quibus occupati. Video itaque cum Lernæo angui rem esse, ut Herculi, quòd resecto uno alterum mendum repullulet. *Cn. Duellium* qui vocant contra librorum, Lapp. Fastorumque Rom. fidem faciunt. *Duillio* scribunt cod. Antverpiæ olim excusi, propius veritatem. Paris. nescio quamobrem *Duillo* trib. syllabis idque perpetuo, ut non operarum injuria accidisse putem. Scribe *C. Duilius* simplici lambda, sequens Capitolinos illos Fastos Romæ magno Antiquitatis, historiarumque bono repertos. & Pet. Ciaconium Toletanum, Notis ad rostratam C. Duilii columnam quæ in Capitolio hodieque spectatur, & ab illo instaurata est. Ex iisdem *Carthaginienses* sex syllabis à dandi casu, ut & Priscianus lib. IV. monet & Ennii auctoritate confirmatur. Servius autem in I. Æneid. Virgilii à Charta derivat. quomodo *Chartago* scribendum. Non sequor. Solinus enim ca. XXX. Polyhist. *Carthada*, inquit, *Phœnicum lingua significat novam civitatem: mox verso sermone Carthago appellata urbs, & Dido Elissa.*

MACHANEI.

Cneus Duellius] Lucius Florus libro decimo septimo ita infit: *Duellius Consul adversus classem Pœnorum prospere pugnavit, primusque omnium Romanorum ducum navalis victoriæ duxit triumphum. ob quam causam ei perpetuus honor habitus est, ut revertenti à cœna tibicines canerent, & funale præferretur.* Quod autem hic ait Cornelius de Hierone, confirmat idem Florus & Polybius Hieronis exitu: Ita tandem vero pax Hieroni iis ferme conditionibus data est, & post eam pacem Hiero in populi Romani tutela usque ad finem permansit, felix omnium Græcorum,

tum mari posse, classem validam fabrefecit: &, [2] [quas corvos vocavere], manus ferreas cum irrisu hostium primus [Abest in m. ss.]

2 *Quas, corvos vocavere,*] Abest in M. SS. omn. Vide Notas.

SCHOTTI.

Classem validam fabrefecit] Medio. *fabricavit*. Sic autem locum emendandum amicus quidam meus ope libro. vett. putabat: Correctio enim illa, quæ in vulgatis legitur, in scriptis abest. *classem (magis) validam (quam decoram) fab.* Quis enim, inquit, in re bellica, classe, aut pugna pulcritudinem requirat? nisi forte armis fulgidus exercitum, navibus, aplustris, ceterisque rebus ornatis potius quam confirmatis victoriam metiatur? ut Antiochus ille, cui Annibal illa Romanis etsi avarissimi sint, satisfactura lepide respondit. Agell. etiam lib. v. Noct. Attic. Mihi tamen correctio illa non inanis videtur, quod classis Romana rudis erat ac impolita, & firmitate trabium gravis & tarda: argumento est celeritas comparatæ classis, cum intra sexagesimum diem quàm arbores cæsæ erant. CLX. navium classis in ancoris stetit. Ann. Seneca lib. 2. Rom. hist. Naves autem erant rostratæ, quas Liburnas vocant. Eutropius. Vegetius tamen lib. IV. cap. XXXIII. post Augusti ad Actium victoriam, primum à Romanis usurpatas Liburnicas ait. Quæ parenthesi inclusi in quib. l. absunt. Illud, *cum irrisu*, alii *risu*. sic in Mediol. conceptum erat, *primus omnium cum irrisu hostium instituit. Sic inter* &c.

Manus ferreas] vide Frontinum lib. II. cap. III. Stratagem. & Polybium lib. I. Variis enim nominibus à vett. appellantur ferramenta quæ in proximam navem retinendi caussa injiciuntur. *Manus ferreas* quoque appellat Cæsar de bello civili II. Livius lib. XXVI. & XXXVII. ab V. C. Plinius lib. VII. cap. LVI. & Qu. Curtius lib. IIII. Livius lib. XXX. sic: *Postremo asseres ferreo unco præfixi (harpagones vocant milites) ex Punicis navibus injici in Romanas cœpti.* Vide Joan. Brodæum lib. II. capite XXX. Miscell. & Gyraldum ac Baysium in Navigiis.

MACHANEI.

eorum, fortunatusque regnavit. Idem inibi scribit: Hannibal dux Pœnorum victa classe, cui præfuerat, a militibus suis in crucem sublatus est.

Corvos] idem: huic igitur parti metuentes Romani, quo ludificandi facultatem præripiant hosti, corvos, quos possent revocare, singulis aptant navibus. Ea fuit machina in hunc modum structa: ligneum robur in prora destinabatur, longitudine quatuor ulnarum, latitudine vero trium palmorum. Super id robur tabulæ inhærentes scalas conficiebant, quarum erat latitudo pedum quatuor: longitudo ulnarum sex: hæ rursus ab utroque latere genu adusque munitæ erant, in harum vero extremo ferrum erat in mallei formam acutum, annulusque insuper fune illigatus imminentem machinam sustentabat: ut ergo adhærebat hostium navis, laxato fune scalæ dimittebantur, ferrum pondere ac vi roboris super hostilem navem delapsum figebatur. Adagium vetus, hic corvus est. i. impudicus. nam vulgus corvos ore coire putat. Mar. *Corve salutator, quare fellator haberis?* &c, nec minus, trahi posset hoc proverbium pro rapaci homine, secundum illud Græcum, βωμολόχος τις κόλαξ. *corvus aris* (de quo superius in Romulo diximus) *insidians.* Profecto illud, nullum animal corvo obliviosius; verum habetur.

primus instituit, quibus inter pugnandum hostium [3] naveis XXX [b] apprehendit, XIII. mersit, qui victi & capti sunt. [4] Annibal [c] dux classis, Carthaginem fugit, & à Senatu quæsivit quid faciendum censerent. Omnibus, ut pugnaret, acclamantibus: Feci, inquit, & victus sum: sic pœnam crucis effugit. Nam apud Pœnos dux malè re gesta puniebatur. Duilio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente [d] tibicine, à cœna publicè rediret.

b *Sic ex m. s. edendum curavi.*
c *Vulg.* Himilco dux.
d *Cicero, Catone & Valer. lib.* 3. *cap.* 3.

39. [1] A. ATI-

3 *Naves XXX. apprehendit, tredecim mersit.* Amplius libb. vet.

4 *Himilco dux*] *senior Hannibal* vocatur Orosio libro IV. cap. VII. *superior Hannibal* Valerio lib. VII. cap. III. Polybio & Zonaræ *Gisgonis filius:* alter *Amilcaris F.* Eutropius tamen lib. II. *Annonem appellat.*

SCHOTTI.

Naveis] *triginta* accessit ex m. ss. tribus, ut illud: XIII. *mersit*, quod & Eutropius confirmat, & Orosius libro quarto, capite septimo: nisi quod unam & triginta naves numeret. In quibusd. m. ss. XIV. est: addit idem VII. *Millia hostium cepit, tria occidit*; quomodo illud, *qui victi & capti sunt*, explicari de hostibus debet. Polybius lib. I. Pœnos in hoc prœlio L naves amisisse tradit.

Himilco dux] lego, *Annibal* ex Mediol. illo vetust. & Val. Max. lib. VII. cap. III. tametsi rem aliter paullo narret. Fuit autem Gisgonis filius ut Polybius & Zonaras appellant, Orosius seniorem Annibalem vocat. Pœnus & ipse, sed dux infelix I. Punico bello. Himilconis nulla hic mentio. Judicent docti. Infrà: *classis Carthaginiensium fugit.* Paris. &, *à cæna publica* libri vetusti, neutrum satis placet.

Pœnam crucis effugit] aliter paulo hæc narrat Orosius libro quarto, capite octavo: qui quod infeliciter pugnasset à suis lapidibus coopertum interiisse scribit. Polybius verò & Epitome Liviana lib. XVII. à suis militibus in crucem suffixum referunt. vide Marcellinum lib. XVIII. de more Burgundionum in puniendis regibus, qui non satis prospere pugnassent.

Prælucente funali] Cicero Cat. majore: *C. Duilium M. F. qui Pœnos classe primus devicerat, redeuntem à cæna sæpe videbam puer: delectabatur crebro funali & tibicine, quæ sibi nullo exemplo privatus sumserat.* Sic enim rectius legi quam *cereo funali* quod ex Val. Max. lib. & cap. III. quidam reposuerant, Car. Langius docuit, vir si qui alius, emendandis auctorib. natus, nuper immatura morte præreptus: numquam enim matura mors eorum qui bene de R. P. mereri student. Idem autem refert de Duilio L. Annæus Florus hist. Romanæ lib. II. & Epitomar. T. Livii auctor lib. XVII. aliique. Plinius lib. XXXI. cap. I.

MACHANEI.

Funali] i. cereo è funibus contexto.

39 [1] A. ATILIUS CALATINUS.

Atilius Calatinus dux Romanorum adversus Carthaginienseis [a] missus, ex maximis & munitissimis civitatibus, [b] [2] Enna, Drepano, Lilybæo, hostilia præsidia dejecit. Panormum cepit. [3] [Totam Siciliam [c] pervagatus, paucis navibus magnam hostium clas-

a CDXCI.
b Vulg. AEtna.
c CDXCVI. sed ἀνιστορητως. ut alias sæpe. Cognomines duo fuere: quæ res sæpe doctos fefellit.

1 *A. Atilius Calatinus Consul adversus*] ita forte leg. ex Fastis videatur.

2 *Enna*] omnino leg. Siciliæ urbs.

3 *Totamque*] μνημονικὸν ἁμάρτημα rursum, vel deceptus in nominis cognatione: pertinet enim ad C. Atilium Regulum insequentis anni Consulem.

SCHOTTI.

Calatinos à calando dictos docet Fulvius Ursinus Romanus Notis ad orat. Cic. pro P. Sextio.

Ex maximis] vulgati sine præpositione. L. Ann. Florus: *Fere omnia præsidia Pœnorum Agrigento, Drepano, Panormo, Eryce, Lilybæo detraxit.*

Enna] vulg. *AEtna*. q. *Aena* subjiciunt: In uno m. s. *Herna*, in Mediol. *Aenna* scriptum reperi. Strabo lib. VI. & Stephanus sine diphthongo. *AEtna* autem etiam urbs in Sicilia est Plinio tertio & quarto libris.

Totamque Siciliam pervag.] &c. μνημονικὸν ἁμάρτημα priscis scriptoribus familiare. non enim ab A. Atilio Consule, sed insequentis anni CDXCVI. C. Atilio Regulo prælium navale pugnatum est. Fefellit auctorem, & nominis & temporum affinitas. L. Ann. Florus male Dictatorem ait fuisse. Illud quod extremo cap. de triumpho dicitur ad eundem Caium puto pertinere. Navalem enim egisse in Fastis Capit. scalptum video probaturque auctoritate P. Orosii, Zonaræ, & Polybii. Hinc Plinius triumphalem aratorem appellat, Valerius triumphalis currus habenas eum tractasse tradit. Primus in sua gente Serranus dictus quod serentem in agro lictores, qui ad magistratum vocabant, invenissent. Cicer. pro Roscio. Val. lib. IIII. Plinius lib. XVIII. Appuleius in Apologia. Triumphi tamen iidem Capitolini, etiam de Calatini triumpho ejusdem anni de Pœnis loquuntur.

MACHANEI.

Attilius Calatinus Aena] urbs est Siciliæ ad differentiam Ætnæ montis. Valerius Maximus: de cultu deorum, Aenam, quam ejus sacra inde orta credebant, quindecim viros ad eam propitiandam miserunt, licet alii etiam æthnam legant.

Drepanum] urbs in modum falcis (nam δρέπανον Græci falcem dicunt) famosa est Anchisæ morte.

Lilybeo] triquetra Sicilia habet Pelorum Italiam versus, Pachynum Græciam, Lilybæum Aphricam. Panormum oppidum, unde Panormitano Juris consultissimo perductio. Florus inquit: *Attilius Calatinus Consul, cum in locum iniquum à Pœnis circumsessum temere venisset, Marci Calpurnii Tribuni militum virtute & opera evasit, qui cum trecentis militibus eruptione facta hostes in se convertit.* Polybius: Nactique in medio hostes frequentes, eorum naves plenas capiunt, reliquæ in littus adactæ franguntur. Romani tribus maximis præliis hostibus superatis ubique victo-

d M. ff. 2. Catinam vel Cathynam al. Ccecinam. classem, duce Amilcare, superavit.] Sed cùm ad [d] Camerinam ab hostibus obsessam festinaret, à Pœnis in angustiis clausus est, ubi Tribunus militum Calpurnius [e] Flamma acceptis [4] trecentis sociis in superiorem locum evasit, Consulem liberavit: ipse cum trecentis pugnans cecidit: posteà ab Atilio semianimis inventus est. Senatus magno postea terrori hostibus fuit. Atilius gloriose [f] triumphavit.

e *Livius* 21. & 22. *Agell.* 3. cap. 7. *Plinius* 22. cap. 6.
f CDXCVI.

4 *Trecentis sociis*, scripti libri.

SCHOTTI.

Ad Camarinam] m. ff. fere *Cathynam* vel *Catinam*. Paris. inde scribit, *ad Cecinam hostibus obsessam*. *Camarinam* lib. vett. scribunt prima vocali in secunda syllaba, & Græci Strabo, Stephanus, Polybius: Vide Servium in III Æneidos: *Apparet Camerina procul* &c. & Erasmi Chiliades.

Calpurnius Flamma] sic à Livio quoque lib. XXI. Tribunus nuncupatur. M. prænomen in Liviana epitoma cap. VI. & in Plinio lib. XXII. M. Cato in Origin. *Q. Ceditium* vocat: Cl. Quadrigarius Annal. III. *Laberium*. tu lege Agell. lib. III. cap. VII. ubi cum quadringentis militibus in hostem pugnasse Tribunum refert ex Catone illo. Vide & Frontinum lib. I.

Sociis] ex m. ff. est, & qui sequitur orationis ambitus aliter paullo à nobis interpolatus ex libris antiquis.

MACHANEI.

victoria potiti fuerunt; fractæ sunt in his prœliis Romanorum naves quatuor & viginti, Carthaginiensium vero supra triginta, plena autem nulla à Carthaginiensibus capta, ipsorum vero quatuor & sexaginta Romani plenas cepere.

40 M. ATILIUS REGULUS.

a CDXXCVI. b CDXCVII. [1] Marcus Atilius Regulus [a] Consul, fusis Salentinis triumphavit: primusque [b] Romanorum

1 *Sallentinis*] geminata liquida Fasti, & *Atilius* simplici tau.

SCHOTTI.

Fusis Salentinis] liquida repetita scribunt Fasti Capit. & m. ff. o.

MACHANEI.

Atilius Regulus] de quo Florus epitome decima septima plura scribit: *conquestum esse in Senatu Regulum per litteras, quod agellus ejus à mercenariis devastaretur.*

Salentini] populi sunt Apuliæ. Vergilius: *Et Salentinos obsedit milite campos, Lyctius Idomeneus.* Addit Polybius. Per hæc tempora apud Bagradam fluvium castra habens Marc. Atilius serpentem horrendæ magnitudinis apud ripas ejus fluminis stabulantem balistis, & catapultis oppugnatum occidit, cujus postea corium Romam delatum viginti pedum longitudinem habuisse, quidam memoriæ prodiderunt.

rum ducum in Africam classem trajecit: [c] [2] ea quassata de Amilcare naveis longas treis & sexaginta accepit. [3] Opida ducenta, & hominum [4] ducenta millia cepit. Absente eo, conjugi & liberis ob paupertatem sumtus publicè dati. Mox arte Xanthippi Lacedæmonii mercenarii militis captus in carcerem missus. Legatus de permutandis captivis Romam [d] missus, dato jurejurando,

c *Vulg.* quassatas duce Hamilc.

d DII.

2 *Ea quassata, de Amilcare naveis longas treis & sexaginta cepit.*] scripta lectio & sup. *classe trajecit.*

3 *Opida*] simplici p scribo, juxta Analogiam ab ope, & Varronem, Ciceronem libro II. de Gloria, alios denique libros vett. qui & *Xantippi & mercennarii* duplici nn. præferunt.

4 *Ducenta*] forte *vicena* aut *tricena* leg.

SCHOTTI.

Classem trajecit] *classe trajicit* m. ss. quomodo nono ab hinc cap. locutus est. C. Tacitus C. Duilium primum facit qui in Africam trajecerit. Ex iisdem mss. corrige, *ea quassata de Amilc.* vulgata enim *quassatas duce Hamilcare* falsum sensum continet, si ipse Latine intelligo. Eutropius enim & de Græcis Polybius Romanos XXII. naveis amisisse, hostium vero LXIIII. depressisse, partim cepisse, diserte ait. Quod sequitur ἀδύνατον videtur: Idem enim septuaginta treis duntaxat urbes in fidem Rom. acceptas refert. Orosius vero lib. IV. cap. VIII. *oppida octoginta in ditionem cessere Romanis, cæsa XVII. M. capta V. M. elephanti XVIII. abducti.* & L. Ann. Florus lib. II. *trecenta & amplius castella vastata.* Fides sit penes auctores; nec mirum victos eos & captos, qui vincendo defatigarentur. In reliquis vestigiis veteris scripturæ mendum aut potius mendacium prodigiosum odoratus sum: Ego *vicena millia hom.* aut *tricena* scripsisse credo. unde *ducenta millia* rotundo numero facta, quod totidem opida capta fuisse diceret. Eutropius quinque tantum millia cum XVIII. elephantis cepisse ait, XVIII. millia ad internecionem cecidisse: Collegam vero Romam revocatum *L. Manlium Vulsonem*, victorem in triumphum duxisse XXVII. millia captivorum, anno post R. C. CDXVII.

De permutandis captivis] bene habet, quod deperdito T. Livii Punico bello, Polybius scriptor graviss. nobis relictus: Is lib. I. ante Metelli victoriam, Regulum Romam missum ait. idem libri XVIII. Livii Epitome confirmare videtur; quod moneo propter eos qui Fastos Cons. digesserunt. Hi enim victos Pœnos id fecisse affirmant, anno CƆII. De Xantippo vide Vegetium lib. III. initio. Post paullo in m. ss. aliter, *ut si impetr. ita demum non rediret.* Nihil interest: & pro *à se* iidem, *ab amplexu* habent, & *introrsum adactis* vulgati. Videndus Cicero in extre. III. Offic. in paradoxis & in Pisonem, Livius lib. XVIII. Eutropius lib. II. Val. Max. lib. I. cap. I. Appianus & Agellius lib. VI. cap. IV. diverse tamen ex Tuberone & Tuditano. de Poetis Silius lib. VI. & Horatius eleganti Oda V. lib. III. Carm. & ibi pluribus Læv. Torrentius.

MACHANEI.

Legatus] alii scribunt duos legatos de permutandis captivis missos. Histo-

do, [5] ut si non impetrasset, ita demum rediret: in Senatu conditionem dissuasit: rejectisque à [e] se conjuge & liberis, Carthaginem regressus; ubi in arcam ligneam conjectus, clavis introrsum actis vigiliis ac dolore punitus est.

e V. c. ab amplexu. vide Cic. 3. Offic. Agell. 6. cap. IV. Liv. XVIII. & Horat. III. od. V. mox Vulg. adactis.

5 *Ut si impetrasset, ita demum non rediret.* M. SS.

MACHANEI.

Historiæ Gellii, Valerii & Ciceronis hujus patientiam miris laudib. ac præconiis extollunt, ubi Gellianum illud non tacebo, positum esse in vase muricib. i. lapillis, acutis, seu ferreis stimulis, quales sunt spinæ muricum piscium: cogebaturque interdiu aciem oculorum defatigare in radiis solarib. perpendiculariter inspiciendis, noctu verò ne dormiret, pervigilio exagitabatur.

Conditionem dissuasit] asserens venenum temporarium à Carthaginiensib. illi datum, ut permutatio nulla fieret.

Rejicere] est morbosum aliquid, ac displicens ablegare. Inde oves reiculæ dictæ.

Regressus] non ignarus ad quos crudeles hostes reverteretur.

42 C. LUTATIUS CATULUS.

Caius [1] Lutatius Catulus primo Punico bello [a] trecentis navibus adversum Pœnos profectus, [2] sex-

a DXI. Ita reposui ex Fastis Capitolinis. Vulg. Quinctus Luctatius Cat. qui insequ. anno Consul fuit.

1 *Lutatius* scribitur in M. SS. & *Caius* prænomen in Fastis est, Romæ nuper effossis.

SCHOTTI.

Caius Lutatius] hactenus Qu. prænomen fuit, quo nomine frater Caji appellatus, qui insequenti anno fratris Consulatum excepit, anno IↃXII. Mirum ergo non est si aut temporum aut litterarum C. & Q. cognatione falsi sint vel librarii: vel potius auctor ipse, quod uni omnia tribuat, cum tamen plerique Romanæ rei scriptores victoriam & triumphum navalem Caio: pacem vero Pœno datam Quincto adscribant, qui & de Faliscis triumphavit, ut Triumph. tabulæ prodiderunt. *Lutatius* eædem & m. ss. libri sine *c* scribunt, ut & *Amilcar, Anno, Annibal*, absque aspiratione, quos libenter sequor. In Mediol. & uno m. s. prænomina afuerunt, quæ in Romana historia fere corrupta sunt. & Nepos Corn. in Amilcaris vita *Caium* nominat, quò confidentius ita scripsi.

Trecentis navibus] CC. Polybius & pro *sexcentis, quadringentis* Eutropius: Orosius *trecentis*. Suspicatus igitur aliquando sum mendum subesse, quod omnes pæne classem & hostium & Romanorum tantum DCLXXX. navium fuisse affirment, indeque errorem natum credebam quod cum notis olim numeri exprimerentur, earum transpositione infinitas mendas in libros antiquos irrepsisse didicissem. Forte scriptum repperit librarius CD. exscripsit alius parva immutatione DC. nec enim major pestis optimos auctores invasit, quam notarum frequens usus in

MACHANEI.

Luctatius Catulus] Polybius inquit: Quamobrem ubi pugnari cœptum est, confestim, ut par erat, à Ro-

*sexcentas eorum naveis commeatibus & aliis oneribus impeditas, duce [b] [3] Annone apud [4] Ægates, insulas inter Siciliam & Africam, depressit, [c] aut cepit, finemque bello [d] imposuit. Pacem petentibus hac conditione concessit, Sicilia, Sardinia, & ceteris insulis intra

b *Vulg. & m. ss. aliquot* Himilcone.
c *Addidi ex m. ss. vide Notas.*
d DXII. *Belli Puni. primi* XXIV. *anno.*

2 *Quadringentas* in antiq. scriptum repperi, & is numerus in Orosio est, lib. IV. cap. X. Eutropio lib. II. extremo.

3 *Himilcone*] Orosius *Annone*. Hamilcare Annibalis patre, ex Livio lib. XXI. in orat. Annonis in Senatu Carthaginensium adversus Annibalem.

4 *Ægates insulam*] fortè melius: & post, *inter Italiam* ut sup. paullo *inter Siciliam*. Mox *depressit aut cepit*, *M. SS.* constanter omnes.

SCHOTTI.

in numeris exprimendis. Nec muto sententiam, post enim incidi in librum calamo exaratum, in quo supra adscriptum erat CCCC. *naveis*, quæ res conjecturam meam confirmat. *Annone* pro *Himilcone* habebat idem exemplum, ut & Orosius, & placet.

Aegathes] sic vulg. pingunt. Gryphius *Egates* m. ss. partim *Aegadas*, partim *Egadas*. Polybio Αἰγοῦσαι appellantur insulæ inter Lilybæum Siciliæ promontorium & Karthaginem. Vide Pomp. Melam lib. 2. & Silium Italicum extremo sexto. & lib. I. *avet Aegates abolere parentum Dedecus.*

Aut cepit] adde ex m. ss. Aliud enim deprimere vel demergere naveis cum pugnatorib. aliud capere. Tacitus libro quarto histor. Aug. *Major pars navium depressa, aut capta.* Sic & Orosius loquitur libro quarto, capite decimoquinto, & cap. XVIII. Vide Petri Victorii variar. lect. libros utilissimos.

MACHANEI.

à Romanis superantur, centum viginti naves in ea pugna Carthaginenses amisere: harum duædequinquaginta summersæ, fractæque sunt, reliquæ verò captæ; fugientibus ex prælio plurimum opitulata est venti subita mutatio: qui statim post fugam contrario, quàm prius impetu flare cœpit: itaque velis sublatis, cursum sequentium antevenere, & ad Hieronesum, unde prius solverant, se ex fuga receperunt: Consul post prælium cum tota classe Lilybæum rediit, ibi laudatis, donatisque militibus, cetera intento studio persequebatur. Carthaginenses, ubi superatum Hannonem, profligatamque classem intellexere, præter spem tanta clade perculsi, quo se verterent, nesciebant. de quo ita Lucius Florus nono decimo lib. *Luctatius Consul victa ad Ægates insulas classe Pœnorum finem bello posuit: petentibus Carthaginensibus pax data.* Silius Italicus: *avet Ægathes abolere nefandum dedecus.*

Commeatus] annonam castrensem & libertatem significare notius est quam ut declaratione indigeat.

Insulis intra Italiam Aphricamque decederent] Plinius lib. III. c. VIII. Insulas in Aphricam versas Gaurum Melitamque, & alias commemorat, citra verò Siciliam ex adverso Methauri amnis XXII. fermè millia passuum ab Italia septem Æoliæ appellatæ. Notum autem est non solum insulas poni pro locis undique ab aquis circumfluis, sed etiam pro ædibus vicinitatem aliarum nequaquam habentibus, ut Sueto-

intra Italiam Africamque, decederent: [5] Hispania citra Ibêrum fluvium ut abstinerent.

5 *Hispania*] non puto adscriptum huic foederi, sed ei quod cum Asdrubale ictum in Hispaniis fuit, eo, qui sororem Annibalis in matrimonio habebat: ex Polybio.

SCHOTTI.

Hispania citra] immo hujus foederis caput erat, quod iisdem pænè verbis Orosius lib. IV. capite undecimo concepit, additumque ut pro impensis bellicis argenti puri tria millia talentorum Euboicorum æquis pensionibus per annos XX. penderent. Eadem Polybius libro tertio, qui tamen in talentis mirè variat, & Livius libro vigesimoprimo. Nam XXII millia & ducenta talenta Euboica stipendii loco imposita ait, & subjicit decem legatos tempus stipendii mutasse, ac mille talenta adjecisse. *Hiberium* Mediolan. scribebat, & *flumen* ex m. ss. superat: sic enim legunt: *ab Hispania citrà Iberum ut abstin.*

MACHANEI.

Suetonius *Dominos* ait *insularum*.

Hiberus] fluvius Hispaniæ, à quo dicta Hiberia. & Lucanus inquit: *Profugique à gente vetusta Gallorum Celtæ nomen miscentis Hiberis.*

42 ANNIBAL CARTHAGINIENSIS DUX.

a *Sic Corn. Nepos in Annib. aliique quos in Notis laudo; Vulg. XI. quod fort. ex IX. factum.*

ANNIBAL Amilcaris filius [a] [1] novem annos natus, à patre aris admotus, odium in Romanos perenne juravit. Exinde socius & miles in castris patris fuit. Mortuo [2] eo caussam belli quærens, Saguntum Romanis

1 *Novem annos natus.* M. SS. ex compendiis numerorum nata varietas IX. pro XI. Corn. Nepos in vita Annibalis, qui vulgo Æmilio Probo tribuitur, Eutropius lib. III. Livius XXI.

2 *Eo*] pronomen eo abest ab uno scr. *Asdrubale* autem exaudiendum ex Corn. Nepote, unde hæc forte sarcienda, *octo post ejus morte annis, mortuo Asdrubale, &c.*

SCHOTTI.

IX. *annos natus*] sic omnino scribendum censeo, non, XI. Rursus, ut fit, notæ in numeris transpositæ: itaque leg. monent Livius lib. XXIII. Orosius lib. IV. ceterique historiæ Rom. raccematores, & Corn. Nepos in vitis externorum Impp. Anno dehinc ætatis XXVI. Imperator belli electus est: nam duce patre Amilcare IX. ann. in Hispania militavit, VIII. sub ejus genero Asdrubale. Mendosè igitur Eutropius XX. scribit.

Saguntum] lib. vett. *Zaganthus* scribunt, de qua scriptura vide Priscianum. De Saguntina fame illud memorabile extremo Satyrico Petronii Arbitri quod Pythoei beneficio amplius est; humanas edisse carnes.

MACHANEI.

Hannibal] juravit quidem annorum novem. De hoc intellexit Juvenalis:

Hoc puer ad Libycas juraverat Hannibal aras.

Romanis fœderatam intra sex menses [b] evertit. Tum Alpibus patefactis, in Italiam [c] trajecit. P. Scipionem

b DXXXV.
c BELLUM. PUNIC. II.

MACHANEI.

Eo mortuo] tacet Cornelius Hannibalem defuncto patre militasse per octo annos sub sororio Hasdrubale.

Saguntum] non referam singula, quæ à Tito Livio lib. 5. secundi belli Punici, & à Plutarch. in vita Hannibalis referantur, neque enim officii mei est transcribere, verum interpretari. est autem Saguntum urbs Hispaniæ ab Herculis socio Saguntino dicta. Silius Italicus primo:

Haud procul Herculeo tollunt se littore muri,
Clementer crescente jugo, quis nobile nomen
Conditus excelso sacravit Colle Zacynthos.

Evertit] intra octavum mensem, dum ultro citroque tempus legationibus teritur, dum à Carthaginensibus Romanæ legationes deluduntur, sera tandem pœnitentia succurrendi Rom. cepit.

Alpibus patefactis] antea soli Herculi perviis: inde Grajæ dictæ. Constat autem venisse per montem Iovis, quem vulgo Cinisum appellant Gebennas versus tendentem, partem ejus Rupiolæ, & Durandum vocitant, qui ex altero latere flumen Druentiam, ex altero exitum in Taurinos habet: id Plutarch. sentire videtur. Desinant igitur garrire Amusoteri de cavata via atque manufacta ad saltus Augustæ Cæsareæ: nam quomodo oppidum Taurinum expugnasset? vetustissima namque etiam indyta hac in urbe plura venerandæ antiquitatis monumenta profecto spectaremus, quæ, asserente Eustathio Homerico interprete, ab Eridano eodemque Phaëthonte binomini condita fuit, qui Solis Ægyptii filius per Nilum magna classe in mare navigans, cum Genuino socio, Genuæ Ligusticæ deinde fundatore, post longas peregrinationes, tandem in hanc amplissimam atque fertilem planiciem devenit: hominesque rudes & agrestes, feroces tamen, comperiens, ratus se ingenio proprio eorum superaturum ferociam, penes Padum consedit, Eridanumque condidit, Taurinum dictum, ab armentoso loco, à copia taurorum, seu boum ferunt originem vocabuli: circumferuntque pictum nostri concives palam tauri vexillum. Non desunt scribentes à ripis Padi cornua taurina referentibus, vel à murmure aquæ mugitum huiusce animalis imitante, quia pluribus hic augetur fluminibus, Taurinum nuncupatum exstitisse. Foribus domus mei gymnasii scholastici adstat currus Phaëthonteus marmoreus. Romani certe hic, utpote in commune totius Galliæ Cisalpinæ ac Transalpinæ diversorium, divertere solebant, uti epitaphium à me inventum in marmoreo conditorio sacelli D. Viti ultra Padum indicat hac inscriptione: C. Rutilio Gallico Consuli. De quo præfecto Romæ sub Domitiano Juvenalis: *& custos Gallicus urbis.* Marmoreum hunc lapidem sacrum, Canonicorum collegium D. Joannis tutelaris nostri Sancti mihi dono munificentissime dedit. Licet etiam pro urbis hujus priscis, & sacris mœnibus memoriosas antiquitates cognoscere, quarum portiunculam fideliter, ut reperi, hic subscribam. In parietibus magnifici Scipionis Charæ: *Annaeo. M. F. Senecæ.* Aliud affixum turri divi Salvatoris: *P. Cornelio. L. F. T. N. decurioni. A. P. judici.*

d DXXXV. nem apud Ticinum, [d] Sempronium Longum apud
e DXXXVI. Trebiam: Flaminium [e] apud Trasimenum: Paullum
f DXXXVII. & Varronem [f] apud Cannas superavit. Cumque Urbem

SCHOTTI.

Apud Ticinum] *Rhodanum* inquit Nepos in Annibale. De Alpibus superatis Plinius lib. XXXVI. cap. I. Ammianus Marcellinus libro XV.

Sempronium Longum] *Longinum* Paris. & scripti libri vitiosè *Sempr. Longum apud Cremeram fl. apud Trasimenum. Paullum & Varr. apud Cannas superavit.* Quod adscribendum duxi, ne quis semper in auctoritatem librorum VV. & consensum jurandum putet.

MACHANEI.

judici. dec. IV. *Cornelia. P. fil. Prisca. T. F.* Aliud in ejusdem coemeterio: *Petronia. M. F. Marcellina. T. F.* Aliud in templo ejusdem: *V. F. P. Albutius. C. F. & C. Albutius. Sabinus. fratres. sibi. & C. Albutio. C. F. Rufo patri.* Aliud ibidem: *Plancus curator veteranorum. leg.* IIII. *Macedonicae. decuriae. T. F. I.* Aliud ibidem: *L. Poetius. M. F. Stel. Quartus. Veteranus.* Aliud ibidem: *Statius. Albutius. & P. Albutio. adjunctori. S. C. D. S.* Aliud in antiquo pariete: *Q. Glitio. P. F. Atilio. Auguri. Cos.* VII *Vir. Epul. Legato. Propraet. Ausp. Imp. Nervae. Caesar. provinciae. Be.... Leg. leg.* VI. *Ferrat. Leg. citerioris. Hisp. Praetori. Aedili. cur. civi. Vespasia. trib. m. lice.* X *viro. Selit.* Aliud in templo divae Virginis: *V. F. C. Publicius Primigenius sibi & Turriana.* Aliud ibidem. *P. Aebutius. P. lib. Menno. aug. sibi. & Aebutia. Mile. libertae. delicatae. suae. T. F. I.* In infimo: *H. M. G. N. S.* Utinam his omissis antiquitatibus, Hannibal in Taurinos veniens pulcherrimum illud amphitheatrum extra portam marmoream, evanescens, ac obsoletum minime solo æquasset.

Scipionem] de quo erat actum, ni eum filius periclitantem servasset.

Sempronius Longus] qui consul ex Sicilia accersitus fuerat, ut duo exercitus jungerentur.

Trebia] ex Appennino in Padum fluit, vulgo Treviam accolæ vocitant.

Trasimenus lacus] est penes Perusiam. Ovidius in Fastis,

Sint tibi Flaminii, Trasimenaque littora testes,
Per volucres, æquos multa monere deos.

De quo prælio lege Titum Livium secundo belli Punici, in quo ipse dux ab equite, cui Ducario nomen erat, interfectus fuit.

Paullum] Æmilium, cordatum sagacissimumque Consulem, pro patria occubuisse; Varroni verò obviam itum superstiti, actæque gratiæ, quia de repub. non desperasset, scribunt, qui si Carthaginensis fuisset, malo consilio atque ductu suo in crucem haud dubiè elevatus fuisset. Nec prolixus in his historiis ero, quia hujus Plutarchus & Silius Italicus nocturna diurnaque manu evolvendi. Illud constat tres modios annulorum aureorum ab Hannibale collectos; ea autem tempestate soli equites annulos ferebant. Juvenalis:

Cannarum vindex, & tanti sanguinis ultor
Annulus.

Apud Cannas] Cannæ vicus Apuliæ, ubi temeritate M. Terentii Varronis

bem capere posset, in Campaniam devertit, cujus deliciis elanguit. Et cùm ad tertium ab Urbe lapidem castra [g] posuisset, tempestatibus repulsus, primùm à g DXLII.
[h] Fabio Maximo [i] [3] fractus, deinde à [4] Valerio Flacco h DXXXVI.
repulsus, à Graccho & Marcello fugatus, in [l] Africam revocatus, à Scipione [m] superatus, ad Antiochum regem

i *Vulg.* frustratus *malè* *Inf. cap. seq. & sup. 14. cap.*
l DXXXVIII.
m DLI.

3 *Fractus* non *frustratus* leg. ex cap. sequenti & sup. XIV. cap.

4 *A Q. Fulvio Flacco repulsus*, Historiæ veritas legi postulat.

SCHOTTI.

Ad tertium ab] usque ad IIII. milliarium, inquit Eutropius: quicum consentit Appianus libro de rebus Annibalis, ait ipsum XXXII. ab urbe stadio ad Anienem castra posuisse, id est, IV. ab Urbe milliari. Polybius verò lib. IX. XL. stadia sive millia passuum quinque numerat. Livius enim & Plinius lib. XV. nobiscum facit.

A Fabio Maximo frustratus] corrige *fractus*, rectius: ut patet cap. seq. proxime & supra 14. adjuvantibus & libb. antiquis. *In Camp. devertit*, iidem eleganter. De Campania alibi dicemus. Elanguisse & Antiochum deliciis infrà cognoscere licebit.

A Valerio Flacco repulsus] si per libros liceret, legerem *à Fulvio Flacco* qui anno IↃXLI. post Rom. cond. Consul, Appio Claud. Pulcro collega ad Capuam feliciter pugnavit, tametsi frater Q. Fulvius Flaccus prætor ad Herdoneam infeliciter.

Ad Antiochum regem] Nepos Corn. sexto pòst anno accidisse refert, M. Claudio Marcello, L. Furio Purpureone Coss. qui est urbis IↃLVII. Alii insequenti anno id accidisse memoriæ prodiderunt.

MACHANEI.

ronis accepta clade, qui è laniaria taberna fortunæ ludibrio ad fastigium Consulatus pervenerat. Jamque magis indignandum.

In deliciis] ob Capuam & Salapiam, ubi amore etiam puellæ captus, tantus imperator est mollitus: nam post Feroniæ opulentissimum templum depopulatum, in Brutios Lucanosque contendit.

Cumque ad tertium ab urbe lapidem castra posuisset] cum duobus millibus equitum Romam speculatus, ac per triduum conserto certamine semper prœlio incepto vi tempestatis distractus est: adeo ut dixerit Hannibal potiundæ sibi urbis Romanæ, modo mentem non dari, modò fortunam.

Frustratus] quando Hannibalem lassando mora vicit, ut inferius leges.

A Valerio Flacco repulsus] apud alios auctores *Fulvio* melius scribitur, qui cum Appio collega in Consulatu, Capuam cepit, quæ ad Hannibalem desciverat, Senatumque Campanum ad palum deligatum securi percussit, absconsis in sinu literis Roma missis, quibus eis parcere jubebatur.

Gracchο & Marcello] qui ambo infaustè periere: nam Gracchus dux apud Herdoniam obsidendam urbem segnescens atque incautus ab Hannibale cum magna parte copiarum occisus fuit: Marcellus autem cum Crispino collega exploraturi tumulum, qui medius inter castra Punica Romanaque, insidiis Pœni circumventi periere.

A Scipione superatus] apud Zam-

n DLVIII. o DLXIII. p *Est in vet. libro.* q DLXXI. r In fine Nicomediensium *addit v. cod.*

regem Syriæ confugit, eumque hostem [n] Romanis fecit: quo [o] victo, ad Prusiam Bithyniæ regem concessit: unde [s] Romana legatione per T. [p] Flamininum repetitus; ne Romanis traderetur, hausto, quod sub anuli gemma habebat, veneno, absumtus [q] est, positus apud Libyssam [r] in arca lapidea, in qua hodieque inscriptum est, ANNIBAL HIC SITUS EST.

Q. FA-

5 *Romana legatione*] libb. vett. Missus T. Quinctius Flaminius inf. cap. LI. Post paullò, *cui hodieque inscriptum est*, in M. SS. legitur: & *Annibal* fere absque spiritu.

SCHOTTI.

Unde Romam legatione repet. hausto quod] sic vulg. m. ss. vero pleniores, quæ ad sensum necessario supplevimus, ut illud *in fine Nicomedensium* ex iisdem quasi alluvione accrevit. Vide Plinium lib. V. cap. XXXII. & Nicolai Sophiani Tabulam Græciæ, & in eandem Nicol. Gerbelii comm.

In arca lapidea cui inscr. est] sic alter m. s. Alter vero *hodieque* non *hodie quoque* legebat.

Hausto veneno] sic Livius Annali XXXIX. Appianus vero Συελακῇ tradit Flamininum per Prusiam Annibalem veneno necasse, nihilque ei à Senatu nominatim de Annibale mandatum. Varro περὶ ἐξαγωγῆς apud Nonium *Medicamentum: Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum. quia Romanis inquit me Prusiades tradere volebat.*

MACHANEI.

mam urbem, auctore Plutarcho, ubi secundissimum prælium Romanis fuit, maxime Lælio & Masinissa adjuvantibus, elephantosque perturbantibus, constat supra viginti millia hostium eo die à Romanis cæsa, tantundem prope capta: ipse Hannibal dux ad ultimum eventum pugnæ moratus è media cæde cum paucis effugit: arcessitus deinde Carthaginem persuasit, ut pacis conditiones à Romanis reciperent, quibus captis, & pœnitentia affectis, à popularibus exsilio mulctatus.

Ad Antiochum Syriæ regem pervenit] quem contra Romanos inflammavit, quo à Scipione victo, quum inter conditiones pacis de Hannibale Romanis dedendo ageretur, ad Prusiam confugit.

Romana legatione] legatione Titi Flaminini missi ad conciliandos reges Eumenem ac Prusiam, impetravit Romanus legatus magna contentione, ut ei omnino Hannibal dederetur; itaque à militibus regis frequentibus, obsesso undique ejus diversorio, quum se evadere non posse cognovisset, quidam epoto sanguine taurino: fideliores scriptores, quod sub gemma suberat, veneno mortem sibi ipsi conscivisse asserunt, prius effatum: *Solvamus ingenti cura pop. Romanum.*

Libyssa] in Bithynia vicus est juxta littus, de quo vulgatum carmen erat: *Corpus Hannibalis Libyssa tumulabit terra.*

43 Q. FABIUS MAXIMUS.

QUINCTUS Fabius Maximus [1] Cunctator: Verrucossus à verruca [a] in labris sita, Ovicula à clementia morum dictus: Consul [b] de Liguribus triumphavit. Annibalem mora [c] fregit. Minucium Magistrum

a *Vulg.* ut verrucosus à verruca in labris, ita Ovicula. *Vide Serenum poetam de verruca.*
b DXX.
c DXXXVI.

1. M. SS. aliter: *Cunctator, Verrucossus à verruca in labris sita, Ovicula à clementia morum.* Sed nihil interest: non enim ex eo pendent fortunæ Græciæ. *Minucius* libri, Fasti, lapides & Græci per c. & *Verrucossus* duplici ss. Quatuor hic autem Fabii cognomina.

SCHOTTI.

Ut Verrucosus, ita Ovicula] emendavi locum de m. ss. nam depravatus haud dubie circumfertur. Scripserat auctor *in labris sita*: Ex litteræ ejusdem repetitione sigma omissum, adjectum, *ut*, cui, *ita*, responderet. O corruptores servum pecus! Observavi Plinium eodem verbo corruptum lib. III. Nat. hist. cap. v. *Stœchades* inquit, *à vicinis Massiliensibus dictæ propter ordinem quas item nominant singulis vocabulis Prote, Mese, &c.* legit Pintianus ex antiq. cod. *dictæ propter ordinem quo sitæ sunt. Nomina singulis Prote, Mese.* In mss. Hieron. Suritæ Hispani sic repperi: *propter ordinem erunt. Nomina singulis* &c. unde leg. *propter ordinem earum.* De verruca Serenus Poëta:

Interdum existit turpi verruca papilla:
Hinc quondam Fabio verum cognomen adhæsit,
Qui solus patriæ cunctando restituit rem.
Id poterit vitium sanguis curare lacertæ.

M. Cato *Verrucam* locum editum & asperum in Origin. etiam appellat, teste Agellio lib. III. cap. VII. Noct. Scribitur autem in Capitolinis marmoribus *Verrucossus*, sic dictus, ait Plutarch. ὅτι ἀκροχορδόνα μικρὸν ἐπάνω τοῦ χείλους ἐπιπεφῦαν haberet. Vide ἀκροχορδὼν apud Galenum in definitionibus Med. De *Ovicula* idem Plutarch. ὁ δὲ ὀϊκούλας σημαίνει τὸ προβάτιον. ἐτέθη δὲ πρὸς τὴν πρᾳότητα τοῦ ἤθους ἔτι παιδὸς ὄντος.

De Ligurib.] m. s. unus *Lyginibus*, quos populos, ut verum fatear, ignoro: Ligures de meliori nota novi, propter Genuam, quæ Jacobum Mariam Cervettum juvenem patricium, mei olim Lovanii in studiorum ratione observantissimum, produxit. Hæc postrema auctor postea deleri voluit.

MACHANEI.

Fabius Maximus] Maximi cognomen idem principium habuit, teste Livio in hac familia, ab eo primum, qui omnem turbam excretam in quatuor tribus conjecit, easque urbanas appellavit, & instituit equites idibus quintilibus transvehi.

Cunctator] à cuncta mora, ut prospicito cuncta mora qua Hannibalem vicit. Virg. 6. Æneid. *cunctando restituit rem.*

Verrucosus] quod parvam elationis carnem innatam in superiori labri extremitate habebat; verruca enim id significat, & omnem summitatem. Ut apud Gellium: *In montis verruca.*

Ligures] populi ab Alpibus ad mare usque inferum, alias Ligusticum & Thyrrhenum, dicuntur, vel à Ligure rege, vel à leguminum copia.

d Marium Stat. m. ss. omn. Marsum fuisse ait Plutar. Fabio. fortem & nobilem: non nominat tamen nec Lucanum.
e IƆXLIV.
f quæ pactio. vv. l.

strum equitum imperio sibi æquari passus est: nihilominus periclitanti subvenit. Annibalem in agro Falerno inclusit. [2] Manlium [d] Statilium transfugere ad hosteis volentem, equo & armis donatis retinuit: & Lucano cuidam fortissimo, ob amorem mulieris infrequenti, eandem emtam dono dedit. Tarentum ab hostibus [e] recepit: Herculis signum inde tralatum in Capitolio dedicavit. De redemtione captivorum cum hostibus pepigit: [f] [3] quod pactum cùm à Senatu impro-

2 *Marium Statilium*] constanter in omnibus scriptum reperias. Marsum fuisse, fortem & nobilem auctor Plutar. Fabio: & alterum Lucanum neutrum tamen nominat.

3 *Quæ pactio*, lib. vett. & *fidei suæ*: factum id autem ante Cannensem cladem, & prius quàm æquaretur Minucius dignitate. Plut. Non igitur hic habita in narrando accurata ratio temporis.

SCHOTTI.

Manlium Statilium] *Statillum* Paris. appellat. m. ss. *Marium Statilium*. forte *Marsum* legerat scriba, quomodo à Plutarcho in Fabio appellatur: Valerius lib. VII. nomen omittit.

Ob amorem mulieris infrequenti] *Infrequens* militare vocabulum Livio, Ausonio, Plauto & aliis. Cornificius ad Herennium lib. IV. *præterea, quod militiæ te infrequentem tradidisti.* Agellius lib. XVI. cap. IV. *Miles, cum die, qui prædictus est, aberat, neque excusatus erat, infrequens dicebatur.* Festus: *Infrequens appellatur miles, qui abest, afuitque à signis.* Plura doctiss. Lipsius noster lib. V. Antiq. Lect. cap. IV. & lib. V. de militia Rom. dial. VIII.

Quod pactum] tertia inflexione m. ss. *quæ pactio* & *suæ* pronomen adjiciunt, ut sit, *fidei suæ*.

MACHANEI.

Æquari sibi passus] ob querelas crebras Romæ de ipsius negligentia jactatas maxime à Metello Tribuno plebis persuadente.

Periclitanti] actum de illo erat, nisi succurrisset adversus Hannibalis vaframenta, ob quod beneficium acceptum patrem optimum eum Minucius nominavit deposita imperii dignitate, ut constanti ac experto duci parentissimus foret.

Falernum] oppidum Campaniæ vini generositate celebre.

Infrequenti] quia amore pellicis raro in castra veniebat.

Ab hostibus] Carthaginensibus.

Recepit] per causam cujusdam adolescentis Tarentini, qui habebat, militans sub Fabio, sororem in urbe sibi amantissimam, fidelissimamque amatam à Bruttio juvene, urbi ab Hannibale præposito, pellicente congressu nocturno muliere ad se amatorem, occasio data fuit Fabio prodendi, volenteque Brutio, immo signum exhibente, contra Tarentinorum spem (in quam) opportunitas commoda fuit duci Romano scalis appositis urbem ingredi.

Herculis signum] alias deorum imagines dimisit inquiens: *Relinquamus deos Tarentinis iratos.*

probaretur; fundum suum ducentis milibus vendidit, & fidei suæ satisfecit.

MACHANEI.

Vendidit] per filium, nec unquam acceptavit pecuniam, volentibus reddere Romanis.

44 P. SCIPIO NASICA.

PUBLIUS Scipio Nasica, à Senatu [a] vir optimus judicatus, Matrem Deûm hospitio [b] recepit. Is [c] [1] cùm adversum auspicia Consulem [d] se à Gracccho nominatum comperisset, magistratu se abdicavit. Censor [e] statuas quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul [f] Delminium urbem Delmata-

a *Hic pater fuit.*
b IↃXLIX.
c *Hæc filii sunt.*
d IↃXCI.
e IↃXCIIII.
f IↃXCIIX.

1 *Cum adversum auspicia.*] Errat: hæc enim ad filium, superiora ad patrem pertinent: legendi hic qui Scipionum familiam in tabula spectandam proposuerunt, Glareanus, Vinetus, alii. Non libet igitur, nec vacat actum agere. Mox, *Delmatarum* qu. libri.

SCHOTTI.

Matrem Deum] hinc quidam colligunt Scipionem Nasicam non solum Megalenses ludos instituisse, sed & templum Matris Idææ dedicasse, etsi id neget Ovidius lib. IV. Fastorum:

Nasica excepit, templi non exstitit auctor;
Augustus nunc est, ante Metellus erat.

Quare priorem Nasonis versum sic tentabat Pomp. Lætus:

---- *templi tunc exstitit auctor.*

Is cum adversum] ad filium hæc pertinent, superiora ad patrem.

Consulem se] *se* ex m. ss. abundat; mox, *in foro proponebat* Paris. præfert.

Consul Delminium] iterum Consulem fuisse anno IↃXCVIII. Cicero in Bruto auctor est. *Delminium* scribunt m. ss. & Agrippinense exemplum: *Deliminium*, Parisinum, & *Delmatorum* idem Coloniense. *Delmatarum* Gryphius.

MACHANEI.

Scipio Nasica]. Senatu, universo consentiente, Matrem deum Cybelem excepit: erat autem ingens saxum, attestantibus divo Augustino, Valerio Max. & Ovid. in Fastis in eo carmine asserit, in cujus domo excepta fuerit:

Nasica excepit, templi non exstitit auctor:
Augustus nunc est, ante Metellus erat.

De qua Lucius Florus XXIX. epitome ita: *Idæa Mater deportata est Romam à Pessinunte oppido Phrygiæ; carmine in libris Sibyllinis invento, pelli Italia alienigenam hostem posse, si Mater Idea Romam deportata esset. Tradita autem est Romanis per Attalum regem Asiæ: lapis erat, quam Matrem deum incolæ dicebant: excepit Publius Scipio Nasica filius ejus, qui in Hispania periit, vir optimus à senatu judicatus, adolescens, quæstorius nondum; quoniam ita responsum habebant, ut numen ab optimo viro reciperetur, consecraretur que.*

Ambitio] est nimia honorum affecta-

matarum expugnavit. Imperatoris nomen à militibus; & ab senatu triumphum oblatum recusavit: g Eloquentia primus, Juris scientia consultissimus, ingenio [2] sapientissimus: unde vulgo Corculum dictus.

g Confundit historiam nominum, uti fit, ambiguitate deceptus. Vide Notas.

45 [1] M. CLAU-

2 Putavi aliquando *sagacissimus* leg. sed nihil sine libris mutandum censeo. In corde sapientiam quidam collocarunt. Animam alii vocarunt. Hinc Cordati & excordes vecordesque. Cic. 1. Tusculana.

SCHOTTI.

Triumphum oblatum recusavit] recte enim Octavianum August. triumphalem lauream folia infructuosa appellare solitum refert Sex. Aurelius Victor. Quod de Imperatoris nomine hic dicitur P. Scipioni Africano Plutarchus adscribit, ut in nomine Scipionum falsum credam auctorem nostrum.

Ingenio sapientissimus] quid si *sagacissimus* legas? quod ingenii proprium. Nihil tamen muto. De Corculo vide Pomponium I. C. lib. II. de origine juris. Ciceronem in Bruto, & Tusculanis disputat. Confundit autem historiam rursum Scipionum patris & filii, ut & Valer. Maxim. libro VII. cap. V. quod admonendum, ne quis erraret, duximus. Quoniam verò erravit in Scipionum, scriptor hic noster, &, ut dixi, Valerius Maximus ac Liviana Epitome, idcirco apponam integre è doctissimi Sigonii Emendat. l. II.

P. SCIPIO NASICA, qui adoptatus à Q. Metello Pio, Q. METELLUS PIUS SCIPIO dictus est: Cos. IↃCCI. Cicero 6. ad Attic. Pro domo sua & in Bruto.

Pater P. Scipio Nasica.
: Avus P. Scipio Nasica orator, Cos. IↃXLIII. Uxor Cæcilia Macedonici filia.
: : Proavus P. Scipio Nasica Serapio, Cos. IↃCI.
: : : Paternus C. Lælius Cos. IↃCXIII.
: : : Abavus
: : : Maternus P. Scipio Nasica Corculum Cos. IↃXCI. & IↃXCVIII.
: : Proavus maternus Q. Mutius Scævula Augur. Cos. IↃCXXXVI.
: : Ejus uxor Lælia filia C. Lælii.
: Avus maternus L. Licinius Crassus orator Cos. IↃCLVIII. Ejus uxor Mucia filia C. Lælii.
Mater Licinia filia Licinii Crassi.

MACHANEI.

affectatio: Ambitus verò pecuniæ corruptio.

Imperator] nomen est militare: Nemo illud assequebatur, nisi cujus exercitus, victoria parta, X. millia hominum internecioni dedisset.

Corculum] apud physicos lego animalia habentia minimum cor, esse prudentiora, inde homini est pusillum, virtute unita fortiore se ipsa dispersa: è contrario videmus boves, cervos & alia bruta, habentia magnum cor. Homerus 1. Iliad.

οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

id conviciatus Achilles iratus Agamemnoni. Latinè: *Vino gravis, oculo canino, cor cervinum.*

45 [1] M. CLAUDIUS MARCELLUS.

MARCUS Marcellus Virdumarum Gallorum ducem singulari prœlio [a] fudit. [2] [Spolia [b] opima Jovi Feretrio tertius à Romulo consecravit. Primus docuit quomodo milites [c] cederent, nec terga præbe-

a IϽXXXI.
b *A manu scr. sunt. In vul. desiderantur.* Spolia legit apud Nolam. Hannibalem primus loc. aug.
c *Fort.* incederent vel milites ejus cæderent.

1 *M. Claudius Marcellus Virdumarum*, scriptura vetus. Plutarch. Marcello Βελόματ[...], corruptè haud dubiè, pro Βιρδόμαρος.

2 amplius M. SS. *prœlio fudit. Spolia opima Jovi Feretrio tertius à Romulo consecravit. Primus docuit quomodo milites cederent, nec terga præberent. Annibalem apud Nolam locorum angustia.*

Vide Notas de opimis spoliis ter ablatis hic & in Cosso. Hinc Jo. Greionius ab antiqua scriptura manuductus sic tentabat: *Spolia opima Jovi, &c. Primus docuit, &c. praeberent. Spolia etiam legit apud Nolam, ubi Annibalem primus locorum angustia.* Ego M. SS. religiosè sequor. Sed ambiguum τὸ *cederent*, an, quòd mihi videtur, diphthongo hic scribendum, hoc est, Annibalem vinci posse, ut de Pœnicis militibus intelligatur. Sed *Ne quomodo milites cederent* non nemo leg. putabit ex Plutarch. in vita & comparat. Marcelli cum Pelopida.

SCHOTTI.

Viridomarum] ita vulg. omnes vett. l. & Fasti Romani *Virdumarus* quattuor syllabis scribunt, & quinctà vocali. Quidam calamo exarati *Viriodomarus* sex syllabis. Propertius lib. IV. tetrasyllabum facit.

Virdomari genus hic Rheno jactabat ab ipso,
Nobilis erectis fundere gesa rotis.

Plutarchus hoc nomen ignorasse videtur, in Romulo enim & Marcello *Britomartum* & *Briomarum* nominat. Jos. Scaliger in q. l. *Virdumani* repperit apud Propertium.

Spolia legit apud Nolam. Annibalem primus locor. ang.] præclarè locum hunc mutilum restitui ex membraneis codd. nisi vehementer fallor. Nec enim consentaneum vero, cum & Romuli & Cossi opima spolia tam diligenter referat, tertia ab illo studio esse prætereita, nec enim plura fuisse leguntur.

Jovi Feretrio] Vergilius tamen VI. Æneid. Quirino suspensa canit.

Aspice ut insignis spoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorque viros supereminet omnes:
Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques, sternet Pœnos, Gallumque rebellem,
Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.

De qua controversia Servius, & Sex. Pompeius lib. XIII. de verb. signific. & nos in Corn. Cosso quædam.

MACHANEI.

Marcellus] de hac pugna egregiè Petrarcha in triumphis inquit: *Vide el bono Marco Marcello che supra la riva di po apresso gia stesso occiso con le sue mani el gran ribello.* Virg. 6. Æneid.

----- Gallumque rebellem
Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.

Tertius autem à Romulo spolia opima Jovi Feretrio tulit.

præberent. Annibalem] apud Nolam, locorum an-
d DXXXVII. gustia adjutus, vinci [d] docuit. Syracusas per treis an-
e IↃXLI. nos [e] expugnavit. Et cùm per calumniam triumphus
ei à senatu negaretur, de sua sententia in Albano monte
IↃXLII. triumphavit. Quinquies Consul, insidiis Annibalis
IↃXLV. deceptus occubuit, & magnificè sepultus. [3] Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta perierunt.

46 LIVIA

3 Plutarch. Corn. Nepotem laudat historiæ hujus auctorem, sed paullò copiosius hæc narrantem: unde tamen effici non potest, Nepotis esse hunc fœtum: sed de his abundè ἐν τοῖς προλεγομένοις dicere memini.

SCHOTTI.

Apud Nolam] lego *Annibalem apud Nolam, primus* &c. ex Valerio Max. lib. I. cap. VII.

Ossa Romam] de his vide quæ ex Plutarcho annotavimus in fragmentis Nepotianis.

MACHANEI.

Hannibalem prius vinci docuit] de quo Plutarchus his verbis meminit: Hic primum Hannibal terga Romanis ostendit. Pœni itaque terrore, ac vulneribus confecti in castra compulsi sunt: in ea pugna plura quinque millibus hostium desiderata feruntur, ex Ro. verò non plures quingentis. Livius tantam hostium stragem fuisse nequaquam asserit.

Locorum angustia] nam tertia porta reclusus est Nolæ.

Syracusæ] urbs est metropolis, Siciliæ quidem amœnissima.

Per tres annos] nam Archimedis Geometræ machinis diu in obsidione laboravit, tandemque cepit. Syracusanis Dianæ festum inter jocos, ac delicias celebrantibus triumphavit: Romæ autem ovavit minore triumphò, Plutarcho teste.

Insidiis] dum cum Crispino ivisset speculatum collem, qui mediastinus erat inter utriusque castra hostis, à Carthaginens. circumventus occidit, magnifice sepultus. Plutarchus: inde corpus splendide ac magnifice ornatum cremavit, postmodum reliquiis in argentea urna conditis coronam imponens auream, filio mittere curavit, quæ dum feruntur, intervenêre Numidæ, qui, ut vas corriperent, portantes adorti sunt: parte alia dum obsistitur, vique pugna committitur, ossa disperguntur. id cum audisset Hannibal, adstantib. dixisse fertur: *Profectò nil fieri Deo licet invito*, & affectis pœna Numidis amplius legendas, transmittendasque neglexit reliquias. Unum addam in umbilico hujus capitis. In fine vitæ Marcelli à Plutarcho conscriptæ pedibus quoque me in sententiam fateor ire eruditi Catellani Cottæ Mediolanensis, qui ad perdoctum condiscipulum nostrum Tristanum Calchum Regium nunc auricularium in Senatu Insubrio judicio desiderati Hermolai Barbari, atque viventis Parthasii scribit, opusculum istud, quod commentamur, Cornelio Nepoti addici, ita scribentis. Plutarchus: hæc à Cornelio Nepote, atque Valerio Max. scripta traduntur. [s. interceptas reliquias Marcelli.]

46 LIVIA [1] CLAUDIA VIRGO VESTALIS.

ANNIBALE Italiam devastante, ex responso librorum Sibyllinorum, [a] Mater Deûm è Pessinunte [b] arcessita: cùm adverso Tiberi veheretur, repentè [2] in alto stetit: & cùm moveri nullis viribus posset; ex libris cognitum, castissimæ demum feminæ manu moveri posse. Tum Claudia, virgo Vestalis, falso * incestus suspecta, Deam oravit, ut si pudicam sciret, sequeretur: Et zona imposita navem movit: [3] Simu-

a *Alii*, matre.
b IƆXLVIII.
* *al.* de incestu.

1 *Quincta Claudia*] appellanda ex Cic. orat. de aruspicum responsis. *Arcessita*, rursum scr. libri. *in alveo*, M. SS. & Sueton. Tiberio *vado Tiberino extraxit*. cap. II. Vulg. tamen lectionem retineo, auget enim miraculum. Herodianus ἐν ταῖς Θύμβριδος ἐκβολαῖς dixit, lib. I. Histor.

2 Malim *incestus suspecta*. mox *advexit* alii legunt: & *pudicam se sciret, sequeretur*.

SCHOTTI.

Livia Claudia] *Livia* afuit in m. ss. o. Recte ut opinor refragantibus licet excusis omnibus. Sunt enim gentilitia duo nomina, & quidem in femina. *Claudia* fere ab aliis concise appellatur. Ego Q. Claudiam esse puto, cujus statua in vestibulo templi matris Deûm posita, bis ea æde incendio consumta, in sua basi flammis intacta stetit. Val. lib. I. cap. VIII. Quinctam etiam appellat Cicero pro M. Cœlio, & de Aruspicum responsis, & Lipsius noster lib. de Vestalibus.

Repente in alto] *in alveo* lib. scripti & Agrippinensis, & *vado Tiberino extraxit*, inquit Sueton. in Tiberio cap. II. Mihi tamen miraculum augere videtur vox *alto*. i. profundo satis loco. Quid enim mirum si in vado steterit? Herodianus lib. I. in Ostio Tiberis accidisse refert, ubi vadum fuisse quis credat? Adde adverso flumine id accidisse.

Incestus suspecta] correxêre emendatores tot fere modis quot Litteratores illi vett. dici permisêre, alii enim *incestu suspecta*, al. *incesti*, secunda inflexione, alii *de incestu*.

Ut si pudicam] Lactantius lib. II. cap. VIII. *Ut si se sanctam judicaret; suum cingulum sequeretur.*

MACHANEI.

Ex responso Sibyllinorum] de qua re lege Livium, Gell. Macrob. Libros vetula quædam Deo plena Tarquinio Prisco vendidit, in quibus de Hannibale pellendo talis fuerat sententia: *Romani, si unquam vomicam illam, quæ longe terrarum venit, pellere vultis à vobis, magnam Deûm Matrem arcessendam puto.*

Pessinunte] Phrygiæ oppido.

Claudia Virgo Vestalis] de qua Valerius quoque Maximus idem refert.

Incestus suspecta] dicitur autem hoc vocabulum ab in, i. non casto, literæ mutatione: vel in & cesto, baltheo Venereo.

c IƆXLIX. d *Vulg.* matris Deum adduxit: (*al.* advexit.) Templum ædificavit Nasica, qui vir opt. judicabatur. *Nos ex fide m. ss. eam lectionem constituimus.*

³ Simulacrum ᶜ Matris Deûm, ᵈ dum templum ædificatur, Nasicæ, qui vir optimus judicabatur, quasi hospiti datum.

3 *Simulacrum Matris Deûm, dum templum ædificatur, Nasicæ, qui vir optimus judicabatur, quasi hospiti datum.* sic M. SS. ad unum omnes. Jo. Greionius ita cum Livio comparabat: *Simulacrum Matris Deûm adduxit, quod, dum templum ædificatur, à Nasica: qui vir opt. judicabatur, exceptum est, & in ædem Victoriæ latum*, lib. XXIX. & XXXVI.

SCHOTTI.

Simulacrum] Pleniores membranæ nostræ quas bona fide expressi, sensu & pleniore & veriore id requirente. Vulgati enim hactenus: *Simul. mat. D. advexit*, alii *adduxit*. *Templum ædificavit Nasica, qui vir opt. judicabatur.* Supra verò c. XLIV. ait matrem Deûm, seu matrem Idæam ab Attalo Asiæ rege Rom. legatis traditam à Nasicâ hospitio acceptam & consecratam, responso ita monente. Vide Plinium l. XVIII. cap. III. Nec templum ædificasse Nasicam verum est, sed à Livio & Caio Claudio Censoribus auspicatum, & à Junio Bruto dedicatum, teste Livio Annali 36.

MACHANEI.

Templum ædificavit] vide superius in capite Scipionis Nasicæ, quæ huic loco congrua existunt.

47 M. PORCIUS CATO CENSORIUS.

MARCUS Porcius Cato, genere Tusculanus, à Valerio Flacco Romam ¹ solicitatus: Tribunus

1 *Sollicitatus*] *ductus* etiam alii auctores sunt.

SCHOTTI.

Romam solicitatus] *ductus*, scriptum habet unus codex perantiquus. Non male. Quod sequitur aliter in m. ss. est: *Ex prætura Sard. subegit.* unde leg. ratiocinabar olim *obtinuit*, aut sic; *sortitus est* aut *rexit*. vel *subegit* retinendum & pro tenuit aut rexit interpretandum. vel potius *delegit* reponerem, ut affine magis, exigente id rei veritate. nam Hispaniam citeriorem provinciam, hoc est, Celtiberiam quam Consul sortitus erat, pacasse, deque ea triumphum duxisse refert Polybius, Appianus in Hispanicis, & Latini Romanæ historiæ racematores. Sardiniam quidem provinciam sortitum Catonem prætorem Liv. l. XXXII. & Plutarchus Catone commemorat: subegisse vero nemo, quod equidem meminerim. Judicium tamen amplio. Forte hinc error natus, quod sive Corn. Nepos, sive Aemilius Probus ita hæc prior extulisset: *Ex Sardinia Q. Ennium poëtam deduxerat, quod non minoris æstimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.* Quæ tamen non triumphasse Catonem de Sardis loquuntur, neque subegisse: nondum enim rebellasse eo tempore Sardos legi.

Tribunus militum] *factus* adjicit v. l. *Manius* autem *Acilius Glabrio* scri-

MACHANEI.

Porcius Cato] Porciorum certè familia rustica à porcis pascendis dicta.

A Valerio Flacco] hic Catonem induxit, animavitque, ut rem Romanam

mus [a] militum in Sicilia: Quæſtor [b] ſub Scipione fortiſſimus; Prætor [c] juſtiſſimus fuit: in prætura Sardiniam [2] ſubegit, ubi ab Ennio Græcis literis inſtitutus. Conſul [d] Celtibêros domuit: & ne rebellare poſſent, literas ad civitates ſingulas miſit, ut muros diruerent: Cùm unaquæque ſibi ſoli imperari putaret, fecerunt. Syriaco bello Tribunus militum [e] ſub M' Acilio Glabrione occupatis Thermopylarum jugis, præſidium hoſtium depulit. Cenſor [f] [4] L. Flamininum Conſularem

a IↃXLV.
b IↃXLIIX.
c IↃLV.
d IↃLIIX.
e IↃLXII.
f IↃLXIX.

2 *Subegit*] legerem *obtinuit* vel *ſortitus eſt*, ſi M. SS. lib. paterentur.

3 *M. Acilius Glabrio* in Faſtis Capitolinis eſt & libris antiquis.

4 *L. Quinctius Flamininus* eſt iiſdem. Vide Livium lib. XXXIX. & Plutarch. Catone.

SCHOTTI.

ſcribendum ex Capitolinis Tabulis, nam apud Appianum mendosè legitur Ἀκίνιος pro Ἀκίλιος. & mox *L. Flamininum* Patriciæ gentis nomen, non *Flaminium* ut vulg. quem hic liber unus *Conſulem* facit, non *Conſularem*. Hoc tamen verum. Nam apud Ciceronem Cato ſeptem annis poſtquam Coſ. fuiſſet, ſenatu illum ejeciſſe narrat.

MACHANEI.

manam attingeret, motus maximè Catonis vita ac morum modeſtia.

Quæſtor fortiſſimus] ærarii ſubaudi, quia etiam erat criminum: fortitudo eſt, qua auſus increpare Scipionem, quod prodigalitate continentiam corrumpi permitteret, cui Scipio, ſe quæſtore nimium diligenti non egere reſpondit.

Ennius] poëta, ingenio maximus, arte carens: de quo ita Cicero in Archia; *Quare ſuo jure ille noſter Ennius ſanctos appellat poetas.* Ibi etiam: *Charus fuit Africano ſuperiori noſter Ennius: itaque etiam in ſepulcro Scipionum is putatur eſſe conſtitutus.*

Græcis] Plutarchus in contrarium ſentit eum ſero literas Græcas didiciſſe, & plerique auctores ſunt.

Celtiberi] Hiſpaniæ populi, de quibus Lucanus:

Profugique à gente vetuſta
Gallorum Celtæ nomen miſcentis Hiberis.

Fecerunt] omnium urbium muros, quæ intra Bætinii ſunt amnem, à Catone uno die ſolo æquatos fuiſſe, Livius auctor eſt.

Syriaco bello] bella, ut Servius ait, à victis nominantur. Gerebantur autem contra Antiochum.

Occupatis jugis] Callidromi. Hiſtorici referunt. Cato miſſis militibus ſuis Firmianis, quibus præerat, ſpeculatorias cuſtodias Regis propalavit, qui univerſum exercitum pavore fugaque conſternavere, unde Antiocho lapide icto, excuſſiſque dentibus, ac doloris acerbitate equum avertente, exercitus regius nulla ex parte impetum Romanorum ſuſtinere potuit.

Thermopylæ] Livius inquit: *Id jugum, ceu Apennini dorſo Italia dividitur, ita mediam Græciam dirimit.* Ab eodem è Græco fonte Portæ calidæ exponuntur, quæ in ipſis faucibus ſunt.

rem senatu movit, quòd ille in Gallia, ad cujusdam [5] scorti spectaculum, eductum quendam è carcere, in convivio jugulari jussisset. Basilicam suo nomine primus fecit. [6] Matronis, [g] ornamenta erepta [h] Oppia lege, repetentibus, restitit. Accusator assiduus malorum, Galbam octogenarius [i] accusavit; ipse quadragies

g ↄↄlviii.
h *Locus falsa interpunctione circumfertur*, Oppia lege petentibus, restituit. *Inepte, & falso.*
i ↄↄc.

5 *Scortum*, pro puero meritorio, ut Sueton. Vitellio cap. iii.

6 Falsâ interpunctione corruptus locus. Repone, *Matronis, ornamenta erepta Oppia lege, repetentibus restitit.* alii *petentibus*, alii *restituit* restituendo corruperunt. Vide Notas And. Schotti in quibus Catonis honorum gradus per annos Consulares accuratè contexuit.

Quibus adde ex Paterculo mortuum Catonem P. Censorino, M. Manlio Coss.

SCHOTTI.

Quod ille in Gallia] Placentiæ inquit apud Livium Val. Antias famosam mulierem fuisse. Porro Livius habet, ab Roma in Galliam perductum Philippum Pœnum, nobile scortum. m. ss. *in Galliam* accusandi casu. Sic enim habent: *quod ille in Galliam cujusdam scorti spectaculum ejectum quendam è carcere jugulandum jussisset.* Paris. vero antiq. codex pro *eductum*, *vectum* legit, Agrippinensis *vinctum*. Quid si legas, *è Gallia ejectum* vel *vectum quendam, à carcere &c.* nam Gallum transfugam fuisse aut è Galliis profugum Livius disertè ait libro xxxix. additque sua manu hominem interfecisse: non per lictorem, ut Valerius Antias & Plutarchus in Catone & in T. Quinctio Flaminino.

Matronis] locus mendosus, rectè nunc habet felici interpunctione: sic antea distinctus: *Matronis orn. erepta, Oppia lege repet.* quasi dicas, matronas per Oppiam legem repetiisse jus cultus, mundumque muliebrem nimis sumtuosum. Ineptius paullo qui pro *restitit restituit* restituerunt præter ipsam historiæ veritatem. Lata lex à C. Oppio Trib. pl. annò V. ↄↄxl. teste Livio l. 34. & Tacito lib. iii.

Galbam octogenarius] fuit hic Servius Sulpitius Galba, qui prætor Lusitanos diripuit. Cujus gentis prænomen male in antiq. scriptoribus Cicerone, Livio, Suetonio, Ne-

MACHANEI.

Ad cujusdam scorti spectaculum] de hoc auctores variant historiam. scortum autem de utroque sexu dicitur, quia, ut corium, subigatur: σκῦτος corium Græcè.

Basilica] Regium ædificium, nam βασιλεὺς rex appellatur. Porcia vocitabatur, cujus adhuc vestigia exstant, si famæ credimus.

Lex Oppia] lata à M. Oppio tribuno pl. ne qua mulier plus semuncia auri haberet, neu vestimento versicolore uteretur, neu juncto vehiculo in urbe oppidòve, aut propius inde mille passus, nisi sacrorum publicorum causa veheretur.

Repetentibus] sic legendum, non *repetibus*.

Restitit] bene ait, quia usus oratione gravi scripta à Livio, iv. libro belli Maced. in princip. æque respondente, L. Valerio annis xxiv. post lex Oppia abrogata est.

Galba] unde dicti sunt, lege Suetonium in princ. vitæ Galbæ Imperatoris late dicentem.

Quadragies quater] idem Plinius lib. vii. de Catone affirmat.

gies quater accusatus, gloriose absolutus. Carthaginem delendam [1] censuit. Post octoginta annos filium genuit: Imago hujus, funeris gratia produci solet.

[1] DCIII. Vide in Notis Catonis dignitates per annos Consulares contextas.

48 C. CLAU-

SCHOTTI.

Nepote, aliis, in *Sergius* est commutatum: & in Tacito quoque, ut Justus Lipsius admonuit, qui propter ingenii doctrinæque præstantiam nemini est paullum modo humaniori incognitus, ut Varronis usurpem. Cum enim *Ser.* scriberetur, *Sergius* inde formarunt, quod est Catilinarum gentile nomen. Græci scriptores Σέργιος Γάλβας· tametsi in Plutarch. Σεργούλιος hic repperi inemendate scriptum. Ceterum Livius xxxix. & Plutarchus nonagenarium perorasse scribunt: falso, nam 85. annos natus, mortuus est, auctor Cicero libro de Claris Orator. & Plinius lib. ix. cap. i.

Post octoginta] Aldinus codex, eumque secuti reliqui *octuaginta*. Septuagenarii viri generant, inquit Aristoteles lib. vii. Animal. & in Politicis lib. vii. cap. xv. Cato tamen octogenarius filium è Salonii clientis sui filia. Plinius lib. vii. cap. xiii. & Solinus. Plutarchus iccirco nuptias eum contraxisse ait οὐ καθ' ἡλικίαν. Et Massanissa post octogesimum sextum annum filium, qui Methymnus appellatus sit. Valerius lib. viii. cap. xiv.

Imago hujus fun. gratia] Aldinus cod. *imago cujus* &c. Malo tamen *solius* aut *unius*. Uni enim hoc honoris gratia tributum ut ejus è curia imago in funus produceretur, ut auctor est Val. Max. lib. viii. c. xvi. Unde hic locum ut mutilum instaurare doctiss. Pighius tentavit, *imago ejus funeris gratia è curia produci solet.* Ceterum de imaginibus quæ comitabantur gentilitia funera lege Plinium lib. xxxv. cap. ii. & Corn. Tacitum lib. iii. Annal. extremo.

Visum autem fuit non abs re fore Catonis dignitates quas multas gessit, & ætatem per annos Consulares diligenter à nobis digestam subjicere, ut facilius Plutarchus, Livius, Cicero, & Corn. Nepos intelligantur. Nam Porciæ gentis stemma texuit egregie Agellius lib. xiii. cap. xviii.

M. PORCIUS M. F. CATO CENSORIUS.

DXXI. Natus M. Aimilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coss. Sic enim ipse apud Ciceronem in lib. de Senectute: *Anno postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum recepit, ego natus sum &c.* Alii DXIX. anno natum putant L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coss. in iis Kar. Langius, legitque: *Anno post, Consul primum fuerat, quam ego natus sum.* quam & in veteribus se reperisse libris Aldus Manutius testatur.

DXXXIX. Anno natus xvii. primum stipendium meruit, & militavit ad Capuam sub eodem Fabio quartum Consule. Cor. Nepos. xix. alii numerant, ut altero à primo consulatu Fabii anno natus sit Cato.

DXLIIII. Æta-

MACHANEI.

Carthaginem delendam censuit] Africanas subinde ficus ostentans, quas de industria sub toga tulerat, inquiens: *Fundum, ex quo hæc lecta poma, trium dierum navigatione ab urbe Romana distare: unde è republica mihi Carthago delenda videtur.* Licet Scipione Nasica contradicente, decretum est à Senatu, eam everti.

SCHOTTI.

DXXIII. Ætatis XXII. ad Tarentum stipendia fecit, Fabio quinctum Consule, ut ipse apud Ciceronem de Senect.

DXXIV. Ætatis XXIV. Tribunus militum in Sicilia fuit M. Claudio Marcello V, T. Quinctio Crispino Coss. *Cor. Nepos, vel Aemilius Probus in vita Catonis.*

DXLVI. C. Claudii Neronis Cos. castra sequitur: strenuus habitus & laudatus in prælio Senensi, quo cecidit Asdrubal, exercitu Alpeis trajiciens, ut copias cum Annibale fratre conjungeret. *Corn. Nepos & Livius lib.* XXVII.

DXLVIII. Quæstor P. Scipioni Africano, in Africa proconsule, cum quo perpetuo dissensit & Augur. annos natus XXIIX. P. Cornel. Scipione Africano, P. Licinio Crasso Coss. *Livius* XXIX. *Annal. & Nepos, Cicero vero in Bruto & Catone.* anno insequenti, Cethego & Tuditano Coss. Quem locum recta interpunctione & collocatione sanat And. Patricius in lib. II. M. Tullii de Rep. *Fabio quartum Cos. adolescentulus miles profectus sum ad Capuam, decimoque anno post ad Tarentum quæstor, quem magistratum gessi Coss. Tuditano & Cethego. Deinde ædilis, quadriennio post factus sum prætor, cum quidem ille admodum senex suasor Legis Cinciæ de donis & muneribus fuit.* Lambinus in Probum bis quæstorem fuisse existimat: non sequor, quem & in Ciceronis Catonem vide.

DLI. Quadriennio post Aedilis plebis factus cum Caio Aelio, qui male in Nepotis fragmento *C. Helvius* appellatur. *Livius libro* XXXII. *& ipse apud Cic. in Senectute.* Agebat tum annum ætatis trigesimum primum.

DLV. Prætor quadriennio post Sardiniam provinciam obtinuit: Q. Ennium poëtam inde deduxit, à quo & post Græcas senex admodum litteras didicit. Val. Max. lib. VIII. cap. VII. Plinius lib. VII. cap. XXX. D. Hieron. epist. ad Nepotianum. Liv. XXXII. Annal. Plutarchus & Nepos Corn. in ejus vita. Cicero in Catone.

DLVIII. Consul cum L. Valerio Flacco, quo auctore Romam è Sabinis commigrarat. Veget. L. II. cap. III. (ut Modius quidem legit) & lib. I. cap. VIII. Hic ejus abstinentia eluxit, & frugalitas. In hoc magistratu totam citeriorem Hispaniam quæ rebellaverat, pacavit, bello ab Emporiis inchoato, adjuvante P. Manlio prætore. Matronis cultum repetentibus, Oppia lege ademptum, restitit. Plutar. Livius XXXIII. Annal. Nepos, alii. Val. Max. lib. IX.

DLIX. Hoc anno pro consule ex eadem provincia de Senatus sententia triumphavit. Fasti Capitolini, Appian. Ibericis, Frontinus, Florus, & Zonaras.

DLXII. Legatur (ut Cicero memoriæ vitio, Trib. militum) Manii Acilii Glabrionis Consulis. occupatis Thermopylarum jugis præsidium hostium depulit. Cicero in Cat. Majore, Livius lib. XXXVI. Appianus, Plutarch. Justinus lib. XXXI. Festus in *Ordinarium*, & Sosipater ex orat. dierum dictarum de Consulatu suo: *Item uti à Thermopylis atque ex Asia maximos tumultus maturissimè disjeci atque consedavi.* Idemque Cato in ea quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum: *M. Fulvio Consuli legatus sum in Aetoliam: propterea quod ex Aetolia complures venerant, Aetolos pacem velle.* Festus in *Oratores. Auctor hic de viris illustribus.*

DLXIX. Aetatis XLIX. Censor gravissimus cum L. Valerio Flacco rursum.

SCHOTTI.

mrsum. L. Quinctium Flamininum, Titi fratrem Senatu movit, & in ærarium redegit. Luxuriam hominum repressit, quæ incipiebat pullulare. In quo honore quod tam severe præfuisset *Censorius* est appellatus. Livius xxxix. lib. ab V. C. Plutarch. in Cat. Capitolini Lapp. Val. Max. lib. II. cap. IX. & lib. IV. cap. V. Corn. Nepos & Cicero in Bruto & Catone. Seneca Rhetor. Controverſ. xxv.

DC. Octogenarius jam Servium Sulpitium Galbam qui Lusitanos Prætor diripuit, vehementi oratione accuſavit. Livius lib. xxxix. Plutarch. & Auctor noster de viris illustribus. Val. Max. l. VIII. cap. VII. non ut Livius l. xxxix. & Plutar. nonagenarius.

DCIIII. Initio tertii belli Punici Karthaginem nova molientem delendam censet, certatque in ea sententia de Reip. salute & commodo cum Scipione Nasica, qui servandam urbem censebat ne otio in luxum juventus Romana dilaberetur. Pervicit tamen sententia Catonis. Livius, Florus, Auctor hic de viris illust.

DCV. Hoc anno mortuum ſuſpicor, octoginta quinque annos natum: Coſſ. P. Censorino & M. Manlio. Vell. Paterculus. Cicero de claris Oratorib. & Plin. lib. XIV. cap. IV. Natur. hist. Plutarchus vero & Livius nonagenario majorem faciunt, sed falluntur: pace eorum dixerim.

48 C. CLAUDIUS NERO, ET ASDRUBAL FRATER ANNIBALIS.

ASDRUBAL frater Annibalis, ingentibus copiis in Italiam [a] trajecit: actumque erat de Romano imperio, si [1] jungere se Annibali potuisset: Sed Claudius Nero, qui in Apulia cum Annibale castra con- [a] DXXXXVI.

1 *Jungere se Annibali potuisset.*] M. SS. libri *Dilectus* verò militum in Festo scriptum visitur de Verb. signific. lib. IV.

SCHOTTI.

Si conjungere Annibali copias potuisset] reposui quod non solum in m. ss. o. est, verum etiam antiq. Paris. & Colon. suadente & ratione, ne eadem vox inutiliter repetatur.

MACHANEI.

Copiis] exercitu. nam in singulari abundantia & facultate indicat, licet Sallustius dixerit profecto: *Ex omni copia Catilinæ*.

Actum] causa ruinæ Hasdrubalis fuere legati cum literis à fratre ad Hannibalem missi, qui incertis itineribus Tarentum delati, & capti, ad Claudium Neronem perducti fuere, unde Consul, admonito Senatu, nocturno profectus tempore & diurno, quantis maximis potuit itineribus, tacitè ad Senam Galliam, ubi castra M. Livii erant, parvo avit: qui silentio egressi, à suis quisque ordinis hominibus ad tentoria adducti cum summa omnium lætitia hospitalitatis excipiuntur.

conjunxerat, relicta in castris parte, cum delectis ad Asdrubalem properavit, & se Livio collegæ apud Senam opidum & [b] [2] Metaurum flumen conjunxit: ambóque Asdrubalem vicerunt. Nero regressus pari celeritate [3] qua [c] iverat, caput Asdrubalis ante vallum Anibalis projecit: Quo ille viso, vinci se Fortuna Carthaginis confessus est. ob hæc Livius triumphans, [4] Nero ovans, urbem introierunt.

b *Livius lib.* XXVII. *Valer. lib.* V. *Horat.* IV. *Oda* 4.
c *Vulg.* venerat.

49 P. COR-

2 Horat. lib. IV. Carm. Oda IV.

3 *Qua iverat.*] Lib. M. SS. sed illud ferri potest, Livii auctoritate.

4 Triumphus & ovatio quo differant Plutarch. Marcello, eleganter.

SCHOTTI.

Delectis] sic hactenus editi, quos mihi videre contigit m. ss. *electis*. Scribe *dilectis* tertia vocali ut docet Festus lib. IV. de verb. signific.

Et Metaurum flumen] m. ss. *Metaurumque fluvium* Mediol. *Methaurum* scribit cum spiritu. Est autem fl. in Umbria non longe ab opido Sena quam Senogalliam Plinius lib. III. cap. XXIV. Nat. hist. appellat. Est vero à Gallis Senonib. urbs condita, quos constat juxta Adriaticum mare sedes habuisse: auctor Polybius lib. II. Unde M. Tullius in Bruto hoc prælium Senense vocat; *Ludis, inquit, Juventutis, quos Salinator Senensi prælio voverat.* Infrà, pro *venerat* in antiq. scr. *inerat* melius.

Caput Asdrubalis] Exemplum hujus ferociæ & animi aliquo modo insultantis hostib. apud Homerum de Aiace Oilei F. caput Imbrii abscissum conjiciente in mediam aciem Trojanorum, quod forte cecidit ante pedes Hectoris. Iliad. I. Pet. Victorius lib. XXVII. variarum lect. cap. XXII.

Livius Triumphans] appellatur in Consularib. Fastis M. Livius Salinator II. Consul cum C. Claudio Nerone. Tametsi vero Neronis opera & industria victoria parta erat; quia in provincia Salinatoris, illi triumphum à Senatu decretum libens volensque reliquit. M. igitur Livium quadrigis urbem invectum milites sequebantur: Claudius equo sine militib. ingrediebatur. T. Livius lib. XXVII. Val. Max. lib. V. cap. I. Horatius quoque lib. IV. Oda. 4. ut poëtarum suavitas hæc temperet.

Quid debeas ô Roma Neronibus,
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus, & pulcer fugatis
Ille dies Latio tenebris.

Sequitur ad extrem.

Nil Claudiæ non perficient manus,
Quas & benigno nomine Jupiter
Defendit, & curæ sagaces
Expediunt per acuta belli.

MACHANEI.

Relicta parte] cum Q. Catio legato.

Delectis] sex millib. peditum, & mille equitib.

Senam] eadem Sena Gallia dicta.

Metaurus] fluvius est Umbriæ descendens in Adriaticum sinum haud longe à Fanestri colonia versus Senam Galliam.

Hasdrubalem] qui, ut patre Hamilcare, & Hannibale fratre dignum erat, pugnans cecidit, redditaque est clades Cannensis per caput Hasdrubalis. Petrarcha: *Claudio Nerone che el capo de Hasdrubale presento al*

MACHANEL.

al fratello aspero & feroce si che de degli agli fece voltar le spalle.

Triumphans] quia in propriam provinciam rem gesserat. Triumphus quasi τρίαμβος: exercitus carmine jambico sequebatur, cantans verò lingua Sabina fortem indicat.

Ovans] equo albo insidens, myrteaque corona insignitus, cæsis ovibus, nam triumphante aliquo tauri mactabantur. inde vocabulum, licet alii à voce, ovatione dictam ajunt, de quib. aliâs.

49 P. CORNELIUS SCIPIO AFRICANUS.

PUBLIUS Scipio [1] ex virtutibus cognominatus Africanus, Jovis filius [a] creditur: nam antequam conciperetur, serpens in lecto matris ejus apparuit. & ipsi parvulo draco circumfusus, nihil nocuit. In Capitolium intempesta nocte [b] [2] eunti numquam canes allatraverunt. Nec hic quidquam prius cœpit, quàm in cella Jovis diutissimè sedisset, quasi divinam mentem acciperet. Decem & octo [c] annorum patrem apud Ticinum singulari virtute servavit. [3] Clade [d] Cannensi nobi-

a IↃXVII. natus.

b quid. l. eunte n. ca. latrav.

c IↃXXIV.

d IↃXXXVII.

1 Vett. lib. *ex virtute Africanus dictus: Jovis filius creditus est:* Pòst iidem *acciperet* melius quam *accepisset*.

2 Plautus Pœnulo accusandi casu: *Etiam me mea allatrant canes.*

3 *Clade Cann.*] ὕστερον πρότερον. Sic concinnanda videntur: *Clade Cannensi reliquias incolumes per m. h. c. Can. perduxit. Nobilissimos juvenes.* cetera.

SCHOTTI.

Ex *virtutib. cognom.*] *agnom.* alii. Em. ss. *ex virtute Africanus dictus*, primus vero à devicta provincia nomen retulit. Et mox: *filius creditus:* Jovis autem filium creditum fuisse auctor Plin. l. XVI. cap. XLIIII. Livius lib. XXVI. Val. Max. lib. III. cap. I. vide & Agellium lib. VII. cap. I.

Nocte eunte] *euntem* Paris. m. ss. *nocte eunte latraverunt.* Varronem etiam *Allatro* cum dandi casu conjunxisse scio.

Mentem accepisset] *acciperet* iidem melius: & mox *Reliquos* non *Reliquias*, ut *juvenes* ἀπὸ κοινοῦ intelligas. Notandum autem hic ὕστερον πρότερον schema, sic concinnandum: *Clade Cannensi reliquias incolumes per m. h. c. Can. perduxit. Nobilissimos juvenes* &c. Illud autem P. Sempronio Tuditano potius attribuit Livius lib. XXII.

MACHANEL.

Serpens] quem superstitiosa antiquitas Genium Jovis æstimavit.

Draco] sacrorum peculiariter à δέρκομαι, id est, aspicio, quia visus est acuti.

Latraverunt] quasi in belluis ratio aliqua divinitus infusa sit, vel providentiâ divinâ: omne enim bonum datum descendens à patre luminum, licet verum bonum ethnici illi ignorarent.

Patrem] vide superius in Hannibale.

nobilissimos juvenes, Italiam deserere cupientes, sua auctoritate compescuit. [4] Reliquias incolumes per media hostium castra Canusium perduxit. Viginti quatuor annorum Prætor in Hispaniam [e] missus, [5] Carthaginem [f] novam, qua die venit, cepit. Virginem pulcerrimam, ad cujus aspectum concurrebatur, ad se vetuit adduci, patríque [g] [6] ejus ac sponso restitui jussit. Asdrubalem Magonemque, fratres Annibalis, Hispania [h] expulit: Amicitiam cum Syphace Maurorum rege

e DXLII.
f τὸ novam à veteri est.
g M. ss. o. summo consensu: patrique ejus sponsor astitit. Vide Not.

4 *Reliquias*] id fecit P. Sempronius Tuditanus. Livius lib. XXII.

5 *Carthaginem novam*] amplius vett. libri: quæ Σπαρτιαγένη cognominatur Appiano Alexandrino, qui turpi errore eandem atque Saguntum Hispaniæ fuisse scribit. Vide Abrahami Ortelii viri doctiss. Synonymiam Geographicam recens editam.

6 Fit nescio quomodo, ut summo consensu M. SS. omn. *patríque ejus sponsor astitit*, præferant. Nihil tamen demuto. Talis in Alexandro Magno continentia.

SCHOTTI.

Carthaginem] *novam* amplius vett. libri, ut ab Africana distinguatur. Illa Σπαρτιαγένη est Appiano Alexandr. qui eam turpi errore cum Saguntо confundit. vide Geographos.

Adspectum] *conspectum* Colon. & *accurrebatur* Mediol.

Ac sponso restitui jussit] bene habet lectio: fit tamen nescio quomodo, ut non calamo solum sed & typis scripti codd. antiqui constanter legant: *patrique ejus sponsor astitit*. Sponsi & Plutarchus & Livius meminere, hic *Albucium*, ille *Luceium* ut & Front. lib. II. cap. XI. Celtiberorum principem nominat. Valerius Maxim. *Indibilem* lib. IV. cap. III.

MACHANEI.

Sua auctoritate compescuit] immo, Livio teste, stricto super capita deliberantium ferro, juravit pro hoste habiturum eum, qui in verba sua non jurasset, effecitque uti omnes minime relictum iri à se Italiam jurejurando adstringerentur.

Canusium] oppidum, ubi suscepti Romani hospitio, rebus fractis.

Viginti quatuor annorum] primoribus talem provinciam aspernantibus, ipse prosiliens ingenti voce professus est libenter iturum.

Prætor] pro consule in castris: namque prætor imperator dicitur.

Qua die venit] compertum habens stagnum maris abluens Carthaginem æstu maritimo decrescere: & vado transiri posse, unde ad murum facilius esset accessus; itaque captata occasione in urbem per eam partem minime suspectam ascenderunt Romani, duobus militibus corona murali donatis. Igitur oppidani, ac auxiliares re inopinata consternati mœnia deseruere.

Virginem pulcherrimam] quam custodiri fecit, & Lucio principi Celtiberorum desponsatam, eo accito, integram inviolatamque restituit.

Hasdrubalem] captis etiamnum ejus castris eoque fugiente paucis cum militib.

rege [i] conjunxit. Maſſaniſam in ſocietatem recepit. h IↃXLVII.
Victor domum regreſſus, Conſul [l] ante annos factus, i IↃXLVII.
concedente collega in Africam claſſe trajecit. Aſdru- l IↃXLIX.
balis [m] & Syphacis caſtra una nocte perrupit. Revo-
catum ex Italia Annibalem [n] ſuperavit. Victis Cartha- m IↃL.
ginienſibus leges [o] impoſuit. Bello Antiochi [p] legatus n IↃLI.
fratri fuit. captum filium gratis recepit. A [q] Petilliis o IↃLII.
[r] ac p IↃLXIII.
q IↃLXVI.

Malè vulg. A Petilio Actæo Tribuno pl.

SCHOTTI.

Maſiniſſa] Scriptura vulg. In Salluſtii m. ſſ. varie pingi obſervavi, alii *Maßiniſſam*, alii *Maſiniſam*. quidam *Maximiſſam*, quod x, tantundem valeat. Scribo *Maſſaniſa*. Syphax autem Maſæſulorum rex fuit, tenuit tamen Mauritaniam, eam quæ nova dicta eſt, à Mulucha ad Ampſagum: cum vetus à freto ad Mulucham protenderetur, quæ Bocchi imperio paruit, cujus in Druſo mentio.

Aſdrubalis & Syphacis] *Annibalis & Syphacis* quidam codd. quod ideo immutarunt quidam, quod anno IↃXLVI. Aſdrubalem fratrem Annibalis capite truncatum vidiſſent. At hic alius Aſdrubal, qui filiam Syphaci uxorem dederat, qua cauſſa hic Scipionis amicitiæ nuncium remiſit: mox *prorupit*, alii *prærupit*. utraque caſtra uno die Scipio incendit & delevit: cæſa flammiſque abſumpta ad XL. millia hominum: capti ſupra ſex millia.

A Petilliis Actæo] Locus mendoſus. vidit id ante nos Lycoſthenes, ne quem ſua laude fraudemus.

CORMACHANEI.

Conjunxit] nam quum Haſdrubal Giſgonis filius & Scipio ad eum hoſpitaliter veniſſet pro re publica ſua petitum: prætulit amicitiam Romanorum Punicæ.

Maſiniſſam] hic nepote ipſius adoleſcente in Hiſpania jure belli capto liberaliter ad regem gratis cum donis miſſo ab ipſo Scipione, uſque ad extremum ſenium amicitiam cum populo Ro. ſervavit.

Victor domum regreſſus] datus eſt ei ſenatus extra urbem in æde Bellonæ, inde ingreſſus cum Licinio Craſſo Conſul creatus eſt.

Caſtra] noctu utriuſque caſtris injecto igni, quæ, altera è lignis, altera ex harundin. confecta erant, Syphaxque captus à Caio Lælio, & Maſiniſſa ad eum perducitur.

Superavit] apud Zamam urbem, apud quam victores Romani hoſtium elephantes equites in fugam verterunt: deinde acrius inferentes pedem totam aciem in fugam verterunt: cæſa è Carthaginienſibus quatuor millia feruntur.

Leges impoſuit] juſſis cremari quingentis navibus, utque centum talenta arbitratu Scipionis tunc ſolverent: & ut in annos ſexaginta millia talentorum argenti æquis penſionibus ſolverent: & multa alia: Pacis autem formulam lib. x. ſecundi belli Punici curioſe apud Livium perleges.

Legatus fratri] cum ſenatus magis inclinaret, ut alteri Conſuli Caio Lælio negotium Antiochi daret; Publius Africanus ſurgens & in fratre ſuo ſummam virtutem eſſe, ſummumque conſilium, neque ſe ei legatum defuturum affirmavit.

Filium gratis accepit captum] ab hoſtibus: patri infirmo miſit, qui animum ejus ſolicitum, & corpus ægrum magnopere recreavit.

A Petilio] Plutarchus, duo Quinti Petilii Tribuni plebis Porcii Catonis,

7 ac Nævio Tribunis plebis repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit: Hac die, inquit, Carthaginem vici: 8 Bonum [r] factum: in Capito-

r *Editi*, Quasi bon. *sed glossema. quid si* Bon. factum si in Cap. *legas? vide si vacat*, *Notas.*

7 Absque Livio esset, hic locus à M. SS. persanari non posset, in quibus *Ateio* pro *Actæo*, sine varietate scriptum reperi: leg. igitur *A Petilliis ac Nævio*, parva facta immutatione: dictionum enim affinitas oscitantes librarios & imperitos ferè fefellit ex Livii lib. xxxviii. sub finem, & ejus Epitoma: Vide quæ doctissimus Sigonius adnotavit, & Agellium lib. iiii. cap. xviii. Plutarchus Catone, & Apopht. Πετιλλίους numero multitudinis vocat, & duos fuisse, auctor Appianus Syriaca: geminata etiam ll. scribunt.

8 *Quare Bonum factum*] M. S. alii *quam*, quod valet, *quoniam*. Ego utrumque tanquam glossema ὀβελίζω. Etiam illud *quasi*, Lævinus Torrentius sic censuit emendandum: *Bonum factum si in Capit.* De qua boni ominis formula B. F. vide Notas auctoris.

SCHOTTI.

Corrige *A Petiliis ac Nævio*. Scidæ n. membraneæ nihil hic nos adjuverunt, corruptæ & ipsæ legentes *A Petilio Ateio*. Parif. *à Petilio Alteio*. Vascos. *A Pet. Teo*. Livius vero xxxviii. Annali & Agell. lib. iv. cap. xviii. Attic. lucubrationum ex Val. Antiate bis accusatum fuisse referunt. Plutar. item in Catone & Apophth. Πετιλλίους numero multitudinis vocat, & duos fuisse, auctor in Syriaca Appianus. O iniquam sortem bene de R. P. merentium! quam & expectare & experiri solent, qui scriptis in vulgus editis prodesse student quam plurimis, dum quisque de aliorum laborib. temere pronunciat, vellicat, pro nihilo ducit: ipse silentio inscientiam suam caute tegens. Præstet alioqui majora: aut si id non potest, aliorum conatus cur ingratè traducit? Mirum profecto, ut ad rem redeam & Porcium Catonem gravissimum alioqui censorem, Scipioni Africano tam infestum fuisse: quib. narrandis à Livio diversus abit Nepos Cornelius in vita Catonis, quod libri secundi de viris illustrib. fragmentum reliquum est. Ceterum, ne quem offendat, *Petilliis* liquida geminata scripsi ex consuetudine Græca, Appiani in Syriaca, Plutarchi in Catone & Apophthegmatis.

Quasi bonum factum] in m. ss. compendio scriptum erat, *quam* quod fort. valet *quoniam*. alter cod. *quare*. Ego vero illud abjudico, tamquam glossarion, ab iis adjectum, qui hanc formulam hactenus ignorarunt. Est n. bene precantis, in judiciis usurpari solita, & QUARE repono ex Valerii Probi Notis Q. B. F. i. QUARE BONUM FACTUM. probaturque T. Livii lib. xxxviii. verbis & Valer. Max. lib. iii. cap. vii. Est autem bene pr. in jud. usurpari, & Edictis fere boni ominis caussa proponebatur. Sueton. in Cæsare, cap. lxxx. *Peregrinis in Senatum adlectis, libellus propositus est: Bonum factum, ne quis Senatori novo Curiam monstrare velit.* In Vitellio cap. xiv. *Bonum factum, ne, Vitellius Germanicus intra eundem Calendarum diem usquam esset.* Ubi *fatum* quidam legunt, quod de Gene-

MACHANEI.

nis, ut quidam suspicantur, opera concitati diem Africano dixêre insimulantes pecuniæ à Rege Antiocho acceptæ; & non in publicum redactæ.

pitolium eamus & Dis supplicemus. Inde in voluntarium exsilium concessit: ubi reliquam egit ætatem. Moriens f ab uxore petiit, ne 9 corpus suum Romam referretur. f IↃLXVIII.

9 *Ingrata*, inquit, *patria cineres non habebis meos*. Vide Senecam de beneficiis libro v. cap. XVII. Ennius hoc illi Epitaphium posuit.

Hic est ille situs, cui nemo civis neque hostis
Quivit pro factis reddere operæ pretium.

Idem Seneca lib. XIX. epistolarum, ubi plures de eodem versus exstant.

SCHOTTI.

nethliacis & Chaldæis sermo sit: non probo. Plautus quoque Pœnulo:

Bonum factum'st, edicta ut servetis mea,

Et: *Bonum Hercle factum, pro se quisque ut meminerit.*

Eodem pertinet illud Tertulliani:

O edictum cui adscribi non poterit, Bonum factum. Vide Isidorum lib. I. Etymol. cap. XXII.

Fuit qui leg. putaret *Bonum faustum*, ut *purus putus*, *utor fruor*, *velit nolit*, *factis dictis*, *terra mari*, similiaque infinita sine copula efferimus. Est n. formula bene precandi & auspicandi aliquid, *Quod felix, seu bonum, faustumque sit Reip.* &c. Sueton. in Octaviano cap. LVIII. & in Nerone cap. XXXVII. *Quod bene vertat* &c. Nihil tamen demuto.

Concessit] Liternum. Ruri enim à strepitu vulgi vivere maluit. Sic Plutarch. & Strabo. Livius verò lib. XXXVIII. Romæ mortuum ait. At lib. XLV. Linterni domum ejus fuisse.

Moriens ab uxore] elogium testamenti fuit vetantis ne in patriam ingratam ossa referrentur, de quo Seneca lib. de benef. v. cap. XVII. & Val. Max. lib. v. cap. III.

MACHANEI.

Eamus] concio universa relictis solis magistratibus eum per omnia templa consecuta est.

In voluntarium exsilium] satietate gloriæ, & invidiæ se subtrahens Liternum abiit, ubi moriens mandavit: ut ibi sepeliretur, inquiens: ingrata patria ossa mea non habebis.

50 M. LIVIUS SALINATOR.

Livius Salinator, primò Consul a de Illyriis triumphavit: 1 tandem ex invidia peculatus reus, ab a IↃXXXIV.

1 *Tandem ex invidia.*] malo, quamvis M. S. *tamen* legat.

SCHOTTI.

Livius Salinator] *Salinatoris* cognomen illi datum, quod Censor vectigal novum ex annona salaria populo Rom. imposuerit. Livius lib. XXXIX. Salinas primum instituisse & populo salis modia sex millia in congiario dedisse Ancum Martium, auctor Plinius libro XXXI. cap. VII. & supra cap. v. Post exactis Regibus, vectigal illud sublatum. Livius lib. II. ab v. c. Sed Salinator in Censura iterum imposuit: ut dixi.

Deinde ex invidia] in m. ss. erat, *tamen*,

MACHANEI.

Livius Salinator] dictus quia auxit vectigal salis, quum prius sextante tantum venderetur: id fecit quia à populo condemnatus fuerat.

Illyrii] dicti sunt, auctore Appiano,

ab omnibus tribubus, excepta Metia, condemnatus. b ɪↄxʟᴠɪ. Iterum cum Claudio Nerone inimico suo [b] Consul, ne Resp. discordia malè administraretur, amicitiam c & de Asdrub. *Vulg.* & injunxit. [2] cum eo junxit, & [c] de victo Asdrubale triumphavit. Censor [d] cum eodem collega omneis tribus, excepta d ɪↄxʟɪx. Metia, ærarias fecit. stipendio privavit, eo crimine, quòd aut prius se injustè condemnassent; aut posteà tantos honores non rectè tribuissent.

2 *Cum eo junxit: & victo Asdrubale*] M. SS. & inf. *stipendiis privavit.*

SCHOTTI.

tamen, unde *tandem* scrib. vidi, quòd error ille ex compendiis litterarum sit natus, & *Illyricis* non *Illyriis* quidam, ut in m. ss. fere *Philippii campi* pro *Philippicis*, ut infrà in M. Bruto admonui.

Amicitiam cum eo injunxit] sincera lectio m. ss. *junxit. injungere* enim aliud significat. Exemplum, me Hercle, memorabile, quod utinam imitarentur nostri Principes in R. P. administranda, ut privata odia publicis utilitatibus remittant, uti lib. I. Annal. Tacitus ait. Vide Plutarchum in Politicis de his præcipientem. Simile de P. Popillio apud Justinum lib. xxxiv. quem C. Popillium vocat Livius.

Et de victo Asdrub.] *victo* addidi auctoritate lib. vett. alii *& victo Asdrub.* mox: *stipendiis privavit* iidem. Suetonius in Tiberio init. refert universas tribus levitatis notatas in Censura Livii.

MACHANEI.

piano, ab Illyrio filio Polyphemi, quos nunc Sclavonos vocant.

Peculatus] publicæ pecuniæ subreptæ, nam id *peculari* & *depeculari* signant; inde *depeculatores*.

Reus] Fabio teste, de cujus re agitur, dicitur.

Tribubus] de quib. superius in Romulo considera.

Triumphavit] vide in capite Hasdrubalis.

Aerarias fecit] condemnavit, ut denarios solverent.

Stipendio privavit] Livium lib. nono secundi belli Punici apte hanc materiam scribentem percurre.

51 T. QUINCTIUS FLAMININUS.

a Flaminius *vulg.* b *Falso: quare uncis inclusi:*

TITUS [1] Quinctius [a] Flamininus, [Flaminii, [b] qui apud Trasimenum periit, filius,] Consul [c] Mace-

1 *Quinctius Flamininus.*] leg. Quæ sequuntur virgulis inclusa ad eum non pertinent. Gens enim Quinctia, cui Flaminini cognomentum, patricia. Flaminia plebeia.

SCHOTTI.

Flaminii qui apud] quæ parenthesi inclusi non huc pertinent, adeoque inculcata esse ab aliquo credo. Si id non impetro, non possum ab errore vindicare auctorem. *Flamininus* enim quo de hic agitur, è gente Quinctia

MACHANEI.

Flaminius Consul] ante annos triginta sexto die regem Philippum proelio fudit. Plutarchus scribit. siquidem

[a] Macedoniam sortitus, ducibus [2] Charopis principis pastoribus, provinciam ingressus, regem Philippum prœlio [d] fudit, castris exuit. Filium ejus Demetrium obsidem accepit: quem pecunia multatum, in regnum restituit. [e] A Nabide quoque Lacedæmonio filium obsidem accepit. [3] Liberos [f] etiam Græcos Nemeæ per præco-

c IƆIV.
d IƆLVI.
e IƆLVIIII.
f M. ſſ. Ludos Junonis Samiæ per præc. pron. Alii: liberos esse Græcos.

2 *Caropi principis,*] inflectit Livius. M. SS. fere *Charopæ.*

3 Legendum *Liberos.* Alii *esse* pro *etiam* excuderunt. M. SS. *Ludos Junoni Samiæ per præc. pronunc.* vel *prænunciavit.* Bis autem libertas denunciata. In ludis Isthmiis devicto Philippo, libertas Græciæ Livius XXXIII. Annali & Plutarch. Iterum in Nemeis Nabide victo proclamata libertas Argivorum. Livius lib. XXXIV. & Valerius lib. IV. cap. VIII.

SCHOTTI.

Quinctia patricia fuit, cujus *Flaminini* cognomen est, C. vero *Flaminius* è Flaminia plebeia. Hoc amplius, quidam codex male Q. prænomen adscripserat, officiose nimis, cum *Caii* fuerit ejus, qui ad Trasimenum interfectus est. Plutarchus etiam ubique corrupte φλαμίνιον vocat, nisi operarum error.

Caropis] varie scribitur in antiq. lib. *Charopæ* m. ſſ. prima inflexione, alii *Charopes* & *Carope*, Gryphius *Charopis* cum spiritu. Assentior Vascosano, qui *Caropi* excudit secunda declinat. Plutarchus enim sic, nisi me fallit memoria, appellat. Nec mirum in peregrinis ita variatum, cum in domesticis & Romanis nominibus ita libri pugnent.

Pecunia multatum] *mulctatum* codd. paullo vetustiores. Tu scribe *mulcatum:* quæ vox, ut pleræque raræ & elegantes, à bonis libris hactenus exsulat: Reponatur & in integrum restituatur, in Terentio, Cicerone, Livio, Nepote ceterisque ab aliis reposita.

Liberos etiam Græcos] longe aliter scripti libri: *Ludos Junonis Samiæ* (alii *Junoni Sa.* Mediol.) *Liberos esse Græcos.* Unde amicus quidam meus f. *Ludos Junoni Samiæ, Liberos etiam Græcos Nemeæ per præc. pronunciavit.* Bis Græciæ reddidit libertatem sive duo-

MACHANEI.

quidem Philippus, cum teneret cacumina phalange, undique missilium atque sagittarum ictib. Romanos petebat: accedunt inter pastores quidam indigenæ, qui per quosdam neglectos ab hostibus anfractus exercitum sese ducturos & tertio demum die in summis constituere montib. pollicentur, fidei vero cognitionem, infirmationemque præstitere.

Charopam] & reliqua, solers lector, in vita Titi Flaminini evolvere poteris.

Demetrium] Plutarchus: verum Titus eum regno Macedoniæ restituto; à Græcia jussit abstinere, mille talentis tributi nomine, & præter decem naves, universa classe mulctatum: alterum ex liberis ejus Demetrium pro obside susceptum, Romam misit.

Nabide Lacedæmonio] contra quem legimus perniciosissimum, flagitiosissimumque Lacedæmoniorum tyrannum Quintium longe pulcherrimum atque justissimum bellum inchoasse: Græcos ad extremum sua spe fefellit, quod, cum eum capturus existimaretur, haud voluit.

Liberos Græcos Nemeæ] hoc fuit, dum Isthmia agerentur, & frequens hominum conventus adesset:

g IↃIↃXXI. præconem pronunciavit. Legatus etiam g ad Prusiam ut Annibalem repeteret, h 4 missus.

h *In 2. m. ss. adscriptum erat:* Idem postea Proconsul Philippum bellum renovantem, & cum eo Thracas, Macedones, Illyrios, multasque gentes partium ipsius, bello subegit.

4 Adscriptum in M. SS. *Idem postea Proconsul Philippum bellum renovantem etiam cum eo Thracas, Macedones, Illyrios, multasque gentium partium ipsius bello subegit.* Quæ cum prioribus gemina esse videntur.

SCHOTTI.

duobus locis Flamininus, ludis Isthmiis, & Nemeæ, qui genitivus loci est. Val. Max. lib. IV. cap. VIII. Livius XXXIII. & XXXIV. Annali Argis exhibitos ludos ait. Plutarchus in Flaminino in Isthmiis. Quattuor vero Græciæ certamina à Pindaro, Archia poeta, aliisque decantata, quæ illi ἀγῶνας vocant, Isthmia, Pythia, Nemea, Olympia. Extremo cap. hæc nescio unde in m. ss. addita: *Idem postea proconsul Philippum bellum renovantem, & cum eo Thracas, Macedones, Illyrios, multasque gentes partium ipsius, bello subegit.* quæ cum prioribus gemina esse videntur.

MACHANEI.

esset: jusso per tubæ sonum silentio præco ita proclamavit: Senatus populusque Romanus, ac Titus Quintius Imperator & proconsul Rege Philippo ac Macedonibus debellatis Græcos sine custodiis, liberos, immunes, suo jure viventes fore permittunt.

52. M. FULVIUS NOBILIOR.

1 MARCUS * Fulvius Nobilior Prætor a Hispanos superavit: unde ovans urbem introiit. a Con-

* *In vulg.* Q. *prænomen præpostere:* & *inf.* M. Ennius *pro* Quinctus. *Deinde:* Consul Aetolos Ambraciotasque superavit. *mox:* Consul Achæos qui bello Maced. interfuerant. *Malè. Notas lege si placet.*

a IↃLXII.

1 *Marcus*] prænomen illius in Tabulis Capitolinis. Inf. contra in quib. editis *Marcus Ennius* præpostere appellatur.

SCHOTTI.

Marcus Ful. Nobil.] prænomen in vulgatis corruptum. *Quinctus* enim appellabatur, ut præpostere extremo cap. *Marcus Ennius:* Tantum sibi audaces illi emendatores permiserunt. Quinctus Nobil. filius ejus dictus, auctor Cicero in Bruto.

Prætor Hispanos superavit] ita emendandum Sigonio videbatur. In Mediol. perantiquo cod. *Consul* afuit. In m. ss. quoque longe aliud scriptum erat: partim, *Consul, Ettanos, Vritanosque.* partim *Surnitanosque.* alius *Suritanosque.* Paris. vero & Mediol. *Orethanosque.* & mox: *introivit.* Colo. *Octanosque.* Monstra verborum, ex quibus veram lectionem, ni fallor, elicio: *Prætor Vettonas, Oretanosque superavit.* Nam de Vettonibus disertè T. Livius lib. XXXV. scriptum reliquit à Fulvio Nobiliore fusos fuisse apud Carpetanos. Ex *Ettanos* quod in M. S. erat *Vettonas* exsculpo, Oretanos retineo. quamvis nulla de his apud Livium mentio, quod verisimile quia non longe à Carpetanis abessent, cum illis dimicatum. Suntque Geographis omnibus & historicis noti Oretani. Vulgata lectio *Consul Aetolos Ambraciotasque superavit.* quomodo proximo versu leg. monuerunt libri calamo exarati. *Consul Aetolos qui &c.* pro quo tamen Paris. & Colon. *Conatheos* habebant corrupta voce ex *Con. Achæos.*

MACHANEI.

Fulvius Nobilior] cognomine.

Ovans] id est, minori triumpho de quo superius vide.

[2]Consul [b] Ætolos, Ambraciotasque, qui bello Macedonico Romanis adfuerant; pòst ad Antiochum defecerant; prœliis frequentibus victos, & in Ambraciam opidum coactos, in deditionem accepit; [3] tantum signis tabulisque pictis spoliavit: de quibus triumphavit. [c] Quam victoriam per se magnificam, Quinctus [d] Ennius amicus ejus, insigni laude celebravit.

b ꟾↃLXIIII.

c ꟾↃLXVI.

d *Vulg.* Marcus Ennius *præposterè.* Q. *enim dictus.* *Persius Saty.* VI. *de his Cic. Tusc.* I. *pro Archia & in Bruto.* *Plin. lib.* XXXV. *Nat. historia.*

53 L. SCI-

2 M. SS. *Consul Ettonas Vritanosque.*] Alii *Surritanosque superavit.* Quidam etiam *Oretanosque*, nonnulli *Surintanosque* scriptum habebant, Mox: *Consul Ætolos qui bello Maced. Romanis adfuerant.* lege tamen *M. Fulvius Nobilior Prætor Hispanos superavit: unde ovans Urbem introiit. Consul Aetolos Ambraciotasque qui bello Maced. Romanis adfuerant:* Prætura autem in A. v. c. ꟾↃLXII. cadit: Consulatus ꟾↃLXIIII. legend. Orosius lib. IV. cap. XX.

3 Malo, *tantum signis tabulisque* ex v. c. De Ennio poeta, vide notas Auctoris.

SCHOTTI.

chæos. Et aliquanto pòst, *Romanis adfuerant* lege ex m. ss. ut proxime in Manlio Vulsone: Phrasis auctori nostro familiaris. Prætura autem in A. v. c. ꟾↃLXII. cadit. Consulatus ꟾↃLXIV. Legendus Orosius lib. IIII. cap. XX.

Tantum signis] vulg. *tamen.* m. ss. *tum* præferunt. Agripp. exemplar *Tm.* unde *tantum* scribo: ex Notis rursum natum mendum. Ennii prænomen in m. ss. afuit. in Paris. & Colon. *Quinctus Ennius* diserte. Ceterum Q. Ennius, poëta ille insignis, nascente lingua Latina, post Livium Andronicum fuit, cujus scripta intercidisse dolent omnes. Cicero Tuscul. prima princip. *Cato objecit ut probrum Marco Nobiliori, quod is in provinciam poëtas duxisset. Duxerat autem Consul in Aetoliam, ut scimus, Ennium.* Quæ tamen pugnant cum iis quæ de Porcio Catone dixit Auctor noster cap. XLVII. Idem pro Archia poëta: *Jam vero ille, qui cum Aetolis Ennio comite bellavit Fulvius, non dubitavit Martis manubias Musis consecrare.* Et in Bruto: *Dicunt etiam Qu. Nobiliorem M. filium jam patrio instituto deditum fuisse studio litterarum: qui etiam Q. Ennium, qui cum patre ejus in Aetolia militaverat, civitate donavit, cum Triumvir Coloniam deduxisset.* Plinius lib. XXXV. Nat. hist. *Zeuxis fecit figulina opera, quæ sola in Ambracia relicta sunt, cum inde Musas Fulvius Nobilior transferret.* Hæc ideo copiosius, ut *Aetolos* leg. ex antiq. scidis confirmem, non *Achæos.*

MACHANEI.

Aetolos Oretanos.] Græciæ populos.

Ambraciam] Plinius lib. III. *Maximæque nobilitatis Ambracius sinus faucib. spatiosum æquor accipiens & inibi in sinum oppidum Ambracia.*

Signis] statuis.

Tabulis] picturis.

Marcus Ennius] *Jam vero*, ut Cicero ait pro Archia, *ille, qui cum Aetolis, Ennio comite, bellavit, Fulvius, non dubitavit Matris manubias consecrare Musis.*

53 L. SCIPIO ASIATICUS.

a ɪↄʟxɪɪɪ.
b ɪↄʟxɪɪɪ.
* *Addunt m. ss.* 2. Hic cum Boiorum gente conflixit, in quo prœlio xx. hostium millia interemit, (al. interfecit.) Pòst reus.
c ɪↄʟxvɪ.

SCIPIO Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa virtutis nomine à fratre laudatus, Consul, [a] Antiochum regem Syriæ, legato fratre, apud Sipylum montem, cùm arcus hostium pluvia hebetati fuissent, [b] vicit: & regni relicti [1] à patre, parte privavit: hinc Asiaticus dictus. * [2] Pòst reus [c] pecuniæ

1 *A patre.*] Afuit à M. SS. aliquot, & mox. *Gracchus pater Trib. pleb. licet inimicus ejus, intercessit.* iidem.

2 M. S. Theod. Pulmanni. *Hic cum Boiorum gente conflixit: in quo prælio* xx. *millia hostium interemit. Post reus pec.*

SCHOTTI.

Sipylum montem] *Siphylum* alii. Pugna facta circa Sipylum montem ad Magnesiam Asiæ urbem. Livius, Eutropius, alii. m. ss. deinde, *artus hostium* dicunt hebetatos non *arcus*. Pòst non multò m. ss. plenius legunt: *regni relicti parte privavit, hinc Asiaticus dictus. Hic cum Boiorum gente conflixit, in quo prælio* xx. *hostium milia interemit* (alius *interfecit* habet) *Post reus pec.* Sed vereor ne ad Scipionem Nasicam sit referendum, qui cum Boiis pugnavit. Eadem autem ad verbum legas apud Orosium lib. IV. cap. XX. Rursus infrà: *Gracchus pater Trib. plebei inimicus ejus.* Eximiè. Memorabile profectò Tib. Sempronium Gracchum patrem Gracchorum, in caussa publica privatas inimicitias deposuisse: Alienum enim à Reipub. dignitate videri ajebat Imperatorem pop. Rom. triumphatorem in carcerem duci, in quem hostium duces victos conjecisset. Testis auctor noster cap. LVII. & Livius XXXVIII. Annali extrem. Agellius lib. VII. cap. undevicesimo. & Val. lib. IV. cap. I. Tametsi hic pro *Lucio* non *Publio Scipione*, Tib. Gracchum intercessisse nobiscum sentiat, ut & Valerius Antias. Ille vero cum Livio scribat pro *Publio Africano* non pro *Lucio Asiatico*, cum quo tamen inimicitiæ intercedebant, hæc gessisse: vel Pub. Corn. Africanum pro fratre L. Asiatico rogasse Tribunos, verbaque fecisse: intercedente tandem Tib. Sempronio, cui tamen cum Publio Scipione inimicitiæ erant. Livius hoc sensu: pro P. Scipione & frater Asiaticus prædes postulatus se in judicio sistit, excusat: Tandem Tribunis appellatis intercedit Gracchus, licet inimicus Publii gravis ob plerasque in Repub. dissensiones esset: juravitque in amicitiam ejus.

MACHANEI.

A fratre] qui dixit se iturum legatum, si fratri suo provinciam Græciam decrevissent.

Apud Sipylum montem] in Asia. Libro VII. belli Macedonici circa medium eam pugnam Livius non minus eleganter, quam aperte declarat. Sipylus notus est fabula illius decantatæ Niobes, ut hemistichium poetæ elegiographi indicat: *lacrymas defluit à Sipylo.*

Reus pecuniæ interceptæ] Petiliis accusantibus; vel, ut alii censent, Marco Nævio: qui Africano quoque fratri institerat. Livii verba hæc sunt: *Scipio cum contenderet omnem, quam accepisset, pecuniam in ærario esse, nec se quicquam publici habere; in vincula duci cœptus est.*

niæ interceptæ, ne in carcerem duceretur, Gracchus pater Tribunus plebis, licet inimicus ejus intercessit M. Cato Censor [d] equum ei ignominiæ caussa ademit. d 1ↃLXIX.

SCHOTTI.

M. Cato Censor] Livius lib. XLVII. Scipionem à Catone allatrari solitum refert, & ex illo Fabius l. VIII. cap. VI.

MACHANEI.

Gracchus intercessit] Livius ab hoc Africani quoque filiam uxorem ductam narrat: Quod ad Asiaticum, hæc ad verbum refert: *Tiberius Gracchus ita decrevit: quominus ex bonis Lucii Scipionis, quod judicatum sit, redigatur, se non intercedere prætori, Lucium Scipionem, qui regem opulentissimum orbis terrarum devicerit, imperium populi Romani prorogaverit in ultimos terrarum fines, non passurum eum, qui tot plurimos duces hostium in triumphum ductos incluserit, in carcere & vinculis esse, mittique eum jubere.*

Equum ademit] non minus, quia mirifico (alioqui gravissimus vir) livore in omnes Scipiones exardebat.

54 ANTIOCHUS REX SYRIÆ.

ANTIOCHUS Syriæ rex, nimia opum fiducia bellum Romanis [a] intulit, specie Lysimachiæ repetundæ, quam à majoribus suis in Thracia [1] conditam Romani possidebant: statimque Græciam insulasque ejus occupavit. In Euboea luxuria [b] elanguit. Adventu Acilii Glabrionis [c] [2] excitatus, Thermopylas occupavit: Unde industria Marci Catonis ejectus, in

a 1ↃLXI.

b 1ↃLXII.

c *Sic opt. lib. vett. Vulg.* exercitus: *melius* exercitu Thermop.

1 Pro *conditam*, M. SS. ferè *quondam* legunt, & *M. Acilii Glabrionis*. Inf. quoque deest *quasi*, & certè à glossa est.

2 *Excitatus*] scripta lectio. Potest etiam *exercitus* participium esse pro vexatus. Illud tamen malo.

SCHOTTI.

Specie Lysimachiæ] v. l. *in specie*. Salii, *in spem*. Ex compendiis nata varietas: &, *nimius opum fid.*

Adventu Attilii] m. ss. *Acinii* proxime veritatem & Capitolinas tabulas, quæ *Manium Acilium Glabrionem* nuncupant, ut in Censorio diximus.

MACHANEI.

Lysimachiæ] à Lysimacho Rege dicta qui eam condi jussit.

Græciam] accitus est ab Aetolis contra Romanos dimicantibus, maxime ad Græciam liberandam, Thoante eorum duce id decernente.

In Euboea luxuria elanguit.] nimirum verba id Liviana significant: *Rex à Chalcide Demetriadem profectus amore captus virginis Chalcidensis omissâ omnium rerum curâ in conviviis & vinum sequentibus voluptatibus, ac deinde ex fatigatione magis quam ex satietate eorum in somno traduxit.*

Attilii Glabrionis] de quo, & Thermopylis superius abunde lege in Catone.

in Asiam refugit. Navali prœlio, cui Annibalem præfecerat; à L. Æmilio Regillo, [d] superatus: Filium Scipionis Africani, quem inter navigandum ceperat patri remisit: qui ei, [e] pro reddenda gratia, suasit, ut amicitiam Romanam peteret; Antiochus spreto consilio apud Sipylum montem cum L. Scipione [f] conflixit: Victus, & ultra Taurum montem relegatus à sodalibus, quos temulentus in convivio pulsaverat, occisus est.

d IↃLXIV.
e *Vulg.* quasi pro, *sed à gloss. est.*
f IↃLXIII.

55 CN. MAN-

SCHOTTI.

Navali prælio] incisum hoc male in vulg. interpungitur, leguntque: *in Asiam refugit navali prælio*: neque enim hæc cum illis cohærere debent. De Antiocho autem qui Scipioni Africano minori dona miserat, Cicero pro Deiotaro, ubi tamen Attalum pro Antiocho *μνημονικῷ ἁμαρτήματι* nominat.

A sodalibus] *Sodales* proprie in rebus levioribus & fere in conviviis & compotationibus. Quidam inde deducunt, quasi simul edales, vel quod sederent simul in mensa vel una essent; vel quod è suo datis vesci solerent. Cicero in Catone Majore *Epulabar modice cum sodalibus*. Catullus:

Mei sodales quærunt in trivio vocationes.

Græce *σύσσιτοι* dicuntur, Caius l. ultim. D. de collegiis illicitis: Hinc *Syßitia* erant apud Lacedæmonios à Lycurgo instituta hoc est comissationes & socialia convivia, teste Plutarcho, & Strabone libro x. At quod Offutius I. C. ait *Pulsare* esse sine dolore, *Verberare* cum dolore, claudicat.

Occisus est] Strabo lib. XVI. interfectum à Barbaris cum templum Beli spoliare conaretur: D. Hieronymus in XI. Danielis, cum adversus Elimæos pugnaret cum omni exercitu deletum ait. Aliter Justinus lib. XXXII. adhibito exercitu nocte templum Didymæi Jovis aggressum, concursu insulanorum cum omni militia interfectum.

MACHANEI.

A. L. Aemilio Regillo] de quo Lucius Florus: *Æmilius Regillus adversus regiam classem Antiochi feliciter pugnavit ad Mionnessum Rhodiis adjuvantibus, & idem navalem duxit triumphum.*

Victus & ultra montem.] idem Florus scribit: *Victo deinde Antiocho à Lucio Cornelio Scipione, adjuvante Eumene Rege Attali Pergameni filio, pax data ea conditione, ut omnibus provinciis citra Taurum montem cederet.*

55 CN. MANLIUS VULSO.

Cnæus Manlius [1] Vulso Consul, [a] missus ad ordinandam Scipionis Asiatici provinciam, [b] cupiditate triumphi bellum Pisidis & Gallogræcis qui Antiocho adfuerant, intulit. His facilè [c] victis, inter captivos uxor regis [d] [2] Orgiagontis Centurioni cuidam in custodiam data: à quo vi stuprata, de injuria tacuit. & pòst impetrata redemtione, marito adulterum [3] [[e] Centurionem] interficiendum tradidit.

a ƆƆLXIV.
b *M. ss.* cupidine.
c ƆƆLXVI.
d *Al.* Ortiagontis.
e *bis* κοινῶς *repetitur: afuit in vett.*

1 *Vulso*] Tabulæ Capitolinæ scribunt, adduntque M. SS. *Consul:* Collega ejus M. Fulvius Nobilior. Mox *Pisidiis* aliis, & *adfuerant.*

2 *Orgiagontis*] Livius lib. XXXVIII. *Orisgontis* & Suidæ collectanea. Nomen mulieris Chiomara.

3 *bis* κοινῶς reperitur: abest in antiq. lib.

SCHOTTI.

Vulso] m. ss. & Romana marmora scribunt non *Volso*, iidem tamen libri, *Caium Manilium Vulsonem* vocant. moxque *cupidine triumphandi bellum Pisidiis* &c. præferunt.

Regis Orgiagontis] Vetus lectio excusorum libb. *Origuntis.* Plutarchus aliique *Origontem*, T. Livius *Orisgontem* nominat, vidi qui *Ortiagontis.* Uxor apud Plutarchum de claris mulieribus *Chiomara* appellatur, de qua Valerius lib. VI. cap. I. & raptor Tribunus militum est Plut. non Centurio.

Adulterum centurionem] sic in vulg. *Centurio* *bis* κοινῶς repetitur. In m. ss. o. afuit. Recte.

MACHANEI.

Provinciam] universam Asiam.

Pisidiis] ii consentientib. cunctis cosmographis prope Pamphylos ac Lycios existunt.

Gallogræcos] qui duce Brenno in Græciam se effuderant, auctore Trogo Pompeio lib. XXIIII. & nomine ipso patet.

His facile victis] Lucius Florus XXXVIII. epitome ita scribit: *Cneus Manlius Consul collega ejus Gallogræcos, Tholistobojos, Tectosagos & Trocmos, qui Brenno duce in Asiam transierant, cum soli citra Taurum minime parerent, vicit.*

Interficiendum tradidit] Livius ac Florus inquiunt autem ipsammet centurionem occidisse.

56 L. ÆMILIUS PAULLUS MACEDONICUS.

Lucius Paullus Æmilius, filius ejus qui apud Cannas cecidit, [a] primo consulatu, [b] quem [1] post

a ƆƆLXXVII.
b ƆƆLXXI.

MACHANEI.

Æmilius] in ea familia primus à suavitate sermonis dictus, quam Græce αἱμυλίαν vocant, à Pythagoræ filio nomen habente, alii ab Ascanii filio Æmilio dicunt.

e egerat, de Lig. M. ss.
d IↃLXXII.
e IↃXXXCV.
f Al. vinctum.
g IↃXXXCVI.

[1] post tres repulsas [c] adeptus erat, de Liguribus [d] triumphavit. Rerum gestarum ordinem in tabula pictum publicè posuit. Iterum Consul [e] Persen Philippi filium, regem Macedonum, apud Samothracas cepit, [f] victum flevit, & assidere sibi jussit: tamen in triumphum [g] duxit. In hac lætitia duos filios amisit: & progressus ad populum, gratias Fortunæ egit, quòd si quid adversi Reipub. imminebat, sua esset calamitate [2] decîsum. Ob hæc omnia, ei à populo & à Senatu concessum

1 *Post tres repulsas egerat*] M. SS. in quibus pòst paulò relativum *quem* abest.

2 Alii *depulsum*. Averruncare Deus mala dicitur.

SCHOTTI.

Adeptus erat] *egerat* m. ss. Nihil tamen demuto. *Paullus* autem duplici liquida scribo monente Scauro veteri Gramm.

De Ligurib. triumph.] Sicut de Illyriis primo consulatu, pater hujus triumphavit. De hoc sic Velleius Paterc. lib. poster. *Qui Prætor & Consul triumphaverat* forte mendum; pro *qui priore consulatu triumph.* Infrà *publice posuit*, malim *proposuit*.

Apud Samothracas] Paris. non numero multitudinis legit *Samothracam*. m. ss. partim *Samothracas Deos cepit*, partim *Samothracas decepit* præferunt, & relativum *quem victum*, abest.

Sua esset cal.] m. s. unus eximiè *sua calamitate erat depulsum*. Tale dictum Camilli. Val. Max. lib. I. c. VI. & de Paulo Aemilio ibidem.

MACHANEI.

Liguribus] qui ei naves, & oppida reddiderunt, ipse autem dirutis mœnibus omnes naves præter tres & quinquaginta eis reliquit.

Persem] Regem Macedoniæ, qui & Perseus dicitur, quem constat pugnantem exercitum deseruisse, ut Herculi deo sacra facturum; qui ignava sacra ab ignavis non recipit. Tandem ad templum confugit, M. Octavio Aemilii legato insequente, pactus cum Oroande Cretensi lembum habente, ut asportaretur. Cui cum aurum tradidisset, & argentum; & Perseus ad littus pervenisset: Oroandes arte Cretica fretus, pecuniam quidem suscepit, ipsum vero Perseum cum liberis, conjuge ac necessariis noctu ad mare certa hora venire jussit, ac anticipata navigatione reliquit, unde per Anthonem proditorem filiis Romanis traditis coactus est à Romanis se tradere; ut avis captis ejus pullis se victum flevit: per Octavium ad Aemilium ductus est, (ut per dominum Lignici Maurus ad Regem) qui utpote viro ex alto dignitatis gradu prolapso assurrexit, & obviam cum amicis processit; ad illius casum illacrimatus est: Perseus vero, Plutarcho scribente, turpiter in terram procubuit, & genua Æmilii amplectens, voces emisit degeneres, quas non tulit Imperator Romanus, nec audire preces sustinuit, sed tristi vultu illum intuens: *Quid fortunam*, inquit, *crimine liberas*, & reliqua.

Duos filios amisit] horum alter quinsiue diebus ante triumphum mortuus est: alter tertia die post triumphum decessit.

sum est, ut ludis Circensibus triumphali veste uteretur. 3 Ob hujus [h] continentiam & paupertatem, post mortem ejus dos uxori, nisi venditis possessionibus, non potuit exsolvi.

h Ex m. ss. Rectè. Vulg. licentiam nimis licenter. In Notis ratio exponitur.

57 T. SEM-

3 *Ob hujus continentiam*] Vett. ll. rectè scriptum habent. Vide Notas.

SCHOTTI.

Ob hujus licentiam] sic vulgati paullulum modo vetustiores, quæ lectio cum Colinæum offendisset, *abstinentiam* mutavit. Nos *continentiam* in calamo exaratis repperimus, quare nihil caussæ visum est, cur non eos potius quam vulgatos sequeremur. Est enim *Continentia* virtus, qua quis ab alienis temperat: nihil quærit, cupit, appetit amplius. Hanc in duce plurimum commendat Cicero in Maniliana, & II. offic. *Laudat*, inquit, *Africanum Panætius quod fuerit abstinens:* Pòst non longe: *Nulla re conciliare facilius benevolentiam multitudinis possunt ii, qui R. P. præsunt, quam abstinentia & continentia.* Sic alibi sæpius. Corn. Nepos in vita Attici. *Non intemperanter concupiscere, quod à pluribus videas, continentis debet duci: & potius diligentia quam prælio parare, non mediocris est industriæ.* *Continentia* certè & *abstinentia* in eadem ferè usurpantur re à Cicerone & Val. Max. qui lib. I. cap. III. titulum habet *De continentia & abstinentia.* & Valla lib. IIII. cap. XLI. Elegant. *Continentiam* pro ea virtute, quæ libidinem avaritiamque coërcet, Cicero usurpat lib. I. Epist. ad Q. fratrem: *Quid est*, inquit, *negotii continere eos quibus præsis, si te ipse contineas.* Nam paulò post, *Tu tum pecuniarum voluptati, tum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis.* In Maniliana verò pro ea, quæ avaritiæ inimica esset: *Neque enim potest exercitum continere is Imp. qui seipsum non continet.* Mox de *Temperantia*, quæ voluptates reprimit, agit. Alias *continentia* generalius est & *abstinentiam* comprehendit. *Temperantia*, ab alienis; *continentia* à libidine & voluptate abstinet. Plutarchus autem Æmilium pecuniarum minime studiosum fuisse diserte scribit, & hæreditatis parum habuisse. Si quis tamen *Licentiam* prodigalitatem significare exemplis doceat, facile patiar ita legi: sed cur addit, *paupertatem* an pauper prodigus esse possit? qui nihil quod det habet? Incontinentes & oculos & manus habuerunt, qui *continentiam* hic, quam aut non intelligebant, aut non servabant, contaminarunt, subjeceruntque licenter nimis *licentiam*. Facessant corruptores illi. Memini ego, Jo. Olivario viro disertiss. hanc meam emendationem vehementer probatam, cujus vel singulare judicium atque doctrina instar omnium erat futurum.

MACHANEI.

Ludis Circensibus] in quibus equi currebant ad missus, de quibus aliàs diximus affatim.

Paupertatem] Plutarchus aliter sentiens inquit: patrimonium vix triginta septem milium reliquisse tradunt.

57 T. SEMPRONIUS GRACCHUS.

* *Vulg.* Titus Sempr. *contra Fastos Consulares.*
a IↃLXVI.

[1] TIBERIUS * Sempronius Gracchus, nobilissima familia ortus, Scipionem Asiaticum quamvis inimicum, a duci in carcerem non est passus. [2] Prætor Galliam domuit, Consul Hispaniam; altero Consulatu Sardiniam: [3] tantumque captivorum adduxit, ut longa venditione res in Proverbium veniret, *Sardi* * venales. Censor b libertinos, qui rusticas tribus

* *Vide Festum Pomp.*
b IↃXXCIV.

1 *Tiberius Sempronius*] leg. Natum mendum ex litterarum compendiis in prænominibus.

2 Locus contaminatissimus, quem sic in integrum restituere tentabam. *Prætor Hispaniam obtinuit, & altero Consulatu Sardiniam, quàm primùm Consul domuerat.* verùm sine libris nihil muto.

3 *Tantumque numerum capt.*] vide Festum Pompeium de hoc adagio, & Plutarchum Problematis.

SCHOTTI.

Tiberius] prænomen est non *Titus* auctoribus lib. antiq. & Capitolinis Fastis. Natus error quod *Ti.* compendio scriberetur.

Prætor Galliam domuit, Consul Hispaniam, altero Consulatu Sardiniam: tantumque capt.] Ita vulgati omn. quos quidem videre contigit, nec variant m. ss. Repugnat historiæ veritas: Ordinem perturbatum sic restituere ex Livio tentabam, nescio an feliciter: *Prætor* a *Hispaniam obtinuit, & altero* b *Consulatu Sardiniam, quam* c *primum consul domuerat: tantumque* d *captivorum adduxerat*, & cetera. m. ss. iidem addebant, *tantumque numerum captiv.* Vel pro *Gallia* affini voce *Gallæciam obtinuit* quis substituat, quod in *Galliam* depravatum. Lege & Sebast. Corradum in Brutum Ciceronis & Appianum in Ibericis, Orosium lib. IV. cap. XX.

a DLXXIII.
b DXC.
c DLXXVI.
d DLXXVII.

Sardi venales] vide Plutarchum in Problem. & in vita Romuli. & Erasmi Chiliades Adagiorum. Libet autem ex Sex. Pompeji lib. XVII. de verb. signific. adscribere locum antehac mutilum: nunc à Jos. Scaligero, Julii F. summo ingenio integrum factum. *Sardi venales, hoc est, alius alio nequior. Ex hoc natum proverbium videtur, quod ludis Capitolinis, qui fiunt à vicanis prætextatis, auctio Veientium fieri solet, in qua novissimus is, qui omnium deterrimus, producitur à præcone in medium senex, cum toga prætexta, bullaque aurea: quo cultu reges soliti sunt esse Etruscorum, qui Sardi appellantur, quia Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrenus enim inde profectus cum magna manu eorum occupavit eam partem Italiæ quæ nunc vocatur Etruria. At Sinnius Capito ait Tib. Gracchum Consulem, collegam P. Valerii Faltonis Sardiniam Corsicamque subegisse: nec præda quidquam aliud, quam mancipia captum, quorum vilissima multitudo fuerit.* Huc Cicero allusit epistola ad Fabium Gallum lib. VII. epistolar.

MACHANEI.

Sardi venales] idem Plutarcho in problematib. & à libello proverbiorum exponitur, uti si dicamus; copiam esse rerum vilium, ac nihil valentium.

Rusticas tribus in quatuor urbanas] Plinius libro decimo octavo: ut rusticæ tribus laudatissimæ qui rura habe-

tribus [c] [4] occuparant, in quatuor urbanas divisit: ob quod à populo collega ejus Claudius (nam ipsum auctoritas tuebatur) reus factus est: & [d] cùm eum duæ classes condemnassent, Tiberius juravit se cum illo in exsilium iturum: ita reus absolutus est. Cùm in domo Tiberii duo angues è geniali toro [e] repsissent; responso dato, eum [5] de dominis periturum, cujus sexus anguis fuisset occisus: amore Corneliæ conjugis marem jussit interfici.

c *Vulg.* occuparent *Male.*
d Et cùm Claudium condemn. *q. l.*
e *q. l.* erepsissent. *al.* *serpsissent.*

58 P. SCI-

4 *Occuparant*] lege, nisi *quod rusticas* mavis.

5 *De duobus periturum*] Lib. vett. & *serpsissent* iidem legunt.

SCHOTTI.

lar. ad Famil. *Habes Sardos venales alium alio nequiorem.* Quo modo fere *Syros venales* explicat Cæsar apud Ciceronem II. de Oratore. Verum fallitur Capito, qui Faltonem Sempronii nostri collegam facit: Hi enim anno V. IↃXV. Coss. fuere, quorum & Tacitus lib. III. histor. meminit. Lubricus error, hinc forte natus quod eo anno ab illo Gracchio Sardi sint debellati, teste Zonara. Sed demus alienis erratis veniam, ut nostris impetremus.

Censor libertinos] idem Cicero I. de oratore refert. Livius verò XLIII. extr. quod in recensendis Equitibus tristis admodum & aspera eorum Censura fuisset, multisque equum ademissent, equestrem ordinem offendisse, P. Rutilium Trib. pl. patronum causæ suæ nactos.

Qui rust. t. occuparent] *occuparant* repone ex vett. lib. nisi *quod* legere mavis.

Ob quod à populo] *Popillio* repono. Nam M. Popillius ex Livio l. XLIII. & Val. Max. lib. VI. cap. V. etsi in Steph. Pighii editione hodie *Rutilius* legatur. De quo Tacitus lib. III. Annal. & in Oratorum Dialogo. De re autem sic M. Tullius VI. de Rep. apud Agellium lib. VI. c. XVII. *Quod quidem eò fuit majus, quia cum in causa pari collegæ essent, non modò invidia pari non erant, sed etiam Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur.*

Cum eum duæ class. condemn.] Mediol. *cum Claudium condemn.* λοιπ' ηϛιγϛ.

MACHANEI.

haberent; urbanæ vero in quas transferre ignominia esset desidiæ: itaque quatuor solæ erant partibus, in quas habitabant: suburbana, palatina, collina, exquilina.

Collega ejus Claudius] Appianus primo belli civilis: nec non Appius Claudius Tyberii socer consonâ totius populi voce declaratur.

Duo angues geniali in toro] ubi fit generatio.

Marem interfici] paulo post jussit: subsecuta morte, relictisque XII. liberis superstitibus.

58 P. SCIPIO ÆMILIANUS.

a ıↄxxxv. | b ıↄcıı. | c *al.* rediret. | d Hispaniam. *Vulg.* *malè.* | e *al.* hostiles. | f ıↄcıv. | g *Vulg.* sub Tito Manlio. *non placet. alii*, sub Manilio. *melius.* | h ıↄcvı.

PUBLIUS Scipio Æmilianus, Paulli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus, [a] in Macedonia cum patre agens, victum Persen tam pertinaciter [b] persecutus est, ut media nocte in castra [c] redierit. Lucullo in [d] [1] Hispania legatus, apud Intercatiam oppidum provocatorem singulari prœlio vicit. Muros [e] hostilis civitatis primus ascendit. Tribunus [f] in Africa [g] sub [2] M' Manilio imperatore, cohortes octo obsidione vallatas consilio & virtute servavit, à quibus [3] corona obsidionali aurea donatus. Cùm ædilitatem [h] peteret,

1 Leg. *Hispania*: nisi rusticè loqui, & solœcismum facere placet.

2 Alii *Tito Manilio.* M. SS. partim *Mallio* partim *Manlio*, *Manio*, *Manilio*, rectum est ex Ciceronis Bruto, initio Somnii Scipionis, Appiano, cæteris. In Epitoma Liviana hodieque mendosè *L. Manlius* legitur lib. quadragesimo nono.

3 *Corona obsidionali aurea*, M.SS.

SCHOTTI.

A *Scipione Africano*] non patre sed filio valetudinario. nam Africanus major huic avus fuit ex adoptione filii. Hic enim apud Ciceronem in Somnio ait, sibi Africanum avum magis ex imagine, quam ex ipso notum fuisse. Vide L. Ann. Florum lib. II. cap. XV.

In Hispania] alii accusandi casu *Hispaniam*, non rectè. Vide Appianum in Ibericis, Eutropium lib. IV. aliosque. Mox *Muros hostiles* antiq. libri edunt.

Primus ascendit] m. ss. alter aperte, *escendit*, quomodo Corn. Fronto Gram. in littera E Latine dici ex Sallustii Jugurth. docuit. Unde antiquos admodum aut ex antiquiss. descriptos colligo codices nostros.

Sub M' Manilio] ita restitui. Male vul. *Tito Manilio* m. ss. *Mallio*: excusi antiq. Paris. & Colon. *Manlio*, Mediol. vero, *cum Tito Manlio.* Fuit autem L. Marcii Censorini collega, anno DCIII. M'. Manilius. Sic n. Fasti Capitolini, Cicero VI. de Republ. & lib. XII. ad Attic. & Appianus nominant.

Corona obsid. aurea] postrema vox ope vett. codd. accrevit. De Coronis vide supra in Decio & Agell. quincto.

MACHANEI.

A *emilianus*] dictus, quia ipse Pauli Aemilii fuit filius: è quatuor n. liberis duo in adoptionem dati: duo autem retenti à Scipione Africano filio majoris Africani, qui ob imbecillitatem gignere non potuit.

Cohortes] acies. nam aliud cortes significat, pullorum enim sunt.

Obsidionali] Gellius scribit solitam dari talem coronam gramineam his qui obsessum locum primi ascendebant. nam ea in desertis locis nascitur, de qua ita Lucius Florus: *Carthago à L. Marcio M'. Manilio Consulibus, oppugnari cœpta, in qua oppugnatione quum neglectos ab una parte muros duo Tribuni temere cum cohortibus irrupissent, & ab oppidanis graviter cæderentur, à Scipione Africano expliciti sunt. per quem castellum*

rit, Consul [4] ante [i] annos ultrò factus, Carthaginem intra sex menses delevit. Numantiam [l] in Hispania, correcta [m] prius militum disciplina, fame vicit. hinc [5] Numantinus dictus. Caio [n] Lælio plurimùm usus: Ad reges adeundos [o] missus, duos secum, præter eum, servos

i *Ætatis* XXXVI. M. *Velleius Paterc.*
l IↃCXX.
m *al.* correpta.
n *M. ss. aliquot* Panætio Philosopho. *Notas lege.*
o IↃCX.

4 *Ante annos*] ætatis trigesimo sexto annò, M. Velleio Paterculo auctore.

5 M. SS. duo *hinc Numantinus, Panætio Philosopho plurimum usus.* De utroque juxta verum est: Vulgatam tamen lectionem retineo. Amicitiam horum etiam Proverbio locum dedit: in qua & Ciceronis Lælius consumitur. Vide Notas Andreæ Schotti, quibus adde & Paterculum libro primo & secundo extremo.

SCHOTTI.

Hinc Numantinus dictus. Caio Lælio] m. ss. uno consensu. *Hic Numantinus Panætio philosopho plurimum usus.* non malè. Utroque enim familiariter usum non difficile mihi esset ex Ciceronis Lucullo & VI. de Rep. & Plutarchi non solum vitis, sed & Ethicis scriptis, ac Suida & Velleio lib. I. & II. extr. comprobare. Sic ille I. Offic. *Panætius auditorem Africanum, & familiarem suum solitum ait dicere: ut equos propter crebras &c.* Post: *In C. Lælio multa hilaritas: in ejus familiari Scipione ambitio major.* Horat. lib. II. Sat. I.

Virtus Scipiadæ, & mitis sapientia Læli.

Ausonius Paullino:

Nos documenta magis felicia, qualia magnus
Scipio, longævique dedit sapientia Læli.

Usus & Polybio familiariter historicorum Græcorum principe. Suidas & Velleius lib. I.

Duos s. p. e. servos] quinque refert Athenæus lib. VI. δειπνοσοφ. his verbis: σώφρονες δ' ἦσαν καὶ πάντα ἄριστοι οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι. Σκιπίων γοῦν ὁ Ἀφρικανὸς ἐπίκλην, ἐκπεμπόμενος ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐπὶ τὸ καταστήσασθαι τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην βασιλείας, ἵνα τοῖς προσήκουσιν ἐγχειρισθῶσι, πέντε μόνους ἐπήγετο οἰκέτας, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος καὶ Ποσειδώνιος. Plura de his Jo. Alex. Brassicanus Adagione *Sannione domi relicto.* Ceterum de simili Romanorum veterum continentia, Cicero in Maniliana, pro Flacco, & Verrina VI. Val. Max. lib. IIII. cap. III. & nos alibi ex M. Porcio Catone & Plinio Majore lib. VII.

MACHANEI.

stellum Romanorum, quod nocte expugnabatur, perpaucis equitibus juvantibus liberatum est.

Consul ante annos factus] idem in eodem capite quadragesimo nono: *Cato vir promptioris ad vituperandum linguæ in senatu sic prosequutus est: ut diceret, reliquos, qui in Africa militarant, umbris militare, Scipionem vigere; Et Po. Ro. eo favore illum complexus est: ut communiter eum tribus consulem scriberent, quum hoc per ætatem minime liceret.*

Numantinis] Ovidius: *Ille Numantinâ victor ab urbe redit.*

Correcta prius disciplina] per Pompeium, quæ per Mancinum corrupta erat: omnia enim deliciarum instrumenta rejecit; duo millia scortorum è castris ejecit; militem omni die in opere habuit.

Caji Lælii] inde illa amicitia famigerata emanavit: ut Pyladis & Orestis.

p ıↃcxxııı. servos duxit. Ob res p gestas q 6 superbus, Gracchum
q superbè, alii. & mox, occisum. jure cæsum videri respondit, obstrepente populo, Taceant, inquit, quibus Italia noverca, non mater est:
r ıↃcxı. addidit, Quos 7 sub corona vendidi. Censor, r Mummio collega segniore, in Senatu ait, Utinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis. Suscepta
s ıↃcxxıııı. s Agrariorum caussa domi repentè exanimis inventus, obvoluto capite elatus est, ne livor in ore appareret. Hujus patrimonium tam exiguum fuit, 8 ut XXXII.
t *Vulg.* semilibram. libras argenti, duas & t selibram auri reliquerit.

59 C. HOSTI-

6 *Superbè* malo: & *cæsum videri.*

7 *Sub corona*] Videndus Agellius lib. VII. cap. IV. Noct. Atticarum. Utitur Cæsar III. belli Gallici, Livius lib. XXXI. Tacitus XIII, Annal.

8 *Ut* XXXII. *libras & selibram auri reliquerit*] Vett. ll.

SCHOTTI.

Superbe Gracchum cæsum videri,] non *occisum* habent scripti lib. Idem Cicero II. Offic. *Ti. Gracchus P. F. tamdiu laudabitur, dum memoria rerum Romanarum manebit: at ejus filii nec vivi probabantur bonis, & mortui nomen obtinent jure cæsorum.* Ubi codd. nostri m. ss. *numerum obtinent,* legunt. Et *quos ego sub corona vendidi,* ἐμφαλικῶς. Cæsar III. bell. Gall. *Omni Senatu necato, reliquos sub corona vendidit.* Vidend. Agell. Noct. Attic. 7. 4. Utitur & Livius lib. XXXI. Tacitus XIII. Annali. Florus lib. IV. cap. XII.

Censor Mummius] exprimam lectionem scriptam, ut liberum suum cuique sit judicium & censura integra. *Censore Nummio collega seniore. Nummio* vero perpetuo scribit per N. forte, ex soni affinitate.

Ut XXXII. *libras argenti, duas & semilibram auri reliqu.*] Mediol. *relinqueret.* m. ss. hic evariant: *ut* XXXII. *libras, & semis libram auri reliq.* alii: *ut* XXXII. *libras, & selibram auri reliquerit.* in quibus hæ voces, *argenti duas* superfluunt. Plinius tamen librarum argenti meminit lib. XXXIII. cap. II. Nat. hist.

MACHANEI.

Sub corona] uti servos. nam ita moris erat, Gellio auctore.

Suscepta agrariorum causa] Appianus ait, ipsum maxime legi Agrariæ restitisse, ne ferretur, ubi hæc subdit: quæ animadvertentes hi, qui Scipioni adversabantur, palam eum criminari cœperunt, quasi Gracchi legem omnino soluturus. Ne cuncta transcribam: Vicit, ac de illo triumphavit.

59 C. HOSTILIUS MANCINUS.

[1] CAIUS [a] Hostilius Mancînus Consul [b] adversum Numantinos vetantibus avibus, & nescio qua [c] voce revocante profectus, cùm ad Numantiam [d] venisset, exercitum [e] [2] Popillii acceptum prius corrigere decrevit: [f] inde solitudinem petit. Eo die Numantini fortè sollemni nuptu filias locabant: & unam speciosam duobus competentibus, pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dextram retulisset. Profecti juvenes, abscessum Romanorum in modum fugæ properantium cognoscunt: rem ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus [g] viginti [3] millia Roma-

a Aulus Host. *Vulg.* Plinio Lucius.
b IↃCXVI. *Vulg.* Prætor.
c *Mane Mancine:* Jul. Obsequens.
d *al.* pervenisset.
e *Vulg.* Pompeji. *Fuit autem M. Popillius Lænas Appian. Syriacis.*
f *q. l.* & sol. petiit.
g *al.* milibus suorum.

1 *Caius*] verùm prænomen, non *Aulus*, legendumque *Consul*, non *Prætor*, ex Epitoma libri LV. Vox autem exstat in Julio Obsequente de Prodigiis, *Mane, Mane, Mancine*, & in Epitoma LV.

2 Restituo *Popillii* parva immutatione. Vulgati *Pompeji* proclivi errore, vel *Pompilii*. dictus M. Popillius Lænas. Appianus & Orosius lib. V. cap. IV.

3 *Triginta millia* Epitoma Livii LV. numerat. In compendiis, quæ singulis literis notantur, littera decussatim scripta, vel illic omissa vel hic addita.

SCHOTTI.

C*aji*] prænomen fecimus, tametsi libri quidam *Aulum* appellent, & Plinius lib. XXXV. cap. IV. *Lucium*. In Mediol. erat *Tullus* prænomen regis Rom. III. sed facessant somnia.

Prætor adversum Numantinos] prima vox afuit in m. ss. nos *Consul* reposuimus ex Val. Max. lib. I. cap. VII. Floro abbreviatore, Orosio lib. V. cap. VII. Obsequente, ceterisque qui Consulem diserte nominant. Fuit autem Consul anno DCXVI. Prætor vero DLXXIII. quare nescio quo illud extremo hoc cap. pertineat. *Præturam postea consecutus est.* Vox autem, quam se ignorare fingit, dæmonis ludibrium est *Mane Mancine:* testibus iisdem, quos jam nominavi.

Exercitum Popilii] ita lego parva facta immutatione. Vulgati *Pompeji* proclivi errore, vel *Pompilii*. Dictus autem *M. Popillius Lænas*. Appianus & Orosius lib. V. cap. IV.

Inde solit. petit] m. ss. *& solitud. petiit*, ut infrà paullò: *rem ad suos referunt* habent, *& ad suos def.*

Pater puellæ] vox *puellæ* abest in m. ss. & *nuptum* non nemo legit. Mox aliter distinguunt m. ss. *Eo die Numantinis forte sollemni; nuptum filias locabant.*

Viginti millia] *triginta* M. Abbreviator Livii lib. LV. Mendum ex numeris natum, dum his XXX. deminuti X: aut ad XX. adjecti.

MACHANEI.

T*ullius Hostilius*] de hac historiâ ita Lucius Florus libro LV. refert: *Caio Hostilio Mancino Consule sacrificante, pulli ex cavea evolaverunt: conscendenti deinde in navim, ut in Hispaniam proficisceretur,*

Romanorum ceciderunt. Mancinus, auctore Tiberio Graccho [4] Quæstore suo, in leges hostium fœdus percussit: quo per Senatum improbato, Mancinus Numantinis [5] deditus, nec [h] receptus, augurio in castra deductus: Præturam [i] [6] postea consecutus est.

h *M. ss. q.* nec repetitus, à genero in castra reductus. *lector arbitrabitur.*
i *Locus difficilis, an Prætor post Consulatum. Vide Notas hic & in Metello Pio.*

4 *Quæstore suo*] M. SS. amplius.

5 M. SS. variant. *Numantinis redditus nec repetitus, à genero in castra reductus.* Sed rectè legitur: tantum illud de auspicatò in castra deducto alibi collocandum videtur ex Orosio lib. v. cap. iv. & v. Plautus Epidico. *Virtute atque auspicio Epidici cum præda in castra redeo.*

6 Anne Consularis Prætor fit? Fortè probri caussa ordine motus ut eum recuperaret, Præturam alteram gerebat: ut apud Sallust. Catilinario Corn. Lentulus Sura. Simile in Livio exemplum extremo lib. x. de Papirio Cursore. Vide Notas auctoris ad Metellum Pium. & lib. iv. D. De captivis & postlim. revers. & l. fin. D. de legationib. & Cicero in Topic.

SCHOTTI.

Num. deditus nec receptus] m. ss. aliter. *Num. redditus nec repetitus à genero in castra ductus.* Sed rectè legitur: tantum illud de auspicato in urbem deducto alibi collocandum videtur ex Orosio lib. v. cap. iv. & v. Plautus Epidico: *Virtute atque auspicio Epidici cum præda in castra redeo.*

Præturam postea cons.] Anne Consularis Prætor fit? Nimirum probri causa ordine motus, ut eum recuperaret, præturam alteram gerebat, ut ab integro honorum gradus faceret sublato probro, uti apud Salustium Catilinario Corn. Lentulus Sura, & Cic. iii. Catilinaria de secunda prætura. Simile in Livio exemplum extr. lib. x. de Papirio Cursore. Vide Notas nostras ad Metellum Pium & l. iv. D. de captivis & postliminio reversis, & l. fin. D. de legationibus, & Cic. in Topicis.

MACHANEI.

retur, accidit audiri: mane Mancine. Auspicia tristia fuisse probatum est. Victus enim à Numantinis & castris exutus est. idem Valerius Max. asserit.

Quo per senatum improbato] pacem cum Numantinis fecit ignominiosam, quam ratam esse Senatus vetuit.

60 L. MUMMIUS ACHAICUS.

Lucius Mummius, [1] devicta Achaia, Achaicus: Consul [a] adversus Corinthios missus, victoriam alieno

a ɪↄcvii. *Ita lego ex m. ss.*

1 *Devicta Achaia, Achaicus: Consul*] libri vett. Neque enim delevit.

MACHANEI.

Lucius Mummius del. Achaia] est Græciæ pars ab Achæis dicta. De Achaico bello ita Florus: *Diæus Achaici motus primus auctor ab Achæis dux creatus ad Isthmon Mummio consule, victus est: qui Achaia in deditionem accepta, Corinthum ex senatus consulto diruit. Mummius ipse abstinentissimum virum egit: nec quicquam ex his opibus ornamentisque, quæ prædives Corinthus habuit, in domum ejus pervenit.*

alieno labore quæſitam intercepit. Nam cùm illos Metellus Macedonicus apud Heracléam fudiſſet, & duce Critolao privaſſet; cum lictoribus & paucis equitibus in Metelli caſtra properavit, & Corinthios apud Leucopetram vicit [2] duce [b] Diæo, qui domum refugit, eamque incendit: conjugem interfecit, [3] & [c] in ignem præcipitavit: ipſe veneno interiit. Mummius Corinthum ſignis tabuliſque [d] ſpoliavit: quibus cùm totam repleſſet Italiam; in domum ſuam nihil contulit.

b *Διαιὸς Pauſaniæ eſt in Achaicis. Vulg.* Dioneo *male.*
c *Mendoſe lib. excuſi. Nos ex m. ſſ. omn. conſenſu emendavimus.*
d ICCVIII. *Hinc Corinthia vaſa.*

2 *Duce Diæo*] leg. ex Pauſania in Achaicis, licet M. SS. *Dineo.*

3 Emenda ex auctoritate calamo exaratorum & hiſtoriæ veritate, *& in ignem præcipitavit: ipſe veneno interiit.* Jo. Greionius Pariſin. profeſſ. conjecerat, *accepto ipſe veneno interiit.* Nec diſplicet.

SCHOTTI.

Monui antè in m. ſſ. fere o. *Nummius* per N. ſcribi, forte ex ſoni in liquidis cognatione. Vide Suidam. *devicta* melius eſt in iiſdem quam *deleta*, & τὸ *Conſul* accrevit.

Duce Diæo] ſic ſcribendum. Pauſanias enim in Achaicis, Διαιὸς ὁ Κριτολάου διάδοχος: tametſi libri antiq. varient, in quibus eſt *Dineo* pro *Diæo*, a in n migrante. Unde Pariſinus fecerat *Clineo*, quod c & l in d ſæpe commutetur: & contrà. Vulgati ineptiſſime *Dioneo.*

Ipſe veneno interiit] ſic emendo, partim ab ingenio, partim ex libror. veſtigiis odoratus veram ſcripturam: nam illud *excepto* afuit. Corrector quidam, vel corruptor potius ex *veneno* fecit *nemo*, &, quod neceſſarium videbatur, adjecit *excepto*: ut breviter dicam, excepto cerebro, cetera ſanus. Joan. Greionius profeſſor Pariſinus conjecerat, *accepto ipſe veneno interiit.* Nec diſplicet.

MACHANEI.

Heraclea] ab Hercule nomen ſortita eſt: de qua vide Diodorum Siculum.

Leucopetra] alba petra exponitur: ut λευκόφαιον album pannum dicimus.

Eamque incendit] unde conflatis & currentibus per vias liquefactis metallis nobilis illa miſtura auro carior effecta: è qua candelabra, & alia vaſaria fiebant, Plin. teſtante.

61 Q. CÆCILIUS METELLUS MACEDONICUS.

Quinctus Cæcilius Metellus à domita Macedonia, Macedonicus: Prætor [a] Pſeudophilippum,

a ICCV.

MACHANEI.

Pſeudophilippum] id eſt, falſum Philippum, qui ſe jactabat Macedoniæ Regem, nam ψευδὴς, ψευδῆ, ψευδὸν, idem eſt quod falſus, falſa, falſum.

pum, qui idem Andriscus dictus est, vicit. Achæos bis prœlio fudit: triumphandos [b] Mummio tradidit. Invisus plebi ob nimiam severitatem: & ideo * post duas repulsas Consul [c] ægrè factus, Arbachos in Hispania [d] domuit. [1] Apud [e] Contebriam opidum cohortes loco pulsas, redire & locum recipere jussit. Cùm omnia [2] proprio & subito consilio ageret, amico cuidam quid acturus esset roganti: Tunicam, inquit, meam [f] exurerem, si eam consilium meum scire existimarem. Hic quatuor filiorum pater; supremo tempore humeris eorum ad sepulcrum elatus est: ex quibus treis [g] [3] Consulares, unum etiam triumphantem vidit.

b IↃCVII.
* Tertio. *Ed. lib. sed gloss. est.*
c IↃCVIII.
d IↃCX.
e IↃCXI. *q. l.* Cantabriæ opid. *vel* Cantabriam.
f *M. s.* I. exuerem.
g *Vulg.* Consules. *Notas consule.*

62 Q. CÆCI-

1 *Apud Trebiam*] alii: alii *Cantabriam*.

2 *Propero*] M. S. Valerius lib. II. cap. II. & mox *exuerem*. Nihil demuto.

3 *Consulares*] rectius iidem M. SS. vide Notas auctoris.

SCHOTTI.

Qui & Andriscus] m. ss. *Andariscus*, vel *Andricus*. nihil muto.

Triumphandos] patiendi significatione, ut Prudentius Christian. Pindarus in Α'μαρτιγενεία.

--- *quanto ferrata satellite ductor*
Bella gerit: quanta victos ditione triumphat?

Tertio post duas repulsas] superat *tertio* ex m. ss. nisi forte alius à secundo numerus est in sciolorum Arithmetica: credo supra adscriptam vocem, pòst, ut fit, seriem orationis invasisse, & vi locum tenuisse. *Arbactos* in m. ss. *domuit:* in vulgatis *Arbachos*. Restitue *Arevacos*. quod ópidum hodie una littera mutata *Arevalo* nomen retinuit, meminitque Plinius lib. IV. cap. XX.

Apud Contrebiam] ita Colinæus, quam lectionem retineo. Sic enim L. Annæus Florus, Velleius Paterculus & Frontinus opidum appellant. Valerius Max. plerumque *Trebiam*. Male itaque operæ *Contebriam* per oscitantiam evulgarant, ut in Thesauro Geographico diligens Ortelius noster in dict. *Centobria* notarat, qua etiam Val. utitur lib. V. cap. I.

Latus est] *Elatus* repono. Efferri enim funera dicuntur, quod vel pueris notum.

Treis consulares] ita reposui ex m. ss. trib. Paris. & Mediol. Vulgati

MACHANEI.

Achæos] ab Achæo, qui invitus cædem patrans in oram Lacedæmoniam profugus se recepit: & ejus loci accolas Achæos vocari constituit. Strabo libro VIII. auctor est.

Cantabriæ] unde Cantabris populis nomen, de quibus leges Lucanum, Silium; nec non historicos varios; hos enim postremo Augustus superavit, auctore Suetonio.

Quum omnia propria & subito consilio] Plinius lib. VII. cap. XLIIII. infit: *Nam præter honores amplissimos cognomen Macedoniæ. A quatuor filiis illatus est rogo, uno prætore, tribus consularibus, duobus triumphalibus, uno censore.*

SCHOTTI.

gati *Consules* faciunt, male, quod vel unius Paterculi locus volum. priore, qui hunc valde illustrat, docebit: *Quattuor filios sustulit: omneis adultæ ætatis vidit: omnes reliquit superstites & honoratissimos. Mortui ejus lectum pro rostris sustulerunt quattuor filii: unus Consularis & Censorius: alter Consularis, tertius Consul, quartus candidatus Consulatus, quem honorem adeptus est. Hoc est nimirum magis feliciter de vita migrare, quam mori.* D. quoque Augustinus II. de Civit. Dei cap. XXIII. tametsi quinque filios attribuat, Consulares omneis fuisse ait, non Consules: bini enim quotannis, nec plures simul Consulatum inibant. Plutarchus de Fortuna Rom. senem ait Cæcilium Metell. Macedonicum elatum à quatuor filiis Consularibus, qui fuerunt. I. Q. Cæcilius Metellus Balearicus, Consularis, triumphalis & Censorius. II. L. Cæcilius Metellus Delmaticus Consularis & triumphalis. III. M. Cæcilius Metellus Consularis. IV. C. Cæcilius Metellus Caprarius, Prætorius. Nisi quod quidam M. Cæcilio Consule mortuum putent, alii sequenti anno. Sunt qui plures liberos numerant. Valerius lib. VII. septem illi tribuit: viros quattuor, feminas treis. Plinius lib. VII. Natur. Hist. cap. XIII. sex liberos reliquisse tradit, undecim vero nepotes, nurus, &c. & cap. XLIV. *Quattuor filiis elatus rogo, uno prætore, tribus Consularibus, duobus triumphalibus: uno Censorio.* Quo loco, *uno prætorio* leg. ex Val. Max. Magna est igitur inter Metelli liberos dissensio. Quod autem L. Cæcilium Metellum Delmaticum supra agnominavi, doceor ab hujus ævi eruditis Diadematum potius cognominandum videri, Turnebo in jocos Ciceronis, Lambino ad Æmilium Probum, Stephano Pighio in Val. Max. lib. VII. cap. I. Fulvio Ursino in orationem Ciceronis ad Quirites post reditum. Idque auctoritate Plutarchi in Coriolano, ubi hoc ipsum Xylander observavit, itaque Plinium emendat lib. VII. idem Turnebus.

62 Q. CÆCILIVS METELLVS NUMIDICUS.

QUINCTUS Cæcilius Metellus, Numidicus: quia Consul [a] [1] de Jugurtha rege Numidiæ triumphavit. Censor [b] Quinctium, qui se Tiberii Gracchi filium

a IƆCXLIV.
b IƆCLI.

1 Melius vett. codd. *quia consul de Jug. Rege Numidiæ triumphavit.*

SCHOTTI.

Nomen in m. ss. repperi. *Q. Fabius Cæcilius Metellus.*

Quia consul de Jugurtha rege Numidiæ] hæc lectio à libris antiquis est. De Censura ejus Cicero pro Sextio: *Q. Metellus Censor florentem hominem in populari ratione L. Saturninum Censor notavit, & insititium Gracchum, contra vim multitudinis incitatæ, censu prohibuit.* Sic Valerius libro nono. Vulgati quidam *in censu* hic legunt, auferendi casu.

Quinctium, qui se Tib.] hunc à Val. Max. L. Equitium Firmo Piceno oriundum lib. XI. cap. VII. de seditionibus, & XV. Rursus lib. III. cap. IIX.

MACHANEI.

Numidicus] quia Jugurtham duobus præliis fudit: vide Salustium in Jugurthino.

Censor Quintium] Appianus: Metellus, quum censuram gereret,

filium mentiebatur, in censum non recepit. Idem in
c DCLIII. legem [c] Appuleiam per vim latam jurare noluit: quare in exsilium actus, [2] Smyrnæ exsulavit: [3] Calidia
d DCLIV. [d] deinde rogatione revocatus, cùm ludis fortè litteras in Theatro accepisset, non prius eas legere dignatus est quàm spectaculum finiretur. [4] Metellæ [e] sororis suæ virum,

Ex Val. Max. reposui lib. v. cap. II. & Cicer. pro Plancio. Vulg. Claudia. *Non sequor.*
e Metellum sororis. *Vulg. sed qui fieri potuit? Puto leg.* L. Lucullum *ex Cic.* VI. *Actione in Verrem.*

2 Hæc inter cætera auctoris hujus ἀμαρτήματα numeranda. Rhodum enim in voluntarium exsilium secessit. Epitoma LXIX. & Plutarchus.

3 Leg. *Calidia* monuit Joannes Olivarius ex Cicerone pro Plancio & Valerio Maximo libro quinto, capite secundo, Q. Calidius dictus.

4 Metellus appellari qui potuit, nisi incestas nuptias fuisse putemus. *Metellæ* eidem Olivario doctiss. reponendum videbatur. Ex Ciceronis actione VI. in Verrem, lege *L. Lucullum sororis suæ.* In M. SS. *quod is olim* (in aliis *solus*) *judicium contra leges detractarat.*

SCHOTTI.

cap. IIX. de constantia: A Cicer. in oratione pro Sextio, insititium Gracchum: Ab Annæo Floro C. prænominari video. lib. III. cap. XVI. ut sit C. Quinctius Gracchus.

Smyrnæ exsulavit] hæc inter cetera Auctoris hujus ἀμαρτήματα numeranda. Rhodum enim in voluntarium exsilium secessit. Epitoma Livii LXIX. & Plutar. Deceptus fortasse nominis affinitate, quod P. Rutilius, non Q. Cæcilius Smyrnæ exsulavit. Cicero pro Cor. Balbo & in Bruto.

Claudia deinde rogatione] *Calidia* leg. siquidem Q. Calidius Tribunus pl. legem hanc, qua in civitatem Numidicus restitueretur, tulit. Val. lib. v. cap. II. de Gratitudine, Cicero pro Plancio. & Claudii Patricii quamquam non omnes. Observatum hoc postea comperi à Sebast. Corrado in Brutum Ciceronis, ut sua illi laus reddatur, & à Martiali Rogerio in Lælium Cicer.

Metellæ sororis suæ virum] sic leg. videri admonuerat me Jo. Olivarius vir doctissimus quòd Metellarum soro-

MACHANEI.

Glauciam virum Senatorium, & Appuleium Saturninum, qui Tribunatum ceperat, ob vitæ turpitudinem dignitate summovere conatus est, adversante collegâ repulsus: jurare autem non solum jusjurandum renuit; sed, ut prius juraverat, constanti animo, & intrepido perstitit. Inibi scribit: Consules per præconem adnuntiare jubentes, Metello igni & aqua tectoque ab omnibus interdicendum esse; conquerentibus autem maxime de his civibus, & Metellum continuè armis circumseptum præmittentibus, Metellus eos complexus, & electionem plurimum commendans dixit; haud æquum sibi videri ejus causa aliquod discrimen inferri patriæ: his dictis, civitate egressus est. Florus quoque: Saturninus Metello Numidico, quod in legem Agrariam minime jurasset, diem dixit: qui à bonis civibus defensus, in voluntarium exsilium abiit.

Smyrnam] Asiæ urbem, Homeri patriam. Id versus probat: *Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Cos, Argos, Athenæ, Certant de Homero.*

Rogatione] lege; namque erat promulganda, & rogabatur populus, an in civitatem eum accipere vellet: inde nomen rogationi inditum.

virum, laudare noluit, quòd [f] is solus judicium contra leges detrectarat.

f *Vulg.* quòd is olim suum judicium & leges detract.

SCHOTTI.

sororum Numidici filios Lucullos, Servilios, & Scipiones fuisse constet. Cicer. orationibus post reditum, pro domo, pro Sextio, & Plutar. Lucullo. Nec enim verisimile est sororis maritum Metellum appellatum. Sed sororum Metelli mentio in eadem oratione Ciceronis pro Sextio.

Quod is olim suum jud. & leg. detrectarat] sic vulgati l. vv. *quod is olim judic. contra leg. detr.* Parif. quomodo excudendum curavi, quæ lectio non longe à libris antiq. recedit, & vetus est, nam Raph. Volaterranus, qui hunc libellum pæne in opere suo transcripsit, ita fere legit libro XVII. Exemplum Agrippin. *detrectaret* præfert. Intellige autem de laudatione pro funere. Fuit quum scribendum putarem *Metellum sororis suæ filium*. at *ex sorore nepotem* dixisset. Is autem esset P. Cornelius Scipio, qui in Fastis dicitur Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio; erat n. à Pio, Numidici filio, adoptatus. Itaque hanc lectionem tuerer, nisi tempora refragarentur. Venio tamen in eam sententiam, ut rescribendum ita existimem: *Metellus L. Lucullum sororis suæ [Cæciliæ] virum laudare noluit* &c. L. enim Lucullum, patrem illius Luculli, qui cum Mithridate bellum gessit, sororis Metelli Numidici virum fuisse & furti condemnatum auctor Plutarch. in Lucullo, ut vidit idem Corradus in Brutum. Vulgarem tamen in auctore nostro lectionem retinere Pighius videtur Valerii sui auctoritate lib. I. cap. VI. ubi *Cæciliam Metelli uxorem* accipit, ut in via Appia vetus spectatur inscriptio alterius Cæciliæ hoc modo:

CÆCILIÆ
Q. CRETICÆ F.
METELLÆ CRASSI.

63 Q. METELLVS PIVS.

QUINCTUS Metellus Pius, Numidici filius: Pius, quia patrem lacrymis & precibus assiduè ab exsilio revocavit, Prætor [a] bello sociali [1] Qu. [b] Popedium,

a DCLXIIII.
b *Vulg.* Pompeium *malè.*

1 *Q. Popedius Silo*, quomodo emendabit qui me audiet, ex libris calamo exaratis & Plutarcho. Vidi qui *Pompedium* appellarent, propius ad *Pompeji* nomen. unde proclivius error librariis extrita litera objectus.

SCHOTTI.

Q. *Popedium Marsorum ducem*] sic in vv. libris est. *Silo Popedius* dicitur Velleio lib. II. & Floro lib.

MACHANEI.

M*etellus Pius*] Appianus inquit: Publius Furius Tri. ple. non liberto sed libertino patre genitus audaciter admodum constanter illis resistebat. Ut neque Metelli filii precibus in conspectu populi suppliciter eum deprecantis & ad pedes ejus provoluti lacrimisque flecti potuerit, qua ex causa puer idem ab hujusmodi prospectu Pius subinde cognominatus est.

Prætor] Imperator. in bello idem prætorium, & porta prætoria.

Bello sociali] aliâs Italico, quia Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Maruzini, Lucani, Samnites, initio

c DCLXXIII. dium, Marsorum ducem, interfecit. Consul [c] in Hispania Herculeios fratres oppressit: Sertorium Hispania
d DCLXXIX. expulit. [2] Adolescens in petitione [d] Præturæ & Pon-
Vide Notas. tificatus, Consularibus viris prælatus est.

64 TIBE-

2 *De adolescentia* ampla significatione, vide Notas And. Schotti, & Fragmenta Cornelii Nepotis.

SCHOTTI.

lib. LXXVI. In Mediol. & Gryphio erat *Q. Pompedium*, quomodo & Strabo lib. quincto Geog. scribit Πομπέδιος. apud Diodorum Siculum lib. XXXVII. Πομπαίδιος cum diphthongo, *Pompædius* apud Plutarch. in Apophth. Πομπίου Σίλωνος. In Mario Ποπλίου Σίλωνος, corruptè utrobique. Atque non ignoro Græcos nomina Ro. sæpe corrupisse scribendo, quod hodieque in Barbaris vocibus fieri ab exteris solet. Romanos autem barbaros à Græcis appellatos etiam in vulgus notum est. In editis diu hoc mendum insedit, ut Q. Pompeium scribant: sed ferri non potest. Errori ansam præbuit, quantum conjicio, quod eo bello Marsico, Italico, seu sociali *Cn. Pompeius Strabo*, pater Cn. Pompei Magni, Consul cum C. Porcio Catone feliciter depugnarit.

Consul in Hispania] non Consul, sed pro consule, anno postquam fuerat Consul quarto, DCLXXVII. *Hirtuleios fratres* non nemo appellat, quos alii *Herculeios*.

Adulescens in petit. Prat.] suspecta vox *Prætura*, cum Prætoria ætas fuerit quadragesimus annus. Nam sacerdotia admodum adulescentibus committebantur: quod vel ex Julio Cæsare clarum est apud Suetonium cap. XIII. Sed eodem plane modo loquitur de Cæsare Sallustius Catilin. *Catulus ex petitione Pontificatus odio incensus: quòd extrema ætate maximis honoribus usus, ab adulescentulo Cæsare victus discesserat.* Atqui tum ædilitate functus, Præturam petebat Cæsar: Sueto. cap. XIII. & noster Pius biennio post factus est Consul; cum Scævulæ interfecto Pontif. M. anno DCLXXI. Pius successerit, idemque DCLXXIII. cum Sulla Consulatum gessit. Sic apud Corn. Nepotem Marcus Brutus quo tempore Cæsarem prætor, hoc est, quadragenarius interfecit non semel adulescens vocatur, in vita Attici. Illud autem quod proxime sequi-

MACHANEI.

itio belli à Picentibus moto, hi omnes (inquam) defecerunt, & arma sociarunt; nam hi omnes legatos ad Romanos misêre, apud eos conquerentes, quod omnia ad præcipitatum illorum meditati, haud digni eorum rep. habiti essent. Quibus Senatus acerbe respondit; si eorum, quæ egissent, illos poeniteret, legatos ad se mitterent; sin minus, mittere desisterent: illi desperatis rebus, ad bellandum se præparant, quibus exercitus ex urbibus in commune affuere.

Quintum Pompedium] audi Appianum ita scribentem: Cæcilius Metellus successor illi substitutus, ad bellum cum venisset, in Japygas descendit, eosque bello devicit: & Pompedius alter ex ducibus, qui in bello defecerant, interim occubuit: reliqui per partes ad Cæcilium venere: & hæc quidem per Italiam Sociali in bello gesta sunt.

Herculeios fratres] ut puto, vim fortitudinemque referentes, atque nomen.

Sertorium] de quo inferius in Pompeio plura.

SCHOTTI.

quitur, *Consularibus viris*, magis etiam suspectam vocem *Pratura*, reddit, nisi dicamus à Consularibus Praturam iterum ambiri solere, quod ex historia Mancini probabile videri possit, qui Consularis iterum Prætor factus est, de quo supra cap. LIX. Alteri id accidisse non memini: Prætorios vero, iterum Prætores fieri interdum solere scio, quod de Mario Gratidiano memoriæ proditum est ab Asconio Pediano in orat. Cicer. in toga candida. Exstat lex Genutia anno CCCCXI. lata, ne quis eundem magistratum intra decem annos caperet &c. apud Livium lib. VII. Certe locus iste diu nos torsit, miratusque sum Præturam post Consulatum peti: conabarque facere *Consularib. filiis*: quemadmodum *Patricios* dicimus, qui patribus, id est, Senatoribus nati erant, non solum qui patrem ciere possent, essentque ingenui. Sed ipse mihi non satisfacio. libri scripti nihil opis tulerunt: lector consideret.

64 TIBERIVS GRACCHVS.

TIBERIUS Gracchus, Africani ex filia nepos, Quæstor [a] Mancino in Hispania, fœdus ejus flagitiosum probavit. Periculum deditionis eloquentiæ gratia effugit. Tribunus plebis [legem] tulit, [b] [1] ne quis

a ɪɔcxvi.

b ɪɔcxx.

τὸ legem *abest à m. s.* *vulg. max*, mille agri. *Notas vide.*

1 *Plus quingenta agri jugera*] leg. ex Plutarc. Gracchis, contra libros.

SCHOTTI.

Gracchus] per aspirationem scripsi semper, Fl. Sosipatri auctoritatem secutus & Græcam consuetudinem, tametsi *Graccus* in antiq. sit vel à gerendo, ut Varro, vel à gracilitate, ut Sosipater, derivant, itaque scribit Scaurus.

Africani] *Scipionis* addit m. ss. Et *Quæstor Mancino in Hisp.* &c. Sic vulgo male interpunctum vidi. *putavit* quoque, inepte codd. quidam leg. *probavit*, ut in Hostilio Mancino videre licet. Gracchanæ seditionis causam vide apud Plutarchum, Livium, Velleium lib. II. Appianum & Orosium lib. V. cap. VIII. Cicero de Arusp. responsis. *Tib. Graccho invidia Numantini fœderis, cui feriendo Quæstor C. Mancini Consulis cum esset, interfuerat, & in eo fœdere improbando Senatus severitas dolori & timori fuit, istaque res illum à gravitate Patrum desciscere coëgit.*

Ne quis plus mille] corrupte haud dubie. Corrige *plus quingenta*. Suspicor hinc natum mendum, quod notis numeros signarent antiquitus libra-

MACHANEI.

Nepos] ratione avi, patrui, avunculique dicitur, à quo omnis posterior. ut illud Vergilianum: *Carpent tua poma nepotes*. Nec minus ganeonem signat à nepâ voracissimo animali. Manilius mathematicus: *Ardentemque nepam*. inde *nepotia*. & Suetonius: *nepotinis sumptibus*; in Nerone.

Probavit] Plutarchus inquit: Missus igitur ad hostes, in hybernis, partim suadendo, partim recipiendo, fœdus firmavit, ac per eum modum viginti millia Romanorum absque auxiliariis, & aliis, qui extra ordinem secuti erant, servavit.

Effugit] nam ingressus urbem Numantinam, utpote amicus, liberali convivio exceptus; memoriâ paternâ, qui pacem cum Numantinis servaverat, eamque semper apud populum rectè justéque defenderat.

vellent, Gracchum in Capitolium persecutus oppressit. Cujus corpus Lucretii Ædilis manu in Tiberim missum, unde ille Vespillo dictus. Nasica ut invidiæ subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus [5] est.

5 Additum in M. S. Pulm. nescio unde: *Cùm Comitiorum die Gracchus seditiones populi accenderet, auctore Nasica inflammata nobilitas fragmentis subselliorum plebem fugavit: Gracchus per gradus, qui sunt super Calpurnium fornicem detracto amminiculo fugiens ictus fragmento subsellii corruit, rursusque assurgens alio ictu clavæ cerebro impactæ occubuit. Ducenti in seditione interfecti, quorum corpora in Tiberim projecta sunt.*

SCHOTTI.

apud Livium lib. XXXIV. *Clamitans, ut qui salvam Remp. vellent, auctorem & ducem libertatis sequerentur.* Et Marcus Æmilius Lepidus consul orat. ad populum Romanum, ut arma contra Sullam Dictatorem capiant, lib. I Historiarum Sallustii, *Adeste*, inquit, *Quirites, & bene juvantibus Diis M. Aemilium Cons. ducem & auctorem sequimini ad accipiendam libertatem.*

Vespillo] *Vespilio*, in aliis est. Ceterum monet Julius Obsequens extremo lib. prodigiorum neminem, qui magistratum collegæ ademerit, annum vixisse: exemplisque declarat.

In Asiam] Pergamum inquit Vall. lib. v. cap. 3. In m. s. meo hæc eadem manu adscripta repperi. *Cum Comitiorum die Gracchus seditiones populi accenderet, auctore Nasica inflammata nobilitas, fragmentis subselliorum plebem fugavit. Gracchus per gradus qui sunt super Calpurnium fornicem, detracto amminiculo fugiens, ictus fragmento subsellii corruit, rursusque assurgens alio ictu clavæ cerebro impactæ occubuit. Ducenti ea seditione interfecti, quorum corpora in Tiberim projecta.*

MACHANEI.

Oppressit] Lucio Saturnino & Rufo interfectoribus.

Vespillio dictus] quia vespertino tempore cadavera sepeliebantur. Martialis: *Nuper erat medicus nunc est vespillio Paulus.* Ita enim in codicibus veteribus legitur.

In Asiam] Pergami periit.

65 C. GRACCHUS.

a *Martial.* cùm mors Venerit, in medio Tibure Sardinia est.
b DCXXIIX.

CAIUS Gracchus pestilentem [a] Sardiniam [b] Quæstor sortitus, non veniente successore, sua sponte discessit.

SCHOTTI.

Caius Gracchus] hac de re Gracchus ipse apud Agellium lib. XV. cap. XII. *Cum rediret ex Sardinia*, inquit Agellius, *de sua parsimonia & continentia hæc protulit: Cum Roma profectus sum, Zonas quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli.* Meminit & Symmachus lib. IX. epist. XXXIX.

Pestilentem Sardiniam] de *Sardinia* aëris insalubris ac pestilentis, sic Martialis lib. II. ut omittam Claudianum lib. II. de bello Gild. fine.

Nullo fata loco possis excludere, cum mors
Venerit in medio Tibure Sardinia est. Cice-

MACHANEI.

Pestilentem] insalubris aëris.

discessit. Asculanæ & [1] Fregellanæ defectionis invidiam sustinuit. Tribunus [c] plebis agrarias & frumentarias leges tulit. colonos etiam Capuam & Tarentum mittendos censuit. Triumviros agris dividundis se, & Fulvium Flaccum, & C. Crassum constituit. [2] Minucio Rufo Tribuno plebis legibus suis [d] obrogante in Capitolium [e] venit: ubi cùm Atilius, præco Opimii Con-

c IↃCXXX.

d *Ita m. ss. & inf. c. 73. Vulg.* abrogante. *vide Ulpianum.*

e IↃCXXXII.

1 *Fregellanæ*] geminata ll scrib. docent litteratores. De Sardinia aëris pestilentis, Martialis:

Nullo fata loco possis excludere, cum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

2 M. SS. *Minucio Rufo Trib. pl. legibus suis obrogante.* Melius. Florus lib. III. cap. XV. *obrogare auso legibus suis.* Quid si *leges ejus abrogante* reponas ex Orosii lib. v. cap. I. Dandi tamen casu dixit Ovid. 2. Trist. *Et nimium scriptis abrogat ille meis*, nisi quis *obrogat* leg. censeat, ut apud Livium in M. SS. doctiss. Pithœus observavit lib. IX. Annal. *Ubi duæ leges sunt, semper antiquæ obrogat nova.* & Cicer. apud Lactant. lib. VI. Divin. Instit. *Huic legi neque obrogari fas est, neque tota abrogari potest.* Mox *Atilius* simplici t. libb. vett. *Antilium* Plutarch. & Appianus vocant.

SCHOTTI.

Cicero lib. VII. epist. XXIV. ad Fabium Gallum: *Id ego in lucro pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua.* Habita tamen est pinguis, & soli uberis *Sardinia.* Horatius lib. I. od. XXXI. *Sardiniæ segetes feraces.* Vide Strabonem lib. V.

Fregellanæ] Mediol. *Fragellanæ.* m. ss. fere *Fregedanæ.* & pro *Triumviros* habent *Tribuum viros* vitiose. Sallust. Jugurth. *C. Gracchum triumvirum coloniis deducendis occidit Opimius.*

Et C. Crassum] mendum subest, nullum enim in antiq. l. *Crassi* vestigium. Parisinus cod. *C. Orosium.* Colon. *Corsum*: alii *C. Papirium Carbonem* nuncupant, & recte.

Legibus suis abrogante] malim *obrogante*, ut hic m. ss. legunt, & inf. in Appuleio Saturnino. Quid sit autem *obrogare*, *abrogare*, *derogare*, &c. docebit te Ulpianus I. C. Quid si *leges ejus abrogante* reponas ex Orosii lib. v. cap. I. Dandi tamen casu dixit Ovidius lib. II. Trist.

Et nimium scriptis abrogat ille meis.
nisi quis *obrogat* leg. ibi censeat, ut apud Livium in M. ss. doctiss. Pet. Pithœus observavit libro IX. Annal. *Ubi duæ leges sunt, semper antiquæ obrogat nova.* Et Cicer. apud Lactantium lib. VI. Divin. Instit. *Huic*, inquit, *legi neque obrogari fas est, neque derogari ex ea aliquid licet, neque tota abrogari potest.*

Attilius præco] in m. ss. longe aliud nomen, partim *Anicullius*, partim *Anitullius*, qui Plutarcho *Anticyllius* est: *y*, autem ut, *u*, Gallicum pronunciari solitum Verrius Flaccus, ceterique litteratores tradidere.

MACHANEI.

Asculanæ & Fregellanæ] quod Asculum & Fregellæ ejus causa defecerunt in bello sociali.

Abrogante] abrogatur lex in totum, derogatur in partem.

Præco] tubicen à præcinendo. Plu. vult fuisse ministrum intestina ferentem: & quia dixit: *cedite bonis civibus mali:* brachiumque in

Consulis, in turba fuisset occisus, in forum descendit, & imprudens concionem à Tribuno plebis avocavit: [3] qua re arcessitus, cùm in Senatum non venisset, armata familia Aventinum occupavit. ubi ab Opimio victus, dúm à [4] templo [f] Dianæ desilit, talum intorsit, & Pomponio amico apud portam Trigeminam, [5] P. Lætorio in Ponte Sublicio persequentibus resistente, in lucum Furinæ [g] pervenit. Ibi vel sua, vel servi [6] Euphori manu interfectus, caput à [h] [7] Septimuleio [8] amico

f Lunæ *m. ss. q. & mox* Pontino amico.

g IↃCXXXII.

h Septimo Ateio *m. s. Alii aliter* Septimio Atello.

3 Rectius M. SS. *Qua re arcessitus: &c.*

4 *Templo Lunæ*] libri aliquot. Male hic *telum intorsi* antea legebatur: quæ vox & in auctore de bello Hispaniensi corrupta pro *talum intorsit*. Post, *Pontio amico* in 2. M. SS. vidi.

5 *Pub. Lætorio*] antiquitus scribebant & in marmoribus Capitol. scalptum reperias. Mox libb. vet. *lucum Furrianæ* quod abnuo. De *Furina* dea M. Ter. Varro lib. IV. & v. de l. Lat.

6 *Euporus* vocatur à Paterculo, *Philocrates* à Plutarch. Gracchis & Valerio lib. VI. cap. VIII.

7 *Septimuleio,*] vetustiss. exemplar: alii fere *Septimo Ateio*, vel *Atello* repræsentant.

SCHOTTI.

Quare accersitus] rectè in mss. *qua re arcessitus:* illa enim vox sive conjunctim, sive separatim scribatur, nihil interest: hæc verò propria est hujús loci, & rei, qua de agitur. Vide supra in Fufetio.

Dum à templo Dianæ desiliit, talum] vett. sic: *dum à templo Lunæ desilit, talum intorsit, ac Pontino amico:* pro quo vulg. *Pomponio.* Volaterr. lib. XVI. *Pontinium* quoque exscripsit. *Telum* autem etiam depravatum in auctore de bello Hispaniensi, pro quo reponendum *talum.*

P. Lectorio] in m. ss. *ac P. Lætorio in p. s. resistens in locum Furrianæ pervenit.* Non placet. Recte verò P. Lætorium vocant: Valerius enim Maxim. Pomponium & Lætorium agnoscit, lib. IV. cap. VII. de amicitia.

In lucum Furinæ p.] libri vett. *Furrianæ.* quod abnuo. De *Furina* Dea M. Terentius Varro lib. IIII. & v. de ling. Lat. Ful. Ursinus Notis in librum III. Cic. de Nat. Deorum *Forinæ* legi vult, ex antiquo lapide.

Euphori m. int.] *Euporus* vocatur à Paterculo, & Macrob. lib. I. cap. XI. *Philocrates* à Plut. in Gracchis & Val. Max. libro VI. cap. VIII. qui & *Euporum* nominatum ab aliis refert.

MACHANEI.

obscœnum modum intorsit, à fautoribus Gracchi interfectus.

Concionem avocavit] cupiebat se de cæde purgare, verum à nemine audientiam habens abiit.

Templo Lunæ] alii *Dianæ* scribunt: nam Luna in cœlo: Diana in nemoribus: Proserpina in inferno.

Ad portam Trigeminam] per quam Horatii trigemini ad bellum contra Albanos exierant.

Sublicio] lege superius.

In lucum Furinæ] Varro de lingua Latina: *Furinalia à Furina quod ei deæ feriæ publicæ, Dies is, cujus deæ honos apud antiquos: nam ei sacra insti-*

[8] amico Gracchi, ad Opimium relatum, auro expensum fertur, propter avaritiam infuso plumbo gravius effectum.

8 *Amico Gracchi*] Plin. l. xxxiii. cap. iii. & Val. Max. lib. ix. cap. iv. familiarem Gracchi faciunt. Plutarchus vero Opimii.

SCHOTTI.

A Septimuleio amico Gracc.] omnes pene lib. variant m. s. *à Septimio Ateio amico Grac.* Parisin. *Septimio Attelo.* Colon. *Septimio Attilia.* Mediol. *Septimio Atello.* Vide Plin. lib. xxxiii. Natur. hist. cap. iii. & Plutarchum in Gracchis.

MACHANEI.

instituta annua: & flamen attributus; nunc vix paucis notum nomen. Et alibi. *obscura est eorum origo. Volturnus, diva Palatua, Furina.*

A Septimio Atello] corrige in Plutarcho, ubi ait, *septimideo.*

66 M. LIVIUS DRUSUS.

MARCUS Livius Drusus, genere & eloquentia magnus, sed ambitiosus & superbus, Ædilis munus magnificentissimum dedit: [1] Ubi [a] Remmio collegæ, quædam de utilitate Reipublicæ suggerenti, Quid tibi, inquit, cum republica nostra? Quæstor in Asia nullis insignibus uti voluit, ne quid ipso esset insignius. Tribunus pleb. Latinis civitatem, plebi agros, equitibus Curiam, Senatui judicia [b] permisit. Nimiæ liberalitatis fuit: ipse etiam professus, nemini se ad largiendum præter cœlum & cœnum reliquisse: ideoque cùm pecunia egêret, multa contra dignitatem fecit.

a *M. ss. om. Vulg.* Rubrio ---- suggerente.

b ɪɔcxxɪɪ.

Magul-

1 *Ubi Remmio collegæ suggerenti,*] dandi casu. Sic antiquiss. exempla M. SS.

SCHOTTI.

Et ibi Rubrio] in quib. *Rubrico.* verum antiqq. librorum tantus consensus, ut pene religio sit ab iis discedere. Paris. *Remimio*, Colon. *Reminio*, m. ss. vero, *Ubi Remmio.*

Præter cœlum & cœnum] qui *terram* hic scripsere, dicam audaciter, venustatem orationis corrupere, & glossemata dederunt. quidam l. *præter cœlum & solum*, rectius.

MACHANEI.

Drusus] primus à Druso duce hostium victo. De hoc Suetonius in Tiberio meminit.

Nullis insignibus] habent singuli magistratus insignia sua, de quibus lege Fenestellam de Romanorum magistratibus.

Latinis civitatem] Appianus: *Drusus vir illustris rogantibus Italis legem de civitate illis danda laturum se promiserat.*

Plebi agros] *inde populo subblandiens, plures colonias in Italia & Sicilia, quæ jampridem decretæ,* mo-

Magulsam Mauritaniæ principem ob regis simultatem profugum, accepta pecunia Boccho prodidit: quem ille elefanto objecit. Adherbalem filium regis Numidarum obsidem [2] domi suæ suppressit, redemtionem ejus occultam à patre sperans. Cæpionem inimicum actionibus suis resistentem, ait se de saxo Tarpeio præcipitaturum. [3] Philippo [c] Consuli legibus Agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis effluerit è naribus: [4] quam ille, luxuriam [d] opprobrans,

c ıↄcʟxɪɪ. *Addidi aut ex m. s. Lapsus Machaneus & Poncherius hic.*

d *Sic hunc locum sanavi nimis vulgo deformatum:* quæ ille luxuria comprobans, morti jam detrudi se dicebat. *Vidi qui ita scriptum haberent:* morti aut detur dixisse dicebat. *Pulm. exemplum apertè ut edendum curavimus. Malè antea* injuriam *impresserant. Mox τὸ* nimia *abest in vulg. ut &* illud, sed præteriti querebantur.

2 *Domi suæ suppressit, redemtionem ejus occultam*] iidem libri.

3 Amplius scripti codd. *Philippo Consuli.* qui locus in errorem induxit Dominicum Machaneum, & Philippum Poncherium interpretes hujus libelli. Et post, *effunderetur* pro *efflueret.* Nihil tamen demuto.

4 Contaminatus locus si quis alius, fœdis Harpyiarum unguibus. M. SS. duo D. Victoris & Franc. Pithœi *qua illa luxuria exprobrans mori aut detur dixisse dicebat.* Corrupte, propius tamen ad veram lectionem quam in opt. exemplarique Theodori Pulmanni repperi: *quem (vel quam) ille, luxuriam opprobrans, muriam de turdis esse dicebat.* Quam ego germanam lect. esse Jovem lapidem jurare ausim. Vulgata certe ferri non potest. Et injuriam fecere Schotti Duacensis Typographi operæ, quæ *injuriam* excuderunt pro *muriam.* De muria & garo sociorum, Plinius, Columella, Athenæus, Pollux, alii. De turdis Martialis & popinæ professores Apicii. Mox, *ex gratia nimia in invid.* Pithœi vero, *Deinde ex gratia invidia. Nam* de his judicet S. P. Q. litteratus.

SCHOTTI.

Magulsam] *Magudulsam* lib. vett.

Domi suæ sumsit] Agripp. excusus, *domum suam sumsit* m. ss. verius *domi suæ suppreßit, redemtionem ejus occultam sperans.* vulg. *occulte.*

Philippo Consuli] sic est in m. ss. quibus si vel Dom. Machaneus, vel Philip. Poncherius usi fuissent, non ita turpiter hic hallucinati essent. Fuere enim Consules, ut puto, anno ᴅᴄʟxɪɪ. post v. c. *L. Marcius Philippus & Sex. Julius Cæsar.*

Quæ ille luxuria comprobans, morti jam detrudi se dicebat] egregie hunc locum restitui, nisi fallor, è vestigiis m. ss. veram lectionem odoratus: in quibus repperi, *quem ille, luxuriam exprobrans* (alii *opprobrans*) *muriam de turdis esse dicebat. Idem ex gratia nimia in invid*, &c. ubi fortasse, *ad quem ille* leg. videatur. Parisin. codex vetus, *qua illa luxuria exprobrans, morti autem detur dixisse dicebat.* Si quis ductus litterarum sequatur, dicet me veram lectionem eruisse sensumque assecutum. Hoc

MACHANEI.

nondum tamen condita erant, deducere suasit.

Boccho] is Sallustio auctore fuit rex Mauritaniæ.

Elephanto] elephas & elephantus utrumque declinatur: de quo animali Pli. lib. VIII. naturalis historiæ perquire.

Adherbalem] Micipsæ filium, de quo Jugurthinum Sallustii consule, is n. hunc & legitimos, Jugurtham vero nothum reliquit.

Consuli agrariis] intellego Metello, saluo semper meliori (ut ajunt) judicio. Nimirum variant sæpe historici

brans, muriam de turdis esse dicebat. Idem ex gratia nimia in invidiam venit. nam plebes acceptis agris gaudebat; expulsi dolebant: Equites in Senatum [5] lecti lætabantur; sed præteriti querebantur: Senatus permissis judiciis exsultabat; sed societatem cum Equitibus ægrè ferebat. Unde Livius anxius, ut Latinorum postulata differret, qui promissam civitatem flagitabant, repentè in publico concidit, sive morbo [6] comitiali,

5 In M. SS. *Equites in Senatum lecti lætabantur*. De equitibus hæc in Historia non repperi. Sustineo igitur, & *Amplius* pronuncio.

6 De comitiali morbo Plinius lib. XXV. cap. V. & Agell. lib. XVII. cap. XV. Sueton. de Cæsare cap. XLV. De caprino sanguine idem Plinius lib. XXVIII. cap. IX. extremo. Taurino extinctus Themistocles. Corn. Nepos.

SCHOTTI.

Hoc enim vult. Cum multus è naribus sanguis efflueret exprobrasse Philippo Cos. Livium, non à se, sed à turdorum sanguine suffocatum esse: erat enim luxuriæ deditus. Turdos autem in deliciis ponunt popinæ artifices, ut Apicii, & Martialis. De *Muria* nos pluribus in Observationum libris. Nam quæ hic interpp. de divinatione, morte jam imminente & Cygnea cantione sunt commenti, meri λόγοι videntur.

Equites lecti] aptior vetus lectio: *Equites in Senatum lecti lætabantur, sed præteriti querebantur*. Eximie. Sunt enim, si animadvertas, quasi opposita: *gaudebant, dolebant: lætari, queri: exultare, ægre ferre*. Ergo in vulg. male desideratur comma.

Morbo comitiali] de quo Plinius lib. XXV. cap. V. & Agellius XVII. cap. XV. Sueton. de Cæsare cap. XLV. De caprino sanguine ibidem Plinius lib. XXVIII. cap. IX. extremo. Taurino extinctus Themistocles auctor Corn. Nepos. Mox *in Albano monte: monte* ex antiq. redundat.

MACHANEI.

storici in nominibus, etsi in re conveniant. Quod hic attribuit Druso, Plinius lib. VII. naturalis historiæ cap. XLIIII. C. Atinio Labeoni, his verbis: *In ipso tamen flore dignitatis à C. Atinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, Tri. pleb. quem è Senatu Censor ejecerat, revertens è campo, meridiano tempore, vacuo foro & Capitolio raptus, ut præcipitaretur*. Paullo inferius: *bonis etiam inde consecratis; tanquam esset parum, faucium certe obtortarum, expreßique per aures sanguinis, pœnam exactam*.

Morti jam detrudi se dicebat] consonant huic & Pliniana hæc verba: *ægre Tribuno, qui intercederet, reperto, à limine ipso mortis revocatus, alieno postea vixit beneficio*.

Plebs lætabatur] solus populus coloniarum deductione lætabatur, in hac tum colonis agri dividebantur.

Societatem cum Equitibus] Appianus de bellis civilibus: *Senatum vero & equites judiciorum causa jampridem inter se dißidentes communi lege conjungere tentavit*.

Repente in publico] de ejus morte ita Appianus: *Cum igitur circa vesperam multitudinem emitteret, subito se percussum esse conclamavit, vixque finito clamore, in terram*

tiali, seu hausto caprino sanguine, semianimis domum relatus. Vota pro illo per Italiam publicè suscepta sunt: & cùm Latini Consulem in Albano monte interfecturi essent, Philippum admonuit ut caveret: Unde in Senatu accusatus, cùm domum se reciperet, immisso inter turbam percussore, corruit. Invidia cædis apud Philippum, & Cæpionem fuit.

MACHANEI.

ram decidit, repertus deinde sutoris gladius femori ejus infixus: eoque modo Drusus, & ipse Tribunus, occiditur.

Morbo comitiali] caduco dicto, quia comitia impediebat: si quis n. cecidisset, ea dirimebantur.

67 C. MARIUS PATER.

Caius Marius septies Consul, Arpinas, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, legatus [a] Metello in Numidia, [1] criminando eum Consulatum [b] adeptus, Jugurtham captum [c] ante currum egit. In proximum annum [d] Consul ultrò factus, [2] Teutones in Gallia [e] apud aquas Sextias, Cimbros [f] in

a ıↃcxliv.
b ıↃcxlvi.
c ıↃcxlix.
d ıↃcl.
e ıↃcli.

1 *Criminando eum*] Libri vett.

2 *Teutonas in Gallia apud aquas Sextias, Cymbros in Italia in campo Caudio vicit*] leg. ex Livio & Floro lib. III. cap. III. *Teutonos* alii vocant. Cui lectioni respondent anni Consulares ad oram adscripti.

SCHOTTI.

Cimbros in Gallia] malim ex historiæ veritate, ita legi: *Teutones in Gallia a. A. S. Cimbros in Italia in c. C. vicit. Teutonas* vulg. m. ss. fere *Teuto-*

MACHANEI.

Caius Marius septies Consul] hoc, auguriis apparentibus, consulti respondere: ob nidum septem pullorum aquilæ, quos in veste Marius detulerat.

Arpinas] Juvenalis: *Arpinas alius Vulscorum in monte solebat.* fuit n. conterraneus Tullianus.

Legatus Metello] primo militavit sub Scipione apud Numantiam, inde tribunus militum sub Metello, in cujus domo ipse à pueritia, paterque ejus ministri fuerant, inde legatus in Africa.

Criminando] nunciabant eum milites Romanis per literas, nunquam finem habitura bella contra barbaros, nisi C. Marium Consulem crearent. His rebus vehementer Metellus angebatur.

Jugurtham captum] per Bocchum Mauritaniæ Regem & socerum, à quo gener Jugurtha traditus est Sullæ Quæstori in eo bello, ac per eum ad Marium ductus est.

Aquas Sextias] alii *Sextiles* scribunt, coloniam Romanorum ut Ptolemæus scribit.

Cimbros] populi fuere Germaniæ antea Cimerii dicti, suis finibus exeun-

f in Italia, in campo g Caudio vicit, déque his triumphavit. 3 Sexies Consul per ordinem factus, h Appuleium Saturninum Trib. plebis, & Glauciam Prætorem seditiosos ex Senatusconsulto interemit. Et cùm Sulpicia rogatione provinciam Sullæ i eriperet, armis ab eo victus, Minturnis in palude delituit. Inventus, & in carcerem conjectus, immissum percussorem Gallum vultus * auctoritate deterruit: acceptáque navicula in Africam trajecit. ibi diu exsulavit. Mox Cinnana l domi-

f IↃCLII.
g *Vulg.* Claudio: *al.* Savidio; *al.* Rhandio.
h IↃCLIII.
i IↃCLXV.
* *M. s.* austeritate. *inf.* 76.

3 Vidi qui *usque ad sextum Consul per ord.* excuderant. Melius qui *Sexies Consul.*

SCHOTTI.

Teutonos quo modo & in Cæsaris Comm. Gallicis scriptum repperi. *Aquas Sestias* Colon. habet, ita dictas à Sestio, ait Robortellus, quem refellit Sigonius lib. I. Emendat. cap. VI. & *campo Claudio* quidam: Gryphius *Caudio.* Est enim ad Athesim Veronæ fluvium pugna facta. Plutarchus aliter appellat. In m. ss. nostris *Rhaudio* est, ut & Paterculus scribit. & in Hercule Prodicio omnis antiquitatis peritissimus Steph. Pighius. In Mediol. Paris. & Colon. *Savidio.* Utramque lectionem in Ann. Flori m. ss. repperit Vinetus.

Sexies Consul] sic scripsi, ut paulo ante, *septies Consul*, cum in quibusdam repperissem, *usque ad sexies Consul.* rustice & barbare: quod rursum ex numerorum compendiis enatum mendum: forte legerunt, *usque sexies Consul*, id est, assidue & ordine vel sic: *usque ad* VI. *Consul.* pro *sextum consulatum*, quomodo melius alii habebant. In manuscr. verò, *usque sextum Consulatum.*

MACHANEI.

exeuntes, ut domos quærerent: etiam lingua Germanica in Latium latrones, dicuntur sedes.

In campo Savidio vicit] apud fluvium Atisonem. Juvenalis: *Cum de Teutonico vellet descendere curru.*

Sextum consulatum] Plutarchus: *Marius ut sextum Consulatum adipisceretur, per tribus argentum ferens, atque suffragia emens, à magistratu Metellum exclusit.*

Appuleium tribunum plebis & Glauciam prætorem] nam ambos in Capitolium fugientes prosecutus fuit, fatigatos in potestatem suam redegit, illi fidei Marianæ se tradidere; postquam multa calliditate illorum saluti favere simulasset nullo auxiliofuit: illi in forum profecti trucidantur. Ita Appianus, & Plutarchus.

Sulpicia rogatione] Plutarchus: *Sulpicius homo temerarius Marium proconsulem contra Mithridatem declaravit. populus in duas partes divisus, partim Marium, partim Sullam ad principatum vocitabat.*

Minturnis] Juvenalis: *Exsilium, carcer Minturnarumque paludes.*

Vultus auctoritate] qui exclamavit (vultus auctoritate deterritus) Marium occidere non possum.

Navicula] Julii cujusdam.

Ubi diu exsulavit] Satyricus. *Et mendicatus victa Carthagine panis.*

Cinnana dominatione] qui exercitum contra patriam armavit, Octavium collegam interfecit. Principio igitur seditionum cum audisset Marius è Libya seditiones Consulum,

l IↃCLXVI. l dominatione revocatus, ruptis ergastulis exercitum fecit: cæsisque inimicis injuriam ultus, septimo con-
m IↃCLXVII. sulatu, m ut quidam ferunt, voluntaria morte decessit.

MACHANEI.

Cinnam ab Octavio ejectum, & loco ejus Cornelium Merulam suffectum, sumptis quibusdam equitibus Africanis, & ex Italicis, Telamonem oppidum venit; servos ad pileum vocavit: quadraginta naves armavit, sociumque se Octavio fecit.

Ergastulis] operariis, nam ἐργάζομαι Latine est operor. ubi servi in compedibus operabantur. Eadem loca *catasta* dicuntur. Tibullus. *Barbara gypsatos ferre catasta pedes.*

Cæsisque inimicis] longum esset referre crudelitatem Marianam, maxime in Lucio Crasso, &. M. Antonio Oratoribus.

Voluntaria morte] Historicus tradit Marium post Cœnam cum amicis deambulantem in sermonem de rebus gestis venisse: & à rerum primordiis incipientem, semperque de fortuna disputantem, dixisse, non sanæ mentis hominem esse, qui fortunæ se committeret. post hæc appellatis læto vultu, qui aderant, cum per septem dies paulatim deficeret, diem suum obiit.

68 C. MARIUS FILIUS.

a XXVII. lib. m. ss. b IↃCLXXI. CAIUS Marius filius [1] vigintiquinque [a] annorum Consulatum [b] invasit: quem honorem tam immaturum mater flevit. Hic patri sævitia similis, Curiam armatus obsedit, inimicos trucidavit, quorum corpora in Tiberim præcipitavit. In apparatu belli quod contra Sullam parabatur, apud Sacriportum vigiliis & labore defes-

1 *Viginti annorum*] facit Epitoma Liviana libri LXXXVI. *viginti septem annorum* libri M. SS. omnes.

SCHOTTI.

Filius vigintiquinque annorum] m. ss. codd. XXVII. quomodo & Appianus, veriorque ea lectio: immutassem igitur vulgatam, nisi & Liviani breviarii auctor lib. LXXXVI. ante vicesimum ætatis annum per vim creatum Consulem affirmaret: Velleius verò XXVI. propius veritatem. Appianus autem non illius septies Consulis Marii filium, sed ex fratre nepotem facit.

MACHANEI.

CAIUS MARIUS *immaturum*] non enim ante XXX. annos sumebatur apud Romanos. Appianus tradit: *sequenti anno consules creati Papirius Carbo iterum, & Marius illius clarioris Marii affinis atque cognatus, septimum & vigesimum nondum egressus annum.*

Curiam] idem: *ac tum primo Mario origo cladis emersit, interfectis quippe plurimis, reliqui Præneste fuga contendere.* Nota autem Cornelium hunc scriptorem filium: Appianum vero affinem dicere.

Sacriportum] oppidum est prope Præneste: de quo Lucanus: *Jam quot apud Sacri cecidere cadavera portum.* ubi à Sulla Marius hic fugatus fuit, antequam Sulla urbem occuparet; Varro quoque scribit Sacri portum

defessus, sub dio requievit: & absens victus, fugæ, non pugnæ interfuit. Preneste refugit, ubi per Lucretium [c] [2] Offellam obsessus, tentata per cuniculum fuga, cùm omnia septa intelligeret, jugulandum se Pontio Telesino præbuit.

c *al.* Afellam: *quod nescio an ferri posßit, quamquam in m. ß. om. comparet. Græcis enim* ὀφέλλα *est.*

69 L. COR-

2 *Afellam* vocant scripti lib. Plutarch. Sulla ὀφέλλαν. *Thelesinum* absque spiritu iidem, & sup. *sub divo.*

SCHOTTI.

Sub dio] hoc est, sub cœlo. Ascon. Ped. Verr. III. Vide Festum lib. IV. *sub divo* antiqu. scr. libri. Jupiter pro aëre à veteribus usurpatus. Horatius I. Oda:

manet sub Jove frigido
Venator, teneræ conjugis immemor.

Veteres subjungebant & dicebant *sub dio cœlo*, ut Caper annotat in Orthographia. Post aliquanto: *Preneste confugit*, iidem lib. dixi in Papirio Cursore cur sine diphthongo urbem scripserim.

Lucretium Offellam] alii *Ofellam*, verum *Afellam* est in libris pene omn. vel *Affillam*. Græci tamen rerum Romanar. scriptores Ὀφέλλαν, ut Plutarch. in Sulla, & Appian. lib. I. scribunt: & quidam lib. m. ss. quare nihil muto. Mox, pro, *cum omnia septa intelligeret*, *omnia septa intelligens.* iidem libri. Paullo aliter hæc Livii abbreviator; & Oros. lib. V. cap. XXI. Marium nimirum cum Pontio Thelesino fugæ comite stricto utrimque gladio concurrisse, quem cum occidisset, saucium à servo impetrasse, ut se occideret. Vide & Velleium lib. I. & Junium Hadrianum lib. III. cap. XII. Animadv.

MACHANEI.

portum locum esse intra urbem juxta palatium. Ex auctore bellorum civilium: *juxta civitatem Marius castra metatus propius paulatim cessit: cum ad Sacriportum pervenisset, copias in prælium educit, acriterque ab eisdem pugnatur: sinistra acie inclinante, quinque peditum cohortes, duæ equitum, non expectata aliorum conversione, abjectis signis ad Sullam confugerunt, ac tum primum origo cladis emersit: interfectis quippe plurimis reliqui Præneste fuga contendere, Sulla cum cursu insequente. Prænestini primos receperunt; appropinquante deinde Sulla è diversa porta, & occlusa, Marium per fenestram funibus sustulerunt.*

Sub dio] legendum ἀπὸ τοῦ Διός, id est, aëre: ὁ Ζεύς, τοῦ Διός aërem significat.

Præneste] ἀπὸ τῶν πρίνων, id est, ilicibus & lenticis, ibi copiosis.

Cuniculus] est via subterranea, & animal habitationi huic solitum. Martialis: *Gaudet in effossis habitare cuniculus antris: Monstravit tacitas hostibus ille vias.*

Jugulandum se.] Appianus: *Mario aggerem per cuniculos ingresso, nec multo post interempto manu propria, Lucretius abscidit caput, & ad Sullam misit.* Reliqua Plutarch. quum in Prænestina urbe obsideretur à Sylla, extrema omnia tentans, ut evaderet, quum nullo modo effugere posset: seipsum necavit.

69 L. CORNELIUS CINNA.

a IϽCLXVI. b IϽCLXVII. c IϽCLXVIII. d IϽCLXIX. e *Al.* Ancone. *Non displicet.*

LUCIUS Cornelius Cinna flagitiosissimus, Rempub. summa crudelitate vastavit. Primo consulatu [a] legem de exsulibus revocandis ferens, ab Octavio collega prohibitus, & honore privatus, urbe profugit: vocatisque [1] ad pileum servis, adversarios vicit: Octavium interfecit: Janiculum occupavit. Iterum [b] [2] & tertium [c] Consulem seipse fecit. Quarto [d] consulatu cùm bellum contra Sullam pararet, [e] [3] Anconæ ob nimiam

1 Id est, ad libertatem. Vide Notas Auctoris.

2 *Et tertium*] M. SS. elegantius.

3 *Ancone*] iidem sine diphthongo.

SCHOTTI.

Rempublicam] m. ss. *rem publicam* duabus dictionibus, & mox pro *ferens*, *dedit* legunt. Collega autem Cinnæ Cn. Octavius.

Vocatisque ad pileum servis] erat enim libertatis insigne pileus, quem manumissi capitibus rasis induebant, teste Nonio Marc. Plautus Amphitruone extrema Scena I.

quod ille faciat Juppiter
Ut ego hic hodie raso capite calvus capiam pileum.

Utitur Suetonius in Tiberio cap. IV. In Nerone cap. LVII. & Sex. Aurelius Victor similiter in vita Neronis. Val. Max. lib. V. cap. II. de Q. Terentio Culeone. & lib. VIII. cap. VI. de C. Mario. Livius libro XXXIV. Annalium. *Præbuerunt speciem triumphi capitibus rasis, qui servitute exempti fuerant.* Videndus Plutarchus in Tito Flaminino, & Appianus in Mithradatico de Prusia loquens. & Jacobus Rævardus lib. de auctoritate prudentum. Est apud me nummus æreus, in quo pilei forma apparet, cum hac inscriptione, LIBERTAS AUREA. Quin & Castorem & Pollucem Helenæ fratres pileatos olim fingebant, quasi Græciæ liberatores. Sext. tamen Pompeius iis tanquam Laconibus, quibus pileatis pugnare mos erat, attribui pileum putat.

Anconæ] quidam *Ancone* absque diphthongo scribunt: m. ss. *Anchone*. Dicta autem à cubiti figura, qua jacet, auctor Mela lib. II. & Plinius lib. III. cap. XIII.

MACHANEI.

Lucius Cornelius Cinna summa crudelitate] quippe cum novis civibus consentiens, veteribus conspirantibus cum Octavio, à quo ipse nectus, Cinna, quia urbem in periculo relinqueret, & Consularem nactus dignitatem, servos ad libertatem convocaret, à senatu prohibitus, si, aut civis, aut Consul esset.

Ad pileum] libertatis signum. Martialis: *Dumque decent nostrum pilea sumpta Jovem.* Flamen Dialis institutus Lucius Merula.

Octavium interfecit] veniens Romam victor cum Mario, Carbone, Sertorio, præmissis ejus equitibus maxime Censorino, jussit Octavium interimi, qui caput abscissum detulit in forum & Rostris affixit.

Janiculum] è septem collibus urbis, à Jano, de quo Varro.

Anconæ] urbs est maritima, dicta quia portum in formam cubiti habeat, quem Græci ἀγκῶνα vocant.

nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occisus est.

MACHANEI.

Lapidibus ab exercitu] Appianus. *Intelligentes milites eum Liburniam transire velle, recusabant. Cinna id moleste ferens, in concione eos veluti reprehensurus, advocavit. Illi ira accensi, mutuo auxilio futuri ad eum pervenere: lictorem etiam, quum per iter quoddam graderetur, & verberib. obviam affici juberet, miles quispiam adempta virga graviter percussit. Cinna comprehendi illum imperante omnium clamor adsequutus est: lapides enim in eum emissi; qui vero propiores aderant, exertis ensibus, Cinnam invasere: eoque modo, Consulatum adhuc gerens, interfectus est.*

70 C. FLAVIUS FIMBRIA.

C. Flavius Fimbria (sævissimus [1] quippe * Cinnæ satelles) Valerio Flacco Consuli [a] legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curavit. Ipse correptis imperii insignibus, provinciam [b] ingressus, Mithradátem Pergamo expulit. Ilium, ubi tardius portæ

* Cinnæ afuit in q. L. & sic interpungit sævissimus, quippe satelles: alii curiæ satelles.

a IↃCLXVII.

b IↃCLXVIII.

1 Alii *sævissimus quippe satelles.* alii *sæviss. quippe curiæ satelles*, scriptum habent. Quidam etiam ita interpungunt. *C. Flavius Fimbria sævissimus, quippe Cinnæ satelles, L. Valerio Flacco.*

SCHOTTI.

Flavium Fimbriam] omneis pene libri quos vidi (vidi autem plurimos) paullo antiquiores appellant: adscribere igitur placuit assentientibus tabulis Capitolinis.

Sævissimus Q. C. satell.] In Parisf. hæc afuerunt. In m. ss. *sævissimus quippe satelles.* Lictores enim & satellites crudeli fere & agresti sunt ingenio. mox *dimissus* male in Parisino abest. Thermus enim illi suffectus à L. Valerio Flacco, qui, Cinna jubente, Sullæ ad bellum Mithradaticum successit.

Ilium] intra undecimum ab obsidio diem Ilium occupavit. Strabo lib. XIV.

MACHANEI.

Simultas.] odium latens dicitur.

Ducem interficiendum.] Plutarchus in vita Sullæ: *Fimbria potissimum in causa erat, qui quum alterius facinoris principem Flaccum obtruncasset, Mithridatis duces superans adversus eum tendebat.*

Insignibus] lictoribus, & fascibus.

Pergamo] urbe Asiæ, à quo Pergamenæ chartæ.

Ilium] Trojam ter captam per equum Historici scribunt, primo per Herculem, denegatis à Laomedonte equis, ob liberatam Hesionem: secundo per equum machinam ab Epeo Græco fabricatam. Vergilius *Ipse doli fabricator Epeus.* Tertio per Fimbriam: ut Plutarchus scribit in vita Sertorii: quia in tumultu cadentibus equis porta claudi non valuit. Instauratum autem esse Ilium post urbem à Græcis deletam Strabo ac nonnulli alii attestantur.

portæ patuerant, incendi jussit: ubi Minervæ templum inviolatum stetit, quod divina majestate servatum nemo dubitavit. [c] [2] Ibidem Fimbria militiæ principes securi percussit: mox à Sulla Pergami [d] [3] obsessus, corrupto exercitu desertus semet occidit.

c Idem, *lib. exc.*
d ICCLXIX. *Vulg.* oppressus. *Scripta lectio placet.*

2 *Ibidem.* M. SS.

3 *Obsessus*] legi malim ex Orosio lib. XV. cap. XIX. Thyatiram, idem & Plutarch. Sulla περὶ Θυάτειρας.

SCHOTTI.

Idem Fimbria militiæ principes] *ibidem Fimbria militum pr.* est in antiquis, & mox *Pergami obsessus*, non *oppressus* quod probo. ex Orosio lib. XV. cap. XIX.

MACHANEI.

Semet occidit] asseverante etiamnum Plutarcho: *tum Fimbriæ milites è castris solis elapsi tunicis Sullanos amplexati sunt familiariter, & operum adjutores se fecerunt, potissimam impertientes operam. eam conspicatus Fimbria mutationem, cum Sulla in gratiam redire posse desperans, intra vallum sibi necem conscivit.* L. quoque Florus Epitome octogesima tertia, Fimbriam Ilium cepisse, parumque abfuisse, quin Regem caperet, scribit, additque eum impetrasse à servo, cervice præbta, ut se interficeret. quæ curiosus lector animadvertere valebit.

71 VIRIATHUS LUSITANUS.

[1] Viriathus genere Lusitanus, ob paupertatem primò mercenarius, deinde alacritate [a] [2] vena-

1 *Viriathus*] Græca consuetudine cum aspirat. scribendus: οὐειάθος enim Appiano & Diodoro Siculo, *genere* autem pro origine dixit, ut sup. cap. XLVII.

SCHOTTI.

Viriatus] Vulgati: ego vero aspirationem extremæ syllabæ addidi, secutus libros nostros scriptos, & monumenta antiquitatis: secutus & Græcam consuetudinem. Appianus enim in bello Hispaniensi οὐρίαθος scribit. Diodorus vero lib. LII, fragmentorum οὐρίατθος, ubi justitia ejus in prædæ partitione commemoratur. ut & à Cicerone in Officiis. iidem libri melioris notæ, duplici nn *mercennarius.*

Deinde alacritate victor] Coëgit me lib. m. ss. consensus ut *venator* reponerem: sic n. ad unum omneis legebant; Typis vero scripti constanter, *victor.* Venatorem Florus disertim & in historiæ Rom. compendio, & in Livii epitoma LII. vocat. Verum, ut quod sentio dicam, vulgata lectio ferri potest, ut sit quasi gradatio. Primo miles mercennarius & gregarius: mox victor ab hoste sæpe rediit alacritate pugnandi: deinde latrociniis se exercuit, opesque comparavit: tandem & justum duxit exercitum. Vulgatam

MACHANEI.

Viriatus genere Lusitanus] L. Florus Germano ingenio. Idem edidit lib. quinquagesimo secundo: *Viriatus primum in Hispania ex pastore venator, & ex venatore latro, mox justi quoque exercitus dux factus universam Lusitaniam occupavit.* Lusitania autem à lusibus Bacchi dicta, ut Plinius ait.

a [2] venator, audacia latro, ad postremum dux, bellum adversum Romanos sumsit, eorumque Imperatorem Claudium Unimanum, dein C. Nigidium b [3] oppressit. [4] Pacem à c pop. Ro. maluit integer d petere, quàm victus: & cùm e [5] alia dedisset, & arma retinerentur,

a *Vetusta lectio, al.* vector: *vulg.* victor. *lege Notas.*
b ıɔcvıı.
c *Sic m. ss. Vulg.* à Popilio.
d ıɔcxıı.
e *M. ss.* cùm Italia decessisset, & aurum peteretur, bellum.

2 *Vector*] alii. M. SS. omnes *venator*, quomodo & Florus & Epitoma Livii II.

3 De Prætoribus IV. cæsis vide Appian. & Florum lib. II. cap. XVII. & Epitoma libri LII.

4 *Pacem à populo maluit*] M. SS. recte scripsit Victor, *à pop. Rom.*

5 M. SS. *& cum Italia decessisset, & aurum peteretur, bellum renovavit.*

SCHOTTI.

tam etiam lectionem tuetur Oros. lib. v. cap. IV. *postremo*, inquit, *exercitus prætorum & Consulum Romanorum vincendo, fugando, subigendo, maximo terrori Romanis omnibus fuit.* Multos ex latronibus duces & Imperatores belli factos meminimus. Talis & Climax apud Epitomarum scriptores: *Ex pastore venator, ex venatore latro, ex latrone dux exercitus.*

C. Nigidium] *C. Vetidium* reponit Lycosthenes ex Livio, Orosio & Eutropio. C. Vetilius (ut vocat Appianus in Ibericis, vel M. ut Liviana epitoma) ante Cl. Unimanum à Viriátho captus & interfectus est. Livius, Diodorus, Appianus. Orosius fuga evasisse ait. *Unimanum* quoque lib. antiqui *Mumanum* & *Numanium* appellant, vitiose, ni fallor.

Pacem à Popilio maluit] locus haud dubie mendosus, quales in hoc auctore animadverti plurimos. Scripserat ille, *à pop. Rom.* factum est à corruptoribus *à Popilio.* O facinus indignum! ergone quod libet, licet? Appianus nostram sententiam confirmat. Sic enim Latine loquitur: *Viriathus eruptione facta exercitum Q. Fabii Serviliani proconsule fratris Cn. Servilii Cæpionis Consulis ann.* DCXII. *fugavit: nec secunda fortuna elatus, cum honestam finiendi belli occasionem oblatam intelligeret, pacem his conditionibus petiit, ut ipse socius populi Romani esset: quique sectam suam secuti essent: quæ quisque haberet, teneret: quæ à populo Romano pax confirmata est.* Amicus quidam meus mendum odoratus, pro *Popilio*, libris manuscr. destitutus emendabat *Quincto Fabio Serviliano.* M. enim Popillium Lænatem tertio pòst anno DCXIV. Consulem fuisse meminerat. Verùm non longius à vera scriptura abeamus. Idem error in Flori historiarum manuscr. libro II. fuit: in quibus est *Pompilio* vel *Popilio* pro *Servilio Cæpione*, qui Viriathum proditione interficiendum curavit. leg. enim ibi: *Sed à Servilio violata victoria est.*

Et cum alia dedisset & arma retinerentur] in m. ss. *Et cum Italia decessisset & aurum peteretur.* Quam lectio-

MACHANEI.

Claudium Numacium deinde Caium Nigidium] nimirum in his codicibus mendam esse cognoscimus, si sequamur Florum, Mar. Vitilium, & C. Plautium: Idem Florus inquit. Mar. Vitilium prætorem fuisse, ejus exercitum cepit. post quem Claudius prætor nihil felicius rem gessit.

A Pompilio] suppone: *Fabio*, ex eodem auctore: *Quintus Fabius in Hispania rebus prospere gestis labem imposuit, pace cum Viriato æquis conditionibus facta.*

rentur, bellum renovavit. Cæpio cùm vincere eum aliter non posset, duos satellites pecunia [f] corrupit, qui Viriathum [g] [6] humi depositum peremerunt. Quæ victoria, quia emta erat, à Senatu non probata.

f DCXIII.
g M.ss. vino depositum, alii humo.
Plaut. Aulul. *Ut me vino deponat, eam affectat viam.* De his in Notis.

6 Alii, *humo depositum*] opt. exemplar. *vino depositum peremerunt*, ut Plautus Aulularia: *Ut me deponat vino eam affectat viam.* Appianus tres satellites corruptos ait, & Viriathum dormientem oppressum: quo auctore vulg. lectio retineri potest.

SCHOTTI.

lectionem probarem, sed in Italia Viriathum fuisse non puto: Fecit hanc pacem Q. Fabius Servilianus æquis conditionibus in Lusitania, cum Hispanias pro-consule administraret A. v. c. DCXII. Nec Viriathus bellum renovavit, sed Cæpio frater, & successor Serviliani. DCXIII. Cicero II. Officiorum. *Multo majores opes Viriathus Lusitanus latro habuit, cui quidem etiam exercitus nostri, imperatoresque cesserunt: quem C. Lælius, is qui sapiens usurpatur, Prætor fregit, & comminuit: ferocitatemque ejus ita repressit, ut facile bellum reliquis traderet.*

Qui Viriathum humi depositum perimerent] Ergone convenit, ut non nisi humi prostratus interficeretur? Apage sis cum illa lectione. Mediol. exemplar *humo*, ubi quidam aspirationem forte adjecit, cum *vino* repperisset: In quibusdam vidi *rivo*. Præstare ausim, *vino depositum peremerunt*, germanam esse hujus loci scripturam, quod à libris antiquis sit, & rei, qua de agitur propria. *Vino* enim *depositi* dicti, qui ita vino obruti, ut ratio ipsa sua sede deturbetur, neque pes, neque manus satis suum officium faciat. Euclio ille Plautinus in Aulularia,

Ut me deponat vino eam affectat viam.

id est: hoc agit, ut me somno sepeliat ebrium factum. Nonius pro alienare exponit: forte, pro alienata & perturbata mente reddere. Ad. Turnebus tralationem ab oneribus deductam putat lib. XXIV. Advers. cap. XXIII. Fortè eodem pertinet illud Curcul.

propino magnum poculum, ille ebibit:

Caput deponit, condormiscit.

Idem Mostell. *Ecce autem hic deposivit caput & dormit: Suscita.* Ceterum Appianus treis satellites fuisse scribit non duos. Idem & obdormientem interfectum ait: quare si quis ita legit *qui humi depos. peremerunt*, non *perimerent* non peccabit: auctorem enim quo se tueatur, habet Appianum.

MACHANEI.

Cæpio.] Florus: *Viriatus à proditoribus consilio Servilii Cæpionis interemptus est, & ab ejus exercitu multum ploratus, ac nobilissime tumulatus.*

72 M. ÆMILIUS SCAURUS.

MARCUS Æmilius Scaurus nobilis, pauper. nam pater ejus, quamvis Patricius, ob paupertatem, carbo-

1 *Ipse primo*] M. SS. libri & *officium* pro *negotium*: & mox *consultans*.

MACHANEI.

MARCUS ÆMILIUS *Scaurus*] Scauri dicuntur, qui talos pedum

carbonarium negotium [a] exercuit. [1] Ipse primò dubitavit, honores peteret, an argentariam faceret: sed eloquentiæ consultus, ex ea gloriam peperit. Primò in [b] Hispania [c] [2] corniculo meruit: sub Oreste in Sardinia stipendia fecit. Ædilis, [d] [3] juri reddendo magis, quàm

a *Alii* officium ex: Idem primo *post*, consultans.
b IↃCXIX.
c *Vulg.* corniculum. *vide Notas.*
d IↃCXXVII.

2 *Corniculum*] genus ornamenti quo milites ab Impp. re bene gesta virtutis ergo donabantur: patet ex Livii lib. x. epit. de Papirio Cursore. Alii *corniculo meruit* malunt, ut sit dignitas militaris. vide Notas ex Frontino III. Stratag. & Valerio lib. VI. & Sueton. de Illust. Gramm. Inde *Cornicularius* Suetonio in Domitiano cap. XVII.

3 *Juri reddendo*] vide l. I. D. de Ædilitio edicto; & Institut. de jure naturali gent. & civili.

SCHOTTI.

Carbonarium negotium] *officium* lib. vett. & *carbonum* quidam. Audio & Pet. Ramum, Lutetiæ oratorem doctissimum & eloquentissimum, carbonario patre natum. Quod ideo retuli ne studiosus se ex infimis emergere posse diffidat; tametsi vilibus natus majoribus. Vide exempla similia apud Val. Max. lib. III. cap. IV.

Honores peteret] infinitè m. ss. *petere, facere.* & *eloquentiæ consultans*, malo *consultus*. Horat. lib. I. Oda XXXIV.

Parcus Deorum cultor & infrequens
Insanientis dum Sapientiæ
Consultus erro.

Corniculum meruit] sic vulgati. *Corniculo meruit*, auferendi casu legit Sigonius lib. II. de antiquo jure provinciarum. Suetonius in libro de Illust. Grammaticis: *Orbilius*, inquit, *primo apparituram fecit magistratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit.* Et *Cornicularium* Tribuni militaris ministrum fuisse idem acute conjectat ex Valerii Max. lib. VI. cap. I. de pudicitia, & Frontini lib. III. Stratagem. cap. XIV. Apud Suetonium quoque in Domitiano cap. XVII. *Clodianus Cornicularius* quidam est. Vide ibi Torrentium, & Turnebum lib. V. cap. X. Bapt. Pium cap. LXXVII. Annotat. poster. Vide Asconium Pedian. Verrina III. Apud Livium verò extr. libro X. L. Papirius Cursor suos, ob rem fortiter gestam, captamque Aquiloniam & Cominium coronis aureis, torquibus, armillis, & corniculis donat. Unde aliud quid esse, colligere liceret, vulgatamque lect. defendere *Corniculum meruit.*

Sub Oreste] sic Fasti scribunt, *L. Aurelius Orestes*, qui cum M. Aimilio Lepido Consul fuit, anno v.c. IↃCXXVII. m. ss. nostri *Horneste*, alii *Horeste*, & mox *Marsis* pro *magis*, vitiose profecto.

MACHANEI.

pedum tumentes, & exporrectos habent, in qua familia fuit Sullæ privignus, qui Theatrum temporarium fecit, in quo fuit scena miranda, de qua Plinius plura lib. trigesimo sexto ait. Idem Scaurus in Ædilitate tercentum sexaginta columnas marmoreas in urbem invexit ad scenam erigendam.

Carbonarium negotium,] quale solent ii qui bracteas attenuant.

Argentarias facere] ac omnium metallorum candentes laminas. facta n. ligna in carbones redigunt ad fornaces. Argentaria est locus ubi foditur argentum: auraria ubi aurum.

Meruit] militavit.

Ædiles] horum erant alii cereales,

e DCXLIII. *Vulg.* Prætor adversus Jugurtham tamen ejus. *Sall. sequor.* f DCXXXIX.

quàm muneri edendo studuit. Legatus [e] Calpurnii Jugurthæ [4] adversus: tandem ejus pecunia victus. Consul [f] legem de sumtibus & libertinorum suffragiis tulit. P. Decium Prætorem transeunte ipso sedentem, jussit assurgere, eique vestem scidit, sellam concîdit: ne quis ad eum in jus iret, edixit. Consul Ligures & Gantiscos domuit, atque de his triumphavit. Censor [g] [5] viam

4 *Adversus Jugurtham pugnavit*] addunt quidam ex glossa. Puto leg. *legatus Calpurnii Jugurtha adversus tandem ejus pec.* partim ex M. SS. partim ex Sallustio. Sup. *Oreste* absque spiritu.

SCHOTTI.

Prætor adversus Jugurtham pugnavit, tamen] sic Colinæus, in reliquis vulg. *pugnavit* recte abest. *Jugurtha enim belli moram redimebat*, inquit Sallustius. m. ss. o. *Jugurtha adversus tandem*, vere: Nonnulli *aversus*. *Legatus Calpurnio* scribendum suadet Sallustius. Sic enim Jugurth. *Calpurnius parato exercitu, legat sibi homines nobiles, factiosos: quorum auctoritate, quæ deliquisset, munita fore sperabat: in quîs fuit Scaurus*, &c. Pòst paullo: *Ubi Jugurtha pecunia per legatos tentare, bellique quod administrabat, asperitatem ostendere cœpit, animus æger avaritia facile conversus est. Ceterum socius & administer omnium consiliorum assumitur Scaurus: qui tametsi à principio plerisque ex factione ejus corruptis, acerrime regem impugnaverat, tamen magnitudine pecuniæ à bono honestoque in pravum abstractus est.* Quo loco *tamen* pro *tandem* posuit: quare nihil muto. Sic enim & Nonius Marcellus explicat ex III. Historiarum ejusdem Sallustii. Idem Sallustius disertè ait C. Memmium Trib. plebis populum rogasse uti L. Cassius, qui eo anno prætor erat, ad Jugurtham mitteretur, eumque interposita fide publica, Romam deduceret: quo facilius indicio regis, Scauri & reliquorum, quos pecuniæ captæ arcessebant, delicta patefierent.

P. Decium Prætorem] prænomen in Mediol. afuit, & pro, *in jus iret*, conjuncte erat, *inviseret*, corrupte.

Sedentem jussit assurg.] etiam *equo descendere* à lictoribus jubebantur. Exemplum apud Val. Max. lib. VIII. cap. V. Plura de hoc ritu Justus Lipsius noster in Electis disseruit.

Consul Ligures & Gantiscos] alii *Canriscos*. manuscr. *Caurisços*. In Volaterrano hi absunt, forte supra adscriptum glossema, quod finitimi sint Liguribus populi: post in textum per fas per nefas irrupit: Triumphi Capitolini de Liguribus tantum triumphasse Scaurum scribunt anno DCXXXVIII. post Rom. cond.

MACHANEL

les, alii curam ludorum atque ædium habentes. In hoc magistratu sumptuosissimus fuit.

Sumptibus] cupediis ganeæ ne urgerentur, suffragiisque ingentibus dividerentur.

Prætor] Imperator cum Calpurnio, ut Salustius in Jugurthino scribit reliqua. cum Bestia & Scauro secreto transegit.

Assurrexit] honoris gratia.

Sella] per ἀντίστοιχον quasi *sedam* dixere, inde subsellium.

Ligures] repperi nuper apud. Lu. Flo. etiam trans Alpes incolere Ligures, quandoquidem inquit, *Transalpinos Ligures vicit.*

g [5] viam Æmiliam stravit: Pontem Mulvium fecit. Tantumque auctoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum; Marium contra Glauciam & Saturninum, privato consilio armaret. Idem h filium suum, quia præsidium deseruerat, in conspectum suum vetuit accedere: Ille ob hoc dedecus mortem sibi conscivit. Scaurus i senex cùm à Vario Tribuno plebis argueretur, quasi socios & Latium ad arma coëgisset, apud populum, ait. [6] Varius l Sucronensis Æmilium Scaurum

g ɪɔcxliv. τὸ viam *abest in Vulg.*

h ɪɔcxlii.

i ɪɔclxii.

l *Ita emend. ex Asco. Ped. in eam qua est pro M. Scauro. M. ss.* Varius Veronensis. *Aldina editio* Surius Sucron. *Male.*

5 *Viam Aemiliam.*] non necessario addunt M. SS. iidem *Moluium* vel *Muluium* pontem appellant.

6 Editi quidam & M. SS. *Varius Veronensis.* Aldinus codex *Surius Sucronensis*, corrupte utrumque. Lectionem ex Asconio Pediano in Scaur. restitui. *Apud populum*, iidem scripti libri.

SCHOTTI.

Censor viam Æmiliam] *viam*, à m. ss. est, & lucem adfert: *pontem Mulvium* iidem scribunt per quintam vocalem, ut & in Sallustii libris scr. vidi. à M. Mulvio, cujus apud Ciceronem mentio xiii. ad Atticum, & sic Valer. Max. lib. viii. cap. i. ex vett. libris restituendus. Quidam pontem Æmilium vocat: mox; *vetavit* libri antiq.

Quasi socios &] Valer. lib. iii. cap. vii. aliam causam affert accusati Scauri.

Ad populum ait: Varius Sucron.] Sic lego. M. ss. o. *apud pop. ait Varius Veronensis*, &c. Sic & Paris. Colon. & Mediol. quorum hic mox legit: *Varius Veronensis Aimilium Scaurum ait & socios arma coegisse.* non placet. Aldinus codex: *Surius Sucronensis*, sed oblitus se paullo ante Tribunum pleb. *Varium* appellasse: sequitur tamen eam lectionem Lycosthenes. Asconium arbitrum constituo, sic enim ad illa Cic. pro M. Scauro. *Ab eodem etiam lege Varia custos ille Reip. proditionis est in crimen vocatus: vexatus à Q. Vario Tribuno plebis non multo ante. Innixus* (inquit Pedia.) *anno* lxxii. *nobilissimis juvenibus processit in forum: deinde accepto respondendi loco dixit: Q. Varius Hispanus M. Scaurum principem Senatus socios in arma ait concitasse: M. Scaurus princeps Senatus negat: testis nemo est. Utri vos, Quirites, convenit credere? Quæ voce ita omnium commutavit animos, ut ab ipso etiam Tribuno dimitteretur.* Leg. igitur perspicuè, *Varius Sucronensis.* Sucrone enim Hispaniæ oppido oriundus, non Verona, quæ Italiæ est. Extat in

MACHANEI.

Viam Aemiliam stravit] de viarum nobilitate lege Strabonem. lib. quinto, ubi de Appia, Valeria, & Latina loquitur: ab ipso post dictus est Æmilius pons. Juvenalis: *Cum tibi vicinum se præbeat Aemilius pons.* In via Flaminia, qui Milvius dicebatur, erat distans ultra lapidem unum, de quo Salustius in Catilinario: *ponte Milvio per insidias Allobrogum comitatus deprendunt.*

Opimium] vide superius cap. xvii. ubi de Graccho, & reliquis tribunis.

Præsidium] quia loco jusso hostis impetum non sustinuerat.

Socios] confœderatos populo Romano.

rum ait socios ad arma coëgisse: Scaurus negat: utri potius credendum putatis?

SCHOTTI.

in agro Valentino mentio *Variorum* familiæ hac inscriptione.

D. M.
L. VARIO PROCLO AN. XV.
VARIA PROCLA FILIO
PIENTISSIMO.

Abest autem hic lapis non longè à porta Sucronensi, quæ Valentia Sucronem ducebat, qua Sætabim ibatur, ut docet Strabo: sive sit *Sucro* oppidum maritimum, quod nunc Culléra, cui proximum Suéca: in quo vestigium nominis corrupti apparet: sive sit, quæ nunc Alzira amphipolis Contestanorum: ambit enim illam fl. Sucro. Est enim opidum hoc multis antiquitatis monumentis insigne, nec procul à mari remotum. De Scauri paupertate, industria, ceterisque ibidem Asconius, Cicer. pro Murena, & Plutarch. de Fortuna Rom. Vide & Quinctil. lib. v. cap. XII. Inst. ubi & de Iphicratis simili dicto ex Aristotele lib. II. de arte dicendi non longe ab extr.

73 L. APPVLEIVS SATVRNINVS.

a IOCL.

Lucius Appuleius Saturninus, Tribunus [a] plebis seditiosus, ut gratiam Marianorum militum pararet, legem tulit, ut veteranis centena agri jugera in Africa dividerentur: Intercedentem Bæbium collegam, facta per populum lapidatione submovit. Glauciæ Prætori, quòd is eo die, [1] quo ipse concionem habebat, jus [b] dicendo partem populi avocasset, sellam con-

b *M. s.* jus dando.

1 *Quo ipse concionem habebat.*] malo ex M. SS. & mox *avocasset*.

SCHOTTI.

Et veteranis centena] *centena* abest in Paris. Lege videl. juberi in singula capita incertum agrorum numerum attribui, sed ut quisque merebatur. Mox: *avocasset* lege ex m. ss. Vulg. *advocasset*, non probo: infra, *Sempronia ducta, nec*, &c. Reliqua absunt.

MACHANEI.

Ut veteranis centena agri jugera.] Appianus li. primo: *quippe Appuleius legem tulit, tellurem omnem quæcunque Romanorum ditioni subdita esset, fore dividendam, ea in provincia, quæ Galatia appellabatur. Cimbri nempe, Celtarum genus, eam occuparant, quam Marius recens illis ademptam, quasi non ulterius ad Galatas spectaret, Romani juris fecerat.* Jugerum seu juger spatium est centum & quadraginta pedum in longitudine, Plinio attestante.

In Africa] nam Galatia contermina Bithyniæ in Asia existit, in qua divisione Appianus sentit.

Per populum] quia instabat legis promulgationi populus.

Glauciæ Prætori] Appianus: *non multo post Appuleius, ut Metelli ulcisceretur injuriam, tribunatum petens Glauciam Prætorem observare cæpit, Tribunorum electioni præsidentem.*

Concionem habebat] orabat; de concione alias dictum.

Avocasset] removisset.

concidit, ut magis popularis videretur. Quendam libertini ordinis subornavit, qui se Tiberii Gracchi filium fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, ut dedecus familiæ agnosceret. Saturninus [c] [2] Aulo Nonio [d] competitore interfecto Tribunus pleb. refectus, Siciliam, Achaiam, Macedoniam novis colonis destinavit & aurum, dolo, an scelere? Cæpionis partum, ad emtionem agrorum convertit. Aqua & igni interdixit ei, qui in leges suas non jurasset: Huic legi multis [e] nobilibus [3] obrogantibus cùm tonuisset,

c IƆCLII.
d Memmio *vulg. alii* Nummio *vel* Mummio.

e Multi nobiles obrogantes. *v. c. Vulg.* abrog. *Sup. cap.* 65. *pòst* clamavit, *in m. ss.* *est.*

2 *Aulo Nonio,*] Plutarch. in Mario, & Appianus, Αὖλον Νόνιον vocant, *Nummium* Florus & Orosius. *Memmio* ferri non potest.

3 *Obrogantibus*] M. SS. vide quæ notavi sup. ad cap. LXIII. & mox addunt iidem *& clamarent: Jam, inquit*, cet.

SCHOTTI.

Saturninus Aulo Nonio] sic emendo ex Appiani lib. I. qui Νόνιον vocat: quamquam in vulgatis Plutarchi libris corruptè ὁ ὀνίυ φόνος pro ὁ νονίυ legitur. & Plutarchi Mario, qui Αὖλον Νόνιον vocant: Epitoma Livii LXIX. & Oros. lib. V. cap. XVII. *Aulum Nunnium: Annium* verò L. Ann. Florus. Val. Maxim. *A. Muniem* vel Numium lib. IX. cap. VII. & Colon. noster cod. *A. Mummium* Mediol. exemplum vetus & unus m. ss. *A. Nummium* reliqui, *A. Numium* Parisin. alii, *A. Munium*. Nam vulg. lectio *Aulo Memmio* ferri non potest, qui mox erat nominandus in tertio Tribunatu pleb. Appuleji.

Dolo an scelere Cæpionis] in exc. antiquis, *dolo aut scelere Scipionis*, non rect. Vide Cornificium lib. I. Rhetoric. ad Herennium, qui aliter hæc narrat. Deinde, *aquam & ignem interdixit ei*, libri quidam scripti.

Huic legi multis nob. obrogantibus] m. ss. *huic legi multi nobiles obrogantes cum tonuisset, & clamaret: Jam, inquit,*

MACHANEI.

Quendam libertini ordinis] tribunum alias, qui Gracchi filius esse putabatur primum ea die tribunatum gessit. Aulo Mummio legendum è Lucii Flo. Epitome. lib. LXIX. ubi ait: *Saturninus, adjuvante Mario, & per milites occiso Aulo Mummio competitore Tribunus plebis per vim creatus.* Appianus quoque fugientem in diversorium interfectum esse ait.

Novis colonis] habitatorib. inde coloniæ dictæ.

Cæpionis] de quo in superiore capite vide.

Interdixit] in exsilium misit.

Abrogantibus legi] licentiose dixit: nam Gellio ac Modestino testibus, derogatur legi, quum aliquid ex ea detrahitur. Abrogare legem est irritare atque infringere.

Quum tonuisset] Appianus: *Sequenti die nullam esse legem haud difficulter ostendatur, quæ per vim, Jove insuper tonante, contra patrios mores lata esset.*

nuisset, clamavit: Jam, inquit, nisi quiescitis, grandinabit. Metellus Numidicus exsulare quàm jurare maluit. Saturninus tertiò Tribunus pleb. refectus, [f] ut satellitem suum Glauciam [4] Prætorem, Consulem faceret, [5] [g] Memmium competitorem ejus in campo Martio necandum curavit. [6] Marius Senatusconsulto [h] armatus, quo censebatur, darent operam Consules ne

f IↃCLIII.
g *Vulg.* Mummium *præposterè sup.*
h *De hoc S. C. vide M. Tullium, Cæsarem, Sallustium, Vegetium & Tacitum.*

4 Lege *Prætorem, Consulem faceret* ex Floro lib. III. cap. 16. & historiæ veritate.

5 *C. Memmium*] leg. quæ vox sup. præpostere collocata.

6 Ordine perturbato posita lege, *quo censetur, dent* (seu *darent*) *operam Consules, ne quid R. P. detrimenti caperet.* Vide Notas A. S.

rem lege pro Rabirio perduellionis reo. Oros. v. XVII. Fabric. Locus antea perturbato ordine scriptus. m. ss. *quo censetur, dent operam,* &c. alii, *quo censeretur darent op. Coss.* Porro hoc S. C. difficillimo Reip. tempore, Consulibus plena imperii potestas tradebatur. Cicero Philipp. v. In Miloniana & alibi sæpe. Sallust.

SCHOTTI.

inquit, &c. nominandi casu. Parif. & Colon. *Hac lege multi nobiles abrogantes, cum tonuisset, clamavit. Jam, inquit:* Quare *abrogantib.* malim, & addo, *clamavit*, assentiente & Mediol. Quid si legamus; *quasi tonuisset clamavit?* ex Appiano: mox *quiscetis.* iidem libri. Tonare die sereno prodigii loco habitum. Homerus Od. I. Virg. IX. Æn. *Audiit,* &c. Seneca in Thyeste 248.

Glauciam prætorem faceret] adjeci *Consulem* ex Annæo Floro, Appiano lib. I. & Orosio lib. v. cap. XVII. quem non rectè Lycosthenes intellexit: quæ vox à sciolis sublata locum corrupit, & licet Prætor, non tamen Consul factus est. Cicero de claris Orator. *Memmium* competitorem ejus ex Appiano appello, non *Mummium*, ut vulgo scriptum vidi, defectus alioqui à libris m. ss. qui legunt: *Numium competitorem suum.*

Darent operam Coss. ne quid] Coss. erant C. Marius VI. & L. Valerius Flaccus, quibus Senatus remp. dederat. Cicero Catilin. I. & Philipp. VIII. Sed historiam pleniorem

MACHANEI.

Metellus Numidicus exsulare quam jurare maluit,] Appianus. *Metellus autem non solum jusjurandum renuit, sed, ut prius instituerat, constante animo, & intrepido adstitit.* Ac paulo inferius. *Metellus his de causis urbe ejectus.* Profectus est autem teste Lucio Floro Rhodum in spontaneum exsilium, ut alibi diximus.

Mumium competitorem] Appianus. *Sed, cum Mumius dignior existeret, veriti illum Glaucia & Appuleius, nonnullos ad eum cum lignis in ipsa electione præmittunt, qui Mumium spectantibus cunctis, interfecere.* Florus: *Caium Mumium candidatum consulatus, quem maxime actionibus suis adversarium timebat interemit.*

Campo Martio] ager Tarquiniorum ejectorum confiscatus Livio scribente Marti dicatus exstitit.

Marius Senatusconsulto armatus] Appianus: *Senatu eos iterum occidi mandante, turbatus Marius nonnullos armis instruxit, & tardante eo, alii aquarum fistulas, quæ ad templum confluebant, incidunt.*

ne quid Respub. detrimenti caperet; Saturninum & Glauciam in [i] Capitolium persecutus obsedit, maximoque [l] [7] astu incisis fistulis, in deditionem accepit: nec deditis fides servata. Glauciæ fracta cervix: Apuleius cùm in Curiam fugisset, lapidibus & tegulis desuper interfectus est. Caput ejus Rabirius quidam [8] Senator per convivia in ludibrium circumtulit.

i In Cap. coëgit confugere, ibi eos persecutus *M. ff. amplius.*

l *q. l.* æstu.

7 *Æstu*] libri M. SS. & sup. ampliores, *in Capitolium confugere coëgit, ibi eos persecutus obsedit.*

8 Cicero pro Rabirio, Equitem tantum dicit fuisse, non Senatorem.

SCHOTTI.

Sallust. in Catil. & in fine orationis Philippi adversus Lepidum lib. I. Historiarum. Cæsar lib. I. belli civilis initio, & lib. VII. belli Gall. Asconius in argum. Milonianæ. Epitoma Livii CIX. lib. & Vegetius V. lib. III. cap. I. rei militaris, ubi leg. *Consules alter ambove* ex m. ff. quæ antiquitus his litteris notabantur. A. A. V. ut nuper Lud. Carrio in antiqu. lection. docuit. [Salus populi suprema lex esto. Cic. III. de legib.]

In Capitolium persec.] m. ff. pleniores *in Capit. coëgit confugere: ibi eos persecutus obsedit, maximoque æstu,* non *astu* legunt, quòd tum, forte, anni tempus ad potum invitaret. Mediol. proxime accedebat: *maximo quæstu.* illudque adhæsit ex priori *maximoque.* Gryphius mox: *in dedit. accepit,* m. ff. *eos coëgit* & *crura* Glauciæ fracta dicunt non *cervicem.* De quibus quisque statuat.

Rabirius] *Ravirius* in m. ff. *u* pro *b* positum, ut sæpe in antiq. libris, & monumentis, ut avitus pro habitus, aveo pro habeo, Favio pro Fabio, & contrà. Pòst Cicerone Consule anno DCXC. urb. conditæ C. Rabirius accusatus fuit perduellionis à T. Labieno cujus patruus Q. Labienus cum Saturnino occisus fuerat. Cicero eum defendit: oratio in manibus est, sed imperfecta. Dio lib. XXXVII. Sueton. Cicero in Pisonem & in Oratore. Paul. Orosius lib. V. cap. XVII.

MACHANEI.

Maximo questu.] i. lamentatione. Unde subdit Appianus: *Saufeius templo ignem immisit, siti se moriturum autumans. Glaucia & Saturninus, Marium sibi auxilio adesse rati, se tradidere.* Non enim placet ut exponatur *quæstu* pro lucro, quia huic non convenit sententiæ.

Fracta cervix] suspensi.

74 L. LICINIUS LUCULLUS.

Lucius Lucullus nobilis, disertus & dives, munus quæstorium [a] amplissimum dedit. [1] Ptolemæum

a DCLXVII.

1 Si temporis ratio habeatur legendum, *Ptolemæum Regem Alexandriæ Consuli Sullæ conciliavit, & mox pr.* &c. ut anni ad oram adscripti monent. Plutarchus autem initio Luculli non conciliasse, sed conciliare conatum non potuisse scribit. M. SS. vero *Minister Murena* pro mox *& Murena.*

SCHOTTI.

In scriptis lib. *L. Licinius Lucullus* est, ut & in Tabb. Capitolinis.

b IↃCLXVI. mæum regem Alexandriæ Consuli b Sullæ conciliavit:
c IↃCLXXI. & mox c per Murenam in Asia classem Mithradátis.
d IↃCLXXVI. Prætor d Africam justissimè rexit. [2] Adversus Mithra-
e IↃCLXXIX. dátem Consul missus, e collegam suum Cottam [3] Chal-
Vul. Chalcedoniæ. cedone obsessum liberavit. Cyzicum f obsidio solvit:
f IↃCLXXX. Mithradátis copias g ferro & fame afflixit, eumque
g IↃCLXXXII. regno

2 *Adv. Mithridatem Consul missus*] amplius est in M. SS.

3 *Chalcedône*] inflectunt quidam libri, & *subegit* pro *afflixit* & *venientem* pro *subveniente* iidem præferunt.

SCHOTTI.

Disertus] Quare Sulla libros Commentariorum suorum XXII. dedicavit, emendandosque tradidit. Plutarchus. Prorsa Græcè bellum scripsisse conjectat; quem vide.

Mox per Murenam] hæc in m. ss. partim *minister Murena in Asia*: partim, *ministro Murena* leguntur, forte vitiose, pro *ministerio Murenæ*. Hanc autem lineam alteri postposui, salua sententia; exigente id temporum ratione.

Cottam Chalcedoniæ] *Chalcedone* leg. & ita m. ss. recte sed *Cottiam* scribunt, non recte. Est enim M. Aurel. Cotta collega L. Licinii Luculli anno DCLXXIX. Sic enim Eutropius, Appianus in Mithradatic. & Plutarch. in Lucullo nominant.

Cyzicum obsidio solvit] ita b. f. scriptum repperi, quam lectionem utpote vetustam immutare religio sit. Vide quæ in Tarq. Superbum, & Quinctium Cincinnatum annotavimus. Quidam tamen codices *Cyzicon* Græca desinentia fœmin. gen. scribunt.

Afflixit] *subegit*, lib. scr. & fortasse rectius.

MACHANEI.

Nobilis, consularis, disertus] quanta vero fuerit eloquentia, hinc arbitror posse perfacile judicari. *Ferunt n. Hortensium causidicum, & Sisennam Historicum ex joco in rem seriam, ut fit plerunque, conversos composuisse poëmata oratione Græca pariterque Latina lingua proposita eo quem dedisset sors stylo, eaque lingua uterentur. Lucullus Marsicum cum scriberet bellum, obtigit ei sorte Græca oratio, defluxit enim ad nos usque Marsici belli Histor. Græco sermone scripta.*

Dives] Horatius libro primo epistolarum ad Numitium id ostendit:

Chlamydes Lucullus, ut ajunt,
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Qui possum tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam post paulo scribit sibi millia quinque
Esse domi chlamydum.

Munus] ludum.

Quæstorium] quale quæstores existentes agere solebant.

Sullæ] sub quo primo meruit.

Per Murenam in Asia] volve solers lector de his Plutarch. in Luculli vita, ne plura transcribere cogar. Quod. n. Cornelius summatim; Historicus Plutar. prolixius asserit quendam adulescentulum collegam in Consulatu, qui legatus à Mithridate IX. naves cum omnib. militib. & quatuor millium, millia miserat.

Cyzicon] Ponti urbem.

Obsidione] quam Mithridates iratus rex infestabat, quia X. naves contra se & tria hominum millia in Chalcedonicam pugnam miserant.

Mithridatis copias] dicam profecto quod Plutar. in comparatione Cimonis & Luculli recenset: Ceterum post Lucullum quid egit Tigranes

regno suo Ponto expulit. Quem rursum [h] cum Tigrâne rege Armeniæ [i] subveniente magna felicitate superavit. Nimius in [l] habitu: maximè signorum & tabularum amore flagravit. Pòst cùm alienata mente desipere [4] cœpisset, tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est.

h ıɔcxxciv.
i Venientem. *M. ss.*
l *Sic leg. Vulg.* in ambitu. *lege Plutar. extremo Lucullo, ubi Horat. laudat lib.* I. *epist.* VI. *vers.* 40.

75 L. COR-

4 *M. SS. cœpisset.* Nepotem Cornelium rursus hic laudat Plutarchus, sed aliter paullo, ut in Prolegomenis diximus.

SCHOTTI.

Eumque regno suo Ponto exp. quem rursum] m. ss. brevius: *eumque rursum cum Tigrane rege Armeniæ venientem magna facilitate superavit. Nimius in ambitu: signorum & tabb. amore flagravit.* Retineo tamen *habitu:* quod Horat. Flaccus libr. I. epist. ad Numicium profusum, & nimium Luculli habitum notet.

Ne fueris hic tu: Chlamydes Lucul-
lus (ut ajunt)
Si posset centum scenæ præbere, ro-
gatus, &c.

Vide Plutarchum extremo Lucullo, ubi & Horatii Flacci meminit. sed ducentas se habere chlamydes, inquit Plutar. Horat. quinque millia, poëticè.

Desipere cæpit] *cæpisset* scripta lectio. Plutarch. hic Corn. Nepotem laudat auctorem, de quo in fragmentis. Ceterùm lege Lætoria cautum erat, ut iis, qui furiosi, vel prodigi essent, curatores darentur: qui eos circumscripsissent, judicio publico tenerentur. Cicero III. de Nat. Deor. & III. offic. Capitolinus in Antonino Philosopho. De Lucullo quoque vide Tertullianum in Apologetic. cap. XI.

MACHANEI.

granes dignum memoria? quid Mithridates? quum is superiorib. cladib. obrutus, atque confractus, nec modo suas adversus Pompeium copias extra vallum educere ausus fuerit, sed sola fuga saluti consulens in Bosporum se recepit: Tigranes vero nudus, atque inermis coram Pompeio supplex humi procubuisset; sublatum propriis manib. è capite diadema ad illius pedes deposuit.

Signorum & tabularum] adeo, ut Xerxes Togatus à Tuberone diceretur: nam Basilicam, atque balneorum & deambulationum apparatus, picturas, statuas omneque ejusmodi rerum studium ad luxum arbitror referenda.

Aliena mente resipisset] Plutarch. ferunt autem eum sub mortem adversa mentis valetudine captum paulatim contabuisse. porro Cornelius Nepos non ætate mala, neque naturali morbo, sed medicamentis à Callisthene quodam liberto suo corruptum in id incidisse prodit: Callisthenem vero ea sibi medicamina propinasse. qui eum amatorium habuisse crediderat, Lucullumque tantum ab rationis usu abfuisse, ut, vel eo vivente, omnis rei familiaris cura Marci fratris consilio gubernata fuerit. Equidem ex hoc testimonio, quum videam plerisque in locis Corn. Nepotis fidem à Plutarcho citari, arbitror hunc omnino esse, quem interpretandum sumpsimus, compilatumque ab aliquo, ut Trogum à Justino, quum alia citet è Cornelio Græcus Historicus, quæ in eodem nunc non reperiantur.

75 L. CORNELIUS SULLA.

CORNELIUS Sulla, [1] à fortuna Felix dictus, cùm parvulus à nutrice ferretur, mulier obvia, Salue, inquit, puer tibi & Reipub. tuæ felix: & statim quæsita quæ hoc dixisset, non potuit inveniri. Hic
a ıↄcxlvii. Quæstor [a] Marii, Jugurtham à Boccho in deditionem
b ıↄcxlix. accepit. Bello [b] Cimbrico & Teutonico legatus, bo-
c ıↄclix. nam operam navavit. Prætor [c] inter civeis jus dixit.
Post paullo, Siciliam *male vulg.* Prætor Ciliciam provinciam habuit. Bello [d] sociali Samnites, Irpinósque superavit. Ne monumenta Boc-
d ıↄclxiv. chi tollerentur; Mario restitit. Consul [e] Asiam sor-
e ıↄclxv. titus,

1 Malo quod in M. SS. repperi, *à Fortuna Felix dictus.* Idem inf. *Irpinosque* absque spiritu.

SCHOTTI.

L. *Cornelius Sulla*] scribo, non *Sylla*: auctorib. Capitolinis lapp. & libris membraneis: tametsi Cicero in Oratore *Sylla* scribi & pronunciari velle videatur. De significatione Sullæ Plutar. in Coriol. aliter Sex. Pompeius interpretatur.

A fortuna] l. vett. melius quam *infortuna.* Plinius lib. II. cap. LIV. & lib. VII. cap. XLIII. Sullæ felicitatis ostentum fulmine datum auctor est. Quam temeritatem cum stultitia conjunctam refellit Tertullianus cap. XI. Apologetici. De Sullæ autem origine Salustius in Jugurthino, quem locum citat Servius in VII. Æn. Mox: *Mario restitit*, iidem *resistit.*

MACHANEI.

Cornelius Sulla in fortuna fœlix dictus] Plinius naturalis Historiæ lib. VII. cap. XLIII. *Unus hominum ad hoc ævi fœlicis sibi cognomen asseruit, Lucius Sulla civili nempe sanguine, ac patriæ oppugnatione adeptus, etiam quibusdam fœlicitatis inductus argumentis, quod proscribendo tot millia civium trucidare potuisset. O prava interpretatio, & futuro tempore infœlix!* & filium Faustum, filiam Faustam insolenter appellavit.

Jugurtham à Boccho] rege Mauritaniæ socero ipsius Jugurthæ. Dubitavit autem barbarus utrum Sullam Numidæ, an Jugurtham Sullæ traderet: tandem, Salustio & Plutarcho scribentibus, Jugurtham Sullæ tradidit.

Bello Cimbrico] de quo superius in Mario lege.

Legati] in castris provisores necessariorum dicuntur.

Bello sociali] quod initium habuit ab Italis, quibus promissa erat civitas, Fulvio, Graccho, deinde à Druso, nec poterant promissa assequi: sociarunt igitur arma cum pluribus populis, maxime Samnitibus, & Hirpinis Campaniæ.

Ne monumenta Bocchi tollerentur] nam invidia erga Sullam Marius flagrabat, videns eum participem suæ gloriæ. Ferebat namque Sulla imaginem: qua Bochus ipse Jugurtham captivum ad Marium ducendum dabat: illam, inquam imaginem ferre solebat; quæ res magnam tristitiam exhibebat Mario.

titus, Mithradatem [2] apud Orchómenum & Chæronéam prœlio fudit. [3] Archelaum [f] præfectum ejus * Athenis vicit. Portum Peiræum recepit. [4] Enetos, & Dardanos [g] in itinere superavit. Cùm rogatione [h] Sulpicia imperium ejus transferretur ad Marium, in Italiam [i] regressus, corruptis adversariorum exercitibus, Carbonem Italia expulit: [l] [5] Marium filium apud Sacri-

f Prœlio præf. *Vul.* ƆƆCLXVII.
* Cathenis vinxit *non probo.*
g ƆƆCLXVIII.
h ƆƆCLXV. legatione Sulp. *quid. libri.*
i ƆƆCLXX. *Male in vulg. interpungitur.*
l ƆƆCLXXI. *Editi* Marium apud Sacr. *Alii* Marium & Pontium Telesinum apud.

2 *Apud Chæroneam & Orchomenum* postulat temporum series & ordo.

3 Illud *prælio* obelo confodiendum censeo, aut in insulam relegandum, repetitum ex priore versu. Mox quidam lib. *cathenis vinxit*, pro *Athenis vicit*, sed abjudico.

4 *Medos Dardanos*] *Enetos etiam Dardanos* leg. ex Appiano.

5 *Marium filium apud Sacriportum, Telesinum,* &c. libri vett. & *posuit* iidem, non *proposuit.*

SCHOTTI.

Orchomenum & Chæroneam] antiqua lectio *Orthomenam & Charoniam:* quemadmodum *Heraclia* & *Heraclea* dicimus, mutata *ει* diph. in i vel e longum. Ordo autem temporis flagitat, ut *Chæroneam* præcedat.

Prælio præfectum] *prælio* vacat ex fide libb. m. ss. qui mox legunt, *cathenis vinxit* pro *Athenis vicit*, quomodo Plauti locum Asinaria commutatum vidi in Nonio Marcello colere: vulgo legitur, *O cathenarum colone* libri m. ss. *Ac Athenarum colone.*

Portum Piræum] *Picænum* Mediol. & *Enetos Dardanosque* pro *Medos Dardanos*, ex Appiano emendavi.

Mox cum rogatione] *legatione* Mediol. non probo, ut nec illam distinctionem, *ad Marium in Italiam regressus.*

Marium apud Sacriportum, Theles.] Mediol. aliter: *Marium & Pontium Telesinum apud portam Coll.* & mox, *posuit*, non *proposuit.*

MACHANEI.

Orchomenam & Chæroniam] Bœotiæ urbes. prolixum nempe esset memorare, uti cum Mithridate congressus fuerit Sulla. Plutarchum itaque evolve, quo laboris nostri sis particeps.

Archelai] hic dicebatur maximus Regum præfectus, quo suadente, ac amico effecto, Sulla pacem cum Mithridate certis fœderibus composuit.

Piræum] Athenarum.

Recepit] multis admotis machinis & tormentis. Ita, ut Plutarchus scribit, in obsidione Athenarum decem millibus mularium jugorum quotidiana ad machinarum apparatum impendebatur opera.

Medos] à Medo filio Medeæ dictos aliqui sentiunt.

Dardanos in itinere] à Mithridatica reductus expeditione.

Rogatione.] i. lege: quia Sulpitius ipso sceleratior, Mario, teste Plutarch. exercitum contra Mithridatem destinavit: qui deinde servo prodente à Sulla interfectus est.

Carbonem Italia expulit] Plutar. Carbo qui contrariam factionem timebat ab ejus exercitu fugam noctu faciens tandem in Africam navi se recepit.

Marium apud portum, Thelesinum.] Plut. quum Marianorum terga vertentium, qui diutius sustinere nequirent, magna strages fuit: Ma-

Sacriportum, Telesinum apud portam Collinam vicit. Mario Preneste interfecto, Felicem se edicto appellavit. Proscriptionis tabulas [m] primus proposuit. Novem millia * [6] deditorum in villa publica cecîdit. Numerum sacerdotum auxit, Tribuniciam potestatem minuit. Repub. ordinata Dictaturam deposuit: [n] unde [7] sperni

m IOCLXXI.
* *Alii dediticiorum.*
De villa publica quæ in campo est Martio, quædam in Notis.
Mox q. l. imminuit.
n IOCLXXIIII.
Vulg. spe deceptus *male.*

6 *Dedititiorum. Via publica*] *M.SS.* male in Epitoma Liviana LXXXVIII. ubi VIII. millia deditorum duntaxat legas: Septem apud August. lib. III. Civitatis Dei, & Valerium lib. IX. cap. II.

SCHOTTI.

IX. *Millia deditorum*] alii, IIX. *milia dedititiorum* legunt, quot & Liviana Epitome lib. LXXXVIII. Villa autem publica in campo Martio erat, teste Livio lib. V. Valerio Max. lib. IX. cap. II. D. Augustino lib. III. de civitate Dei, cap. XXVIII. Hic tamen septem dumtaxat millia civium Roman. interfecta: ille quatuor legiones obtruncatas affirmat. Plutarchus ἑξακισχιλίους numerat. Ann. Florus lib. III. rerum Rom. quatuor millia. Orosius V. tria tantum numerat, nisi mendosus codex est. Quattuor aut quinque millia fuisse creditur, inquit Strabo lib. V. Geogr. & quidem Samnites, quos vivos edicto capi Sulla vetuerat. Non illud celabo male in utroque Livii abbreviatore *via publica* pro *villa publica* legi.

MACHANEI.

rius sese Præneste fuga subtrahens, obseratas portas offendens fune superne demisso quum se immisisset in murum receptus est.

Collinam.] Lucanus secundo. *Aut Collina tulit stratas quot porta catervas.* Legendum est, *Marium & Pontium Thelesinum* ex Appiano referente: Marcum autem Lamponium ex Lucania & Pontium Thelesinum ex Samnio & Capuanum Guttam septuaginta hominum millia adducentes, ut Marium juniorem ab obsidione liberarent, Sylla via interea quadam, per quam patebat aditus, ab itinere exclusit.

Mario Præneste interfecto] Appianus. quib. conspectis Prænestini, quod omnes Carbonis copias deletas audissent, Norbanum ex Italia aufugisse, reliquas vero Italiæ urbes ad Syllam concessisse: civitatem Lucretio dedere, Mario aggerem per cuniculos ingresso, nec multo post interemto manu propria Lucretius cervicem abscidit, caputque ad Syllam misit: id fori in medio ante rostra Sylla cum appendisset, juventa Consulis irrisa, inquit, remigem prius esse oportere, quam ad gubernaculum manus admovere.

Proscriptionis tabulam.] Plutarch. Sylla igitur extemplo octoginta proscripsit millia senatorum, communicato consilio, omnibus ægre ferentibus: imo interjecto die ducentos & viginti adjecit: deinde tertio non pauciores adjecit.

Tribunitiam potestatem] App. tribunitiam vero potestatem adeo perfregit ac debilitavit, ut fere ad nihilum redegerit, quum ex lege prohiberetur, qui se Tribunum gessisset, ulterius potestatem habere posse.

Dictaturam deposuit] App. tantum huic viro animi, & felicitatis affuit, ut fori medio dicere auderet. ideo se Dictaturam deponere, ut eorum, quæ fecisset, rationem subire posset, si quis exigeret.

7 sperni cœptus, Puteolos concessit: & morbo, qui Phthiriasis vocatur, o interiit. o IↃCLXXV

7 *Sperni cœptus.*] scr. libri. Sulla autem per u. iidem: quam literam Græcæ y, respondere vicissimque commutari auctor est Verrius Flaccus, & antiqui litteratores.

SCHOTTI.

Unde spe deceptus] corrige. *sperni cœptus* ex lib. antiq. m. ss. Nullam n. spem conceperat, quamobrem dictaturam abdicaret. Supra paullo, *imminuit* iidem præferunt.

Morbo qui phthiriasis] *animi concitatione nimia, atque immoderato vocis impetu, convulso pectore, spiritum cruore ac minis mistum evomuit*, inquit Val. Max. lib. IX. cap. III. Pediculari autem morbo præter Sullam perierunt, Acastus Peliæ filius: Alcman poeta: Pherecydes Syrus, Callisthenes Olynthius in carcere, & Mucius Jurisc. Eunus quoque servus qui primus in Sicilia bellum excitavit. Plutar. in Sulla extr. & Helladius in Chrestomathia apud Photium in Bibliotheca pag. 870. Adde & septimum Herodem Judæum.

MACHANEI.

Puteoli,] Strabone autumante in Campania oppidum à putore aquarum sulfurearum dictum.

Phthiriasis] pedicularis morbus dicitur; nam φθεὶρ, ρὸς, pediculum indicat ἀπὸ τῦ φθίνω, tabesco. Plinius in septimo: *Age, non exitus vitæ ejus omnium proscriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente seipso corpore, & supplicia sibi gignente.*

76 *MITHRADATES REX PONTI.

* *Ita in nummis antiq. scribitur.*

1 MITHRADATES rex Ponti, oriundus à septem Persis, magna vi animi & corporis, ut

1 *Mithridates*] cusum in antiquis numism. Græcis cum a in secunda syllaba.

SCHOTTI.

LIBRI q. scripti vitiose *Mithrydates* per *y* habebant: lego *Mithradates* prima vocali in secunda syllaba ex nummis antiquis, quomodo inscriptos plurimos videre licet in Fast. Huberti Goltzii Antiquarii diligentissimi.

A septem Persis] de his Polybius lib. v. Joseph. XI. antiquit. Judaic. Strabo XV. ext. Geograph. Ammianus Marcellinus XXIII. L. Florus Artabazem, qui ante Mithridatem regnavit, à VII. Persis oriundum facit. lib. III. cap. v.

MACHANEI.

MITHRIDATES Rex Ponti Euxini patriæ, inde Euxini, id est, hospitales dicti. Est autem prope Mæotida. Circa hunc locum erant plures provinciæ, tum ad Asiam, tum ad Europam attinentes, quibus ipse Rex imperabat.

A septem Persis] de quibus Herodotus lib. tertio, & Justinus primo Epitomarum suarum plura scribunt. ii enim magos interfecerunt, qui dolose pro ipsis regnabant. deinde hinnitu equi Darium Regem constituere.

a M. ss. o. quinquaginta gentium.
b IƆCLXII.
c IƆCLXV.
d IƆCLXVII.
e Orchienum. Vulg. Alii Dardanum.
f Vulgati sic: & oppressit, & potuit capere nisi m. ss. libenter sequor.
g IƆCLXIX.

ut sexjuges equos regeret, [a] duarum & [2] viginti gentium ore loqueretur. Bello [b] sociali dissidentibus Romanis, Nicomêdem Bithynia, [c] Ariobárzanem Cappadocia expulit. Litteras per totam Asiam misit, ut quicumque Romanus esset, certa die interficeretur: & factum est. Græciam insulásque omnes, excepta Rhodo, occupavit. Sulla eum prœlio [d] vicit, classem ejus proditione [3] Archelai intercepit: Ipsum apud [e] [4] Orchomenum opidum fudit, [f] & oppressisset, nisi adversum Marium [g] festinans, qualemcumque pacem componere

2 *Quinquaginta gentium.* Libri omnes scripti ὑπερβολικῶς.

3 Archelaus cum classe regia Sullæ se tradidit. Epit. Livii LXXXII. & Orosius lib. VI. cap. II.

4 Leg. *Orchomenum.* Mox, *etiam oppressisset, nisi adversum.* Rectius M. SS.

SCHOTTI.

Duarum & vig. gentium] m. ss. o. & lib. exc. antiq. aliter, *quinquaginta gentium:* verum ὑπερβολικῶς. Plinius avunculus vulgatam lectionem tuetur, ut veritati proximam lib. VII. cap. XXIV. Natur. histor. & lib. XXV. cap. II. Solinus cap. VII. Polyhist. Agell. lib. XVII. & Valerius lib. VIII. cap. VII.

Ariobarzanam] sic Colinæus. vett. lib. *Ariobarzanem*, vel *nen*. Illud *proditione Archelai* suspectum mihi semper de mendo fuit, verum libri nihil variant. Pugnat cum historia: credo scripsisse, *repugnante Archelao*, aut simile.

Apud Orchienum opidum fudit & oppressit & potuit capere nisi adv. Mar.] ô homines obliviosos, qui non meminerant proximo cap. ad Orchomenum à Sulla pugnam factam. m. ss. aliter *apud oppidum Dardanum fudit: & oppressisset, nisi*, &c. hæc enim, *potuit capere*, abundant ex iisdem: Vides igitur ex *oppressisset* factum, ut sæpe, *oppressit*, &c.

MACHANEI.

Quinquaginta gentium] Gellius libro decimo sexto capit. decimo septimo: *Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclytus qui à Cnæo Pompejo prælio superatus est duarum & viginti gentium, quas sub ditione habebat, linguas percalluit, earumque omnium gentium viris haud unquam per interpretem locutus est. sed, ut quemque ab eo appellari usus fuit, perinde lingua & oratione, non secus ac gentilis ejus esset, loquens.*

Nicomedem Bithynia] is est, de quo Cæsaris in vita Suetonius refert.

Ariobarzanem] quem deinde Sylla, jubente Senatu cum exercitu in regnum reduxit.

Ut quicumque Romanus esset una die interficeretur] Cicero in orat. de lege Manilia. *Vos tot civium Romanorum millibus uno nuncio, atque uno tempore necatis, quo tandem animo esse debetis?*

Sylla eum prælio vicit] Cicero ibidem, *triumphavit & Sylla: triumphavit L. Murena item de Mithridate.* præterea, ut Plutarchus tradit, Lucullus egregiam pro rep. adversus Mithridatem operam navavit.

ponere maluiſſet. Deinde [h] eum Cabiris [i] reſiſtentem Lucullus fudit. Mithradátes pòſt à Pompeio nocturno prœlio [l] victus, in regnum confugit: ubi per ſeditionem [5] popularium * à Phárnace filio in turre [m] obſeſſus, venenum ſumſit. [6] Quod cùm tardius [n] ſubiret, quia adverſum venena multis antea medicaminibus corpus

h IↃCLXXXII.
i *Al.* acrius, *al.* Argis reſ.
l IↃCXXCVII.
* Popularem *Excuſi. vett. libb. præfere.*
m IↃCXC.
n Biberet, *vulg. q. al.* ebiberet. *Al.* Cum is tar. viveret.

5 *Popularium*] iidem ſcripti codd.

6 *Quod cum tardius ſubiret, quia adverſum*] vett. libri, quidam etiam *ebiberet*.

SCHOTTI.

Eum Cabiris] m. ſſ. *acrius*, male. Pariſ. *agris*, alii *Argis* inde fecerant: mox *popularium* melius, quàm *popularem* libri vett.

Cum id tardius biberet] m. ſſ. *quod cùm tard. ebib.* Vaſcoſanus: *Cùm id tardius ſubiret.* ſcil. præcordia, non damno. Hic mihi locus manum injecit, & paullisper conſiſtere, quamlibet properantem ad finem jubet. *Obducere* enim antiqui eleganter dixerunt, pro ebibere vel exſorbere: quod in Cic. Tuſcul. I. reponendum Pet. Victorio in Variis lect. lib. XV. aſſentior. ſic enim habet: *Theramenes cum conjectus in carcerem* XXX. *juſſu tyrannorum, venenum ut ſitiens obduxiſſet, reliquum ſic è poculo ejecit, ut id reſonaret. Quo ſonitu reddito, ridens, propino, inquit, hoc pulchro Critiæ.* Ubi quidam ex illo Xenophontis lib. II. ἑάλω. ἐπεὶ τὸ κώνειον ἔπιε. *ebibiſſet* vel *obbibiſſet* legerunt. Emendandus in hoc verbo & Seneca ſcriptor graviſſ. lib. de Divin. provid. cap. III. Sic enim locum leg. cenſeo. *Male tractatum Socratem judicat, quod illam potionem publicè miſtam non aliter, quam medicamentum immortalitatis obduxit, & de morte diſputavit uſque ad ipſum.* vulgati *eduxit* invenuſtè. Poſt paullo ſic lege & interpunge ex m. ſſ. *Quanto magis huic invidendum, quam illis quibus gemma miniſtratur, quibus exſoletus eſt animus. Omnia pati dictum, exſictæ virilitatis, aut dubiæ, ſuſpenſam auro nivem diluit.* De Mithradate autem ſic etiam Seneca Rhetor noſter: *Habuit malum medicamentum Mithradates. Quis enim alius debebat habere quam parricida?* ad quem locum vide quæ notamus de medicamine, quod Græcis φάρμακον.

MACHANEI.

Eum] qui Mithridaticum antidotum ſaluberrimum confecit. De victoria Syllæ nuper diximus. Juvenalis quoque ait: *Pontica ter victi cautus Mithridatica regis.*

Argis exiſtentem] Argos in ſingulari neutrius, in plurali maſculei generis eſt.

A Pompeio] ut ait Plutarchus: Revera Luculli res geſtæ imperium Pompeji exornarunt.

Nocturno prælio] ad Lunæ ſplendorem, ut Plutarch. his in vita narrat: deluſos regios milites umbra Lunæ.

Venenum ſumpſit] Plutarchus in Pompeio ita recitat: Mithridatem per filii Pharnacis ſeditiones mortem ſibi conſciviſſe, ac omnia, quæ ipſe poſſederat, Pharnacem ſibi ſortitum: denique his geſtis Pharnacem ad ſe Romam ſcriptitaſſe.

Mithridates adverſum venena multis antea medicaminibus corpus firmarat] A. Gellius lib. XVII. cap. XVI. *ſcriptum etiam à Lenæo Pompeji liberto Mithridatem illum Ponti Regem medicæ rei, & remediorum id genus ſolertem fuiſſe, ſolitumque anatis ſanguinem miſcere medicamentis, quæ digerendis venenis valent, ſanguinemque earum potentiſſimum* eſſe

o Bitocum m. ss. ut & Livii Epitoma 102. Appianus Βιτοιτον vocat.

corpus firmarat: immissum percussorem Gallum o 7 Sithocum auctoritate vultus territum revocavit, & in cædem suam manum trepidantis adjuvit.

7 *Bithocum*] Epitoma Liviani CII. lib. *Βιτοιτον* Appianus appellat, quomodo utrobique fortasse scribendum.

SCHOTTI.

Gallum Sithocum] lib. calamo & typis exarati & Livii Epitoma CII. *Bithocum* nuncupant: Appianus Βίτοιτον scribit, *Bitæten*. quomodo utrobique fortasse scribendum.

MACHANEI.

esse in ea confectione, ipsum autem regem assiduo talium medelarum usu, à clandestinis epularum insidiis cavisse. Quamobrem victus Romanis, frustrà venena violentissima festinandæ necis gratia expertus, seipsum gladio transegit.

77 CN. POMPEJUS MAGNUS.

a IↃCLXX. Cn. Pompejus Magnus, civili bello a Sullæ partes secutus, ita egit, ut ab eo maximè diligeretur.
b IↃCLXXI. Siciliam b sine bello à proscriptis recepit. Numidiam
c IↃCLXXII. 1 Hiarbæ ereptam, c Massinissæ restituit. 2 Viginti sex
d IↃCLXXV. annos natus triumphavit. Lepidum acta Sullæ d rescindere

1 *Hiarbæ* alii scribunt, & *Massinissa*.

2 *Viginti quatuor* duntaxat Livius numerat.

SCHOTTI.

Jarbæ ereptam] *Hiarbæ* antiq. lib. & Plutarch. in Pompeio *Ἰάρβας*. *Hieram* Epitoma Livii LXXXIX. vocat. confer cum his cap. XXVI. Plinii lib. VII.

XXVI. *annos natus*] XXVI. *annorum*. m. ss. Abbreviator Livii ibidem, & Eutropius XXIV. annorum faciunt. Triumphasse puto anno v. c. DCLXXII.

MACHANEI.

Cneus Pompejus Magnus] devicta Africa, ita pronunciante Sylla, appellatus.

Ita egit, ut ab eo diligeretur] qui à primo potissima causa fuit, ut Cinna interficeretur, & Carbonem interfici damnatum jussit, internecinos Syllæ hostes.

Siciliam à proscriptis recepit] & quotquot proscriptionem Syllanam præoccupando, fugerant in Siciliam, hanc ut propugnaculum tutum ceperant, sed audientes Pompeium cum exercitu adventare, facile cesserunt.

Numidiam] Plutar. in Pompejo: aliæ confestim civitatum paruere, aliæ vi captæ. Hiarbas rex tum comprehensus, qui cum Domitio belli societat. inierat: cui successit Hiempsal. Prosperâ ergo fortunâ Pompejus, fretus, robori militum fidens, Numidiam impetit, in quam, quòd diebus plurib. peragrandum erat, agmine concitato excurrens, ea subegit omnia, quib. obviam factus est.

Lepidum acta Syllæ rescindere volentem] Diversa historici scribunt. Plutarchus: *quare Pompejus adversus Lepidum dux declaratus. hic n. tum multa in Italia occupaverat, & citeriorem Galliam per Brutum superatam videbat;*

dere

dere volentem, privatus [3] Italia * fugavit. Prætor [e] in Hispaniam pro * consulibus missus Sertorium vicit. [f] Mox piratas intra quadragesimum diem subegit. Tigranum [g] ad deditionem, Mithradatem [h] ad venenum compulit. [4] Deinde mira felicitate [& celeritate] nunc in Septemtrione Albanos, [i] Colchos, Heniochos, Caspios,

* *Vulg.* abrogavit.
e IƆCXXC.
* Proconsul. *Vulg.* *illud rectum.*
f IƆCXXCVI.
g IƆCXXCVII.
h IƆCXC.
[*Ex m. ss.* *Vulg.* felic. rerum in Septentrionem.]
i IƆCXXCVIII.

3 Ineptè vulgati. Restitue ex M. SS. *Italia fugavit.*

4 Ampliores iidem *mira felicitate & celeritate: nunc in Septentrione* --- & mox, *tunc in Oriente Parthos.* Male. *Proconsuli* sup. paullò edidit Gryphius, & *Proconsul*, alii. Dixerat enim Philippus non pro Consule, sed pro Consulibus mittendum Pompejum videri.

SCHOTTI.

Italia abrogavit] *fugavit*, melius in m. ss. dicimus enim Abrogare alicui magistratum: Abrogare verò aliquem Italia, legere non memini: nisi forte scriptum hic fuit, *ablegavit.* sic in Sulla pro *rogatione legatione*, in q. excusis est.

In Hispaniam proconsul] m. ss. *pro consulibus* perspicuè verum. Ita enim dixerat Philippus, non pro Consule, sed pro Consulibus mittere se Pompejum. Cicero Philipp. XI. & in oratione pro Lege Manilia extr. Vulgata illa lectio *Proconsuli* corrupta est ex compendiis litterarum. alii *Pro consule.*

Mira facilitate rerum] m. ss. pleniores: *facilitate & celeritate, nunc in Septentrionem*, &c. *nunc in Orientem.* Sic & in Lucullo supra *facilitate*, ubi vulg. codd. *felicitate.*

Heniochos] *Eniochos* m. ss. l. *Enochios* Parisin. exemplum. Vide Paterculum.

MACHANEI.

debat; cetera Pompejus facile vicit: & paullo post, *amissa Italia Lepidus in Sardiniam fugit, ubi morbo comitiali mœstior, non ex adversa, ut ajunt, fortuna, sed quòd in litterulam quandam incidit, ex qua adulteram uxorem cognovit.* Appianus: *Lepidus à Senatu accersitus, nec ille, quamobrem vocaretur, ignarus, universo cum exercitu profectus, quasi cum eo urbem ingressurus, prohibitus subinde, ad arma per præconem omnes communicat, ex adverso Catulus bellum vicißim vere denunciat, post in odium prælio, antequam campum Martium ingrederetur, inito, ab utrisque superatus est Lepidus: nec multum illi adversatus, in Sardiniam enavigavit; quo in loco distillationis morbo correptus cesßit è vita.*

Cneus Pompejus prætor in Hispaniam] ab Hispali urbe dictam, auctore Trogo Pompeio.

Sertorium vicit] contra quem fugitivum Syllæ, & superstitem Carboniæ fugæ, primo Metellus pugnavit, idem cyclops, senexque Imperator à juvene Pompeio superatus, ad pœnam amicorum præcipuum in convivio fœdissime trucidatus à custodia militari.

Piratas intra quadragesimum diem] qui nemini commercium liberum, sed omnia invia, clausaque tenebant, Sabirius rogationem tulit, qua Pompejo Cilicum provincia demandabatur, in qua celeriter fœlici victoria potius est, tamen sponte se, famâ auditâ Pompeji, maris vastatoribus dedentibus, tum enixissime nonnullis debellatis, per columnasque distributis.

Tigranem ad deditionem] cum urbes castellaque ejus caperent, in extrema deductus, audita Pompeji clementia sese dedidit, conditionibusque à Pompejo oblatis acquievit.

Caspios, Iberos: tunc in Oriente Parthos, Arabas,
l ɪↄcxc. atque Judæos l cum magno sui terrore penetravit. Primus in [5] Hircanum, [6] Caspium, Rubrum, & Arabicum mare usque pervenit. Mox cùm diviso orbis imperio,
m ɪↄcxcvɪɪɪ. m Crassus Syriam, Cæsar Galliam, Pompejus urbem
n ɪↄcc. obtineret; post n cædem Crassi, Cæsarem dimittere o exer-

5 *Hircanum, Caspium, Rubrum* amplius M. SS.

6 Placet scripta lectio. *Mox cum divisio orbis imperio Crassus Syriam.*

SCHOTTI.

Primus in Hircanum] *Caspium* accrevit è m. ss. quod mare in vulgatis desideratur: & mox *jubet* pro *jussit* iidem præferunt.

MACHANEI.

Albani] ad Hircaniam.

Colchi, Heniochi &c.] ad Scythiam pertinent.

Iberi] montem incolunt Taurum.

Judæi] pertinacissimum genus, vel à *Juda*, vel quasi *Idæi*, de quibus lege Strabonem. Cepit autem Aristobulum regem eorum.

Hircanum] idem Caspium, ut Ptolemæus: quod, ut augusto, ita longo etiam, freto primum terras, quasi fluvius, atque justus alveus includit, in tres sinus diffunditur contra os ipsum, & reliqua.

Rubrum] de quo ita Pomponius Mela: *Rubrum mare Græci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi Eritra regnavit*, Eritram thalassam *appellarunt, procellosum, asperum, profundum, & magnorum animalium, magis quàm cetera, capax, primo recedentis oras qualiter impellit, & ut non intret interius aliquantum patens sinus, Arabiamque alluit.*

Syriam Crassus] satis constat Crassum auri cupiditate in Parthiam profectum, cujus fæculentia ditissimi Summates hac quoque tempestate, æterno judicio, nunquam explentur, sed more hydropici, *Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.* deinde dolo Surinæ circumtimentis, vique in equum sublatus est. Lucanus:

Assyrias Latio maculavit sanguine Carras.

crudelissime interfectus fuit, capite ad Regem Herodem oblato. Jason fabularum auctor, scribente Plutarcho, illud multis telis perfodit, ac quasi fures debacchando pro ludibrio circumtulit. Petrarc. in Triumphis vernaculo rythmo ita accedere videtur opinioni, ut aurum in ore liquefactum fuerit: *vide Ciro de sangue avaro è Crasso de oro, e l'uno & l'altro nebe tanto, che pareva a ciascuno amaro.*

Galliam] quam per decennium domuit. In Suetonio leges ejusque commentariis.

Pompejus urbem obtineret] ipsi Pompejo Africa, & utraque Iberia cum quatuor legionibus decretæ erant.

Cæsarem dimittere exercitum] inquit ipse Cæsar: neque obscurè duæ legiones Cæsari detrahuntur: quas (ut idem in fine belli Gallici asserit) à Pompeio retentas, causa verò potissima bellorum civilium hæc fuit, quia Cæsar sibi ipsi timeret, noluit exercitum deponere: petebat enim consulatum ac triumphum. Senatus alterum libens daturus erat, & dicebat: triumphare si vis, accede more aliorum Imperatorum; sin consulatus competitor esse velis, accede privatus humiliter in campo Martio suffragia rogaturus: timebat verò Cæsar, si non obtineret Consulatum, ac sine officio, & mili-

exercitum jussit: Cujus infesto adventu urbe pulsus, o IↃCCIII.
in Pharsalia p victus, ad Ptolemæum 7 Alexandriæ re- p IↃCCV.
gem confugit. Ejus q imperio ab Achilla & Pothino q *His clauditur Pompejus in m. ff.*
satellitibus occisus est: [Hujus latus sub oculis uxoris
& libe- *Reliqua in excussis assuta. Excipit hunc statim Jul. Cæsar in m. f. illo opt.*

7 *Alex. Regem confugit. Ejus imperio ab Achilla & Potino* (lege *Photino*) *satellitib. occisus est.* Hic cap. finis in opt. illo M. S. ex quo IX. Viros Illustreis addidimus, quique Aur. Victorem legitimum hujus fœtus patrem demonstrat.

SCHOTTI.

Ad Ptol. Alex. regem fugit] m. ff. *confugit:* adduntque, *ejus imperio ab Achilla & Pothino satellitibus occisus est.* Nec quidquam præterea est: subsequitur enim Julius Cæsar, ceterique quos hic damus, eadem manu & stylo eodem, nisi judicans vehementer hallucinor. Scripsi autem, ne quem offendat, *Pothino*, aspiratione in secundam syllabam traducta, tametsi vulgati in priore appingant, secutus m. ff. libror. vestigia, in quibus constanter *Potinus* vel *Potinius:* secutus & Græcos Appianum, Dionem, & Plutarchum in Cæsare & Pompejo: qui Ποθεινὸς scribunt, primamque corripiunt Lucanus & Martialis, quæ in hæretico Φωτεινῳ longa est. fuit autem Pothinus nutricius Ptolemæi, cujus consilio Pompejus Magnus, cum Pelusium accessisset, necatus est. Cæsar lib. III. de bello civili, aliique.

MACHANEI.

militibus in provincia viveret, *ne rationem actorum reddere cogeretur*, affirmante Suetonio, *cum M. Cato identidem, nec sine jurejurando denunciaret, delaturum se nomen ejus, simulac primum exercitum dimisisset: cumque vulgo fore prædicarent, ut, si privatus redisset, Milonis exemplo, circumpositis armis, causam apud judices diceret.*

Ejus infesto adventu] jam contra Senatusconsultum Rubiconem transierat, Picenum, Umbriam, Etruriam occuparat. territus itaque cum Senatu Pompejus ab urbe discessit Brundusium usque, ut maria cum maritimis locis in potestate sua præoccuparet.

In Pharsalia victus] à Pharsalis oppido dicta. idem operi Lucani titulus. Causa victoriæ Cæsaris: Sex cohortes, legionibus eductæ, decimæ legioni à tergo locatæ, jussæque sunt quietem agere à tergo ac hostibus ignotæ esse: erant numero tria millia virorum, quæ obsistendo, equites Pompeianos longis jaculis per frontes ac ora feriebant: juvenes autem nobiles hujus inexperti pugnæ adversi, manibus protegendo oculos, terga dedere. reliqui Cæsareorum impetum non ferentes, saluti suæ fugâ consuluere, cum Pompeius ad castra accelerans, & vestem sumens infortunio congruam, inde egressus tandem Larissam applicuit: cetera in vita ejus perlege.

Ad Ptolemæum regem] dubitabat Pompejus, an ad Parthos confugeret, an ad Jubam Mauritaniæ regem, tandem Lentulo apud Lucanum hortante l. VIII. in Ægyptum profectus, ubi regnabat regulus filius. patri ejus ingentia beneficia contulerat Pompejus. Ptolemæi præceptoris nomen Theodoti, dicentis hominem mortuum non solere nocere, sententia condemnatus & à Septimio & Achilla indignè trucidatus, indignè vitam cum morte commutavit.

A Photino] eunucho, qui regnum administrabat. Martialis:

Antoni Phario nil objectare Photino.

& liberorum à [r] Septimio Ptolemæi præfecto mucrone confossum est. Jamque defuncti caput gladio præcisum, quod usque ad ea tempora fuerat [s] [8] adoratum. Truncus Nilo jactus, à Servio [t] Codro rogo inustus, humatusque est, inscribente sepulchro, HIC [u] SITUS EST MAGNUS POMPEIUS. Caput ab Achilla Ptole-

r *Vulg. qu.* à Phothyno *qui Græcis* Πωθεινὸς *est. Alii* à Theodoto *qui Ptolemæi præceptor erat. De his in Notis.*

s Ignoratum. *q.l.* & jactatus.

t *Quid. lib.* à Servio inustus. *alii*, cedro *pro* Codro. VI. *lib. Aen.* *laurus in busto Pallantis.*

u *Hemistichium in* VIII. *Lucani belli Pharsal.* & *P. fortè pro* Pompejus *scrib. Magnus enim ferè concise appellatur antiquis.*

8 Alii duo M. SS. *ignoratum*, non *adoratum* & *Nilo jactatus*. Mox Mediol. cod. *inscribendo in ejusdem sepulchro*. Melius. Quidam etiam. *Hic situs est Magnus*. ut desit *Pompejus*. Hemistichium est Lucani poëtæ lib. VIII. belli Pharsal.

SCHOTTI.

A Septimio] Mediol. exemplum *à Photino*, alii *à Theodoto* Ptolemæi præceptore. Nec mirum, variant enim narrantium sententiæ, teste Plutarcho & Appiano. Est autem L. Septimius, cujus Cæsar meminit tanquam desertoris, & Dio. LXLII.

Itemque] Aldus, *Jamque* Qui *ignoratum* pro *adoratum* mordicus retinent, nihil gravius in eos dicam, quam in luce caligare, tametsi libri IV. excusi ita legant, ut *jactatus* pro *jactus*.

Inscribente sepulcro] *inscribendo in ejusdem sepulchro*, Mediol. qui mox ita interpungit, *ab Achilla satellite Ægyptio, velamine involutum.*

Hic situs est Mag. P.] usurpatur à Lucano lib. VIII. belli Pharsf. hemistichii loco. & *P* pro *Pompejus* hic in plerisque libris est. Solet n. fere concise *Magni* (Suet. Cal. xxxv. Tor.) nomine laudari, quod à Sulla Dictatore, qui eum ob singularem virtutem amabat, datum recordor: quo nomine & Persas, Reges suos appellare solitos, refert Plutarchus. Exempla infinita poëtarum sunt, ut me multitudo deterreat vel in uno Lucano. Vide & versus in fragmento Petronii Arbitri. Adrianus autem Imperator in Ægyptum veniens collapsum jam vetustate Pompeji sepulchrum instauravit addito hoc versu:

MACHANEI.

Confossum est] non per eum, sed ipsius jussu.

Præcisum caput] Lucanus octavo Pharsaliæ,

Tunc arte nefanda
Summota est tabes capiti, raptoque cerebro,
Exsiccata cutis, putrisque effluxit ab alto
Humor, & infuso facies solidata veneno est.

Cum antea de incessione dixisset,

dum lumina nuda rigescunt
Suffixum caput est.

Inde de *Trunco, Nilo jactato, à Codro sepulto*, inquit,

E latebris pavidus decurrit ab æquore Codrus.

ac paullo inferius,

Sic fatus, parvos juvenis procul aspicit ignes,
Corpus vile suis, nullo custode cremantes.

alibi.

Hic positus est magnus] Poëta: *Hic situs est magnus, placet hoc fortuna sepulchrum Dicere.*

Pompei caput ab Achilla] Plutarchus in fine vitæ Pompeji ita scribit: Ceterum non multo post Cæsar in Ægyptum sic perturbatam provinciam profectus, afferentem Pompei caput, ut scelus, execratus est, ab ipso avertit, gemmam verò Pompei cum suscepisset, occultè illacrymavit (ejus gemmæ signum erat ensis) Achillam atque Photinum jugulavit. Claudat itaque opusculum nostrum carmen vernaculum lau-

Ptolemæi satellite, x Ægyptio velamine involutum, cum anulo Cæsari præsentatum est: Qui non continens lacrymas, illud plurimis & preciosissimis odoribus cremandum curavit.]

x *Vidi qui distinguerent*, satellite Ægyptio, Velam. *Non sequor.*

SCHOTTI.

Ossa viri Magni tenui quam clausa sepulcro: Auctor Xiphilinus ex Dione in Adriano. vide Egnatium ad Spartiani Adrianum. Meminit & montis Cassii non procul Ægypto sepulcro Pompeji celebris lib. IV. cap. IX. Nic. Nicolaius Geographus regius.

MACHANEI.

laureati poëtæ Petrarchæ ita canentis nonagesimo septimo cantu:

Cesaro poi ch'el traditor de Egypto
Gli fece el dono de l'honorata testa
Celando la legreza manifesta
Pianse con gli ochi fora, si come e scripto.

Lucanus idem asserit,

Utque fidem vidit sceleris, tutumque putavit,
Jam bonus esse socer, lacrymas non sponte cadentes
Effugit, gemitusque expreßit pectore læto.

Preciosißimis odoribus cremandum] Idem poëta eodem in loco ita carmine comprobat,

Vos condite busto
Tanti colla ducis, sed non ut crimina tantum.
Vestra tegat tellus: justo date thura sepulchro,
Et placate caput, cineresque in littore fusos
Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.

ADDITAMENTUM VIRORVM ILLVSTRIVM

Ex Libris antiq. manu descriptis.

78 JULIUS CÆSAR. I.

CAIUS Julius Cæsar, veneratione rerum gestarum Divus dictus: contubernalis Thermo in Asiam profectus; cùm sæpè ad Nicomédem regem Bithyniæ commearet, impudicitiæ infamatus est. Mox Dolabellam judicio oppressit: Dum studiorum caussa Rhodum petit, à piratis captus & redemtus, eosdem & postea captos [a] [1] punivit. Prætor [b] Lusitaniam, & pòst

a *Jugulatos cruci affixit. Plutarch. Sueton. Cæs. cap.* LXXIV. *Fenestella* II. *Epitom. decollasse ait apud Diomedem.* I. *lib. Gramm.*

b IↃCXCIII.

1 L. Fenestella in Epitoma apud Diomedem Gram. decollasse ait, Plutarchus & Sueton. Cæsare LXXIV. jugulatos cruci suffixisse.

SCHOTTI.

DIVUS dictus à C. Octavio, Imperatore & Cæsare creato. Siquidem ludis, quos ei Octavius heres consecrato edebat, stella crinita per VII. dies fulsit; creditumque esse animam Cæsaris in cœlum recepti: dictumque *Julium sidus*. Plutarchus in Cæs. Horat. libr. I. Carmin. oda XII. & Sueton. cap. LXXXVIII. *De Thermo* idem cap. II. *De Dolabella & piratis* cap. IV. at illum repetundarum postulatum, tandem absolutum dicit.

Rhodum petit] ut Apollonio Moloni clarissimo tum dicendi magistro operam daret: hunc audivit & Cicero.

Captus] circa Pharmacusam insulam; & redemptus L. talentis. Piratas captos, primum strangulatos, cruci, ut inter jocum minatus sæpe fuerat, suffixit. Sueton. cap. LXXIV. in Cæsare. Fenestella tamen lib. II. Epitomar. securi cæsos ait. quomodo Cæsar à piratis captus sit, utque

& pòst Galliam, [c] ab Alpibus usque, & Oceanum bis c ɪɔcxcvi.
classe transgressus, Britanniam subegit. Cùm ei [d] trium- d ɪɔcciii.
phus à Pompeio negaretur, armis eum urbe pulsum in
Pharsalia [e] vicit. Capite ejus ablato flevit & honorificè e ɪɔcciv.
sepeliri fecit: mox [f] à satellitibus Ptolemæi obsessus, f ɪɔccv.
eorum & regis nece Pompeio parentavit. Pharnacem
Mithradátis filium fama nominis [g] fugávit. Jubam & g ɪɔccvi.
Scipionem in [h] Africa: Pompejos juvenes in Hispa- h ɪɔccvii.
nia apud Mundam opidum ingenti prœlio [i] vicit: i ɪɔcciix.
Deinde ignoscendo amicis odia cum armis deposuit:
nam [2] Lentulum tantum, & Afranium, & Faustum Sul-
læ filium jussit [l] occidi. Dictator in [3] perpetuum factus l ɪɔccvii.
à Senatu; in curia, Cassio & Bruto cædis auctoribus
trib. & viginti vulneribus occisus [m] est: cujus corpore m ɪɔccix.
pro rostris posito, Sol orbem suum celasse dicitur.

79 OCTA-

2 Locus de mendo suspectus, nam & *Afranium* codex scriptum præferebat. Puto legendum *nam L. Cæsarem tantum & Afranium.* Vide Notas And. Schotti.

3 M. S. perpetuo, *imperpetuum* unica dict.

SCHOTTI.

utque eos postea ceperit & decollaverit, Diomedes lib. I. Grammat. vide Sueton. LXXIV. & Plutarchum in Cæsare.

Decollare] vide Plautum Captivis sc. *misit homo* extr. vers. & Lambin.

Cum ei triumphus] Opinor aliam caussam fuisse: quod in sententiam Scipionis Metelli S.C. factum esset, Cæsarem, nisi intra certam diem exercitum dimitteret, contra remp. facturum videri, & ipse proximis comitiis absentis sui rationem haberi volebat. Oros. VI. c. XV. Sueton. Cæs. XXVIII. Torr. & XXIX. XXX.

Nam Lentulum tantum] locus de mendo suspectus tametsi m. ss. sic legant. Credo scrib. nam *L. Cæsarem tantum*, quem cognatum suum utpote sibi semper infestum, jussit occidi. Dio lib. XLIII. Sueton. cap. LXXV. Afranium vero, cui semel in Hispania ignoverat, & iterum arma contra tulerat. Cæsar extremo Comm. primo bell. civilis. Florus lib. CX. Epitome. T. Livii: Velleius Patercul. II. lib. & Ann. Florus lib. IV. L. vero Cornelium Faustum Sullam interfici jussit, quod gener Cn. Pompeji Magni esset, & de vindicta suspectus. Paullus Orosius sexto cap. XVI. & L. Annæ. Seneca quarto, filiam Pompeji cum liberis, etiam interemtam scribit, si recte codd. habent; à quibus Appianus lib. II. belli civil. & seu Hirtius, seu Oppius dissentiunt qui incolumitatem à Cæsare datam affirmant.

Dictator in perpetuum] admonendum semel perpetuo in m. ss. esse unica dictione *imperpetuum*. Dictus autem à M. Aemilio Lepido, ejus anni Prætore, qui post IIIVir. R. P. C. factus est. Plutarchus à Senatu dictum ait, & XI. dies gessisse scribit. Vide Cæsar. comm. II. & III. initio de bello civil.

79 OCTAVIANUS CÆSAR. II.

CÆSAR Octavianus ex Octavia familia in Juliam tralatus, in ultionem Julii Cæsaris, à quo heres fuerat institutus, Brutum & Cassium cædis auctores
a IↃccxi. [a] in Macedonia vicit. Sextum Pompeium Cn. Pom-
b IↃccxvii. peji F. bona paterna repetentem, in freto Siculo [b] superavit. Marcum Antonium Consulem Syriam obti-
c IↃccxxii. nentem, amore Cleopatræ devinctum, in [c] Actiaco Ambraciæ litore debellavit: Reliquam orbis partem per legatos domuit. Huic Parthi signa, quæ Crasso sustulerant, ultro reddiderunt. [1] Indi, Scythæ, Sarmatæ, Daci, quos non domuerat, dona miserunt. Jani gemini portas bis ante se clausas, primò sub [d] Numa:

1 M. S. *Inde Schytæ* corruptè. sic emendavi ex Aurelii Victoris Epitoma Cæsarum, quæ circumfertur. Reliqua ex auctoribus, Suetonio, Dione, ceteris, petenda.

SCHOTTI.

Quæ Crasso sustulerant] *abstulerant* alii: Horat. lib. IIII. Od. ult. *Et signa nostro restituit Jovi.* In his autem breviores erimus, quod exstent copiosæ de his veterum lucubrationes, Suetonii, Dionis, Sex. Aurelii Victoris, eorumque qui Cæsarum vitas conscripsere.

Inde Scythæ] sic m. ss. scribe *Indi, Scythæ:* adstipulante Sex. Aurelio Victore in Augusto.

Jani gemini portas] Jani templum tempore Numæ Pompilii, à quo ædificatum est, clausum anno ab v. c. XLII. & annis prope XL. alii. Iterum C. Atilio Bulbo II. T. Manlio Torquato Coss. anno DXVIII. post primum Punicum bellum & uno anno dumtaxat clausum. Orosius III. cap. VIII. IV. cap. XII. tertio post Cæsaris Augusti ad Actium de Antonio & Cleopatra victo-

[d] Numa: iterum post primum Punicum [e] bellum; sua manu [f] clausit. Dictator in perpetuum factus, [g] à Senatu, ob res gestas Divus Augustus est appellatus. d XLII. e IↃXIIX. f IↃCCXXIIII. g IↃCCXXXI.

SCHOTTI.

victoriam, pace terra marique parta, anno IↃCCXXIIII. Livius lib. I. ab v. c. Suet. in Augusto cap. XXIII. ubi pro *tertio clausit* in vett. m. ss. est *ter clusit:* L. Annæus Florus, Orosius lib. III. cap. VIII. & VI. XXII. Plutar. de For. Roma. & alii.

80 CATO PRÆTORIUS. III.

Cato Prætorius, Catonis Censorii pronepos, cùm in domo avunculi Drusi educaretur, nec pretio, nec minis potuit adduci à [a] Q. Popedio Silone Marsorum Principe ut favere se caussæ Sociorum diceret. Quæstor in Cyprum missus ad vehendam ex Ptolemæi hereditate pecuniam, cum summa eam fide perduxit: præterea conjuratos puniendos censuit. Bello civili, Pompeji parteis secutus est: quo victo exercitum per deserta Africæ duxit, ubi Scipioni Consulari delatum ad se imperium concessit. Victis partibus, Uticam concessit, ubi filium hortatus, ut clementiam Cæsaris experiretur, ipse lecto Platonis libro, qui De bonis mortis est, semet occidit.

a *M. s.* ab Pedio Silone. IↃCLXII. IↃCXX. IↃCXC. IↃCCIV. IↃCCVII.

81 M. TUL-

1 *Pronepos*] Agellius lib. XIII. cap. XVIII. & Macrob. lib. VI. cap. II.

2 *Ab Pedio Silone.* Liber M. S. de quo sup. c. LXIII. *Minis* autem, quia ex cænaculo præcipitaturum minabatur.

3 Præpositio affuit in M. S.

SCHOTTI.

Catonis Censorii pronepos] cujus supra vita est descripta c. XLVII. Vide genealogiam Catonum ex Ciceronis libro de laude M. Catonis apud Agellium lib. XIII. cap. XVIII. & Macrob. lib. VI. cap. II.

Neque minis] E cænaculo enim præcipitaturum minabatur.

A Qu. Popedio Silone.] Sic emendo: in m. ss. erat *ab Pedio*, pro, *à Q. Popedio* vel *Pompedio.* de quo diximus in Metellum Pium: ubi vulgati codd. *Q. Pompeium* corrupte scribunt. Plutarchus in Mario Pompedium Silonem appellat.

Qui de bono mortis] φαίδων ἢ περὶ ψυχῆς. vide Valer. Max. lib. III. cap. II.

81 M. TULLIUS CICERO. IV.

a IↃCXLVII. Ante Christ. natum, CIII. MARCUS Tullius Cicero, genere Arpinas, patre Equite Romano natus, [a] genus à Tito Tatio Rege duxit. Adulescens [b] Rosciano judicio eloquentiam, & libertatem suam adversum Sullanos ostendit: b IↃCLXXIII. Cic. ætat. 27. ex quo veritus invidiam Athenas [c] studiorum gratia c IↃCLXXIV. Cicer. 28. petivit, ubi Antiochum Academicum philosophum studiosè audivit: Inde eloquentiæ gratia Asiam, pòst d IↃCLXXV. Cicer. 29. [d] Rhodum petiit, ubi [1] Molonem Græcum, Rhetorem

1 Eidem Apollonio Moloni clarissimo tunc dicendi magistro operam dedit, & Julius Cæsar. Auctor Suetonius in IV. M. S. noster *Milonem* depravatè scripserat, nescio quid de Annio Milone, quem Cicero reum cædis Clodianæ defenderat, somnians. Legant studiosi Ciceronis Historiam à Franc. Fabricio Marcodurano accuratissimè per annos Consulares digestam: quæ instar erit magni in Ciceronem commentarii.

SCHOTTI.

Patre equite R.] at fulloniam fecisse, ac vites oleasque semper coluisse Q. Fufius Calenus apud Dionem lib. XLVI. ait. Meminit patris sui Cicero II. de legib. & epistola v. lib. I. ad Atticum.

Genus à Tito Tatio rege] Eusebius in Chronicis & Plutarchus in vita Cicer. genus ad Volscorum regem retulere, sed *Tullum Attium* nominant; tametsi quidam codd. Τύλλ@ Α'ππι@ pro Α'ττι@ male: In Coriolano vero ἀμφίδι@, non minus vitiose scribunt. Dionysius Halic. semel τύλλ@ ἀπίδι@: alibi recte semper appellat: quo de in Coriolano nostro quoque mentio facta. Silius Italicus lib. VIII. Tullum quoque vocat,

Tullius æratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto &c.

Adulescens Rosciano judicio] contra L. Sullæ dominantis opes Sex. Roscium Amerinum parricidii reum defendit. Cic. II. Offic. Et primam caussam in Bruto vocat, publicam scilicet: nam pro Quinctio privatam apud Aquilium Gallum judicem egit anno ætatis XXVI. post Rom. conditam DCLXXII. Quinctil. lib. XII. cap. VI. Vide Agellium lib. XV. cap. XXVIII. qui Corn. Nepotem, ut Fenestellam Pedianus erroris convicit, de anno actionis Roscianæ: disces ibidem & annum nati Ciceronis. Dixit & pro Q. Roscio comoedo anno DCLXXVII. ætatis XXXI. ut recte Fabricius, repugnantibus reliquis, defendit.

Ex quo veritus invidiam] sic & Eusebius in Chronicis, Calenus apud Dionem lib. XLVI. & Plutarchus. Ipse tamen in Bruto eam caussam dicit in Græciam proficiscendi fuisse, quod infirmitate corporis vocis contentionem in dicendo latera non ferrent. Triennium ergo à patria studiorum caussa afuit, temperavitque vocem, ut ad orandum paratior redierit, & validior.

Ubi Antiochum] Ascalonitam scil. ut Plutarch. vocat, de quo Cicero I. de

rem tum disertissimum magistrum habuit; qui flesse dicitur quòd per hunc Græcia eloquentiæ laude privaretur. Quæstor [e] Siciliam habuit. Ædilis [f] C. Verrem repetundarum damnavit. Prætor [g] Ciliciam latrociniis liberavit. Consul [h] conjuratos capite punivit. Mox invidia P. Clodii, instinctuque Cæsaris & Pompeji, quos dominationis suspectos, eádem, qua quondam Sullanos, libertate perstrinxerat, sollicitatis Pisone [i] & Gabinio Consulibus, qui Macedoniam, * Syriamque

e ꝍdclxxvii. Ætatis Cicer. 32.
f ꝍdclxxxiii. Cicer. 37.
g ꝍdccii. Cicer. 56.
h ꝍdcxc. Cicer. 44.
i ꝍdcxcv. Cicer. 49.
* M. s. Asiamque male.

SCHOTTI.

de Nat. Deor. in Bruto, Lucullo, & I. de legibus, Plutarch. in Cicerone & Lucullo.

Ubi Molonem Græcum] in libris scriptis erat *Milonem* non recte: *Molonem* omneis appellant: quem audivit anno ætatis XXIX. DCLXXV. post Ro. cond. Antea quoque Romæ eidem operam dederat ætatis XX. ab V. C. DCLXVI. testis Cicero ipse in Bruto: Plutarchus in Cicerone & Cæsare. Strabo lib. XIV. Quinctilianus lib. III. cap. I. Sueton. in Julio. Valer. lib. II. cap. I. Rursus anno XXVI. ætatis, DCLXXII. post V. C. cum legatus Molo ad Senatum Ro. de præmiis venerat: Rhodos enim sola bello Mithradatico in fide Romana permansit. Cicero in Bruto. Ad Praeturam usque Græce declamasse auctor est Suetonius de claris Rhetoribus. Noster cap. LXXVI. & Paterc. libro priore post primam lacunam. Juvenalis satyra X. de eloquentia plerumque perniciosa;

----*sævus & illum*
Exitus eripuit quem mirabantur Athenæ
Torrentem & pleni moderantem fræna theatri.

Qui flesse dicitur] Plutarchus tristem fingit, neque orante Cicerone Græce lætitiam præ se tulisse.

Quæstor] urbanus ætatis anno XXXI. V. C. DCLXXVII. Cicero. in Pisonem. Verrina VII. epist. XXXI. lib. VII. ad Famil.

Siciliam habuit] anno insequenti. Quæstor autem erat Lilybætanus, prætore Sex. Peducæo, ut Asconius: & M. Curtio, ut ipse orat. post reditum in Senatu affirmat. Accidebat autem ut unus quæstor duorum prætorum esset. Nicol. Gruchius II. de Comitiis. Duplex vero in Sicilia Quæstor erat, unus Lilybætanus: alter Syracusanus dictus. Plutarchus. Asconius Ped. & Cicero pro Plancio, Verrina II. & VII.

Prætor Ciliciam] fuit urbanus Prætor anno V. C. DCXXCVII. ætatis XLI. Ciliciam vero provinciam Consularem privatus sorte obtinuit. DCCII. ab V. C. ætatis LVI. auctore Plutarcho & Cicerone epistol. XV. lib. V. ad Attic. Epist. VI. lib. III. Famil. Itaque Prætor hic non eum significat, qui jurisdictioni in urbe præest, sed qui cum imperio extraordinario in provinciam. Sic ipsum perpetuo appellat ut non longius abiero, Cic. lib. V. epist. III. ad Attic.) in provinciam missus est. Græcis στρατηγός.

Pisone & Gabinio] L. Calpurnius Piso Cæsonius & A. Gabinius Consules in Fastis Capitol. nominantur. anno, ni fallor DCXCV.

que provincias in stipendium opera hujus acceperant, in exsilium actus: mox ipso referente Pompejo [l] rediit, eumque civili [m] bello secutus est. Quo victo [n] veniam à Cæsare ultrò [o] accepit: quo interfecto Augustum fovit; Antonium hostem judicavit. Et cùm III. Viros [q] se fecissent, Cæsar, Lepidus, Antoniusque, concordia non aliter visa est inter eos jungi posse; nisi Tullius necaretur: qui, immissis ab Antonio percussoribus, cùm fortè Formiis quiesceret, imminens exitium corvi auspicio didicit: & fugiens occisus est. Caput ad Antonium relatum.

l IↃCCVI. Cicer. 50.
m IↃCCIV. Cicer. 58.
n IↃCCV. Cicer. 59.
o IↃCCVI. Cicer. 60.
p IↃCCIX. Cicer. 63.
q IↃCCX. Cicer. 64.

82 MAR-

SCHOTTI.

A Cæsare ultro accepit] nam præterquam quod Dolabellæ id negotii dedisset Cæsar victor, ut ad Ciceronem scriberet, ut quam primum in Italiam rediret: ipse litteras ad eum ex Ægypto misit, ut esset idem, qui fuisset Cicero epistola ult. lib. XIV. ad Fam. & orat. pro Q. Ligario. Vide lib. XI. ad Attic. extrem.

Cum igitur Formiis quiesceret] ita & Eusebius in Chronicis. Ad Cajetam in villa sua, inquit Valerius lib. I. cap. IV. Memorab. & Plutarchus: Appianus vero ad Capuam Ciceronis villam collocat: inde se à servis lectica ad mare deferri jussit. Idem Plutarchus plures corvos infausta auspicia dedisse ait. Anno priore DCCIX. aliud prodigium exitium ipsi Ciceroni portendere videbatur. Minervæ enim, simulacrum, quod in Capitolio, priusquam ex urbe in exilium abiret, dedicaverat, cum hac inscriptione

MINERVÆ. CUSTODI. URBIS.

vi turbinis dissipatum membris, pronum jacuit, fractis humeris, brachiis, & capite. Julius Obsequens & Dio libro XLV. & August. lib. III. XXX. Civitatis.

Et fugiens occisus est] ab Herennio Centurione & C. Popillio Lænate tribuno militum, quem parricidii reum olim defenderat. quo de vide Val. Max. lib. V. cap. III. & Senecam in Declamat. & Suasoriis. caput & manus dextera, qua Philippicas scripserat, pro rostris, ubi sæpe verba faciens cum stupore hominum auditus fuerat, in contumeliam ab Antonio collocata. Spectaculum me hercle, horrendum, facinus crudele & impium, sive auctorem sive percussorem spectes. Vixit igitur Cicero annos LXIII. menses XI. dies V.

Hæc carptim delibavimus: neque enim copiose hujus vitam persequi erat animus, tantum in fontes digitum intendere volui. Exstat enim Ciceronis per annos consulares tam accurate digesta hist. à Fr. Fabricio Marcodurano, post Plutarch. Seb. Corradum, & Bened. Herbestum, ut omneis omnium in Ciceronem conatus exiguo libello superasse videatur. Illum autem manuscripto nostro quoque usum (ex Clivia enim liber allatus est) constat: Ait enim se in vetusto codice de Viris illustribus vitam Ciceronis breviter comprehensam legisse, quæ hac appendice inclusa est:

SCHOTTI.

est: ceterum Fabricii vitam nisi invidæ Parcæ magno rei litterariæ damno abrupissent, Demosthenis vitam inchoatam olim, ac similiter contextam, & jam ut audio affectam, haberemus: quam heredum beneficio aliquando editum iri confido.

82 MARCUS BRUTUS. V.

Marcus Brutus avunculi Catonis imitator, Athenis Philosophiam, Rhodi eloquentiam didicit. [1] Cytheridem [a] mimam cum Antonio & Gallo amavit. Quæstor in Galliam proficisci noluit, quòd is bonis omnibus displicebat. Cum [2] Appio Claudio in Cilicia fuit: & cùm ille repetundarum accusaretur; ipse ne verbo quidem infamatus est. Civili bello à Catone ex Cilicia retractus, [b] Pompejum secutus est. quo victo, [c] veniam à Cæsare accepit, & Proconsul [d] Galliam rexit, tamen cum aliis conjuratis in curia Cæsarem [e] occidit. Et ob invidiam veteranorum in Macedoniam missus, ab Augusto in [3] campis Philippicis victus, [f] Stratoni cervicem [4] præbuit.

a *De qua Virg. Eclog. x. & ibi Servius, & Cic. Philip. 2. & lib. x. ad Att. ep. 12.*
b IↃCCIV.
c IↃCCV.
d IↃCCVII.
e IↃCCVIII.
f IↃCCXI.
Philippiis *constanter in M. ss.*

83 C. CAS-

1 *Cythereidem mimam*] M. S. Male, Lycoridem hanc indigetat Virgilius Ecloga x. ubi Servius legendus, & Cicero Philippica II. Idem epist. XII. lib. x. ad Atticum. *M. Antonius Cythcridem secum lectica aperta portat, altera uxorem.*

2 *Appio socio*] M. S. noster, fortè pro *Clodio* vel *Claudio*.

3 *Philippiis campis.*] vetus liber perpetuò, ut non incuria librariorum accidisse credam.

4 Annum agens septimum & xxx. Velleius Paterculus.

SCHOTTI.

Cytheridem mimam] *mimum* male in m. s. Cytheris autem meretrix, Volumnii liberta, Antonium in Galliam secuta est: quam cum Cor. Gallus poëta eximius perdite amaret: ab illa spretus, repulsam impatienter tulit. Hunc igitur x. Ecloga Virgilius inducit, illamque Lycoridem nominat:

tua, Galle, Lycoris
Perque niveis alium, perque horrida castra secuta est.

Quo loco vide Servium, & Ciceronem Philipp. II. Idem epist. XII. li. x. ad Attic. *M. Antonius Cytheridem secum lectica aperta portat, altera uxorem.*

Cum Appio socio] sic scriptum repperi, unde conjeci pro *socio*, *Clodio* primum fuisse. Clodii enim, Claudii ipsi, post dicti sunt migrante diphthongo au in o ut & *Aula* in *Olla* & similia.

Proconsul Galliam rexit] Cisalpinam intellige, à Julio Cæsare ad bellum Africanum proficiscente, ei præfectus: auctor Appianus lib. II. Cicero epist. VI. lib. VI. ad Famil. qui ad illum quinque epistolas misit,

SCHOTTI.

sit, quæ lib. XIII. exstant. Immemor tamen beneficii, de cæde Cæsaris cogitavit, & perfecit.

In campis Philippiis] in m.ss. assidue *Philippiis*, ut non incuria quadam, sed de industria accidisse videatur. Urbs certe *Philippi* numero multitudinis appellantur. Mox, pro *Stratonis* liberti nomine, librarii *Strabonis* scripserant, strabi & ipsi fortasse, quos inter cœcos reges esse pueri didicerant. Vide Valer. Max. lib. VI. cap. v. & Plutar. in Bruto.

83 C. CASSIUS LONGINUS. VI.

CAIUS Cassius Longinus Quæstor Crassi in Syria fuit, post cujus cædem, collectis reliquiis in Syriam rediit. [1] Osacem præfectum regium apud Orontem fluvium superavit. Dein quòd coëmtis Syriacis mercibus fœdissimè negotiaretur, [2] Caruota * cognominatus est. Tribunus pleb. Cæsarem oppugnavit. Bello civili Pompejum secutus classi præfuit: à Cæsare veniam accepit, tamen adversus eum conjurationis auctor cum Bruto fuit, & in cæde dubitanti cuidam, vel per me, inquit, feri: magnoque exercitu comparato, in Macedonia Bruto conjunctus in campis Philippi-

IOCC. IOCCII.

* *Varro lib.* II. *de re rust. cap.* I. *extr. Non scitis palmulas caryotas Syria parere in Judæa, in Italia non posse? De Caryotis sæpe Plinius.*

IOCCIV. IOCCIX.

1 *Lysacem* scriptum inveni, quod tamen concoquere non possum. Ego Dionem, Plutarchum, Ciceronem, & Justinum auctores habeo.

2 *Caruota*. M. SS. Typographus *Carnota* excudebat ineptè. vide Varronem lib. II. de re Rustica cap. I. extr.

SCHOTTI.

Osacen præfectum] sic emendo de ingenio. Osaces enim appellatur, dux Parthorum insignis, qui (Paterculus 382. vide & Vulcatium Gallicanum in Avidio Cassio, initio. Paullus Orosius IX. cap. XIII.) Pacori, filii regis Orodis (Sic & Florus appellat de quo Oros. VI. cap. IV. Appiano ὀσϱίζης. Dioni vero ὀσϱίσης est. aliis Horodis Albanorum rex) nomine &c. in Syriam exercitum duxavit. Dio li. XL. Justinus XLII. Plutarch. & Cicero lib. V. epist. XX. ad Attic. & lib. II. epist. X. ad famil. & Philippica II. In m. ss. *Lysacen* scriptum inveni & *Sysacen*: quem non agnosco.

Coëmtis Syriacis] Horatius od. XXXI. lib. I.

---- *dives & aureis*
Mercator exsiccet medullis
Vina Syra reparata merce.

Fuere autem Syri mercatores. Strabo, Mela libro I. cap. XII. Ezech. XXVII. *Syrus negotiator tuus.* D. Hieron. epist. ad Demetriadem *avidissimos mortalium Syros* vocat. Et Salvianus lib. IV. de vero judicio, *negotiatorum & Syrorum vitam nihil aliud esse* ait, *quam meditationem doli & trituram mendacii.*

Caryota] Varro lib. II. de re rust. cap. I.

lippicis ab Antonio victus, cùm eandem fortunam ꟾↃCCXI.
Bruti putaret, qui Cæsarem vicerat, Pandaro liberto jugulum præbuit. Cujus morte audita, Antonius exclamasse dicitur, Vici. ꟾↃCCXI.

SCHOTTI.

cap. I. extr. *Non scitis palmulas Caryotas Syria parere in Judæa, in Italia non posse?* De *Caryotis* sæpè Plinius, meminitque Strabo lib. XVII. Geogr.

84 SEXTUS POMPEJUS. VII.

SEXTUS Pompejus in Hispania apud Mundam [a] victus, amisso fratre, reliquiis exercitus collectis Siciliam petiit: ubi ruptis ergastulis mare obsedit. Interceptis commeatibus Italiam vexavit: & cùm mari feliciter uteretur, Neptuni se filium confessus est, eumque bobus auratis & equo placavit. Pace [b] facta epulatus in navi cum Antonio & Cæsare non invenustè ait: Hæ sunt meæ carinæ: quia Romæ in [c] Carinis [1] domum ejus Antonius tenebat. Rupto [d] per eumdem Antonium fœdere, Sextus ab Augusto per Agrippam navali prœlio [e] victus in Asiam fugit, ubi ab Antonianis militibus occisus est.

a ꟾↃCCIX.
b ꟾↃCCXIIII.
c *Ad Telluris ædem, in qua regione Pompeiorum domus. Suston. de illust. Gramm.*
d ꟾↃCCXVII.
e ꟾↃCCXVIII.

85 MAR-

1 *Domum* leg. ex M. S. Suetonius de Lenæo Grammatico. *Docuit in Carinis ad Telluris, in qua regione Pompeiorum domus fuerat.* Sic enim emendandum censeo.

SCHOTTI.

In carinis] ad Telluris ædem, in qua regione Pompeiorum domus. Sueton. de Lenæo Grammatico: *Docuit in Carinis ad Telluris, in qua regione Pompeiorum domus fuerit.* Sic enim emendandum censeo.

Rupto per eundem Antonium] Antonius in hac pugna afuisse dicitur, & in Asia non procul Lesbo adversus Medos rem male gessisse: quare suspicor leg. *eundem Pompeium fœdere, ab Aug.* nam ille latrociniis rursus mare vexarat, nec pacem, quam acceperat præstabat. vide Orosium VI. cap. IX. (leg. puto) Continuo inquit, cum contra pactum Pompejus fugitivos adlegeret, & hostis habitus est.

85 MARCUS ANTONIUS. IIX.

MARCUS Antonius in omnibus expeditionibus
a IↃCCIX. Julio Cæsari comes, Lupercalibus [a] diadema
ei imponere tentavit: mortuo divinos honores decrevit. Augustum perfidiosè tractavit, à quo apud Mutinam victus, Perusii fame domitus in Galliam fugit: ibi
b IↃCCX. Lepidum sibi collegam [b] adjunxit: Brutum, exercitu ejus corrupto, occidit: Reparatis viribus in Italiam regressus cum Cæsare in gratiam rediit. Triumvir
c stil. R. P. C. id est, reipub. constituendæ. factus [c] proscriptionem à Lucio Cæsare avunculo suo [d] cœpit. In Syriam missus bellum Parthis [e] intulit, à quibus victus, vix tertiam partem de quindecim legio-
d IↃCCX.
e IↃCCXIX. nibus in Ægyptum perduxit; ibi Cleopatræ amore de-
f IↃCCXXII. vinctus in Actiaco litore ab Augusto [f] victus est. In Alexandriam regressus, cùm habitu regio in solio re-
g IↃCCXXII. gali sedisset, necem [g] sibi consciviτ.

86 CLEO-

SCHOTTI.

Lupercalibus] hoc est, xv. Kal. Martii.

Imponere tentavit] & imposuit unus è Lupercis Antonius. Cæsar vero in sella reposuit: quod invidiosum fuit, tamquam regnum affectaret, unde M. Æmilius Lepidus se avertisse dicitur, & displicere sibi servitutem, mœstitia vultus declarasse. Vide Plutarchum in Antonio, Dionem, Appianum & Cicer. Philipp. II. III. & XIII. idemque epistola quadam apud Quinctilianum lib. IX. cap. III. *Data Lupercalibus: quo die Antonius Cæsari.* Notat Quinctil. Aposiopesin esse & *diadema imposuit* exaudiendum.

Lepidum sibi collegam] factum id ad d. IIII. Kal. Junii anno DCCX. v. c. quo nuncio accepto Octavianus Cæsar caussam Optimatium sine cunctatione deseruit. Cicero epist. XXIII. lib. X. ad Famil. Plutarch. in Antonio. Appian. lib. III. & Paterculus libro poster. Lepidus igitur pridie Kal. Quinctileis sententiis omnibus hostis à Senatu judicatus est, ceterique qui una cum illo à Rep. defecerant. quibus tamen ad sanitatem redeundi ante Kal. Septemb. potestas facta fuit. Cicero epist. X. lib. XII. ad Famil. epistola XVI. & XIX. ad Brutum: & Dio li. XLVI.

De Quindecim legionibus] sedecim habet L. Ann. Florus li. V. & in Syriam profugisse: Alii in Ciliciam ad illum venisse Cleopatram referunt.

86 CLEOPATRA REGINA. IX.

CLEOPATRA Ptolemæi regis Ægyptiorum filia, à fratre ſuo Ptolemæo eodemque marito, IↃCCVI.
quem fraudare regno voluerat, pulſa, ad Cæſarem bello civili in Alexandriam venit: ab eo ſpecie ſua & concubitu, regnum Ptolemæi & necem impetravit. Hæc tantæ libidinis fuit, ut ſæpè proſtiterit: tantæ pulcritudinis, ut multi noctem illius morte emerint. Poſtea IↃCCXXIV.
Antonio juncta, cum eo victa, cum ſe illi inferias ferre ſimularet in Mauſoléo ejus, admotis aſpidibus periit.

SCHOTTI.

A *Fratre ſuo Ptolomæo*] fuit hic Auletis filius, Ægypti rex XIII. ut puto: Cleopatra vero XIIII. qua devicta Ægyptum in provinciæ formam redegit Auguſtus. Notandum autem Junonem quandam fuiſſe Cleopatram: quæ regis & ſoror & conjux. Dio lib. XLII. de Cæſare. Briſſonius de jure connub. p. 55. Lacedæmone enim & Athenis dimidium licebat, Alexandriæ totum. Seneca in Ἀποκολοκυνθώσει ſeu ludo de morte Claudii. Spartanis autem uterinam, id eſt, eadem matre natam ſororem ducere licebat: Athenienſibus germanam, hoc eſt, eodem patre natam. Alexandrinis vero & germanam, & uterinam. Auctor Cor. Nepos in præfatione & in Cimonis vita (quæ tamen loca interpretes male explicarunt) Plutarch. extrem. Themiſtocle. Vide Alexandrum ab Alex. lib. II. cap. XXIV. & Turnebum lib. XIIX. Adverſariorum. Pulcher exſtat apud Philonem Judæum libro de ſpecialibus legib. initio ſuper hac re locus, quem non pigebit illuſtrandæ rei adſcribere. Ὁ Ἀθηναῖος Σόλων ὁμοπατρίους ἐφεὶς ἄγεσθαι, τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν: ὁ δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν, τὸν ἐπὶ ταῖς ὁμογαστρίοις γάμον ἐπιτρέψας, τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατρίους ἀπεῖπεν. ὁ δὲ τῶν Αἰγυπτίων, χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν, ὡς ἡμίεργα διαπραττομένων, ἐκφόρησεν εἰς ἀσέλγειαν. Plutarchus de Fortu. Rom. Cleopatram cupidinem vocat. &c. Porro, de Cleopatra vide Tertullianum extremo libro ad martyres, & hiſtoricos Rom. omneis. Hæc enim ut virgo Veſtalis Ilia, ſeu Rea Silvia hiſtoriam inchoavit, ita claudit: proſtratæ libidinis & illiciti concubitus utraque pœnas dedit: hæc veneno, illa humi viva defoſſa. Hic igitur omnis Hiſtoriæ fructus eſt uberrimus, ut aliorum exemplis admoniti, ab his potiſſimum vitiis declinemus, per quæ regna ſæpenumero mutantur, imperia ſubvertuntur, & provinciæ (quod velimus, nolimus, prô dolor! cernimus) in alium ſtatum, conditionem, adeoque & religionem demigrant.

DE

DE AUCTORE VIRORUM ILLUSTRIUM.

Solet in Methodo pertractanda hæc primò Quæstio agitari; An sit: qua de rei natura, an subsistat, quærunt disserendi artifices: Eadem nos via prius, quàm ad rem ipsam veniamus, de auctore hujus libelli Plinius ne, an Corn. Nepos an neuter potius sit breviter sumus disputaturi: de quo variæ sunt doctiss. hominum, & discrepantes sententiæ: Quidam enim C. Plinio Cæcilio, alii Cornelio Nepoti: nonnulli Suetonio Tranquillo inscripsere; nec defuere qui Aemilio Probo. Nam qui C. Corn. Tacitum auctorem faciunt, toto cœlo errare mihi videntur: stylus enim, dicendique ratio reclamat; falsi fortasse, quòd de Oratoribus illustribus scripsisse Tacitum audivissent: sed eum, qui vulgo circumfertur, libellum Fab. Quinctiliano vero auctori nuper restituit in his litteris doctiss. Justus Lipsius noster. Qui Suetonium patrem legitimum affirmare non dubitant, næ illi iniqui familiarum Censores sunt, digni quibus ignominiæ caussa non equus adimatur, sed à Catonibus censura ipsa abrogetur. Quod enim D. Hieronymum in eo libro quem & ipse de Viris illustribus conscripsit, auctorem laudant, dicam liberè, verè tamen, errant: nec sensum adsequuntur. verba ipsa apponam: *Hortaris, Dexter, ut Tranquillum sequens, Ecclesiasticos scriptores in ordinem digeram: Et quod ille in enumerandis Gentilium litterarum viris fecit illustribus; id ego in nostris faciam.* Quibus ipsis, qui hæc objiciunt, refelli & tamquam suo gladio confodi, quis ita cæcus est, ut non videat? Illustres enim Suetonii Grammaticos, qui hodieque in manibus sunt, intellegit. Non infitior tamen Stemma illustrium Virorum Romanorum scripsisse Tranquillum, ut ex Suidæ collectaneis apparet: & de Ventidio Basso Suetonium scripsisse Agellius auctor est.

Qui Cornelio Nepoti attribuunt plures, iique doctiores; sed vereor ne fallantur, quod bona eorum venia dixerim. Sed age rationes dispiciamus: In primis Catulli illo carmine pugnant, quo Cornelio Nepoti Veronensi poëma suum dedicat, utpote civi suo & municipi, vel, ut cum Plinio majori castrense vocabulum usurpem, conterraneo:

Quoi dono lepidum, novum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Jam tum, cùm ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis,
Doctis, Jupiter, & laboriosis.

Fateor equidem de Viris illustribus scripsisse Nepotem: Nam & Agellius, magna scriptorum laverna, lib. XI. cap. IIX. integrum inde caput transcripsit: & Fl. Sosipater librum XV. & XVI. Virorum illustrium citat: aliique quos in eo lib. in quem Cornel. Nepotis librorum omnium, qui desiderantur, fragmenta conjecimus, & Corn. Valerio præceptori nuper dicavimus, recenseo. Nunc si quis inferat, libelli istius auctorem esse Nepotem, constanter negabo: nec enim magis consequitur, quàm vel Suetonium, vel Æmilium Probum, vel Higinum, vel alium quemvis. Huc accedit; capita ipsa, quæ Agellius, Sosipater, Servius, cæterique ex Nepotis Illustribus recitant, ne vestigium quidem libelli nostri præferre. Unum de multis exemplum,

quoniam

quoniam ad rem facit, adferam. Agellius (vel si vett. librorum auctoritatem neglegis, A. Gellius) Noct. Attic. lib. XVII. cap. XXI. non obscurè hunc esse Nepotis partum negat. *M.* inquit, *Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis è saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, præceps datus; ut Corn. autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est.* Noster verò disertim de saxo Tarpeio præcipitatum scribit. Sed nihil agit Catellianus Cotta, qui hæc ad Chronica Nepotis detorquet: nec enim simile vero, tam præstantem historicum tam repugnantia in Viris illustribus dixisse. Verùm ut symbolam quoque Græcus auctor conferat, non levis, sed κώμικος μάρτυς Plutarchus, ut ipsi observavimus, de Lucullo longè aliter scripsisse Nepotem refert, atque adulterinus iste Nepos: sic enim ait: *Pòst cum alienata mente desipere cœpisset, tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est.* Plutarchus verò: Νέπως δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν, οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα. Quæ sic vertebamus: *Cornelius Nepos neque senio, neque morbo, ait, alienata mente fuisse, sed à Callisthene Liberto venenis corruptum.* Callisthenis nulla apud auctorem nostrum mentio, neque senii, morbi, aut veneni: Necesse est igitur alio Nepote usum Plutarchum. Idem quoque in Tiberio & Caio Gracchis: Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάιον. i. *Cornelius Nepos non Crassi, sed Bruti, ejus qui de Lusitanis triumphaverat, filiam in matrimonio Caium habuisse scribit.* In Nepote verò isto subditicio filiæ, neque Crassi, neque Bruti ulla mentio exstat, nisi cæcutiunt oculi. Rursus in noctibus Atticis est, lib. XI. cap. VIII. & Macrobio præfat. Saturn. Plutarcho in Catone M. Catonem justè A. Albinum reprehendisse, quòd homo Romanus Græca oratione res gestas Romanorum cùm componeret, veniam antè imperitiæ præfatus esset. Porcii quidem Catonis noster meminit; de Albino verò verbum nullum. Unde relinquitur, falli eos qui Nepoti hunc fetum attribuunt. Porrò ad stylum quod attinet, Nepoti is abjudicat, quòd illustres viros copiosius scripsisse Nepotem apparet ex T. Pomponii Attici vita, & M. Porcii Catonis, quæ dumtaxat ab injuria temporis reliquæ sunt. Quod & libro, si modò illius est, de Vita Excellentium (vel ut M. SS. quidam legunt, *Externorum* Impp. probari posset. Noster verò ita concisus auctor est, ut Elogia potius Illustrium, quam vitas scripsisse videatur: qualia versibus quaternis Atticum contexuisse testis est Nepos ipse & Plinius. Plura argumenta ex fragmentis nostris Nepotianis ingenioso cuique facilè suppeditabunt; sed hæc facient, nisi vehementer fallor, satis ei, qui non omnino pertinax falsi patronus defensorque esse voluerit.

Nunc ordine de Plinio Nepote videamus, à quo etiam hæc removenda injuria est, ne auctor ejus esse videatur, quem, si reviviscat, pro suo agnoscere, sat scio nollet. Non enim cadit in tam fecundum ingenium, tam exile, & plusquam sordidum aliunde mutuandi studium. Verba illius adscribere non pigebit ex epistola XX. lib. VI. ad Corn. Tacitum, quibus hujus libelli auctorem quidam facere se posse confidunt, quòd annos natus duodeviginti, historiam se scribere cœpisse affirmet: *Agebam, inquit, duodevicesimum annum. Posco librum T. Livii & quasi per otium lego, atque*

etiam, ut cœperam, excerpo. Vultísne igitur dari vobis, res gestas breviter è Livio decerpsisse Plinium, eas, inquam, quæ nunc in manibus sunt? cur amabo, totiens, à Livio diversus abit, & pugnantia commemorat; Græcos in plerisque potius secutus, ut Dionysium, ut Dionem, ut Appianum, ut Plutarchum? His igitur illud Epicharmi occino, μέμνασο ἀπιστεῖν. Quemadmodum ex lineamentis de legitimis liberis & spuriis filiis ἰχνόγραφοις judicare solemus; idem hic sentio faciendum. Certè, si quod in his judicium meum est, non sapit Plinium Cæcilium stylus. Adhæc verisimile fit, si is verus auctor esset, cum aliorum maximè virtute bellica, togáve Illustrium vitas persequatur; eorum qui Augustum sunt insecuti ad Trajanum usque, Imperatorum hominumque illustrium non omissurum fuisse: propterea quòd in epistolis viri, qui ceteris laude antistabant, omnes pæne paginas impleant. Venit in mentem conjectura fortassis vera, cur Nepoti aut Plinio inscripserint quidam: cùm enim in M. SS. fortè vidissent C. PLINII NEPOTIS (fuit enim C. Plinius Cæcilius alterius ex sorore nepos) oblitteratis nonnihil prioribus, parvaque facta immutatione, CORNELII NEPOTIS legi cœptum: aut vice versa accidisse non admodum à vero abhorret. Sed libros, inquies, calamo exaratos, arbitros controversiæ deposco. Quinque nos quidem usi sumus, demtis antiquitùs excusis quamplurimis, qui etiam vehementer nos adjuverunt: Quod à Theod. Pulmanno, erudito viro, accepi, longè optimum: Lectionum verò varietates aliquot ex Jo. Metelli Sequani doctiss. viri codd. duobus, quorum alter ıↄccc. abhinc annis, vel pluribus, scriptus est, communicavit nobiscum P. Silvius, juvenis Græcè Latineque doctus. Lutetiæ verò Franc. Pithœi m. C. & Bibliothecæ D. Victoris in suburbiis sitæ usus sum. Pulmanni exemplum hanc ἐπιγραφὴν præfert: *Aurelii Victoris Historia abbreviata ab Augusto Octaviano, id est, à fine T. Livii usque ad Consulatum decimum Constantii Augusti, & Juliani Cæsaris tertium:* Eratque in duos tomos sectus liber. prior de urbis Romæ orig. fragmentum, & Viros hosce illustres continebat: alter Cæsarum vitas hinc usque ab Augusto; qui tamen ab edito mirè variat. quemadmodum nunc si cum vulg. Epitoma conferat, studiosus Lector cognoscet. Desinant igitur docti dubitare cujus Viri illustres sint, reperto vero auctore Sex. Aurelio Victore. Priore enim parte, tanquam Prolegomena sunt, quibus ea quæ à Livio dicta prolixius, summatim repetit prius, quàm Impp. vitas aggrediatur.

DE AUCTORIBUS ANTIQUIS VIRORUM ILLUSTRIUM.

Libet illustres aliquot de Viris
domi militiæque illustribus
scriptores quos Victor imitandos
proposuit, recensere, eos potissi-
mùm quorum libri intercide-
1 runt. De Plutarcho igitur, qui
Græcos & Latinos Impp. com-
paravit, non necesse habeo dice-
re, quòd ipsius libros verè philo-
sophicos in bibliothecis deşidera-
2 ri nefas putem. Julium Higinum
de claris viris, seu de vita rebus-
que Illustrium virorum laudat
Agellius lib. I. cap. XIV. Noct.
& Asconius in Pisonianam, qui
Lucium appellat, commutata for-
tasse I littera in L, librariorum
audacia; nisi fortè *L. Julium Hi-
ginum* dictum videri placet. Sue-
tonius C. Julium Higinum in Il-
lust. Gramm. nominat; ejusdem
exemplorum libros, fortè eos-
dem, idem citat Agellius lib. X.
3 cap. XVIII. Alphæus Avitus Ex-
cellentium virorum libros reli-
quit Jambico dimetro, ut ex fra-
gmentis quæ à Prisciano IIX.
XII. & XIIX. libris Gramm. ad-
feruntur, apparet: De quo æqua-
lis ejus Terentianus Maurus:

Ut pridem Avitus Alphius
Conscripsit Excellentium.

4 T. quoque Pomponium Atti-
cum de Viris illustribus carmine
scripsisse; in ejus vita auctor est
Nepos & Plinius lib. XXXV. cap. II.
Nat. Hist. atque versibus non am-
plius quaternis quinisque sub sin-
gulorum imaginibus facta, &
magistratus eorum descripsisse.
5 Plinii junioris æqualis Titinius
Capito exitus Illustrium viro-
rum tradidit, in iis quorundam
sibi carissimorum: auctor Pli-
6 nius lib. VIII. epist. XII. D. quo-
que Hieronymus in Catalogo eo-
rum qui de scripturis sanctis me-
moriæ aliquid prodiderunt, ad
Dextrum Prætorio Præfectum
aliquot enumerat; quorum no-
mina tantùm, eaque vix integra,
ad nostram usque ætatem perve-
nerunt: *Fecerunt*, inquit, *hoc idem
apud Græcos Hermippus Peripateti-
cus, Antigonus Caristius, Satyrus
doctus vir, & longè omnium doctis-
7 simus Aristoxenus Musicus. Apud
Latinos Varro, Santra, Nepos, Hy-
ginius, & ad cujus nos exemplum
vis provocare, Tranquillus.* De
Varronis autem septingentis Il-
lustribus, quos primos nominasse
oportuit, vidend. Plin. lib. XXXV.
cap. II. Natur. Histor. Lactan-
tius quoque, Christianorum Ci-
cero, lib. I. cap. X. Divinar. Instit.
8 Tarquitium quendam de Viris il-
lustribus laudat auctorem, ubi
9 quis *Tranquillum* esse legendum
conjiciat, nisi aliud locus ipse
suaderet. Memini legere apud
Trithemium, Prosperum Aqui-
tanicum de Viris quoque illustri-
bus scripsisse, sed sacrísne, an
profanis, non liquet; neque
enim videre contigit.

Ceterùm de ratione consilii
nostri paucis sic accipe: menda,
quamvis libellus sit, suprà quam
cuiquam credibile sit, libb. vett.
ope sustulimus; nihil tamen te-
merè immutavimus: quod illis
judicandum relinquo, qui hæc
nostra cum vulgatis compara-
bunt. Ut verò lucem historiæ
darem, annos Consulares ad
oram adscripsi, secutus ferè Ca-
pitolinos Fastos, quos Car. Si-
gonius, ac nuper Steph. Pighius,
& Hubertus Goltzius nostrates

digesserunt: in Augusta verò historia Fastorum lib. secundum Onufrii Panuini, hortatu Jo. Olivarii Jurisconsultorum disertissimi: quo Eloquentiæ professore Duacenates meritò superbiunt. Notas, quibus emendationum nostrarum ratio explicatur, ne libri moles nimium excresceret, non addidimus: & recens est editæ Duaci, in gratiam nobiliss. juvenis Philippi La-Noy, Dom. Tourconii, mihi sanè multis nominibus carissimi. Vale mi Lector, & hæc si studia tua juvabunt; abunde magnum laboris mei præmium consecutum me esse existimabo.

AURE-

AVRELII VICTORIS HISTORIÆ ABBREVIATÆ

Pars altera:

Ab Augusto Octaviano, id est, à fine Titi Livii, usque ad Consulatum decimum Constantii Augusti, & Juliani Cæsaris tertium.

Anno Urbis ſeptingenteſimo ferè, [1] viceſimo- I
que II. etiam mos Romæ inceſſit, uni prorſus IↃCCXXII.
parendi: Namque Octavianus patre Octavio, atque adoptione [2] magni avunculi Cæſaris,

SCHOTTI.

1 *Viceſimoque duobus etiam.*] Sic integrè ſcriptum habet calamo exaratus codex, pro *Secundo*. Quæ res ſtatim initio operis conturbare lectorem queat; verùm inſolens non eſt auctori noſtro numerum cardinalem ordinali & retro viciſſim commutare, ut Gramm. filii appellant. Sic in Tiberio inf. diſertim repperi: *Cùm imperium tres atque viginti, ævi octogeſimum uno minus annos egiſſent.* In Gordiano: *Periit ſexennio imperii.* Et Severo, *annis regni duodeviginti extinctus eſt.* Quæ ſi quis afferat non ab auctore, ſed à librariis eſſe, qui compendio notiſque ſignatos numeros efferre rectè non poterant, animus eſt non vehementer contra pugnare. Certè apud Tacitum reperias ſæpe, *una & viceſima, duo & viceſima legio, una & viceſimani*, Hiſtor. Auguſtæ lib. II. & IV. niſi quis compoſita eſſe malit, ut *undeviceſimus* & *duodeviceſimus*. Erit fortaſſe qui ſic interpungendum putet, *viceſimoq, duobus, etiam*; ut ἐλλειπτικῶς *additis*, vel ſimile exaudiatur. Sed hæc lubens volenſque refero ad III. Viros ſtlitibus judicandis, à quibus ad populum provocare religio ſit.

2 *Magni avunculi.*] Malè ſubditicius Victor, qui hactenus circum-

saris, ac mox Procerum consulto ob victoriam [3] patriam placidè exercitam, Augusti cognomento dictus, illectis per dona militibus, atque annonæ curandæ specie vulgo, ceteros haud difficulter subegit: Eoque modo annis quatuor circiter & quadraginta actis, morbo Nolæ consumtus: adjectis imperio civium Rhætis, Illyricoque, ac pacata externarum gentium ferocia, [4] nisi Germaniæ: Quamquam tertius post Numam victo Antonio, Janum clauserit, quod jure Romano, quiescentibus bellis accidebat. Mores viro civiles lepidique, flagrante haud modicè luxuria, ludorumque cupidine atque ad somnum intemperantiæ. Doctorum, qui abunde erant, necessariorumque percultor, cum eloquentiæ studio, ac religionibus mirè retineretur. *Pater patriæ*, ob clementiam, ac Tribunicia potestate perpetuò habitus: hincque uti Deo, Romæ provinciisque omnibus per urbes celeberrimas, vivo, mortuoque templa, sacerdotes, & collegia sacravere. Felix adeò (absque liberis tamen simulque conjugio) ut [5] Indi, Scythæ, Garamantes, ac Bactri legatos mitterent orando fœderi.

Dein

fertur, *majorem avunculum* facit, Suetonii errorem secutus Augusto cap. VII. qui tamen tamquam sui oblitus XXIV. c. sororis nepotem appellat. vide l. Jurisconsultus. §. quarto gradu. D. de grad. & affin.

3 *Patriam*] lege *partium*. C. Cassii imaginibus adscribi solebat, Duci partium. Tacit. XVI. Annali.

4 *Nisi Germaniæ*] pro *excepta Germania*, vel præterquam Germanorum ferocia. sic mox utitur voce *Absque*: *Felix adeò absque liberis tamen simulque conjugio*, id est, præterquam in liberis, vel si liberos excipias. Et in Caligula, *immaturo absque Octaviani interitu*, id est, præterquam quòd Augustus ad seram & maturam senectutem pervenit. Quomodo usurpat & Ammianus Marcell. & id ætatis scriptores. Plauti illud totiens obvium, *absque illo esset*; *absque te foret*, pro sine te, in Capteiv. Menæch. Bacchidibus, Trinummo. Et Terent. Phormione & Hecyra: *Quàm fortunatus ceteris sim rebus, absque una hac foret.*

5 *Judæi*] expressè scriptum, sed haud dubiè *Indi* leg. idem mendum insederat in Victoris Augusto sup. inter Illust. Viros. De Garamantis apud Tranqu. pax: eos L. Annæus Florus, sive is Seneca est, M. Durnio subigendos datos esse scribit. De Bactris æquè altum silentium, sup. paullo. *Intemperantie*, quinta inflexione, ut *Intemperies* & *Materies*.

ries. Pugnant autem hæc cum Sueton. LXXVIII. cap. Mox *mirè temeretur.* legi mavult vir eruditiss. Franc. Schottus J. C. frater cariss. & vero syllaba geminata videtur.

DEIN CLAUDIUS TIBERIUS NERO in Augusti liberos è privigno redactus arrogatione, ubi quæ metuebantur, satis tuta animadvertit, Imperium complexus est, [1] cujus nomen astu obtinebat: subdolus & occultior, hisque sæpe simulando infensus, quæ maximè cuperet, & insidiosè deditus, quæ odio erant: ingenio ad repentina longè acriore: bonis initiis idem perniciosus, quæsitissimis in omnem ferè ætatem sexumque libidinibus: atque atrocius puniens insontes, suos pariter externosque. [2] Adhuc dum urbes & conventus [adhuc] exsecratur, Capreas insulam quæsierat [3] flagitiis obtentui: Quare solutis militiæ artibus direpta pleraque juris Romani; nihilque prçter Cappado-

2 (right margin)
IↃCCLXVI. (right margin)

1 *Cujus nomen astu obtinebat*] ita scriptum erat, sed recentissima manu in *abnuebat* mutatum, fortè ex auctoritate formis editorum. Jo. Olivario J. C. non displicebat antiquam illam vocem retineri, nam *Obtinere*, ut *pertinere*; unde *Obstinatus*, & *pertinax*.

2 *Adhuc*] quoniam bis repetitum, alterutrum tollendum, vel fortè *adeo exsecratur*, leg. Victori verò familiare. *Adhuc* pro *adhac*, ut nihil æquè. quod monere placuit, ne quis aut damnet tamquam infrequens, aut veluti mendum mutet.

3 *Flagitiis obtentui*] sic Tacitus loquitur: *deletæ omnes copiæ forent, ni victorem exercitum attinuisset obscurum noctis, obtentui fugientibus.* Histor. Augustæ lib. II. Mox pro *solitis*, quod in manuscripto est, leg. *solutis*; ex Sueton. cap. XLI. vulgata edit. *resolutis*.

P 4

padocas, idque [4] inter exedra, in provincia subactum, remoto rege Archelao, compressaque Gętulorum latrocinia, [5] quę de Farnace duce passim proruperant. Pręorias quę [6] dispersę [7] proximis municipiis, seu Romę, quęque per domos habebantur, in [8] castra apud Urbem redegit; qua tenebantur [9] Pręfecturam appellans, vel augens, Pręorio: Nam ceteros paritorum Pręsidesque Augustus instituerat.

IGI-

4 *Inter exedra.*] Veteris libri scriptura est; quam religiosè, qua fieri poterit, in textu retinebo, ut divinare cuique sit integrum. Olivarius ex edito *inter exordia* leg. censet, cui assentior; sic enim inf. in Alexan. Severo loquitur, *Paulloque inter exordia patriæ reddito.* Dio refert ad annum Tiberii quartum, quo ipse tertium, & Germanicus iterum Coss. fuere. Rectè igitur *inter exordia.*

5 *Quæ de Farnace*] ita manuscrip. leg. tamen ex Tacito *quæ Tacfarinate duce*, quo de lib. II. & III. Annal. Pharnacis Syri mentio est in Eutropii manuscrip. Traiano lib. VIII.

6 *Dispersæ*] per centurias, inquit Dio lib. LVII.

7 *Proximis municipiis seu Romæ.*] Sueto. Augusto cap. XLIX. *Certum numerum, partim in urbis, partim in sui custodiam allegit.* Et mox: *neque tamen unquam plures, quam tres cohortes in urbe esse passus est: easque sine castris, reliquas in hiberna & æstiva circa finitima opida dimittere assuerat.* Quæ faciunt illi loco illustrando, *nam ceteros Paritorum* Paullus J. C. vide l. III. D. de officio Præfec. Vigilum, qui Tribunos ab Augusto appellatos ait.

8 *In castra apud urbem red.*] Consilio Ælii Seiani. Corn. Tacit. IV. Annali. Dio LVII. Plinius lib. IV. cap. V. Tranqu. Tiberio cap. XXXVII. *Romæ castra constituit, quibus Prætorianæ cohortes vagæ ante id tempus & per hospitia dispersæ continerentur.* vide & Octavio cap. XLIX.

9 *Præfecturam appellans vel augens prætorio*] cùm antea Præfecti cohortium Prætoriarum dicerentur, Præfecti Prætorio dici cœpere; & vim præfecturæ modicam antea, hoc Seiani commentum intendit. Tacitus initio lib. IV. vide l. unic. D. de offic. Præfecti Prætorio.

IGITUR [1] Claudio Tiberio jam insidiis oppresso, cùm imperium tres atque viginti, ævi octogesimum, uno minus annos egisset, CAIUS CÆSAR cognomento CALIGULA aventibus cunctis deligitur, majorum gratiæ parentisque. Namque per filiam [2] proavus Augustus: genere [3] materno, Agrippa; Drusus, Germanici pater, è quo is oriebatur, avi erant. Quorum modestia atque immaturo, absque Octaviani, interitu, vulgus, simul matris fratrumque, quos Tiberius exitio interceperat, permovebatur. Qua caussâ nitebantur omnes [4] casum tantæ familiæ lenire adolescentuli spe: Tum quia natus in exercitu (unde cogno-

3
IↃCCXC.

1 *Claudio Tiberio*] manuscrip. *Claudio Ferian*, quod ex *Tiberio jam* factum apparet ab imperitis librariis; nam quod oræ recenti manu adscriptum erat *fere jam* nauci non est.

2 *Augustus proavus*] Caligulæ per Juliam filiam & Agrippinam neptem: Agrippa avus maternus per Agrippinam filiam: Drusus Germanicus avus paternus, qui ex Antonia minore Germanicum Caligulæ patrem genuit, ipse Germanici & Agrippinæ filius. Quæ cùm ita sint, adderem *paterno Drusus Germanici pater*, quod ab oscitante vel festinante scriba omissum videtur, si S. P. Q. Litteratus auctores fieri vellent.

3 *Matris*] Agrippinæ, quam primum in Pandatariam insulam relegavit, oculoque per centurionem viribus excusso mortuam inedia est criminosissimè insectatus. Sueton. Tiberio LIII. cap. Neronem & Drusum fratres Caligulæ ab Senatu hostes judicatos criminante Tiberio, fames absumsit. Idem Tiber. cap. LIV. & Calig. cap. VII. Tacit. V. Annali. & Dio LVIII. lib.

4 *Casum tantæ familiæ*] afflictæ domus. Sueto. Calig. cap. XIII.

cognomentum calciamento militari quæsiverat) legionibus carus acceptusque habebatur. Preterea prudentissimus quisque [5] similem fore sui credebat, quod longè secus, *quasi natura lege*, quæ crebro tamquam ex industria malos è bonis; agrestes è doctioribus, & ceteros hujusceemodi seu contrà gignit. Quo demum exemplo [6] sapientium plures caruisse liberis utilius duxere. Ceterum in Caligula haud quaquam vero plurimum aberant; quippe qui diu immania animi ita pudore, ac parendi specie obtexerat, uti meritò vulgaretur, [7] neque meliores famulos neque atrociorem dominum illo fuisse. Denique nactus potestatem, [8] uti talia ingenia veteris solent anni mensibus, egregia ad populum inter partes cum militibus gessit: delataque conjuratione, quasi minus credens, [9] prædicaret, vix convenire in eum, cujus vita nullius oneri aut incommodo esset. Sed repentè cæsis primum vario facinore inno-

5 *Similem fore sui*] an *suis*? patri, avo, proavo: quod sequentia confirmant: an *similem sui*? uti de se Tiberius ambiguè initio dicere solebat, similem se semper sui futurum. Tranqu. Tiber. cap. LXVII. Sed illud immane quantum præfero.

6 *Sapientum plures.*] Copiosè hæc Ælius Spartianus extremo Severo. Nota autem *agrestes*, *doctis* opponi, ut infr. Vespasiano, *bonis indocti & prudentibus inertes*. Homine enim imperito numquam quidquam injustius. Terent. Adelphis.

7 *Neque meliores famulos*] veteres lib. Rectius tamen *meliorem famulum* ex Tranquilli x. ca. & Taciti VI. annal. qui Passieni Oratoris dictum esse scribit, quem Plinius lib. XVI. Nat. histor. cap. XLIV. & Seneca sæpe laudant.

8 *Uti talia ingenia*] dubites utrum legas in m. s. *recens* an *veteris solent anni mensibus*. Illud ut referas ad imperii initium: hoc ad id tempus quod Tiberii mortem antecessit: ideo quòd populares ferè sint qui magistratus ambiunt, & simulant vultum, verba, preces, blanditias: deinde nacti quod cupierant, personam illam exuunt; ut Appius Decemvir. Ita ferè Q. Tullius de petit. Consulatus. Sed huic repugnare videtur illud, *nactus potestatem.* Quid si *veteris olim anni mens.* legas? Pe. Pithœus, quem ego ob singularem doctrinæ conjunctam humanitatem pro eo ac debeo amore complector, *deteri solent* leg. divinabat, & mox *inter Patres* ἀδιστιχῶς. Quæ autem populariter, quæque liberaliter in populum & civiliter gesserit, Sueton. c. XV. deinceps & Dio lib. LIX.

9 *Prædicaret*] ἀναγόρευσιν. fortè *prædicavit*. Confundit enim sæpe librarius *r* & *v* litteras, quisquis hæc descripsit. Sueto. cap. XV. extr.

innocentium paucioribus, tamquam belluæ haušto ſanguine ingenium exercuit: itaque deinceps triennium conſumtum, cum Senatus atque optimi cujuſque multiplici clade terrarum orbis fœdaretur: Quin etiam ſororum ſtupro ac matrimoniis illudens nobilibus Deorum habitu incedebat, cum Jovem ſe [10] ob inceſtum; ex thoro autem Bacchanali Liberum ſe aſſereret. Neque ſecus contractis ad unum legionibus, [11] ſpe in Germaniam tranſgrediendi, [12] conchas umbilicoſque in ora maris Oceani legi juſſit: Cum ipſe nunc fluxo cultu Venerioque intereſſet; nunc armatus ſpolia à ſe non ex hominibus, ſed cœleſtium capi dictitaret: ſcilicet quòd hujuſmodi piſces Græcorum dicto, [13] quìs augendi omnia ſtudium eſt, [14] Nympharum lumina accepiſſet. His elatus dominum dici, atque inſigne regni capiti

10 *Ob inceſtum*] ſcilicet ſororum; Sueto. XXIV. c. *Ex thoro autem Bacch.* impreſſi *è choro*. ſup. *matronis nobilibus illudens* tentabam, ſed bene habet. Sic enim Sueto. Julium Cæſarem ne provincialibus quidem matrimoniis abſtinuiſſe cap. LI. & vulgata editio numero 53.

11 *Spe in Germaniam*] Credo *ſpecie in Britanniam* ſcripſiſſe Victorem, librarii *ſpe*; illud tamen non damno: ſpem enim de bello militibus fecerat. Et quòd ad Oceanum ageret, in Britanniam cogitaſſe propius à vero abeſt: nam Britannica expeditione hæc geſta Xiphilinus & Oroſius aliique auctores ſunt.

12 *Conchas umbilicoſque*] Cicero II. de Orat. ait Scipionem dicere ſolitum ſe repueraſcere cùm ad Cajetam unà cum Lælio amico ſuo conchas legeret & umbilicos. Eadem Valer. Max. lib. VIII. c. VIII. ubi in quibuſ. m. ſſ. *obeliſcos* pro *umbilicos* legas.

13 *Quis augendi*] de Græcorum vanitate multa Cicero pro Flacco, & Juvenalis Sat. X.

Quidquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria.

14 *Nympharum lumina*] ὀμμάτια Græci fortè appellarunt, quæ Latini *ocellatos*. Varro Marcipore: *Altera excrat patrem libram ocellatorum: altera verum ſemodium margaritarum.* Apud Nonium. Sic apud Suetonium Octavius ocellatis nucibuſque ludit, cap. XXCIII, ita enim ibi leg. è m. ſſ. potius quàm *oſcillatis* vel *oſillis*. Hanc mihi conjecturam ocellus Europæ Scaliger ſuppeditavit, conſultus à me in corona doctiſſ. hominum, dum Lutetiæ pomeridianis horis tamquam in Athenæo convenire ſolerent. Propert. lib. III. *Et venit è rubro concha Erycina ſalo.* Sic apud Plautum Rudente ſervus ad Venerem de virginibus naufragis; *Te ex concha natam eſſe autumant, cave tu harum conchas ſpernas.* Hiſpani hodieque concham *Una Venera* appellant: *Umbilicus* herba, Italis quoque *Umbilico di Venere*, Dioſcoridi credo Κοτυληδών.

capiti nectere tentaverat. Qua caussa [15] auctore Cherea moti, quibus Romana virtus inerat, tanta pernicie Rempub. confosso eo levare: [16] prælatumque excellens Bruti facinus ejecto Tarquinio foret, si per Quirites modò militia exerceretur. Verùm ubi cives desidia externos, Barbarosque in exercitum cogere libido incessit; corruptis moribus libertas oppressa atque habendi auctum studium. Interim dum Senatus decreto gentem Cæsarum, etiam muliebri sexu, omnemque affinitatem armati persequuntur, [17] fortè unius ortus Epiri è cohortibus quæ palatium per opportunos locos obsidebant, [18] Ti. Claudium occultantem se reperit deformi latebra: protractoque eo exclamat apud socios; si sapiant, adesse principem. Et sanè quia vecors erat, mitissimus videbatur imprudentibus: Quæ res adversum nefariam patrui Neronis mentem auxilio, neque apud fratris filium Caligulam invidiæ fuit: quin etiam militares plebisque animos conciliaverat, dum flagrante suorum dominatione, ipse contemtui miserabilior haberetur. Talia plerisque memorantibus, repentè

15 *Auctore Cerea*] scrib. *Chærea.* is erat Cassius Chærea cohortis Prætoriæ Tribunus, qui primas sibi partes trucidandi Caji depoposcerat. Sueton. LVI. Ceterùm has lectionum varietates, ut minuta, persequentem, ridebunt indocti magistelli: sed eos ego vicissim

Discipulorum inter jubeo plorare cathedras.

16 *Prælatum Bruti facinus*] reddita populo Rom. libertate & abolito imperio. Ita de Bruto & Cassio L. Florus lib. IIII. *Brutus & Cassius sic C. Cæsarem, quasi Tarquinium Regem depulisse regno videbantur.* De Senatus in asserenda libertate consensu Suet. extremo Caligula

17 *Forte unius ortus Epyri.*] Sic vet. cod. unde *unius cortis Epyri centurio*, pro, *cohortis*, tentabam: frustra. leg. enim, *forte unus ortus Epiri*, pro, *Epiro.* sic inf. Severo, *ortus Mediæ* & *orto Syriæ* Alexandro. Quid si Fortunius nomen illi proprium fuerit? quem Sueton. gregarium militem non centurionem facit, & usurpat τὸ *forte* Claudio cap. x. liberum judicium facio lectoris.

Si quis tamen hæc quoque si quis
Captus amore leget.

18 *Titum Claudium.*] leg. *Tiberium.* Est enim Tiberius Claudius Germanicus. Natus error, quòd prænomen variè una alteráve littera signaretur. Mirum tamen & in vulgatis quibusdam libris Victoris supposititii *Titum* appellari malè. M. s. mox, *patri Neronis*, restitue *patrui.*

pentè eum, nullo retractante, quæ aderant turbæ circumsistunt, simulque affluebant reliqui militum & vulgi magna vis: Quod ubi Patres accepêre, mittunt ocyus ausum comprimere. Sed postquam variis, tetrisque seditionibus civitas cunctique ordines lacerabantur, tamquam ex imperio omnes dedere se: Ita Romæ Regia potestas firmata, proditumque, apertius *mortalium conatus* [19] vacuos à Fortuna cassosque esse.

19 *Vacuos à Fort. cassosque esse.*] id est, conatus hominum si à Fortuna destituantur, planè vacuos & irritos esse, *cassosque* ergo, id est etiam cassos & vacuos esse. Allusit autem ad Mimum Publii Syri, *Fortuna unde aliquid fregit, cassum.* cujus me Pet. Pithœus admonuit.

IGITUR CLAUDIUS, quamquam ventri fœdè obediens, vecors juxtà atque immemor, pavidusque animi & ignavior esset; pleraque per formidinem tamen egregiè consultabat, [1] Nobilitatis præcipuæ consiliis quæ metu colebatur: Quippe *stolidorum ingenia* proinde agunt, uti monitores sunt. Denique bonis auctoribus compressa per eum vitia, ac per Galliam [2] Druidarum famosæ superstitiones: lata jura quam commodissima; curatum militiæ officium: retenti fines, 4 IɔCCXCIV.

1 *Nobilitatis præcipue consiliisque metu col.*] lege ut edendum curavi, *nob. præcipuæ consiliis quæ metu colebatur.*

2 *Drysudarum.*] Emenda *Druydarum* vel *Druidarum* Suet. Claudio XXV. *Druidarum religionem apud Gallos diræ immanitatis & tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit.*

nes, ſeu dati imperio Romano, Meſopotamia per Orientem; Rhenus, Danubiuſque, ad Septemtrionem; & à Meridie Mauri acceſſere provinciis, demtis regibus poſt Jubam: cæſaque Muſalamiorum manus; ſimul, ultima occaſus, Britanniæ partes contuſæ, quam ſolam adiit, Oſtia profectus mari: nam cetera duces curavere. Adhuc annonæ egeſtas compoſita, quam Caligula induxerat, dum adactis toto orbe navigiis, pervium mare theatris curribuſque damno publico efficere contendit. Neque ſecus cenſu novato, cum Senatu motis pluribus, laſcivum adoleſcentem, quem ſibi probatum parens aſſeruerat, retinuiſſet, Cenſorem & liberis patrem debere eſſe, recte adjecerat. Aſt ubi Meſſalinæ conjugis, ſimulque libertorum delinimentis, quibus ſemet dediderat, in pravum abſtractus, non illa modo Tyrannorum admiſſa, verùm quæ poſtremum genus mulierum, atque ſervile quibat facere viro amenti dominoque. Namque uxor primò paſſimque, quaſi jure, adulteriis utebatur: eoque extincti cum ſuis plerique, ingenio, ſeu metu abſtinentes; dum pervagatis mulierum artibus peti ſeà petitis criminatur. Dehinc atrociùs accenſa, nobiliores quaſque nuptas, & virgines, ſcortorum modo ſecum proſtituerat: coactique mares uti adeſſent: Quod ſi qui talia horruerat; afficto crimine, in ipſum omnemque familiam ſæviebatur. Namque Claudium, uti ſuprà docuimus, natura performidoloſum, injecto metu ſui agitabant, maximè conjurationis: Quo commento liberti etiam, quos vellent, perditum ibant. Qui primò [3] ſceleribus collubentes, ubi pares patronæ facti ſunt, eam quoque ignaro,

3 *Sceleribus collibentes*] neſcias an & *cohibentes* in m. ſ. legas pænè fugientibus litteris: pro quo *conniventes* Jo. Olivarius reponebat. fortè & *colludentes* ferri queat. & mox idem leg. cenſet, *dum mirum videtur apud Imperatorem virum*, *viro quàm Imperatori nuptam eſſe*, ut ἀρχαϊκῶς exaudiatur *potius*.

ignaro, quasi jubente tamen, domino, per satellites interfecere. Et sane in id progressa mulier erat, uti, animi ac [4] pellicum gratia Ostiam profecto, Romæ nuptias cum altero frequentaret. & hinc notior, dum mirum videtur apud Imperatorem virum, quàm Imperatori nuptam esse. Ita liberti potestatem nacti summam stupris, exsilio, cæde, proscriptionibus, omnia fœdabant, eoque herilem stultitiam perpulere, uti senex [5] fratris filiam, in nuptias concupisceret. Quæ quamvis superiore absurdior haberetur, idcircoque paria extimesceret; veneno conjugem interemit. Hujus anno sexto, cum quatuordecim regnarit, octingentesimus Urbis mirè celebratus, visusque apud Ægyptum Phœnix, quam volucrem ferunt [6] anno quinquagesimo ex Arabis memoratos locos advolare: atque in Ægæo mari repentè [7] insula ingens emersit, nocte qua defectus Lunæ acciderat. [8] Tetrum funus, uti quondam in Prisco Tarquinio, diu occultatum: dum arte mulieris corrupti custodes, ægrum simulant, atque ab eo mandatam interim privigno, quem paullo antè in liberos adsciverat, curam Reipublicæ.

Eo

4 *Pellicum gratia*] Pellices duas nominat Tacit. lib. XI. Calpurniam & Cleopatram, quarum Claudius corpori maximè insueverat, missas à Narcisso ad subeundam delationem.

5 *Fratris filiam*] Germanici Agrippinam, matrem Neronis ex Domitio Ahenobarbo.

6 *Anno quinquagesimo*] expressè m. s. noster. vulgo editi *quingentesimo*. In annis mirè variant historici, quos recensere non vacat. vide Melam Pompon. Plinium, Solinum, & Tacitum, qui VI. Annali Paullo Fabio, L. Vitellio Coss. Phœnicem conspectam ait, qui fuit annus, ut opinor, V. C. IↃCCXXCVII. Mox *ex Arabia* impressi libri.

7 *Insula ingens.*] Xiphilinus parvam insulam prope Theram insulam apparuisse scribit ex Dione, qui & de solis lunæque defectione eleganter disputat in Claudio. Ipse Dio lib. LX.

8 *Tætrum funus*] Tu vide ne *Cæterum* scripserit Victor: quò enim *tætrum* pertinet. Mors ejus celata est, donec circa successorem omnia ordinarentur. Suet. XLV. c.

5 Eo modo L. Domitius ([1] nam id certè nomen Neroni, patre Domitio, erat) Imperator factus est. Qui cum longè adolescens dominatum [2] parem annis vitrico gessisset, quinquennium tamen tantus fuit, [3] augenda urbe maximè, uti meritò Trajanus sæpius testaretur, *procul differre* cunctos Principes Neronis quinquennio: quo etiam Pontum in jus provinciæ, Polemonis permissu, redegit; cujus gratia Polemoniacus Pontus appellatur: itemque Cottias alpes, Cottio rege mortuo. Quare satis compertum *neque ævum* impedimento virtuti esse: eam facilè mutari, corrupto per licentiam ingenio: omissamque adolescentiæ quasi legem, perniciosius repeti. Namque eo dedecore reliquum vitæ egit, uti pigeat, pudeatque memo-

DCCCVII.

1 *Nam id certè* (*L. Domitius Nero*)] locum hunc glossema fœdavit, quod ex ora, ut fit, in contextum irrepsit: ὀβελίζω igitur. Domitia autem gens non agnovit alia prænomina quàm Lucii & Cnæi. Suet. Nerone.

2 *Parem annis*] quatuordecim. Suet. Claudio & Nerone. Xiphilinus annos XIII. menses octo: Paullo minus XIV. annos, Tacitus XVI. Annal. *vittico*. Claudio scil.

3 *Augenda urbe*] quam Ostia tenus promovere destinarat. Excogitavit quoque ædificiorum formam novam, ædificatis ante insulas & domos porticibus. Tranqu. XVI. c. De ponte Polemoniaco & Cotiis alpibus præter Plinium, Ammianum, & Suetonium, meminit & Vopiscus Aureliano. Ex *Victore*, hæc citat Paullus Diaconus lib. II. Longobardorum, quamquam ut alibi dixi, editi libri corruptè legant, *Hos dictores*, pro, *Victoris revincit auctoritas*.

memorare hujuſcemodi quemquam, nedum rectorem gentium, fuiſſe. Qui dum pſallere per cœtus, Græcorum invento, in certamen coronæ cœpiſſet; eò progreſſus eſt, uti neque ſuæ, neque aliorum pudicitiæ parcens, ad extremum amictus nubentium virginum ſpecie, [4] palam Senatu, dote data, cunctis feſta more celebrantibus, in manum conveniret [5] lecto ex omnibus prodigioſis. Quod ſanè in eo [[6] narrantur ſcelera Neronis] levius æſtimandum. Quippe [7] noxiorum vinctis modo, pelle tectus feræ, utrique ſexui genitalia vultu contrectabat; Exactor parium majore flagitio. Atque inter hæc matrem etiam contaminaviſſe plures habent; dum ea quoque dominandi ardore, ſcelere quolibet ſubjici filium cupit. Id ego, quamquam ſcriptoribus diverſa firmantibus, verum puto: Namque *ubi mentem* invaſerint vitia, [8] nequaquam verecundiæ externis ſocietate humanius datur peccandi conſuetudo, [9] nova, & eo dulciora, affectans, ad extremum

4 *Palam Senatu.*] addit impreſſus *convocato ſenatu*, non neceſſariò.

5 *Lecto ex omnibus*] Doryphoro liberto, Suet. cap. XXIX. Pythagoram Tacitus lib. XV. Annali vocat, unum ex illo contaminatorum grege exoletorum.

6 *Narrantur ſcelera Neronis*] locus hic diu nos torſit, veritatem tandem diu multumque quæſitam, ut illè clamabat, *εὕρηκα*, gloſſema nimirum eſſe, quod nota Culpæ damna & obeliſco fode. Aliquando ſic tentaveram, ut compendio *prodigioſiſſ.* id eſt, prodigioſiſſimo ſcil. liberto ſcriptum fuerit. vel ſic: *lectis ex omnibus prodigioſis, quot ſanè in eo narrantur ſcelera, levius æſtimandum:* ut τὸ *Neronis* dumtaxat expungatur & *quot* ſcribatur, deinde periodus inchoet à *lectis*. Sed illud haut dubiè rectum eſt.

7 *Noxiorum vinctis modo, pelle.*] Tranſpoſita durè ut aliàs non rarò pro *nox. modo vinctis*, id eſt more. amicus quidam meus ſic interpungebat: *noxiorum vinctis, modo feræ, pelle tectus.* non improbo; ſed illud magis ad editi Breviarii ſenſum & Suetonii, qui ad ſtipitem deligatos non tamen ſontes fuiſſe ait. Quid ſi *modo luſus* ſcripſerit Victor, quod poſtea à librario omiſſum ſit? Sic enim Tranquillus cap. XXIX. *quaſi genus luſus excogitaret quatenus feræ pelle contectus emitteretur è cavea.* Suſtineo. Mox *exſector marium* conjiciebat eruditus juvenis Pe. Pantinus; nihil tamen mutò.

8 *Nequaquam verecundiæ externæ*] ſic leg. videtur prò *externis*, quod in m. ſ. eſt; vel ut doctiſſ. Olivarius divinabat, *invaſerint vitia nequam, verecundiæ externæ ſocietate immanius datur. p. conſuet.*

9 *Nova & eo dulciora*] nam illicita

mum in ſuos agens: Quod his proditum magis, dum quaſi quodam progreſſu, illa [10] per alteros ad Patrui nuptias, atque [11] alienorum cruciatibus, mariti exitium: hic paulatim ad [12] ſacerdotem Veſtæ, deinde in ſe, poſtremò uterque in ſui ſcelus proceſſerunt: Neque blandimentis talibus tamen coaleſcere potuêre, ſed eo [13] præceps dati, dum inſidiantur invicem, mater perverſa interiit. Igitur cum omne jus, faſque parricidio triviſſet, ac magis, magiſque in optimos ſæviretur, conjuravere [14] plures [15] varia ſanè tempeſtate, ad liberandam Rempub. [16] Quîs proditis, cæſiſque immanior, [17] urbem incendio, plebem feris vulgo emiſſis, Senatum pari morte tollere decreverat, nova ſede regno quæſita, maximeque incitante legato Parthorum, qui fortè inter epulas, aulicis, uti mos eſt, canentibus, cùm ſibi cithariſtam popoſciſſet; reſponſo dato, liberum eſſe adjecerat, ſumeret ipſe quem vellet è ſuis, oſtentans qui convivio aderant: quòd *liber ſub* imperio nullus haberetur. Ac ni Galba, qui Hiſpaniæ præſidebat, cognito [18] mandatum ſui exitium, quamquam ſenecta ætate, imperio correpto ſubveniſſet; tantum

cita prævalent. Tacit. lib. XIII. de Nerone. Et Lampridius Severo: *homines illicita magis poſcunt, probibitaque furore proſequuntur.* Pueris perpetuò in ore natat, *Nitimur in vetitum.*

10 *Per alteros*] Pallantem libertum Claudii adulterum. Tacitus XII. Annal. initio.

11 *Alienorum cruciatibus*] & mulierum & virorum, Lolliæ, Calpurniæ, Statilii, Tauri, Domitiæ, Lepidæ. Tacitus: *in mariti exitium*, leg. vel *ad* ἀπὸ κοινοῦ repetendum.

12 *Sacerdotem Veſtæ*] Veſtali virgini Rubriæ vim intulit, Sueton. XXVIII. ibidem de matris concubitu: de interitu verò cap. XXXIV. Et Tacitus XIV. Annali.

13 *Præceps dati*] *dari.* M.ſ. quomodo inf. alibi loquitur.

14 *Plures*] Senatores, equites, milites, feminæ quoque.

15 *Varia tempeſtate*] Romæ conjuratione Piſoniana Silio Nerva & Attico Veſtino Coſſ. A. v. c. IↃCCCXIIX. Tacitus Annali XV. & Viniciana, Beneventi, Suet. XXXVI. cap.

16 *Quîs proditis*] per Milichum Flavii Scævini libertum, Tac. XV.

17 *Urbem incendio*] Anno præcedente C. Lecanio, M. Licinio Coſſ. ibid. Tacit. inf. *pari modo*, malim.

18 *Mandatum ſui exitium*] Suet. Nerone XLII. & Galba IX. & de Spadone Sporo, Neron. XXXVIII.

tum facinus haud dubiè patraretur. Verum ejus adventu desertus undique, nisi ab spadone, quem quondam exsectum formare in mulierem tentaverat, semet ictu transfegit: cùm implorans percussorem, diu ne ad mortem quidem meruisset cujusquam officium.

Hic finis Cæsarum genti fuit, quem fore prodigiorum multa denunciavere, præcipueque eorum prædiis arescens lauri nemus dicatum triumphantibus; atque interitus gallinarum, quæ adeò multæ, albæque, aptiores erant religionibus, [19] ut iis Romæ habeatur hodie locus.

19 *Ut his*] scriptum pro *iis*, ut *hisdem* pro *iisdem*. de loco *Ad Gallinas albas* Romæ Suet. cap. I. Galbæ P. Victor & Sex. Rufus in libello de region. urbis Romæ juxta Decem tabernas collocant; ille in sexta Regione; hic in Regione Alta semita.

[1] AT GALBA, haud secus nobilis è gente clarissima Sulpiciorum, ubi Romam ingressus est quasi luxuriæ aut etiam [2] crudelitati auxilio ventitasset; rapere, trahere, vexare, ac fœdum in modum vastare cuncta, 6 IϽCCCXXI.

1 *At Galba*] *T. Galba* in m. s. relicto forte, ut solet, litteræ spatio. Dictus autem *Servius Sulpicius Galba*. imperitè quidam *Sergius*, quod gentile nomen.

2 *Crudelitati*] interfectis Cicōnio Varrone Cos. designato & Petronio Turpiliano consulari, Tacit. lib. I. histor. Aug. trucidatis multis milibus inermium militum. vide Suet. cap. XII. de classiariis. *Luxuriæ* autem suspecta vox, cùm avaritiæ potius de eo fama percrebuerit. Ibidem Tranq. sed mox Victor pecuniæ cupidum vocat. quare nihil mutandum censeo.

cuncta, & polluere. Quis rebus intestabilior (dum *gravius offendunt* quos mollius consulturos spes erat) simul quia opes militum nimis pecuniæ cupidus attenuaverat, Othone auctore interficitur: qui prælatum adoptione ejus [3] Pisonem impatientius dolens, accensas cohortes, armatasque in forum deduxerat: Quò cum lorica tectus Galba tumultum leniturus contenderet; [4] ad lacum Curtium cæsus est mense Imperii ac die septimo.

3 *Pisonem*] Frugi Licinianum Suet. xvii. cap. Erat ergo in Calpurniam gentem adoptatus ex Licinia, ideo rectè M. Licinio Crasso & Scribonia genitum intelligimus transisse in domum L. Calpurnii Pisonis: inde porrò in Sulpiciorum gentem adoptatum à Galba Imperatore.

4 *Ad lacum Curtium*] Tacit. l. 1. histor. Aug. lorica tectus lintea (inquit Suet. xix. c.) non profutura adversus ictus. Tacitus pectus munitum, tectumque scribit.

7 Igitur [1] Salvius Otho, [2] Neroni quoque quondam criminosè familiaris, [3] haud multo fine adolescentiæ grandior potentiam invadit: Qui dies

cccxxii.

1 *Salvius Otho.*] Malè qui *Silvium* vocant reclamantibus nummis antiquis: Græcis Ὄθων, ut & in m. s. erat, fortè quod N. littera repeteretur.

2 *Neroni quoque*] & Nero salutatus est, non recusans: Et Neronis cognomen epistolis suis ad Præsides quosdam provinciarum adjecit. Suet. Oth. ii. iii. & vii. cap. & Cornel. Tacit. i. hist. Augustæ.

3 *Haud multo*] Suet. xi. cap. *Imperii* xcv. *die, ætatis tricesimo octavo:* duobus annis adolescente major, si modò quot pueritiæ, totidem adolescentiæ anni octodecim, nec plures tribuantur.

dies ferè quinque & octoginta præcognitis moribus potitus, postquam à Vitellio, qui è Gallia descenderat, [4] Veronensi prœlio pulsus est; mortem sibi conscivit.

4 *Veronensi prœlio*] apud Betriacum Suet. Oth. cap. IX. Vitellio X. non procul à confluentibus Padi & Adduce fluminum. Tacit. lib. II. hist. Aug.

ITA ad AULUM VITELLIUM potestas delata; quæ progressu funestior talibus initiis foret, si 8
Vespasianus aliquandiu Judæorum bello; quod Neronis jussu susceperat, impensius attineretur. Is ubi gesta per Galbam, ipsumque oppressum accepit; simul quoniam legati [1] Mœsiæ, Pannonicique exercitus hortantium venerant, Imperium capit: Namque milites prædicti, postquam [2] Othonem prætoriis, [3] Vitellium Germa-

ıɔccxxii.

1 *Mœsiæ Pannonicique exercit.*] Octavo imperii Vitellii mense desciverunt. Tranqu. XV. Vitellio *Legati* Mucianus in Syria: Aponius in Mœsia: Fabianus in Pannonia. Tac. v. hist. extr. Ceterùm *hortantium* an *hortatum* leg.? Idem Cornel. II. lib. histor. Mutiani suasionem vocat.

2 *Othonem prædem prætoriis.*] Totidem verbis litterisque m. s. ex quo si *prædictum* formes, inutilis & rustica repetitio erit: *præsidem* potius vel *præfectum* repræsentare videtur. Ego, donec melius quid proferatur, vel aliud exemplar nactus ero, tamquam glossema damno, & ἐλλειπτικῶς *Imperatorem à prætoriis* exaudiam.

3 *Germicianis Vitellium*] vet. lib. dubites igitur *Germanicis* ne, an *Germanianis* (qui exercitus in Albino Capitolini visuntur) legas: sed *Germanicianis* ut *Illyricianis* Suetonio, haut dubiè germana lectio est; quæ legiones à Germanioo Caligulæ patre, & quia ex Germanis constabant, nuncupatæ. itaque vocat sæpius Tranquillus cap. VIII. Oth. hac eadem de re. Vide & Galba

Germanicianis legionibus factum comperere, æmuli, ut inter se solent, ne dissimiles viderentur, Vespasianum perpulere; in quem jam Syriacæ cohortes ob egregia vitæ consenserant. Quippe Vespasianus nova Senator familia, Reatinis majoribus, industria rebusque pacis ac militiæ longè nobilis habebatur. Hujus legatorum in Italiam transgressu, fusisque [4] apud Cremonam suis, Vitellius ab Sabino, Urbi præfecto, Vespasiani fratre, sestertium [5] millies pepigerat, arbitris militibus Imperio decedere: sed postquam mox circumventum se nuncio ratus est, quasi renovato furore ipsum [6] ceterosque adversæ partis, cum Capitolio, quod saluti remedium ceperant, cremavit. Ast ubi vera esse, ac propinquare hostes patefactum est; productus [7] è tugurio, quò se abdiderat, janitoris injecto laqueo, parricidarum more, ad scalas Gemonias, perque eas pertractus; simul ictibus, [8] quantum quisque valuerat, confosso corpore in Tiberim dejicitur tyrannidis octavo mense: annos natus [9] septuaginta & quinque amplius.

Hi omnes, quos paucis attigi, præcipueque Cæsarum gens, adeò litteris culti, atque eloquentia fuere, ut ni cunctis vitiis (absque Augusto) nimii forent; tantæ

artes

cap. xx. Tiberio xxv. & Vespasiano cap. vi. ubi & de Mœsiaco exercitu.

4 *Apud Cremonam*] Tacit. l. III. histor. Aug. Legati autem Arrius Varus, Primus Antonius & Mucianus.

5 *Milies HS.*] Eadem summa apud Suet. Vitell. c. xv.

6 *Ceterosque adv. partis cum Capitolio*] Flavium Sabinum inermem neque fugam cœptantem, cum à sordidissima plebis parte ad supplicium peteretur, Vitellius eripere non potuit. Neque confossum laceratumque & abscisso capite truncum in Gemonias tractum Tacitus narrat lib. XIX. Sed Tranquillum sequitur Victor, qui oppressum succenso templo Jovis Opt. Max. Sabinum exponit. Vitellio c. xv.

7 *E tugurio quò se abdiderat*] Suet. Cellulam Janitoris vocat, Vitellio. Pudendam latebram Tacitus III. hist. Augustæ.

8 *Quantum quisque valuerat*] minutissimis ictibus excarnificatus. Suet.

9 *Septuaginta & quinque amplius*] inversus numerus Suetonii & Taciti, *quinquaginta & septem*, quem annum explebat, Tacito III. hist. extr. Dio quinquaginta quatuor

artes profectò texissent [10] modica flagitia. Quîs rebus quamquam satis constet præstare mores; tamen cuique præsertim summo Rectori, utroque, si queat, juxta opus: sin autem vitæ proposito in immensum progrediente, elegantiæ satis atque auctoritatis sumat eruditionem.

tuor annos vixisse ait. Similem locum Pertinace vulgatæ edit. emendare memini, ubi pro *septem atque sexaginta, sex atque septuaginta* leg.

10 *Modica flagitia*] excusi *immodica*, non rectè.

Hoc item ex genere VESPASIANUS, sanctus omnia, facundiæ haud egens promendis quæ senserat: exsanguem diu, fessumque terrarum orbem [1] brevi refecit: Namque primum satellites tyrannidis, nisi qui fortè atrocius longè processerant, flectere potius maluit, quàm excruciatos delere: Prudentissimè ratus, *nefaria ministeria* à pluribus metu curari. Dein conjurationum multas scelere inulto abscedere patiebatur; comiter, uti erat, stultitiæ arguens, qui ignorarent *quanta moles* molestiaque imperio inesset. Simul [2] divinis deditus (quorum vera plerisque negotiis compererat)

9 IↃCCCXXII.

1 *Brevi refecit*] ita emendavi. nam in m. s. *prebire fecit*, legebatur. Solent enim u & b sæpe commutari. quid si, *probè refecit*?

2 *Divinis deditus*] Tacit. lib. 2. hist. Aug. *Ceteri responsa vatum & siderum motus referre: Nec erat intactus tali superstitione, ut qui mox rerum dominus Seleucum quendam Mathematicum rectorem & præscium palam habuerit*. Vide Suet. Vespas. c. ult. unde hic *videbat*, potius leg. discas licet.

rerat) successores fidebat liberos Titum ac Domitianum fore. Præterea legibus æquissimis monendo, quodque vehementius est, vitæ specie vitiorum plura aboleverat: Infirmius tamen, [3] uti quidam pravè putant, adversum pecuniam: Cum satis constet, ærarii inopia, ac [4] labe urbium, novas eum neque aliquandiu postea habitas, vectigalium pensiones exquisivisse. Namque Romæ Capitolium, quod conflagrasse suprà memoravimus, ædes Pacis, [5] Claudii monumenta, Amphitheatri tanta vis, multæque aliæ, ac forum cœpta ac patrata. Adhuc per omnes terras, qua jus Romanum est, renovatæ urbes cultu egregio, viæque operibus maximis munitæ, & cavati montes per Flaminiam, prono transgressu. Quæ tot tantaque brevi confecta, intactis cultoribus; prudentiam magis quàm avaritiam probavere: simul censu more veterum exercito, Senatu motus probrosior quisque; ac, lectis undique optimis viris, mille gentes compositæ, cùm ducentas ægerrimè reperisset, exstinctis sævitia Tyrannorum plerisque: Ac bello Rex Parthorum Vologesus in pacem coactus, atque in provinciam Syria, cui Palæstinæ nomen, Judæique annitente filio Tito: quem transgrediens in Italiam reliquerat externæ militiæ: moxque victorem Præfectura Prætorio extulerat. Unde etiam

3 *Uti quidam pravè putant*] notare videtur Tranquillum cap. XVI. Eadem forma dicendi de Tiberio Tacitus Annali III. *satis firmus adversus pecuniam.* quod idem alibi aliis verbis explicat.

4 *Labe urbium*] pro *clade* eleganter. Sic inf. in Severo *labem publicam* vocat. Et in Gallieno, *quos labes Mursina reliquos fecerat.* Et apud Diomedem Ennius;

Certare abnuëo, metuo legionibus labem. Quod ex oratione Fabii Cunctatoris sumtum esse videtur. Et Plautinus parasitus Capteiveis;

Quanta pernis pestis veniet, quanta labes larido:

Quanta sumini absumedo, quanta callo calamitas.

Puer mox interpretatur: *Clades calamitasque & intemperies modo in nostram advenit domum.* Aliquando etiam hiatum terræ significat, ut Ciceroni interrogatione in Vatinium.

5 *Claudii monumenta*] Templum divi Claudii in Cœlio monte cœptum ab Agrippina. sed à Nerone prope funditus destructum: Item amphitheatrum urbe media ut destina-

etiam honos is, ingens à principio, tumidior, atque alter ab Augusto imperio fuit. Verùm hac tempestate dum honorum honestas despectatur, mistique bonis indocti, ac prudentibus inertes sunt; fecere nomen plerique potentia vacuum [6] insolens per injurias, subjectum pessimo cuique, & annonæ specie rapax.

stinarat Augustus. Suet. c. IX. *Vologeses* autem eidem & Tacito dicitur, non *Vologesus*.

6 *Insolens*] numquam antea nisi ab Equite Rom. administratam; Suet. Tito c. VI.

CETERUM TITUS, postquam imperium adeptus est, incredibile [est] quantum quem imitabatur, 10
IↃCCCXXXII anteierit: præsertim litteris, clementiaque ac muneribus. Denique [1] dum concessa per priores Principes firmari ab insequentibus mos esset; simul imperium cepit, talia possidentibus edicto sponte cavit, prospexitque: neque minus sanctè facilis in tuendis, qui fortè in se conspirassent: adeò ut cum amplissimi ordinis dico, abnuere cogitatum scelus nequirent; Patresque censuissent de confessis supplicium sumendum, [2] deductus in spectaculum se utrumque assidere jussit, petitoque ex industria gladiatoris, quorum pugnæ visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem, uni atque alteri committere: Quîs perculsis, & constantiam mirantiranti-

1 *Dum concessa per priores*] Ex instituto Tiberii, Suet. Tito c. 8.

2 *Deductus in spect.*] *deductos*, vulg. editio. Aliter Suet. c. 9.

rantibus, Videtíſne, inquit, *poteſtates fato* dari, fruſtraque tentari facinus potiundi ſpe, vel amittendi metu. Ita [3] biennio pòſt, ac menſes ferè novem Amphitheatri [4] perfecto opere, lautuſque veneno interiit, anno ævi [5] quadrageſimo; cùm ejus pater ſeptuageſimo obiiſſet, Imperator decennii. Hujus ſanè mors adeò provinciis luctui fuit, uti, generis humani delicias appellantes, [6] orbatum orbem deflerent.

3 *Biennio poſt*] videtur leg. *biennium*, pro, poſt biennium. Menſes duntaxat duos dieſque viginti numerat Suet. xi. c.

4 *Profecto opere*] quid ſi *perfectiv*? Suet. *dedicato*.

5 *Quadrageſimo*] *altero* addit Suetón.

6 *Orbatum orbem*] Plenius excuſi, *quaſi perpetuo cuſtode orbatum terrarum orbem deflerent*.

11 Igitur Domitianus fratris atque Imperatoris optimi nece, privato ſcelere publicoque amentior, ſimul maculoſæ adoleſcentiæ, prædas, cædem, ſupplicia agere occœpit. Major libidinum flagitio, ac plus quam ſuperbè utens patribus: Quippe qui ſe dominum Deumque dici coëgerit: quod confeſtim ab inſequentibus remotum, validiùs multo poſthac deinceps, retulêre. Sed Domitianus primò clementiam ſimulans, neque adeò iners domi, belloque tolerantior videbatur: Idcircoque Dacis & Cattorum manu devictis,

IↃCCCXXXVI.

ctis, Septembrem Octobremque menses, [1] Germanici superiorem; è suo nomine alterum appellaverat: multaque opera inchoata per patrem, vel fratris studio, atque in primis Capitolium absolvit. Dehinc atrox cædibus bonorum, segnisque, ridiculè remotis procul omnibus, muscarum agmina persequebatur, postquam ad libidinem minus virium erat, cujus [2] fœdum exercitium Græcorum lingua κλινοπάλην vocabat: hincque jocorum pleraque: Nam percunctanti cuidam, Quisquamne in Palatio esset, responsum: ne musca quidem, nisi fortè apud palæstram. Is ergo magis magisque sævitia nimius, eoque suspectior, etiam suis, libertorum consilio, [3] uxore non ignara, quæ amorem histrionis viro prætulerat, pœnas luit; quinto & quadragesimo anno vitæ, dominationis circiter quintodecimo. At Senatus gladiatoris more funus ferri, radendumque nomen decrevit. Quo moti milites, quibus privatæ commoditates dispendio publico largius procedunt, [4] auctores necis ad supplicium petere, more suo seditiosius, cœperunt, Qui vix ægreque per prudentes cohibiti, tandem in gratiam Optimatum convenêre: Neque minus [5] per se moliebantur bellum, quod his conversum imperium mæstitiæ erat, [6] ob omissionem prædarum per dona munifica.

Hacte-

1 *Germanici superiorem*] supple *nomine*, pro *Germanicum*. nec insolens illi temporum casuumque mutatio conjunctione connexorum. Dicis caussa, inf. Dioclet. *Huic cultu numinis Herculii cognomentum accessit, uti Valerio Iovium.* pro *Iovii*. *Post duos autem triumphos Germanici cognomine assumto, Septembrem mensim & Octobrem ex appellationibus suis Germanicum Domitianumque transnominavit.* Suet. Domit. XIII. cap.

2 *Fœdum exercitum*] *exercitium* credo scripsit, ut vulgati præferunt: quos hac in parte mutilos esse docuimus. Suet. *velut exercitationis genus*; c. XXII.

3 *Uxore non ignara*] Domitia Longina vel Domitilla. Tranqu. c. I. & III. de Paride histrione.

4 *Auctores necis*] Parthenium, Stephanum, Clodianum, Maximum & Saturium. Idem. XVII. c.

5 *Per se.*] Sed deerant duces, Suet. XXIII.

6 *Ob omissionem prædarum*] an *amissionem*? sed illo frequentius utitur. & ita disertim scriptum. Inf.

liben-

Hactenus Romæ, ſeu per Italiam orti Imperium rexêre: hinc advenæ: Neſcio quoque an, ut in Priſco Tarquinio, longè meliores. At mihi quidem audienti multa legentique, planè compertum, *urbem Romam* externorum virtute, atque inſitivis artibus præcipuè creviſſe.

l[1]benter legerem, *Hinc advenæ quoque, neſcio an, ut in Priſco Tarqu. longè meliores: ac mihi quidem.* ſi m. ſ. auctoritas ſuffragaretur.

12 Quid enim [1] Nerva Cretenſi prudentius, ma-
DCCCXIIX. giſque moderatum? Qui cùm extrema ætate apud Sequanos, [2] quo tyranni defecit metu, Imperium arbitrio legionum cepiſſet; ubi proſpexit, niſi à ſuperioribus robuſtioribuſque corpore, animoque geri non poſſe, menſe ſexto ac decimo ſemet eo abdicavit, dedicato prius foro, [3] quod appellatur Pervium: quo ædes Minervæ

1 *Nerva Cretenſi*] Fortè ſcriptum erat ut in vulg. *Narnienſi*: nam illud *maximeque* pro *magiſque* indocti ſcribæ & ſomnolenti harpyiis unguibus fœdatum quis non videt?

2 *Quo tyranni defecit metu*] alii, *quod tyrannidis fecit metu.* Alii *quo tyrannidis fugit metu* tentabant. fruſtra.

3 *Quod appell. Pervium*] ita ſcriptum integrè abſque litura. Nic. Faber vir doctiſſ. repugnante libro *Nervium* reponebat. Nihil tamen demuto. Nam hoc forum quantumvis à Nerva dedicatum *Nervium* appellari potuerit; dictum eſt *Tranſitorium*; quod inde in tria fora tranſitus pateret. *Pervium* ergo ab uſu, *Nervium*, ab auctore. Lampridius Alex. Severo: *In foro Divi Nervæ quod Tranſitorium dicitur.* In quarta urbis regione collocat P. Victor & Sextus Rufus in Regione templi Pacis cum templo Divi Nervæ. μεθώδειον & ᾠδεῖον Græci appellant, Latinè *Methodeum & Odeum*; quod

nervæ eminentior consurgit, & magnificentior. Id cùm semper *egregium sit* metiri quantum queas, neque ambitione præceps agi; tum in imperio: cujus adeò cupidi mortales sunt, ut id vel ultima senectus avidè petat. Huc accedit quòd suffecti virtute quantus consilio esset, magis magisque patefecit.

quod à Domitiano primum exstructum. auctores Eutropius lib. VII. extremo, & Sueton. Domitiano c.V. Postea Nervæ dictum, vel *Nervium* à dedicatore, & *Transitorium* seu *Pervium*. Certat igitur de probitate utraque lectio.

NAMQUE ULPIUM TRAIANUM Italica urbe Hispaniæ ortum, amplissimi ordinis tamen atque consulari loco, adrogatum [1] accepit & dedit. Hoc ægrè clarior domi, seu militiæ reperietur. Quippe primus, aut solus etiam vires Romanas trans Istrum propagavit, domitis in provinciam [2] Dacorum pileatis Sacisque nationibus, Decibalo Rege ac Sardonios: simul ad ortum solis cunctæ gentes, quæ inter Indum & Euphratem amnes inclytos sunt, concussæ [3] bello, atque 13 Iↄccccli.

1 *Accepit, dedit*] Vet. lib. Alterutrum fortè superat.

2 *Dacorum pileatis Sacisque nationibus*] πιλοφόρους vocat Xiphilinus è Dione, *Pilatos* vertit Merula: *qui pileos gestabant* Blancus, ubi *pila* quidam impresserunt, qui & iter conditum ait per Ponticas paludes. Pro *Sacisque Iazygisque* leg. ex Dione videtur. Mox *de Decebalo rege ac Dardaniis*, *Dardanis*; *Sauromatis*, *Sarmatis* leg. ne sit, aliorum esto judicium. nam *Sardonios* quod in m. s. repperi, ut rectum sit vereor.

3 *Cui bello atque imperanti*] hæc m. s.

que imperati obsides Persarum regi, nomine Cosdroë, & inter ea iter conditum per feras gentes, quo facilè ab usque Pontico mari in Galliam permeatur. Castra suspectioribus atque opportunis locis exstructa; ponsque Danubio impositus; ac deductæ coloniarum pleræque. Adhuc Romæ à Domitiano capta fora, atque alia multa, plusquam magnificè coluit, ornavitque & annonæ perpetuæ mirè consultum, reperto firmatoque Pistorum collegio: [4] simul noscendis ocyus, quæ ubique [5] è Rep. gerebantur admota media publici cursus. Quod equidem munus satis utile, [6] in pestem orbis Romani vertit posteriorum avaritia, insolentiaque: nisi quòd his annis suffectæ vires Illyrico sunt, [7] Præfecto medente Anatolio. *Boni, malique in Repub. nihil est, quod in diversum traduci nequeat moribus præsidentium.* Æquus, clemens, patientissimus, atque in amicos perfidelis: [8] Quippe qui Suræ familiari opus sacraverit,

m. s. lectio, quæ si placet, aliquid desit necesse est.

4 *Simul noscendi socius*] emendabat *noscendis ocius* verè, littera una migrante, Cl. Puteanus Consiliarius Regius, cui dici non potest quantum debeam ob singularem humanitatem in communicandis m. ss. quibus referta bibliotheca est: nec ego solum, sed omnes quotquot studio & industria nostra aliquando juvabuntur.

5 *Erepta*] divinabam *è re p.* quod scriptum repperisset librarius *è re pca.* Vehicularium autem cursum appellant alii, de quo Amm. Marcellinus lib. XXI.

6 *In pestem orbis Romani*] arguunt leges & Constitutiones Impp. sequentium Codici libro XII. insertæ. Mox *profecto* scriptum erat, non *Præfecto*.

7 *Præfecto medente Anatolio*] Ammianus Marcell. lucidissimè hanc rem lib. XIX. extremo exponit: *Quodque Anatolio regente tunc per Illyricum præfecturam, necessaria cuncta velant- tempus coacta sine ullius dispendio affluebant. nec enim dispositionibus umquam alterius præfecturæ (ut inter omnes constat) ad præsens Arctoæ provinciæ bonis omnibus floruerunt, correctione titubantium benevola & sollerti, vehiculariæ rei jacturis ingentibus, quæ clausere domus innumeras & censuali professione*, &c. Meminit & lib. XXI. *his annis* autem scil. ante Constantii decimum, Juliani tertium Consulatum: cujus apud eundem Marcellinum mentio exstat lib. XX. initio.

8 *Quippe qui Suræ familiari*] Ex fortè sunt Thermæ quas Albertinus Syriacas dictas, nescio quo auctore, scribit: certè in Aventino fuerunt Palatinum versus, ut commemorat Victor, Volaterranus, & Martialis lib. VI.

Quique videt propius magni certamina Circi,

Laudat

verit, quæ Suranæ sunt: usque eò innocentiæ fidens, uti [9] Præfectum Prætorio Saburanum nomine, cum insigne potestatis, uti mos erat, pugionem daret, crebro monuerit: Tibi istum ad munimentum mei committo, si rectè agam: sin aliter, in me magis: Quod *moderatorem* omnium vel errare minus fas sit. Quin etiam vinolentiam, quo vitio, uti Nerva, angebatur, prudentia molliverat; curari vetans jussa post longiores epulas. His virtutibus acto Imperio annos prope viginti, cùm terræ motu gravi [10] apud Antiochiam ceteraque Syriæ * extremis afficeretur, rogatu Patrum militiam repetens, morbo periit, grandæva ætate; adscito prius ad Imperium Hadriano cive propinquoque. Abhinc divisa nomina Cæsarum atque Augusti: inductumque in Rempublicam, uti duo, seu plures summæ potentiæ, dissimiles, cognomento ac potestate dispari sint. Quamquam alii Plotinæ, Trajani conjugis favore Imperium assecutum putent, quæ viri testamento hæredem regni institutum simularat.

IGI-

Laudat Aventinæ vicinus Sura Dianæ.

In Spartiani Adriano corruptè olim legebatur *Suburano* pro *Sura*, teste Bapt. Egnatio: huic autem ἐπιτρέπειν εἰώθει τὰ πολλὰ γράφειν. Julianus λόγῳ περὶ καισάρων.

9 *Præfectum Prætorio, Saburanum*] Nescio quid de Saburra saburrati ipsi cogitarunt, qui hanc lectionem commenti sunt. Ex Dione & Xiphilino idem hic est *Licinius Sura:* quare hic *Suburanum* vel *Suram nomine* à glossa esse crediderim. Sidon. Apoll. Carm. v.

Vix habuit mores similes, cui teste Senatu
In se etiam tractum commiserat Ulpius ensem.

10 *Apud Antiochiam ceteraque S. ext. aff.*] Locus impeditus, mutilus enim. Terræ motum autem Dio in Trajano & Xiphil. describunt.

14 Igitur Ælius Hadrianus eloquio,
IƆCCCLXX. togæque ſtudiis accommodatior, pace ad Orientem compoſita, Romam regreditur: ibi Græcorum more, ſeu Pompilii Numæ, cærimonias, leges, gymnaſia, doctoreſque curare occœpit: Adeò quidem, ut etiam ludum ingenuarum artium, quod [1] Athenæum vocant, conſtitueret. Atque [2] initia Cereris, Liberæque quæ Eleuſina dicitur, Athenienſium modo Roma percoleret. Deinde, uti ſolet, tranquillis rebus, remiſſior rus proprium Tibur ſeceſſit, permiſſa Urbe [3] Lucio Ælio Cæſari: Ipſe, uti beatis locupletibus mos, palatia exſtruere, curare epulas, ſigna, tabulas pictas: poſtremò omnia ſatis anxiè proſpicere, quæ luxus laſciviæque eſſent. Hinc orti rumores mali, injeciſſe ſtupra puberibus, atque Antinoi flagraviſſe famoſo miniſterio, neque

1 *Athenæum*] Ita emendavi, nam obſcurè in m. ſ. erat. meminit ejus Lampridius: *Ad Athenæum audiendorum* & *Græcorum & Latinorum Rhetorum, vel Poëtarum cauſſa frequenter proceſſit*, de Alex. Severo. *Pertinax quo die proceſſionem ad Athenæum paraverat, ut audiret poëtam, ob ſacrificii præſagium diſtulit*, Julio Capitolino auctore. Idem Gordianis initio; *Ubi adolevit, in Athenæo controverſiis declamavit, audientibus etiam Imperatoribus ſuis.* Ex quibus colligitur publicum auditorium fuiſſe, in quo poëmata orationeſque recitarentur.

2 *Initia Cereris Liberæque quæ Eleuſina dicitur*] an *Eleuſinia dicuntur*? Illud ad cognomentum deæ, plauſtraque Eleuſinæ matris; hoc ad initiorum nomen.

3 *Lucio Ælio Cæſari*] Sic excuſi. *Ælius*, & nummi antiqui. m. ſ. noſter nunc *Elius*, nunc *Helius* aſpiratione Græca.

que alia de causa urbem conditam ejus nomine, aut locasse Ephebo statuas: Quæ quidem alii pia volunt, religiosaque: quippe Hadriano cupiente fatum producere, cùm [4] voluntarium ad vicem Magi poposcissent, cunctis retractantibus, Antinoum objecisse se referunt: hincque in eum officia supradicta. Nos rem in medio relinquemus: quamquam in remisso ingenio [5] suspectam æstimantes societatem ævi longè imparilis. Interim Ælio Cæsare mortuo, cùm ipse animo parum valeret, idcircoque despectui haberetur, ad creandum Cæsarem Patres convocat. Quibus properè accurrentibus, fortè Antoninum conspexit senis soceri, aut genitoris anxios gressus levantem manu: Quo mirè oblectatus, adoptatum legibus Cæsarem jubet, statimque ab eo Senatus, cui ludibrio fuerat, magnam partem necari. Neque multo pòst apud Bajas tabe interiit: anno imperii, [6] absque mense, vicesimo secundo, senecta viridiore. At patres ne Principis oratu quidem ad Divi honorem eidem deferendum flectebantur; [7] tantum amissos sui ordinis tot viros mærebant. Sed postquam subitò prodiere, quorum exitium dolori erat, quique suos complexi, censent quod abnuerant.

AURE-

4 *Voluntarium ad vicem*] ἑκουσίου ψυχῆς ἐδεῖτο Xiphilinus, quem lege. hic & Adrianum ipsum divinationibus & Magicis artibus cujusvis generis curiosè usum scribit.

5 *Suspectam æstimantes*] Egregiè Plautus Persa:

Scio fidei herili ut soleat impudicitia opprobrari:
Nec subigi queant unquam, ut pro ea fide habeant judicem.

6 *Absque mense vicesimo secundo*] Xiphilinus imperasse ait annos xx. menses xi. unde quis legendum conjiciat *uno & vicesimo*. Sed Spartianus à nobis stat.

7 *Tantum admissos sui ordinis*] ita vet. lib. leg. tamen *amissos*. Interfectos enim falso putabant. Quos quia Antoninus servasset, Pii cognomentum sortitus est. Dio, Spartianus, Capitolinus. Mox in eodem m. s. pro *Aurelio*, *Attelio* malè quoque scriptum erat.

15 IↃCCCXCI. **Aurelio Antonino** cognomentum Pii. Hunc ferè nulla vitiorum labes maculavit. Vir veterrimæ familiæ, è Lanuvino municipio, Senator urbis: adeò æqualis, probiſque moribus, uti planè docuerit, neque *jugi pace*, ac longo otio abſoluta ingenia corrumpi: eoque demum [1] *fortunatas urbes* fore, ſi regna ſapientiæ ſint. denique annis, quibus publica egit, viginti, idem manſit, celebrato magnifice Urbis nongenteſimo: Niſi fortè triumphorum expertem, ſocordiæ videtur: quod longè ſecus eſt, cùm majus haud dubiè ſit, neque quemquam turbare auſum compoſita, neque ipſum oſtentandi ſui bellum feciſſe quietis gentibus. Quinetiam maribus fruſtratus, filiæ viro Reipublicæ conſultavit.

Namque

1 *Fortunatas urbes*] Alludit ad divini Platonis ſententiam lib. v. de Rep. Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν ξυμπέσῃ δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία; τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσιν· δοκῶ δὲ, οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει. Quæ à Cicerone tranſlata in eleganti illa epiſt. ad Q. Fratrem de provincia adminiſtranda: *Ille quidem*, inquit, *princeps ingenii & doctrina Plato, tum denique fore beatas Reſp. putavit, ſi aut docti aut ſapientes homines eas regere cœpiſſent; aut qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent.* Quam etiam Antonino Philoſopho ſemper in ore fuiſſe, nec in ore tantùm, ſed & moribus expreſſiſſe, auctor eſt Capitolinus.

NAMQUE [1] M. Bojonium, qui AURELIUS ANTONINUS habetur, eodem opido, pari nobilitate, philoſophandi verò, eloquentiæque ſtudiis longè præſtantem in familiam atque imperium adſcivit. Cujus divina omnia domi, militiæque facta, conſultaque: quæ imprudentia regendæ conjugis attaminavit: quæ in tantum petulantiæ proruperat, [2] ut in Campania ſedens, amœna littorum obſideret, ad legendos ex nauticis, quia plerumque nudi agunt, flagitiis aptiores. Igitur Aurelius, ſocero apud Lorios, anno vitæ poſt quintum & ſeptuageſimum mortuo, confeſtim fratrem 16 CCIↃXIIII.

LUCIUM

1 *M. Bojonium*] Sunt qui dubitent hic ne *Bojonius* ſit: ac Pium quidem Bojonium, philoſophum Cejonium appellandum putant. Ego verò *L. Cejonium Commodum* L. Veri patrem, qui ab Adriano adoptatus prior mortuus eſt, vocatum didici ex Capitolino.

2 *Uti Campania ſedens*] Inde repoſui, *ut in Campania ſedens*. Quid ſi *in Campaniam ſecedens*? *Fauſtinam ſatis conſtat apud Cajetam conditiones ſibi & nauticas & gladiatorias elegiſſe:* Jul. Capitolinus. Dicta autem *Annia Valeria Fauſtina*, quæ in edito Eutropio *Galeria*, qui & apud *Lorium*. (num. ſingulari) mortuum ſocerum ſcribit.

Lucium Verum in societatem potentiæ accepit. Ejus ductu Persæ, cum primum superavissent, ad extremum triumpho cessere, Rege Vologeso. Lucius paucis diebus moritur: Hincque materies fingendi, dolo consanguinei circumventum: Quem ferunt, cum invidia gestarum rerum angeretur, fraudem inter cœnam exercuisse. Namque [3] lita veneno cultri parte, vulvæ frustum, quod de industria solum erat, eo præcidit: consumtoque uno, uti mos est, inter familiares; alterum, qua virus contigerat, germano porrexit. Hæc in tanto viro credere, nisi animi ad scelus proni, non queunt. Quippe cum Lucium satis constet Altini Venetiæ urbe consumtum, [4] tantumque Marco sapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac litterarum fuisse, ut is Marcomannos, cum filio Commodo, quem Cæsarem suffecerat, petiturus, [5] philosophorum obtestantium circumfunderetur; ne se expeditioni aut pugnæ prius committeret, quàm sectarum ardua & occulta explanavisset.

3 *Lita veneno*] Totidem pæne verbis Capitolinus Antonino & Vero. Non dissimile in Plutarchi Artoxerxe, cujus mater Parysatidis nomine, Statyræ uxori ejus infesta, illam hoc modo sustulit, dissectæ in convivio avis, Ryntacen Persæ vocant, eam partem quæ cultri alterum latus toxico oblitum attigerat, edendum præbuit.

4 *Tantumque in arte sapientiæ*] lego, *tantumque Marco sapientiæ.*

5 *Philosoph. obtestantium*] Refert Vulcatius Gallicanus in Avidio Cassio.

navisset. Ita incerta belli ejus salute, doctrinæ studiis metuebantur: tantumque illo imperante floruere artes bonæ, ut illam gloriam etiam temporum putem. Legum ambigua mirè distincta, [6] vadimoniorumque sollenni remoti denunciandæ litis, operiendæque ad diem commodè jus introductum. Data cunctis [7] promiscuè civitas Romana: multæ urbes conditæ, deductæ, repositæ, ornatæque; atque in primis Pœnorum Karthago, quam ignis fœdè consumserat; Asiæque Ephesus, ac Bithyniæ Nicomedia constratæ terræmotu, æquè ac nostra ætate [8] Nicomedia Cereali Consule. Triumphi acti ex nationibus quæ [9] regi Marcomaro ab usque urbe Pannoniæ, cui Carnuto nomen est, ad media Gallorum protendebantur. Ita anno Imperii octavo, decimoque, ævi validior, Vendobonæ interiit, maximo gemitu mortalium omnium. Denique [10] qui sejuncti in aliis Patres, ac vulgus, soli omnia decrevere, templa, columnas, sacerdotes.

AT

6 *Vadimoniorumque solemni remoti*] an *solemni more denuntiandæ litis*? an *Solemni more remoto, denunt. litis*? Sustineo.

7 *Promiscuè civitas*] Sic emendo. nam m. s. *promissi* vel *promissa*, utrumque abjudico. Illud rectum esse confirmat lex XXII. D. de statu homin. *In orbe Romano qui sunt, ex constitutione D. Antonini cives Romani effecti sunt.* Ita enim leg. docuit, non, ut in vulgatis, *in urbe Roma*, And. Alciatus lib. II. Dispunct. & hinc Roma communis omnium patria; l. Roma. 33. D. ad l. municipalem. Catena Patrum Græca in D. Lucæ de gestis Apostolorum caput XXII. ubi se civem Romanum Centurioni divus Paullus prædicat, magna temporis historiæque ignoratione: *Tempore*, inquit, *Adriani contigit ut omnes Romani efficerentur.* Nam quamquam & Antoninus, Adrianus cognominatus; longo tamen post tempore quàm Paullus fuit, regnare cœpit.

8 *Nicomede. à Cereali*] Repone *Nicomedia Cereali.* Consul fuit Cerealis Neratius cum Fabio Tatiano, A. V. C. ∞ CXII. post Constantii Augusti consulatum IX. qui annus hujus historiæ finem biennium antecedit, ut in Prolegomenis docui. De Nicomedia & terræ motu copiosè Ammianus lib. XVII.

9 *Rege Marcomanno*] *Marcomaro* disertim vet. codex, & *Carnuto*; Eutropius *Carnuntum* lib. IIX. & Spartianus Severo vocant. *Nationes* autem Quadi, Vandali, Sarmatæ, Suevi.

10 *Qui sejuncti in aliis patres ac vulgus*] Retineri lectio hæc potest, tum quia à m. s. est, tum quia Capitolino gemina dicit. *prius* inquit *quàm funus conderetur, quod nunquam*

antea factum fuerat, nec postea, Senatus Populusque non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit. Nic. Faber *quæ sejunctim aliis Pat. ac vulgus*, non improbo, sequitur enim *soli*.

17
cɔɔxxxiii. AT filius sæva à principio dominatione detestabilior habebatur, præcipuè per majorum controversam memoriam; quæ posteris usque eò gravis est, ut absque communi in impios odio, quasi corruptores generis exsecrabiliores sint. Bello planè impiger, quo in Quados prosperè gesto, Septembrem mensem Commodum appellaverat, Mœnia Romana potentia vix digna, lavandi usui instituit. Immiti prorsus feroque ingenio, adeò quidem ut gladiatores, specie depugnandi, crebro trucidaret: cùm ipse [1] ferrum objectum veronibus plumbeis uteretur. Cumque eo modo plures confecisset, fortè eum Scæva nomine, audacia ac robore corporis pugnandique arte pervidens, ab studio tali deterruit; qui spreto gladio, quem inutilem cernebat, sufficere utrique ait, quo armabatur ipse. Eo metu, ne inter congressum, uti solet, extorto pugione conficeretur, Scævam

1 *Ferrum objectum veronibus*] Leg. Olivario videbatur, *cùm ipse ferro objectus mucronibus plumbeis uteretur.* vel, *objectus vero mucronibus plumbeis*, &c. Quid si *peronibus*, vel, ut alibi scriptum, *veronibus*? Nic. Faber sic divinabat, *cum ipsi ferro objecto veronibus pl. uteretur.* Mox, *scæva* scrib. m. f. *sæva*. hinc error sup. librariis objectus, ut *Sæva à principio* scripserint, tanquam proprium nomen *Sæva* fuerit, qui Commodus est.

Scævam removit, atque ad alios formidolosior, in feras belluasque ferociam convertit. [2] Quîs rebus cùm insatiabilem sanguinis cuncti horrescerent; conjuravere (ne) in eum maximè [3] proximus, quippe *dominationi* adeò fidus nemo: ipsique satellites, dum incestam mentem pravamque putant, & COMMODUM quidem primo occultatius veneno petivêre, anno regni tertio ferè atque decimo: Cujus * frustrata per cibum, quo se casu repleverat; cùm tamen alvi dolorem caussaretur, auctore medico, principe factionis, in palæstram perrexit. Ibi per ministrum ungendi (nam fortè is quoque è consilio erat) faucibus, quasi arte exercitii, [4] Pacchiorum modo validius pressis, exspiravit. Quo cognito Senatus, qui ob festa Januariorum frequens [5] primo luci convenerat; simul plebes hostem Deorum atque hominum appellavere, radendumque nomen sanxere: confestimque Præfecto Urbi AULO HELVIO PERTINACI imperium defertur.

HIC

2 *Quîs reus cum instabilem sanguis*] Puto leg. *quibus rebus cum insatiabilem sanguinis*. & paullo antea, *pugnandique arte pervigens* vel *perurgens*. & mox, *conjuravere ire in eum*.

3 *Proximus quippe*] Fortè *proximus quisque dominationi*, vel *proximi quippe dominationi*. paullò post *pronamque* pro *pravamque*. Quid si, *Dum incertam mentem pronamque putant?* Deinde *cujus frustratu* lege: vel adde *cujus vis frustrata: & tandem* pro *tamen*. Rursum *cibi per ministrum, ungendi*, repone *ibi* vel *ubi*. Alipten Græci ἀλείπτην vocant. Narcissum autem Commodi strangulatorem vocat Spartianus, quem adeò leonibus postea objecerit: Herodianus lib. I. extremo.

4 *Pacchiorum modo*] an *Tusciarum?* Amiciss. Olivarius *bracchiorum*.

5 *Primo luci*] pro *prima luce* genere mascul. ut docent Fl. Charisius Sosipater & Non. Marcellus: Plautus in Cistell. *cum primo luci nisi ambo occidero*. Terent. Adelph. *Ceterum rus cras cum filio cum primo luci ibo hinc*, id est simulatque diluxerit. Et Cicer. III. Offic. *Luce claro in foro saltet*: sic enim legit Nonius. Idem Aulul. *Luce claro diripiamus aurum matronis palam*. Pòst paullo *Publius Ælius* vel *Helvius* aliis dicitur, hic *Aulus Helvius*.

18 Hic doctrinæ omnis ac moribus antiquissimis:
c ooxlvi. immodicè parcus, Curios æquaverat Fabriciosque. Eum milites, quîs exhausto jam, perditoque orbe satis videtur nihil, impulsore Didio, fœdè jugulavere octogesimo imperii die.

19 [1] At Didius, (an Salvius?) Julianus
c ooxlvi. fretus Prætorianis, quos in societatem promissis magnificentioribus perpulerat, ex Præfectura Vigilum, ad insignia dominatus processit. Genus ei pernobile, Juris-

1 *At Divus Ansalvius*] Puto *an Salvius?* scripsisse hæsitantem & quærentem Prænominis veritatem & narrationis qua miserè excidit. Proavus illi fuit Salvius Julianus bis consul præfectus Urbi & Jurisconsultus. Oros. Imp. Jurisconsultum facit, malè, lib. vii. c. xvi. Inf. *Prome obtruncavere.* fortè *pronè*; vel *Romæ*, quod propius à vero abest: nam ad balneas Palatinas Romæ interfectus.

Jurisque urbani præstans scientia: quippe qui primus Edictum, quod variè inconditeque à Prætoribus promebatur, in ordinem composuerit. Hincque satis compertum, *cohibendæ cupidini*, ingenium ni juvet, eruditionem imbecillem esse. Cùm præceptor & asper quidem, rectius vivendi, in facinus processerit, quod novo supplicio plectendum ediderat: neque tamen cupito potitus diu: Namque eum, acceptis ilico quæ atdiderant, Septimius Severus, qui fortè [2] Syriæ legatus, in extremis terris bellum gerebat, Imperator creatus, pontem proxime Milvium acie devicit: missique qui fugientem insequerentur apud palatium Romæ obtruncavêre.

2 *Syriæ legatus*] constat ex Herodiano historico Græco & Spartiano non Syriæ Proconsulem, sed Pannoniis præfuisse Severum: Nam apud Carnuntum Pannoniæ opidum Augustus à legionibus dictus est. Spart.

IGITUR SEPTIMIUS, Pertinacis nece, simul flagitiorum [1] odio, dolore, atque ira commotior, cohortes Prætorias statim militia exemit: cunctisque partium cæsis, [2] Helvium Senatus consulto inter Divos 20 CCCXLVI.

1 *Dolore, odio, ira, commotior*] M.S. *commodior*, malè. videatur oratio Pertinacis lib. II. apud Herodianum, & quomodo exautorati milites Prætoriani ultra centesimum ab urbe lapidem exsulare coacti sint.

2 *Helvium inter Divos refert*] Pertinacis cognomen etiam initio statim assumsisse Herod. auctor est, ut necis Pertinacis ultorem: adhæc non

vos refert; Salvii nomen, atque ejus ſcripta factáve aboleri jubet: quod unum effici nequivit. *Tantum gratia* doctarum artium valet, ut ſcriptoribus, ne ſævi mores quidem, ad memoriam officiant: Quinetiam mors hujuſcemodi, ipſis gloriæ, exſecrationi actoribus eſt: Cum omnes, præcipueque poſteri, ſic habent, illa ingenia niſi publico latrocinio, ac per dementiam, opprimi non potuiſſe. Quo bonis omnibus ac mihi fidendum magis, qui rure ortus, tenuique indocto patre in hæc tempora vitam præſtiti, ſtudiis tantis honeſtiorem. Quod equidem gentis noſtræ reor, * quo fato quodam bonorum parte fœcunda, quos eduxit tamen, quemque ad celſa ſuos habet: velut Severum ipſum, quo præclarior in Repub. fuit nemo: qui, quamquam exacta ætate, mortuum, juſtitio elogioque lugendum ſanxere: aſtruentes illum juſtum naſci, aut emori minimè conveniſſe. Scilicet quòd corrigendis moribus nimium, poſtquam ad veterum innocentiam, quaſi mentium ſanitatem, pervenerant, clementem habuere. Ita honeſtas, quæ principio anxia habetur; ubi contigerit, voluptati luxuriæque eſt. Peſcennium Nigrum apud Cyzicenos, Clodium

Albi-

non modò Illyricis, ſed Romano etiamnum pop. gratiſſimum. lib. 11. Mox *exſecrationi auctoribus*, legi etiam poteſt. Et inf. *quæ fato quodam, bonorum partu fecunda, quos eduxerit, tamen quemque.* ſcriptam tamen lect. non damno. Rurſum, *quem quamquam exacta ætate*, malim ſi per libros liceret. Et pro *ſtruentes*, fortè *ſtatuentes* ſcripſit Victor. vide Spartianum. Idem de Auguſto elogium in impreſſo Breviario.

Albinum Lugduni victos coëgit mori: Quorum prior Ægyptum dux obtinens, bellum moverat, spe dominationis: [3] Alter Pertinacis auctor occidendi; cum eo metu in Britannos, quam provinciam à Commodo meruerat, tramittere nitebatur; in Gallia invaserat Imperium. Horum infinita cæde crudelior habitus, ac cognomento Pertinax: Quamquam ob vitæ parsimoniam similem, [4] ipsum magis adscivisse plures putent: nobis mens ad credendum prona, acerbitati impositum. Nam cùm quidam hostium, quem tamen, [5] uti bellis civilibus solet, conditio loci ad Albinum detulerat, caussa exposita, novissimè conclusisset: Quid,

3 *Alter Pertinacis auctor occid.*] quòd litteras Commodi in Albini odium idem Pertinax publicasset. Quare Albinus occidendi Pertinacis Juliano auctor fuit. Jul. Capitol. Albino. Est inf. Clodius quidam Balbinus, ut in Gordiano extr. notavimus.

4 *Ipsum magis adscivisse*] nomen scil. *Pertinacis*. Quid si *parsimoniam senilem* pro *similem*. Avaritia enim senum propria. Et illud verbum in parcum & avarum aptè cadit. Plautus Capteiveis:

Quid tu ais, tenáxne pater ejus?
PH. immo ædepol pertinax.

Et extrema Casina: *quo argumento? OL. nimis tenax es.* qui versus in lib. quib. abest: At auctori nostro altera notio placuit. *Cognomentum Pertinacis non tam sua voluntate quàm ex morum parsimonia videtur habuisse.* Ælius Spart. qui hic adeò aut mutilatus aut corruptus, ut absque lib. vett. & m. ss. restitui posse desperem; quos ubi nactus ero, auctores illos licet minorum gentium aggrediar. Inf. *mens ad credendum* lege, non *metus*; licet in m. s. comparet.

5 *Uti bellis civilibus*] ut de Q. Ligario M. Tullius.

Quid, quæso, faceres, si tu esses? Ille respondit: Ea perferrem, quæ tu. Quo dicto, factoque durius nihil bonis: cùm sanctique hujuscemodi dissensiones, quamvis [6] studiosius cœptas, fortunæ increpent: magisque in protegendis, quàm ad perdendum cives verum corrumpi, patiantur. At iste delendarum cupidus factionum, quo deinceps mitius ageret, necessitudinem facti ulcisci maluit, ne paullatim spe veniæ in labem publicam per conjurationes procederetur: ad quas vitio temporum [7] animos * intelligebat. neque ego abnuo *ea delictorum* quæ grassari immodicè cœperint, plus pænè quàm severè excidenda esse. Felix ac prudens, armis præcipuè: adeò, ut nullo congressu nisi victor discesserit: auxeritque Imperium, subacto Persarum [8] Rege nomine Agarro. Neque minus Arabas, simul adortus ut est, in ditionem redegit, provinciæ modo. Adiabena quoque, ni terrarum macies despectaretur; in tributarios concessisset. Ob hæc tanta Arabicum, Adiabenicum, & Parthici cognomento Patres dixere. His majora aggressus, [9] Britanniam, quæ ad ea utilis erat, pulsis hostibus, muro munivit, [10] per transversam insulam ducto, utrimque ad finem Oceani. Quinetiam Tri-

6 *Studiosius ceptas*] ita vet. lib. Restitue *studio susceptas fortunæ increpent*, id est, *imputent*.

7 *Animos intelligebat*] omissum forsitan à librario *proclives*, *pronos*, *inclinari*, vel aliud simile. Quid si *intendebant* pro *intelligebat*? sed conjectura dumtaxat. Mox *eadem lictorum* erat in eodem, ex qua lectione nihil fuit elicere.

8 *Rege Agarro*] non me fugit *Abagarum* ab Ælio Spartiano appellari: verùm quia de lectionis illius integritate etiam Bapt. Egnatius dubitat, exempli veteris scripturam b. f. repræsentavi.

9 *Britanniam quæ ad ea utilis*] Olivarius vestigiis m. s. inspectis *quoad utilis erat*, reponebat. Nos, *quæ adeò utilis*, tentaveramus.

10 *Per transversa inter insulam*] emendavi primum ab ingenio quomodo excudendum curavi; mox à Spartiano totidem verbis eadem scribente meam conjecturam confirmari libenter legi. Non illud silentio prætereundum, integram hanc pag. quod mirere, in Spartiano legi, quem cum his comparans lector, oleum operamque bene collocatam existimet. Videbit sanè quantum sibi scriptores antiqui in alienis mutuandis indulserint.

Tripoli, cujus Lepti opido oriebatur, bellicosæ gentes submotæ [11] procul. quæ factu ardua, faciliùs eò patrabantur, quo implacabilis delictis strennuum quemque præmiis extollebat. Denique ne parva latrocinia quidem impunita patiebatur, in suos animadvertens magis: quod vitio Ducum, aut etiam Præfectorum fieri vir experiens intelligeret: Philosophiæ, declamandi, cunctis postremò liberalium deditus studiis: idemque abs se texta ornatu & fide paribus composuit. Legum conditor longè æquabilium. Huic tanto domi, forisque, [12] uxoris probra summam gloriæ demsere: quam adeò famosè amplexus est, uti cognita libidine, ac ream conjurationis, retentarit. Quod cum infimo turpe, tum potentibus; & illi magis cui non privati, neque singuli, aut flagitiosi; verùm Imperia, & exercitus, atque [13] ipsa vitia concessêre: Nam cùm pedibus æger bellum moraretur, idque milites [14] anxiè ferrent, ejusque filium Bassianum, qui Cæsar unà aderat, Augustum fecissent; in tribunal se ferri, adesse omnes; Imperatoremque ac Tribunos, Centuriones ac cohortes, quibus auctoribus acciderat; sisti, reorum modo, jussit. Quo metu stratus humi victor, [15] cùm tantorum exercitus

11 *Proculque factu*] lego *procul, quæ factu*. Rectè mea quidem sententia, & ad Spartiani sensum accommodatè. Quod sequitur, M.S. *facilius ea patrabantur quo implacabilis delictis*. fortè, *eo*, & *quo implacabilior delictis*. Idem mox *perfectionem* scripserat, unde *per factionem*, vel quod huc magis pertinet, *præfectorum* effici potest. lector viderit. Inf. *liberalium, artium*, exaudiendum.

12 *Uxoris probra*] Juliæ. *Domi tamen minus cautus, qui famosam adulteriis Iuliam uxorem tenuit, etiam conjurationis consciam*. Spart. In m.s. *retentavit* scriptum compendio, pro *retentaverit*.

13 *Cui ipsa vitia concessere*] qui vitia superasset. Doctiss. Olivarius pedum vitium intelligit, quo laborabat Severus, ut Lamprid. vitium concionis dixit de surdastro.

14 *Anxiè ferrent*] ita leg. ex Spartiano, qui ad verbum gemina scribit. *Mox eorum modo* in m. s. est, quod nescio an ceteris, mihi certè non satisfacit. *reorum modo* tentabam.

15 *Cum tantorum veniam exercitus*] vetus scriptura; sed ad numerum ne, an ad delicti & personarum qualitatem referendum? Doctiss. Olivarius *factorum* rectum putabat, moxque *ortus enim ex humili*, ex

citus veniam precaretur: Sentitísne, inquit, pulsans manu, *caput potius*, quàm pedes imperare? Neque multo pòst Britanniæ municipio, cui Eboraci nomen, annis regni duodeviginti morbo exstinctus est. Ortus Mediæ humili, primo literis, deinde imbutus foro: quo parum commodante, uti rebus artis solet; dum tentat, aut exquirit varia melioraque; conscendit Imperium. Ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia: quasi testis vitæ mortalium, *cuncta*, inquit, *fui*; conducit nihil. Funus quod liberi Geta Bassianusque Romam detulerant; mirè celebratum, [16] illatumque Marci sepulcro: * [17] adeò percoluerat, ut ejus gratia Commodum inter Divos referri suaserit, fratrem appellans; Bassianoque [18] Antonini vocabulum addiderat: quod ex illo post multos dubiosque eventus, [19] auspicia honorum cepisset [20] patroci-

ex Lampridii Severo quid si ut Nic. Faber *ortus familia humili*, seu potius *ortus in ade humili*? m. f. enim *Mediæ humili*: qualis sitne in agro Leptitano vicus aliquis *Media* dictus, ignorare me fateri non pudet; nec cur pudere debeat video. Inf. sanè sic locutus de Alexandro *Syriæ orto*. ubi fort. *urbe* exaudiendum.

16 *Illatum Marci sepulcro*] *quem ex omnibus Imperatoribus tantum coluit, ut & Commodum in divos referret.* Spart. unde hiatum implendum censeo, ut *hunc*, vel, *quem adeò percoluerat*, legas. Iterum Spartianus; *Iratus Senatui Severus Commodum inter Divos referendum esse censuit, quasi hoc genere se de Senatu posset ulcisci, primusque inter milites Divum Commodum pronunciavit.* Post: *Commodum in Senatu & concione laudavit: Deum appellavit: infamibus displicuisse dicit.*

17 *Adeò percoluerat*] Asterisco notare satis habui dum jactura sarciatur, & lacunæ Victoris impleantur ex alio exemplari, quale in Ubiis Coloniæ Agrippinæ apud Jo. Metellum Sequanum esse audio ex bibliotheca Corn. Gualtheri v. c.

Res arta (sic enim M. ss. ferè & meliores libri. vulgati *arcta*) sunt angustæ & modicæ.

18 *Ant. vocab. addiderat*] Potest & *indiderat* legi.

19 *Marci-auspicia honorum*] Dicunt aliqui non in Marci honorem tantum Antonini nomini delatum; cùm id Marcus adoptivus habuerit, sed in ejus qui Pius cognominatus Adriani scil. successoris: & quidem ob hoc quod Severum ille ad fisci advocationem delegerat ex formula forensi, cum ad tantos processus ei patuisset dati ab Antonino primi gradus, vel honoris auspicium. Spart. Geta.

20 *Patrocinio fisci dein*] Labes rursum hic & hiatus, aut mirè salebrosus locus, ut depositus & deploratus esse videatur. Quare veteri more ante januam colloco, si fortè à præ-

trocinio fisci. * dein de laborantibus secundarum initia earumque auctores memoriæ sunt.

à prætereunte curari queat: dubites enim rectiusne *deliberantibus*, & mox *earum quæ adjutores*, legas. Quid si referamus ad ea quæ Codice scribuntur de proximis sac. scrinior. l. hac leg. Item de palatinis sacrarum largitionum, l. Scriniis. sed hæc refero ad ætatis nostræ Papinianum Jacobum Cujacium doctorem meum.

At posteri, quasi bellum inter se mandatis accepissent, confestim secessêre. Ita Geta, cui nomen paterno ab avo erat, cum ejus modestiore ingenio frater angeretur, obsessus interiit. Quæ victoria [21] Papiniani exitio fœdior facta, ut sanè putant memoriæ curiosi: quippe quem ferunt illo tempore Bassiani scrinia curavisse, monitumque, uti mos est, [22] destinando Romam quam celerrimè componeret, dolore Getæ dixisse; haudquaquam pari facilitate velari parricidium qua fieret: Iccirco morte affectum. Sed hæc improbè absurda

21 *Papiniani exitio*] Refellit Spartianus & fabellam vocat, quòd Præfecti non esset orationem dictare: sed quasi fautorem Getæ cum pluribus occisum. In Caracalla, Severo, & Geta. vide & Zosimum lib. 1. hist. Novæ. ubi & de Ulpiani I. C. exitio. Illius exstare Romæ in urna argentea dicitur hæc Inscriptio:

AEMILIO. PAVLO. PAPINIANO. PRAEFECTO. PRAETORIO. IVRISCONSVLTO. QVI. VIXIT. ANNOS. XXXVI. DIES. X. MENS. III. PAPINIANVS. HOSTILIVS. EVGENIA. GRACILII. TVRBATO. ORDINE. IN. SENIO. HEV. PARENTES. FECERVNT. FILIO. OPTIMO.

22 *Destinando Romam*] Credidi ali-

da sunt, cum constet satis, Præfecturam Prætorio gessisse, neque incondite illum virum tantam contumeliam imponere potuisse, cui amori ac magisterio erat.

aliquando scripsisse Victorem, *dictando orationem quam celerr. componeret*; cujus conjecturæ nondum me pœnitet. *orationem* alii exaudiunt, alii *destinanda* legunt.

21 CETERUM ANTONINUS incognita munerum specie [1] urbem Romanam adjiciens, quòd indumenta in talos dimissa largiretur, *Caracalla* dictus: cum pari modo [2] vesti Antonianas nomini suo daret. Alamannos gentem populosam, ex equo mirificè pugnantem, prope Mœnum amnem devicit: patiens, communis, tranquillusque: pari fortuna, & eodem matrimonio, quo pater: Namque Juliam novercam, cujus facinora suprà memoravi, forma captus, conjugem affectavit; cum illa factiosior, aspectui adolescentis, præsentiæ quasi ignara, semet dedisset [3] intecto corpore, asserentique, Vellem, si liceret, uti: petulantius multo (quippe [4] quæ pudorem velamento exuerat) respon-

C∞LXV.

1 *Vrbem Rom. adjiciens*] pro augens: forsitan *adiens*.

2 *Vesti Antonianas*] Puto leg. *Vestes Antoninianas*: ut Thermas Antoninianas appellat Eutropius. De *communis* notione ad vulgatam editionem in Pertinace dicere memini.

3 *Intecto corpore*] m. f. *intellecto*, malè.

4 *Quæ pudorem velamento*] Sup. paullo, *uti* redundare videtur: ut inf. deesse

respondiſſet; libet ? planè licet. [5] Ægypti ſacra per eum deportata Romam, atque aucta Urbs magno [6] acceſſu Viæ novæ, & [7] ad lavandum abſoluta opera pulchrì cultus. Quibus confectis cùm Syriam [8] circumgrederetur, anno potentiæ ſexto moritur. Corporis reliqua luctu publico relata Romam, atque inter Antoninos funerata ſunt.

deeſſe *ſi libet*. Apud Herodotum, Clio, de uxore Candaulis Gyges: *ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή*:

Mulier cum tunica pudorem ponit.

5 *Ægyptia ſacra*] Ea ſunt Iſidis; quæ aut primus Romam deportavit, aut celebritati eorum majorem reverentiam addidit. Spart.

6 *Acceſſu via nova*] non illius quæ à Velabro inter Capitolium & Palatinum montem ducebat in forum, de qua Ovid. VI. Faſtor. *Qua via Romano nunc nova juncta foro.* Sed quæ prope Severi Septizonium declinans ab Appia Aventinum verſus, & rurſus in eam ſub Thermis Antoninianis incidens inter plateas Romanas omnium fuit pulcherrima. Spartianus.

7 *Ad lavandum*] tanta mole & artificio ſtructæ hæ Thermæ fuerunt, ut etiam docti architecti tales fieri poſſe negarent. Idem Spart. Caracalla.

8 *Circumgrederetur*] vel *circumgraderetur*. corruptè m. ſ. *circumcrederetur*.

Dehinc OPILIUS MACRINUS, qui Præfecturam Prætorio gerebat, Imperator, ejuſque filius Diadumenus nomine Cæſar à legionibus appellatur. Quibus, eo quòd ingens amiſſi Principis deſiderium erat, adoleſcentem Antoninum vocavere. Horum ni- 22 cos XXX.

S hil

hil [1] præter sævos atque inciviles animos interim reperimus. Qua gratia mensibus fermè quatuor ac decem vix retento imperio; per quos creati fuerant, interfecti sunt.

1. *Præter sævos & inciviles animos*] Capitol. aliquot exempla crudelitatis Macrini commemorat, ut qui & Mezentius populari dicto, & domestica appellatione Macellinus dictus sit, ut cujus domus specie macelli sanguine servulorum cruentaretur.

23 ACCITUSQUE MARCUS ANTONINUS
CCLXXI. Bassiano genitus, qui patre mortuo, in Solis sacerdotium, quem Heliogabalum Syri vocant, tanquam asylum insidiarum metu confugerat, hincque *Heliogabalus* dictus: translatoque Romam Dei simulacro in palatii penetralibus [1] [palatia] constituit. Hoc impurius ne improbæ quidem aut petulantes mulieres fuêre: quippe orbe toto obscenissimos perquirebat, [2] visendis tractandisve artibus libidinum ferendarum: Hæc cùm auge-

1 *Palatia constituit*] prior vox ineptè repetita superat, quamobrem uncis inclusi, dum melius aliquid eruatur.

2 *Visendis tractandisve artibus libidinum ferendarum*] Erit fortasse qui *libidinum ferarum* reponet. Olivar. noster ita leg. videri consultus respondit: *fingendis tractandisque artibus libidinum non ferendarum.* Et sic Lampridius de eodem Elagabalo: *Coëgit scriptores nonnullos nefanda, immo potius non ferenda ejus dicta de libidine disputare.* Alibi, egregiè vasatos perquisivisse. Pe. verò Pithœus, *visendis tractandisve partibus (vel artubus) libidinum fœdarum.* Sic sup. Nerone, ut & in Epitoma excusa, *Genitalia vultu contrectabat.* Eruditus lector arbitrabitur.

augerentur in dies, ac magis magisque Alexandri, quem [3] comperta Opilii nece Cæsarem nobilitas nuncupaverat, amor cumularetur; in castris Prætoriis tricesimo regni mense oppressus est.

3 *Comperta Pompilii nece*] legendum procul dubio *Opilii*, Macrini scil. Sic enim Lamprid. totidem verbis: *quem Cæsarem Senatus Macrino interemto appellaverat.* Victor *Nobilitatem* pro *Senatu* dixit, quo de alibi. De azylo Sacerdotii Syriæ Solis, vel, ut alii, Jovis, idem Lampridius gemina refert; quem vide, & Herodianum lib. v.

STATIMQUE AURELIO ALEXANDRO 24
Syriæ orto, cui duplex, Cæsarea, & [1] Archa nomen c ∞ lxxv.
est, militibus quoque annitentibus Augusti potentia delata: Qui, quanquam adolescens, ingenio supra ævum tamen, confestim apparatu magno bellum [2] adversum Xerxem Persarum regem movet: quo fuso fugatoque, in Galliam maturrimè contendit, quæ Germanorum direptionibus tentabatur. Ibi tumultuantes legionum plerasque constantissimè abjecit: quod in præsens gloriæ, mox exitio datum. Nam cum tantæ severitatis vim milites inhorrescunt, (unde etiam Severi

1 *Archa nomen*] sic m. s. disertim. Flav. Josepho lib. v. Antiqu. Judaic. Ἄρκη est, & ἐκδίπους, Judææ urbs in tribu Aser. *Arcena* verò Lampridio initio Severi Alex.

2 *Adversum Xerxem*] de expeditione in Persas, qua victus Xerxes, Eutropius lib. VIII. Et Orosius VII. c. XIIX. Herodianus verò *Artoxerxem* nominat & Lampridius, & tam re quàm nomine potentissimum Regem fusum fugatumque scribit.

veri cognomentum accesserat) agentem casu cum paucis vico Britanniæ, [3] cui vocabulum Sicila, trucidavere. Opus urbi florentissimum [4] celebrio fabricatus est, matrisque cultu, quæ nomine Mamæa erat, plus quàm pius. Adhuc Domitium Ulpianum, quem Heliogabalus Prætorianis præfecerat, eodem honore retinens; [5] Paulloque inter exordia patriæ reddito, juris auctoribus, quantus erga optimos [6] atque æqui studio esset, edocuit: Neque ultra annos tredecim Imperio functus Rempub. reliquit firmatam undique: Quæ jam tum à Romulo ad Septimium certatim evolans Bassiani consiliis, tamquam in summo constitit. Quo ne confestim laberetur Alexandri fuit: Abhinc dum dominandi suis quàm subigendi externos cupientiores sunt, atque inter se armantur magis Romanum statum quasi abrupto præcipitavere, immissique in imperium promiscuè boni malique, nobiles atque ignobiles [7] ac Barbariæ multi. Quippe ubi passim confusaque omnia, neque suo feruntur modo, quique fas putant, uti per turbam, rapere aliena officia, quæ regere nequeunt, & scientia bonarum artium fœdè corrumpunt. Ita fortunæ vis licentiam nacta, perniciosa libidine mortales agit: Quæ diu quidem virtute, uti muro prohibita, postquam pænè

3 *Cui vocabulum Sicila*] ita repono. nam m. s. hac parte mendosus, *in vocabulum Sicilia. Agentem cum paucis in Britannia, ut alii volunt, in Gallia in vico cui Sicila nomen.* Lampridius totidem verbis.

4 *Celebrio fabricatus est*] assentior doctissimo Olivario, quem honoris caussa sæpius usurpo, qui *Serapium fabr.* legebat vel *Isium & Serapium.* Sup. quoque, *nam dum tantæ severitatis vim.* Opera Alexandri sunt thermæ & Circus. Ita Lampridius: *Isium & Serapium decenter ornavit additis signis & deliacis & omnibus mysticis. In matrem Mamæam unicè pius.* cet.

5 *Paulloque*] I. C. tum laudat, cujus ut & Ulpiani mentio frequens apud Lampridium Alexandro & Elagabalo.

6 *Atque æqui studio esset*] fortè *studiosos*, nisi intelligas, *quantus æqui studio esset*, pro, quanto studio amplecteretur æquum & bonum.

7 *Ac Barbari*] M. s. *ac Barbariæ*; ut illud Flacci epist. II. *Græcia Barbariæ lento collisa duello.* Mox: *sparsa confusaque*, pro *passim*, vidi qui audacter reponerent, & pòst paullo *inscien-*

pæne omnes flagitiis subacti sunt, etiam infirmis genere institutoque publica permisit.

inscientia bonarum artium; & sic explicant, *quique fas putant*, pro unusquisque fas & licitum putat. *uti per turbam, rapere aliena officia.* cet. Autographum tamen *scientia*. præfert.

NAMQUE CAIUS JULIUS MAXIMINUS, 25
[1] præsidens Trebellicæ, [2] primus è militaribus, litterarum ferè rudis, potentiam cepit suffragiis legionum. c ∞xxxviii.
Quod tamen etiam Patres, dum periculosum existimant inermes armato resistere, approbaverunt: filiusque ejus pari nomine [Caius Julius Maximinus] Cæsar factus est:

QUIS

1 *Præsidens Trebellicæ*] sic vet. codex. *Triballicæ* alii. fortè *Triballis Isauriæ*, è qua ipse oriundus. Nic. Faber *rei bellicæ* leg. videri suggesserat; & verò Capitol. omni exercitui præfectum scribit. Herodian. verò lib. VI. legionibus tironum Alexandri.

2 *Primus è militaribus*] *Maximinus primum è corpore militari & nondum Senatu sive decreto Senatus Augustus ab exercitu appellatus est.* Jul. Capitol. Inf. glossema in insulam deportetur: ex ora in seriem, ut fit, irrepsit.

26 Qui s biennium summis potitis, haud incommodè prœlio gesto contra Germanos, repentè Antoninus Gordianus Africæ Proconsul, ab exer-
c ∞xc. citu Princeps [1] apud Thydri opidum absens fit. Quò ut accitus pervenit, [2] tanquam ea re creatus foret, seditione excipitur: qua lenita facile Carthaginem petit. Ibi cum avertendis prodigiis, quorum metu haud inane angebatur, rem divinam solitis ageret; repentè hostia partum edidit. Id haruspices, atque ipse maximè, nam hujus scientiæ usu immodicè prudens erat, ita accepere, illum quoque destinatum neci, verum liberis pariturum imperium: progressique conjectu longius [3] liberi quoque exitum denunciavêre, mitem atque innoxium præsantes fore, ut illud pecus, nec diuturnum tamen subjectumque insidiis. Interim Romæ comperto

1 *Apud Thydri opidum*] *Tisdrum* opidum & *Tysdrum* vocat Capitolinus Maximinis: qui hæc paullo aliter: invitum purpuram accipere coactum. Gordianum, à militibus armis telisque obsessum. Suprà M. s. *summis potitus* malè, pro *potitis*: vel *Qui* leg.

2 *Tanquam care creatus*] repone *ea re*, id est, ideo, iccirco. Mox *qua imita*, quidam *inita* restituunt propter perfidiam Punicam. Mihi *linita* pro *lenita* antiquè scriptum videtur.

3 *Liberi quoque exitum*] pro filii numero singulari, ut & typis editum Breviarium in Nerva num. 25. Ulpianus l. nemo prædo. 126. De reg. Juris: *locupletior non est factus, qui liberum acquisivit.* & Modestinus l. jus autem. 35. D. de Pactis. & Justin. Institut. lib. III. tit. VII. de servili cognat. Contra l. non est. 148. D. de verb. signific. *Conjectu*

to Gordiani interitu, hortante Domitio, Urbi Præfectus, reliquique indices vulgo cæduntur per Prætorias cohortes: Quippe Gordianus, postquam delatum sibi imperium cognovit; præmia amplum in modum ostentans, Romam legatos ac literas destinaverat. quibus necato eo frustratos se milites angebantur, genus hominum pecuniæ cupidius, fidumque ac bonum solo quæstu. At Senatus metuens, ne nullis rectoribus specie captæ urbis, atrociora acciderent, primo [4] potestatum vices, mox conscriptis junioribus, [5] CLO-

DIUM CUPIENUM, CÆCILIUM BALBINUM CÆSARES constituit:

IISDEM-

jectu autem dixit pro *conjectura*, ὀρχεμικῶς.

4 *Potestatum vices*] quasi Cæsarum legatos, vicarios, & locum tenentes. sic inf. in Æmiliano, *Summam potestatum* dixit, pro imperio.

5 *Clodium Cupienum, Cæcilium Balbinum Caess.*] Sic m. s. noster: & post, Clodio Cæcilioque, à cujus fide temere abire religio sit. Ille *Maximus Pupienus*, non, ut hic, *Cupienus* Capitolino vocatur. In m. ss. tamen vulgatæ edit. omn. *Pupianus*, per primam vocalem scriptum constanter repperi: hic vero *Clodius Balbinus* eidem est. Nec clam me est Græcos *Maximum* fere appellare, Latinos *Pupienum*; sed diversa nomina à diversis attributa in unum quadrant. Unus igitur idemque est *Maximus* & *Pupienus*. Nummi antiqui utriusque, quales aliquot apud me servo, sic exprimunt. IMP. CAES. D. CAEL. BALBINUS AUG. Altera ex parte duæ dexteræ junctæ, FIDES. MUTUA AUGG. In aliis, IMP. M. CLOD. PUPIENUS. MAXIMUS. AUG. Altera ex parte, CONCORDIA. AUGG. S. C. Quomodo & Pompo. Lætus, non malus

lus auctor, appellat. Unde necessariò efficitur in utroque nomine peccatum, leg. quod in Victore, *Clodium Pupienum*, *Cælium Balbinum Cæss. constituit*, non *Cupienum*, neque *Cæcilium*: nec rectè à Capitolino *Clodium Balbinum* vocari, nata haut dubiè de *Cælio* voce corrupta *Clodii*: Ridiculè verò Orosius l. VII. qui fratres fuisse scribit, cùm alter nobilis; ignobilis alter fuerit, Capitol. auctore.

27 ISDEMQUE per Africam diebus milites GORDIANUM [1] Gordiani filium, qui forte contubernio patris prætextatus, ac deinceps Præfectus Prætorio intererat, Augustum creavere: neque sanè factum nobilitas aspernata. Denique accito eo, inter implana urbis atque ipso sinu Prætoriæ manus acie deletæ per gladiatorum familias, tironumque exercitum. Dum hæc Romæ geruntur, Julii Maximini, quos fortè ea tempestate Thracia retinebat, acceptis quæ evenerant, Italiam properè petunt. Eos Pupienus [2] Aquilæ obsidione confecit, postquam prœlio victos reliqui paullatim deseruerant. Horum imperio ad biennium per hujusmodi moras annus quæsitus. Neque multo pòst tumultu militarium Clodio Cæcilioque Romæ intra Palatium cæsis, Gordianus solus regnum obtinuit: Eoque anno [3] lustri certamine, quod Nero Romam invexe-

1 *Gordiani filium*] contra omnes & Græcos Augg. scriptores, qui tres Gordianos agnoscunt, ut Gordiani filium XLVI. annos agentem. vet. Capitol.

2 *Aquilæ obsidione*] Credo *Aquileiæ* leg. ex Capitolini Maximinis.

3 *Lustri certamine, quod Nero*] Tranq. Nerone *instituit & quinquennale certamen primus omnium Romæ*, more

invexerat, aucto firmatoque, in Persas profectus est: cum prius [4] Jani ædes, quas Marcus clauserat, patentes more veterum fecisset. Ibi gesto insigniter bello, Marci Philippi Præfecti Prætorio insidiis periit sexennio Imperii.

more Græco triplex, Musicum, Gymnicum, Equestre: quod appellavit Neronia. cap. XII. & Vitellio cap. IV. Tacitus *Ludicrum quinquennale* in morem certaminis vocat. Idem Suet. Neroneum agona Neron. c. XI. XXI. & XXIII. & Tacitus XIV. Annal. instituisse referunt. Aur. Victor sup. *psallere per cœtus, Græcorum invento in certamen coronæ cœpit.*

4 *Jani ædes quas Marcus*] A. v. c. IↃCCCCXCIIII. Prætextato & Attico Coss. *Gordianus aperto Jano gemino, quod signum erat indicti belli, profectus est contra Persas ingenti exercitu.* Jul. Capitolinus Gord. Juniore & Cassiodorus. Ducta uxore Tranquillina, Eutropius lib. IX. quem etiam auctorem laudat Orosius cap. XIX. libri VII. *Admodum puer,* inquit, *in orientem ad bellum Parthicum profecturus, sicut Eutropius scribit, Jani portas aperuit: quas utrum post Vespasianum & Titum aliquis clauserit, neminem scripsisse memini: tamen eas ab ipso Vespasiano post annum apertas Corn. Tacitus prodit.* Taciti locus hodie, quod sciam, non exstat.

IGITUR MARCUS JULIUS PHILIPPUS Arabs Thraconites, sumto in consortium *Philippo* filio rebus ad Orientem compositis, conditoque apud Arabiam Philippopoli opido, Romam venere: exstructoque trans Tiberim lacu, quòd eam partem aquæ penuria fatigabat, annum Urbis millesimum ludis omnium generum celebrant. Et quoniam nomen 28 c∞xcvii.

admonuit; nostra quoque ætate post mille, [1] centesimus, Consule Philippo, excessit, nullis, uti solet, sollennibus frequentatus: adeò indies cura minima Romanæ urbis. Quod equidem denunciatum illo tempore prodigiis portentisque. Ex quîs unum memorare brevi libet. Nam cum Pontificum lege hostiæ mactarentur, suis utero maris, feminarum genitalia apparuere. Id haruspices [2] solutionem posterorum portendere, vitiaque fore potiora interpretati: Quod frustratum iri æstimans Imperator Philippus, tum quia fortè prætериens, filii similem * pro merito Ephebum conspexerat, usum virilis scorti removendum honestissimè consultavit: [3] Verumtamen manet: quippe conditione loci mutata pejoribus flagitiis agitatur: dum *avidius periculosa*, quibusque mortales prohibentur, petunt. Huc accedit, quod longè aliud Etruscorum artes cecinerant, quæ bonis parte plurima jacentibus, mollissimum quemque beatum fore asserebant. Eos ego ignorasse verum planè puto: Etenim quamvis rerum omnium prospero successu, [4] pudore amisso tamen, fortu-

1 *Centesimo Consule*] melius, ut edendum curavi, *Centesimus*: respondet enim *frequentatus*, si Latinè intellego: nisi ἀπὸ κοινοῦ *centesimus* exaudias. Mirum profectò & millesimo anno Philippos AA. coss. fuisse. Similis de anno centesimo sine ludis celebrato querela apud Zosimum historiæ novæ lib. II. ab initio, quem legisse delectabit. Philippus autem & Salia Coss. fuere anno CIↃCI. post v. c. si Fasti consulares non fallunt, triennio ante Constantii Aug. consulatum quinctum. De bestiis verò quas exhibuit Philippus, lege Capitolinum extr. Gordiano Juniore.

2 *Solutionem posterorum*] dissolutionem, mores dissolutos & effeminatos significat. Post *frustratum* puto dividendum in *frustra tum iri*, pro, tum frustra iri æstimans, cui alterum *tum quia* respondeat: nihil tamen pronuncio. Ita contrà, *pro merito* in unam dict. coalescere debere per ὑφὲν existimo, ut ea forma dicatur qua *Pro-consule, Pro-prætore*: designetque puerum meritorium, ut conjicio; neque enim legere alibi memini. Eruditiores velim de hoc loco arbitrentur.

3 *Verumtamen manet*] Notare videtur exsecrandum & infandum flagitium sua tempestate durasse. Puto non defore qui *verum tamen* divisis dict. pronunciandum censeat.

4 *Pudore amisso, tamen fortunatus*] Distingue potius *pudore amisso tamen*,

fortunatus quis esse potest? cum eodem retento, cetera tolerabilia sint. His actis filio Urbi relicto, ipse quamquam debili per ætatem corpore, adversum Decium profectus, Veronæ cadit, pulso, amissoque exercitu: Quîs Romæ compertis; apud castra Prætoria filius interficitur. Annos potentiæ quinque egêre.

men, fortunatus quis esse potest: Et interrog. efferatur q. d. nullus. De pudore auctor noster quædam sup. Nerone.

ET DECIUS Syrmiensium vico ortus, militiæ gradu ad imperium conspiraverat, lætiorque hostium nece; filium *Etruscum* nomine, Cæsarem facit: statimque eo in Illyrios præmisso. Romæ aliquantum moratur mœnium gratia, quæ instituit, dedicandorum. Et interea ad eum Jotapiani, qui Alexandri tumens stirpe, per Syriam tentans nova, militum arbitrio occubuerat; [1] ora, uti mos est, inopinato feruntur, simulque per eos dies Lucio Prisco, qui Macedonas Præsidatu regebat, delata dominatio, Gothorum concursu, postquam direptis Thraciæ plerisque illò pervenerant. Qua caussa Decio, quam potuit maturrimè Roma digresso, [2] Julius Valens cupientissimo vulgo Impe-

29 ∞II.

1 *Ora*] Pro, capite dixit, ut & alibi Capitolinus; locus tamen non occurrit. Sic pòst paullo *Nobilitas* pro Senatu & Patribus accipitur, ut & sup. Gordiano filio, & inf. Gallieno, opponiturque *militibus & cohortibus prætoriis*. Mox *parvum videri* malim quàm *parum*.

2 *Iul. Valens*] *Licinianus*, vulgata Epitomæ editio.

Imperium capit: verùm utrique mox cæsi; cùm Priscum nobilitas hostem patriæ censuisset. Decii Barbaros trans Danubium persectantes Bruti fraude cecidêre, exacto regni biennio. Sed Deciorum mortem plerique illustrem ferunt: Namque filium audacius congredientem cecidisse in acie; patrem autem cum perculsi milites ad solandum Imperatorem multa præfarentur, strenuè dixisse; Detrimentum unius militis parum videri sibi: Ita refecto bello cum impigrè decertaret, interiisse pari modo.

30 HÆC ubi Patres comperêre, [1] GALLO HOSTILIANOQUE Augusta Imperia; VOLUSIANUM Gallo editum Cæsarem decernunt: Dein [2] pestilentia oritur, qua atrocius sæviente, Hostilianus interiit, Gallo Volusianoque favor quæsitus, quod anxiè studioseque tenuissimi cujusque exsequias curarent.

∞IV.

IGI-

1 *Gallo Hostilianoque*] unum eundemque facit Eutropius lib. IX.

2 *Pestilentia oritur*] Qua sola Imperium nobilitatum Eutrop. Oros. Vide quæ ad Epitomam notavi.

IGITUR his Romæ morantibus, ÆMILIUS ÆMILIANUS summam potestatem corruptis militibus arripuit. Ad quem expugnandum profecti, Interamnæ ab suis cæduntur, spe præmii majoris ab Æmilio; cui nullo labore seu detrimento victoria obveniebat: simul quia immodici per luxum lasciviamque, officia benivolentiæ corruperant. His sanè omnibus [1] biennio profecit: Nam Æmilianus quoque tres menses usus modesto Imperio, morbo absumtus est: cum Proceres primo hostem, dein exstinctis superioribus pro fortuna, uti solet, Augustum appellavissent. At milites, [2] qui contracti undique apud Rhætias ob instans bellum morabantur. 31 ∞ vii

LICI-

1 *Biennio profecit*] an *biennium præfuit?* Sic videtur. Deinceps *cum eum proceres.* Excusa editio quatuor menses: noster tres.

2 *Qui contractu undique*] *Contracti*, ut legatur auctor sim.

32 ∞VI. LICINIO VALERIANO Imperium deferunt. Qui quamquam genere satis claro, tamen, uti mos tum etiam erat, [1] militiam sequebatur. Ejus filium GALLIENUM Senatus Cæsarem creat, statimque Tiberis adulta ætate diluvii facie inundavit: Prudentes perniciosum Reipub. cecinere, adolescentis fluxo ingenio, quia Etruria accitus venerat, unde amnis prædictus: Quod equidem confestim evenit. Nam cum ejus pater [dolo erat circumventus] bellum per Mesopotamiam anceps diuturnumque instruit, Persarum Regis, cui nomen Sapor erat, dolo circumventus, fœdè laniatus interiit, Imperii anno sexto, ætate robustiore.

SUB

1 *Militiam sequebantur*] ad unum Valerianum pertinet. lege igitur meo periculo *sequebatur*: deinde *adulta æstate* pro *ætate*. Non illud celabo lectorem, *Illicinio Valeriano*, pro *Licinio* scriptum fuisse. inf. rursus glossema, quia locum reddit impeditum, stylo verso expungendum.

SUB idem tempus LICINIUS GALLIENUS, cum à Gallia Germanos strenue arceret, in Illyricum properans descendit: Ibi [1] Ingebum, quem curantem Pannonios, comperta Valeriani clade, imperandi cupido incesserat, Mursiæ devicit: moxque Regallianum, qui receptis militibus, quos Mursina labes reliquos fecerat, bellum duplicaverat. His prosperè, ac supra vota cedentibus, *more hominum*, secundis solutior, rem Romanam quasi naufragio dedit, cum *Salonino* filio cui honorem Cæsaris contulerat, adeò uti Thraciam Gothi [2] liberè progressi, Macedonas Achæosque & Asiæ finitima occuparent: Mesopotamiam Parthi: Orienti [3] latrones seu mulier dominaretur [4] Alemanorum vi, tunc æquè Italiam, Francorum gentes, 33 ∞XIIII.

1 *Ingebum*] *Ingenuum* Trebellius Pollio & Eutropius lib. IX. quorum hic *Trebellianum* vocat, quem *Regallianum* noster, qui & *Regillianus* aliis est. *Pannonos* scriptum erat in vet. lib. unde vel *Pannonios*, vel *Pannonas* effici queat.

2 *Liberè progressi*] Quid si *pergressi*? à qua voce ætas illa non abhorruit. In m. s. *Trachia* ferè, scribitur aspirat. in secundam syllabam tralata.

3 *Latrones*] Syri. Vopiscus Aureliano: *mulier* verò Zenobia Odenati uxor, qua de Pollio in Tyrannis.

4 *Alemannorum vi, tunc æque*] Olivarius hæc à superioribus interpunctione sejungenda monuit, & sic concipienda: *Alemannorum tunc equi Italiam, Francorum gentes direpta Gallia Hispaniam possiderent*. (nam in vet. *possiderunt*, non rectè) deletque illud *vi*. Sup. certè in Caracalla Alemannorum gentem populosam, ex equo mirificè, ut hodieque (nam peditatus inutilis) pugnantem laudat. qui locus facit conjecturæ Olivarianæ confirmandæ. De his toti-

gentes, direpta Gallia, Hispaniam possiderent, vastato ac pæne direpto Tarraconensium opido, nactisque in tempore navigiis [5] pars in usque Africam permearet: & amissa trans Istrum, quæ Trajanus quæsierat. Ita quasi ventis undique sævientibus, parvis maxima; ima summis orbe toto miscebantur. Simulque Romam [6] pestilentia grassabatur, quæ sæpe curis gravioribus, atque animi desperatione oritur. Inter hæc ipse popinas, ganeasque obiens, [7] lenonum ac vinariorum amicitiis hærebat, expositus Saloninæ conjugi atque amori flagitioso filiæ Attali Germanorum Regis, [8] Pipæ nomine: Qua caussa etiam civiles motus longè atrociores orti. Namque

totidem pæne verbis Eutrop. lib. IX. *Alamanni*, inquit, *vastatis Galliis in Italiam irruperunt; Germani usque ad Hispanias penetraverunt & civitatem nobilem Tarraconem expugnaverunt*. Ergo iidem olim Franci qui Germani. De Alemannis verò in præsens hoc monebo: *Alamannos* prima vocali in secunda syllaba ferè in antiq. lib. scribi: hodie verò *Alemannos*, & Gallica lingua *Allemans*, quod nobis sonat, quasi omnium horarum homines. Olim justius *Germani* à fide integritateque dicti, quæ præcipuè in sacramento militari præstanda est. De his sic Agathias Græcus lib. I. Historiarum Latinè loquens: *Alemanni, Asinio Quadrato viro Italicensi fides habenda est, qui res Germanorum diligenter perscripsit, adventicii sunt, & ex varia hominum colluvione: quod sanè eorum cognomento prafertur*.

5 *Persin usque*] Vetusta lectio, unde divisis dictionibus Cl. Puteanus & Nic. Faber *pars in usque Africam* leg. persuasit, nota transpositione. Olivarius propius vestigia scripturæ veteris, *per sinus usque Africam permearent*: Illud tamen malo.

6 *Pestilentia grassabatur*] dictum videtur pro *vastabat* vel, *populabatur*. novè. Legendus Pollio de hac lue & strage. Sup. *ventis undique*. corruptus ibi falsa interpolatione m. f.

7 *Lenonum ac vinariorum*] fortè *mimorum*. hos enim conjungit Trebellius Pollio Salonino. *Semper*, inquit, *noctibus popinas dicitur frequentasse, & cum lenonibus, mimis, scurrisque vixisse*. Emendandus & in hac voce Suetonius de Illustr. Gramm. in Melisso: *Libellos ineptiarum qui nunc jocorum scribuntur, instituit absolvitque centum & quinquaginta: quibus & alios diversos postea addidit*. In m. f. est, *quibus & animos diversi operis addidit*. fortè leg. *mimos diversi operis*. Et in Capitolini Maximinis legitur *minus scurra* in omnibus editis, repone *mimus, scurra*.

8 *Pipa nomine*] *Pipara* vocatur Pollioni, ex quo & *Lolliani bello*, leg. non, ut est in vet. exemplo, *Leliani belli*. Qui hic *Germanorum* rex Attalus. *Marcomannorum* est in vulgata edit.

Namque primus omnium *Postumus*, qui fortè Barbaris per Galliam præsidebat, Imperium ereptum ierat: explosaque Germanorum multitudine, Lolliani bello excipitur: quo non minus feliciter fuso, suorum tumultu periit: quod flagitantibus [9] Maguntiacorum direptiones, quia Lollianum juverant, abnuisset. Igitur eo occiso, Marius ferri quondam opifex, neque etiam tum militiæ satis clarus, regnum capit. Proinde cuncta ad extremum reciderant, uti talibus imperia ac virtutum omnium decus ludibrio essent. Hinc denique jlocaliter dictum, nequaquam mirum videri, si rem Romanam Marius reficere contenderet, quam Marius ejusdem artis auctor, stirpisque ac nominis, solidavisset. Hoc jugulato [10] post biduum, Victorinus deligitur belli scientia Postumo par; verùm libidine præcipiti; qua cohibita in exordio, post biennii imperium, constupratis vi plerisque, ubi [11] Attitiani conjugem

9 *Moguncitorum*] Restituo *Moguntiacorum*. Aliam porrò caussam reddit Pollio, Tyrannis; occisum nimirum à militibus suis Postumum, quòd nimio eos labore fatigaret. Pro nobis facit Eutropius.

10 *Post biduum*] *triduum* Pollio, sed nihil pugnant, nam tertio die interfectus. Breve, hercle, regnum; quantus ferè Consulatus Caninii Rebili, de quo Ciceronis jocus apud Macrobium lib. II. cap. III. Saturnaliorum. & Tacitus III. hist. Suetonius Cæsare LXXVI. c. & Nerone XV.

11 *Actitiani conjugem*] Mox duplici *tt Attitianum* nuncupat, & addendum esset *actuarii*, nisi pòst apertè diceret. Corruptus hodieque & Eutropius lib. IX. *Agrippinæ occisus*

gem concupivit, facinusque ab ea viro patefactum est; accensis furtim militibus per seditionem Agrippinæ occiditur. Tantum [12] Actuariorum, quorum loco Attitianus habebatur, in exercitu factiones vigent, ut arduum petentibus malitia patraretur: genus hominum, præsertim hac tempestate, nequam, venale, callidum, seditiosum, habendi cupidum, atque ad patrandas fraudes velandasque quasi ab natura factum: annonæ dominans, eoque utilia curantibus, & fortunis aratorum infestum: prudens in tempore his largiendi quorum vecordia damnoque opes contraxerit. Interim [13] Victoria, amisso Victorino filio, legionibus grandi pecunia comprobantibus, Tetricum Imperatorem facit; qui familia nobili, præsidatu Aquitanos tuebatur: filioque ejus Tetrico Cæsarea insignia impartiuntur. At Romæ Gallienus pacata omnia, ignaris publici mali, [14] improbè suadebat: crebro etiam, uti rebus ex voluntate gestis solet, ludos ac festa triumphorum, quo promtius simulata confirmarentur, exercens. Sed postquam periculum propinquabat, tandem Urbe egreditur. Namque Aureolus, cum per Rhætias legionibus præesset, excitus, uti mos est, socordia tam ignavi ducis, sumtò Imperio Romam contendebat. Eum Gallienus apud pontem, cui ex eo Aureoli nomen est, fusum acie Mediolanum coëgit: Quam urbem cùm machinationibus omnis generis oppugnat, ab suis interiit. Quippe Aureolus,

cisus est Actuario quodam machinante dolum, imperii sui anno secundo. lege, me auctore, *actuario quodam*, Pollione calculum addente, vel *Attitiano quodam*, nam in m. s. Eutropii *Anthoriano* reppcri.

12 *Actuariorum*] *Actuarii* iidem qui Notarii: inde dicti, quòd acta notis exciperent. l. Actuarii; & l. pæn. C. de erog. mil. anno. De his Titulus lib. XII. Cod. extr. De numerariis & Actuariis & chartulariis & adjutoribus. Sueton. Cæsare LV. c. *Orationem pro Q. Metello non immeritò Augustus existimat magis ab actuariis exceptam, male subsequentibus verba dicentis.*

13 *Victoria*] Matronæ nomen proprium, quæ & *Victorina* Pollioni: *Mater Castrorum* appellata est, & *Augustæ* nomine affecta.

14 *Improbe suadebat*] videtur legendum *persuadebat*, sensus enim exigit,

reolus, ubi ſolvendi obſidii ſpem inanem videt, ducum Gallieni Tribunorumque nomina, quaſi deſtinata ab eo ad necem, aſtu compoſuit, litteraſque è muro, quam occultiſſimè potuit, abjecit: quæ fortè à memoratis repertæ, metum ſuſpicionemque injecêre mandati exitii; verùm eas effluxiſſe incuria miniſtrorum. [15] Qua cauſſa Aureliani conſilio, cujus gratia in exercitu atque honos præſtabant, ſimulata proruptione hoſtium, nullis, uti re trepida ac repentina ſolet, tectum ſtipatoribus, tabernaculo educunt [16] nocte intemperata: teloque trajicitur, cujuſnam, per tenebras incertum: Ita auctoris neciſne errore, an quia bono publico acciderat, inulta cædes fuit. Quamquam eò prolapſi mores ſunt, uti *ſuo*, *quam* Reipub. magiſque potentiæ, quàm gloriæ ſtudio plures agant. Hinc quoque rerum vis ac nominum corrupta; [17] dum plerumque potior flagitio, ubi armis ſuperaverit, tyrannidem amotam vocaverit, damno publico oppreſſos. Quinetiam aliquanti pari libidine in cæleſtium numerum referuntur, ægrè exſequiis digni: Quîs ni *fides rerum geſtarum* obſtitiſſet, quæ neque honeſtos præmiis memoriæ fruſtrari ſinit, neque improbis æternam illuſtremque famam procedere; [18] nequiquam poteretur virtus: cùm verum illud atque

15 *Qua cauſa*] ita ſcriptum fortè *quo caſu*, leg. Aurelianus hic poſtea Imp. effectus. Inf. librarius malè, *Aurelii pontem* ſcripſerat, qui ab auctore *Aureolus* eſt dictus, etiam in Breviario hactenus edito: & *Mediolanum cogit* malim quam *coëgit*.

16 *Nocte intemperata*] pro *intempeſta*. quod non temere alibi reperias. Mox *aucturis necis nec rore an quia*. Si divinare liceat, credo Victorem exaraſſe, *aucturis necis ne errore an quia*. Quanquam *ne* abeſſe poteſt, quod Tacito familiare eſſe norunt, qui in eo auctore non admodum hoſpites ſunt. Olivarius ſic concinnabat: *auctoris necis errore ne an quia*: ideo Gallieni inulta cædes fuit, aut quia auctor ejus ignorabatur, aut quia bono publico acciderat.

17 *Dum plerumque*] locus lectu quàm intellectu difficilior: Rerum, inquit, vis & nominum corrupta: nam qui flagitio potior eſt, is ſi armis ſuperior ſit, tyrannos amotos, damno publico oppreſſos, vocat.

18 *Nequiquam*] liquet jurare ita ſcrib. pro fruſtra. quomodo antiqui libri plerumque præferunt, quamvis in m. ſ. *ne cuiquam* diviſim calamo

atque unicum decus pessimo cuique gratia tribueretur, demtum impiè bonis. Denique Gallienum subacti à Claudio Patres, quòd ejus arbitrio Imperium cepisset, Divum dixêre. Nam cùm profluvio sanguinis, vulnere tam gravi, mortem sibi adesse intelligeret, insignia Imperii ad Claudium destinaverat, honore Tribunatus Ticini retinentem præsidiariam manum. Quod sanè extortum: cum neque Gallieni flagitia, dum urbes erunt, occultari queant: & quisque pessimus erit, par similisque semper ipsi habebitur: Adeò Principes atque Optimi mortalium, vitæ decore, quàm quæsitis nominibus, atque compositis, [19] quantum conjiciatur, cælum adeunt; seu fama hominum Dei celebrantur modo. At Senatus comperto tali exitio, satellites propinquosque per scalas Gemonias præceps agendos decrevit, patronoque fisci [20] in Curiam perduci effossos oculos pependisse satis constat: cum inruens vulgus, pari clamore, Terram matrem, Deosque Inferos precaretur, sedes impias uti Gallieno darent. Ac nisi Claudius confestim recepta Mediolani urbe, tamquam postulato exercitus parcendum, qui fortè eorum superérant præcepisset; nobilitas plebesque atrocius grassarentur. Et Patres quidem, præter commune Romani malum orbis, stimulabat proprii ordinis contumelia: Quia primus ipse, metu socordiæ suæ, ne Imperium ad

mo exararint. quod defendit Olivarius, pro nullo vel à nullo. Quid si *ne cuiquam* pro certè ab aliquo peteretur virtus? q.d. minimè. Egregia verò laus historiæ, cujus veritate à maleficiis sæpe deterreantur improbi. Sup. *aliquanti* quoque dictum pro aliquot: & inf. *quisque pessimus erit*, pro, quisquis vel quicunque. & ante paullo, *dum urbs erit*, vidi qui leg. censerent, ut de Roma dumtaxat intellegatur.

19 *Quantum conjiciatur*] præstare ausim fuisse *conjicitur*, hoc est, hominum judicio. Ceterum *Optimus mortalium* vocare videtur è quorum corpore Imperator legi solet, & unde status Optimatium Romæ constituebatur; qui Græcorum Aristocratiæ respondet, pòst paullo *Optimos nobilium* vocat.

20 *In Curiam perduci*] *perducto*, Jo. Olivarius auferendi caussa, & fortasse ad auctoris sensum accommodatè.

ad Optimos nobilium transferretur, Senatum militia vetuit; etiam adire exercitum. Huic [21] novem annorum potentia fuit.

21 *Novem annorum*] Gallienus post patrem Valerianum solus imperium obtinuit annos novem. Eutrop. IX. lib. cum patre Valeriano sex. Treb. Pollio. Quindecim igitur annis regnavit; cum patre septem, & solus octo annis imperavit, vixit quinquaginta, inquit vulgata Epitoma.

SED CLAUDII Imperium milites, *quos ferè* 34
contra ingenium [1] perditæ res subigunt recta consulere; ∞XXI.
ubi afflicta omnia perspexere, avidè approbant, extolluntque, viri laborum patientis, æquique ac prorsus dediti Reipub. Quippe ut longo intervallo Deciorum morem renovaverit. Nam cum pellere Gothos cuperet, quos diuturnitas nimis validos, ac prope incolas effecerat, proditum ex libris Sibyllinis est, primum ordinis amplissimi victoriæ vovendum. Cumque [2] is qui esse videbatur, semet obtulisset; sibi potius id muneris competere ostendit, qui revera Senatus, atque omnium Princeps erat. Ita nullo exercitus detrimento

1 *Perditæ res subjungunt*] non assequor, nec concoquere hoc possum. Reposui parva facta immutatione, *subigunt* vocem Plautinam: & mox *patientis*, generandi casu, quamvis accusandi scriptus liber: pertinetque ad τὸ *Claudii*.

2 *Is qui esse videbatur*] Pomponius Bassus, vulgata Epitoma.

to fusi Barbari summotique, postquam Imperator [3] vitam Reipub. dono dedit: Adeò *bonis salus* civium ac longa sui memoria cariora sunt: quæ non gloriæ modò, verum etiam ratione quadam posterorum felicitati proficiunt. Hoc siquidem Constantius & Constantinus, atque Imperatores nostri * * * [4] corporisque acceptior militibus, præmiorum spe, seu lasciviæ. Quô ægra asperiorque victoria fuit, dum, uti mos subditis erat, studio impunè peccandi, remissa Imperia promtius quam utilia defendunt.

3 *Vitam R. P. dono dedit*] ut Codrus Atheniensis & Decii Romani qui se pro Repub. devotarunt. Cicero. Eutropio autem hic morbo absumtus est.

4 *Corporisque acceptior*] Asteriscos posui; locus enim deploratus, quem sine alterius m. s. ope in integrum restitui posse despero. Ab ingenio lacunam explere noluit: periculosa enim divinatio. Desunt certè versus aliquot de initio imperii Aureliani, & fortè etiam de Quinctilio Claudii fratre paucis à regno diebus interemto.

35 CETERUM AURELIANUS successu tanto
CCXXIII. vehementior, confestim quasi belli reliquiæ superessent, in Persas progressus est. Quîs deletis, Italiam repetivit, cujus urbes Alamannorum vexationibus affligebantur: Simul Germanis Gallia demotis; Tetrici, de quo suprà commemoravimus, cæsæ legiones, [1] proditore

1 *Prodito ipso Duce*] Jurare liquet *proditore* scripsisse Aurelium in Aureliano, flagitante historiæ veritate apud Trebellium Pollionem Tyrannis,

ditore ipso duce. Nam Tetricus, cum Faustini Præsidis dolo corruptis militibus plerumque peteretur, Aureliani per litteras præsidium imploraverat; eique adventanti, producta ad speciem acie, inter pugnam se dedit: Ita, uti rectore nullo solet, turbati ordines oppressi sunt: Ipse [2] post Celsum biennii Imperii in triumphum ductus; [3] Lucaniæ Correcturam; filioque veniam atque honorem Senatorum cooptavit: Neque secus intra Urbem monetæ opifices deleti: Qui cum auctore [4] Felicissimo rationali nummariam notam corrosissent, pœnæ metu bellum fecerant; usque eò grave, ut per Cœlium montem congressi, septem ferè milia bellatorum confecerint: His tot tantisque prosperè gestis, fanum Romæ Soli magnificum constituit, donariis ornans opulentis: ac ne umquam, quæ per Gallienum evenerant, acciderent; muris Urbem quàm validissimis

rannis, & Flavium Vopiscum Aureliano, & Eutropium lib. IX. usus autem tumultuantibus militibus in litteris hoc Virgiliano l. VI. Æneid.

Eripe me his invicte malis ----

2 *Post Celsum biennii Imperii*] quis hic Celsus sit quæro: nec me fugit de triginta Tyrannis Celsum vicesimum octavum à Pollione collocari: atqui in Africa non ut Tetricus in Gallia imperium invasit. Quare in mentem venit leg. *Ipse post Celsum biennii imperium:* ut sublimitatem & summam potestatem intellegas *Celsum imperium:* quæ familiaris ejus ætatis formula est. Tetricus enim senior in Gallia imperium occupaverat tenuitque per annos duos Epitoma impressa.

3 *Correcturam Lucaniæ*] sic & Vopiscus Aureliano; Trebellius verò Tyrannis, Correctorem totius Italiæ factum scribit, id est, Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ, atque Umbriæ, Piceni & Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis. Inf. Diocletiano, *Venetiæ correctura.* De Correctoribus, qui aliquam provinciæ partem regendam susceperant. vide Cassiodorum lib. III. Variarum, qui nunc doctorum hominum opera integrior prodiit. Mox *Senatorium* legi posset quinque syllabis, & *cooptavit* positum pro impetravit. Vopiscus non Senatu motum, sed relictum filium ait.

4 *Felicisss. rationali*] sic Eutrop. Ei fisci procurationem mandatam Vopiscus scribit, appellatumque servorum ultimum in Epist. ad Ulpium patrem, ubi nescio quos Monetarios commentus est Jo. Bapt. Egnatius, quem & Eutropius, & Victor noster refellunt: nam de nummaria nota disertim uterq. & Suidas voce Μονιτάριοι, ubi & Felicissimi hujus infelicissimi exitus meminit. vide Const. Impp. lib. XI. Cod. tit. de Murilegulis & gynæciariis & procuratoribus. Et lib. IX. tit. de falsa moneta.

lidissimis [5] laxiore ambitu circumsepsit: simulque usus porcinæ carnis, quo plebi Romanæ affatim cederet; prudenter munificeque [6] prospectavit; deletæque fiscales & quadruplatorum, quæ Urbem miserabiliter affecerant, calumniæ; consumtis igni tabulis, monumentisque hujuscemodi negotiorum: atque [7] ad Græciæ morem decreta abolitione, inter quæ avaritiæ peculatum, provinciarum prædatores, contra morem militarium, quorum è numero erat, [8] immane quantum spectabatur. Qua caussa [9] ministri scelere, cui secretorum officium crediderat, circumventus, apud Cœnofrurium interiit:

5 *Laxiore ambitu circumsepsit*] ut quinquaginta prope millia murorum ejus ambitus teneant. Fl. Vopiscus qui de his omnibus copiosè.

6 *Prospectavit*] distribuisse etiam carnem suillam & sua etiamnum ætate durasse Vopiscus auctor, qui & delatores Quadruplatoribus addit: quem lector cum his Victorianis componet, & tanquam cum Bitho Bacchium committet. Asconius Verrina III. *Quadruplatores, Accusatores sive delatores criminum publicorum sub pœna quadrupli: sive quod ipsi ex damnatorum bonis quos accusaverant, quartam partem consequebantur.* Eadem ille in divinationem Ciceronis. Plautus Persa, *ubi quadruplator quempiam injexit manum.*

7 *Ad gratiæ morem*] adulterata lectio: quare res sibi suas habere jubeo ademtis clavibus. Repono invito man. s. *ad Græciæ morem.* id est Atheniensium. Significat enim totiens decantatam legem ἀμνηστίας, Atheniensibus primum Thrasybulo auctore usurpatam, de qua M. Tullius Philippica I. quem Cic. locum hic Vopiscus & Orosius li. II. cap. XVII. & li. VII. cap. VI. laudant, & M. Velleius Paterculus li. II. *Et illud*, inquit, *decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum à Cicerone oblivionis præteritarum rerum decreto Patrum decretum est.* Plutarch. Polit. τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα scitum illud Atheniensium vocat. Subscribo igitur sententiæ Fr. Fabricii eruditissimi viri; vehementer falli eos qui in Cicerone Μὴ μνησικακεῖν pro ἀμνηστίαν substituerunt. lege Val. Max. lib. IV. cap. I. Corn. Nepotem Thrasybulo, & Xenoph. lib. II. ἑλληνικῶν. Justinum lib. V.

8 *Immaturè quantum spectabatur*] puto leg. *sectabatur*, vel potius *insectabatur*, omissa præpositione à librario in præcedenti voce *quantum* absumta. *Fures provinciales repetundarum ac peculatus reos ultra militarem modum est persecutus, ut eos ingentibus suppliciis cruciatibusque puniret.* Vopiscus. ubi noster, *contra militarium morem* legisse videtur.

9 *Ministri scelere*] Olivarius *Mnesthei* leg. censebat. & sanè Mnestheus à Flavio Vopisco appellatur, notarius secretorum: qui breve nominum conscripserit & manu Mucaporis interficiendum curarit apud *Cænophrurium* (sic enim imprimitur) mansionem inter Heracleam & Byzantium. In Ant. Schoonhovii viri diligentissimi Eutropio *Zenophrurium* ex m. ss. reperias.

interiit: cum ille prædæ conſcientia delictique, ſcripta callidè compoſita Tribunis, quaſi per gratiam, prodidiſſet, quibus interfici jubebantur: illique eo metu accenſi facinus patravere. Interea milites, [10] omiſſo Principe, Legatos ſtatim Romam deſtinant, uti ſuopte arbitratu Patres Imperatorem deligerent: Quibus hoc [11] ipſorum potiſſimum convenire munus reſpondentibus; rurſum legiones ad eos rejiciunt. Ita utrimque pudore ac modeſtiâ decertabatur, rara in hominibus virtute, rebus præſertim hujuſmodi, ac propè ignota militibus. Tantum ille vir ſeveritate atque incorruptis artibus potuit, ut ejus necis auctoribus exitio; pravis metui; [12] ſimulata dubiis; optimo cuique deſiderio; nemini inſolentiæ aut oſtentationi eſſet: atque etiam ſoli, quaſi

10 *Omiſſo Principe*] pro, amiſſo, ut aliàs ſæpe, num. XI. Inf. contrà *amiſſo* poſuit pro *omiſſo*, niſi mendoſus liber, num. XXXVII. ſic & *retrecto* pro *detracto*, alibi, niſi fortè ſcribæ culpa quam præſtare non debeo, acciderit. Mox *dilegerent* malo ex Sex. Pompejo lib. IV. de verb. ſignific.

11 *Ipſorum potiſſimum convenire munus*] Olet gloſſam τὸ *convenire*: delere tamen aut oblitterare non auſim ſine libris. Poſt *electionem* vel *legendi jus* credo ſcripſiſſe non *legiones*: & ſtatim *certabatur*.

12 *Simulata dubiis*] fuit cùm divinarem leg. *ſimul & dubiis*. videbam enim facilè aliquid corruptum, referendumque ad Aurelianum, non ad *necis*. Latinè enim dixiſſe oportuit, *ut necis ſuæ auctoribus*, niſi ſolœciſmum facere voluerit. pòſt tamen ſubiit Victorem fortè declinaſſe *neces* nominandi caſu, pro *nex*, ἀρχαϊκῶς. Quod ſi verum eſſe perſuadeo, *ſimulata* rectè habet ſignificatque ſparſum quaſi de morte illius rumorem, ut dubii depoſita perſona qua tegebantur, cognoſci queant. Inf. malim *præcipuè docuit*: repetita enim præced. vocis littera videtur. Pro *nequeat* malè in m. ſ. *neque*: quod mendum ex compendiis natum quis non videt? fortè repererat *nequit*. Tacitum autem Corn. prudentiſſ. ſcriptorem eſt imitatus, ut verba propè appendere voluiſſe videatur: Sic enim ille de Veſpaſiano III. Annali, re altius propter elegantiam à nobis repetita: *præcipuus aſtricti moris auctor Veſpaſianus fuit, antiquo ipſe cultu victuque: obſequium inde in Principem, & æmulandi amor, validior quàm pœna ex legibus & metus: niſi fortè rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices; ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora; ſed noſtra quoque ætas multa laudis & artium imitanda poſteris tulit.* Reliqua luxata & mutila. De rerum omnium converſione diſputat eleganter Pythagoras apud Ovid. lib. XV. Transformat. ubi περὶ μετεμψυχώσεως —
nihil eſt toto quod perſtet in
orbe. Cuncta fluunt, &c. mitto & Platonicum annum Magnum.

quasi Romulo, Interregni species obvenit, longè vero gloriosior. Quod factum præcipuè edocuit, *cuncta in orbis* modo verti; nihilque accidere, quod rursum Naturæ vis ferre nequeat ævi spatio: Adhuc *virtutibus Principum* res attolli facilè, vel afflictas; easque firmiores præceps vitiis dari.

36 IGITUR tandem Senatus, mense circiter post
ꝏXXIIX. Aureliani interitum sexto, TACITUM è consularibus mitem sanè virum, Imperatorem creat: cunctis ferè lætioribus, quod militari ferocia [1] legendi jus Principis Proceres recepissent. Quæ tamen lætitia brevis, neque exitu tolerabili fuit: Namque Tacito confestim à ducentesima regni luce, Tyánæ mortuo, cum tamen prius auctores Aureliani necis, maximéque Mucaperem ducem, quòd ipsius ictu occiderat, excrucia-

1 *Legendi jus Principis*] De contentione Senatus & militum, & de sententia Taciti Imp. Vopiscus Aureliano: de interregnò Aureliani cædem secuto idem initio Taciti.

cruciavisset; FLORIANUS ejusdem frater, nullo Senatus seu militum consulto Imperium invaserat.

QUI uno mense aut altero vix [1] retentata domina- 37
tione apud Tarsum ab suis interficitur. Post quem ↀXXIX.
PROBUM in Illyrico factum accepere, ingenti belli scientia exercitandisque variè militibus, ac duranda juventute prope Hannibalem alterum. Namque [2] ut ille oleis Africæ pleraque per legiones, quarum otium Reipub.

1 *Retentata*] Sic vet. pro *repenta*. Sup. quoque *Tarsum* absque spiritu. Vopiscum autem sequitur, nam Tarsi mortuum Tacitum auctor vulgata Epitoma.

2 *Ut ille oleis*] ita reposui; nam m. s. *ut ille utile olei*, corruptè altera voce repetita. Ne quis autem in Italia novellaret cavit Domitianus. Sueton. c. VII. & caussam alibi reddit Philostratus. De oleis quoque vide quædam in Alex. Severo Lampridii. Mox fortè melius *ductoribus* quàm *doctoribus*, & *ab exercitu*.

Reipub. atque doctoribus suspectum rebatur: eodem modo hic Galliam Pannoniasque & Mœsorum colles vinetis replevit: postea sanè quam Barbarorum attritæ gentes sunt, quæ nostris principibus suorum scelere interfectis, inruperant; simul cæsis, [3] Saturnino per Orientem; Agrippinæ Bonoso exercitu; nam utrique dominatum tentaverant, sumta, cui duces præerant, manu: Qua caussa receptis omnibus pacatisque dixisse proditur, Brevi milites frustra fore. Hinc denique magis irritati [4] paulo cis sextum annum apud Sirmium trucidavere, cum ad siccandam lacunis ac fossa urbem ipsi patriam adigerentur, quæ [5] palustri solo hiemalibus aquis corrumpitur. Abhinc militaris potentia convaluit, ac senatui Imperium, creandique jus Principis ereptum ad nostram memoriam; incertum an ipso cupiente per desidiam, an metu seu dissensionum odio. Quippe [6] amisso Gallieni edicto, refici militia potuit, concedentibus modestè legionibus, Tacito regnante, neque Florianus temere invasisset: aut judicio, manipularium cuiquam, bono licet, imperium daretur; amplissimo ac tanto ordine in castris degente. Verùm dum oblectantur otio, simulque divitiis pavent, quarum usum affluentiamque æternitate majus putant, munivere militaribus ac pænè Barbaris viam in se ac posteros dominandi.

IGITUR

3 *Saturnino*] Hic alius ab eo qui Gallieni temporibus Imperium invasit: dux fuit limitis orientalis, quo de Fl. Vopiscus: de altero Treb. Pollio, hunc verò *Bonosum* natum dicebat Aurelianus ut biberet, non ut viveret. Vopiscus Bonoso & Probo.

4 *Paullo cis sextum annum*] Eutropius addit menses quatuor.

5 *Palustri solo*] *Paludes plerasque siccavit, atque in his segetes agrosque constituit*, Vopisc.

6 *Amisso Gallieni edicto*] pro *omisso*. ut ante contrà usurpare diximus. *Edicto*, quo vetabantur militare Patres sup. Mox pro *majus putant*, *magis* substitue.

IGITUR CARUS Præfectura pollens Prætorii, 38
[1] augusto habitu, * liberis Cæsaribus Carino, Nume- ∞XXXIV.
rianoque. Et quoniam cognita Probi morte Barbarorum quique opportunè invaserant, misso ad munimen-

tum Galliæ majore filio, [2] Numeriani comitatu in Mesopotamiam [3] pergit protinus; quòd ea Persarum quasi sollemni bello subest. Ubi fusis hostibus, dum gloriæ incon-

1 *Augusto habitu*] omissum fortè *induitur*, vel simile: mutila alioqui oratio. Pòst lege *opportuna invaserant* accusandi casu, id est, sibi & finibus suis proxima. *Mesopotaniam* perpetuò scribit per N. Vet. cod. Mox *inconsultæ* per diphthongum idem.

2 *Numeriano comitatu*] aut generandi casu *Numeriani*, aut *comitatus* leg. videtur.

3 *Pergit protinus*] Quid si *protenus* scripse-

inconsultè avidior, Ctesiphonta [4] urbem Parthiæ inclytam transgreditur; fulminis tactu conflagravit. Id quidam jure ei accidisse referunt. nam cùm oracula docuissent, adusque opidum memoratum perveniri victoria licere; longius delatus pœnas luit. Proinde *arduum fatalia* devertere; eoque futuri notio superflua. At Numerianus, amisso patre simul confectum æstimans bellum, cùm exercitum reductaret; [5] Apri Præfecti Prætorio soceri insidiis exstinguitur: [6] Quîs casum detulit adolescentis oculorum dolor. denique diu facinus occultatum, dum clausum lectica cadaver, [7] specie ægri, ne vento obtunderetur acies, gestabatur. Sed postquam odore tabescentium membrorum scelus proditum est; Ducum consilio, Tribunorumque

VALE-

scripserit? quomodo vett. litteratores adverbium loci distinguunt.

4 *Vrbem Parthiæ*] Persarum. De Ctesiphontæ urbis fato Vopiscus Caro extremo & Pomp. Lætus in Dioclet. Pòst *futuri notio perflua* m. s. depravatè pro, *superflua*. Elegans de divinatione sententia, qua de eodem modo Cicero & Ammianus lib. XXI. initio.

5 *Apri Præfecti*] Corruptus & hic vet. codex. *A præfecti* omissa altera syllaba, quòd sequens dictio ab iisdem elementis inchoaret. Dictus autem *Arrius Aper* Vopisco, Numeriano, qui & de apro fatali multa.

6 *Quîs casum detulit*] quibus Apri insidiis caussam & occasionem detulit Numeriani oculorum dolor.

7 *Specie ægre vento*] edendum curavi *specie ægri; ne vento*, verè.

VALERIUS DIOCLETIANUS [1] domesticos 39
regens ob sapientiam deligitur; magnus vir; his moribus tamen: Quippe qui primus ex auro veste quæsita, serici ac purpuræ gemmarumque vim plantis concupiverit: Quæ quamquam plus quam civilia, timidique & affluentis animi: levia tamen præ ceteris: Namque se primus omnium [2] Caligulam post, Domitianumque Dominum palam dici passus, & adorari se, appellarique uti Deum. Quîs rebus, quantum ingenium est, compertum habeo, *humillimos quosque*, maximè ubi alta accesserunt; superbia atque ambitione immodicos esse. Hinc Marius Patrum memoria; hinc iste nostra, communem habitum supergressi, dum animus potentiæ expers, tamquam inedia refecti, insatiabilis est. Quo mihi mirum videtur, Nobilitati plerosque superbiam dare: quæ gentis Patriciæ memor; molestiarum, quîs agitatur, remedio, eminere paululum pluris habet. Verùm

∞XXXVI.

1 *Domesticos regens*] Vopiscus Numeriano. Hi Comites dicti, viri illustres Ammiano lib. XXI. & XXVI. vide Tit. de domesticis protectorib. XII. Codic. *Suidæ οἰκετικοὶ στρατιῶται* dicuntur.

2 *Post Caligulam, post Domitianumque*] veteris libri scriptura hæc est, alterutra præpositio delenda. Mox *communem habitum supergressi* dixit, pro, de privatis facti illustres, & in omnium oculis versantes, dignitateque præstantes. Nostrate proverbio eleganter hæc exprimuntur:

Als niet komt tot yet:
Kent yet hem-selven niet.

Claudianus: *Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.*

Verùm hæc in Valerio obducta ceteris bonis: eoque ipso quod Dominum dici passus; parentem egit: satisque constat, prudentem virum edocere voluisse, atrocitatem rerum magis, quam nominum officere. Interim Carinus eorum quæ acciderant, certior; [3] spe facilius erumpentis metus sedatum iri; Illyricum properè Italiæ circuitu petit. Ibi Julianum pulsa ejus acie, obtruncat. Namque is cum Venetos Correctura ageret, Cari morte cognita, Imperium avens eripere, adventanti hosti obviam processit. At Carinus [4] ubi Mœsam contigit, ilico Murgum juxta Diocletiano congressus, dum victos avidè premeret; suorum ictu interiit, quod [5] libidine impatiens militarium nuptas affectabat: quarum infestiores viri; iram tamen doloremque in eventum belli distulerant. Quo prosperius cedente, metu ne hujusmodi ingenium magis magisque victoria insolesceret; sese ulti sunt. Is finis Caro, liberisque: Narbone patria, Imperium biennii fuere. Igitur Valerius prima [6] ad exercitum concione, cum educto gladio, solem intuens, obtestaretur, ignarum cladis Numeriani, neque Imperii cupientem se fuisse; Aprum proximè astantem

3 *Spe facilius erumpentis metus*] lege & interpunge, *spe facilius erumpentes, motus sedatum iri.* & sup. *Officere.* Non infitior tamen scriptam lectionem, *efficere*, defendi posse. Mox, *ageret* pro *regeret* positum.

4 *Ubi Mœsum contigit, ilico Marcum juxta*] ita scriprum disertè. Quidam *Murgum*; *Margum* alii in Eutropio lib. IX. impresserunt. *Murtium* est in Vopisci Carino: qui & occubuisse ait victum à Domitiano, quicum antea multis præliis feliciter conflixerat.

5 *Libidine impatiens militarium multas affectabant*] Alit. *libidinis.* loquitur de uno Carino qui matrimonia militum corrumpebat, ut Eutropius ait. Emenda igitur *nuptias affectabat*, vel quod propius à veteri scriptura abest, *mulieres affectabatur:* Assentietur facilè qui litterarum ductus considerabit vet. lectionis, *multas affectabant.* Repererat fortè librarius noster *muli. affectabatur.* ut & mox *quare* vel *qua re infestiores viri.* in quo nihil demuto.

6 *Ad exercitum contione*] Emendo manuducente Vopisco & Eutropio, *Tunc habita est ingens contio. Is prima militum contione:* nam *conditione* m. s. depravatè turbante librarium antiqua scribend. forma *contione* per Tau. quare misso repudii libello, lectionis illius conditione non utar.

astantem ictu transfegit: cujus dolo, uti suprà documus, [7] adolescens bonus facundusque & gener occiderat: Ceteris venia data, retentique hostium ferè omnes; ac maximè vir insignis Aristobulus Præfectus Prætorio per officia sua. Quæ res post memoriam humanam nova atque inopinabilis fuit; civili bello, fortunis, fama, dignitate, spoliatum neminem: cum *piè admodum* mansueteque geri lætemur, exsilio, proscriptioni, atque etiam suppliciis & cædibus modum fieri. Quid ea memorem, adscivisse consortio multos externosque, tuendi, prolatandive gratia Juris Romani? Namque ubi comperit Carini discessu, [8] Helianum Amandumque per Galliam excita manu agrestium ac latronum, quos [9] Bagaudas incolæ vocant, populatis latè agris plerasque urbium tentare; *Maximianum* sta-

tim fidum amicitia, quamquam semiagrestem, militiæ tamen, atque ingenio bonum; Imperatorem jubet.

Huic

7 *Adolescens bonus facundusque*] Numerianus, Vopiscus initio. Aristobulus autem eodem anno Consul cum Diocletiano.

8 *Helianum*] *Ælianus* eidem Eutropio est.

9 *Bagauda incolæ*] lectio vetus. *Bagaudas* vocat Eutropius extremo lib. IX. Orosius lib. VII. c. XXV. *Vacandas*: *Baccharidæ* in Eubebii Chronicis reperiuntur. Sed hæc quia diligentissimè Vinetus ad Eutropium notavit, laborem nobis ademit, neque necesse habeo repetere: quibus adde *Vargos* Arverniæ dictos indigenas latrunculos, auctor Sidonius lib. VI. epist. IIII.

Huic postea cultu numinis; [10] Herculei cognomentum accessit: uti Valerio Jovium. unde etiam militaribus auxiliis longè in exercitum præstantibus nomen impositum. Sed Herculius in Galliam profectus, fusis hostibus aut acceptis, quieta omnia brevi patraverat. Quo bello [11] Corausius, Menapiæ civis, factis promtioribus enituit: eoque eum, simul quia gubernandi (quo officio adolescentiam mercede exercuerat) gnarus habebatur; parandæ classi ac [12] propulsandis Germanis maria infestantibus, præfecêre. Hoc elatior, cum parum multos opprimeret, neque prædæ omnia in ærarium referret; Herculii metu, à quo se cædi jussum compererat; Britanniam hausto Imperio capessivit. Eodem tempore Orientem Persæ; Africam Julianus, ac nationes [13] Quinquegentanæ graviter quatiebant. Adhuc apud Ægypti Alexandrîam Achilleus nomine, dominationis insignia induerat. His de caussis Julium Constantium, Galerium Maximianum, cui cognomen Armentario erat, creatos Cæsares, in affinitatem vocant. [14] Prior Herculii privignam, alter Diocletiano editam

10 *Herculei*] ita vetus liber, ab Hercule, quem religiosè colebat, mox tamen *Herculius* scriptum, & *Iovium* pro *Iovii* positum, sed casuum commutatio, ut supra proximè, & in Domitiano non infrequens auctori nostro.

11 *Corausius*] *Carausius* Eutropio per primam vocalem, & *Carausio* nominandi casu vulgatæ editioni.

12 *Propulsandis Germanis*] Francis & Saxonibus, idem Eutropius: *cùm apud Bononiam*, inquit, *per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum mare accepisset, quod Franci & Saxones infestabant, multis Barbaris sæpe captis.* unde conjicio mox leg. *cùm non parum multos*, vel potius *cùm Barbarorum multos* è vestigiis scripturæ veteris odoratus hanc lectionem: *b.rum* enim præfert. Muto tamen sententiam cum ejusdem hæc lego, *consulto admittebantur ab eo Barbari cum transeuntes cum præda exciperet, atque ita se ditaret.* Sed in hæc sibi quisque pro arbitrio suo per me licere existimet.

13 *Quinquegentanæ nationes*] Africam *Quinquegentiani infestabant.* Narseus Orienti bellum inferebat. Eutrop. Oros. In illo tamen μνημονικὸν ἁμάρτημα deprehendas, qui in Oriente Achilleum bellum movisse ait; mox verò subjungit, *Narseus Orienti bellum inferebat.* fortè leg. *In meridie*, pro, *in Oriente.* Pomponius Lætus *Gentianos* illos vocat, quos fuisse quinquagenarios & supra eum numerum auctor est.

14 *Prior Herc. privignam*] Theo-

doram;

editam sortiuntur, diremtis prioribus conjugiis: [15] ut in Nerone, Tiberio, ac Julia filia Augustus quondam fecerat. His sanè omnibus Illyricum patria fuit: Qui quamquam humanitatis parum; Juris tamen ac militiæ miseriis imbuti satis optimi Reipub. fuere. Quare constat *sanctos prudentesque* sensu mali promtius fieri: contraque expertes ærumnarum, dum opibus suis cunctos æstimant; minus consulere. Sed horum concordia maximè edocuit *virtuti ingenium*, usumque bonæ militiæ, quanta his Aureliani Probique [16] institutio fuit, pæne sat esse. Denique Valerium, ut parentem, seu Dei Magni suspiciebant modo: Quod quale quantumque sit, ab Urbis conditore ad nostram ætatem propinquorum facinoribus patefactum est. Et quoniam bellorum moles, de qua suprà memoravimus, acrius urgebat; [17] quasi partito imperio, cuncta quæ trans Alpes Galliæ sunt, Constantio commissa; Africa Italiaque Herculio: Illyricique ora ad usque Ponti fretum, Galerio: Cetera Valerius retentavit. Hinc denique parti Italiæ invectum tributorum ingens malum. Nam cum omnis eadem functione, moderataque ageret, quò exercitus atque Imperator, qui semper aut maxima parte aderant, ali possent; pensionibus, inducta lex nova. Quæ sanè illorum temporum modestia tolerabilis in perniciem processit. His tempestatibus interim Jovio Alexandrîam profecto, provincia credita Maximiano Cæsari, uti relictis finibus in Mesopotamiam progrederetur, ad arcendos Persarum impetus. A quîs primò

doram; Galerius Diocletiani filiam Valeriam. Eutrop. Vulg. Epitoma.

15 *Ut in Nerone Tib.*] Tranquillus Augusto c. LXIII. & Tiberio VII.

16 *Institutio fuit*] Melius fortè *instituto* vel *institutione* auferendi casu utrumque: Imperatores autem Aurelianus Probusque ante Carum & Tacitum fuere.

17 *Quasi partito imperio*] Ita leg. divinavi, quamvis compendio scriptum esset quoque. Mox pro *moderataque* fortè *moderateque*. Inf. rursum ita distinguendum videtur: *in perniciem processit his tempestatibus. Interim Iovio.* Et mox, *postque jussis ad munimento* leg. videtur.

mò graviter vexatus, contracto confestim exercitu è veteranis ac tironibus, per Armeniam in hostes contendit; quæ fermè sola seu facilior vincendi via est. Denique ibidem Narseum Regem in ditionem subegit: simul liberos, conjugesque & aulam regiam: Adeò victor, ut ni Valerius, cujus nutu omnia gerebantur; incertum qua caussa, abnuisset; Romani fasces in provinciam novam ferrentur. Verùm pars terrarum tamen nobis utilior quæsita: quæ cùm acrius reposcuntur, bellum recens suspectum est, grave admodum perniciosumque. At in Ægypto Achilleus facili negotio pulsus, pœnas luit. Per Africam gestæ res pari modo; solique Carausio remissum Insulæ imperium, postquam jussis ac munimento Incolarum contra gentes bellicosas opportunior habitus. Quem sanè [18] sexennio pòst Allectus nomine, dolo circumvenit. Qui cum ejus permissu summæ rei præesset, flagitiorum & ob ea mortis formidine, per scelus imperium extorserat: Quo usum brevi, Constantius, Asclepiodoto, qui Prætorianis Præfectus præerat, cum parte classis ac legionum præmisso, delevit: Et interea cæsi Marcomanni, [19] Carporumque natio translata omnis in nostrum solum; cujus ferè pars jam tum ab Aureliano erat. Neque minore studio pacis officia vincta legibus æquissimis: ac remoto pestilenti [20] frumentariorum genere: quorum nunc Agentes rerum simillimi sunt. Qui cùm ad

18 *Sexennio post*] post septennium Eutrop. lib. IX. extr. Allectus autem triennium Britanniam tenuit: qui ductu Asclepiodoti Præfecti prætorio est oppressus. Ita Britanniæ decimo anno receptæ.

19 *Carporum natio*] Carpis & Basternis subactis, Sarmatis victis, quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt. Eutrop.

20 *Frumentarii; Agentes rerum*] De his rursum, Tit. De Agentibus in rebus; Lib. XII. ad quem vide quæ Jac. Cujacius I. C. princeps annotavit, & Adr. Turnebus lib. XIII. Adversariorum cap. X. D. Hieronymus in I. cap. Amos σιτοφόρους LXX. interpretum frumentarios vertit. de quibus quædam etiam in Ælii Spartiani Hadriano. Glossarium vetus quod apud Cl. Puteanum vide, illos *Μαγιστριανοὺς* vocat.

ad explorandum annunciandumque,[21] qui fortè in Provinciis motus exsisterent, instituti viderentur; compositis nefariè criminationibus, injecto passim metu, præcipuè remotissimo cuique, cuncta fœdè diripiebant: simul annona Urbis, ac stipendiariorum salus anxiè, soliciteque habita: honestiorumque provectu; & è contra, suppliciis flagitiosi cujusque, virtutum studia augebantur: veterrimæ religiones castissimè curatæ: Ac mirum in modum novis adhuc cultisque mœnibus, Romana culmina & cæteræ urbes ornatæ; maximè Carthago, Mediolanum, Nicomedia. Neque tamen cum hæc agerent, extra vitia fuerunt: Quippe Herculius libidine tanta agebatur, ut ne ab obsidum corporibus quidem animi labem comprimeret: Valerio parum honesta in amicos fides erat, discordiarum sanè metu: dum enunciationibus posse agitari quietem consortii putat. Hinc etiam quasi truncatæ vires Urbis, imminuto Prætoriarum cohortium atque in armis vulgi numero: Quo quidem plures volunt imperium posuisse. Namque imminentium scrutator, ubi fato intestinas clades, & quasi fragorem quendam impendere comperit status Romani; celebrato regni vicesimo anno valentior curam R. P. abjecit: cum in sententiam Herculium ægerrimè traduxisset: cui anno minus potentia fuerat: & quamquam aliis alia æstimantibus veri gratia corrupta sit; nobis tamen excellenti natura videtur ad communem vitam spreto ambitu descendisse.

IGITUR

21 *Ecqui fortè*] ita scripsit Victor. Mendosè in vet. l. *hæc qui*. Rursus inf. *inermis*. pro *in armis* reponendum videtur, & mox fortè *excellentis natura*.

40 IGITUR CONSTANTIO, ARMENTARIOQUE his succedentibus, *Severus* Maximinusque

ↀ LVI.

Illyricorum indigenæ Cæsares: Prior Italiam; [1] posterior in, quæ Jovius obtinuerat, destinantur. Quod tolerare nequiens [2] Constantinus, cujus jam tum à puero ingens potensque animus ardore imperitandi agitabatur; fugæ commento, cum ad frustrandos insequentes publica jumenta, quaqua iter egerat, interficeret; in Britanniam pervenit: Nam is à Galerio religionis specie,

1. *Posteriorque in quæ Iovius*] Ita scriptum repperi. Horridus sermo. quid si sic locus concipiatur? *priori Italia, posteriori quæ Iovius obtinuerat, destinantur.* Nihil pronuncio; conjectura tantùm mea.

2 *Constantius*] scribe *Constantinus* ex Epit. vulg. ut contrà pag. sequ. *memoria mea Constantinum*, ubi *Constantium* leg. contendit Nic. Faber.

cie, [3] ad vicem obsidis tenebatur. & fortè iisdem diebus ibidem Constantium patrem [4] vitæ ultima agebant. Quo mortuo cunctis, qui aderant, annitentibus, imperium capit. Interim Romæ vulgus, turmæque Præ-

toriæ *Maxentium*, [5] retractante diu patre Herculio, Imperatorem confirmant. Quod ubi Armentarius accepit; Severum Cæsarem, qui casu ad urbem erat; arma in hostem ferre properè jubet. Is circum muros cum ageret, desertus à suis, quos præmiorum illecebris Maxentius traduxerat, fugiens obsessusque Ravennæ obiit. Hoc acrior Galerius, adscito in consilium Jovio, Licinium vetere cognitum amicitia Cæsarem, creat Augustum: eoque ad munimentum Illyrici, ac Thraciæ relicto, Romam contendit. Ibi cùm obsidione distineretur; militibus eâdem qua superiores via attentatis, metu ne desereretur, Italia decessit: pauloque post vulnere pestilenti consumtus est: cùm agrum satis Reipub. commodantem, cæsis immanibus silvis, atque emisso

3 *Ad vicem obsidis*] pro, obsidis loco. Sic enim leg. censui; non *ad ducem*; quamvis in m. s. compareat, ex quo nihil fuit elicere. Sic sup. Hadriano, *cum voluntarium ad vicem magi poposcissent*.

4 *Vitæ ultima agebant*] pro *urgebant*, codex m. s. vulgata editio: *iisdem diebus Constantinum parentem fata ultima perurgebant*.

5 *Retractante*] pro, *detractante*. familiari auctori nostro, *ut Adhuc* pro *Adhæc*. & sanè proclivis error litteræ unius, nisi constanter ita scriptum esset.

emisso in Danubium lacu Pelsone apud Pannonios fecisset. Cujus gratia provinciam uxoris nomine Valeriam appellavit. Huic quinquennii imperium; Constantio annuum fuit: cùm sanè uterque potentiam Cæsarum annos tredecim gessissent. Adeò miri naturæ officii, ut ea si à doctis pectoribus proficiscerentur, neque insulsitate offenderent; haud dubiè præcipua haberentur. Quare compertum est *eruditionem, elegantiam*, comitatem præsertim, Principibus necessarias esse: cùm sine his naturæ bona quasi incomta, aut etiam horrida despectui sint: Contraque ea [6] Persarum Regi Cyro æternam gloriam paraverint. At memoria mea Constantinum, quamquam ceteris promtum virtutibus, ad usque astra votis omnium subvexere. Qui profectò si munificentiæ atque ambitioni modum, hisque artibus statuisset, quis præcipuè adulta ingenia [7] gloriæ studio progressa longius in contrarium labuntur; haud multum abesset Deo. Is ubi vastari urbem, atque Italiam comperit, pulsosque seu redemtos exercitus, & Imperatores duos, composita pace per Gallias; Maxentium petit. Ea tempestate apud Pœnos Alexander pro-Præfecto gerens, dominatui stolidè incubuerat: cum ipse debili ætate, agrestibus ac Pannonicis parentibus vecordior; milites, tumultuarieque quæsiti; armorum vix medium haberetur. Denique eum à Tyranno missi paucissimis cohortibus Rufus Volusianus Præfectus Prætorio, ac militares duces levi certamine confecère. Quo victo, Maxentius Carthaginem terrarum decus, simul Africæ pulchriora vastari, diripi, incendique jusserat; ferus, inhumanusque ac libidine multo tetrior:

6 *Persarum Regi Cyro*] Xenophon. φῦναι δὲ κῦρος λέγεται καὶ ᾄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ φιλομαθέστατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι, τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα.

7 *Gloriæ studio*] repono. Nam m. s. *gloriam* corruptè; nisi *gloriarum* quis malit. Et mox, *Rufius Volusianus* idem mendosè.

tetrior: Adhuc pavidus & imbellis, atque in desidiam fœdè pronus: usque eò, ut flagrante per Italiam bello, fusisque apud Veronam suis; [8] nihilo segnius solita curaret; neque patris exitio moveretur. Namque Herculius natura impotentior, simul filii segnitiæ metuens, inconsultè imperium repetiverat: Cumque specie officii dolis compositis Constantinum generum tentaret acerbè, [9] jure tandem interierat. Sed Maxentius atrocior in dies, tandem urbe in Saxa rubra milia fermè novem ægerrimè progressus; dum cæsa acie fugiens semet Romam reciperet, insidiis, quas hosti apud pontem Milvium locaverat, in transgressu Tiberi interceptus est, tyrannidis anno sexto. Hujus nece incredibile quantum lætitia, gaudioque Senatus ac plebes exsultaverint: quos in tantum afflictaverat, uti Prætorianis cædem vulgi quondam annuerit; primusque instituto pessimo [10] numinum specie Patres aratoresque pecuniam conferre prodigenti sibi cogeret: Quorum odio Prætoriæ legiones, ac subsidia factionibus optiora, quàm urbi Romæ; sublata penitus; simul arma atque usus indumenti militaris: Adhuc cuncta opera, quæ magnificè construxerat, Urbis fanum, atque Basilicam, Flavii meritis Patres sacravere. A quo etiam pòst Circus maximus excultus mirificè: atque ad lavandum institutum opus ceteris haud multo dispar. Statuæ locis quàm celeberrimis, quarum plures ex auro, aut argenteæ sunt: tum per Africam sacerdotium decretum Flaviæ

8 *Nihilo segnius*] Jurare liquet, *nihilo sequius* scripsisse Aurelium, pro *nihilominus*, vel *non minus bene*. Livius lib. 2. *Invitus, quod sequius sit, de meis civibus loquor*. pro, *minus bonum*.

9 *Iure tandem*] lege *tamen*: ex compendiis natum mendum.

10 *Numerum specie*] fortè *munerum*, quod propius ad scripturæ veteris vestigia accedit, quàm *Numinum*. Sed si *munerum*, quomodo *primus*? Jussere multis retro sæculis Augustus, Caligula, alii. ut strenæ Kal. Januariis sibi offerentur. Suetonius Octavio cap. LVII. Calig. XLII. ἐπέχω igitur. Mox *optiora* pro *aptiora* malè in v. l. & inf. *vi manet*, deinde *in Italiam geruntur*.

viæ genti, Cirtæque opido, quod obsidione Alexandri ceciderat, reposito exornatoque, nomen [11] Constantina inditum: adeò *acceptius præstantiusque* Tyrannorum depulsoribus nihil est: quorum gratia eo demum auctior erit; si modesti ipsi atque abstinentes sint. Quippe *humanæ mentes* frustratæ boni spe, asperius offenduntur, cum mutato rectore flagitioso, ærumnarum vis manet. Dum hæc in Italia geruntur, Maximinus ad Orientem, post biennii augustum Imperium fusus, fu-

41 gatusque à Licinio, apud Tarsum perit. Ita po-
ccLXII. testas orbis Romani duobus quæsita: qui quamvis per Flavii sororem nuptam Licinio, connexi inter se erant; ob diversos mores tamen anxiè triennium congruere quivêre: Namque illi [1] præter admodum magna cetera; huic parsimonia, & ea quidem agrestis, tantummodo inerat. Denique Constantinus cunctos hostes honore

11 *Constantina*] Alii *Constantiam* à Constantio Cæsare. Dictum & *Nicephorium*, quod ab Alexandro Magno conditore insigni victoria ibi parta illustris esset. Plinius, Strabo, Stephanus. Templi Jovis Nicephorii mentio apud Spartianum Adriano. *Nisibena Constantina* vocatur in libro qui inscribitur *Notitia Provinc.* Strabo verò *κύρτα* per *υ* scriptum habet. Virta ab Alex. quoque conditum opidum nominatur à Marcellino lib. xx.

1 *Præter admodum magna cetera*] Fœdatus locus. ita purgandus: *illi præter modum magna cetera*, vel fortè, *illi præter modum magnificentia*; *huic parsimonia*, quæ Adversa sunt Dialecticis. De Magnificentia vide quæ notavi ad Nepotis fragm. in Attici vitam.

nore ac fortunis manentibus texit, recepitque: eo pius, ut etiam [2] vetus veterrimumque supplicium patibulorum & cruribus suffringendis primus removerit. Hinc pro conditore, seu Deo habitus; Licinio ne insontium quidem ac nobilium Philosophorum servili more cruciatus adhibiti modum fecere. Quo sanè variis prœliis pulso, cùm eum prorsus opprimere arduum videretur; simul [3] affinitatis gratia recepti consortio, adscitique

imperio Cæsarum communes liberi *Crispus*, Constantinusque Flavio geniti: Licinianus Licinio. Quod equidem vix diuturnum: neque his qui assumebantur felix fore, defectu solis fœdato iisdem mensibus die, patefactum. Itaque sexennio pòst rupta pace apud Thracas Licinius pulsus Chalcedona concessit. Ibi ad auxilium sui [4] Martiniano in Imperium cooptato, unà oppressus est. Eo modo Respub. unius arbitrio geri cœpit, liberis Cæsarum nomina diversa retentantibus: namque

2 *Vetus veterr.*] An *teterrimumque*? sed non est insolens id ætatis auctoribus quasi per Correctionem rem repetendo intendere, pro, etiam veterrimum. Ceterum de crucis supplicio à Constantino sublato Zozomenus lib. I. c. VIII. Ecclesiast. historiæ, Nicephorus lib. VII. cap. XLVI. & l. ult. Cod. Theodos. de paga. sacrif. & templ. De cruribus suffringendis, Cicero in Antonianis & pro Sex. Roscio.

3 *Affinitatis gratia refecti consortium*] emendavi *recepti consortio*, & mox *cooptato*, pro quo m. s. *coaptato*.

4 *Martiniano*] Officiorum magister. Epitoma vulg. nu. 59.

namque ea tempestate Imperatori nostro Constantio insigne Cæsaris datum. Quorum cum natu grandior, incertum qua caussa, patris judicio occidisset; repentè Calocerus Magister pecoris camelorum Cyprum insulam specie regni [5] demens capessiverat: quo excruciato, ut fas erat, servili aut latronum more, condenda urbe formidandisque religionibus ingentem animum avocavit: Simul novandæ militiæ ordine. Et interea Gothorum Sarmatarumque stratæ gentes: filiusque cunctorum minor, Constans nomine, Cæsar fit: Cujus gratia Reipub. permistionem fore ostentorum mira prodidêre: Quippe ea nocte quæ commissi imperii diem sequebatur; igni continuo cæli facies conflagravit. Abhinc consumto ferè biennio, fratris filium, cui ex patre Dalmatio nomen fuit, Cæsarem jussit, assistentibus validè militaribus. Ita anno imperii tricesimo secundoque, cum totum orbem tredecim tenuisset; sexaginta natus, atque amplius duo; in Persas tendens, à quis [6] bellum irrumpere acceperat; rure proximo Nicomediæ, Achyronam vocant, excessit: cum [ad] id tetrum sidus regnis, quod crinitum vocant, portendisset. Funus relatum in urbem sui nominis. Quod sanè P.R. ægerrimè tulit: Quippe cujus armis, legibus, clementi imperio, quasi novatam urbem Romanam arbitraretur. Pons per Danubium ductus: castra castellaque pluribus locis commodè posita. Remotæ olei frumentique adventiciæ præbitiones, quibus Tripolis ac Nicæa acerbius angebantur. [7] Quæ res superiores Severi Imperio, gratantes civi obtulerant; verteratque gratiam

5 *Demens capessiverat*] vetus lectio *compesciverat*, mendosè. Post paullo fortè legendum *formandisque religionibus*.

6 *Bellum irrumpere acceperat*] Quid si *occæperat*? & mox delenda præpositio *ad*, superat enim repetita fortè eadem dictione. De Cometis quædam ad editionem vulg. Vespasiano.

7 *Quæ res superiores*] locus spurcè contaminatus. Ita scripsit Victor *quas res* scil. præbitiones, *superiores* Tripolitani *civi* Severo *obtulerant*: erat

gratiam muneribus in perniciem posterorum dissimulatio: [8] Alteros Marcus Bojonius afflixerat mulcta, [9] quòd Hipparchum præstanti ingenio indigenam fuisse ignoravissent. fiscales molestiæ severius pressæ: cunctaque divino ritui paria viderentur; [10] ni parum dignis ad publica aditum concessisset. Quæ quamquam sæpius accidêre; tamen *in summo ingenio* atque optimis Reipub. moribus, quamvis parvà vitia, elucent magis; eoque notantur facilè; quin etiam acrius sæpe officiunt; cum ob auctoris decus in virtutes potissimum accipiuntur, atque ad imitandum invitamento sunt. Igitur confestim Dalmatius, incertum quo suasore, interficitur: statimque triennio post minimum maximumque, fatali bello Constantinus cadit. Qua Constans victoria tumidior; simul per ætatem cautus parum, atque animi vehemens: Adhuc ministrorum pravitate execrabilis, atque præceps in avaritiam, despectumque militarium, anno post triumphum decimo, Magnentii scelere circumventus est: externarum sanè gentium compressis motibus: Quarum obsides precio quæsitos pueros venustiores quòd cultius habuerat; libidine hujusmodi arsisse pro certo habetur. Quæ tamen vitia utinam mansissent: Namque Magnentii, utpote gentis Barbaræ, diro atróque ingenio; simul his quæ post accidêre, adeò exstincta omnia sunt; ut illud imperium haud injuria desideraretur. Tum quia [11] Vetranio litterarum prorsus

erat enim Lepti oriundus. Sup. Nisi fortè mavis *quorum superiores* Tripolitani videl.

8 *Alteros M. Boionius*] ubi *Cejonius* quidàm malunt, non sequor. Deinceps: *gratiam muneris* germana lectio, ut opinor, non *muneribus*, & mox *severius repressæ* repugnante libro excudi jusseram si operæ imperium accepissent.

9 *Hipparchus*] Nicæus astrologus scripsit in Arati & Eudoxi Phænomena, & de syntaxi stellarum fixarum. vide Suidam & Servium in primum Georg. Virgilii. Laudat sæpe Plinius in Nat. hist.

10 *Ni parum dignis*] Constanti hoc tribuit vulg. Epitoma num. 63. non Constantino patri.

11 *Vetranio*] vetus liber. Eutropio & Ammiano *Veteranio* pentasyllabus est: illum lib. x. extr. hunc xv. lege. Iisdem *Potentianus* est qui inf. Nepotianus.

prorsus expers, & ingenio stolidior, idcircoque agresti vecordia pessimus, cum per Illyrios peditum magisterio milites curaret; dominationem, ortus Mœsiæ superioris, locis squalidioribus, improbè occupaverat.

42 Eum Constantius cis mensem decimum,
ooxxcix. [1] facundiæ vi dejectum imperio in privatum otium removit: Quæ gloria post natum imperium, soli processit eloquio, clementiaque. Nam cum magna parte utrimque exercitus convenissent, habita ad speciem judicii concione; quod ferè vix aut multo sanguine obtinendum erat, eloquentia patravit. Quæ res satis edocuit, *non modò domi*, verùm militiæ quoque dicendi copiam restare: qua demum vel ardua proclivius eo conficiuntur, si modestia atque integritate superet. Quod maximè cognitum è nostro Principe: Quem tamen quo minus statim in hostes alios ad Italiam contenderet, hiems aspera, clausæque Alpes tardavêre. Interim Romæ corrupto vulgo; simul Magnentii odio Potentianus materna stirpe Flavio propinquus, cæso Urbi Præfecto, armataque gladiatorum manu Imperator fit: Cujus stolidum ingenium adeò plebi Romanæ, Patribusque exitio fuit, uti passim domus, fora, viæ,

1. *Facundiæ vi*] ita scrib. Vetus malè *facundi ævi*, ut & mox *dicendi copiam restare*, nam *præstare*, rectum est. Magna sane laus Eloquentiæ.

viæ, templaque cruore, ac cadaveribus opplerentur, [2] bustorum modo: Neque per eum tantum, verùm etiam advolantibus Magnianis: qui tricesimo die, triduo minus, hostem perculerant. Sed jam antea cum externi motus suspectarentur; Magnentius fratri Decentio Gallias; Constantius Gallo, cujus nomen suo mutaverat, Orientem, Cæsaribus commiserant. Ipsi inter se acrioribus prœliis per triennium congressi; ad extremum Constantius fugientem in Galliam persecutus variè ambos supplicio semet adegit interficere. Et interea Judæorum seditio, qui Patricium nefariè in regni specie sustulerant, oppressa. Neque multo pòst [3] ob sævitiam atque animum trucem, Gallus Augusti jussu interiit. Ita longo intervallo annum ferè post septuagesimum, relata ad unum cura Reipub. Quæ recens quieta à civili trepidatione, Silvano in Imperium coacto, tentari rursus occœperat. Is namque Silvanus in Gallia ortus Barbaris parentibus, ordine militiæ simul à Magnentio ad Constantium transgressu, [4] pedestre ad magisterium adolescentior meruerat. E quo dum altius per metum seu dementiam, conscendisset; legionum, à quîs præsidium speraverat, tumultu; octavum circa ac vicesimum diem trucidatus est: Qua caussa ne quid apud [5] Gallos natura præcipites nova-

2 *Bustorum modo*] lego. nam vitiosus etiam hac in parte lib. calamo exaratus. Ad sepulcra principum virorum gladiatorum paria à lanistis committi & ad mutuam necem depugnare solere nemo ignorat, nisi hospes admodum in litteris. Mox pro *Magnianis* licet in m. s. compareat, repone *Magnentianis*: nec enim operæ dicto audientes sunt.

3 *Ob sævitiam*] *scenicum atque animum trucem* erat in vet. cod. quod sequetur qui probabit. De Silvano autem Ammian. lib. xv.

4 *Pedestre ad magisterium*] Sup. paullo *Vetranio pedestri magisterio milites curat*. Is erat qui pedestris militiæ Rector & magister peditum. Qualis olim erat & Magister equitum.

5 *Gallos natura præcipites*] Gentem inquietam, quæque constantem Principem requirat, notat Vopiscius Saturnino & Caro. Trebellius Pollio initio Gallienorum. Objectam Gallis levitatem refellere conatur Io. Bodinus Methodi histor. cap. v.

novaretur, præſertim Germanis pleraque earum partium populantibus;

43 JULIANUM Cæſarem, cognatione acceptum ſibi, Tranſalpinis præfecit: Iſque nationes feras brevi
∞cx. ſubegit, captis famoſis regibus: Quæ quamquam in ejus fortuna, Principis tamen & conſilio accidêre. Quod adeò præſtat, ut Tiberius, Galeriuſque ſubjecti aliis egregia pleraque; ſuo autem ductu atque auſpicio minus paria experti ſunt. At Julius Conſtantius annos tres atque viginti Auguſtum imperium regens, cum externis motibus modo civilibus exercetur, ægrè ab armis abeſt: Quîs tyrannide tantorum depulſa, ſuſtentoque interim Perſarum impetu, genti Sarmatarum, [1] magno decore, conſidens apud eos regem dedit. Quod Cnæum Pompejum in Tigrane reſtituiſſe, vixque paucos majorum feciſſe comperimus. Placidus, clemenſque pro negotio: litterarum ad elegantiam prudens; atque orandi genere leni jucundoque: laboris patiens ac deſtinandi ſagittas mirè promtus: Cibi omnis, libidinis, atque omnium cupidinum victor; cultu genitoris ſatis pius, ſuique nimis cuſtos: gnarus vita

1 *Magno decore*] locus poſtulat *dedecore*, niſi aliter interpungas. poſt *præſtitiſſe* vel potius *reſtituendo* leg. Mox, *ornandi genere* ſcriptum depravatè, pro *orandi*, Ammiano auctore & Epitoma num. 66.

vita bonorum Principum Reipub. quietem regi. Hæc tanta, tamque inclyta, tenue studium probandis provinciarum ac militiæ rectoribus, simul ministrorum parte maxima absurdi mores: adhuc neglectus boni cujusque fœdavere. Atque uti verum absolvam brevi, ut Imperatore ipso [2] clarius; ita Apparitorum plerisque magis atrox nihil.

2 *Clarius*] ita vetus liber. quid si *praclarius*, quod τῷ *atrox* opponi queat? sed illa non inusitata id ætatis script. loquendi forma, pro, melius, humanius.

JANI GRVTERI NOTÆ

In Libellos, Aurelii Victoris nomine insignitos.

In Comm. de Orig. Urbis Romæ.

Quæcumque ad hujus auctoris potissimam emendationem illustrationemque faciunt, petenda omnino ab amicissimo nostro Andreâ Schotto. adeo enim uberrimis notis Victorem egregiè adornavit: ut nihil mihi ferè reliquerit, nisi ut industriæ ipsius faveam atque adplaudam: tantò quidem magis, quod bina modò haberem ad manum hujus scriptoris exemplaria, eaque notæ non nimium electæ; certè scripturæ recentis: quæque solummodò continerent *Viros illustres*, non etiam *Cæsares*, aut istud de *Origine urbis*.

Fol. 2. *Xipheo cuidam comiti collocatam*] Si libri ulli sunt in quibus restat *Xutho*, utique sequendi. Fabula autem isthæc, non tam enucleatur ex Pausaniæ Atticis atque Achaicis, quàm ex Euripidis Ione; quæ necessariò consulenda.

Fol. 3. *Istud etiam usum signandi aris*] E primâ voce, binæ faciendæ videntur, *Is tum etiam*, &c.

Lib. 4. *A cacuminibus montium, qui illi ora faciunt*] Verosimilis conjectura Schotti; *qua illi oφη vocant*.

Sed urbem Saturnus, cùm in Italiam venisset] Nihil certius est, quàm verba perperam digesta sic ordinanda: *proditum est. Ejus rei Ennius testis, cùm ait: Versibu' quos olim Fauni vatesque canebant. Sed & urbem Saturnus*, &c.

Fol. 6. *Atque ab ea re divina femina in totum remota.*] Fortè, *atque ob eam rem*, &c. sed præstaret notari tempus, ex quo remotæ mulieres

ab Herculaneo sacrificio. itaque videsis num legendum, *atque ab eo*, ut subintelligatur, *tempore*.

Fol. 7. *Quam opinionem sequi metuit noster Maro.*] Benè ab aliis monitum, reponendum vel, *sequi maluit*, vel, *haud sequi metuit*. nisi si fuit, *sequi meruit*; pro, non est dedignatus sequi, dignam duxit quam sequeretur, satis novè.

Fol. 9. *At verò Lutatius*] In membranis fuisse *Lucatius*, innuit Schottus noster, inclinatque in *Vulgatius* Sylburgiana conjectura; cujus hominis mentio iterum infra capite decimo. quod si admittimus, idem nomen rursus mutandum capite undecimo. sed, locum suum utrobique tueri posset *Lutatius*, ut sit Grammaticus ille de familia Q. Catuli, cujus meminit Suetonius, libello de illustribus Grammaticis.

Achivorum principes remisisse ut reverteretur domum] Divinârit alii, *permisisse*; at idem omninò notat vox altera. ut pluribus exemplis notificavi in Suspicionibus.

Fol. 10. *Tædio longi navigii*] Pro, *longæ navigationis*, ut benè proditum Schotto nostro.

Fol. 11. *Ibidem auspicatum; postquam Lavinium dixet*] Aliquid desit; & legendum, *ibidem urbem auspicatum, postque eam Lavinium*, vel simili modo, ut jamdudum annotatum aliis.

Fol. 13. *Per colloquium inquisito, qui essent*] Sic rectè habet locus, ut sit ablativus absolutus; cùm inquisisset per colloquium. itaque minimè opus aliorum, *inquisiisse*.

Ut communes quoque hostes amicosve haberent] Nec heic quidquam mutandum cum Sylburgio. vox enim *communes*, satis indicat de utraque parte intelligendum. Sic & Livius libro XXIX. cap. 23. *societas inter populum Carthaginiensium regemque, datâ ultrò citroque fide, eosdem amicos inimicosque habituros; jurejurando adfirmatur*.

Fol. 14. *Cumque universos utrinsque partis dirimendi prælia cupiditas inesset*] Legendum videtur interpositâ literâ, *incesset*, aut, *incessisset*, uti & monitum à Sylburgio.

Fol. 15. *A quo Iulia filia manavit*] Proculdubio reponendum, *Iulia familia*.

Fol. 17. *Appositisque custodibus nescio quantis, se Lavinium in pristinam sedem identidem receperunt.*] Malim *nescio quomodo*, sed id nimis divertit à characteribus & pronuntiatione vocis alterius. quare verius Schottus, *nescio quatenus*; ex veteri scripturâ quæ habebat, *quat's*. verùm neque id satis adhuc facit.

Camena, Rorilla, ceteraque oppida circumquaque] Potius locum heic habuerit, *Bovillæ*, ut jam indicavit optimus virorum Sylburgius.

In Viros Illustres.

CAP. II. *Thalassii nomen invocaretur.*] Si exstat in aliorum libris mss. *nomen iteraretur*. quemadmodum id apparet in uno Palatino, in altero autem margini allinitur, habetque textus *vocaretur*; melius est, sine dubio, scripturâ vulgatâ, quamvis neque ipsa absurda.

In Capitolium produxisset] Malim cum Palatino uno & Schotti membranis, *in arcem*. Sylburgius quidem pugnat pro retrò vulgatis *perduxisset*; sed frustra. etiam *producere* heic propriè locum habet; quemadmodum exemplis aliquot ostendit Brissonius lib. XIV. de verborum quæ ad jus pertinent significatione.

CAP. III. *Omnia quæ gerebat, jussu Ægeriæ Nymphæ se facere simulans*] Nec primum fuisse Numam, nec ultimum, qui hujusmodi techna populum naso duxerit: abundè ostendimus in dissertationibus nostris Livianis.

Ex

Ex auctoritate Patrum cremati sunt] Igne abolere libros perniciosos, usitatum fuisse, non uni genti, non uni ævo; pluribus exemplis palam feci in Discursibus meis Cornelianis, libro IV. Annal. c. 35. f.

Cap. IV. *Quia bonam operam adversum Sabinos navaverat.*] Futuram heic ἀνιστορησίαν, nisi reponamus, *quia avus ejus bonam*, haud frivolè adnotatum viris doctis.

§. 1. *Patriis lacrimis condonatus*] Eorum, quibus veniam delictorum impetrarunt sui parentes, exempla multa cumulavi ad illa Taciti lib. XVI. Annal. cap. 33. *Montanus patri concessus est.*

§. 2. *Ut fortunam belli experiretur ac sequeretur*] Planè redundant, *belli experiretur ac*, ideoque expungantur, manuscriptis volentibus quos consuluit Schottus, item Palatinis nostris duobus, quorum alter destituitur præterea illo *belli*.

Cap. V. *Ab Æquicolis transtulit*] Usitatissima res Romanis, aliorum bona imitari. unde de eis Polybius libro VI. cap. 23. f. *Ἀγαθοὶ γὰρ, εἰ καί τινες ἕτεροι, μεταλαβεῖν ἔθη, καὶ ζηλῶσαι τὸ βέλτιον Ῥωμαῖοι.* de quo more non pauca nobis dicta ad illa Claudii Imp. apud Tacitum lib. XI. cap. 24. *Majores mei hortantur, ut paribus consiliis Rempublicam capessam, transferendo huc quod usquam egregium fuerit.*

Cap. VI. *Regnum intercepit, & ita administravit quasi jure adeptus fuisset*] Ita & de Servio Tullio Florus libro I. cap. 6. *Substitutus in locum regis quasi ad tempus, regnum dolo partum sic egit industriè, ut jure adeptus videretur.* Neuter autem jure adeptus regnum, quamvis uterque demum jussu populi, patrumque voluntate regnaverit; quod alter clam irrepserit in regnum; & Patres eum; non tam ultrò videri queant elegisse, quàm coacti: prior verò & ambitiosè regnum petiit, & ab eo fraudulenter exclusit liberos Anci, pupillos suos; qui certè Tarquinio præferri debebant (etiamsi regnum Romanum minimè erat hereditarium) ob merita parentis sui M. Anci; quemadmodum & ipse Ancus Tullo regi successit, non tam meritis propriis spectatus, quàm subnixus memoria avi sui Numæ. Egregiè Seneca libro IV. de Benef. cap. 30. *Non sine ratione sacra est magnarum virtutum memoria: & esse plures bonos juvat, si gratia bonorum non cum ipsis cadat, &c.* Verùm nos de hac prærogativa non protrita ad Taciti lib. III. Histor. cap. 86. *L. Vitellius consulatum, sacerdotia, nomen locumque inter primores, nulla sua industria, sed cuncta patris claritudine adeptus.*

Cap. VII. *Sibi gloriam facto consilioque vindicavit*] Cùm dicatur exstare in membranaceis, *consilioque quæsivit*, non debebat sanè excludi vox genuina; ejecta ab eis, à quibus minus intelligeretur. sic sanè etiam legitur in mss. Palatino uno, nam alter scribit, *petivit*.

Cap. IX. *Et in cubiculum Lucretiæ irrupit; pudicitiam expugnavit*] Gemmam orationis abjecerunt inepti librarii, admisso scabro lapide. monuit enim Schottus noster, pro his omnibus hærere tantùm in mss. suis; *& pudicitiam cubiculi expugnavit.* qua scriptura nihil excogitari queat venustius. impudicum quidem deinde esse cœpit cubiculum Lucretiæ; ipsa verò neutiquam. hæc tam elegans lectio, adeo ineptiit oculis Sylburgianis, ut vulgarissima alioquin variantis scripturæ discrimina annotare solitus, ne hujus quidem verbulo meminerit.

Cap. X. *Filios suos fratrisque, quod cum Aquiliis & Vitelliis, &c.*] Cùm non agnoscatur vox *fratrisque* à Schotto tribus codicibus calamo exaratis, neque ejus ullum sit vestigium in Palatinis, injuriè nimis adhuc retinetur. eat ergo deinceps Morboniam. falsa enim est, nedum supervacanea.

CAP. XIII. *Clœliam virginem nobilem inter obsides accepit.*] Sequiorem etiam sexum oppignerari solitum, constat ex Athenæi libro XII. Deipnosoph. Polybii lib. X. Histor. Diodori libro XX. Bibliothecæ, Taciti Germania cap. XX. aliisque; quorum auctoritates produxi ad illa Livii libro XXVI. cap. 49. *Inter hac, è media turba obsidum mulier magno natu Mandonii uxor, &c.*

CAP. XIV. *Et profecti trecenti sex, duce Fabio Consule fuerunt*] Delenda dictio postrema, volentibus libris authenticis Schotti, qui neque infra eandem vocem admittunt; ubi est, *Porta qua profecti fuerant, Scelerata est appellata.* itaque & ibi expungendum *fuerant.*

CAP. XV. *Tertio de utrisque gentibus, &c.*] Errare auctorem nostrum, ex nominum similitudine, & prænominibus corruptis, egregiè ostendit in Fastis suis Pighius noster, anno CCXLIX.

CAP. XVI. *Ubi cum victoria nutaret, Magister equitum, equis frenos detrahi jussit, ut irrevocabili*] Haud semel benè successit ejusmodi mandatum ducis, quemadmodum non parcè ostendimus ad Livii librum octavum, capite tricesimo.

CAP. XVII. *Quare à Minucio & ejus exercitu obsidionali coronâ donatus est*] Addendum suadentibus mss. *corona aurea obsidionali don.* nisi potius rescribendum cum uno manu scripto Schotti, *obsidionali aureâ donatus est*, omissa voce *corona.*

CAP. XVIII. *Qui libertatem suam adversus nobilitatis superbiam defenderent*] Si in nullis calamo exaratis codicibus isthæc restaret lectio, sed magis *adversus nobilitatem defenderent*, non esset profectò caussa cur eam deinde excluderemus. sed enim cùm palàm hæreat in autographis Pall. non est quod nimis eam exagitemus, aut adeò nobilitatem exuamus sua sibi superbia. ei sane passim adfigitur; tanquam nota propria. Unde de Metello Sallustius Jugurth. cap. LXIV. *Cui quamquam virtus, gloria, atque alia optanda bonis superabant, tamen inerat contemptor animus, & superbia, commune nobilitatis malum.* addantur & Aurelii Victoris Cæsares cap. 39. ubi loquitur de Diocletiano.

CAP. XX. *Primus omnium sua lege punitus est.*] Ac docuit, *nihil aliud præcipi debere, nisi quod prius quisque sibi imperaverit*, inquit Val. Maximus lib. VIII. cap. 6. cui titulus: *Qui quæ in aliis vindicarant, ipsi commiserunt.*

CAP. XXI. *Cùm ipso die judiciis supervenisset.*] Malim abjecta litera, *judicii*, volente exemplari Palatino utroque.

CAP. XXII. *Et se in Ogulnii tabernaculo conspiravit*] Nihil hac lectione oculis meis venustius; & tantum abest, patiar ultimam vocem mutari in *constipavit*, ut eandem adhuc inferendam putem Cæsari lib. III. belli civilis cap. 46. ubi est; *milites legionis nona subito conspicati pila conjecerunt*; legendum, inquam, & ibi, *conspirati*, volentibus mss. tam Cujaciano, quàm eo, quem mihi subministravit Amplissimus vir Paullus Petavius. certè hanc scripturam propriè heic locum habere, arguunt membranæ Cæsaris Palatinæ, in quibus, *complicati*; eæ scilicet, omisso vocabulo genuino, arripuerunt glossam, at mss. Pall. Victoris, planè propugnant illud *conspiravit.*

Ubi per mollitiem maris, &c.] Perplacet Schotti *malacia*; hactenus tamen, ut videatur etiam lepida restare metaphora in voce vulgata. Palatt. accedunt emendatori, habentque *mollitiam.*

CAP. XXIII. *Missi sunt Româ tres legati*] Et mihi quoque magis arridet lectio exemplarium calamo exaratorum: *missi Româ tres Fabii*; quæ & in Palatt.

Qui absens Dictator dictus, collectis reliquiis] Revocandum quod hæret in aliis libris, etiam Palatt. *reliquiis:* neque

neque enim adhærendum codicibus scriptis, ubi abeunt à ratione, aut vero. quamquam heic, veteri modo scribendi, litera una pro gemina posita videri queat.

CAP. XXIV. *Cùm à Senatu suppreßisse Gallicos thesauros argueretur.*] Aut abit à recepta historicorum fabula auctor, aut restituendum, *cùm Senatum suppreßisse Gallicos thesauros argueret.*

Et ab conspectu Capitolii ampliatus] Non magis durè ferit aures meas nova isthæc lectio, quàm aliorum ferit retrò vulgatum, *& ob conspectum capit:* quomodo item restat in mss. Palatinis, nisi quod alter omiserit voculam *ob.* vultque in caussa fuisse Capitolium quòd ampliatus fuerit, neque statim etiam damnatus.

Gentilitas ejus Manlii cognomen ejuravit, ne quis postea Capitolinus vocaretur] Nihil hujus periodi sincerum est, nisi fortè vox princeps. consulantur Notæ Schotti nostri. nam & Palatt. *cognomine juravit.*

CAP. XXV. *Fidenates fidei Romanorum hostes*] Malim, *fidei Romanæ hostes*, cum aliis editis. quamvis tamen abeundum non erat ab mss. in quibus, *veteres Romanorum hostes.*

CAP. XXVI. *Ob hoc ab exercitu civica corona de quercu, quæ dabatur ei qui cives in bello servasset; obsidionali quæ dabatur ei qui obsidione cives liberasset, donatus est*] Haud invitus accesserim eis membranis quibus tantum adest: *ob hoc ab exercitu civica corona donatus est.* nam cetera profectò resipiunt nauteam librariorum; & alioquin post coronam civicam, accipere obsidionalem, ordo fuerit præposterus; cùm civica coronarum omnium sit honestissima. agnoscunt tamen mss. Pall.

CAP. XXVIII. *Consulatum recusavit, &c.*] Totum istud malè heic adtextum; & ad alium spectare Manlium, bene monitum Schotto nostro.

CAP. XXX. *Titus Veturius*] Ita legendum non *Caius Veturius*, ostendit rectè in accuratissimis suis Fastis amicus noster Pighius.

CAP. XXXIII. *Ob hac merita domus ei apud Tiphastam, & agri jugera quingenta publicè data*] Propius vero *Tifata*, item *quinquaginta*, quemadmodum indicarunt dudum viri docti: & verò illud *quinquaginta*, visitur etiam in Palatino altero.

CAP. XXXV. *Ego, inquit, talibus viris brevi orbem, &c.*] Præstat, quod ait signanter exstare in vett. libris Schottus, *Talibus militibus*, invenique item in membranis Palatinis. haud tamen ita inepta scriptura prior. imò ne quid dissimulem, præposuerim ferè secundæ.

CAP. XXXVIII. *Classem validam fabrefecit*] Nescio quomodo mihi arrideat correctio eorum librorum qui exhibent, *classem magis validam quam decoram fabrefecit.* ita sanè omnibus literis codex Bibliothecæ Palatinæ uterque. etsi enim non admodum desideretur in re bellicâ ornatûs pulcritudo; eam tamen minimè dedecet. planè armorum elegantiam militibus suis mirè laudabat Philopœmen; uti videre licet apud Polybium lib. XI. Histor. capituló septimo; apud Plutarchum in vitâ ejusdem. verùm de hac aptitudine sumptuosiore, & cultu concinniore, non pauca differimus ad illud Taciti in vitâ Agricolæ cap. 32. *Ne terreat vanus adspectus, & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit neque vulnerat.*

Duillio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente tibicine, à cœnâ publicè rediret] Hujusmodi aberrationes non indecorè eis indulgeri, qui Reipublicæ haud tralatitiam navarunt operam, abundè ostendi ad Asinii verba apud Tacitum libro II. Annal. cap. 33. *Distinctos Senatus & Equitum census; non quia diversi natura, sed ut locis, ordinibus, dignationibus antistent, talesque ad requiem animi, aut salubritatem corpo-*

rum parentur. nisi fortè clarissimo cuique plures curas, majora pericula subeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum esse.

CAP. XLIII. *Nihilominus periclitanti subvenit.*] Nimirum ea est generosæ animæ honestas, ut non modò nihil noceat inimicis suis, sed etiam prosit: ut prolixâ diduxi diatribâ, ad Taciti librum II. Annal. cap. 55. ubi Germanicus tanta dicitur egisse mansuetudine, *ut cùm orta tempestas raperet in abrupta* Cn. Pisonem, *possetque interitus inimici ad casum referri, miserit triremes, quarum subsidio discrimini eximeretur.* Bene ergo Lactantius lib. VI. c. 18. *Non minus mali est, referre injuriam, quàm inferre.*

Manlium Statilium] Alter Pal. & mss. omnes Schotti, *Marium*, unde ipse faciebat *Marsum*; non malè. nam Plutarchus in Fabio, quamvis nomen reticeat, nominat tamen à patria *Marsum*. at enim Val. Max. lib. VII. cap. 3. videtur facere *Nolanum*. & verò eadem indulgentia L. Bantium sibi conciliavit Marcellus, apud Livium libro XXIII. cap. 14. m.

CAP. XLIV. *Publius Scipio Nasica.*] Ut supra sæpe ἀνιστορήτως historias duorum confudit hic scriptor, ita & isto loco non semel, patris & filii gesta, ambiguitate nominum deceptus, permiscuit. quod cùm Schottus, Sigonius, Sylburgius, perpetuò ferè annotarint; nemo mihi vitio vertet, si taceo neque id etiam repeto. malim enim ab ipsis peti, quàm fungi persona actuarii.

CAP. XLV. *Primus docuit, quomodo milites cederent, nec terga præberent.*] Annotant viri doctissimi; fortè legendum, *incederent*; vel, *milites ejus caderent*. non est profectò. aliud enim adverso vultu gradu lento turmatim retrocedere, aliud perturbatis ordinibus aufugere. qui urgente vi adversariorum pedem proferre nequeunt, eum sensim & restitantes referunt; more Leonis qui in campo deprehensus, canum venantiumque impetum haud tolerat, cujus mentio apud Plinium lib. VIII. Nat. Hist. cap. 16. qui terga præbent, passim in fugam effunduntur, & omnes quidem acerrimo cursu; nonnulli etiam abjectis armis: uti pluribus ostendi in dissertationum Livianarum farragine. Allusit pulcrè imagini illi Seneca lib. de Tranq. animi cap. 3. *Nec ego negaverim, aliquando cedendum; sed sensim relato gradu, & salvis signis, salva militari dignitate. Sanctiores tutioresque sunt hostibus suis, qui in fidem cum armis veniunt. Hoc puto virtuti faciendum, studiosoque virtutis: si prævalebit fortuna, & præcidet agendi facultatem, non statim aversus inermisque fugiat, latebras quærens, &c.*

CAP. XLVI. LIVIA CLAUDIA VIRGO VESTALIS] Cùm non compareat in Bibliothecarum libris scriptis vox prima, cur non exturbatur?

Repentè in alto stetit.] Non memini *altum* legere circa fluvios. si tamen alibi reperitur; bellè & heic locum suum tuebitur: sin minus; rescribendum cum mss. *in alveo stetit*. Palatina tamen exemplaria alterum exhibent.

CAP. XLVII. *In prætura Sardiniam subegit*] Restat in Schotti omnibus mss. *ex prætura*; ut videatur vox ultima mutanda in aliam, quæ innuat obtinuisse aut sortitum Sardiniam; non autem vi subegisse, tanquam rebellem: quod nemo scripsit. Videantur Notæ Schotti nostri. nam Pal. alter habet, *fuit & in Sicilia prætura Sardiniam subegit.*

CAP. XLIX. *Et ipsi parvulo draco circumfusus*] De draconibus istis innoxiis, qui *nec fugiunt homines, nec vulnere lædunt*, diximus nimium multa libro I. Suspicionum cap. 18. ubi adsertores veniebamus veritati historiæ Suetonianæ, ubi inquiebat Tiberii capite LXXII.

Erat

Erat ei in oblectamentis serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus, cùm consumptum à formicis invenisset; monitus est, ut vim multitudinis caveret.

In Capitolium intempesta nocte eunti, nunquam canes allatraverunt] Qui ei nimirum templo custodes, uti non uno exemplo ostendi in Suspicionibus.

CAP. LII. *Tantum signis tabulisque pictis spoliavit.*] Est à Schotti conjectura; cùm invenisset in exemplari Agripp. *tm.* vulgati prius *tamen signis.* mss. ejus, & Pal. unus, *tum signis*; quod malim.

CAP. LIII. *Hic cum Boiorum, &c.*] Admisi versum istum, suadentibus duobus mss. Schotti. ut enim forte minus heic spectet, & referendus magis sit ad Scipionem Nasicam; cui cum Bojis istis negotium: quid tum? non insolens est, scriptori isti; quæ duorum fuerunt attribuere uni. abest tamen periodus isthæc Palatinis codd.

CAP. LIV. *Adventu Acilii Glabrionis excitatus*] Sic optimi manuscriptorum Schotti, neque abeunt Palatt. quàm quod ii *excitus.* prius impressi, *exercitus.* minus rectè: neque opus refingere id in, *exercitu Thermop.* nam illud *excitatus* respicit illud prius *In Eubœâ luxuriâ elanguit*; tanquam nimirum ex deside somno Antiochum excitaverit Acilius.

CAP. LV. *Cupiditate triumphi bellum Pisidis, &c.*] Mss. Pall. & Schotti authentici, *cupidine triumphandi*: nihilo pejus.

CAP. LVI. *Sua esset calamitate decisum*] Ita & duo Pall. nostri, videturque melius, quàm id quod alii laudant è membranis suis.

CAP. LVII. *Prætor Galliam domuit. Consul Hispaniam. altero Consulatu, &c.*] Præstat auctorem notare ἀνιστορησίας cum Sigonio, quàm ei invitis omnibus mss. facere medicinam. non admittunt eam loci tam desperati. oleum tantum & opera perditur.

CAP. LVIII. *A quibus corona obsidionali aurea donatus*] Illud *aurea* non legitur in antiquitus editis: sed exstat tamen in Pall. ut etiam in tribus mss. Schotti nostri.

Muros hostilis civitatis primus adscendit] Exemplar unum Schotti *escendit*; formâ antiquâ.

Hinc Numantinus dictus. Caio Lælio plurimum usus, &c.] Palatini non agnoscunt voculam *dictus*, neque admodum requiritur. at enim mss. Schotti uno consensu, *Hic Numantinus Panætio Philosopho plurimum usus.* adeò ut videatur rescribendum: *hinc Numantinus. Panætio Philosopho plurimum usus.* alludit huic scripturæ alter Palatinus; in quo: *hinc Numantinus, & eo plurimum &c.* certè Lælius heic intrusus est ab eis qui non meminerant de Panætio unquam locutum Plinium, sæpius verò meminisse Lælii. hancque lectionem alioquin propugnat sequens versus; *Ad reges adeundos missus, duos secum, præter eum, servos duxit.* consulatur Velleius libro I. cap. 13. m.

Ut triginta duas libras argenti, duas & selibram auri reliquerit] Ita omnino Palatt. nisi quod ii *semilibram.* Schotti enim codices non agnoscunt, *argenti duas.*

CAP. LIX. *Consul adversus Numantinos*] Vox *Consul* non fuit in libris Schotti membranaceis; adjecit ipse, è Val. Maximo, Floro, Obsequente, ceterisque qui Consulem disertè nominant. Fuit verò Consul anno DCXVI. prætor DLXXIII. adeò ut incertum sit quò pertineat illud capitis postremum: *Præturam postea consecutus est.* Palatinus uterque stat à vulgatis olim habetque *Prætor adv. Num.* an dicemus auctorem cascâ significatione usum voce Prætoris, & intellexisse Consulem?

Eo die Numantini fortè sollemni nuptu filias locabant] Palatini, *nuptui.* Schotti mss. *Eo die Numantinis fortè solenni; nuptum filias locabant.* quæ

 lectio

lectio melior videtur hactenus receptâ.

Illi statim quatuor millibus, viginti millia Romanorum ceciderunt] Pall. ut & aliæ editiones, *quatuor millibus suorum, viginti, &c.* neque video cur abjici debeat.

CAP. LXI. *Cùm omnia proprio & subito consilio ageret*] Sic etiam Pall. non *propero*, quod in aliis; sed malè. vult enim similem fuisse Tiberio Imperatori, quem ait Suetonius cap. 18. *sui arbitrii, & contentum se uno*, ante cladem Varianam. quem morem examinavimus in Livianis Dissertationibus: ubi voluimus, Imperatorium esse, quid fieri debeat, tractare quidem cum multis; quid verò facturus sit, cum paucissimis, ac fidelissimis, vel potius cum nullo, nisi ipso se.

CAP. LXII. *Non prius eas legere dignatus est, quàm spectaculum finiretur*] Ita & de Rustico scribit Plutarchus fine libri περὶ πολυπραγμοσύνης, cùm adesset ipsi Plutarcho declamanti, & miles Rustico epistolam à Cæsare missam traderet, & intermittere vellet Plutarchus orationem, eique concedere spatium legendi litteras; renuit ille neque ante epistolam solvit, quàm Plutarchus perorasset.

CAP. LXIII. *Adolescens in petitione præturæ & pontificatus.*] Vox *præturæ* falsa est. quomodo enim heic consistat? cùm sequatur *consularibus viris prælatus est.* visitur tamen in omnibus manuscriptis, & quidem cunctis perscriptum litteris. quod si admittimus, primùm admittamus necesse est, ad præturam admissos esse adolescentes, deinde consulares iterum de gradu suo descendisse, uti ambirent præturam; quod de Mancino supra cap. 59. noster hic pronuntiare visus. verùm consulatur amicus noster Schottus: nam ego festino, neque aliud succurrit, quàm id quod supra posui.

CAP. LXIV. *Ut ea familia, quæ ex Attali hereditate erat, ageretur*] Etiam nostri Palatt. accedunt Schotti mss. habentque; *ut ex ea familia quæ de Att. her. erat, ageretur, & populo, &c.*

Quasi diadema posceret] Quæ signis potius indicamus quàm verbis, perperam sæpe recipiunt interpretationem. Tranquillus in Cæsare c. 33. *Cùm in alloquendo exhortandoque, sæpius digitum lævæ manus ostentans, adfirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, annulum quoque æquo animo detracturum sibi; extrema concio, cui facilius erat videre concionantem quàm audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur, promissumque jus annulorum cum millibus cccc. distulit.*

CAP. LXV. *Cùm Atilius præco*] Turbant & nostri Palatini, in quorum uno *Antilius*, minus longè à publicatis quàm ii in quibus *Anicullius*, aut *Anitullius*. alter Pal. *Antullius*.

Et Pomponio amico] Accedunt Pall. exemplaria eis, qui præferunt *Pontinio*.

CAP. LXVIII. *C. Marius filius viginti quinque annorum Consulatum invasit*] Palat. nostri firmant codd. in quibus XXVII. quomodo & Appianus.

CAP. LXXI. *Pacem à populo Romano maluit integer petere*] Sic & Pal. noster unus nisi quod non habeat *Romano*. in altero erat, *à Popilio*.

Qui Viriathum vino depositum peremerunt] Haud aliter etiam Palatt. primus, non *humo depos.* adeo ut nihil veniat mutandum.

CAP. LXXII. *Primò in Hispania corniculo meruit*] Lectio est à Sigonio. mss. enim & edd. omnes *corniculum meruit*, quod non ita temerè jugulandum, benè monitum aliis. nam habemus Livii libro x. capite 44. de Papirio: *Equites omnes, ob insignem multis locis operam, corniculis armillisque argenteis donat.*

scriptu-

scriptura tamen altera videtur similior vero.

Consul Ligures & Gantiscos domuit] Sic quoque uterque Palatinus codex; non *Canriscos*, aut *Caurisces*.

CAP. LXXIII. *Aulo Nonio competitore interfecto.*] Palat. pr. *Nunnio*, sec. *Mumio*. nihil incertius istius hominis nomine. quibusdam enim etiam aliorum libris est, *Munnius*, aliis *Mummius*, nonnullis *Noninus*, denique quibusdam *Numinus*. sed nec desunt qui *Memmium* vocant.

CAP. LXXIV. *Nimius in habitu*] Ita Pal. mss. non *ambitu*, quod in aliorum scriptis; destruiturque à Plutarchi Lucullo in fine, ut & Horatii Epist. 6. lib. I. versu 40; quemadmodum annotatum quoque aliis.

CAP. LXXV. *Mithridatem apud Orchomenum & Chæroneam prœlio fudit. Archelaum præfectum ejus Athenis vicit*] Nihil abeunt ab hac scriptura Palatini ambo. estque sanissima.

Novem millia deditorum in villa publica cecidit] Exemplar nostrum unum, VIIII. unde factum fortè ut irrepserit in Epitome Liviana, *octo millia*: dum librarii scilicet non putant novem eo modo exprimi: inde etiam factum ut iidem sæpè pro XXXX. repræsentarint *triginta*.

CAP. LXXVI. *Duarum & viginti gentium ore loqueretur.*] Schotti mss. omnes, *quinquaginta gentium*. Pall. *quinquagesimo gentium*. verùm pro altera stant ceteri auctores.

Classem ejus proditione Archelai intercepit] Ita & noster Palatinus. neque repugnat historia. Livii enim Epitoma LXXXII. *Archelaus cum classe regia Sullæ se tradidit.*

Gallum Sithocum] Alii libri *Bithocum*. Pal. sec. *Sitiocum*. Appianus vocat Βίτοιτον & forsan appellandus *Bituitus*.

CAP. LXXVII. *Ejus imperio, &c.*] Periodus isthæc non comparet in Palatinis. habet tamen sequens *Hujus latus, &c.* usque ad finem, quod tamen non agnoscunt Schotti nostri exemplaria scripta.

Truncus Nilo jactus, à Servio Codro rogo inustus, humatusque est] Malim *jactatus* cum Palatinis; quorum prior nullum etiam vestigium habet nominis *Codri*; quod tamen haustum è Lucani libro VIII. Pharsaliæ versu 715. Plutarchus pietatem istam adscribit *Philippo, liberto Pompeji*.

CAP. LXXVIII. *Nam Lentulum tantum, &c.*] Istum tamen minimè nominat Florus libro IV. cap. 2 §. ultimo, sed neque à quoquam positus inter eos quos interfecit Cæsar. itaque jure ambigunt de veritate scripturæ viri docti.

CAP. LXXXI. *Qui Macedoniam Syriamque provincias in stipendium opera hujus acceperant.*] Illud, *opera hujus*, intelligi debet de *P. Clodio*. sed tale quid vix patitur verborum nexus. itaque non immeritò locus haberi queat suspectus de mendo.

In Aur. Victoris Cæsares.

CAP. I. *Anno urbis septingentesimo ferè, vicesimoque secundo.*] Ita libuit exprimere, quamvis adnotaverit amicissimus Schottus codicem calamo exaratum integrè scriptum habuisse, *vicesimoque duobus.* aliis enim in mss. ferè scribitur, DCCXX*que* II. adeò ut librario potius imputari debeat hujusmodi resolutio. Porrò si credendum est stylo, alius auctor est hujus libelli quàm cui attribuitur superior.

Ob victoriam patriam placidè exercitam] Non absurdè legendum putat Schottus, *partium*. sed ita tamen ut & sua sit indoles scripturæ receptæ.

Illectis per dona militibus, atque annona

annonæ curandæ specie vulgo, ceteros haud difficulter subegit.] Sumpsit à Tacito, qui inquit lib. I. Annal. cap. I. *ubi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, &c.*

Ludorumque cupidine, atque ad summum intemperantiæ] Locum istum examinat Casaubonus noster Commentariis ad Suetonii Augustum capite LXXVI. qui consulatur.

Cùm eloquentiæ studio ac religionibus mirè retineretur] Fortè *detineretur*, aut simpliciter, *teneretur*, quod & aliis in mentem venit.

Felix adeo, absque liberis tamen simulque conjugio.] Vult dicere fuisse fortunatiorem Principem quàm patrem aut maritum. adeò ut de eo intelligenda veniant ista Plinii Panegyrico ad Traianum cap. LXXXIII. *Multos illustres foris claros domestica destruebat infamia; & ne maximi viderentur hoc efficiebat quod mariti minores erant.* De hac domestica infelicitate, diximus plura ad illud Taciti: *ut valida Divo Augusto in Rempublicam fortuna; ita domi improspera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis, &c.* lib. III. Annal. cap. 24.

Cap. II. *Cujus nomen astu obtinebat.*] Aut reponendum *abnuebat*, quemadmodum restat in altera Epitoma infra capite secundo, aut rescribendum, *cujus nomine astu abstinebat.* quæ heic dicit Olivarius; auribus meis lapides sunt.

Bonis initiis idem perniciosus] Suspicabar aliquando legendum, *bonis initiis, fine perniciosus*; ut velit *egregium vita famaque* imperii principio, sed *postremò in scelera ac dedecora prorupisse*; quemadmodum de eo loquitur Tacitus lib. VI. Annal. cap. 51.

Idque inter exedra] Placet & mihi conjectura Joannis Olivarii, *inter exordia.*

Quæ de Pharnace duce passim proruperant] *Tacfarinate* scribendum erit, si Taciti auctoritate standum.

Cap. III. *Genere materno Agrippa, Drusus Germanici pater*] Bene monet Schottus interserendum, *Agrippa, paterno Drusus, &c.* tale enim quid postulat sententia & veritas.

Similem fore sui] Requirunt sequentia, ut legamus cum Schotto *suis.*

Ut talia ingenia veteris solent anni mensibus.] Fortè, *verti solent.* Petrus Pithœus divinabat, *deteri solent*, non malè. sed neque sic tamen, meo judicio, locus persanatur.

Egregia ad populum inter partes] Idem Pithœus, *inter patres.*

Vix convenire in eum cujus vita nullius oneri aut incommodo esset] Tanquam innuat, *fidelissimam esse custodiam Principis ipsius innocentiam*, ut loquitur Plinius Paneg. ad Traianum cap. 49. Itaque rectè scribit Dio Cassius apud Xiphilinum de Tito Imp. τάς τε δίκας τὰς τῆς ἀσεβείας οὔτ' αὐτός ποτε ἐδέξατο, οὔτ' ἄλλοις ἐπέτρεψεν· λέγων ὅτι Ἐγὼ μὲν οὐδὲν οὔθ' ὑβρισθῆναι, οὔτε προπηλακισθῆναι δύναμαι. οὔτε γὰρ ἄξιόν τι ἐπηρείας ποιῶ, οὔτε μοι μέλει τῶν ψευδῶς λεγομένων: *De crimine impietatis numquam cognovit, neque permisit aliis ut cognoscerent. Nemo enim, inquit, injuria me afficere, aut insequi contumelia potest, propterea quod nihil ago quod reprehendi mereatur: ea verò quæ falsò de me dicuntur, prorsus negligo.*

Tanquam bellua hausto sanguine.] Lucanus lib. I. Pharsaliæ versu 330. *Sic & Sullanum solito tibi lambere ferrum Durat, Magne, sitis. nullus semel ore receptus Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.*

Quia vecors erat, mitissimus videbatur imprudentibus]. Multa super talibus interpretationibus adduximus ad ista Taciti de Galba: *Sed claritas natalium, & metus temporum obtentui, ut quod segnitia erat, sapientia vocaretur:* lib. I. Histor. cap. 49.

Mortalium conatus vacuos à Fortuna, cassosque esse] Meo animo illud

que

que notat *quoque*, ut velit auctor quidquid conantur mortales, nisi & adjuventur à fortuna, cassum quoque esse irritumque. Sic usurpatur & Livio lib. XLII. cap. 5. *Per eundem Appium eodemque modo composita in Perrabia res:* neque aliter Plinius libro IV. Epist. 19. sub finem: *Nam cùm matrem meam parentis loco venerere; meque à pueritia statim formare, laudare, talemque qualis nunc uxori meæ videor, ominari solebas:* itaque nihil ibi mutandum cum doctissimis viris. sic & noster infra cap. XX. *cùm sanctique hujuscemodi, &c.* hoc est, *cùm etiam sancti, &c.* itaque nec ibi aliquid mutandum.

CAP. IV. *Stolidorum ingenia proinde agunt, uti monitores sunt.*] Unde non frustra quæsitum prudentibus, num potior Princeps fatuus cui consilium sapiens, Principe quidem bono, sed cujus consiliarii mali. de qua re nos plura ad Livium.

Quam volucrem ferunt anno quinquagesimo] Sic Schotti membranæ. nam Palatina Bibliotheca isto auctore destituitur. sed malim cum ante editis *quingentesimo*, etsi enim mirè varient in annis auctores, nemo tamen *quinquagesimum* posuit, multi *quingentesimum*.

Tetrum funus, uti quondam in Prisco Tarquinio] Adhæserim conjectaneo Schotti nostri, *Ceterum, funus, &c.*

CAP. V. *Ubi mentem invaserint vitia, nequaquam verecundiæ externis societate humanius datur*] Locus corruptissimus. accessit non unus medicus, sed qui tamen parum juvit adfectas voces, mea quidem sententia. interim apparet illud *externis* minimè mutandum, opponitur enim ei quod sequitur, *in suos agens*. Potius verbum *societate* transformandum in *satietate*; ut dicat idem quod Sextus Tarquinius apud Livium lib. I. cap. 53. f. *Vetat mirari, si qualis in cives, qualis in socios, talis ad ultimum in liberos esset: in seipsum postremò sæviturum, si alieni desint.* posset & illud *humanius* mutari in *in majus*. sed quid desperatis cupio mederi, contra præceptum Hippocratis.

Quod liber sub imperio nullus haberetur] Unde ex decoro Alexander ad legatos Darii apud Curtium libro IV. cap. 74. *Eadem liberalitate dat mihi filiam suam; nempe quam scio alicui servorum suorum nupturam.* verùm nos etiam de eo statu plura, ad Taciti librum I. Historiarum cap. 16. sub finem.

CAP. VII. *Haud multò fine adolescentia grandior*] Id est, non ita dudum adolescentiam prætergressus. fuisse tamen triginta octo annorum prodidit Suetonius cap. XI. vitæ ejus. fuit ergo duobus annis adolescente major, si modò quot pueritiæ, totidem adolescentiæ anni, octodecim nempe adsignentur, ut rectè annotatum Schotto nostro.

CAP. VIII. *Simul quoniam legati Mœsiæ Pannonicique exercitus hortantium venerant*] Minus commodè procedit oratio, nisi admittamus *hortatum venerant*.

Postquam Othonem prætoriis] Schotti exemplar interjungit, *pradem prætoriis*, & fortè ita libuit loqui auctori.

Productus è tugurio, quo se abdiderat, janitoris injecto laqueo, &c.] Laborat distinctio. malim, *quo se abdiderat, janitoris; injecto laqueo.* nam laqueum janitoris non agnosco. videatur Tranquillus capite 16. & 17.

Annos natus septuaginta & quinque amplius] Melius Suetonius, Tacitusque, qui adtribuunt annos *quinquaginta & septem*.

CAP. IX. *Vitæ specie vitiorum plura aboleverat*] Sic & Tacitus lib. III. Annal. cap. 55. *Sed præcipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit; antiquo ipse cultu victuque. obsequium inde in principem & æmulandi amor, validior quàm pœna ex legibus & metus.* ubi de hàc imitatione plura.

CAP. X. *Deductus in spectaculum*

lum se utrimque adsidere jussit.] Cùm videatur in Epitoma, *deductos in spectaculum, secum utrimque adsidere jussit*, non video cur non & heic locum suum obtinere possit.

Uti generis humani delicias appellantes, orbatum orbem deflerent] Magis arridet quod in excusis, *appellantes, quasi perpetuo custode orbatum terrarum orbem deflerent*.

CAP. XI. *Quod confestim ab insequentibus remotum, validius multò posthac deinceps retulere.*] Lucem magnam intuleris sententiæ, immittendo litteram, *deincipes retulere* intelligit enim Principes aliquot longo intervallo sequentes, Diocletianum & Maximinum; Domini Deique nomine impotenter abusos. de quo priore consulatur infra caput XXXIX. Dixisse autem veteres *deinceps*, *deincipis*, & notat disertè Festus, & nos exemplis probavimus in libellis Suspicionum.

Signisque ridiculè remotis procul omnibus, &c.] Torrentius legit è Suetonii cap. 3. *stylisque ridiculè &c.* non ita absurdè. haud temerè tamen damnaverim lectionem receptam, quæ respicere videtur ad superiora illa: *neque adeo iners domi, belloque tolerantior videbatur.*

CAP. XII. *Quid enim Nerva Cretensi prudentius, &c.*] Hæc & sequentia, ceu falsa ac portentosa, sugillat Josephus noster Scaliger in Animadversionibus Eusebianis, ad annum MMCXIII.

Quod appellatur Pervium] Nicolaus Faber mallet *Nervium*, non malè. consule tamen notas Schotti.

CAP. XIII. *Adhuc Roma à Domitiano capta fora*] Præstat reponamus, *cœpta*, uti etiam volebat Sylburgius noster.

Uti præfectum Prætorio Saburanum nomine, &c.] Non injuria suspectæ sunt voces duæ postremæ viris eruditis. per glossema intrusæ sunt. nam de Licinio Surâ adhuc loquitur.

*Cùm terræmotu gravi apud Antiochiam ceteraque Syriæ * extremis afficeretur*] Posset tolli asteriscus, dummodò rescriberetur, *extremius afficeretur*.

CAP. XIV. *Suspectam æstimantes societatem ævi longè imparilis.*] Ut enim placet Aristoteli lib. VIII. Ethicorum cap. 12. *est amicitia tantùm ætatis paris*: de quâ re, nos non vulgaria, in Discursibus nostris.

CAP. XVI. *Hæc in tanto viro credere, nisi animi ad scelus proni, non queunt.*] Unumquemque enim vita ante acta, aut damnat aut absolvit. Hinc Sallustii Catilin. cap. XLVIII. *Sed ubi Tarquinius Crassum nominavit, hominem nobilem, maximis divitiis, summa potentia; alii rem incredibilem rati, &c.* Quintilianus Declamatione CCCX. *Damnatus est adulterii; sed postea fortiter pugnando ostenderat, non eos esse mores suos, non suam vitam, ut in illo credibilia hæc crimina ferent.* Acutè igitur Publius noster Syrus (quid ni enim meum vocem, qui ei suum dedi habitum, suam habitudinem?) *Probi delicta judex legens, deterit.*

Philosophorum obtestantium circumfunderetur] Novè dictum, pro *circumfunderetur Philosophis obtestantibus.* ideoque Casaubonus noster emendabat *obtestantium vi circumf.*

Ita incertâ belli ejus salute, doctrinæ studiis metuebantur] Vel *belli*, sumitur adverbialiter, quemadmodum usurpatur Plauto ac Sallustio, aut ea vox delenda. at idem amicus noster, rursum immissa præpositione, legebat, *belli, in ejus sal. metuebantur.*

Vadimoniorumque sollemni remoti denuntiandæ litis, &c.] Legerim littera unica mutata, *sollemni remoto.*

Regi Marcomaro] Sic quidem mss. Schotti; sed an non potius fuerit? *Regi Marcomanno*, ut ponatur pro *Marcomannorum rege.*

CAP. XVII. *Mœnia Romana potentia vix digna*] Josephus Scaliger in Animadversionibus Eusebianis reponendum putabat, *Amœnia*, id est

id est loca vacantia in ambitu urbis. Glossarium ἀκτὰς vertit. intelligit thermas Commodianas de quibus & Lampridius: *Opera ejus, præter lavacrum, nulla exstant.*

Cùm ipse ferrum objectum veronibus plumbeis uteretur] Lipsius lib. II. Saturnal. cap. 19. emendat, *ferro obtecto veronibus.*

Pugnandique arte pervidens] Non ineptè Sylburgius *perfidens*, sive adeo *præfidens.*

*Conjuravere * ne in eum maximè proximus; quippe dominationi adeo fidus nemo*] Non malè isthæc resarcit Schottus, conjiciendo; *conjuravere ire in eum proximus quisque: dominationi adeò, &c.*

Dum incestam mentem pravamque putant] Fortè *brutamque*. de qua re diximus plura ad Taciti librum XIV. Annal. capit. 2. ubi inquit, *nec toleraturos milites profani principis imperium.*

Faucibus Pacchiorum nodo validius pressis] Malim *bracchiorum*, aut *fasciarum*, cum aliis, aut simile quid.

Cap. XIX. *Quippe qui primus edictum*] Bene monitum Jureconsultis, nepoti tribui heic perperam ab auctore quod proavi fuerat. consulatur Spartianus Casauboni.

Cap. XX. *Ipsis gloriæ, exsecrationi actoribus fit*] Vel etiam *auctoribus*. respexit autem ad isthæc Taciti de Cordo Cremutio: *Libros per Ædiles cremandos censuere Patres; sed manserunt occultati & editi. quo magis secordiam eorum irridere libet, qui præsenti potentia credunt exstingui posse etiam sequentis ævi memoriam. nam contra, punitis ingeniis crescit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eadem sævitia usi sunt, nisi dedecus sibi, atque illis gloriam peperernt.* lib. IV. Annal. cap. 35. f.

Qui rure ortus, tenuique indocto patre, &c.] Casaubonus faciebat *ortus tenui, atque indocto &c.* tentabam & ego, *qui rure ortus tenui, quanquam docto patre.*

*Gentis nostræ reor, * quo fato quodam bonorum parte fœcunda*] Rectè Schottus, *reor, quæ fato quodam bonorum partu fœcunda.*

Ad celsa suos habet] An *adhibet*, aut aliud quid substituendum? Sylburgio placebat *subvehit.*

§. I. *Quem tamen, uti bellis civilibus solet, conditio loci ad Albinum detulerat*] Ita est: sæpe apud alium sumus corpore, apud alium animo. deprehensus enim aliquis, incendio bellico, quid, quæso, faciat saluti suæ convenientius, quàm ut eas sequatur partes inter quas versare cogitur? Egregiè Ammianus de Juliani decreto lib. XXI. cap. 23. f. *Nigrinus, ut acerrimus belli instinctor, exustus est vivus. Romulus verò post eum & Sabostius curiales, convicti, sine respectu periculi, studia sevisse discordiarum, pœnali consumpti sunt ferro. residui omnes abierunt innoxii, quos in certaminum rabiem necessitas egerat, non voluntas. id enim æquitate pensata statuerat placabilis Imperator & clemens.* Verùm nos de ea necessitate abundè multa congessimus ad Taciti librum I. Annalium, capitis 55. extremo.

Quo dicto factoque durius nihil bonis: cum sanctique hujuscemodi, &c.] Casaubonus noster, *nihil: cùm boni sanctique, hujuscemodi, &c.*

Magisque, in protegendis, quàm ad perdendum cives, verum corrumpi patiantur.] Ergo nec boni sunt, nedum sancti, quibus alia omnia placent. & certum est non esse; uti luculenta diatriba ostendi apud Livium lib. XXXII. capitis 22. ipso fine, alteraque libro XLII. cap. 29. p. sed & eandem æquitatem propugnavimus abundè ad illa Taciti lib. III. cap. 69. m. *Subierunt obsidium etiam feminæ; inter quas maximè insignis Verulana Gracilia, neque liberos, neque propinquos, sed bellum secuta.*

*Ad quas vitio temporum animos * intelligebat*] Benè monuit Schottus noster omissum à librario *proclives*,

clives, pronos, vel inclinari, aut aliud simile. ego loco subveniebam syllaba addita, animatos intelligebat; aut adeò animosas intelligebat.

§. 2. *Persarum rege nomine Agarro*] Non dubitandum de integritate lectionis Spartianeæ, rescribendumque *Abgaro*. visantur modò Animadversiones Casauboni.

Britanniam quæ ad ea utilis erat, &c.] Non malè Olivarius, *Brit. quoad utilis.* quamvis poterat adhuc retineri syllaba *ea*: quam tamen Casaubonus mutabat in *ei*.

Idemque abs se texta cum ornatu & fide paribus composuit]. Emendabat Casaubonus noster, *abs se gesta*.

§. 3. *Cui ipsa vitia concessere*] Pedum videlicet, ut rectè interpretatus Olivarius. Sic dixit Lampridius *vitium concionis*, de surdastro.

Sentisne, inquit, pulsans manu, caput potius quàm pedes imperare.] Videtur excidisse vox, bisque scribenda, hoc modo, *manu caput, caput potius quam.* quomodo item video placuisse Casaubono; lætorque carum illud caput mecum conspirare: sum enim longè diversus ab eis, qui in emendatiunculas hasce adeo scrupulosè inquirunt, à séne primum, an ab alio prius conceptæ natæque sint, tanquàm si eorum forent filiæ, magnamque etiam ipsis paraturæ forent hereditatem. cujus frigidissimi certaminis, ita me profectò pudet, ut cæcus esse cuperem ac surdus, ne id aut viderem aut audirem; nisi pusillas illas animas arbitrarer, videri magis Criticos, quam esse; imò ne videri quidem, nisi sibi.

§. 4. *Ortus media humili*] Alii aliter: ego suspicabar legi posse; *Ortus medio humili*, ut velit è medio hominum statu, quamvis & eo humiliore ortum; tanquam nimirum parentes neque domi nobiles fuerint, neque è fæce plebis. sic Victoris Epitome cap. 35. *genitus patre mediocri.*

Quo parum commodante, uti rebus artis solet; dum tentat aut exquirit varia, &c.] Ne ambiguus sit sermo, legendum distinguendumque, *uti rebus arctis solet, dum &c.* res enim arctæ in caussa, cur quidvis tentaret Severus.

* *Deinde laborantibus secundarum initia, &c.*] Casaub. tolli posse putat asteriscum, dum modò rescribatur, *proinde labor.* ut *proinde* ponatur pro *adeò*, quemadmodum idem infra dixerat in Caro: *proinde arduum, fatalia devertere.* videatur ipse: absit enim ut non eam pedibus in ejusdem sententiam.

§. 5. *At posteri, quasi bellum inter se mandatis accepissent*] Id est, mandatum eis esset bellum ultima parentis voluntate. quemadmodum Dido apud Virgil. lib. IV. Æneid. versu 622.

Tum vos, ô Tyrii, stirpem & genus omne futurum
Exercete odiis; cinerique hæc mittite nostro
Munera: nullus amor populis, nec fœdera sunto, &c.

Monitumque, uti mos est, destinandò Romam, quam celerrimè componeret] Accedo eis qui malunt *destinanda*; sensus enim maximè sic patet.

Neque inconditè illum virum, &c. cui amori & magisterio erat.] Legendum videbatur Casaubono, immissa adhuc negatione, & addito nomine, *Neque non inconditè, &c. qui amori & magisterio Getæ erat.* ego heic nihil video, nihil explico, quod tolerabilem constituat sententiam.

CAP. XXI. *Incognita munerum specie urbem Romanam adjiciens*] Fortasse legendum *adficiens*, vel adeò *adliciens*, quod & Casaubono nostro venerat in mentem.

Cùm pari modo vesti Antonianas nomini suo daret] Non nisi bene Casaubonus, *Antoninianæ nomen è suo daret.*

CAP. XXIII. *Translatoque Romam Dei simulacro in palatii penetralibus [palatia] constituit*] Uncis circumsepitur illud *palatia*, ceu super-

pervacuum. sed enim si scribamus *pallacia*, locum suum bellè tuebitur; ut dicat auctor, lupanaria constituisse Helagabalum in penetralibus palatii. *pallacium* fictum à *pallacibus* seu *pellicibus*. de re ipsa Lampridius cap. XIV. *Lupanaria domi amicis, clientibus, & servis exhibuit.*

Perquirebat, visendis tractandisve artibus libidinum ferendarum] Cùm non unus medicus huic accesserit loco; quid vetat & meam me offerre symbolam? conjeci olim, *perquirebat visendos tractandosve artubus libidinum verendarum.* videtur enim respexisse ad illa Lampridii cap. VIII. *Idque diligenter curatum est, ut ex tota penitus urbe, atque ex nauticis monobelos quæreret: sic eos appellabat qui viriliores videbantur.* ex quo loco apparet & heic rescribendum, non, ut hactenus receptum, *quippe orbe toto*, sed magis, *quippe urbe totâ.*

CAP. XXIV. *Archa nomen est*] Illustrat hæc ipsa Scaliger in Animadversionibus Eusebianis, anno MMCCXLII.

Opus urbi florentissimum celebrio fabricatus est.] Olivarius legit *Serapium*, vel *Isium & Serapium*, quorum utrumque à Lampridio inter Alexandri opera memoratur.

Et scientia bonarum artium fœdè corrumpunt] Cùm sequatur infra, *etiam infirmis genere institutoque publica permisit*, non abs re est suspicari restituendum, *& inscientiâ.* nam certè scientia bonarum artium nullam unquam corrupit rempublicam; multas potius correxit & erexit. verùm de eâ re nos plura ad illa Taciti Agricolæ capite 4. *Memoriæ teneo solitum ipsum narrare, se in prima juventa studium philosophiæ, acrius ultra quàm concessum Romano ac Senatori hausisse, ni prudentia matris incensum ac flagrantem animum coercuisset, &c.*

CAP. XXV. *Præsidens Trebellicæ.*] Nicol. Faber conjiciebat, *præsidens rei bellicæ*: Schottus *Triballiæ Isauriæ.*

CAP. XXVI. *Apud Thydri oppidum*] *Tysdri* rescribendum cum Capitolino.

Genus hominum pecuniæ cupidius, fidumque ac bonum solo quæstu] Multum huic scriptori debent viri militares; adeò sæpe moribus eorum notandis liberalis est; quemadmodum & supra capite XVIII. & XI.

CAP. XXVIII. *Filii similem * pro merito ephebum conspexerat.*] Schottus conjunctè legit *similem promerito*, intelligitque puerum meritorium: Casaubonus verò *similem pro meritorio eph.* ut intelligatur locus ubi prostituebantur.

Pudore amisso tamen fortunatus quis esse potest?] Egregiè. hinc & Lucretia apud Livium libro I. cap. 58. rogata *satin' salvæ? minimè*, inquit. *quid enim salvi est mulieri amissa pudicitia?* à cujus moribus mirum quantum diversa Sempronia apud Sallustium, Catilinariæ cap. 25. *ei cariora semper omnia, quàm decus atque pudicitia fuit. &c.*

CAP. XXIX. * *Ora, uti mos, inopinato feruntur*] Non erat insigniendus locus asterisco. omnia quippe cohærent. *ora* enim pro ipso capite usurpat, ut Capitolinus, alii, sicuti rectè annotatum Schotto.

Bruti fraude cecidere] Sic etiam Eutropius. sed perperam. quod enim mirum est, nomen loci in nomen hominis descivit. in *Abrutto* enim Decii periere, ut liquet ex Geticis Jornandis, ex Cassiodoro & Eusebii Chronico, ubi consulatur noster ille Scaliger.

Detrimentum unius militis parum videri sibi.] Reponendum cum Schotto, *parvum.* celsissimi animi vocem jure miremur. neque etiam degener Crassus amisso filio, apud Plutarchum in vita ejus: Ἐμὸν, ὦ Ῥωμαῖοι, τοῦτο τὸ πένθος ἴδιον ἐστιν· ἡ δὲ μεγάλη τύχη καὶ δόξα τῆς Ῥώμης ἐν ὑμῖν ἕστηκε σωζομένοις: *Meus est, milites, privatus hic luctus.*

inclita

inclita fortuna & gloria urbis Romæ in vestra consistit incolumitate.

Cap. XXXI. *His sanè omnibus biennio profecit.*] Non malè Schottus, *biennium præfuit*: sed melius Sylburgius, *biennium sufficit*; nisi nimium abiret à litteris vocis vitiosæ.

Cap. XXXII. *Statimque Tiberis adulta ætate diluvii facie inundavit*] Proculdubio legendum, *æstate*, uti monuit Schottus noster.

Cap. XXXIII. *Ibi Ingebum &c.*] *Ingenuum* nominant Trebellius Pollio, atque Eutropius.

* *Alemannorum vi, tunc æquè Italiam*] Olivarius reponit; *Alemannorum tunc equi Italiam.* ingeniosius fortasse quàm verius.

Lenonum ac vinariorum amicitiis hærebat] Alii malebant *mimorum*, sed dexterè interpretatur *vinarios* istos Dousa ille noster in Plautinis Explanationibus suis ad Pœnulum.

§. 3. *Crebro etiam, uti rebus ex voluntate gestis solet, ludos ac festa triumphorum exercens.*] Vecordior iste adhuc Vitellio Taciti, *qui nuncios cladis occultans, stulta dissimulatione, remedia potius malorum quàm mala differebat*, lib. III. Hist. cap. 54. ubi nos, de hujusmodi Principum stultitiâ, plura.

Ita auctoris necisne errore] Ita egregiè locum constituit Schottus noster. & omnia adhuc clariora forent ejecto illo *ne*, uti & ipse quoque vidit.

§. 4. *Eo sunt prolapsi mores, uti suo quàm Reipublicæ, magisque, &c.*] De hac querela, non adspernanda accumulamus ad Taciti ista: *Paucis judicium, aut Reipublicæ amor. &c.* lib. I. Histor. cap. 12.

Hinc quoque rerum vis ac nominum corrupta.] Similiter Cato apud Sallustium Catilin. cap. 52. §. I. *Jampridem equidem nos vera rerum vocabula amisimus, quia bona aliena largiri, &c.* Sed & nos de ea falsa nominum interpretatione plura, apud Tacitum lib. XI. Annal. cap. 17. f. *Falsò libertatis vocabulum obtendi, &c.*

Dum urbes erunt] Sic malim, quàm ut quidam conjecerunt, *Urbs*, ut de Roma intelligatur. nocuit enim toti imperio luxuria Gordiani: itaque nulli non urbi memorandus cum infamiâ.

§. 5. *In Curiam perduci effossos oculos pependisse satis constat.*] Facilè mutaveris illud *perduci* in *perducto*, sed ita non sanabitur loci vulnus. quo etiam fortè adficitur vox *pependisse*. certè stare vix potest, permanente illo *perduci*.

Ne imperium ad optimos nobilium transferretur, Senatum militia vetuit.] Non quævis obvia de ignavionibus istis promsimus ad illa Taciti: *Clarum inde inter Germanos Frisium nomen; dissimulante Tiberio damna, ne cui bellum permitteret.* lib. IV. Annal. cap. 74.

Cap. XXXIV. *Quos ferè contra ingenium perditæ res subigunt recta consulere*] Eadem quoque ratio vulgi, è quo genere hominum ferè constituitur militia. Sallustius Catilin. cap. 23. f. *Sed ubi periculum advenit, invidia atque superbia post fuere, &c.* Consulatur Thucydides non longè à limine libri septimi.

Cap. XXXV. *Ipse post Celsum biennii imperii*] Valde εὐστόχως Schottus, *ipse post celsum biennii imperium*; ut sublimitatem & summam potestatem intelligamus. nam sic & infra cap. 41. dixit; *post biennii augustum Imperium fusus.*

Consumptis igne tabulis, monumentisque hujuscemodi negotiorum] Nimirum, ut pessimi Principum oblitterata ærarii monumenta è latebris suis protrahunt; sic eadem bonæ potestates igne consumunt, tanquam calumniandi materiem unicam: ut prolixè probavimus ad Taciti lib. XIII. Annal. cap. 23.

Immane quantum spectabatur] An fuit *suspectabatur*? aut, ut Schotto videbatur, *sectabatur*? vel potius *insectabatur*? omissa præpositione à libra-

librario, in præcedenti voce *quantum* absumptâ.

Qua caussa ministri scelere] Acutè Olivarius *Mnesthei scelere*. & sic profectò appellatur notarius secretorum Vopisco.

Interea milites, omisso Principe] Non absurdè monuit Schottus, *omisso* heic positum pro *amisso*, ut aliàs sæpe: infra verò *amisso* locum invasisse illius *omisso* cap. 37. sub finem. Sic & *retracto* alibi, pro *detracto*.

Ita utrimque pudore ac modestia, decertabatur rara in hominibus virtute, &c.] Inde *honestissimum certamen* appellatum Plinio lib. VII. Epist. 7. *speciosum* verò eidem Panegyrico ad Traianum capite 79. m. videatur & Symmachus lib. I. Epistol. 86. f. lib. IV. Epist. 39. m. P. Syrus: *Humanitatis optima est certatio.*

Cuncta in orbis modum verti.] De eo naturæ tacito recursu, multa nos ad Tacitum lib. III. Annal. cap. 55. *Nisi fortè rebus cunctis inest quidam velut orbis; ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur.*

CAP. XXXVII. *Quarum otium Reipublicæ atque doctoribus suspectum rebatur*] Non malè Schottus *ductoribus*. & verò otium militare, omnium aliorum progenerare negotium, non parcè ostendi ex Græcâ Latinâque historia in Commentariis ad lib. I. Annal. Taciti, cap. 16. m.

Simulque divitiis pavent, quarum usum affluentiamque æternitate majus putant.] Unde & apud Sallustium Catilin. cap. LII. Cato: *Sed per Deos immortales, vos ego appello, qui semper domus, villas, signa, tabulas vestras pluris quàm Rempublicam fecistis, &c.* Adeatur Tacitus lib. VI. Annal. cap. 27. m. ubi nos de hac desidia prolixius.

CAP. XXXVIII. *Igitur Carus præfectura pollens prætorii, augusto habitu * liberis Cæsaribus.*] Fortasse nocuit loco vox insolens, fuitque, *augustatur habitu*. nec enim auctori huic novum nova fingere vocabula. Schotto nostro videbatur excidisse, *induitur*, aut simile quid.

Et quoniam cognita Probi morte, barbarorum quique opportunè invaserant] Ita ferè fit; mutato Principe ostenditur licentia turbarum, tam domesticis, quàm extraneis. Domesticorum discordias examinavi ad Taciti librum I. Annal. cap. 16. Extraneorum ad illa ejusdem auctoris lib. II. cap. 64. *Rhescuporis audita mutatione Principis, immittere latronum globos, &c.*

CAP. XXXIX. *Compertum habeo, humillimos quosque maximè, ubi alta accessere, superbia atque ambitione immodicos, &c.*] Ratio in promptu: minus idonei sunt ferendo eam mutationem rerum, quæ fit ita subitò & præter rationem, uti ferè loquitur Cleon apud Thucydidem libro III. deinde, immodica elati spe, ita majora semper appetunt, tanquam nullæ exstarent in rerum natura vicissitudines rerum, quemadmodum innuit apud eundem scriptorem Lacedæmoniorum legatio, libro IV. tales videlicet si non ore, at corde tamen, iterant: *Major sum, quàm cui possit Fortuna nocere.* Verùm nos felicitatem istam subitam, probè excussimus in Dissertationibus nostris, ad Taciti lib. III. Annal. cap. 66. *Junio Othoni litterarium ludendum exercere vetus ars fuit: mox Seiani potentia Senator, obscura initia impudentibus ausis propellebat:* uti etiam ad lib. V. Histor. cap. IX; ubi est: *Antonius Felix per omnem sævitiam ac libidinem jus regium, servili ingenio, exercuit.*

Molestiarum, queis agitatur, remedio, eminere paululum pluris habet] Non absurda profectò ratio, quam pluribus examinavi ad illa Asinii apud Tacitum lib. II. Annal. cap. 33. *Nisi fortè clarissimo cuique plures curæ, majora pericula subeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum esse, &c.*

§. I. *Spe facilius erumpentis metus* seda-

sedatum iri] Perplacet Schotti, *erumpentes metus*.

Quo prosperius cedente, metu ne hujusmodi ingenium magis magisque victoria insolesceret; sese ulti sunt.] Ergo caveant sibi Principes isti Venerei; cùm ne felicitas quidem ipsos tueatur, sed magis præcipitet. attendat item prudens; & metuat mutationem status sub Rege suo, maximè alioquin florente, si vitiis istis adfinis fuerit.

§. 2. *Quæ res post memoriam humanam, nova atque inopinabilis fuit.*] Equidem mi Victor, magni facio judicium tuum. & næ Principes magno suo cum fructu Cæsares tuos sæpe evolverent. utinam modò aut clariore usus stylo, aut meliore. verùm omnia uni data non sunt.

Hoc elatior quia parum multos] Amplector Schotti, *quia Barbarorum multos*. ita tamen, ut putem fuisse amplius, *quia Barbarûm parum multos*, ut similitudo vocis secundæ caussam præbuerit scribæ cur primam totam omitteret.

§. 3. *Juris tamen ac militiæ miseriis imbuti, &c.*] Rectius legi posse putat Sylburgius, *ministeriis*. at alterum heic tolerari posset, dummodo loqueretur auctor de iis quæ Principes isti passi fuerant cùm adhuc essent privati, intelligeretque legibus militiisque Romanis nimium pressum Illyricum: quod mihi videtur. aliàs facile mutarim eam vocem in *insulis*.

§. 4. *Quæ sanè illorum temporum modestia tolerabilis in perniciem processit. His tempestatibus interim*] Mirè animo meo satisfacit interpunctio Schotti: *processit his tempestatibus. Interim.* notandum interea quod dicit. firmat enim egregiè illud Velleji lib. II. cap. 3. f. *Non ibi consistunt exempla unde cœperunt, sed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latißimè evagandi sibi viam faciunt.*

Cujus ferè pars jam tum ab Aureliano erat] Latet quid mendi sub illo *ferè*, aut rescribendum, *cujus ferè pars media jam tum*; aut *pars altera jam tum*, uti placebat Casaubono.

§. 5. *Compositis nefariè criminationibus, injecto paßim metu, præcipuè remotißimo cuique, cuncta fœdè diripiebant.*] Decies & amplius isthæc si legerentur viris Principibus; sub alterius persona sentirent notari administros suos; imò veluti in speculo contemplarentur suorum oppressiones, sed quid hæc ad me, qui non curo rem publicam?

Ut ne ab obsidum quidem corporibus animi labem comprimeret] Quæ tamen eadem verecundia apud eum esse debebant, qua apud parentes aut tutores. Interim fœdè sæpe tractari isthæc fidei pignora, ostendimus ad Livii librum XXVI. cap. 49. Imò, eò potissimum, obsides electos forma eleganti, palam item fecimus ad Livii librum II. cap. 13. ipso fine. addatur & noster cap. 41. sub finem.

Immimuto Prætorianorum atque in armis vulgi numero.] Schotto placet *inermis*. ego neutrum satis intelligo; cùm nesciam super qua historia auctor loquatur.

CAP. XL. §. 1. *At memoria mea Constantinum*] Legendum *Constantium* contendit Nicolaus Faber, & simile vero est.

§. 2. *Nihilo segnius solita curaret*] Adsentior Schotto, adseveranti rescribendum *sequius*.

CAP. XLI. *Namque illi præter admodum magna cetera.*] Non absurdè Schottus noster, *præter modum*, vel fortè, *illi præter modum magnificentia; huic parsimonia, &c.* Lepidè etiam Sylburgius immissa voce; *admodum pauca, magna cætera.* possem & ego micare in tenebris, sed tanti non est, ut sannis excipiar.

Vetus veterrimumque supplicium patibulorum] Malim cum Schotto *teterrimumque*, neque video quomodo alterum tolerari queat.

Quæ res superiores, Severi imperio, gratantes civi, obtulerant.] Aut rescriben-

bendum, *quas res*, aut gravius subest ulcus.

Verteratque gratiam muneribus in perniciem] Et heic iterum rescribendum cum Schotto ac Casaubono, *gratia muneris*.

Indigenam fuisse ignoravissent] Casaubonus conjicit, *fustibus necavissent*, vel *fustigatum necavissent*. ego propius characteres lectionis receptæ, *fuste ignominiavissent*. amat enim noster usurpare voces novas, & tamen admodum energeticas.

Ob auctoris decus in virtutes potissimum accipiuntur, atque ad imitandum invitamento sunt] Omninò; veluti non parcè ostendimus ad Tacitum lib. I. Histor. cap. 5. f. *ut haud minus vitia Principum amarent, quàm olim virtutes verebantur*.

Ut illud imperium haud injuria desideraretur] Nimirum nihil est quod comparatio non faciat bonum vel malum: uti non parcâ exemplorum farragine ostendimus ad illa Livii libro XXIV. cap. 5. *Vix quidem illi bono moderatoque regi facilis erat favor apud Syracusanos succedenti, tanta caritate Hieronis. verùm enimverò Hieronymus, veluti suis vitiis desiderabilem efficere vellet avum, &c.* sed & de eadem re multa quoque coacervavimus ad ista Taciti: *Ne Tiberium quidem caritate, aut Reipublicæ cura successorem adscitum; sed quoniam arrogantiam sævitiamque ejus introspexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quæsivisse*. lib. I. Annal. c. 10. f.

CAP. XLII. *Hiems aspera, clausæque Alpes tardavere*] Pulchra figura: quemadmodum enim mare & aperitur suo tempore, & clauditur; sic & Alpes; sed alio tamen modo. Inde de Cimbris Florus libro II. cap. 3. *Hi jam (quis crederet?) per hiemem quæ altius Alpes levat, Tridentinis jugis in Italiam provoluti, ruina descenderant*.

Pedestre ad magisterium adolescentior meruerat] Videtur abundare præpositio *ad*, ut & Sylburgius prodidit.

CAP. XLIII. *Quæ quamquam in ejus fortuna, Principis tamen & consilio accidere*] Putat idem noster amicus, ante *& consilio*, deesse *auspicio*, vel simile quodpiam nomen. at ego potius adhuc expunxerim voculam *in*, ut *fortunam* accipiat pro *ductu*, *consilium* autem pro *auspiciis*. nam alioquin *consilium* complectitur etiam *auspicia*. Tacitus lib. III. Annal. cap. 47. p. *Tum demum Tiberius ortum patratumque bellum Senatui scripsit; neque dempsit aut addidit vero: sed fide ac virtute legatos, se consiliis superfuisse, &c.* Interim, peculiariter heic accipit *fortunam* auctor noster. Vulgò enim obtinebat ut ejusdem esset fortuna, cujus erat & auspicium. Unde Justinus libro II. cap. 21. *Ibique prælium commissum: sed fortuna Regis cum duce mutata non est, &c.* & apud Curtium lib. V. cap. 46. Nabarzanes: *Diis adversis bellum inimus, & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. novis initiis & ominibus opus est. auspicium & imperium alii trade interim, &c.* de qua re nos plura ad Taciti librum II. Histor. cap. 33. p. Ceterùm & Ducibus subalternis suam etiam fortunam adscribebant nonnulli. Hinc Darii illud apud eundem Curtium libro III. cap. 6. *Quippe quæ per duces suos acta erant cuncta damnabat; ratus pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam*. quæ ipsa verba excussimus ad illa Taciti libro I. Histor. cap. 79. f. *Læto Othone, & gloriam in se trahente, tanquam & ipse felix bello, & suis ducibus, suisque exercitibus Remp. auxisset*.

Cùm externis motibus, modò civilibus exercetur, &c.] Bis ponenda videtur vox una, *cùm externis motibus modò, modò civilibus exercetur*.

Genti Sarmatarum, magno decore, confidens apud eos, regem dedit] Minimè heic locum potest habere aliorum *dedecore*; quocunque etiam modo interpungatur versus; ut pluribus exemplis ostendimus ad Taciti lib. XIII. Annal. cap. 34. *Et Cor-*

bulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim à Lucullo Pompeioque recipere, &c.

Quod Cnæum Pompeium in Tigrane restituisse] Vel supervacua est vox *restituisse*, vel mutanda in aliam. non malè Schottus *præstitisse*. sed magis inclino, ut putem totam vocem manasse ab ingenio librarii.

Gnarus vitæ bonorum Principum Reipublicæ quietem regi] Omninò verè. Mutatione enim Principis cujusque; non extranei tantum, sed & domestici nostri rebus student novis; adeo ut ex vero dici queat; mutato Principe, omnia domi mutari, omnia foris. Polybius post regum aliquot mortes, infit lib. IV. Historiarum capite altero: Οὕτω δὴ τοιαύτης περὶ πάσας τὰς δυναστείας καινοποιΐας οὔσης, ἔμελλε πραγμάτων ἔσεσθαι καινῶν ἀρχή. τοῦτο γὰρ δὴ πέφυκε καὶ φιλεῖ συμβαίνειν κατὰ φύσιν· ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι: *Hoc igitur modo innovatis ubique locorum potestatibus, quin novandarum quoque rerum principia nascerentur, nullum erat dubium: quippe ita natura comparatum est: neque aliter tunc evenit.* Ea de caussa, tanquam insolens quid, scribit Athalaricus rex apud Cassiodorum libro VIII. Variarum, Epistola 16. *Innovatio Regis, sine aliqua confusione transivit.* ut & antea Claudianus lib. I. de laudibus Stiliconis, versu 158.

Nil ibi barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentavit novitas; tantoque remoto
Principe, mutatas orbis non sensit habenas.

Sed hæc reservanda erant nobis, ad illa Livii libro XXVIII. cap. 24. *Scipio ipse gravi morbo implicitus, graviore tamen fama; cùm ad id quisque quod audierat (insitâ hominibus libidine alendi de industria rumores,) adjiceret aliquid, provinciam omnem, ac maximè longinqua ejus turbavit: apparuitque quantam excitura molem vera fuisset clades, cùm vanus rumor tantas procellas excivisset. non socii in fide, non exercitus in officio mansit. &c.* ad eum quippe non absurda forsan collegimus ex Græcorum Latinorumque historicorum memoriis.

Neglectus boni cujusque] Id ipsum, ad fastidium usque, sæpe deplorat Ammianus Marcellinus, qui legatur. Et verò, qua ratione ulla res ibi benè geri potest, ubi virtutis præmia possidet ambitio? ubi mali præferuntur bonis? Quomodo autem pœna ac præmio bellissimè omnia administrentur; petendum à Polybio lib. VI. cap. 12. aliisque, quorum verba sparsim operi suo intermiscuit Stobæus.

Ita apparitorum plerisque magis atrox nihil] At quidquid ii peccant, peccat ipse Princeps. itaque quei laudare potes eum cui mali administri? In eum enim competunt illa P. Syri:

Nisi vindices delicta, improbitatem adjuves.

Item:

Injuriam ipse facias ubi non vindices.

Nec non:

Qui culpæ ignoscit uni, suadet pluribus, &c.

Quo-

Quorundam

OBSERVATIONES

IN

AUREL. VICTOREM.

Pag. 4. *Qui vitam moresque feris etiam tum mentibus insinuasse dicitur & ad comm.*] Lego: *Mentibus insinuans ad comm.* Vulgo legitur *insinuasse*, sensu imperfecto, cui supplendo Schottus addidit, quod in MS. deest *dicitur &c.* Minus abit nostra emendatio. *Scriverius.*

Pag. 110. *Ne consulatus cum plebejis comm.*] Tractat hunc locum J. F. Gronovius lib. I. Observat. cap. 25.

Pag. 174. *Ut ea familia, quæ ex A. her. erat, ageretur.*] *Ut de ea familia*, legi jubet J. F. Gronovius in notis ad Senecæ Controversiam XI.

Pag. 241. *Non eorum vinctus modo, pelle tectus fera, utrique sexui genitalia vultu, &c.*] Contra Schottum hæc confirmat idem lib. I. Observat. cap. 8.

Pag. 264. *At Didius (an Salvius?) Julianus*, &c. Hæc verba *an Salvius?* è glossemate esse nemo non videt. Sed & illa, *quippe qui primus Edictum* & glossema sunt, quod ad τὸ *juris urbani præstans scientiâ* Sciolus quidam annotaverat. Æg. Menagius cap. 24. Amœnitatum juris.

Pag. 132. *Marium Statilium*] Ita recte mss. ut probat J. F. Gronovius ad Livium XXII. 42.

FINIS.

AUCTORUM
Qui hic laudantur, nomina.

Acilii Pisonis Epitoma. pag. 11. 14. 18
Alexander Ephesius de bello Marsico. pag. 10
Annales Pontificum. 8. 18. bis 21
Aufidius. 18
Auctor hic de origine Patavina scripsit. 3
Cassius. 8
Cæsaris Pontificalium libri. 11. 12. 16. 18. 20
Lucius Cæsar. 16
Julius Cæsar. 18
Cajus Cæsar. 17
Catonis Origines. 13
L. Cincius. 17
Domitius. 13
Egnatius. 23
Ennius. 6. 23
Fabius Pictor. 19
Sex. Gellius de orig. gentis Romanæ. 17
Licinius Macer. 19. 22
Livius. 23
Lucatius vel Lutatius. 11. 12. 14. 17. 18
A. Postumius de adventu Æneæ. 16
Plautus Sticho & Truculento. 8
Sallustius Catilin. 5
Sempronius. 11
Tubero. 17
Valerius Antias. 19. 20
Vennonius. 19
Vulcatius. 11
Virgilius { *Eclog.* 7
Georg. 7
Æneid. 2. 3. 4. 5. 11. &c. }

RERUM SERIES.

Saturnus. pag. 1. & 3
Janus. 1. & 3
Primus aliqu. pro principe. 3
Creusa. 3
Agrestes homines. 4. 5
Ædes Saturni ærarium po. Rom. 5
Monetæ cudendæ repertor. 4
Aborigines. 5
Picus. 5
Faunus. 6
Silvanus, seu Pan. 6. & 7
Euander. 6
Carmenta. 6
Mons Palatinus. 7
Hercules, seu Recaranus. 7
Cacus latro. 7
Ara maxima. 8
Herculi decima offerebatur. 8
Feminæ cur à sacrif. arcentur. 8
Potitii & Pinarii. 9
Latinus rex. 9. & 13
Interfectus. 14
Æneas. 10. & 14
In cælum tralatus. 16
Æneæ navigatio. 10
Misenus & Misenos. 11
Euxinus sinus. 11
Lavinium. 13
Caput velare in sacrificiis. 12
Turnus. 14
Ascanius. 15. & 16
Lavinia in silva parit. 17
Silvius Postumus rex. 17. & 18
Alba Longa conditur. 17
Sus XXX. *porcos peperit.* 17
Tiberinus Silvius. 18
Romulus Silvius. 18
Aventinus Silvius. 18
Procas Silvius. 18
Numitor. 18. & 19
Amulius. 19
Rhea Silvia. 19
Acca Larentia. 20
Ruminalis arbor. 20
Lupa Picus. 20
Romulus & Remus. 21
Manipulares unde dicti. 22
Amulius interficitur. 22
Auspicia condendæ Urbis. 22
Vultures XII. *visi Romulo.* 22
Remus à Celere Centur. interficitur. 22

SERIES

SERIES
VIRORUM ILLUSTRIUM.

Proca Silvius rex Albanorum. cap. 1
Romulus primus Rom. rex. 2
Numa Pompilius ſecundus. 3
Tullus Hoſtilius tertius. 4
Horatii & Curiatii.
Metius Fufetius.
Ancus Marcius quartus rex. 5
L. Tarquinius Priſcus quintus. 6
Servius Tullius ſextus. 7
Tarquinius Superbus ſeptimus rex Rom. 8
L. Tarquinius Collatinus & Lucretia uxor. 9
Junius Brutus 1. Rom. Conſul. 10
Horatius Cocles. 11
Mutius Cordus Scævula. 12
Clœlia Virgo. 13
Fabii trecenti ſex. 14
P. Valerius Poplicola. 15
A. Poſtumius. 16
L. Quinctius Cincinnatus. 17
Agrippa Menenius Lanatus. 18
C. Marcius Coriolanus. 19
C. Licinius Stolo. 20
L. Virginius Centurio. 21
Æſculapius Romam advectus. 22
M. Furius Camillus. 23
M. Manlius Capitolinus. 24
A. Cornelius Coſſus. 25
P. Decius (pater. 26
(filius. 27
T. Manlius Torquatus. 28
M. Valerius Corvinus. 29
Sp. Poſtumius. 30
L. Papirius Curſor. 31
Q. Fabius Rullianus. 32
M. Curius Dentatus. 33
Appius Claudius Cæcus. 34
Pyrrhus rex Epeirotarum. 35
Decius Mus. 36
Appius Claudius Caudex. 37
C. Duilius. 38
A. Atilius Calatinus. 39
M. Atilius Regulus. 40
C. Lutatius Catulus. 41
Annibal Carthaginienſiũ dux. 42
Q. Fabius Maximus. 43
P. Scipio Naſica. 44
M. Claudius Marcellus. 45
Claudia virgo Veſtalis. 46
M. Porcius Cato Cenſorius. 47
C. Claudius Nero, & Aſdrubal frater Annibalis. 48
P. Cornelius Scipio Africanus. 49
M. Livius Salinator. 50
T. Quinctius Flamininus. 51
M. Fulvius Nobilior. 52
L. Scipio Aſiaticus. 53

Antiochus rex Syriæ. 54
Cn. Manlius Vulſo. 55
L. Aimilius Paullus Macedonicus. 56
Tib. Sempronius Gracchus. 57
P. Scipio Æmilianus. 58
C. Hoſtilius Mancinus. 59
L. Mummius Achaicus. 60
Q. Cæcilius Metellus Macedonicus. 61
Numidicus. 62
Pius. 63
Tiberius Gracchus. 64
Caius Gracchus. 65
M. Livius Druſus. 66
C. Marius pater. 67
filius. 68
L. Cornelius Cinna. 69
C. Flavius Fimbria. 70
Viriathus Luſitanus. 71
M. Aimilius Scaurus. 72
L. Appuleius Saturninus. 73
L. Licinius Lucullus. 74
L. Cornelius Sulla. 75
Mithradates rex Ponti. 76
Cn. Pompeius Magnus. 77

Acceſſerunt

C. Julius Cæſar. 78
C. Cæſar Octavianus. 79
Cato Prætorius. 80
M. Tullius Cicero. 81
M. Brutus. 82
C. Caſſius Longinus. 83
Sex. Pompeius. 84
M. Antonius. 85
Cleopatra Ægypti regina. 86

IMPP.

IMPP. ROMANORUM
SERIES.

Imperat. Caesar — *Augustus. Imperavit*

Anno à Nato CHRISTO.			*Annos, Menses*	*Fastos hic sequor non Victorem.*
	1	Imp. Cæsar Octavianus Augustus.	LVI.	
15	2	Tib. Julius Cæsar.	XXIII.	
38	3	C. Julius Cæsar Caligula.	IIII.	
42	4	Ti. Claudius Cæsar.	XIV.	
55	5	Nero Claudius Cæsar.	XIV.	
69	6	Servius Sulpicius Galba Imp. Cæs.		VII.
70	7	Imp. M. Salvius Otho Cæsar.		III.
70	8	A. Vitellius Imp.		VIII.
70	9	Vespasianus.	X.	
80	10	Titus Vespasianus.	II.	
82	11	Fl. Domitianus.	XV.	
97	12	Nerva.	II.	
99	13	Nerva Trajanus.	XX.	
118	14	Trajanus Hadrianus.	XXI.	
139	15	T. Ælius Hadr. Antoninus Pius.	XXIII.	
(162	16	M. Aurelius Antoninus &	XIX.	
(162		L. Aurelius Verus.	IX.	
181	17	M. Aurelius Commodus.	XII.	
194	18	P. Helvius Pertinax.		III.
194	19	M. (Didius vel / Salvius) Julianus.		II.
194	20	L. Septimius Severus.	XVIII.	
212	21	M. Aurelius Antoninus Caracallus.	VI.	
218	22	M. Opilius Macrinus.	I.	
219	23	M. Aurelius Antoninus Elagabalus.	III.	
223	24	M. Aurelius Alexander.	XIII.	
236	25	C. Julius Maximinus.	III.	
238	26	M. Antonius Gordianus.	I.	
239	27	M. Antonius Gord. filius.	VI.	
245	28	M. Julius Philippus.	V.	
250	29	Cn. Messius Q. Trajanus Decius.	II.	
252	30	C. Vibius Trebonianus Gallus &	II.	
		C. Vibius Hostilianus.	II.	
252	31	C. Julius Æmilianus.		IIII.
254	32	P. Licinius Valerianus.	VI.	
254	33	P. Licinius Gallienus.	XV.	
		Hoc tempore xxx. Tyranni.		
269	34	Fl. Claudius.	II.	
271	35	L. Domitius Aurelianus.	V.	
276	36	M. Flavius Tacitus &		VI.
		M. Annius Florianus frater.		III.
277	37	M. Aurelius Probus.	V.	
(282	38	M. Aurelius Carus, &	II.	
(283		Carinus, & Numerianus filii.	III.	
(284	39	C. Valerius Diocletianus &	XX.	
(286		M. Aurelius Maximianus.	XVIII.	

(304	40	Fl. Valerius Conſtantius &	II.	
(304		C. Galerius Maximianus.	VIII.	
306	41	Fl. Valerius Conſtantinus Maximus.	XXXI.	
(337	42	Fl. Julius Conſtantius &	XXV.	
(337		Fl. Valerius Conſtans.	XIII.	
361	43	Fl. Claudius Julianus.	II.	
362	44	Fl. Jovianus.		VIII.

Hinc Imperium dividi cœptum in Orientale & Occidentale, & Conſtantinopolim ſedes tranſlata.

INDEX

INDEX RERUM
MAXIME MEMORABILIUM
IN
HISTORIA AUGUSTA,
ET
NOTIS
AND. SCHOTTI.

Numerus respondet Impp. numero ad oram adscripto.

Absque, rara significatione, pro excepto. numero 1. & 3
Actuarii. 33
Adhuc pro adhac. 2. & *sæpius.*
Ægyptia sacra. 21
Agarrus vel Abagarus rex. 20
Agentes rerum. 39
Alagabali libido. 23
Allemanni unde dicti. 33
Αμνηστίας *lex Atheniensium.* 35
Antonini cognomentum. 20
Antoninus cur Pius dictus. 14
Antinous Adriano in deliciis. 14
Antiochiæ terræmotus. 13
Attius Aper. 38
Arce & Arcena urbs. 24
Athenæum quid. 14
Bagaudæ latrones. 39
Betriacensis clades. 7
In Britannia murus ductus. 20
Brutus reges Roma exegit. 3
Capitolium conflagravit. 8
Caput non pedes imperare. 20
Caracalla unde dictus. 20
Carpo. 39
Cœlius Balbinus. 26
Celsum imperium. 35
Civitas promiscuè data. 16
Ciceronis lectio defensa. 35. *Not.*
Clodius Pupienus. 26
Cœnofrurium juxta Heracleam. 35
Commodus Imp. gladiatorio animo. 17
à palæstrita strangulatus. 17
Conchas & umbilicos legit Caligula. 3
Conchæ lumina Nympharum. 3
Constantina urbs. 40
Coransius. 39
Correctores. 35
Crucis supplicium sublatum. 41
Ctesiphon urbs Parthiæ. 38
Culter veneno oblitus. 16
Cursus publicus. 13
Curtius lacus. 6
Daci. 13
Dardanii, Sardonii. 13
Depugnabant ad sepulcra gladiatores. 42
Druidæ sacerdotes Galliæ. 4
Elagabali nefanda libido. 23
Eleusina. 14
Eloquentiæ laus. 42
Eutropius emendatus. 33. 39. *Not.*
Exedra. 2
Faustina conditiones nauticas quærebat. 16
Fisci patrocinium. 20
Forum Pervium & Transitorium. 12
Fortunatæ R. P. in quibus Philos. imperent. 15
Fortuna in rebus humanis. 3
Frumentarii. 39
Galli natura præcipites. 42
Germani iidem qui Franci. 39. *Notis.*
Germaniciani exercitus. 8
Græci historici mirè amplificant. 3
Habitus communis, pro, vita privata. 39
Heraclius. 39
Hipparchus Astrologus Nicæus. 41
Iazygæ. 13. *Not.*
Iani ædes aperta. 27
Ingebus seu Ingenuus. 33

Initia

Initia Cereris & Liberæ. 14
Insula emersit. 4
Iulianus Didius & Salvius dictus. 19
Iul. Capitolinus emendatus. 33. Not.
Ius legendi Principis penes milites. 36
Labes, pro clade. 9
Liberum sing. numero pro filio. 26
Ludi sæculares. 28
Lustri certamen Neronia. 27
Marius uterque faber. 33
Magnus avunculus quis. 1
M. Aurelii sepulcrum. 20
M. Boionius an Ceionius. 16
Menses Impp. nomine dicti. 11
Merginus. 39
Methodeum & Odeum. 13
Mnesthius. 35
Moguntiari. 33
Monetarii superati. 35
Mores dignitatibus mutari. 3. 39
Mulier cum tunica pudorem ponit. 20
Neronis scelera. 5
Nero sacerdotem Vestæ violavit. 5
Neronia quæ. 27
Nicephorium opidum. 40
Nicomedia terræmotu collapsa. 16
Noverca impudica, si libet, licet. 21
Nox intemperata, pro intempesta. 33
Obtentui flagitiis. 2
Obtinere, rara signif. 2. Not.
Olea & vites. 37. 41
Omissio pro amissione. 11. 35. 37
Optimi mortalium, pro Optimatibus. 33
Papiniani I. C. mors. 20
Parricidium facilius fieri quam defendi. 20
Pertinax unde dictus. 20
Pestilentia ingens. 30. 33
Pharnax. 2
Philosophi quanti M. Aurelium fecerint. 16
Pipa & Pipara. 33
Piso Frugi Licinianus. 6
Potestatum vices, pro, vicariis. 26
Præfecti Prætorio. 2
Primo luci, pro prima. 17
Protinus & Protenus. 38
Puer promerito. 28
Punitus ob adulteria. 39
Quadruplatores qui. 35
Quinquegentanæ nationes. 39
Quinquennale certamen Neronia. 27
Rationalis Felicissimus. 35
Retractare pro detractare. 40
Rerum vicissitudo & commutatio. 36
Rex Marcomannus. 16
Repudium uxorum. 39
Saturninus. 37
Sardonii. 13
Serapium & Isium. 24
Sequius. 40. Not.
Sicila urbs. 24
Suetonius emendatus. 33. Not.
Sura Trajani familiaris. 13
Syri latrones. 33
Tacfarinas. 2
Tarsus. 37
Thermæ Antoninianæ. 21
Tisdrum opidum. 26
Tranquillina uxor Gordiani. 27. Not.
Trebellica. 25
Tyranni XXX. 33
Tyrannicidæ. 40
Vespasianus Magiæ deditus. 9
Via nova Romæ. 21
Victorina mater castrorum. 33
Vologesus rex Parthorum. 9
Urbs Roma ampliata. 35
Utiliusne liberis caruisse. 3
Uxor impudica probro marito. 20
Xerxes & Artoxerxes. 24

FINIS.

DE

DE VITA ET MORIBUS IMPERATORUM ROMANORUM:

Excerpta ex libris SEXTI AURELII VICTORIS, à Cæſare Auguſto uſque ad Theodoſium Imperatorem.

Editio vulgata.

ANDREAS SCHOTTUS compoſitis tribus M. SS. cum Vett. vulgatis emendabat; Scholiis & veris Iconibus ex antiquis numiſmatis delineatis illuſtrabat.

Quibus acceſſerunt & ELIÆ VINETI Notæ.

LUGD. BATAV.
Apud GAASBEQUIOS.
CIↃ IↃC LXIX.

AMPLISSIMO VIRO,

AVGERIO BVSBEQVIO,

Ex-Legato Byzantino, & ſupremo Curiæ Iſabellæ reginæ Præfecto,

ANDREAS SCHOTTUS,

LIB. MER. D.D.

VETUS ea doctiſſ. hominum querela eſt, ampliſſ. Busbequi, Hiſtoricorum vett. & quidem majorum gentium cladem calamitatemque non aliunde invectam, quàm ab Epitomarum ſcriptoribus: qui dum ſe compendio & temporis & rei familiaris ſtudere Lectori credulo pollicentur, næ illi majus ſe diſpendium facere non vident. Hinc enim factum, ut de Græcis Polybii prudentiſſimi, me hercle, ſcriptoris, Diodori atque Dionis; de Latinis verò T. Livii multo maxima pars interciderit: idque Xiphilinis & Floris aliiſque ἀνωνύμοις acceptum eſſe referendum: adeóque Juſtini opera Trogum integrum amiſſum, fruſtraque hactenus exſpectari, cum ſex M. Tullii de Repub. libris, neſcio in quo infelici terrarum angulo deliteſcentibus. Nec ab hac ſtrage immunis AURELIUS VICTOR fuit, qui partim divulſus, alteri, tamquam alienus partus ſuppoſitus; puta Viri illuſtres; partim in tenebris deſpectus jacuit, hiſtoria nimirum Auguſta, quam primi nos, quod præ-

fiſcinè dixerim, in lucem eruimus, & cum judicio emendavimus, hortatu tuo, & auſpiciis Iſabellæ reginæ Galliæ: cujus rebus cùm tu in Gallia impoſitus eſſes; Epitomam tibi me debere exiſtimavi, quæ inde exſcripta hactenus circumferretur; antiquorum libb. & M. S S. ope non emendatiorem tantùm factam, ſed & ſtudio induſtriaque noſtra illuſtriorem: id operam dando, ut ex quibus potiſſimùm auctoribus deſumta ea eſſet, cognoſci queat. Nec enim cui potius deberem occurrebat, qui me nondum de facie notum, ſtudiorum cauſſa, civiliſque tumultus patriæ, Galliam luſtrantem; & Lutetiæ in doctorum hominum ingeniorumque celebritate atque frequentia verſantem, indeque in Italiam diſciplinarum omnium antiquitatiſque parentem cogitantem, ut Plauti noſtri uſurpem,

Dum illæ conſileſcunt turbæ, atque iræ leniunt;

in familiam tuam, honoris mei gratia, quod felix fauſtumque ſit, invitaſti, qui cum de ſtudiis colloqui, dum à publicis negotiis integrum eſſet, liceret; atque ex litteris, ut hactenus ſemper, voluptatem oblectationemque caperes. Merebatur & virtus tua; qui octennali legatione Byzantina apud Turcarum Imp. Solimanum cognitus probatuſque Ferdinando Cæſari, deinde Maximiliano II. carus acceptuſque liberis ejus præfectus: mox in Galliam Orator miſſus es. quæ omnia præclarè obita nomen & decus cum omni poſteritate

ritate adæquarunt. Deinde quia Bibliothecam tuam patere mihi, libris meis domi relictis, voluisti; omniaque quæ ex longa & diutina peregrinatione collegisses, magnisque sumtibus parasses, libenter communicasti; monumenta rarissima, numismata, & inscriptiones. Quis enim nescit studium in raris & exoticis conquirendis tuum? quibus spoliis Christianum orbem ditasti, collectis herbis peregrinis, medicis ipsis nomine usuque incognitis, quibus Matthiolum medicorum coryphæum ad Dioscoridem illustrandum mirè juvisti. Taceo amplius ducenta exemplaria Græca calamo exarata, summa diligentia, industria atque impensis in Græcia collecta: quorum bona pars aut numquam aut non integrè antehac edita. quæ in Augusta Bibliotheca Viennæ, dum in Galliam iter adornares, tamquam tuæ in R. P. litterariam voluntatis monumentum sémpiternum, exstare voluisti. Qua in re cum Fuggeris, Mendozis atque Sambucis contendisse videris. Nihil dicam de tuo in litteratos studio, quorum conatus re consilioque juvas, & quà potes, promoves: ut certatim tibi lucubrationes meritò offerant homini undequaque doctissimo. Quare spes habet animum fore, ut nostros labores boni consulas, atque si tantum ab re tua otii tibi est, recenseas politissimo judicio tuo: denique ab invidorum calumniis tuearis atque defendas. Vale.

IDEM AD LIBRVM.

CÆSAREOS proceres, & quîs concussa tyrannis
Concidit Imperii divina potentia; quando
In pejus ruere occœpit, retroque referri,
VICTOR habes, tandem fato meliore renascens,
Quisquis es: ambigua nam nomina voce reclusit
Ille mihi nuper Delphis consultus Apollo:
VICTOR ERIT DOMITIS MONSTRIS, SEU VICTORINUS.
Quare age, ne dubita victor volitare per ora
Docta virûm, auspiciis Augerî nobilis: hujus
Inclyta fama vehet penna metuente resolvi:
Jam levior, mendis crassisque erroribus actis,
Æthera fer super in dias te luminis oras:
Vicisti: indomitum jacet alto vulnere monstrum.

DE VITA ET MORIBVS IMPERATORVM ROMANORVM,

Excerpta ex libris [a] Sexti Aurelii Victoris, à Cæsare Augusto usque ad Theodosium Imperatorem.

b *A*NNO *Urbis conditæ septingentesimo vicesimo secundo; ab exactis verò regibus quadringentesimo octogesimoque, mos Romæ repetitus uni prorsus parendi,* 1

pro

SCHOTTI.

1 DE VITA] Vulgatam libri inscriptionem retinui: non celabo tamen lectorem quam in M. S. Petri Pithœi viri doctissimi ἐπιγραφὴν repperi: *Incipit libellus de vita & moribus Imperatorum, breviatus ex libris Sex. Aur. Victor. à Cæsare Augusto usque ad Theodosium.* A quo vetus codex Floriacensis, qui est Pet. Danielis, non admodum variat, nisi quòd *Victorini* pro *Victoris* integrè scriberet. Quomodo & Elgaldus cœnobii Floriacensis monachus, in vita Roberti regis appellat: Sed is bibliothecæ suæ librum m. s. religiosè secutus est. Depravatum hoc nomen in Paulli Diaconi vulgatis editionibus, qui lib. De gestis Longobardorum secundo, Apenninas Alpes describens, *Sunt*, inquit, *qui Alpes Cottias & Apenninas unam dicant esse provinciam: sed hos Victoris* (excusi quidam

VINETI.

a SEXTI AURELII VICTORIS historiam Augustam, aut ejus saltem Epitomen, eodem tempore cum Eutropii breviario, inter conferendos scriptores varios diversaque exemplaria, Burdigalæ

A 4 digalæ

pro rege imperatori vel [2] *sanctiori nomine* AUGUSTO *appellato.* OCTAVIANUS *igitur patre Octavio senatore*

SCHOTTI.

dam *dictores*, malè, meliores lib. *Victorini*) revincit *historia*, *quæ Alpes Cotias per se provinciam appellat.* Quæ hodieque in Nerone exstant novæ veterisque editionis Aurelii Victoris: de quo quidem auctore plura in Prolegomenis dicere memini. Ceterum antiquiss. exemplum, quod nuper Jac. Cujacius J.Consf. nostri temporis facile princeps Biturigibus ad me misit, SEX. AVR. VICTORINI disertim præfert: ut fortè Racemator hic à Victore, cujus quædam exscribebat, Victorinum sese appellarit: quo de alii judicabunt. Mihi certè studio fuit, indicare quàm feliciter Lavernæ litasset, & unde potissimùm uvas decerpsisset; à Tranquillo nimirum, Victore, Ammiano, Eutropio, ceteris. Hinc factum, ut major quàm vellem, hic Commentarius appareat.

2 *Sanctiori nomine*] Editio Laur. Abstemii, quæ est Augustæ edita, habet, *severiori*: vulgata tamen lectio magis placet, ex Sueton. cap. VIII. sic enim dicis caussa appello. Nam Suetonius scriptus, libris ferè, non capitibus, numerisque divisus est.

VINETI.

digalæ emendavimus. anni sunt jam plus undeviginti. Eam nunc tandem in lucem emittere visum est, & in ejus editione hæc paucula monere. Exemplaria nostra fuerunt impressa omnia præter unum membraneum: quod nobis commodavit Josephus Cassianus, regius consiliarius. Hoc titulum non habuit. sed mihi scripsit vir doctissimus Jacobus Cujacius, antiquum habere se codicem, sic inscriptum: *Libellus de vita & moribus Imperatorum, breviatus ex libris Sexti Aurelii Victoris à Cæsare Augusto usque ad Theodosium*, si quis dubitet de novorum exemplarium titulo. De auctore autem istius Breviarii nihil comperi: neque satis scio quis iste Victor, qui Romanam historiam ab Octaviano Augusto ad Theodosium Magnum sit persecutus. Julius Capitolinus AURELII VICTORIS cognomento PRIMI in Opilio Macrino meminit. *Verba denique* (inquit) *Aurelii Victoris, cui Primo cognomen erat, hæc fuerunt: Macrinum, libertinum hominem, prostibulum*, &c. sed Victor hic Primus, & Julius Capitolinus Theodosium illum multis sæculis antecesserunt. Alius floruit sub Juliano Augusto Victor historicus; quem sic celebrat Ammianus Marcellinus libro vicesimo primo: *Imperator revertitur Nessum, copiosum opidum: quo inde expeditè cuncta disponeret suis utilitatibus profutura. Ubi Victorem apud Sirmium visum, scriptorem historicum, exinde venire præceptum, Pannoniæ secundæ consularem præfecit: & honoravit ænea statua, virum sobrietatis gratia multilaudum, multo post Urbi præfectum.* Inter cujus Juliani principatum, & ejusdem Theodosii mortem, quia non sunt anni plures, quàm triginta duo, potest, qui à Juliano sit ita honoratus, post Theodosium vixisse, atque de rebus scripsisse Theodosii.

b *Anno urbis conditæ septingentesimo vicesimo secundo, ab exactis verò regibus quadringentesimo octogesimoque, mos Romæ repetitus uni prorsus parendi, pro rege imperatori, vel sanctiori nomine, Augusto appellato*] Hæc non sunt in Cassiani vetusto codice: qui sic incipit; OCTAVIANUS *patre*

natore genitus, maternum genus ab Ænea [c] *per Juliam familiam sortitus, adoptione vero* CAII *Cæsaris* [d] *ma-*

joris avunculi, Caius Cæsar dictus, deinde ob victoriam AUGUSTUS *cognominatus est. Iste in imperio positus,* TRIBUNICIAM *potestatem per se exercuit.* [3] *Regionem*

SCHOTTI.

3 *Regionem Ægypti*] Perturbatus locus; quem si lib. M. S S. paterentur, sic reponerem ex XIIX. Suetonii, unde, ut plerique, transcriptus est. *in prov. formam redactam, ut annonæ,* &c. vel illa: *inundatione Nili accessu difficilem inviamque paludibus*, sic collocanda: *quam inundatione Nili a. d. i. que p. ut annonæ.* De Ægypto Romanorum horreo multa Geographi.

VINETI.

tre Octavio senatore, &c. Quot autem annis regnatum sit initio Romæ, discrepant auctores. Titus Livius annos putat ducentos & quadraginta quatuor. Quem numerum si ex septingentis & viginti duobus subducas, reliqui fient quadringenti & septuaginta octo anni ab exactis regibus ad monarchiam Augusti.

c *Per Juliam*] Ita vulgo appellant: sed vetus liber *Iulam*, quot syllabis ille cognominatus fertur apud Virgilium, unde gens hæc appellata.

d *Majoris avunculi*] Sic apud Sueton. Tranquillum, sed hoc aliquando puto me didicisse ex Paullo libro tricesimo octavo Digestorum, titulo decimo, & lege decima ejus tituli, quòd matris meæ frater meus est AVUNCULUS: & avunculi mei avunculus, meus est MAGNUS avunculus: & mei magni avunculi avunculus, meus MAIOR avunculus. OCTAVIANUS autem, id est Octavii filius naturalis, in alienam familiam inductus, Augustus cognominatus, matrem habuit naturalem, ATTIAM, filiam Juliæ sororis Caii Julii Cæsaris à Bruto & Cassio interfecti: quemadmodum docuimus in iis quæ in Eutropii breviarium scripsimus. Interfectus ergo ille Cæsar Julius, Octaviani Augusti fuit non avunculus major, sed magnus tantùm avunculus.

gionem Ægypti, inundatione Nili accessu difficilem, inviamque paludibus, in provinciæ formam redegit. Quam ut annonæ Urbis copiosam efficeret, fossas incuria vetustatis limo clausas, labore militum patefecit. 2 † *Hujus tempore ex Ægypto Urbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur. Iste Cantabros & Aquitanos,* [1] *Rhætos, Vindelicos, Delmatas numero provinciarum Populi Romani conjunxit. Suevos, Cattosque delevit,* [2] *Sucambros in Galliam transtulit. Pannonios stipendiariis adjecit. Getarum populos, Basternasque lacessitos bellis ad concordiam compulit. Huic Persæ obsides obtulerunt: creandique regis arbitrium permiserunt. Ad hunc Indi, Scythæ, Garamantes, Æthiopes legatos cum donis miserunt.* [3] *Adeò namque turbas, bella, simultates exsecratus est, ut nisi justis de causis numquam genti cuiquam bellum intulerit.* JACTANTISQUE ESSE INGENII ET LEVISSIMI *dicebat, ardore triumphandi, & ob lauream coronam, id est,* [4] *folia infructuosa, in discrimen per incertos eventus certaminum, securitatem civium præci-*

SCHOTTI.

1 *Rætos*] Alii *Rhætos*, Pithœi codex *Rethos* scribit: Floriacensis *Rhetos*. Et mox, *provinciarum numero populo Rom. conjunxit.* Lege Sueton. XXI. cap.

2 *Sicambros*] Aliter Sueton. Suevos & Sicambros deditos in Galliam traduxisse, atque in proximis Rheno agris collocasse. cap. XXI. Rectius igitur Augustana editio delet *delevit*. Porrò in M. S S. libris lapidibusque antiquis *Sygambri* appellantur, ut & σογάμβροι à Strabone lib. VII. cui nostrum, *u*, respondet. Mox *stipendiarios* M. SS. nostri præferunt, & *creandique reges* accusandi casu utrumque; ut & Veronensis editio longè optima, quam ego omnium primam typis editam fuisse opinor, à Joh. Jucundo, cujus & in Cæsaris Commentarios industria exstat, erutam. Hic mihi quarti manuscripti instar est, ita præclara veteris scripturæ vestigia retinet, nihil pænè ab illis evarians.

3 *Adeò namque*] *Denique* habent M. S S. & infrà, *bellum indixerit jactantisque* melius.

4 *Folia infructuosa*] In eandem sententiam apud Macrobium Cicero VI. de Repub. *Quamquam sapientibus conscientia ipsa factorum egregiorum amplissimum virtutis præmium est; tamen illa divina virtus non statuas plumbo inhærentes, nec triumphos arescentibus laureis; sed stabiliora quædam & viridiora præmiorum genera desiderat.* Eidem lib. II. ad Attic. Cato pro centum militibus est, qui currum triumphantis sequebantur.

præcipitare. Neque imperatori bono quicquam minus
quàm TEMERITATEM *congruere.* SATIS CE-
LERITER FIERI, [5] QUICQUID COM-
MODE GERITUR. ARMAQUE *nisi majoris*
emolumenti caussa, nequaquam movenda esse: ne com-
pendio tenui, jactura gravi, petita victoria, similis sit
[6] *hamo aureo piscantibus: cujus abrupti, amißique detri-*
mentum, nullo capturæ lucro pensari potest. † *Hujus tem-* 3
pore trans Rhenum vastatus est Romanus exercitus, atque
tribuni [1] *& proprætor cæsus. Quod in tantum perdoluit,*
ut cerebri valido [2] *incussu parietem pulsaret, veste capil-*
loque, ac reliquis lugentium indiciis deformis. Avunculi
quoque inventum vehementer arguebat, qui [3] *milites*
commilitones, novo blandoque more appellans, dum af-
fectat carior fieri, auctoritatem principis emolliverat.
Denique erga cives clementißimè versatus est. In amicos
fidus exstitit. Quorum præcipui erant, [4] [a] *ob taciturnita-*
tem

SCHOTTI.

5 *Quicquid commodè geritur*] MS. *gereretur*, & Augustana editio *quod*: iidem scribunt, ut & Veron. *majoris æmolumenti spe.*

6 *Hamo aureo piscantibus*] Reti aurato, purpura coccoque funibus nexis piscatum Neronem auctor Sueton. Ner. cap. XXX. & Orosius lib. VII. cap. 7. Eutropius verò lib. VII. blatteos funes vocat, quos illi purpureos.

1 *Et Proprætor cæsus*] *Cæsus* afuit à MSS. Tres legiones cum duce Quinctilio Varo, legatisque, & auxiliis omnibus cæsæ. Tranquillus XXIII. cap. & Tiberio XVII. Tacitus de moribus Germanor. Q. Sulpicio Camerino, C. Poppeio Sabino Coss. a. d. IV. Non. Sextiles, quo & Cannensis clades accepta. Dio lib. LVI. L. Annæus Florus lib. IV. Paterculus lib. II. Præter tres legiones totidemque alas, etiam sex cohortes numerat.

2 *Incussu*] MSS. *incursu*, quomodo & Basilienses editiones Frobenii, & Andr. Cratandri & sup. iidem *in tantum accidisse perdol.* Adeò consternatum ferunt, ut per continuos menses barba capilloque submisso, caput interdum foribus illideret, vociferans, *Quinctili Vare, redde legiones*: diemque cladis quotannis mæstum habuerit, ac lugubrem. Sueton. c. XXIII. Orosius lib. VI. c. XXI.

3 *Milites commilitones*] Tranquillus Cæs. LXVII. Augusto XXV. cap. Cæsar ipse III. Commentar. belli civilis. Missionem verò cum urbis periculo flagitantes, *Quirites* appellabat. Idem Sueton. Cæsare LXX. cap. Quæ sequuntur petenda ex cap. LVII. & LXVI. ejusdem.

VINETI.

a *Ob taciturnitatem Mæcenas*] Neque taciturnus Mæcenas apud Sueto-

tem Mæcenas, ob patientiam laboris, modestiamque Agrippa. Diligebat præterea Virgilium. Rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinendas constantissimus. Liberalibus studiis, præsertim [5] *eloquentiæ intantum incumbens, ut nullus, ne in procinctu quidem, laberetur dies, quin* [b] *legeret, scriberet, declamaret.* [6] *Leges alias novas,* [7] *alias correctas protulit suo nomine. Auxit, ornavitque Romam* [8] *ædificiis multis, isto glorians dicto, Urbem lateritiam repperi, re-*
4 *linquo marmoream.* † *Fuit mitis, gratus,* [1] *civilis animi, lepidi,*

SCHOTTI.

4 *Ob taciturnitat. Mæcenat. ob pat.*] Ἀνιστορήτως hæc dicit, nisi à Suetonio, unde exscripta sunt, dissenserit. *Desideravit* (inquit Tranq. LXVI) *nonnumquam & M. Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem.* &c. fefellit fortè Racematorem vocis *desideravit* ἀμφιβολία. Usitatius enim ille dixisset: *Desideravit in Agrippa patientiam, & Mæcenate taciturnitatem.* Desideramus enim quibus alii præditi, ipsi caremus: & milites aliquot desideratos dicimus. Desideramus verò in aliquo, quæ deficiunt eum. Flaccus tamen nobiscum facit, qui in reticendis gravioribus Mæcenatis prudentiam laudat lib. II. Satyra VI.

Et quæ rimosa bene deponuntur in aure.

Ea, inquit, credebat, quæ homini pleno rimarum, hac illac perfluenti, credi tutò possent. Tacitus etiam III. Annali Mæcenati secreta Augusti innixa fuisse scribit: Agrippam verò fortem vocat idem Venusinus Pindarus Oda VI. & Paterculus virtute, labore, vigilia, periculo invictum. Verùm ita ego Suetonium explicandum puto, taciturnum quidem Mæcenatem, & constantem Agrippam fuisse; eas tamen virtutes nonnumquam, quòd ab iis recessissent, desiderasse: hoc enim vult, cùm *nonnumquam* dicit: quomodo gemina scripserint auctores.

5 *Eloquentiæ*] Sueton. c. LXXXIV. & deinceps. Tacitus XIII. Annali. Mox *in procinctum* legit Augustanus codex. Vide Festum Pompejum.

6 *Leges alias novas*] Ut de adulteriis & pudicitia: quæ inde Julia dicta. Suet. XXXIV. J. Conf. lib. XLVIII. Digest. tit. V. & de famosis libellis, cap. LV. Tranq. l. XVI. D. de pœnis. & tit. lib. IX. Cod.

7 *Alias correctas*] Ut sumptuariam, & de maritandis ordinibus: quæ post retractata Papia Poppæa dicta. Tacitus III. Annali. Ulp. Institut. tit. XI. & XIV. videndus Horat. lib. III. Oda VI. & lib. IV. Oda V. & XV. & carmine sæculari.

8 *Ædificiis multis*] Suet. XXVIII. XXIX. & XXX. de Urbis pomœrio prolato, Tacit. XII. Annali. & Vopiscus in Aureliani vita.

1 *Civilis animi, lepidi*] Malè vulgò distinguunt, *Civilis, animi lepidi: Civilis animi, & lepidi* lib. vett. & Flo-

VINETI.

Suetonium, neque patiens modestusque Agrippa.

b *Legeret, scriberet, declamaret*] Eadem eodem ordine verba apud Suetonium: sed in veteri tamen codice, *dictaret* pro *declamaret.* Qui & *nullus* non habet.

lepidi, corpore toto pulcer, sed oculis magis. Quorum aciem clarissimorum siderum modo vibrans, libenter accipiebat cedi [2] ab intendentibus tamquam [3] solis radiis aspectui suo. A cujus facie cùm quidam miles oculos averteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: Quia fulmen òculorum tuorum ferre non possum. Nec tamen vir tantus vitiis caruit. Fuit enim paululum impatiens, [4] leviter iracundus, occultè invidus, palam factiosus: porrò autem [5] dominandi, supra quàm æstimari potest, avidissimus, [6] studiosissimus aleæ lusor. Cumque esset cibi ac vini multum, aliquatenus vero [7] somni abstinens, serviebat tamen libidini usque ad probrum vulgaris famæ. Nam [8] inter duodecim catamitos, totidemque puellas accumbere solitus

SCHOTTI.

& Floriac. *Acies* numero multitudinis. Lege Sueton. LXXIX. Plinius verò lib. VII. cap. XXXVII. Nat. hist. glaucos oculos illi tribuit, quos diligentius spectari iracundè ferebat. Ibidem de Tiberii oculis quibus noctu in tenebris cernebat, & Suet. Tib. c. LXIIX. & Sextus Chæronensis Philosoph. lib. I. Pyrrhoniarum hypotheseῶn cap. XIV.

2 *Ab intendentibus.*] Veron. cod. *ab intuentibus t. S. ra. aspectu suo.* Et mox τὸ *oculos* afuit ab omnibus impressis, pro quo Gryphii edit. *se* habet. Inf. pro *vir tantus*, Augustanus codex habet, *nec tamen virtus vitiis caruit.*

3 *Solis radiis*] Vidi qui Horatiana illa de sole ad Augusti oculos referrent, Oda II. & V. lib. IV.

4 *Leviter iracundus*] MSS. duo & Veron. *leniter* rectiùs. Vide inf. in Theodosio numero 76. & quæ illic annotavi. Horatius quoque *Irasci facilis, tamen ut placabilis esset.* ut solent præstantissima ingenia: bonum enim apud virum ? inquit Mimus, citò moritur iracundia.

5 *Dominandi*] Sup. dixit ab ambitione alienum fuisse, quòd lauros contemserit: nihilominus dominandi cupiditate flagrare potuit.

6 *Studiosissimus*] *Studiosis* Pithoei codex, & quatuor vulgati quibus usus sum, Augustanus, Basilienses duo, & Gryphii: quòd incisum addant, non placet. jam enim de discendi studio etiam in castris dixerat. Sueton. lege cap. LXXI. & LXXXIII. Cui etiam repugnant cap. LXXVI. & LXXVII. quæ sequuntur; ubi MSS. *multum*, non *multi:* præclarè, si rectè interpungas, & cum *abstinens* conjungas. Hoc enim vult: mirandum magis hominem sobrium libidini addictum fuisse. Non infiteor eleganter dici Horatio, *multi Damalim meri*, Oda XXXVI, & Ciceroni, *hospitem multi cibi & joci:* sed noster aliò respicit.

7 *Somni absti.*]Tranquill. LXXVIII. vide & LXVIII. & deinceps capitt. aliquot de libidinis infamia. τὸ *vulgaris* in Veron. edit. afuit. rectè.

8 *Inter duodecim Catam.*] Malim *sex*, si libri suffragarentur, auctoritate Tranquilli qui cap. LXX. cœnam ejus δωδεκάθεον dictam ait, in qua deorum dearumque habitu discubuerint

solitus erat. Abjecta quoque uxore Scribonia, amore alienæ conjugis possessus, Liviam quasi marito concedente sibi conjunxit. [9] Cujus Liviæ jam erant filii Tiberius & Drusus. † Cumque esset [1] luxuriæ serviens, erat tamen ejusdem vitii severissimus ultor, [2] MORE HOMINUM, QUI IN ULCISCENDIS *vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt. Nam & poëtam Ovidium, qui & Naso, pro eo, quòd tres libellos* [3] *amatoriæ artis conscripserat, exsilio damnavit. Quodque est læti animi, vel amœni, oblectabatur omni genere spectaculorum,* [4] *præcipuè*

SCHOTTI.

cubuerint convivæ: ipse pro Apolline fuerit ornatus. Fortè ex numerorum compendiis, unde infinita in optimos auctores menda irrepserunt, corruptum. Mox M.SS. *accubare* legunt.

9 *Cujus Liviæ*] *Cui Liviæ* Veron. cod. Sueton. de his LXII. & LXIII.

1 *Luxuriæ serviens*] Familiari sequioris ævi scriptoribus notione utitur, pro *libidini*: sine Cerere enim & Libero friget Venus. Sup. libidini serviisse dixit; hic luxuriæ. Intellige legem Juliam de adult. & pudicit. quò respexit Lyricus:

Nullis polluitur casta domus stupris.

Oda V. & XV. l. IV. Eleganter Tacit. III. Ann. de Silani exsilio: *Adulteros*, inquit, *filiæ & neptis morte ac fuga punivit Augustus: nam culpam inter viros ac feminas vulgatam gravi nomine læsarum religionum ac violatæ majestatis appellando, clementiam majorum suasque ipse leges egrediebatur.* Vide Suet. Calig. cap. XXIII. Adulatur enim familiæ Augustæ Val. Maximus lib. VI. cap. I.

2 *More hominum*] Eleganter hæc Plinius Junior lib. VIII. epist. XXII.

3 *Amatoriæ artis conscrips. exs. damnavit*] Hæc absunt à tribus MSS. & lacunam reliquerant librarii, dubitantes fortè de rei veritate, aut verecundiæ caussa. Disputant etiam docti. Duæ enim exsilii caussæ: libri de Arte, & error quem ipse Naso studio supprimit. II. Trist.

Perdiderint cùm me duo crimina, carmen & error:
Alterius facti culpa silenda mihi est.

Et alibi:

Et quid præterea peccarim quærere noli:
Ut pateat sola culpa sub Arte mea.

Veron. editio, *quòd tres libellos de Arte amandi ediderat: quodque esset læti animi vel amœni in exsilium misit. Oblectabatur omnium generum spectaculis, præcipuè, &c.* Nihil tamen demuto. Sidon. Apollin. Car. IX.

Non qui tempore Cæsaris secundi
Æterno incoluit Tomos reatu.

Et carmine XXIII.

Et te carmina per libidinosa
Notum Naso tener, Tomosque missum,
Quondam Cæsareæ nimis puellæ
Ficto nomine subditum puellæ.

Exsulatum abiit anno Imperii Augusti secundo & quinquagesimo: obiit verò quinto Tiberii, juxta Tomos sepultus. Euseb. Chronicis.

4 *Præcipuè ferarum.*] Suet. cap. XLIII. & XLV.

què ferarum incognita specie, & infinito numero. Annos septem & septuaginta ingressus, [5] *Nolæ morbo interiit. Quamquam alii scribant* [6] *dolo Liviæ extinctum, metuentis, ne, quia privignæ filium Agrippam, quem odio novercali in insulam relegaverat, reduci compererat, eo summam rerum adepto, pœnas daret.* † *Igitur mortuum, seu necatum, multis novisque honoribus senatus censuit decorandum. Nam præter id quòd antea* [1] PATREM PATRIÆ *dixerat, templa* [2] *tam Romæ, quàm per urbes celeberrimas ei consecravit, cunctis vulgo jactantibus,* [3] UTINAM AUT NON NASCERETUR, AUT NON MORERETUR. *Alterum [enim] pessimi incepti, exitus præclari alterum. Nam & in adipiscendo principatu oppressor libertatis est habitus, & in gerendo, cives sic amavit, ut tridui frumento in horreis quondam viso, statuisset veneno mori, si è provinciis classes interea non venirent. Quibus advectis,* [4] *felicitati ejus, salus patriæ est attributa. Imperavit* [a] [5] *annos quinquaginta* 6

SCHOTTI.

5 *Nolæ interiit*] Sueton. XCIIX. & Paterc. lib. II. extremo. ubi etiam templum ei ædificatum, Sueton. Tiberio cap. XL. & XLVII. Eutropius Atellæ opido Campaniæ mortuum ait, lib. VII. Ceterùm Tranquill. LXXVI. ætatis anno, minus XXXV. diebus periisse ait cap. C.

6 *Dolo Liviæ*] Ficu veneno infecta. Dio.

1 *Patrem patriæ dixerat*] Per Valerium Messallam. Formulam vide apud Suet. LVIII. Inf. de Trajano nu. 27. Tiberius hoc nomen detrectavit, Suet. Tib. c. XXVII. Tacitus II. Annali. Sup. *honorandum* pro *decorandum* cod. Augustanus.

2 *Tam Romæ quàm p. u.*] De honoribus vivo mortuoque habitis Suet. LII. LVII. LIX. &c. Quin etiam urbes ei Cæsareæ nomine ab exteris gentibus conditæ, Plinius, Stephan. Tranq. Josephus & Eutrop.

3 *Utinam aut non*] Non exstat locus in Suet. nisi quod de Sextili & Septembri, illo funesto, hoc vero natali mense, Augusti nomine appellando contenderint cives: cap. penul. Nova Victoris editio Septimio Severo elogium hoc tribuit, ut & Spartianus. *Quamquam*, inquit, *exacta ætate mortuum, justitio elogioque lugendum Patres sanxere: astruentes illum justum nasci, aut emori minimè convenisse.*

4 *Felicitati ejus*] Rectius MSS. & Veron. auferendi casu *felicitate ejus salus pop.*

5 *Annos LVI.*] Plutarchus lib. de

VINETI.

a *Annos quinquaginta & sex*] Sine conjunctione numerum hunc notat vetus codex.

ginta sex, duodecim cum Antonio, quadraginta & quatuor solus. Qui certè numquam aut Reipublica ad se potentiam traxisset, aut tamdiu ea potiretur, nisi magnis natura & studiorum bonis abundasset.

CLAU-

SCHOTTI.

de Fortuna Romanorum LIV. tantum numerat. De præstanti indole morumque integritate Augusti Suet. c. XXVIII. & LXXII. & alibi.

Tantum de Augusto: In quo eò prolixiores fuimus, quod nova editio breviter perstringat. Adhæc digitos in fontes, unde vulgata non satis purè hausta, intendere placuit. Nunc pretium operæ fore credidi, si fragmentum Breviarii imperii Augusti, à nemine, quod sciam, editum, publici usus facerem: quod Augerius Busbequius, V. C. in Byzantina legatione Ancyræ in lapides incisum, quantum à Turcica vastatione reliquum factum est, describendum curavit; & nobiscum humaniter communicavit. Ejus sic meminit extremo Augusto Tranquillus: *De tribus voluminibus, uno mandata de funere suo complexus est: altero indicem rerum à se gestarum, quem vellet incidi in aeneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur: tertio breviarium totius imperii, quantum militum sub signis ubique esset; quantum pecuniæ in ærario, in fiscis & vectigaliorum residuis. Adjecit & libertorum servorumque nomina à quibus ratio exigi posset.* Meminit ejusdem, si ita placet, formulæ imperii. cap. XXVIII. vocatque Rationarium. Et in Caligula XVI. c. *Rationes imperii ab Augusto proponi solitas, sed à Tiberio intermissas publicavit.* Tacitus quoque I. Annali de Tib. loquens: *Proferri libellum recitarique jussit. Opes publicæ continebantur, quantum civium sociorumque in armis, quot classes, regna, provinciæ, tributa aut vectigalia, & necessitates, & largitiones: Quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus; addideratque consilium coërcendi intra terminos imperii, incertum metu an per invidiam.* Hæc in foro proposita fuisse verisimile est: post Gothica direptione urbis Romæ aliò translata. M. Vellejus Paterculus lib. II. *Divus Augustus præter Hispanias aliasque genteis, quarum titulis forum ejus prænitet, penè idem, facta Ægypto stipendiaria, quantum pater ejus Galliæ, in ærarium reditus contulit.* Quare quantum quantum id est, Busbequio acceptum referatur.

Ancyræ

Ancyra in suburbio.

SERIES I.

RERVM GESTARVM DIVI AVGVSTI QVIBVS ORBEM TERRARVM IMPERIO POPVLI ROMANI SVBIECIT ET IMPENSARVM QVAS IN REMPVBLICAM POPVLVMQVE ROMANVM FECIT INCISARVM IN DVABVS AHAENSIS PILIS QVAE SVNT ROMAE POSITAE EXEMPLAR SVBIECTVM.

ANNOS. VNDEVIGINTI. NATVS. EXERCITVM. PRIVATO. CONSILIO ET PRIVATA IMPENSA COMPARAVI (1) TERQVE. M..... FACTIONIS. OPPRESSAM. IN LIBERTATEM (2) VINDICAVI..... DECRETIS. HONORIFICIS. ORDINEM. (3) SVVM. . . . .

. . . .

LIPSII.

1. TERQ. M..... Palam est eum loqui de primo exercitu comparato. Igitur expleam, PERQVE. M. ANTONI. FACTIONIS. quod valet Factiones, ut lapide hoc plerumque scriptum. Si placet ternarius numerus: possis legere, TERQVE. MEAM. PATRIAM. FACTIONIB. id est Factionibus. Ter autem, nempe primo Antoniano bello, Philippico, Actiaco.

2 VINDICAVI .... Expleo, si prior nostra conjectura sedet, REMP.

3 SVVM. Puto fuisse, SVMMVM. Summus ordo, senatus est.

CASAVBONI.

Vivo Augusto aras & templa fuisse in provinciis posita testantur & historici & alia prisci ævi monumenta. Primus ipse hoc in honorem patris sui vel imperaverat, vel petentibus concesserat, ut est apud Dionem lib. LI. Quod postquam semel institutum est, pleræque provinciæ exemplum secutæ, pro magno beneficio postularunt sibi jus dari aræ ponendæ, aut templi, in aliqua suarum urbium, ubi communi nomine populi totius provinciæ honoris ejus caussa, & sacra facerent & ludos ederent: talis in Gallia Lugdunensis ara, ad quam sexaginta populos convenire solitos refert Strabo: talis in altera Galliæ parte ara Narbonensis, & in aliis provinciis aliæ, tum Augusto, tum Julio Cæsari positæ: tanto quidem studio & adulatione, ut earum urbium incolæ quæ hujusmodi templa apud se haberent, non alio magis nomine superbirent, quam quod essent istorum νεοφύτων numinum æditui: quemadmodum olim in senatu Romano Lætorium esse locutum refert Suetonius lib. II. capite V. Sic interpretor veteres illos nummos in quibus extat vox ΝΕΩΚΟΡΩΝ. cujusmodi sunt cum alii, tum isti ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ ΣΕΒΑΣΤΑ. ΝΕΩΚΟΡ. ΙΟΥ-

ΔΙΟΣ ΘΕΟC & ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Antiquarii, quorum diligentiæ & industriæ plurimum debemus, falsò existimant, in hujusmodi nummis vocem νεωκόρος idem significare ac νεόκτιστος: quæ Græci sermonis imperitia pluribus arguenda non est. Sunt etiam nummi in quibus adjecta particula δίς. ut ΚΝΩΣΙΕΩΝ, ΔΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ, & ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ ΔΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Ea vocula putem (si ullus in re perobscura conjecturæ locus) geminum templum notari, alterum D. Julio, alterum D. Augusto sacrum. Porro inter alias urbes quæ mature templum Augusto extruxerunt, urbs Ancyra fuit. Nam ibi divinos honores Augusto vivo fuisse exhibitos, testis ipse in edicto, quod refert Josephus in Originum lib. XVI. cap. X. verba edicti sunt, τό τε ψήφισμα τὸ δοθέν μοι ὑπ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς εὐσεβείας ἧς ἔχω πρὸς πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὑπὲρ Καΐου Μαρκίου Κηνσωρίνου, καὶ τοῦτο τὸ διάταγμα κελεύω ἀνατεθῆναι ἐν ἐπισημοτάτῳ τόπῳ γενηθέντι μοι (malim ἀνατεθέντι μοι) ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν Ἀγκύρῃ. ἐὰν δέ τις παραβῇ τι τῶν προειρημένων, δώσει δίκην οὐ μετρίαν. ἐστηλογραφήθη ἐν τῷ Καίσαρος ναῷ. Vulgo legitur in Josephi codd. ἐν ὀργύρῃ: nullo sensu. Quare etiam Rufinus Josephi vetus interpres ea verba omisit. Sed docuit nos in magno opere de emend. temporum Josephus Scaliger, unicum literarum decus, legendum esse Ἀγκύρῃ. qua conjectura meo judicio nihil certius. Etsi subit mirari, cur commune Asiæ ei potius civitati illum honorem habuerit, quam Epheso, quæ erat per illa tempora πρόσχημα & velut metropolis Asiæ. At Ancyra non Asiæ sed Galatiæ tantum metropolis erat. Sed caussa fortasse fuit, quod Augustus peculiari cura & amore hanc urbem prosequeretur. Reperio enim etiam conditorem Ancyræ Augustum fuisse: cujus rei auctorem habeo Johannem Tzetzem, qui id narrat chiliade prima, capite de Mida. Olim non totius Galatiæ, sed partis tantum Tectosagum metropolis ea urbs fuit. verum postquam tota Galatia per Augustum in unam provinciam est redacta, totius Galatiæ caput esse cœpit: quod non ex *Strabone* discas, quem mirari satis non possum, tam levem harum rerum fecisse mentionem: sed ex ista veteri inscriptione quam Romæ extare testimonio doctorum virorum discimus.

Λ. ΦΑΒΙΟΝ.
ΚΕΙΛΩΝΑ
ΤΟΝ. ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΕΠΑΡΧΟΝ ΡΩΜΗC.
ΥΠΑΤΟΝ. ΤΟ Β.
Η. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙC.
ΤΗC. ΓΑΛΑΤΙΑC.
ΑΝΚΥΡΑ.
ΤΟΝ ΕΑΥΤΗC.
ΠΡΟCΤΑΤΗΝ.

Hinc est quod legimus apud Suidam, *Ancyranos* dictos esse, qui olim appellabantur Ἑλληνογαλάται. Auctor Itinerarii antiquissimi à Petro Pithœo editi, hanc urbem nunquam Ancyram simpliciter: sed semper cum adjectione Ancyram Galatiam aut Galatiæ nominat. Similiter & Græci, Ἄγκυραν τῆς Γαλατίας, ut apud Epiphanium lib. III. in Marcello Ancyrano. vel una voce Ἀγκυρογαλατίαν, ut apud Athanasium in epistola quadam patrum Sardicensium. Mortuo Augusto quin multa ambitiose decreta in ejus honorem fuerint & Ancyræ & in aliis plerisque provinciarum, nemo dubitabit qui eorum temporum adulationes noverit. Tunc temporis videntur Ancyrani, & petiisse & impetrasse à Senatu facultatem transferendi in templum Augusti

Augusti quod in ipsorum urbe erat, hunc rerum gestarum ejus indicem, quem manu Græcorum linguæ Latinæ prorsus imperitorum fuisse vel Romæ descriptum, vel postea sculptum, res clamat ipsa: adeo multa sunt perperam & contra omnem Latinitatem expressa. Multa in hoc nobilissimo vetustatis monumento nuper erudite animadversa sunt ab eruditissimo clarissimoque viro Iusto Lipsio; conabimur & nos aliquam illi lucem ex historia adferre.

ET IMPENSARVM QVAS IN REMP VEL. POPVLVMQVE ROMANVM FECIT] Non parum gloriari solitus fuit hoc nomine Augustus, ut refert Dio non uno loco: & in testamento quoque suo fecerat idem harum impensarum mentionem. Breviter indicant illa apud Suetonium in compendio earum tabularum, *Quod pene omne cum duobus paternis patrimoniis cæterisque hæreditatibus in Rempubl. absumpsisset.* . . .

ANNOS VNDEVIGINTI NATVS] Vellejus Paterculus lib. II. 61. *C. Cæsar XIX. annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, privato consilio, majorem senatu pro Republ. animum habuit.* ubi vides adulationem hominis: ambitiose enim usus est voce *ingressus*. Melius Augustus, *natus*: nam anno qui præcessit cædem Julii, nono Kal. Octob. ingressus annum XIX. erat, ac jam totum ferme confecerat, quando contra Antonium pro optimatibus bellum primum suscepit. Atque hæc Octavii ætas in equestri statua fuerat notata, quam ei senatus in Rostris posuerat, teste eodem Vellejo. Florus qui Octavium quando furori Antonii cœpit resistere, ait fuisse *intra decem & octo annos tenerum*, ad calculum Octavii annos parum exegerat.

EXERCITVM PRIVATO CONSILIO ET PRIVATA IMPENSA COMPARAVI] Florus de Octavio: *revocatis ad arma veteranis, privatus, quis crederet? consulem aggreditur.* Idem elogium ab historicis etiam Pompejo non multo natu grandiori tribuitur. Vellejus, II. 20. *Cn. Pompejus XXIII. annos natus, abhinc annos* CXIII. *privatis ut opibus, ita consiliis magna ausus, magnificeque conata exsecutus ad vindicandam, restituendamque dignitatem patriæ, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis ejus clientelis refertus erat, contraxit exercitum.* . . . .

ORDINEM SVVM] Nihil putem mutandum in his verbis, sed sententiam aperte mutilam ita explendam, *senatus decretis honorificis ordinem suum mihi communicavit*, vel *in ordinem suum me adscivit.* Decreta quæ ait, nota sunt ex Cicerone & historicis. Dio inter alia istud fuisse ait, τὸ βουλεύειν Καίσαρα ἐν τοῖς πεζομισθωτοῖς. quo dicendæ sententiæ jus inter quæstorios Octavio tributum.

II.

PATRICIORVM. NVMERVM. AVXI. CONSVL. QVINTVM.
IVSSV. POPVLI. ET. SENATVS. SENATVM. TER. LEGI. ET.
IN. CONSVLATV. SEXTO. CENSVM. POPVLI. COLLEGA. M.
AGRIPPA. EGI. LVSTRVM. POST. ANNVM. ALTERVM. ET.
QVADRAGESIMVM. FECI. (LEGI) QVO. LVSTRO. CIVIVM.
ROMANORVM. CENSITA. SVNT. CAPITA. QVADRAGIENS.
CENTVM. MILLIA. ET. SEXAGINTA. TRIA. . . . . CVM.
NVPER. LVSTRVM. SOLVS. FECI. LEGI. (1) CENSORVM. . . SINIO.
COS. QVO. LVSTRO. CENSA. SVNT. CIVIVM. (2 ROMANORVM. . . .
QVADRAGENS. CENTVM. MILLIA. ET. DVCENTA. TRIGINTA.
TRIA. . . . IN. CONSVLATV. FI. . . . . . CVM. NVPERRIME.
LVSTRVM. (3) CVM. LEGA. TIBERIO. SEXTO. POMPEIO. ET. SEXT.
APVLEIO. COS. QVO. LVSTRO (4) ROM. CAPITVM. QVADRAGENS.
CENTVM. MIL. . . . IGINTA. ET. SEPTEM. MIL. LEGI. PNO.
. . . . EXEMPLA. MAIORVM. EXOLESCENTIA. IAM. EX. NOS. . . .
MVLTARVM. RERVM. EXEMPLA. IMITANDA. . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

LIPSII.

1 CENSORVM. Puto sic: CENSORINO. ET. ASINIO. qui Coss. fuere anno DCCXLVII. Quod Dio solitarium hunc censum referre videtur ad annum DCCLVII. de recensu Italico tantum agit.

2 ROMANORVM..... In hiatu scribe, CAPITA.

3 CVM LEGA. Facito CONLEGA.

4 Exple, CENSA. SVNT.

CASAVBONI.

PATRITIORVM NVMERVM AVXI CONSVL QVINTVM] Postrema verba non carent difficultate, sive illa cum præcedentibus conjungas, sive cum sequentibus: sæpius enim Augustus & patriciorum numerum auxit, & senatum legit. Vide Dionem in secundo ejus consulatu lib. XLIX. & lib. LII. sub finem in actis anni DCCXXV. qui Coss. habuit Cæsarem V & Sex. Apulejum. De eo anno loquitur hic Augustus: nam eodem & senatum ordinavit, & patritias gentes supplevit.

CONSVLATV. SEXTO. CENSVM. POPVLI. COLLEGA. M. AGRIPPA. EGI] Huc refer notam Eusebii in Chronico ad numerū MDCCCCLXXXIX. *censu Romæ agitato inventa sunt civium*

vium Romanorum XLI. *centena &* LXIIII. *millia.*

JVSSV POPVLI ET SENATVS] Dio lib. XLIX. ψηφισαμένης τῆς βουλῆς. & lib. LII. τῆς βουλῆς οἱ δῆθεν ἐπιτρεψάσης. de populo altum silentium: Tacitus contra, lege Saenia hoc negotium Augusto fuisse mandatum scribit. Vere igitur Augustus jussum se ait à populo & senatu.

IN CONSVLATV SEXTO CENSVM POPVLI COLLEGA M. AGRIPPA EGI] Anno priore consul quintum censuram sive regimen morum susceperat Augustus: sed census eo anno non est actus: cum maximam ejus partem Roma afuerit.

LVSTRVM POST ANNVM ALTERVM ET QVADRAGESIMVM FECI] Tot anni sunt à novissimis censoribus Cn. Lentulo & L. Gellio, qui lustrum condiderunt anno DCLXXXIV ad hoc lustrum Augusti anno DCCXXVI factum.

FECI LEGI] *Facere lustrum & condere lustrum* Latina sunt. *Lustrum legere* quid sit nescio. Ita tamen mox iterum sculptum: meo judicio latet mendum.

CVM NVPER LVSTRVM SOLVS FECI] Si ita scripsit, *nuper* posuit pro postea.

ASINIO COS.] Anno vigesimo post lustrum superius V. C. DCCXLVI.

IN CONSVLATV FI] Haec verba nihil hic significant: prorsusque erratum lapicidae esse videntur.

CVM NVPERRIME] Anno uno & vigesimo post proximum lustrum V. C. DCCLXVII. Ex hoc loco apparet paucis diebus ante suum ex Urbe novissimum discessum, scriptum hoc ab Augusto breviarium. Suetonius lib. II. cap. XCVII.

CVM LEGA TIBERIO] Suetonius lib. III. cap. XXI.

MIL.... IGINTA ET SEPTEM MIL.] Scr. *millia triginta & septem millia.* Postrema vox vacat: non enim solet addi à Latine loquentibus: tamen ferri potest: & fortasse ita paullo ante expleri debent lacunae post vocem tria, duobus locis. Ad hunc porro censum pertinent Eusebii verba in Chronico ad numerum MMXXVIII: *Augustus cum Tiberio filio suo censum Romae agitans invenit hominum nonagesies tercentena millia*, cujus loci immanissimum numerum, ex hoc lapide corrigendum esse recte observat Josephus Scaliger.

LEGI ENO.... EXEMPLA MAIORVM] *Legi* ad superiora referri non potest. Scribo, *lectus Pontifex Max.* Suetonius lib. II. de Augusto Pontifice maximo: *nonnulla etiam ex antiquis ceremoniis abolita restituit, ut Salutis Augurium, Diale Flaminium, Sacrum Lupercale, ludos seculares & compitalitios.* De eodem studio Augusti imitandi exempla majorum vide cap. LXXXIX. Horatius de eodem;

Et veteres revocavit artes,
Per quas Latinum nomen & Italae
Crevere vires, famaque & imperi
Porrecta majestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.

EX NOS] Scribo *ex nostra Rep.*

MVLTARVM RERVM EXEMPLA IMITANDA] Sententia tale quid postulat, *multarum rerum imitanda proposui*, aut sic potius *multa restitui, aliaque exempla imitanda proposui.* Videtur enim duplicem laudem sibi tribuere; quod fugientia majorum instituta revocaverit, quodque multa ipse egregia instituerit, quae futura sint exempla posteris ad imitandum proposita.

III.

HONORIS. MEI. CAVSA. SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS. ANNVM. QVINTVM. ET. DECIMVM (1) AGENTIS. CONSVLIS. DESIGNAVIT. VT. (2) CVM. MAGISTRATVM. INIRENT. POST. QVINQVENNIVM. EX. EO. DIE. (3) DEDVCTI. IN. (4) EORVMVE. INTERESSENT. CONSILIIS. PVBLICIS. DECREVIT. SENATVS. EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM. (5) . . . HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT. LIBRI ROMANI. VIRITIM. (6) . . CENOS. NVMERAVI EX TESTAMENTO. PATRIS. MEI. ET. (7) NOMINI. MEO. (8) . . . . DRINGENOS. EX. BELLORVM. MANVBIIS. CONSVL. QVINTVM. DEDI. ITERVM. AVTEM. IN. CONSVLATV. DECIMO. EX. PATRIMONIO. MEO. BIS. QVADRINGENOS. CONGIARI. VIRITIM. ITERVM. AERE. MERVI. ET. CONSVL. VNDECIMVM. DVODECIM. FRVMENTATIONES. FRVMENTO. PRIVATIM. (9) COLVMEIO. EMENSVS. SVM. ET. TRIBVNICIA. POTESTATE. DVODECIMVM. QVADRINGENOS. NVMMOS. TERTIVM. VIRITIM. DEDI. (10) QVALIMEA. CONGIARIA. FRVMENTI. (11) . . . . . NVM. NVNQVAM. MINVS. QVINQVAGINTA. ET. DVCENTA . . . , , SIA. (12) DVODEVIGINTESIMVM. CONSVL. TRECENTIS. ET VIGINTI. MILLIBVS. PLEBIS. VRBANAE. SEXAGENOS. SEXAGENOS. DENARIOS. VIRITIM. DEDI. ET. QVINIS. MILITVM. MEORVM. CONSVL. QVINTVM. EX. MANIBIIS. VIRITIM. MILLIA. NVMMVM. SINGVLA. DEDI. ACCEPERVNT. ID. TRIVMPHALE. CONGIARIVM. IN. COLONIAS. HOMINVM. CIRCITER. CENTVM. ET. VIGINTI. MILLIA. CONSVL. TERTIVM. DECIMVM. SEXAGENOS. DENARIOS. PLEBI. QVAE. TVM. FRVMENTVM. PVBLICVM. (13) ACCE. DEDI.

LIPSII.

1 Valet, Agentes Consules: estque sermo de L. & C. Cæsaribus.

2 Puto, EVM.

3 Puto, QVO.

4 Facio, FORVM. & divido, VT INTERESSENT, sententia longe alia.

5 Explerem IVV. c. id est, principem juventutis Cajum.

6 Substituo, CENTENOS, VICENOS. ex Dionis XLIV. qui diserte scribit Octavianum ipsum ita tradidisse (hic nimirum) etsi alii (inter quos Suetonius) trecenos scribant.

7 Valet, Nomine.

8. Scribe QVADRINGENOS. ex Dionis LI. qui exprimit hanc ipsam summam congiarii, in eodem V. consulatu.

9 Fac COEMTO.

10 Puto, QVALIA.

11 Expleo, MEDIMNVM.

12 Erravit sculptor largiter, faciendumque DVODECIMVM.

13 Facio, ACCEPIT.

CASAVBONI.

ANNVM QVINTVM ET DECIMVM] Hoc fortasse verum de Lucio; nam Cajum

Cajum XIV natum annos creatum fuisse consulem ex historia Dionis & veteri lapide, qui hoc diserte continet, notum est. Quod igitur in altero verum erat, utrique συλληπτικῶς Augustus tribuit.

AGENTIS] Scribe *agentes filios*.

CONSVLES DESIGNAVIT] Suetonius cap. LXIV. Sed vide historiam Dionis in anno DCCXLVIII, libro LV.

INTERESSENT CONSILIIS PVBLICIS] Vide supra ad cap. XXXVIII.

PRINCIPEM ..... HASTIS ARGENTEIS DONATVM APPELLAVERVNT] Mirum ita Augustum loqui, quasi alter tantum filiorum eo honore fuerit affectus; nam certum est, ambos *principes juventutis* esse appellatos. etiam de hastis argenteis dissentit Dio, qui aureas vult fuisse lib. LV.

LIBRI ROMANI VIRITIM] *Pro liberis Romani viritim.* sed, illud *liberis* emblema est ascititium: nunquam enim Augustus ita locutus; verum, civibus Romanis, aut *tribubus Romanis*.

CENOS NVMERAVI EX TESTAMENTO PATRIS MEI] Lego, *Trecenos nummos* (vel *sestertios*) *num. Suetonius in Iulio Cæsare cap.* LXXXIII. *Populo hortos circa Tiberim publice & viritim trecenos sestertios legavit.* Sed notamus ad hæc verba Suetonii Dionem, qui ipsum Octavium laudat, in numero dissentire, & pro trecenis ponere *centenos vicenos.* quare ita potius hoc quoque loco rescribendum fortasse fuerit.

CONSVL QVINTVM] post triumphum Actiacum. vide Dionem lib. LI.

IN CONSVLATV DECIMO] Reversus ex bello Cantabrico. Dio lib. LIII.

BIS QVADRINGENOS CONGIARII VIRITIM] Dio, τῷ δήμῳ καθ' ἕκαστον δραχμὰς διακοσίας ὑπέσχετο, id est, *populo viritim quadringenos nummos daturum se promisit.* Quare *bis* hoc loco, si ita scripsit Augustus, valet, iterum, πάλιν.

ITERVM. AERE. MERVI. ET. CONSVL. VND.] Assentior viris eruditis, qui corrigendum putant, *iterum ære meo viritim consul undecimum.*

DVODECIM FRVMENTATIONES] Videtur dicere toto illo anno se privatis sumptibus aluisse turbam frumentantium: nam in anno duodecim frumentationes, id est, frumenti largitiones fiebant. Vide cap. XI. De his gratuitis frumentationibus intelligit Suetonius cap. XLI.

EMENSVS SVM.] Suetonius dict. cap. *viritim admensus est.*

TRIBVNITIA POTESTATE DVODECIMVM] Is fuit annus V. C. DCCLI, quo rediit Augustus Romam ex itinere Gallico, triennio ante suscepto. Eodem anno ludi votivi pro reditu Augusti à Tiberio Nerone COS. sunt editi, & Augustus in locum Lepidi demortui Pont. Max. creatus, ludos Pontificales ut videtur edidit. Hæ fuere caussæ liberalitatis hoc tempore collatæ. Vide Dionem lib. LIV.

QVALIMEA CONGIARIA FRVMENTI.... NVM] Conclamatus per me locus, ad cujus lucem, neque nos olim, neque alii post nos efferre quicquam potuimus quod videatur vel mediocriter probandum. Omnino apparet Ancyranos usos esse in monumento hoc in saxum incidendo opera lapicidæ & negligentissimi & linguæ Latinæ ignarissimi: quod in urbe Asiæ ita accidisse, ubi nulla admodum Latinæ linguæ notitia erat, mirari nemo debet: quum etiam Romæ & in Italia ab id genus hominibus similia persæpe peccarentur. Hæc sunt quæ Cicero appellat *errata fabrilia* ad Atticum lib. VI. epistola prima.

FRVMENTI..... NVM] Lego cum Lipsio, *frumenti medimnum:* sed hæc verba importune huc intrusa sunt: nam oratio ita fuerat continuanda,

Qualia mea congiaria nunquam minus quinquaginta & duo.

DUODECIMUM CONSUL] Hoc anno Cajum filium Augustus die tirocinii in forum solemni cum pompa deduxit: quæ fortasse occasio fuit hujus liberalitatis: nam ita solitum fieri, sequentium principum historiæ docent. Suetonius cap. XXVII.

TRECENTIS ET VIGINTI MILLIBUS PLEBIS URBANAE] Hæc fuit frumentantium turba ante Julii Cæsaris recensum & ordinationem, qui ad centum quinquaginta millia eam redegit, ut narrat Sueton. lib. I. cap. XLI. Augustus, ut mox sequitur, & Dio testatur, τὸ σιτοδοτούμενον πλῆθος εἰς εἴκοσι μυριάδας κατέκλεισε. Verum ad congiarium accipiendum quam ad frumentationes major, uti videtur, numerus admittebatur. Fortasse tamen etiam frumentum accipientium ante Augusti constitutionem hic numerus fuit, estque hoc illud πλῆθος ἄορισον quod vocat Dio lib. LV.

SEXAGENOS SEXAGENOS DENARIOS VIRITIM DEDIT] Tolle alterum *sexagenos*, vel fac *sexagenos senos*, aut *septenos*. Sic Claudius congiarium dedit, τοῖς σιτοδοτουμένοις denarios septuagenos quinos: Dio lib. LVIII.

ET QUIVIS MILITUM MEORUM CONSUL QUINTUM] Intelligit donativum quod dedit post illos tres triumphos, quos egit anno V. C. DCCXXV. Vox *quivis* sine dubio corrupta ex numero militum qui congiarium acceperunt: qui cum expressus non sit ab historicis, jure tantum arbitrario constitui hujus loci lectio potest. Lego autem, *Et quinquag. mill. militum meorum.*

IN COLONIAS HOMINUM CIRCITER CENTUM ET VIGINTI MILLIA] Deest verbum. Scribo *millia misi*. vide suprà, cap. XLVI. non solum autem numerum deductarum coloniarum annotabant: sed etiam civium qui id beneficium acceperant. Sic in Julio Suetonius: *Octoginta civium millibus in colonias distributis.*

CONSUL TERTIUM DECIMUM] Eo anno Lucium filium in forum deduxit, ut biennio ante Cajum, sicut modo diximus.

III. Seriei

III. Seriei continuatio.

EA. MILLIA. HOMINVM PAVLLO. PLVRA. QVAM. DVCENTA.
FVERVNT. (1) AGRIS. QVOS. IN. CONSVLATV. MEO. QVARTO. ET.
POSTEA. CONSVLIBVS (2) MARCO. ET. CN. LENTVLO. AVGVRE.
ADSIGNAVI. MILITIBVS. SOLVI. MVNICIPIIS. PA..... (3) ERTIVM.
CIRCITER. SEXGENSIM. ITINERIS. EMIT. QVAM. ROMANIS.
(4) ERAE.... NVMERAVI...... QVOD. PRO. AGRIS. PROVINCIA-
LIBVS. SOLVI. VNVS. ET. SOLVS. OMNIVM. QVI. DEDVXERVNT.
COLONIAS. MILITVM. IN. PROVINCIIS. AD. MEMORIAM. AETATIS.
MEAE. FECI. POSTEA. NERONE. ET. CN. PISONE. CONSVLIBVS. ITEM-
QVE. (5) GANTISSIMO. ET. D. LELIO. CONSVLIBVS. ET. (6) L. CANINIO.
ET. Q. FABRICIO. CONSVLIBVS. (7) QVOS. EMERITIS. STIPENDIIS.
IN. SVA. MVNICIPIA (8) PRAEM.... PERSOLVI. QVAM. (9).... INSEST-
MILI..... IMPENDI.
QVATER. (10) AVI. AERARIVM. ITA. VT. SESTERTIVM. MILLIA.
...... QVINGENTA. DED...... RAVI. AERARIO. DETVLI.....
QVOD. EX. CONSILIO. . . . . MILITIBVS.
QVIN. . . . .
. . . . MERVISSENT. HS. MIL.. . . . .
. . . . O. DETVLI. . . .
. . . . (11) CN. P. LENTVLO. . . .
VERS. FVERVNT. CVM. D. . . . . . . CERENT. . . . . CENTVM.
MILLIBVS. HOMINVM. . . . . O. . FRV. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

LIPSII.

1 Videtur legendum, PRO. AGRIS.
2 Intellegit M. Licinium Crassum.
3 Fuit, SESTERTIVM.
4 PRAETORIBVS, exple. Nam hi tunc Ærario præerant.
5 C. ANTISTIO. reponito.
6 Horum alter hodie non in Fastis, & male hunc C. prænominant.
7 Expleam MILITIBVS.
8 Malim REMISI.
9 Fuit, QVAM. IN. REM.
10 Anne ADMINISTRAVI?
11 Intelligit duos Lentulos una consules, an. DCCXXXVI.

CASAVBONI.

IN CONSVLATV MEO QVARTO] Videtur referendum ad historiam quam refert Suetonius cap. XVII. cum Augustus Brundusium venire

coactus est, & desideria militum tumultuantium ordinare.

CONSULIBUS MARCO ET CN. LENTULO] Male sculptum pro *M. Crasso & Cn.* non enim ita scripserat Augustus, ut est expressum. Horum consulatus incidit in annum DCCXL. Vide Dionem lib. LIV. In cujus verbis obscuram harum impensarum Augusti mentionem reperio: ὁ Αὔγουστος, inquit, πολλὰ μὲν ἀναλώσας ὡς ἐκεῖνος, πολλὰ δὲ παρ' ἑτέρων λαβὼν ἀνεκομίσθη.

CIRCITER SEXGENSIM] Scribe *circiter sexagiens* IM. hoc est, sexagies & semel centum millibus. *Sexagiens* pro sexagies, ea consuetudine scribendi qua *totiens*, *quotiens*. Quia tamen hic numerus videtur infra modum pecuniæ expensæ in emptionem agrorum, fortasse scribendum *sexcenties*, aut *septingenties* I.

ITINERIS EMIT] Nihil hic video quod ad verborum restitutionem: sententiam quidem satis certo assequi mihi videor. commemorat enim agros à se militibus suis emptos, partim de municipiis, partim de ipso pop. Rom. qui, ut videtur, agros publicos nondum divisos aliquos habuit. Hos Augustus veteranis & legionariis suis divisit, & pretium illorum prætoribus qui ærarium administrabant numeravit. Hoc ni fallor Augustus voluit: sed videntur omissa quædam verba. *Emi* saltem legendum, non *emit*.

ROMANIS..... ERAE] Aliorum descriptio habet, *præ.* quod firmat emendationem Lipsii *prætoribus*. Sed an ita locutus Augustus *Romanis prætoribus*? non videtur, potius *Romæ* scripsisse eum putem.

QUI DEDUXERUNT COLONIAS MILITUM] Ut Sulla, Julius Cæsar, & triumviri. coloniarum militarium meminit Vellejus lib. priore.

QUATER..... AUI AERARIUM] Lego, *Quater levavi ærarium*, aut *sustentavi.* vult dicere quod Dio in actis anni DCCXXVI. initio libri LIII. ἐπειδὴ χρημάτων τὸ δημόσιον ἐδεήσεν, ἐδανείσατό τινα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ. *Levare ærarium*, pro inopiam ærarii levare, breviter & eleganter dictum.

SESTERTIUM MILLIA..... QUINGENTA] Scripserat fortasse, *millies & quingenties*.

Opposita

Opposito latere.

SERIES I.

CVRIAM. ET. CONTINENS. ET. (1) CHALCIDICVM. TEMPLVMQVE. APOLLINIS. IN. PALATIO. CVM. PORTICIBVS. AEDEM. DIVI. IVLII. LVPERCAL. PORTICVM. AD. CIRCVM. FLAMINIVM. QVEM. SVM. APPELLARI. PASSVS. EX. NOMINE. EIVS. QVI. PRIOREM. EODEM. IN. SOLO. FECERAT. OCTAVIANI. PVLVINAR. AD. CIRCVM. MAXIMVM. AEDES. IN. CAPITOLIO. IOVIS. FERETRII. ET. IOVIS. TONANTIS. AEDEM. QVIRINIS. AEDES. MVNDO. ET. IVNONIS. (2) .... ET. IOVIS. LIBERTATIS. IN. AVENTINO. AEDEM. LARVM. IN. SVMMA. SACRA. VIA. AEDEM. DEVM. PENATIVM. IN VELIA. AEDEM. IVVENTATIS. AEDEM. MATRIS. MAG. DEIAE. IN. PALACIO. FECI. (3) SERTORIVM. ET. POMPEIVM. THEATRVM. VTRVMQVE. OPVS. IMPENSA. GRANDI. REFECI. SINE. VLLA. INSCRIPTIONE. NOMINIS. MEI. RIVOS. AQVARVM. COMPLVRIBVS. LOCIS. VETVSTATE. LABENTES. REFECI. ET. AQVAM. QVAE. (4) MARIA. APPELLATVR. DVPLICAVI. FONTE. NOVO. IN. RIVVM. EIVS. IMMISSO. FORVM. IVLIVM. ET. BASILICAM. QVAE. FVIT. INTER. AEDEM. CASTORIS. ET. AEDEM. SATVRNI. CAEPTA. PROFLIGATAQVE. OPERA. A. PATRE. MEO. PERFECI. ET. EANDEM. BASILICAM. (5) CONSVMATAM. IN. .... AMPLIATO. EIVS. SOLO. SVB. TITVLO. .... (6) NOMINIS. FILIORVM. (7) ... VIVVS. NON. PERFECISSEM. PERFECI. AB. HAEREDIBVS (8) ..... VIRGINE. EXEMPLVM. DEVM. IN. VRBE. CONSV... FECI. FLVVIO. PRAETERMISSO. QVOD. TEMP.... ET. ....

LIPSII.

1 *Dionem* vide LI. in actis anni DCCXXV.

2 Forte MINERVAE, quia jungi hæc tria numina Romanis solita.

3 Plane non capio.

4 MARTIA.

5 Esse debeat CONSVMPTAM INCENDIO. AMPL.

6 Puto, C. & L.

7 CVM.

8. AQVA.

CASAVBONI.

CVRIAM. ET. CONTINENS. ET. CHALCIDICVM] Dio in quinto Augusti consulatu lib. LI. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διετέλεσε, τό, τε Ἀθήναιον, καὶ τὸ Χαλκιδικὸν ὀνομαζόμενον καθιέρωσε. hoc ædificium postea Domitianus refecit, ut est auctor Eusebius in Chronico, ad numerum MMCV. ubi de Chalcidico plura beatæ memoriæ vir, Josephus Scaliger, ὁ πάνσοφος.

CVM PORTICIBVS] Ex isto loco scribimus apud Suetonium cap. XXIX, quod fugit nos monere, *Addit porticus cum bibliotheca Latina Græcaque.* sic codd. Memmianus, Viterb. & Groslotii,

Grollotii, non ut vulgo, *Addita porticus*.

PORTICVM AD CIRCVM FLAMINIVM, QVEM SVM APP. P.] Leve mendum falsi notam Augusto inurit. Lege *quam*. & de porticu CN. Octavii accipe, quam refecisse ait, & sivisse appellari veteri nomine. Ea fuit regione urbis nona ad Circum Flaminium, ut hic Augustus narrat. & confirmat P. Victoris descriptio. Scribo deinde *Octaviam*, non *Octaviani*. pulvinar Octaviani nusquam legi: nec puto sic accipiendum.

AEDES IN CAPITOLIO IOVIS FERETRII ET IOVIS TONANTIS] Hanc fecit primus: Suetonius, Dio. illam vetustate dilapsam refecit. Livius libro quarto.

AEDEM QVIRINIS] Barbare, pro *Quirini*. Dio in actis anni DCCXXXIX. τὸ τοῦ Κυρίνου ναὸν καθιέρωσεν ἐκ καινῆς οἰκοδομήσας.

AEDEM DEVM PENATIVM IN VELIA] Hanc quoque refecit non fecit. Dionys. Hal. lib. I. loquens de penatibus, νεὼς ἐν Ῥώμῃ δείκνυται τῆς ἀγορᾶς οὐ πρόσω, κατὰ τὴν ἐπὶ Καρίνας φέρουσαν ἐπίτομον ὁδὸν ἱδρυμένος, ὑπεροχῇ σκοτεινὸς, οὐ μέγας. λέγεται δὲ κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν Οὐέλιαι τὸ χωρίον: ita scribi debet hic locus: nam olim falsus sum, cum ex vulgata lectione corrupta ὑπελαίαις, emendabam ὑποπελαίαις. nihil quidem inepti continet ea conjectura, ut illa fatua quorundam & vesana hariolatio, quam refutabamus: vera tamen non est. Varro, De vita populi Rom. lib. I; *Tullium Hostilium in Veleis, ubi nunc est aedes Deum Penatum*. Meminit etiam Festus, in voce *Mutinum*.

SERTORIVM] Lego *Diribitorium*. quod mirandum aedificium ab Agrippa inchoatum, perfecit post illius obitum Augustus, & publicavit, sine ulla nominis sui inscriptione: Lege Dionem in anno DCCLVII, lib. LV. Hoc nisi est, putem intelligi aliquam ex astructis aedibus Pompejano theatro, de quibus fecimus mentionem ad caput XXXI. Ea aedificia saepe incensa, saepe restituta. Vellejus de Tiberio; *Quam magnifico animi temperamento, Cn. quoque Pompeji munera absumta igni restituit*.

DVPLICAVI, FONTE NOVO IN RIVVM EIVS IMMISSO] Julius Frontinus De aquae ductibus Urbis Romae. *Augustus in supplementum Martiae quoties siccitates agerent, auxilio aliam aquam ejusdem bonitatis opere subterraneo perduxit usque ad Martiae rivum, quae ab inventore appellatur Augusta*.

Con-

Continuatio I. Seriei,

Opposito latere.

VLTORIS. TEMPLVM. (1) QVORVMQVE. AVGVSTVM. ET. TEMPLVM.
APOLLINIS. IN. SOLO. MAGNAM. PARTEM. (2) .... EMTO. FECI.
QVOD. (3) SVO. NOMINE. M. MARCELLI. (4) VENERI.... MANIBVS.
IN. CAPITOLIO. ET. IN. AEDE. DIVI. IVLII. ET IN AEDE.
APOLLINIS. ET. IN. AEDE. VESTAE. ET. IN. TEMPLO. MARTIS.
(5) VICTORIS. CONSECRAVI. QVAE. MIHI. CONSTITERVNT. CIRCITER.
MILLENIS. AVRI. CORONARI. PONDO. TRIGINTAQVINQVE.
MILLIVM. MVNICIPIIS. ET. COLONIIS. ITALIAE. CONFERENTIBVS.
(6) AC. TRIVMPHOS. MEOS. QVINTVM. CONSVL. (7) REMISI. ET. POSTEA.
QVOTIESCVNQVE. IMPERATOR. M. .... AVRI. CORONARIVM.
NON. ACCEPI. DECERNENTIBVS. MVNICIPIIS... QVAE. ANTE. DECREVERAM.
TEMPVS. DEFVNCTARVM. AFRICANARVM.
MEO. NOMINE. AVT. FILIORVM. MEORVM.
ET. NEPOTVM. IN. CIRCO. .... AVT. IN. FORO. AVT. IN.
AMPHITHEATRIS. POPVL..... QVIBVS. CONFECTA. SVNT. BESTIARVM.
CIRCITER. TRIVM. MILLIVM. ET. QVINGENTA. NAVALIS. PRAELII.
SPECTACVLVM. (8) POPVL.... LIBERVM. IN. QVO. LOCO. NVNC.
NEMVS. EST. CAESARVM. CAVATO. (9.) .... LONGITVDINE. MILLE.
ET. OCTINGENTOS. PEDES. IN. LATITVDINE. PEDES. DVCENTI.
IN. QVO. TRIGINTA. ROSRATAE. NAVES. TRIREMESQVE. PLVRIMAE.
(10).... RVMORES. INTER. SE. CONFLIXERVNT. (11) .... RVNT.
PRAETER. REMIGES. MILLIA. .... CIRCITER......

LIPSII.

1 FORVMQVE.
2 A. ME.
3 SVB.
4 Restituo hæc : GENERI. DEDICAVI. E. MANIBIIS.
5 VLTORIS.
6 AD.
7 Hoc ipsum Dio notat in isto ipso consulatu, II.
8 E Suetonio legam POPVLO. EXHIBVI. AD. TIBERIM. IN. QVO. LOCO.
9 SOLO. IN.

10. Lego:

10 Lego: PRAETER. MINORES. INTER.

11 CECIDERVNT.-: vel OCCVBVERVNT.

12 P..... ET. Anne fuit, PELOPONNESI. ET? credo. Ea enim loca maxime vastavit Antonius.

13 TEMPLIS.... Expleo, ANTONIVS. furta enim ejus & sacrilegia notat.

14 Hæc legam, PLVRES. QVADRINGENIS.. ARGENTEAE.

15 Lego: ILLORVM. QVI.

CASAVBONI.

QVOD SVO NOMINE] Quo refertur istud *quod*? manifestissime deest in fine superioris versus aliquid. Lego totam sententiam hoc modo, *Theatrum quoque sub nomine M. Marcelli generi ex manubiis.* Suetonius: *Quædam opera sub nomine alieno fecit, ut theatrum Marcelli.* repete ex proximo, *feci.* nam ut alii describunt nobis hoc marmor, minimum intervallum relictum est vacuum ante vocem *manibus.* quod eo libentius amplector, quia necessario post hanc dictionem apponenda alia est: aperte enim sequentia manca sunt & claudicant.

IN CAPITOLIO] Scribe *dona in Capitolio.*

QVAE MIHI CONSTITERVNT CIRCITER MILLENIS AVRI CORONARI PONDO, TRIGINTA QVINQVE MILLIVM] Donaria Augusti partim ex auro conflata erant, partim margaritis gemmisque maximæ indicaturæ ornata. Vtrumque hic ab eo fuerat expressum: & auri inquam, pondus, quod in ἀναθήματα impendisset, & pecunia qua constarent, tum manupretium, tum ornamenta alia. Auri ait fuisse circiter mille pondo; reliquam impensam triginta quinque millium: hæc vero summa depravatissime & ineptissime notata est. taceo quod Latinitas eam lectionem non patitur. Omnino scripserat Augustus, XXXV. HS. quod est *tricies quinquies* HS. faber sculptor, vel is potius qui Romæ descripsit, & in numerorum interpretatione peccavit insulse, & in nota HS, quam putavit millenarii numeri esse indicem. Stabilimus hanc nostram & emendationem & interpretationem auctoritate Suetoniani loci, qui isti plane geminus est, cap. XXX. *Ædes sacras opulentissimis donis adornavit: utpote qui in cellam Capitolini Iovis sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties* HS, *una donatione contulerit.*

QVOTIESCVNQVE IMPERATOR M........ AVRI CORONARIVM NON ACCEPI] Lego, *quotiescunque Imperator sum appellatus, aurum coronarium non accepi.* Moris veteris fuit, ut quotiescunque duces exercituum re feliciter gesta Imperatores salutarentur à suis, provinciæ & sociæ civitates ac reges dono darent illis coronas aureas, vel auri tot pondo: quod appellatum est *aurum coronarium.* Sub Impp. retenta est consuetudo: nam illi toties salutabantur Imperatores quoties ipsorum auspiciis hostis insigni clade afficiebatur: vide quæ notamus ad lib. I. cap. LXXVI. & salutato aurum coronarium ex ritu offerebatur, non solum à provincialibus, sed etiam ab Italiæ coloniis & municipiis; à quibus se non accepisse gloriatur Augustus. Dio in quinto consulatu Augusti, lib. LI. παρὰ τῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τὸ χρυσίον τὸ τοῖς στεφάνοις προσῆκον οὐκ ἐδέξατο. Simile est quod narrat Spartianus de Hadriano: *Aurum coronarium Italiæ remisit, in provinciis minuit.* idem esse factum aliquando & à Juliano testis Ammianus Marcellinus.

TEMPVS DEFVNCTARVM AFRICANARVM] Non solum corrupta sunt ista, sed etiam mutila, & perturbata. sententia tamen non obscura: narrat enim magnificentiam suam in venationibus exhibendis. qua de re

re libro singulari plura, ubi hunc locum tractamus. Fortasse autem scripserat Octavius: *Spectacula amplius mille ducentarum Africanarum.* ut in unam summam contrahatur numerus Africanarum, ad populi voluptatem exhibitarum. quem quidem numerum vereor ne justo minorem longe faciam. quum certum sit, unis aliquando ludis sexcentas Africanas Augustum exhibuisse: ut in commissione ludorum quibus Marcelli theatrum dedicabat, Dio lib. LIV. *καὶ τῇ πανηγύρει τῇ διὰ τοῦτο γενομένῃ, καὶ θηρία Λιβυκὰ ἑξακόσια ἀπεσφάγη.*

IN TEMPLIS] Pridem quo ista pertinerent indicavimus ad lib. XIII. Strabonis. notat diligentissimus ille scriptor de quibusdam signis furto Antonii sublatis, ab Augusto restitutis. Plinius quoque lib. XXXIV. cap. VIII. *Fecit Myro & Apollinem, quem à Triumviro Antonio sublatum restituit Ephesiis divus Augustus, admonitus in quiete.* Exemplum hujus æquitatis à P. Scipione, quem Siculis ablata signa & Romam illata, restituisse Plutarchus scribit in Apophthegmatis: *εὑρὼν*, ait, *τὴν πόλιν ἀνδριάντων Ἑλληνικῶν καὶ ἀναθημάτων ἀπὸ Σικελίας μεστὴν οὖσαν ἐκήρυξε τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων παρόντας ἐπιγινώσκειν καὶ κομίζεσθαι.*

STATVAE] Adi caput LII. de iis enim statuis intelligit Augustus, de quibus ibi Tranquillus.

II.

MARE PACAVI. A. PRAEDONIBVS. . . . . . . DOMIBVS. . . . . .

. . . . SVIS. . . . . . . (1) CONTRA. REM. . . . . .

. . . . DOMINI. . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

LIPSII.

1 Puto hæc fuisse de servis, quos coërcuit, ne contra rem famamve domini venirent, ut audirentur.

CASAVBONI.

MARE PACAVI A PRAEDONIBVS] Vide ad illa cap. XCVIII. *per illum se vivere: per illum navigare.*

III. Re-

III.

REGIS. PARTHORVM. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
A. ME. GENTES. P. . . . . THORVM. ET. MEDORVM. . . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
IN. CONSVLATV. . . . .

Cætera quoque corrosa & corrupta.

CASAVBONI.

REGIS PARTHORVM] Pertinet ad missos obsides, & reddita signa à Parthis, quæ M. Crasso & M. Antonio ademerant. Nota historia: supra cap. XXI.

A ME GENTES . . . . THORVM ET MEDORVM] *Parthorum & Med.* loquebatur de Parthis & Medis qui regem ab ipso petierunt. Strabo, Tacitus, Suetonius, Dio, alii.

Clusius amicus noster de hoc lapide sic ad me scripsit.

Antonii Verantii, Archiepiscopi Strigoniensis exemplar (quod, dum Cæsarei Legati munere apud Turc. Imp. fungeretur descripsit) sequutus sum, uti ab ejus nepote Fausto Verantio (qui nunc supremus Ungariæ Secretarius est) accepi anno 1576. *propterea versuum in singulis paginis numerum, characterum formam, vocabulorum divisiones, atque interdum repetitiones, ut in ipsius exemplari erant, observavi, existimans expressum esse ad normam Tabularum quæ Ancyræ sunt. Verùm alterum exemplar quod apud D. I. Sambucum postea vidi, nullum versuum numerum, nihil quidquam simile observatum habere deprehendi. Anno autem* 1584. *proficiscenti Constantinopolim, V. C. Lewenclawio cum Mag. D. Henrico de Liechtenstain Cæsareo Legato, Verantii exemplar dedi, ipsum pro nostra amicitia obnixè orans, ut si per occasionem Ancyram proficisceretur, diligenter cum Tabulis illis conferret, & an per omnia responderet, observaret. Ille quidem, ob gravem Legati morbum, quo etiam istic extinctus est, id præstare non potuit: sed binos Nobiles Germanos Byzantii invenit, qui superiore hyeme Ancyræ fuerant, & quæ in Tabulis incisa diligenter exceperant. Cum iis contulit Verantianum exemplar, per omnia respondere deprehendit, nisi quòd pro* COLLEGA. *serie* II. *versu* 3. CONLEGA *habuerunt, & in Continuatione* I. *seriei opposito latere versu* 10. QVOTIESCVMQVE. *pro* QVOCIESCVMQVE. *Alioqui eorum exemplar minus integrum fuit Verantiano: corrumpuntur enim quotidiè Tabularum characteres Turcarum militum insolentia; præsertim cum Christianos eas inscriptiones excipere conspiciunt, quod binis illis nobilibus Germanis describentibus accidit.*

Cùm illustris Heros Augerius Busbequius Viennæ ageret, meo rogatu omnes schedarum fasciculos evolvit, ut Ancyranarum Tabularum exemplar ab ipso, dum Cæs. Legatus ad Turc. Imp. esset, exceptum, inveniret, quod mihi traderet, sed frustra: postea enim succurrit, id alicui, cujus nomen excidisset, mutuo datum, & non restitutum. Illius sanè exemplar eo libentius habuissem, quoniam minus mendosum existimassem quàm reliqua.

CLAU-

CLAUDIUS TIBERIUS *Liviæ filius, Cæsaris Octaviani privignus imperavit* [1][a] *annos viginti tres. Iste,* [2] *quia Claudius Tiberius Nero dicebatur, eleganter à joculatoribus, Caldius Biberius Mero ob vinolentiam nominatus est.* [3] *Satis prudens in armis, satisque fortunatus ante summum imperium sub Augusto fuit; ut non immeritò Reipublicæ dominatus ei committeretur.* [4] *Inerat ei scientia litterarum multa. Eloquio clarior; sed* [5] *ingenio pessimo, truci, avaro, insidioso, simulans ea se velle, quæ nollet: his quasi infensus, quibus consultum cupiebat; his verò, quos oderat, quasi* 7

SCHOTTI.

1 *Annos* XXIII.] Suet. Tib. c. LXXIII. Tacit. VI. Annal. extr. ubi & de Tiberio summatim quædam.

2 *Quia Claudius Nero*] Ita excusi omnes: adde ex M. SS. & Veron. *Tiberius*: cui *Biberius* altera ex parte respondeat. Nero autem lingua Sabina fortem significat. Suet. cap. I. & Agellius lib. XIII. cap. XXI. Noct. Attic. *Caldius* verò, quòd calidis potissimùm potionibus Rom. veteres delectarentur. Hinc Thermopolia Plautina. Lege Suet. cap. XLII. Tiber.

3 *Satis prudens.*] Suet. IX. XVI. XVII. XIX. & XXI.

4 *Inerat scientia.*] Tranqu. LXX. & LXXI. Mathematicæ quoque addictus c. LXIX. De eloquentia Tacitus Annal. XIII. *Tiberius artem quoque callebat, qua verba expenderet tam validis sensibus, aut consulto ambiguus: Clarior tamen eloquio Germanicus, Tiberii adoptione filius, Claudii Imp. frater.* Idem Tacit. Annal. II. extremo, & Suet. initio Caligulæ. Ceterum τὸ *multa* afuit ab editis libb. omn. demto Veronensi.

5 *Ingenio pess. truci*] Sueton. cap. XLVI. & deinceps. rursum LVII. & LXI. Eutrop. & Oros. lib. VII.

VINETI.

a *Annos viginti tres*] Ita vetus codex. Alii *viginti quatuor* numerant. Vide Eutropium nostrum de his temporibus, sicubi hæres.

quasi benivolus apparens. [6] *Repentinis responsionibus aut*
8 *consiliis melior, quàm meditatis. Denique* [1] *delatum à patribus principatum (quod quidem astu fecerat) fictè abnuere, quid singuli dicerent, vel sentirent atrociter explorans: quæ res bonos quosque pessum dedit. Æstimantes enim ex animo eum longa oratione imperialis molestiæ magnitudinem declinare, cùm sententias ad ejus voluntatem promunt,* [a] *incessêre exitia postrema. Iste* [2] *Cappadocas in provinciam, remoto Archelao rege eorum, redegit. Getulorum latrocinia repressit.* [b] *Maraboduum Suevorum regem callidè circumvenit. Cùm immani furore insontes,* [3] *[noxios] suos pariter externosque puniret,* [4] *resolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, Mœsia à Dacis, Pannonia à Sarmatis, Gallia à finitimis gentibus direpta sunt. Iste post* [5] *septuage-*

SCHOTTI.

6 *Repentinis respons.*] Etiam in stylo ex tempore quàm à cura præstantior habebatur. Suet. c. LXX. Moriens tamen Augustus dicebat miserum pop. Rom. qui sub tam lentis maxillis esset futurus.

1 *Delatum à patribus*] Tranqu. XXIV. & XXV. Post paullo, vulg. legunt *perfecerat* & *bonus quoque* Veron. præfert. ut & inf. *incidêre* pro *incessêre*. quæ & scripta lectio est & Augustani cod.

2 *Cappadocas*] Suet. c. XXXVII. extr. ubi & de Maraboduo Germano, quem *Marabodum* scribunt Cujacii & Pithœi codd. M. SS. *Marobodum* vero Floracen. Accidere hæc an. V. C. IↃCCLXX. De his lege Tacitum II. Annali, ubi Archelaum quinquaginta jam annos in Cappadocia regnasse scribit.

3 *Noxios suos*] τὸ *noxios* redundat, & abest à M. SS. & nova editione: rectè. Veronensis verò *&* *noxios*. De crudelitate Tiberii Suet. cap. L. usque ad LXVIII.

4 *Resolutis*] Melius *solutis* nova editio; Augustana *relictis*. Corrupta autem disciplina militaris per Pisonem largitione, ambitu, licentia, absente Germanico. Tacitus II. & III. Annali sæpius. Lege Sueton. c. XLI.

5 *Septuag. oct.*] Sic Tacitus extremo VI. Annali, & Suet. LXXIII. cap. sine mensibus. M. SS. duo & Veron. legunt, *post octogesimum octavum annum*. Cujacii verò scriptus cod. *post octogesimum annum*. Novus Victor, vel potius Vetus verusque *octogesimum uno minus* illi tribuit. Eutropius Eliæ Vineti LXXXIII. nisi mendum

VINETI.

a *Incessêre exitia*] Vetus codex, *incidêre in exitia*.

b *Maraboduum*] Et apud Suetonium & Cornelium Tacitum libro secundo, *Maraboduum* & *Maroboduum* imprimunt, quem quatuor tantum syllabis *Marobodum* vetus liber appellat. Originis autem non diversæ, ut suspicor, fuit *Merobaudes*, nomen ejus magistri militum, qui Gratianum Augustum prodidit apud Parisios.

ptuagesimum octavum annum, & mensem quartum, [6] insidiis Caligulæ [7] extinctus est.

CALIGULA imperavit [1] annos quatuor. [2] Iste filius Germanici, quia natus in exercitu fuerat, cognomentum calciamenti militaris, id est CALIGULÆ sortitus est. [3] Ante principatum omnibus carus, acceptusque fuit: in 9

SCHOTTI.

mendum est typographi. Nata varietas ex notis quibus numeri exprimuntur. quæ res infinitis auctorum vett. locis corrumpendis ansam dedit. Mortuus autem tertio & vicesimo Imperii anno, decimo septimo Kal. April. Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio Nigrino Coss. qui est, ut puto, V. C. IↃcccxc. Tacitus Annali VI. & Sueton. LXXIII. cap. ubi Coss. nomina, quia corruptè leguntur, ita ex antiquis inspectionibus, Corn. Tacito, & Fastis Capitolinis restituenda.

6 *Insidiis Calig.*] Dato à Cajo lento ac tabifico veneno. Suet. ibidem & Calig. cap. XII. Tacitus VI. Annali extremo: *Interclusa anima traditus est mortalitatem explevisse.*

7. *Exstinctus est*] Miseni in villa Luculliana. Suet. XXXIX. LXXIII. & LXXV. & Tacit. VI. Annali. In Campania, omnium gaudio, Eutropius lib. VII.

1 *Annos quatuor*] Vixit annos XXIX. imperavit triennio & X. mensibus, diebusque octo. Suet. cap. LIX. Natus annis quinque & XX. mensibus quinque & diebus quatuor exceptis, imperium arripuit. Xiphilinus ex Dione.

2 *Iste filius Ger.*] Ita vulg. M.SS. & Veronensis exc. *Iste filius fuit Germanici, & quia.* & mox *id est, Caligula sortitus est* τεχνικῶς, ut dialecticorum filii loquuntur. De cujus nominis caussa Tacitus I. Annali, Suet. c. IIX. IX. & XXII. initio, & LII. Caligam Dio lib. XLVIII. στρατιωτικὸν ὑπόδημα vocat, unde *Caligatus* militis epitheton factum Jur. Conf. & Suetonio Augusto c. XXV. Vitellio VII. extr. Vespasiano VIII.

3 *Ante principatum*] Lege Suet. c. XIII. XIV. & XV.

in principatu verò talis, ut non immeritò vulgaretur, atrociorem illo [4] dominum non fuisse. Denique [5] tres sorores suas stupro maculavit. Incedebat [6] habitu deorum suorum. [a] Jovem ob incestum, [7] è choro autem bacchanali Liberum se asserebat. De quo nescio an decuerit memoria prodi, nisi forte [8] quia juvat de principibus nosse omnia, ut improbi saltem famæ metu talia declinent. In palatio [9] matronas nobiles publicæ libidini subjecit. [10] Primus diademate capiti imposito, Dominum se jussit appellari. [11] In spatio trium

SCHOTTI.

4 *Dominum*] Nam se Dominum inviso ea tempestate nomine, jusserat appellari, ut & consulari dominatione Regis nomen odiosissimum Pop. Rom. fuit. Tranq. x. sic jactatum fuisse ait; *nec servum meliorem ullum, nec deteriorem dominum fuisse.*

5 *Tres sorores*] Agrippina, Drusilla, Livilla, Suet. VII. c. & XXIV. ex una etiam, filia incestu nata est. Eutrop. lib. VII.

6 *Habitu Deorum*] Jovis, Veneris, Neptuni, Mercurii, Bacchi, Herculis, Suet. XXII. & LII. cap. & Dio.

7 *E choro autem*] In scr. Cujacii præpositio afuit. Alii codd. *E choro autem Bacchanali.* Choros vocat Sueton. XXXVII. Veronensis verò sic totum hunc locum legit: *Induens se habitu Deorum suorum Jovem ob incestum, choro bacchantium Liberum se asseruit.* Porrò autem Xiphilinus auctor est finxisse, rem se cum luna habuisse.

8 *Quia juvat*] Tacitum III. Annali est imitatus: *Præcipuum,* inquit, *munus Annalium reor, ne virtutes sileantur: utque pravis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit.* Et sane is est Historiæ fructus uberrimus, ut ex aliorum erratis discamus in melius vitam moresque ad bene beateque vivendum componere. Lege elegantiss. epistolam Plinii lib. IX. quæ est XXVII.

9 *Matronas nobiles*] Suet. XLI. & Xiphilinus.

10. *Primus diademate cap.*] τὸ *capiti* afuit à libris calamo exaratis, & qui cum his ferè conspirat, Veron. cod. optimo. Atqui Suetonius imposuisse negat, sed amicorum suasu deterritum; Dei tamen Dominique nomen assumsisse. cap. XXII. & Vitellio cap. II. Eusebius verò Chronicis Domitianum Domini Deique nomen primum vindicasse affirmat. Vide inf. numerum 23. & 50. Ubi sui oblitus auctor Aurelianum Imperatorem primum apud Romanos diadema capiti innexuisse scribit.

11 *In spatio*] A Suetonio est, ex quo locus hic quia laborat, medica manu persanari potest. Natum autem mendum conjicio, quòd scripserit Racemator, *insignis quercea:* Imperitus librarius fecit *insignisque area.* hic igitur, si meo arbitratu res agatur, legendum hunc locum paucis additis immutatisque censeo: *solidatam. Primo die phalerato equo insignis, quercea corona quasi triumphans: Postridie indutus aureo paludamento*

VINETI.

a *Iovem ob incestum, è choro*] Vetus codex, *Iovem ob incestum inter matronas, choro autem.*

trium millium, quod in sinu Puteolano inter moles jacet, duplici ordine naves contexens, arena aggestu ad terræ speciem viam solidatam, phalerato equo insignis quercea corona, quasi triumphans indutus aureo paludamento, curru bijugi decucurrit. dehinc à militibus confossus interiit.

[1] CLAUDIUS TIBERIUS, *Drusi, Tiberii fratris,*

SCHOTTI.

mento curru bijugi decucurrit. Sic ferè Suet. c. XIX. Xiphilinus ex Dione: *in mari,* inquit, *equitare cupiebat ponte inter Puteolos & Baulos facto, qui locus oppositus civitati distat ab ea amplius tria milia pass.* Tranquill. verò sinum Puteolanum trium millium & sexcentorum ferè passuum intervallo patuisse: non ut Dio, ab Urbe quem ponte, Xerxis exemplo, straverit. Assentior itaque Lævino Torrentio viro doctissimo, qui *ad Puteolanas moles* leg. censet potius, quàm *& Puteol. moles.* Quem autem aggerem terrenum Suet. vocat, noster arenæ aggestum; quare tentanda lectio non est. Hunc vide & cap. XXXII. Calig. Rursum III. cap. de Alexandri thorace, quem Xiphil. in hoc specioso triumpho induere solitum refert. Non celabo Veronen. editionem, *curuli jugo decucurrit,* & Augustanum cod. *quasi triumphantis* legere, & sup. *arenæ adgestæ, terræ speciem.* Seneca videndus lib. De brevitate vitæ cap. XVIII. quo loco & ægrè illi est quod vidit & Torrentius; cui medicinam facere posse videor, si, quod est in vulgatis etiam optimis, *gratissime* in *gravissime* commutem, & pro *potens pontes* reponam. M. S. tamen qui apud me est *potens navibus jugis* disertim scribit. Cùm dicit *quod decedebat populo Rom. superstite,* alludit ad illam vocem Tyrannicam, *Utinam pop. Romanus unam cervicem haberet.* Suet. cap. XXX. Non dissimilis est illa Neronis, nec minus exsecranda, apud Sueton. cap. XXXVIII. Neron. & Senecam quoque lib. II. De clementia, ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί, *me mortuo vel terra igni conflagret.*

1 *Cl. Tiberius*] Cujacii, Pithœi & Danielis M. SS. & de vulgatis Veron. & Augustanus *Claudius Titus* integrè præferunt, fortè quòd *Ti.* compendio scriptum reperissent,

tris, filius, [2] *Caligula patruus, imperavit annos quatuordecim. Iste, cùm senatus censuisset, gentem Cæsarum exterminari, deformi latebra latens, repertus à militibus, quia vecors erat, [&] mitißimus videbatur imprudentibus, imperator effectus est. Hic* [3] *ventri, vino, libidini fœdæ obediens, vecors & prope hebes,* [4] *ignavus ac pavidus, libertorum & conjugis imperiis subjectus fuit. Hujus tempore* [5] *Scribonianus Camillus intra Delmatias imperator creatus, continuò occiditur.* [6] *Mauri provinciis accessere.* [a] *Casa Musulamiorum manus est.* [7] *Aqua Claudia Romæ inducta.*

Hujus

SCHOTTI.

quod tamen *Tiberius* valet. Mox *Decimi Tiberii* pro *Drusi* Gryph. & Basil. editt. Neutrum placet, nec me libb. consensus deterret, quòd fortè ex eodem exscripti sint.

2 *Caligula patr.*] Sueton. Calig. c. XXIII. extr. mox legunt M. SS. *gentem Cæsarum exterminare, deformi latebra latere repertus:* non *exterminari* & *latens.* pòst paullo, *& mitiss.* conjunctio redundat in iisdem scriptis lib. & sanè abesse potest, si commodè interpungatur.

3 *Ventri, vino*] Tranqu. Claudio c. XXXII. & XXXIII. *fœdè* in vulg. legitur non generandi casu. De ingenii hebetudine animique consternatione cap. XXXVI. & deinceps usque ad XLI. Mirandum tamen, licet tardi ingenii esset, neque infacundum neque indoctum fuisse, pertinaciter liberalibus studiis deditum. Idem cap. XL. & sequent. Tacitus XIII. Annali, *Nec in Claudio,* inquit, *quoties meditata dissereret, elegantiam requireres.* Idem sup. paullo de libertorum dominatione, *Claudius libertos, quos rei familiari præfecerat, sibique & legibus adæquavit.* Vidi qui *libertorum conjuges* impressit. Nihil muto. vide Tranqu. Vitellio cap. II.

4 *Ignavus*] Tacit. XII. Annali de Julio Peligno ob ignaviam animi Claudio Imp. caro acceptoque. *Erat Claudio perquàm familiaris cum privatus olim conversatione scurrarum iners otium oblectaret.* Quem locum eo profero, quòd hactenus mutilum rectè amiciss. Lipsius restituerit.

5 *Scribon. Camillus*] Eadem Sueton. XIII. & XXXV. *Furius* prænomine. intra quinctum diem oppressus. Tacit. I. Histor. extremo: *Scriboniani contra Claudium incepta simul audita & coërcita.* De pseudo-Camillo idem lib. II. histor.

6 *Mauri provinciis acc. Casa.*] Basil. duo & Gryphii *Mauri provinciis à Cæsare pulsi: casa Musulam. manus est.* Augustan. codex, *Mauri provincias à Cæsare casa insulanorum manus est:* verùm corruptè, & Veron. *Mauri provinciis acressere. Casa usulaniorum manus.* Cujacii scriptus lib. *Musulaniorum* per n habet & *accessere,* unde vulg. *à Cæsare.*

7 *Aqua Claudia*] Malim *introducta,* quod in M. SS. repperi & aliis. A. V. C. IↃCCCC. Sulla & Tutiano Coss. *Claudius consummavit duas aqua-*

VINETI.

a *Casa Musulaniorum*] De hujus vocabuli corruptione monuimus in commentario Flori.

Hujus uxor Messallina primo [8] *[clam, mox] passim, quasi jure, adulteriis utebatur. Ex quo facto plures metu abstinentes, extincti sunt. Dehinc atrocius accensa, nobiliores quasque nuptas & virgines, scortorum modo secum proposuerat: coactique mares, ut adessent. Quòd siquis talia horruerat, adficto crimine, in ipsum, omnemque familiam ejus saeviebatur: ut magis videretur* [9] *sub imperatore, viro quàm imperatori, nupta esse.* ✝ *Ita liberti ejus* [1] *potestatem adepti, stupris, exsilio, caede, proscriptionibus, omnia foedabant. Ex quibus* [2] *Felicem legionibus* [3] *Judaeae praefecit:* [4] [a] POSIDIO *eunucho post triumphum Britannicum,* 11

SCHOTTI.

aquaeductus à Caligula inchoatos; Vnum vocavit Anionem novum; alterum aquam Claudiam. Julius Frontinus de aquaeductibus. Lege Sueton. c. xx. & quae annotavi ad Victor. De viris illustr. in Appio Claudio & Curio Dentato: nam Victoris esse dubitent alii, equidem ambigere desino auctoritate librorum M. scr.

8 *Clam mox*] Has duas voces, quae in vulg. sunt, eo sustuli, quòd neque erant in ullo vetere libro, & historiae veritati repugnent: neque certè in Victore ipso comparent: qui omnes & *adulteris* legunt, non *adulteriis*. De Valeriae autem Messallinae inexplebili libidine copiosè Tacitus xi. Ann. Dio lib. LVIII. Sueton. xxvi. alibi. & Juven. Satyr. vi. Mox pro *adessent* nescio cur *adissent* M. SS. tres scripserint & τὸ *talia* afuit à Ver. quidā & *saeviebat* excuderunt.

9 *Sub Imperatore viro quàm*] Alii sic interpungunt: *sub Imperat. vir, quàm.* Frobenii editio, *ut magis videretur ipsa imperare viro, quàm imp. nupta esse:* nec desunt qui legant: *sub imperatore vir quàm sub imperatore nupta esse.* Editio nova: *Et hinc notior, dum mirum videtur apud Imperatorem virum, viro quàm imperatori nupta esse.*

1 *Potestatem adepti*] *Potestat. summam adepti*, M. SS. & Veronens.

2 *Felicem*] Qui Pallantis viri antiquae parsimoniae & moderationis frater, dissimilis ingenii, Judaeae impositus cuncta malefacta impunè sibi ratus est, tanta potentia subnixo. Tacit. xii. Annal. Porrò Antonius Felix appellatus. Huic Hierosolymae Praefecto stitit se Divus Paullus de haeresi accusatus. D. Lucas Actorum Apost. cap. xxiv. ubi & Drusillam uxorem ejus nominat.

3 *Judaeae praefecit*] Quam cum Ventidio Cumano (qui Galilaeam curabat, ut Samaritani Felici parebant) orta inter eos contentione, turbavit: damnatusque pro utriusque flagitio Cumanus, opera Quadrati Syriae Rectoris: qui belli incendium, quod paene eruperat, restinxit, quietemque provinciae reddidit. vide Josephum & Tacit. xii. Ann. extr. Tumultuata quoque Judaea sub Caligula est. auctor Dio lib. LX. Tacitus v. Hist.

4 *Posidio Eun.*] *Possidonio* inflectunt M. SS. omn. *Possidioni* cod. Veron.

VINETI.

a *Posidio Eunucho*] *Posidem* apud Suetonium appellant.

cum, inter militarium fortissimos, arma insignia tamquam participi victoria dono dedit. [5] POLYBUM *inter consules medium incedere fecit. Hos omnes anteibat* [6] NARCISSUS *ab epistolis, dominum se gerens ipsius domini,* PALLASQUE *pratoriis ornamentis* [7] *sublimatus, adeò* [8] *divites, ut caussante eo inopiam fisci, lepidissimè famoso elogio vulgatum sit, Abundè ei pecuniam fore, si à duobus libertis in societatem reciperetur. Hujus temporibus visus est apud Ægyptum* PHOENIX, *quam ferunt volucrem anno* [9] *quingentesimo ex* [10] *Arabia memoratos locos advolare: atque*

SCHOTTI.

Veron. *Posidio* Basil. *Posidæ post triumphum* Auguſt. abſque *eunuchum*. Ceterum Poſidem Spadonem vocat Tranqu. c. XXVIII. & Juvenalis Satyr. XIV. *Ut ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.* Verùm à Poſidio Poſidianæ aquæ dictæ in ſinu Bajano ſunt, Plinio l. XXX. c. II. Arma autem inſignia, haſtam puram idem vocat Sueton.

5 *Polybum*] A ſtudiis. *Polybium* M. SS. & Veron. præferunt geminata jota; cum y in ſecundo ſyllaba Dio. Ad hunc exſtat hodieque Senecæ conſolatio in morte fratris. Habuit & Auguſtus libertum cognominem. meminit Sueton. Octavio cap. CI.

6 *Narciſſus: Pallas*] Hic à rationibus; ille ab epiſtolis: hic cum Agrippina, tanquam nuptiarum cum patruo conciliator; ille cum Meſſallina, quam tandem interficiendam curavit, conſueverat. Tacit. XI. XII. & XIV. Annali, & Juvenalis Sat. XIV. Huic prætoria; illi quæſtoria inſignia, s. c. decerni paſſus. Tacit. XI. Ann. extr. & Tranqu. XXVIII. De his ornamentis erit, cùm dicere licebit copioſè. De Pallante lege ſi vacat, Plinii epiſt. XXIX. libri VII. & ſextam libri VIII.

7 *Sublimatus*] Pro ornatus dixit. Vide Sex. Pompejum de verborum ſignif. Limen etiam ſuperum dicitur Plauto Bacchidibus, Sce. Atridæ, & Mercatore: *Limen ſuperum inferumque ſalve, ſimul autem vale.* Factum id autem A. poſt V. C. IↃCCV. Tacit. XII. Ann.

8 *Dives*] Scriptum fortè erat *dites*, unde inepti librarii audacter ſuo more *dives* fecerunt: ſic enim contaminare tamquam Harpyiis unguibus optimos libb. ſolent. Jac. Cujacii & Pithœi codex diſertim, cum quo & Veron. facit, *divites:* probè: inf. enim, dicto famoſo ſparſum de duobus libertis: & horum divitiæ Adagioni locum fecerunt. Ad hæc Tranqu. unde ferè ſumpta hæc quæ de XII. Cæſaribus referuntur, hos ut in præmiis ingentibus ornamentiſque; ita & in fortunis quo jure quaque injuria quæſitis conjungit, *ut querente*, inquit, *eo quondam de fiſci exiguitate, non abſurdè ſit dictum, abundaturum ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur.* Porrò de fiſco inf. num. 66.

9 *Quingenteſimo*] *Quinquageſimo* tantùm eſt in Victore, ubi de Phœnice quædam notare memini.

10 *In Arabia memoratos locos*] Alii. Pithœanus & Cujac. cod. *ex Arabia.*

atque in Ægæo mari repentè [10] *insula emersit.* [11] *Hic Agrippinam Germanici fratris sui filiam uxorem duxit: quæ filio imperium procurans, primo privignos insidiis multiformibus, dehinc ipsum conjugem veneno interemit. Vixit annos sexaginta quatuor: cujus funus, ut quondam in Tarquinio Prisco, diu occultatum. Dum arte muliebri corrupti custodes ægrum simulant, Nero privignus ejus imperii jura suscepit.*

DOMITIUS NERO, [1] *patre Domitio Aenobarbo genitus, matre Agrippina, imperavit annos tredecim. Iste quinquennio tolerabilis visus. Unde quidam prodidere, Trajanum* 12

SCHOTTI.

Arabis. Floriacensis verò *ex Arabum memoratis locis.*

10 *Insula emersit*] Anno imperii ejus quinto inter Theram & Therasiam insula de profundo emicuit triginta stadiorum spatio extenta. Orosius lib. VII. cap. VI. De Vulcani insula, quæ anno circiter IↃLXXIX. v. c. apparuit, idem lib. IV. cap. XX.

11 *Hic Agripp.*] Conjeceram leg. *Hinc.* Quam lectionem postea ab Augustano cod. confirmatam libenter accepi. De Agrippina quæ Neronem flagitium hominis protulit, multa Tacit. Dio, alii. De ejus verò morte Sueton. Neron. cap. XXXIV. De Tanaquilis industria Livius lib. I. Annal. & Victor noster De viris illustr. cap. VII.

1 *Patre Domitio*] *Cnæi* prænomine, Sueton. Neron. cap. V. in Galba verò malè *Lucius* appellatur c. VI. Avus enim L. Domitius erat. *Ahenobarbus* rectius scribunt aspirationis nota libri calamo exarati, numi vett. &, ut Plautino verbo utar, lapides litterati, & marmora, quæ in Capitolio Romæ bono publico effossa fastos consulares exhibent. vide Plutarchum in vita Paulli Æmilii.

Trajanum solitum dicere, procul distare cunctos principes [à] Neronis quinquennio. Hic in urbe amphitheatrum & lavacra construxit. Pontum in jus provinciæ, [2] Polemonis reguli permissu redegit, à quo Polemoniacus Pontus appellatus est: itemque Cottias Alpes, Cottio rege mortuo. Eo namque dedecore reliquum vitæ egit, ut[3] pudeat memorare hujuscemodi quemquam. Eò progressus est, ut neque suæ, neque aliorum pudicitiæ parcens, ad extremum amictus nubentium virginum specie; palam convocato senatu dote dicta, cunctis festa de more frequentantibus, nuberet. Pelle tectus feræ, utrique sexui genitalia vultu contrectabat. Matrem etiam stupro contaminavit: quam postmodum interemit. Octaviam & Sabinam[4] cognomento Poppæam, in matrimonium duxit, viris earum trucidatis.

13 † *Tunc Galba in[1] Hispania procul & Cajus Julius imperium*

SCHOTTI.

2 *Polemonis*] Eadem Suet. c. XVIII. Eutrop. l. VII. Eusebius Chronicis, & Vopiscus Aureliano. Malè qui cum diphthongo impresserunt; Græcis enim scribitur Πολέμων, ἄνθος. Malè quoque *Gothias Alpes* quidam ediderunt. Duplici Tau plerique scribunt. Cottius autem rex dicebatur, quòd in Alpibus Cottiis regnum obtinuerat, & vias ita dictas muniverat. De his copiosè Ammian. Marcellinus lib. XV. Urbes XII. quarum Plinius meminit lib. III. cap. XX. Nat. histor. cis Alpes nobis sitæ in Pedemontana regione, quæ hodie duci Allobrogum, vulgò Sabaudiæ paret. Illud non prætereundum censeo, citari à Paullo Diacono de gestis Longobardorum locum hunc, & *Victorinum* in plerisque libris nominari: qua de re initio dicere memini.

3 *Nisi pudeat m. h. q.*] Lacuna subest; nam in nova Victoris editione, unde hæc, ut pleraque, ad verbum mutuatus hic, quisquis auctor est, addit *hujuscemodi quemquam nedum rectorem gentium fuisse:* quamquam de industria fortè truncavit. probum enim adhuc sensum retinet. Verecundiam enim in historico desiderat, qui hujusmodi ἄχθος ἀρούρης nefanda flagitia commemorare vereatur, nisi publicè interesset vitia detegendo notari. Sup. noster in Calig. numero 9. & in eundem sensum Zosimus auctor elegans de hoc ipso Nerone loquens.

4 *Cognomento Poppæam*] Suetonio tamen vocatur *Poppæa Sabina*, Nerone cap. XXXV. & Othone cap. III. & Tacito XIV. Ann. ext. & I. Hist. nisi fortè sic interpungendum, *Sabinam cognomento, Poppæam.*

1 *In Hispania procul & Cajus*] Ita vulg. omn. corruptè. repone ut in III. M. SS. & Veronen. optimo repperi, *Hispaniæ proconsul & Cajus.* Sic ferè germanus Victor, *Ac ni Galba qui Hispaniæ præsidebat.* Antea C. Julius Vindex Gallos adversus Neronem commoverat, Suet. XL.

Deinde

rium corripuere. ubi adventare Nero Galbam didicit, senatusque sententia constitutum, ut [2] more majorum collo in furcam conjecto, virgis [3] ad necem caderetur: desertus undique, noctis medio, egressus Urbem, [a] sequentibus [4] Phaône, Epaphrodito, Neophytoque, & spadone Sporo, quem quondam [Nero] exsectum formare in mulierem tentaverat, semet ictu gladii transegit, adjuvante trepidantem manum impuro, de quo diximus, [5] eunucho [Sporo:] cùm sanè prius nullo reperto, à quo feriretur, exclamaret, [6] Itáne nec amicum habeo, nec inimicum? dedecorόse vixi, turpius

SCHOTTI.

Deinde Galba Hispanias cap. XLII. pòst ceterorum exercituum defectio insecuta est. c. XLVII.

2 *More majorum collo*] Ex Sueton. XLIX. qui Claudio cap. XXXIV. antiqui moris supplicium vocat.

3 *Ad necem caderetur*] Addit Eutropius, *atque ita præcipitaretur de saxo*, lib. VII. Vide aliud inf. in Didio Juliano, numero 35. Hæc autem olim à Romulo pœna in perduelles constituta lege horrendi carminis apud Livium, qui arborem infelicem appellat, velato capite, cervice in furcam inserta virgis ad necem cædi.

DVVMVIRI. PERDVELLEM. IVDICENT. SI. A. II. VIRIS. PROVOCARIT. PROVOCATIONE. CERTATO. SI. VINCENT. CAPVT. OBNVBITO. ARBORI. INFELICI. SVSPENDITO. VERBERATO. VEL. INTRA. POMOERIVM. VEL. EXTRA. POMOERIVM.

4 *Faone Epafroditoque*] Per f. litteram & jota *Neophitoque* præferunt M. SS. Mirum profectò præteritum silentio Dorophorum libertum, scelus hominis, cui etiam, sicut ipsi Sporo, denupsit. Suet. cap. XXIX. quem tamen alii Pythagoram appellant. Illud *Nero* ut glossema stylo verso fodiendum censeo: quamobrem uncis inclusi. Nec enim comparet in M. SS. tribus, &, quam sæpius laudo, Veron. editione, optimæ fidei proxime scriptos codd.

5 *Eunucho Sporo*] Dele τὸ *Sporo*, cùm quòd à libris vett. scriptis afuit & Veron. tum quia Suetonius, unde hæc ferè sumta, Epaphrodito à libellis tribuit cap. XLIX. & Domitiano cap XIV. extr. Et fortè oblitterandum utrumque *Eunucho Sporo*, quod ex voce Epaphrodito, quem tantùm libertum fuisse didici, fictum factumque ab imperitis librariis puto: propterea quòd proximè de Sporo mentionem habuisse, & impurum appellare viderent, acuti scilicet homines: sed eruditi lectoris judicium facio.

6 *Itáne*] Totidem verbis Tranqu. cap. XLVII. extr. quod sequitur, *dedecorosè vixi, turpius peream*, aut malè exscripsit centonum consarcinator, aut tunc aliter, atque hodie, lectum in Sueton. XLIX. *Vivo deformiter, ac turpiter*; ubi fortè addendum *morior, pereo*, &c. De imperii ætatisque annis idem cap. XL. & LVII. Periit A. V. C. ut opinor, IↃCCCXXI.

VINETI.

a *Sequentibus Phaone*] Hunc ita declinat Dio. *Phaontem* typographi apud Suetonium.

turpius peream. Periit anno ætatis tricesimo secundo. Hunc Persæ intantum dilexerunt, ut legatos mitterent, orantes copiam construendi [7] *monumenta. Cæterùm adeo cunctæ provinciæ omnisque Roma interitu ejus exsultavit, ut plebs* [8] *induta pileis manumissionum, tanquam sævo exemta domino, triumpharet.*

14 [1] GALBA *nobili* SULPICIORUM *genere progenitus, imperavit menses septem, diesque totidem. Iste in adolescentes infamis, ad vescendum intemperans fuit: trium amicorum*

SCHOTTI.

ɔcccxxi. M. Trachalo Turpiliano, C. Silio Italico poëta Coss. Quorum hic ut novissimus à Nerone factus est Consul; ita reliquis omnibus quos Nero consules fecerat, superstes fuit. Plinius Cæcilius lib. III. epist. VII.

7 *Monimenta*] Al. *monumenti* generandi casu & per u in secunda syll. Parthorum autem regem Vologesum per legatos Senatum orasse de instauranda societate colendaque memoria Neronis, Suet. auctor est cap. LVII. ubi & de pseudo-Nerone & Parthorum in eum studio, quo de Tacit. lib. I. histor. Augustæ sub initium, & copiosè libro sequ.

8 *Induta pileis*] Ibidem Tranquill. & Tib. cap. IV. Vide quæ notavi olim ad Viros illustres in Cinnam cap. 69. pòst paullo sic interpungo: *tamquam, sævo exemta domino, triumpharet*: ut tamquam triumphasse intellegas, speciemque triumphi exhibuisse: in quo raso capite pileis induti comitabantur. Sueton. enim plebem pileatam tantùm tota urbe discurrisse ait.

1 *Galba*] Prænomen ei *Servii*, non *Sergii*, quod gentile nomen est. Hoc alii ante nos ex lapidibus litteratis, libb. vett. & numismatis docuerunt.

amicorum consilio, id est [2] *Vinii*, [3] *Cornelii*, [a] *& Iceli cuncta disponens, adeò ut intra Palatinas ædes pariter habitarent, & vulgo pædagogi dicerentur. Hic ante sumtam dominationem* [4] *multas provincias egregiè administravit,* [5] *militem severißimè tractans, ita ut ingresso eo castra, vulgaretur statim,* [6] Disce miles militare, Galba est, non Gætulicus. *Cùm septuagesimum tertium ætatis annum ageret, dum factione Othonis accensas legiones* [7] *lorica tectus lenire contenderet, ad lacum Curtium cæsus est.*

SCHOTTI.

2 *Iunii*] M. SS. o. disertè *Vinnii* duplici nn. Lege littera transposita *Vinii*, non *Iunii*, qui Plutarcho est τίτος ȣίνιος vel ὀϐίνιος, ut & in marmoribus antiquis, *V. Vinius*. Repositum igitur nomen à doctis in veterem possessionem, unde furcis exturbatum erat, in Tacito I. historiæ Augustæ, & Tranqu. Galba cap. XIV.

3 *Cornelii & Icelii*] Gallica editio Gryph. *Cælii*. malè. *Icelii* M. SS. rectius. Dictus autem Cajus Icelius, Martiani cognomine ornatus. Quamquam Vertranius Maurus *Hicellium* aspir. nota scribendum putet, & geminato ll. ad I. lib. hist. Taciti: qui de his libertis, nequissimis flagitiorum servis legendus: alter Corn. Laco. ex assessore Præfectus prætorii. Ibidem Sueton. & Tacitus. Mox *intra* reposui ex M. SS. Veron. & Suetonio. Rusticè enim *inter ædes* antea legebatur in vulg. omn.

4 *Multas provincias*] Aquitaniam, Sueton. cap. VI. Africam VII. cap. & Hispaniam cap. IIX. & IX. Tacit. I. histor. Aug.

5 *Militem severißimè tractans*] Laudata olim & militari fama celebrata severitas ejus. Erat & vox ejus pro Repub. honesta, ipsi anceps, legi à se militem, non emi. Tacitus initio I. hist. Augustæ, & Tranq. cap. XVI.

6 *Disce miles mil.*] Sic & Sueton. Trochaicum extulit. M. SS. nostri, *Disce militare miles*. sed nihil interest, neque, ut ille diocbat, in eo positæ fortunæ Græciæ.

7 *Lorica tectus*] Lintea, Sueton. XIX. Tacitus & Plutarchus thoracem vocant. De linea lorica plura ad Corn. Nepotem, qui vulgò malè Æmilio Probo inscribitur, in vita Iphicratis. Ceterùm Otho lorica ferrea tectus occurrit: disertè Tacitus II. Histor.

VINETI.

a *Et Iceli*] Pro *Cælii*: *Icelii* vetus liber. Ita apud Suetonium & Tacitum hic trisyllabus & tetrasyllabus est.

[1] SALVIUS OTHO [2] *splendidis ortus majoribus, ex opido Ferentino, imperavit* [3] *menses quatuor, vita omni turpis, maximè adolescentia.* [a] *Hic à Vitellio primum* [4] *apud Placentiam, dehinc apud Bebriacum victus, semet gladio transfixit anno ætatis tricesimo septimo. adeò amabilis*

SCHOTTI.

1 SALVIUS OTHO] Qui *Sylvius* imprimunt, imperitè faciunt.

2 *Splendid. majo. ex.*] Origò illi è municipio Ferentino, pater Consularis, avus Prætorius: maternum genus impar, nec tamen indecorum. &c. Tacit. II. hist. Aug. Idem sup. paullo. Vitellius ventre & gula sibi ipsi hostis, Otho luxu, sævitia, audacia, maximè in juventa, Reipub. exitiosior ducebatur. M. SS. tamen, & Veron. *Ferentano* per primam vocalem efferunt, & opidum non municipium faciunt. In Etruria collocat Plinius lib. III. & Strabo V. qui Φερεντῖνον scribit. Inf. *Betriacum*, non *Bebriacum* rectè scribunt iidem, ut in optimis Suetonii codd. Plutarcho etiam Βητριακόν. In nonnullis *Bedriacum* reperias per delta, ob affinitatem mutarum t & d.

3 *Menses quatuor*] *tres*, Veronensis, & ita notis Romanis scripserant omn. scripti codd. III. Pronus error typographorum, ut solet, addita littera. Tranq. & Eutropius nonagesimo & quinto imperii die, voluntaria morte obiisse affirmant, ætatis tricesimo octavo. Noster vero septimo. Tacitus à nobis stat, lib. II. hist. ubi & de justis & inferiis illi datis, *Quidam*, inquit, *militum juxta rogum interficere se, non noxa, neque ob metum; sed æmulatione decoris, & caritate Principis*. Lege & Suet. cap. XII.

4 *Apud Placentiam*] Atqui Spurinna Placentiam tenens Cæcinnam Vitellianum ducem oppugnantem sustinuit, & obsidionem solvere coëgit. Tac. II. Hist. & vicisse Othonem disertum, Suetonius cap. IX.

VINETI.

a *Hic à Vitellio*] Vicit Vitellium Otho apud Placentiam, si quid Suetonio credimus. Sed vide & Corn. Tacitum libro decimo octavo.

bilis militibus propriis, ut plerique corpore ejus viso, suis manibus interierint.

VITELLIVS *ortus familia nobili, patre* **Lucio Vitellio** [1] *ter consule, imperavit* [2] *menses octo.* [3] *Iste mente crudelis avarusque* [4] *cum profusione fuit. Hujus tempore Vespasianus in Oriente* [5] *principatum arripuit: à cujus militibus certamine sub muris Urbis habito, superatus, è palatio, quò se abdiderat Vitellius,* [6] *vinctis à tergo manibus, productus, circumducitur ad spectaculum vulgi. Ac ne homo* 16

SCHOTTI.

1 *Ter consule*] *Tertiò* Gryphius excudit. In Fastis Capitol. Consul fuit semel cum Claudio, & Censor anno, ut opinor, ɪɔcccɪ. post v. c. Avus eques Romanus, domo Nuceria, & rerum Augusti procurator. Suet. Vitell. II. cap.

2 *Menses octo*] & diem unum Eutrop. lib. VII. De ætate lege Tac. III. Hist. extr. qui liber in Vitellii vita consumitur.

3 *Iste mente crud.*] M. SS. & Veron. *Iste tumens, crudelis* placet: superbiæ enim exempla congessit Tranqu. cap. x.

4 *Cum profusione.*] Luxuriæ enim sævitiæque deditus. Suet. XIII. cap. Tacit. II. Annali. *Prorsus*, inquit, *si luxuriam temperaret, avaritiam non timeret.* Epularum fœda & inexplebilis libido: ideò etiam in inferiorem Germaniam missum à Galba sperante provincialibus copiis profundam ejus gulam posse expleri, auctor idem Tranquillus cap. VII. Vitellii. De hoc ventre lege Tacitum II. III. & IV. Hist. Aug.

5 *Principatum arripuit*] Lege Suet. cap. XV. *primatus* codex Veron.

6 *Vinctis à tergo*] *Vinctus* scripsit Pithœi codex. *religatis post terga manibus*, &c. Suetonius cap. XVII. Tacit. III. Annali extr. *Pudenda latebra semet occultans, ab Iulio Placido Tribuno cohortis protrahitur: vinctæ pone tergum manus, laniata veste, fœdum spectaculum ducebatur.*

homo impudens, in extremis saltem, malorum, quæ gesserat, rubore faciem demitteret, subjecto in mentum gladio, seminudus, multis cœno, fimo, & cæteris turpioribus dictu purgamentis vultum ejus incessentibus, per scalas Gemonias trahitur: ubi Sabinum Vespasiani fratrem necari permiserat. [7] *Numerosis ictibus confossus interiit. Vixit annos quinquaginta septem. Hi omnes, quos paucis attigi, præcipuè Cæsarum gens, adeò* [8] *litteris culti, atque eloquentia fuere, ut ni cunctis vitiis, absque Augusto,* [9] *nimii forent, profectò texissent immodica flagitia.*

17 VESPASIANUS *imperavit annos decem. Hujus inter*

SCHOTTI.

7 *Numerosis ict.*] *Minutissimis ictibus excarnificatus cum fratre L. Vitellio & filio Germanico.* Sueton. XVIII. *Jugulatus in Tiberim dejectus communi caruit sepultura.* Eutropius lib. VII. & Oros. *Ad Gemonias ubi corpus Flavii Sabini jacuerat, propulere.* Tacit. III. Hist. Idem sup. paullò capite truncatum Sabinum, in Gemonias tractum scribit. Sueton. verò Capitolio, quò cum Flavianis confugerat, incenso oppressum: noster verò Orosium fortè secutus, vivum ad scalas protractum, ibique interfectum.

8 *Litteris culti*] Ex Corn. Tacito sub initium tertiidecimi Annalis. Memini videre ab Hadr. Barlando viro, ut tum tempora ferebant, eloquenti libellum editum De litteratis urbis Romæ principibus.

9 *Nimii forent*] Florisc. *dediti forent*: omnes verò M. SS. *modica* præferunt, non *immodica*, & rectè. Confirmat eam lectionem & novus Victor, in quo vocis *Absque* notitiam ex antiquis auctoribus explicavi. Porrò *texissent immod. flag.* Gryphius reddidit. Et sup. *Vixit annos* LXXII. Augustanus codex; Veroni verò XXVIII. neutrum probo: ex compendiis notisque numerorum menda nata, ut ferè in antiquis auctoribus.

inter cetera bona illud singulare fuit, INIMICITIAS
OBLIVISCI, *adeò, ut Vitellii* [1] *hostis sui filiam locu-*
pletissimè dotatam, splendidissimo conjungeret viro. Fe-
rebat patienter [2] *amicorum motus, contumeliis eorum, ut*
erat facetissimus, [dictis] jocularibus respondens. Namque
[3] [a] *Licinium Mucianum, quo adjutore ad imperium per-*
venerat, fiducia meritorum insolentem, lepidè flectebat,
adhibito aliquo utrique familiari, id unum dicens, Nosti
me virum esse. Sed quid mirum in amicis, cùm etiam
caussidicorum [4] *obliqua dicta, & philosophorum contuma-*
ciam contemneret? Iste exsanguem diu, fessumque terra-
rum orbem brevi refecit. Namque primùm satellites ty-
rannidis, nisi qui fortè atrocius longè processerant, flectere
potius maluit, quàm excruciatos delere, prudentissimè ra-
tus, nefaria ministeria à pluribus metu curari. Præterea
legibus æquissimis monendo, quodque vehementius est, vitæ
specie, vitiorum plura aboleverat. ✝ *Infirmus tamen,* [1] *uti* 18
quidam pravè putant, adversus pecuniam, cùm satis constet
ærarii

SCHOTTI.

1 *Hostis sui filiam*] Pronomen afuit à Floriac. & Veron. & tollerem, nisi in melioribus Suetonii libris esset totidem verbis cap. XIV. ubi vulg. *sibi* non ita rectè. filium tamen Mucianus interfici jusserat, mansuram discordiam obtendens, ni femina belli restinxisset. Tacitus IV. Hist. Aug. extr.

2 *Amic. motus*] *Monitus* codex Veron. sed illud malo, assentiente Tranq. XIII. Quod sequitur *dictis* rectè abest à M.SS. omn. & Veron. De jocis (sic enim inf. appellat) idem cap. XXII. & XXIII. Plautus *ridicularia* vocat Truculento.

3 *Lic. Mucianum*] M. SS. scribunt per t *Mutianus*. lapides tamen litterati per c, & Græcis Μκιανὸς est: quo instigante & adjuvante arripuit Vespas. imperium. Legendus Tacit. lib. II. III. & IV. Hist. & Sueton. VI. cap. & XIII. apud quem ita hoc extulit: *Ego tamen vir sum.* erat enim Mucianus impudicitia infamis. Jocus igitur ex ambiguo.

4 *Obliqua dicta*] *Figuras* Sueton. cap. XIII. & Domit. X. *Morsus figuratos* Macrob. lib. VII. Saturn. vocat. De Demetrio Cynico philosopho Tacit. IV. Hist. Sueton. Dio.

1 *Uti quidam pr. put.*] In his Corn. Tacit. II. Hist. Aug. *Prorsus, si avaritia abesset, antiquis ducibus par.*

VINETI.

a *Licinium Mucianum*] Hunc Licinium, *Licinum* tribus syllabis quædam ex nostris exemplaribus scribunt. Alterum nomen est Μκιανὸς apud Dionem, id est *Mucianus:* sicut MVCIVS non per T, sed per C scribi debet.

ærarii inopia, & clade urbium, novas eum neque postea habitas vectigalium pensiones exquisivisse. Hic Romam [2] deformem incendiis veteribus ac ruinis, permissa, si domini deessent, volentibus ædificandi copia, Capitolium, ædem Pacis, Claudii monumenta reparavit: multaque nova instituit. Per omnes terras, qua jus Romanum est, renovatæ urbes cultu egregio: via operibus maximis munita sunt. Tunc cavati montes per Flaminiam sunt prono transgressu, quæ vulgariter Pertusa petra vocitatur. Mille gentes compositæ, cùm ducentas ægerrimè reperisset, extinctis sævitia tyrannorum plerisque. Rex Parthorum [3] Vologeses metu solo in pace coactus est. [4] [a] Syria seu Palæstina, nec non Cilicia

SCHOTTI.

2. *Deformem incendiis*] Iisdem verbis Sueton. IIX. & IX. cap. De Capitolii varia fortuna primaque origine Plutarchus, Poplicola, & Tacitus III. Histor. Augustæ legendi. inf. *prono transgressui* Cujacii codex, & *Pertunsa petra* constanter omn. scribunt.

3 *Vologesus metu solo in pacem coactus*] Accusandi casu M. SS. quæ lectio nimium quantum præstat. In Sueton. VI. *Vologesus* optimi libb. inflectunt.

4 *Syria seu Palæstina, nec non Cilicia Trachea*] Sic vulg. ferè omnes, nisi quòd *Tracheta* Cratandri editio præferat; M. SS. verò nostri, & Veron. *Syria cui Palæstina nomen est, Ciliciaque ac Trachia & Comagene:* quam lectionem in suis M. SS. etiam repperit doctiss. Vinetus. Floriacensis tamen *Tracia & Commagena* scribit per primam vocalem. Eutropius *Trachiam Ciliciam, Tracheam Commagenem, quæ sub regibus amicis erant, in provinciarum formam redegit.* Apud Sueton. quoque cap. VIII. *Trachiam* in antiq. libris scriptum fuisse testatur Th. Pulmannus noster, qui jam diu suam in emendandis auctoribus fidem diligentiamque doctis probavit. Atqui ea jam inde à Claudii imperio in ditionem pop. Rom. concesserat. Eusebius Chronic. Ciliciam verò multo antè Servilius domuit, de eaque & Isauris triumphavit, & Isauricus dictus. Assentior itaque L. Torrentio, qui *Trachiam* in Eutropio expungit, & doctiss. Turnebo qui *Tracheam Ciliciam* in Sueton. legendum censet, quòd duplex ea Geographis sit; & Claudius Imperator Polemoni, ademta Bosporo Thracio, Ciliciæ partem attribuerit: auctor Dio. Confirmatur & auctoris nostri auctoritate: cujus tamen M. SS. *Ciliciaque ac Trachia* scribunt. Illud non celabo, perpetuò ita scribere eosdem, tametsi *Thraciam* significare vellent, ex hoc fortè loco erroris origine imperitis librariis objecta.

VINETI.

a *Syria seu Palæstina, nec non Cilicia Trachea & Commag.*] Vetus codex, *Syria, cui Palæstina nomen est, Ciliciaque ac Thracia & Commagene.* Locus etiam apud Eutropium corruptus.

Cilicia Trachea, & Commagene, quam hodie Augustophratensem nominamus, provinciis accessere. Judæi quoque additi sunt. Hic monentibus amicis, ut caveret[b] *à Metio Pomposiano, de quo sermo percrebuerat*[5] *regnaturum, consulem fecit, alludens tali cavillo, quandoque memor erit tanti beneficii.* † *Institutum verò uniforme omni* 19
imperio tenuit.[1] *Vigilare de nocte, publicisque actibus absolutis caros admittere, dum salutatur calceamenta sumens & regium vestitum. Pòst autem negotiis*[2] *quæcumque advenissent, auditis, exerceri vectatione, deinde requiescere: postremò ubi lavisset, remissiore animo convivium curabat. Plura dicere studium coëgit imperatoris boni, quem ab Augusti mortem post annos sex & quinquaginta, Romana respublica exsanguis sævitia tyrannorum, quasi fato quodam, ne penitus rueret, assecuta est. Itaque*[3] *annum agens vitæ absque uno septuagesimum, seriis joca, quibus delectabatur, admiscens, interiit. Quippe primo cùm*[4] *crinitum sidus apparuisset, Istud, inquit, ad regem Persarum*

SCHOTTI.

5 *Regnaturum*] Sueton. *genesim habere imperatoriam*, cap. XIV. & Domit. cap. 10. iccirco interfectum ait. Ceterùm *Mettium* & *percrebruerat* geminatis consonantibus scribunt: De hoc certant Manutius & Lambinus. Hæc autem periodus, ut quod sentio dicam, sup. collocanda erat post Mucianum. Sed centones consarcinavit, & Suetonii ferè ordinem in describendo secutum apparet.

1 *Vigilare de nocte*] Noctibus uti solitum Vespasianum testis quoque Plinius Cæcilius lib. III. ubi de avunculo agit, qui ante lucem ad eum commeare solitus erat.

2 *Quæcumque advenissent*] Ex Tranq. sumta, qui tamen *obvenissent* dixit, rectius, & pro *auditis*, *decisis*. quod amplius: gestationi & deinde quieti vacabat. cap. XXI. Porrò de Caligula idem cap. III. *usum assidua equi vectatione post cibum*. Sic enim interpungendum rectè docuit Lævinus Torrentius, de Domitiano verò cap. XIX.

3 *Annum agens vitæ*] Exstinctus est IIX. Kalend. Julii, annum gerens ætatis sexagesimum ac nonum, superque mensem ac diem septimum. Sueton. cap. XXIV.

4 *Crinitum sidus*] A Sueton. est XXIII. Cometam vocant Physici, de quo Plinius lib. II. cap. XXV. & Seneca quæst. Natur. lib. VII. *Summis potestatibus exitium portendere vulgò putatur*. Idem Suet. Nerone cap. XXXVI. & Claudio cap. XLVI. Tacitus

VINETI.

b *A Metio Pomposiano*] Sic scribitur apud Suetonium. in Dionis epitome est Μέτιος Πομπουσιανός. extraordinarius consul fuit.

Persarum pertinet, cui capillus effusior. Deinde[5] *ventris eluvie fessus, & assurgens,* [6] *Stantem, ait, imperatorem excedere terris decet.*

20 TITVS *vocabulo patris etiam* VESPASIANVS *dictus,* [1] *matre liberta* [a] DOMITILLA *nomine genitus, imperavit annos duos, & menses duos, diesque viginti. Iste à puero præclaris studiis, probitatis, militiæ, litterarum instantissimè deditus, quò contenderit, animi & corporis muneribus ostendit. Hic ubi patriæ curam suscepit, incre-*

SCHOTTI.

Tacitus de Neronis ætate Annali XIV. *Sidus Cometes effulsit, de quo vulgi opinio est tamquam mutationem regnis portendat.* Romanos barbam ponere, in luctu verò summittere solitos; contrà Regulos externos fecisse constat: Suet. Calig. cap. VI. Xiphilin. in Trajano (qui tamen Hadrianum Imper. mentum non rasisse ait) Tacitus Hist. IV. de Civili. & lib. de Moribus German.

5 *Ventris eluvie*] Alvò usque ad defectionem soluta. Suet. Quare non placet Germanicorum & Gallicorum exemplarium τὸ *ingluvie.*

6 *Stantem Imp.* Hinc Julius Cæsar repentinum inopinatumque vitæ exitum, tamquam commodissimum præferebat. Sueton. Cæsare LXXVII. cap. Quod dictum & Turbo usurpavit apud Hadrianum Imper. teste Xiphilino è Dione.

1 *Matre liberta*] Sueton. Vesp. cap. III. ubi *libertam delegatam* legendum conjectat doctissimus Torrentius, quod & hoc loco probatur, & L. antiqui pro *liberto* vel *liberta* sæpe scribebant. De Titi eloquentia virtuteque bellica, quibus domi militiæque claruit, Plinius avunculus in eleganti illa præfatione operis Natur. hist. ad Titum, & Sueton. Tito III. & IV. cap.

VINETI.

a *Domitilla*] *Domitius, Domitianus, Domitilla,* quintam litteram T, non C, debent habere.

incredibile est, quantum quos imitabatur, anteierit, præcipuè clementia, liberalitate, honorificentia, ac pecuniæ contemptu: quæ eo amplius grata fuere, quòd ex nonnullis à privato adhuc [2] patratis, asperior, luxuriæ & avaritiæ amans credebatur fore. Namque præfecturam prætorianam patre imperante adeptus, suspectum quemque & oppositum sibi, immissis, qui [3] per theatra & castra invidiosa jactantes ad pœnam poscerent, quasi criminis convictos oppressit. [4] [b] In quibus Cæcinam consularem adhibitum cenæ, vix dum triclinio egressum, ob suspicionem [c] stupratæ [5] Berenices [6] uxoris suæ, jugulari jussit. † [7] Jurgia autem sub 21
patre venumdata. rapinarum cupidum: unde Neronem cuncti [8] vocantes opinantesque summam rerum nactum graviter acceperant. Sed hæc in melius conversa adeò ei immortalem gloriam contulere, ut DELICIÆ ATQVE AMOR *humani generis appellaretur. Denique ut*

SCHOTTI.

2 *Patratis*] *Paratis* M. SS. *privatis asperior.* vulg. ferè omn. quasi *à privato* ita dictum sit, ut *à pueris.* Mox *luxuriaque & avaritia amans credebatur,* Veron. edit. ut absit *fore:* vide inf. num. 77. de Theodosio, & Sueton. cap. VI. &, unde hæc sumta ad verbum sunt, VII. qui *submissis & deposcerent* habet, ubi noster *immissis,* & pòst paullo *poscerent,* non ita rectè.

3 *Per theatra & castris*] In Veron. & M. SS. vario casu.

4 *In quibus*] M. SS. antiquè *in queis* & simplici n. *Cæcinam* rectè scribunt. Dictus enim *A. Licinius Cæcina.* Rursum hæc à Suetonio sunt; qui tamen tamquam conjurationis, non adulterii reum, confodi jussum ait.

5 *Berenices*] *Berenicis* lib. vett. inflectunt. Uxoris eam nomine dignabatur, nuptias tantùm pollicitus. Sueton. VII. cap. Tacit. II. hist. Augustæ.

7 *Iurgia*] id est, jura: sic Catullus & inf. Nerva jurgiorum disceptator dicitur. Divinè igitur Torrentius, qui in Suetonio *cognitionibus patriis* reposuit, ita flagitante historiæ veritate, pro quo vulgò *concionibus:* corruptè haud dubiè.

8 *Vocantes, opin.*] M. SS. & Veron. optimè *opinantes vocantesque,* quos sequor. & Sueton. *Propalam alium Neronem & opinabantur, & prædicabant,* cap. VII.

VINETI.

b *In quibus Cæcinam*] Hic est Aulus Cæcina apud Suetonium. Cæcina autem variè scribitur in nostris exemplaribus, Cæcinna, Cecina, Cecinna.

c *Stupratæ Berenicis*] *Berenices* legendum puto, sicut apud Suetonium scribitur. Effertur enim *Berenice* sicut *Penelope.* ea est *Beronice,* o pro e, in secunda syllaba apud Dionem: idemque nomen *Veronica.*

ut subiit pondus regium, Berenicen nuptias suas sperantem regredi domum, & [3] *enervatorum greges abire præcepit. Quo facto, quasi* [4] *signum protulit mutatæ intemperantiæ. Dehinc cùm donata concessáve à prioribus principibus firmare insequentes solerent, simul [ut] imperium cepit, talia poßidentibus edicto sponte cavit. Quadam etiam die, recordans vesperi nihil se cuiquam præstitisse, venerando cœlestique dicto,* AMICI, *ait,* PERDIDIMUS DIEM: *quia erat magnificæ liberalitatis. Clementiam verò usque eò perduxit, ut* [6] *amplißimi ordinis duo cùm adversus eum conjurassent, neque abnuere cogitatum scelus quirent, monuerit primò: pòst* [7] *deductos in spectaculum secum, utrimque asidere jusserit: petitoque ex industria Mirmillonum, quorum pugnæ visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem, uni atque alteri commiserit: quibus perculsis & constantiam mirantibus diceret,* VIDETÍSNE POTESTATES *fato dari, frustraque tentari facinus*
22 *potiundi spe, vel amittendi metu?* † *Fratrem quoque* Do-*mitianum*

SCHOTTI.

3 *Enervatorum greges*] *Delicatorum.* Idem Tranqu. qui tamen spectare tantùm eos desiisse Titum scribit, non ejecisse; Domitianum verò scena histrionibus interdixisse; in Domitiano cap. VII. Quid si eunuchos non histriones intellegas? quibus Reginæ, Ægypti præsertim, uti solent. Terent. Eunucho. *Contaminatum congregem turpium virorum* vocat Horat. I. Carminum; ita enim restituit doctiss. Scaliger.

4 *Signum protulit*] Non malè etiam *prætulit:* sic facem novæ nuptæ præferebant: & vide Servium ad initium VIII. Æneid. Illud *soleret* quamvis in scriptis codd. compareat, non placet: sed illud, *simul imperium.* Venustum, Horatii more. Res nota ex Sueton. cap. VIII. Addit Cratandti editio *cavit vel concessit.* Augustanus cod. initio *damnata concessave* pro *donata*: & hic *concessit* pro *cavit.*

5 *Perdidimus diem*] Laudat aureum hoc dictum præter Tranquillum cap. IIX. Ausonius in Panegyrico. Scitum illud Apellis: *Nullam hodie lineam duxi.*

6 *Ampliss. ord. duo.*] *Patricii generis*, inquit Sueton. IX. Simile factum Nervæ tribuit Xiphil. ex Dione, in quem Crassus Calpurnius Crassorum nepos conjuraverat: cujus & in Trajano idem meminit.

7 *Deductos*] *Eductos* Veron. illud malo. Mox *secum utrumque aßidere* idem conjungit. ceteri vulg. omn. *se utrimque.* Et pòst paullo, *potestatem* Veron. De insidiis Domitiani Sueton. IX. & Domit. II. cap.

mitianum parantem insidias, militumque animos sollicitantem, flens sæpius obtestatus est, ne parricidio assequi cuperet, quod & se volente esset obventurum ei, & jam haberet, cùm sit particeps potestatis. Hujus tempore mons [1] *Vesuvius in Campania ardere cœpit: incendiumque Romæ sine nocturna requie per triduum fuit. Lues quoque, quanta vix umquam antea, [fuit.]* [2] *Quibus malis nonnullis vexatis, pecunia propria subvenit, cunctis remediorum generibus, nunc ægrotantes per semetipsum reficiens, nunc consolans suorum mortibus afflictos. Vixit annos quadraginta unum: & in eodem, quo pater, apud Sabinos agro, febri interiit. Hujus mors, credi vix potest, quantum luctus Urbi, provinciisque intulerit, adeò ut eum delicias publicas, sicut diximus, appellantes, quasi perpetuo custode orbatum terrarum orbem deflerent.*

DOMI-

SCHOTTI.

1 *Vesuvius*] Variè appellatur & scribitur mons ille Plinii avunculi morte & incendio nobilis. *Vesubius* scriptum habent codd. quibus usus sum, calamo exarati, ex frequenti commutatione b & u; ut Hispanis vonum bonum sapit. Vidi qui *Vesevius* vel *Vesebius* scriberent. Est apud me vita Plinii majoris Suetonio inscripta M. S. ex bibliotheca Pithœi, ubi *Vesuium* appellatum video, extrita tertia u littera. juxta Neapolim est, ad mare vergens. Eleganter incendium hoc descripsit Dio, qui βέσβιον appellat, ut *Vesevum* Maro. Vide Sueton. IIX. cap. & Abrahami Ortelii amiciss. civis mei Synonymiam Geographicam, accuratè diligenterque concinnatam.

2 *Quibus malis nonn. vexat.*] Sic quatuor vulgati Gallici & Germanici. Veron. & M. SS. *Quibus tamen malis nullo vexato.* vorè, ad Suetonii, unde exscripta sunt, sensum. Aliò respexerunt emendatores illi, aut aliud agebant.

23 DOMITIANVS [1] VESPASIANI & DOMITILLÆ *liberta filius, germanus* Titi, *imperavit annos quindecim. Iste primò clementiam simulans, neque adeò iners, domi bellique tolerantior videbatur: idcircoque Cattos Germanosque devicit. jus æquissimè dixit. Romæ multa ædificia vel cœpta, vel à fundamentis construxit.* BIBLIOTHECAS [2] *incendio consumtas, petitis undique, præsertim Alexandria, exemplis, reparavit.* [3] *Sagittarum tam doctus fuit, ut inter patentes digitos extentæ manus viri procul positi spicula ejus transvolarent. Dehinc atrox cædibus, bonorum supplicia agere cœpit: ac* [4] *more Caligulæ dominum sese deumque dici coëgit:* [5] *segnisque ridi-*

SCHOTTI.

1 *Vespasiani*] Afuit à vulg. omn. Nos è M. SS. & Veronensi reposuimus, nisi *etiam* pro & legere mavis, qui & *Domitillæ* ut *Domitianus* per t scribunt, & numi qui sunt Augerii Busbequii V. C. Editi libri *Domicillæ*. Inf. illud *vel cœpta* requiro in Veron. libro, & certè abesse potest, ut patet ex Sueton. cap. v.

2 *Incendio consumtas*] Tralata huc ad verbum ex Sueton. cap. xx. nisi quòd *absumtas* habet, melius. Atqui bello Alexandrino bibliotheca ea conflagrarat: quomodo ergo inde allati libri? Sustineo.

3 *Sagittarum*] Rursus à Suetonio est xix. qui tamen *pueri* habet, non *viri*. Pronomen *ejus* adscripsi ex Veronensi. Idem de sævitia cap. x. & xi. τὸ *cædibus* afuit ab eodem Veron.

4 *More Caligulæ*] C. prænomen addunt M. SS. Eusebius verò Chronicis Domitianum primum sibi Domini nomen vindicasse ait sup. 9. num.

5 *Segnisque*] Pithœi codex *dignisque*. quod fortè non rejiciendum, ut de honoratioribus aulicis accipiamus.

ridiculè, remotis omnibus, muscarum agmina persequebatur. Furens libidine: cujus fœdum exercitium, Græcorum lingua [6] *κλινοπάλην vocabat. Hinc percontanti cuidam, quisquamne in palatio esset,* [7] *responsum [est,] Ne musca quidem. His ejus sævitiis, ac maximè injuria verborum, qua [se]* [8] *scortum vocari dolebat, accensus Antonius curans Germaniam superiorem, imperium corripuit. Quo* [a] *per* [9] *Norbanum Appium acie strato Domitianus longè tetrior, in omne hominum genus, etiam in suos, ferarum more grassabatur. Igitur metu crudelitatis, & conscientiæ sua conjuravere plerique, impulsoribus Parthenio procurante cubiculum, &* [10] *Stephano, & tum ob fraudem intercepta*

SCHOTTI.

piamus. Cujacii & P. Danielis *sign'sque*, quomodo & Veron. At quare *segnis* qui horas diligenter operi faciundo publicisque negotiis agendis partiebatur? Lævin. Torrentius in Suet. de ingenio *stylisque* tentabat: quam lectionem utinam confirmarent libr. vett. Favet satis, unde hæc transcripta sunt, Tranq. codex. *Muscas*, inquit, *captare ac stylo præacuto configere.* cap. III.

6 Κλινοπάλην] Latinis litteris M. SS. duo *clinopalen*. Cujacii κλινπάλην. Veron. verò καινομην; quæ vox nescio an alibi exstet, à καίνομαι facta. Mendæ occasionem dedit Græcarum litterarum capitalium similitudo Λ & Α. Martialis lib. XIIII. Epigrammatum, qui & ipse Domitiani æqualis:

Non amo qui vincit, sed qui succumbere novit:
Et didicit melius τὴν ἀνακλινοπάλην.

7 *Responsum*] A Vibio Crispo, de cujus jocis etiam Xiphilinus. Rursum locus hic mutilus est & malè consarcinatus; addendum enim erat, *ne musca quidem nisi apud palæstram.* Quod si non impetro; transposita quædam esse nemo non videt: quid enim iis quæ de libidine interjecta sunt, respondet?

8 *Scortum*] Pro puero meritorio. Utitur Suetonius quoque Vitellio cap. III. & Victor noster De viris illustr. Catone.

9 *Norbanum Appium*] Postulat susceptum negotium, ut quæ in vett. exemplaribus repperi, bona fide repræsentem, etiam quæ damnem, ut aliis etiam ansa detur verum exsculpendi. Floriac. *Narbonum Lappium* vocat. Veron. *Norbasum Lappium: Normanium Appium* Germanicæ & Gallicanæ editiones. Hujus nomen in Sueton. non exstat, nisi quòd cujusdam Norbani consulatus meminit Vitellio cap. III. Ille verò L. Antoninus Saturninus dictus, in quem lepidè lusit Martialis lib. IIII. epigram. XI.

10 *Stephano*] Procuratore Domitillæ.

VINETI.

a *Per Norbanum Appium*] *Lapium Norbanum* scribit vetus codex. Dio *Lucium Maximum* vocat, qui Lucium Antonium Germaniæ præsidem interfecit, qui bellum civile moverat.

tercepta pecunia supplicium suspectante, Clodiano, *adscita etiam in consilium tyranni uxore Domitia, ob amorem Paridis histrionis à principe cruciatus formidante. Domitianum multis vulneribus confodiunt, post annum quintum & quadragesimum vitæ. At senatus gladiatoris more funus* [11] *efferri, radendumque nomen decrevit. Hujus tempore* [12] *sæculares ludi celebrati sunt.*

24 *Hactenus Romæ, seu per Italiam orti imperium rexere: hinc advenæ. Unde compertum est, urbem Romam externorum virtute crevisse. Quid enim Nerva prudentius aut* [1] *moderatius? quid Trajano divinius? quid præstantius Adriano?*

COCCEIUS NERVA *opido Narniensi genitus, impe-*

SCHOTTI.

mitillæ. Sueton. XVII. Zonaras interfectum ait, patrata cæde Tyranni, ab iis qui conjurationis conscii non erant. de hoc inf. numero 25. Clodianus verò Cornicularius fuit; de quo officio militari dicere memini ad Viros illust. in Æmilio Scauro. De Domitio & Paride histrione ejusque discipulo Sueton. cap. III. & X.

11 *Efferri*] Per vespillones populari sandapila: & Senatus eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decrevit. Sueton. XVII. & XXIII.

12 *Sæculares ludi*] Computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proximè, sed quo Augustus olim ediderat. Suet. IIII. cap. Tacitus XI. Annali, se iis intentius adfuisse scribit sacerdotio XV. Virali præditum, pòst Prætorem. Dolendum verò libros quibus res Imp. Domitiani composuit, intercidisse. Annus hic, opinor, fuit V. C. IↃCCCXLI.

1 *Moderatius*] Lætior Reipub. status

imperavit [2] *menses tredecim, dies decem. Iste cùm imperium suscepisset, mox rumore orto, vivere atque adfore Domitianum, perinde trepidavit, ut colore mutato,* [3] *verbis amißis, vix consisteret. Sed à Parthenio confirmatus, recepta fiducia, ad solemne delenimentum conversus est. Qui cùm in curiam à senatu gratanter exceptus esset, solus ex omnibus* [4] *Arrius Antoninus vir acer, eique amicißimus conditionem imperantium prudenter exprimens, amplexus eum, gratulari se ait senatui & populo, provinciisque; ipsi autem nequaquam: cui satius fuerat malos semper principes eludere, quàm tanti oneris vim sustinentem, non molestiis modò & periculis subjici, sed fama etiam inimicorum pariter & amicorum: qui cùm se mereri omnia præsumunt, si quicquam non extorserint, atrociores sunt ipsis quoque hostibus. Iste quicquid antea pœna nomine tributis accesserat, indulsit: afflictas civitates relevavit: puellas, puerosque natos* [a] *parentibus egestosis sumtu publico per Italiæ opida ali jussit.* † [1] *Hic ne accessum malignorum terreret,* [b] *Junii Maurici constantis viri dicto [ita] admonetur,*

Qui

SCHOTTI.

status evenit abstinentia & moderatione insequentium Principum. Suet. Domit. extr.

2 *Menses tredecim*] *Menses* XVI. *& dies* X. sic M. SS. om. rectius: tot enim numerant Xiphilinus & Eutropius: qui tamen in ætate discrepant. Hic septuagesimo, & altero anno mortuum scribit; ille quincto & LX. additis mensibus & diebus X.

3 *Verbis amißis*] Ita reposui ex M. SS. *amicis*, quod est in Vineti editione, vereor ne operarum somnium sit. Adjuvat & Veron. qui etiam sup. *trepidavit mente* addit.

4 *Arrius Ant.*] In vulg. quibusdam *Arius Antonius* appellatur. Inf. *non molestiis*, M. SS. & Veron. *haud molest.* unde codd. quidam *aut* malè impresserant. Insignis hic locus communis nescio unde exscriptus.

1 *Hic ne accessum malignorum terreret*] Ita Vinetus edendum curavit, nescio quos libros secutus. M. SS. nostri & vulgati, quotquot vidi, omnes sine ulla varietate, *Hic ne accessu malivolorum terreretur, Iunii Maurici.* non improbo. exstat historia apud Plinium Cæcil. lib. IIII. epistola XXII. quem locum felici interpunctione idem Vinetus emendat.

VINETI.

a *Parentibus egestosis*] Antiquus liber habet *egestuosis*. Insolens utrumque satis.

b *Iunii Maurici*] Trisyllabus hic *Mauricus*, tetrasyllabus est *Mauritius* in vetusto codice; sed Mauricum

Qui convivio familiari adhibitus, cùm Vejentonem consulari honore functum quidem apud Domitianum, tamen multos occultis criminationibus persecutum, adesse vidisset; inter colloquia [c] *mentione Catulli facta calumniatoris præcipui, dicente Nerva, quid nunc faceret, si Domitiano supervixisset?* [d] *Nobiscum, inquit Mauricus, cenaret. Hic jurgiorum disceptator & scientissimus & frequens fuit. Calpurnium Crassum, promissis ingentibus animos militum pertentantem, detectum, confessumque, Tarentum cum uxore removit, patribus lenitatem ejus increpantibus. Cumque interfectores Domitiani ad exitium poscerentur, tantum est consternatus, ut neque vomitum, neque impetum ventris valeret differre. & tamen vehementer obstitit, dictitans æquius esse mortem subire, quàm auctoritatem imperii fœdare, proditis potentiæ sumendæ auctoribus. Sed milites neglecto principe, requisitos,* [2] *Petronium,* [*Stepha-*

SCHOTTI.

2 *Petronium, Stephanum*] τὸ *Stephanum* in nullo M. SS. comparet nec in Veron. Augustano & Gryphii, & rectè. quis enim duos uno ictu interemtos credat? Suspicor sup. adscriptum *Secundum*: indeque factum ab aliquo ludimagistro *Stephanum*, quòd eum sup. inter percussores Domitiani nominatum recordaretur. Atqui Zonaras non malus auctor, in cæde ipsa Imperatoris Stephanum quoque interfectum refert ab ignaris conjurationis. Non igitur à Neronis militibus. Eutropius sanè *Petronium Secundum* Præfectum prætorio nominat, cùm de Nervæ auxiliatoribus ad regnum adipiscendum loquitur sub initium lib. VIII. & Parthenium interfectorem Domitiani: quem Orosius spadonem facit lib. VII. cap. II. Tranqu. verò *Maximum* dumtaxat libertum inter ejus percussores numerat, in Domitiano cap. XVII.

VINETI.

cum etiam appellant epistolæ Plinii, tribus tantum syllabis. Est autem fortasse Mauricus, unde isti Mauritii dicti sint, ut imperator Mauricius, qui à suis militibus interfectus traditur anno Christi sexcentesimo tertio: quare non *Mauritii* per τ, ut in vetere libro, ceterùm per c *Mauricii*, dicendi videantur: quomodo illos Græci per κ *Μαυρίκιος* scribunt, & vetusta marmora *Mauricios*. De Casperio autem lege Dionem.

c *Mentione Catuli*] Geminari debere liquidam in hoc nomine, monuimus in commentario Eutropii. Juvenalis satyra quarta:

Et cum mortifero prudens Vejento Catullo.

d *Nobiscum, inquit Mauricus, cenaret*] Respondit Mauricus Nervæ, Cenaret hîc nobiscum Catullus Messallinus, si nunc viveret. Sic ergo distingue apud Plinium in epistola vicesima secunda libri quarti: *quid*

[*Stephanum*] *uno ictu. Parthenium verò demtis prius genitalibus, & in os conjectis, jugulavere, redemto magnis sumtibus* [3] *Casperio: qui scelere tam truci insolentior, Nervam compulit referre* [4] *apud populum gratias militibus, quia nefandos pessimosque omnium mortalium peremissent. Hic Trajanum in liberi locum, inque partem imperii adoptavit: cum quo* [5] *tribus vixit mensibus. Qui dum suggerente ira, voce quam maxima, contra quendam Regulum nomine inclamaret, sudore correptus est.* [6] *Quo refrigescente, horror corporis nimius initium febri fuit: nec multo pòst, vitam finivit,* [c] *anno ætatis sexagesimo tertio. Cujus corpus* [7] *à senatu quondam augusto honore delatum in sepulcro Augusti sepultum est. Eoque die quo interiit, solis defectio facta est.*

VLPIVS

SCHOTTI.

3 *Casperio*] Sic vulgati. *Casperi* M.SS. 2. inflectunt. *Caspari* Veron. à quo fortè Christianum nomen ortum. *Emperio* Augustana edit. habet. *Ælianum Casperium* Dio vocat, Præfectum prætorio, quam etiam dignitatem sub Domitiano gesserit.

4 *Apud pop.*] Veron. *ad pop.* & mox *quod pessimos nefandosque omnium:* quomodo & M. SS. Iidem *cooptavit* pro *adoptavit*. Observa verò Liberi singulari numero dici, ut & in Victoris Gordiano. vide Notas. Unam filiam liberos vocat contrà Terent. numero multitudinis, Hecyra, & Cicero De aruspicum responsis.

5 *Tribus vixit mensibus*] *Annis* M. SS. Veron. & Augustanus codex. Mox Basil. Cratandri, *Suggerente ira, noctè voce quàm maxima.*

6 *Quo refrigescente*] Hæc absunt usque ad *Eo die* in utraque Basil. Augustana, & Lugd. editt. M. SS. verò *Horror corporis nimium initia febri præbuit.* Veron. à Vineto nihil variat, nisi quod *præbuit* legit. Pithoei M. S. *refrigerante* præfert.

7 *A Senatu quondam*] Aliter libri scripti & Veron. *ut quondam Augusti honore delato in sepulcro Augusto.* Floriacensis tamen *relato*, Cujacii *relicto.*

VINETI.

quid putas passurum fuisse, si viveret? & Mauricus: Nobiscum cenaret.

c *Anno ætatis sexagesimo tertio*] In commentario Eutropii monuimus discrepare auctores de ætate Nervæ.

26 VLPIVS TRAIANVS *ex urbe Tudertina, Ulpius ab avo dictus, Trajanus à Trajo paterni generis auctore, vel de nomine Trajani patris sic appellatus, imperavit* [1] *annis viginti. Iste talem se Reipublicæ præbuit, qualem vix ægreque exprimere valuerunt* [2] *summorum scriptorum miranda ingenia. Hic imperium apud Agrippinam nobilem Galliæ coloniam suscepit, habens diligentiam in re militari, in civilibus lenitatem, in sublevandis civitatibus largitionem. Cumque duo sint, quæ ab egregiis principibus exspectentur,* SANCTITAS DOMI, IN ARMIS FORTITVDO, VTROBIQVE PRVDENTIA: *tantus erat in eo maximarum rerum modus, ut quasi temperamento quodam virtutes miscuisse videretur: nisi quia* [3] *cibo, vinoque paululum deditus*

SCHOTTI.

1 *Annis viginti*] XIX. Orosius lib. VII.

2 *Summorum scriptorum*] Explebit lectorem vel unus Plinii Panegyricus. Dolendum eos intercidisse qui Trajani vitam copiosè in litteras miserunt, Marium Maximum, Fabium Marcellinum, Aurelium Verum, Statium Valentem: quos laudat Lampridius in Alexandro Severo. Ceterùm postea in Senatu Principibus felicis ominis & augurii caussa acclamabatur: *Esto felicior Augusto, melior Trajano.* S.C. quoque factum est ut *Optimus* appellaretur. Dio, Eutrop.

3 *Cibo vinoque*] De vinolentia inf. quoque in Theodosio num. 76. Scitum illud Catonis, *Unum Cæsarem sobrium ad Rempub. accessisse.* Sueton. Cæsare LIII. Herba parietina dictus inf. numero 60. De Pompeia Plotina num. 66. & in Theodosio plura.

ditus erat. Liberalis [4] *in amicos: & tamquam vitæ conditione par, societatibus perfrui. Hic ob honorem Suræ, cujus studio imperium arripuerat, lavacra condidit. De quo supervacaneum videtur cuncta velle nominatim prodere, cùm satis sit excultum atque emendatum dixisse. † Fuit* 27
enim patiens laboris, studiosus optimi cujusque, ac bellicosi: magis [que] simpliciora ingenia aut eruditissimos, quamvis ipse parcæ esset scientiæ, moderateque eloquens, diligebat. JUSTITIÆ *verò, ac* [1] IURIS HUMANI *divinique tam repertor novi, quàm inveterati custos. Quæ omnia eò majora visebantur, quo[niam] per multos atque atroces tyrannos perdito atque prostrato statu Romano,* [2] *in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportunè datus; usque eò, ut adveniens imperium ejus pleraque mirifica denunciaverint.* [3] *In quibus præcipuum, cornix è fastigio Capitolii Atticis sermonibus effata,* καλῶς ἔσται. *Hujus exusti corporis cineres relati Romam, humatique Trajani foro sub ejus columna: & imago superposita, sicuti triumphantes solent, in Urbem invecta, senatu præeunte & exercitu. Eo tempore, multo perniciosius, quàm sub Nerva,* [4] *Tiberis inundavit, magna clade ædium: & terræmotus gravis per provincias multas, atroxque pestilentia,*

SCHOTTI.

4 *In amicos*] Quamobrem in amicos comis esset, rationem ipse reddit apud Eutropium. Mox *promere* scriptum habeo: vulgò *prodere*.

1 *Iuris humani*] Testis liber x. epist. Plinii, si illius est; qui ad illum omnia retulit.

2 *In remedium*] Movisse lacertos Remp. sub Trajano inquit L. Annæus Florus, & Sex. Rufus in Breviario. *Electus* pro *datus* est in Augustano cod.

3 *In quibus*] Aliter hic locus in M. SS. Veron. & Basil. utroque legitur, *in queis præc. cornicem è fastigio Capitolii Att. serm. effatam esse* καλὸς *hujus.* August. codex *effata* καλὸς. *Cujus.* Suet. verò extr. lib. XII. Domitiani temporibus accidisse ait. Inf. *invehi* Veron. & M. SS. pro *invecti*.

4 *Tiberis inundavit*] Vide Plinium lib. III. c. V. Nat. histor. Inundavit & sub Othone, Suet. cap. VIII. Tacitus I. Hist. Augustæ. Mox, *ædium proximarum* amplius est in M. SS. quibus ferè Veron. exemplar consentit. De terræ motu, fame, & peste Dio Cassius, Orosius, alii.

lentia, famesque, & incendia facta sunt. Quibus omnibus Trajanus per exquisita remedia plurimum opitulatus est; [5] statuens, ne domorum altitudo [a] sexaginta superaret pedes, ob ruinas faciles, & sumtus, siquando talia contingerent, exitiosos. Unde merito PATER PATRIÆ *dictus est. Vixit annos [6] sexaginta quatuor.*

28 ÆLIUS ADRIANUS [1] *stirpis Italicæ, Ælio Adriano Trajani principis consobrino Adriæ orto genitus, quod opidum agri Piceni, etiam mari Adriatico nomen dedit; imperavit [2] annis vigintiduobus. Hic Græcis litteris impensius eruditus, à plerisque Græculus appellatus est. Atheniensium studia, moresque [3] hausit non sermone tantùm,*

SCHOTTI.

5 *Statuens ne domorum*] Augustus P. Rutilii Rufi exemplo ædificiis modum imposuit, ne ædes altius LXX. pedes tollere liceret. Trajanus ad LX. revocavit. Sueton. Octavio cap. LXXIX. Strabo lib. V. Geograph. Exstat Neapoli in marmore lex ædificantium, cujus prima pars truncata est.

6 *Sexag. quatuor*] Variant Historici. Sexagesimo secundo ætatis, ventris profluvio, imperii undevigesimo, additis mensibus & diebus XV. mortuum, auctor est Dio, Eutropius, & Orosius.

1 *Stirpis Italicæ*] Legitur in M. SS. *Italæ*, quod tamen abjudico. Italica enim Hispaniæ urbs, quæ & Trajani patria. An verò & Silii poëtæ? ἐπέχω & AMPLIUS pronuncio.

2 *Annis* XXII.] Vulgati tres XII. dumtaxat numerant.

3 *Hausit*] *Auxit* editi omn. Cujacii & Veron. addit. *γυσίοι, non sermone.*

VINETI.

a *Sexaginta superaret pedes*] Notatum numerum hîc reperimus, in aliis *sexaginta*, in membraneo codice *quadraginta*.

tum, sed & ceteris disciplinis, canendi, psallendi, [4] *medendique scientia, musicus,* [5] *geometra, pictor, fictor ex ære vel marmore proxime Polyclétos & Euphránoras. Perinde omnino ad ista erat factus, ut elegantius numquam quicquam humanæ res experta videantur.* [6] *Memor supra quàm cuiquam credibile est, locos, negotia, milites, absentes quoque nominibus recensere. Immensi laboris, quippe qui provincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens, cùm opida universa restitueret, augeret ordinibus. Namque ad specimen legionum militarium, fabros, perpendiculatores, architectos, genusque cunctum exstruendorum mœnium, seu decorandorum in cohortes centuriaverat. Varius, multiplex, multiformis: ad vitia atque virtutes quasi arbiter genitus,* [7] *impetum mentis quodam artificio regens, ingenium invidum, triste, lascivum, & ad ostentationem sui insolens, callide regebat, continentiam, facilitatem,* [8] *clementiam simulans, contraque dissimulans ardorem gloriæ, quo flagrabat. Acerrimus ad lacessendum pariter & respondendum seriis, joco, maledictis: referre carmen carmini, dictum dicto: prorsus ut meditatum crederes adversus omnia.* † *Hujus uxor* 29
Sabina, dum propè servilibus injuriis afficitur, ad mortem volun-

SCHOTTI.

sermone. Mox *Musicis*, *Geometria.* Frobenianus verò, *peritus non sermone.* Cratandri, Gryphii & Augustana editio, *poëtico non sermone tantùm.*

4 *Medendique scientia*] Vereor ne legendum sit *numerandique* ex Spartiano, qui & Matheseos peritum facit in Ælio Vero.

5 *Geometra*] M. SS. consentiunt nisi quòd *Geometer* declinant. & inf. *fictorque:* excusi tres addunt *fictor æmulatorque.* Pòst paullo, *Proinde omnino ad ista & facetus, ut eleg. umquam raro quicquam*, M. SS. præferunt & Veron. Quidam pro *erat factus* legunt *effectus:* alii *effictus.*

6 *Memor*] Uno eodemque tempore scripsit, dictavit, audivit, & cum amicis conlocutus est. Spart. Pro *pedibus*, *passibus* libb. scripti & Veron.

7 *Impetum mentis*] *Impetus* M.SS. August. *imperii*, quod non placet, nisi *ac vitia atque virtutes* legas.

8 *Clementiam simulans*] Veron. & Froben. *clementiamque simulans ardore gloriæ*, reliqua absunt. Et mox *acer nimis ad lacess.* M.SS. & Veron. Deinde pro *dicto*, *dictui* iidem. & sup. *tegebat* Cujacii codex, vulg. *regebat.*

voluntariam compulsa est. [1] *Quæ palàm jactabat, quàm immane ingenium pertulisset: & elaborasse, ne ex eo ad humani generis perniciem gravidaretur. Hic morbo subtercutaneo, quem diu placidè pertulerat, victus, dolore ardens, impatiensque, plures è senatu extinxit. A regibus multis pace occultis muneribus impetrata, jactabat palàm plus se otio adeptum, quàm armis ceteros. Officia sanè publica, & palatina, nec non militia in eam formam statuit, qua paucis per Constantinum immutatis hodie perseverat. Vixit annos sexaginta duos: dehinc miserabili exitu consumtus est, cruciatu membrorum ferè omnium confectus, intantum ut crebrò sese interficiendum ministrorum fidissimis precans offerret: ac ne in semetipsum sæviret, custodia carissimorum servaretur.*

30 ANTONINUS FULVIUS, *seu* BOIONIUS *dictus, postea etiam* PIUS *cognominatus, imperavit*

SCHOTTI.

1 *Quæ palam*] Aliter 3. scripti codd. *Quæ palam jactabat se, quòd immane ingenium probavisset, elaborasse, ne.* Sic & Augustanus, nisi quòd *persuasisset* non *probavisset* habuit longè alio sensu. & Veron. *gestabat* pro *jactabat*. Vidi qui, *ne ex eo humani generis pernicies gravidaretur,* excuderunt. Mox in eodem & M. SS. *succutaneus morbus* appellatur; *& dolore arduus*, pro quo vulg. *ardens*. Rursus *occultius* pro *occultus* iidem: ut inf. *perseverant* numero multitudinis. Ceterum Indicem dignitatum Romanarum & administrationum, tam civilium, quàm militarium in Occidentis regionibus Hadriano imperante, edidit Georgius Fabricius Chemnicensis, unà cum Antiquitatum monumentis, urbeque Roma.

ravit annos viginti tres. Iste ab Adriano in filium adoptatus, cujus gener fuerat, tantæ bonitatis in principatu fuit, ut haud dubie sine exemplo vixerit. [1] *Quamvis eum* Numa *contulerit ætas sua, cùm orbem terræ nullo bello per annos viginti tres auctoritate sola rexerit, adeò trementibus eum atque amantibus cunctis regibus, nationibusque, & populis, ut parentem seu patronum magis quàm dominum* [2] *imperatoremve reputarent: omnesque* [3] *uno ore in cælestium morem propitium optantes, de controversiis inter se judicem poscerent. Ad quem etiam Indi, Bactri, Hyrcani legatos misere, justitia tanti imperatoris comperta, quam ornabat vultu sereno & pulcro, procerus membra, decenter validus. Prius quàm salutandus prodiret, degustans panis aliquantulum, ne frigescente circum præcordia per jejunium sanguine, viribus exesis interciperetur, eoque* [4] *actuum publicorum laboribus minimè sufficeret. Quæ incredibili diligentia ad speciem optimi patrisfamiliâs exsequebatur. Appetentia gloriæ carens, & ostentatione: adeò mansuetus, ut instantibus Patribus ad eos qui contra eum conjuraverant, persequendos, compresserit quæstionem, præfatus* NECESSE NON ESSE, SCELERIS IN SEMETIPSUM CUPIDOS, *pertinacius indagari: ne si plures reperirentur, quantis odio esset,*

SCHOTTI.

1 *Quamvis eum*] Absunt à Veron. usque ad, *adeò trementibus eumque amantibus*. sic enim quidam legunt.

2 *Imperatoremve putarent*] Ita Colinæus excudit. Veron. *& imperatorem verè putarent*: unde nostra lectio cusa est, quæ tamen non displicet. Habebat autem frequenter in ore Scipionis illud: *Malle se unum civem servare, quàm mille hostes perdere.* Jul. Capitolinus.

3 *Uno ore in cælestium morem*] Ita vulg. quos quidem viderim omnes, excepto uno Veron. qui cum scr. libris legit, *in morem cælestium.* Nam illa *uno ore* superant, facta ex illo *in morem.* Mox quoque *quinetiam* pro *ad quem etiam*, & *Bactriani* populi in iisdem: & *vultu seriè pulcro*, pro quo vulg. *sereno & pulchro.*

4 *Actuum publicorum*] Veron. & M. SS. *Actui publicorum minimè suffic.* deest *laboribus*. Sup. verò *panis aliquantum.* Inf. pro *instantibus*, *instigantibus* excudit Frobenius.

esset, intelligeretur. Igitur [5] cùm esset annorum septuaginta duorum, apud Lorios villa propria, [6] millibus passuum duodecim ab Urbe, febri paucorum dierum post tres atque viginti annos imperii consumtus est. Ob cujus honorem, templa, sacerdotes, atque infinita alia decreta sunt. Usque eò autem mitis fuit, ut cùm ob inopiæ frumentariæ suspicionem lapidibus à plebe Romana perstringeretur, maluerit ratione exposita placare, quàm ulcisci seditionem.

31 [1] MARCUS *autem* ANTONINUS *imperavit annos decem & octo. Iste virtutum omnium, cælestisque ingenii exstitit, ærumnisque publicis quasi defensor objectus est.*

SCHOTTI.

5 *Cùm esset ann. sept. du.*] Absunt hæc à M. SS. & Veron. & certè librarii non auctoris manum olent. Eutropius enim LXXI. habet. Capitolin. septuagenarium tantum facit. Novus Victor vel vetus potius, ætatis septuaginta quinque annos illi tribuit, imperii viginti dumtaxat.

6 *Mill. pass. duodecim*] Ita reposui ex Eutropio lib. VIII. & Oros. VII. astipulantibus vulg. optimis. Et mox *tres atque viginti*. Sic enim paullo antè Victor: & in numeris minor numerus cum Articulo, non digito vel composito numero, ut Arithmeticorum filii appellant, cohæret. Absurdè igitur in quibusdam *tres atque duodecim*, & sup. *viginti* transpositis vocibus: valde ut mirer in secunda edit. Vineti, hominis alioqui perspicacissimi, oculos hæc fugisse.

1 *Marcus autem*] *M. Aur.* melior codicis Pithœi nostri scriptura, quod & in Floriacensi alia manu erat emendatum. Scripserat auctor *Aur.* una commutata littera sic factum *aut.* Mox iidem *publicis* rectiùs quàm *plurimis*; & Veron. qui & *quies numquam erat.* & inf. *locustarum species infestæ prorsus*; *ut nihil*, sic interpungit.

est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis nusquam quies erat: perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant: terramotus non sine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebra, locustarum species agris infesta, prorsus ut propè nihil, quo summis angoribus atteri mortales solent, dici seu cogitari queat, quod non illo imperante savierit. Credo divinitus attributum, UT DUM MUNDI LEX, SEU NATURA [2] ALIUDVE QUID HOMINIBUS INCOGNITUM *ea mala gignit, rectorum consiliis tamquam medicina remediis leniatur. Is propinquum*

suum, [3] LUCIUM ANNIUM VERUM, *ad imperii partem novo benivolentia genere ascivit.* [4] *Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens,* [5] *ictu sanguinis,*

SCHOTTI.

2 *Aliunde quid*] Sic vulgati. M.SS. *aliudve* & Veron. additque *ea mala gignit*. Præclarè sic Cicero Paradox. *Cùm tibi sive Deus, sive mater, ut ita dicam, rerum omnium Natura dederit animum, quo nihil est præstantius, neque divinius; sic te ipsum abjicies atque prosternes, ut nihil inter te, atque inter quadrupedem aliquid putes interesse.*

3 *L. Annium Verum*] Capitol. nunc *L. Aurelium Verum Commodum*, nunc *L. Ælium* vocat; *L. Annæum Verum* Veron. liber appellat.

4 *Qui Verus inter*] Augustanus codex, *Qui Veronam inter atque Concordiam* corruptè, ut patet ex Capitolino.

5 *Ictu sanguinis quem*] Ab Eutropio mutuatus hæc; quæ quàm

guinis, quem morbum Græci ἀπόπληξιν *vocant, undecimo imperii anno extinctus est. Carminum maximè [Tragicorum] studiosus, ingenii asperi atque lascivi.*
32 *† Post cujus obitum Marcus Antoninus Rempublicam solus tenuit.* [1] *A principio vitæ tranquillissimus, adeò, ut ab infantia* [2] *[vultum] nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaverit. Philosophiæ studens, litterarumque Græcarum peritissimus. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse, &* [a] *ministris similibus, exhiberent. Hic cum ærario exhausto, largitiones, quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere provincialibus, aut senatui aliquid vellet: instrumentum regii cultus, facta in foro Trajani sectione, distraxit, vasa aurea, pocula crystallina & murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream vestem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menses venditio habita est, multumque auri redactum. Post victoriam tamen emtoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt.* [3] *molestus nulli fuit, qui maluit semel emta*

SCHOTTI.

vera sint, viderit S. P. Q. Medicus; nam mihi N. L. *Amplius* igitur pronuncio. Si quis conjecturæ locus, *ictu sanguinis* superesse videtur, leg. que *morbo quem Græci* ἀπόπληξιν (Veron. ἀποπληξίαν) *vocant.* Sic ferè ex Eutropio, Orosius lib. VII. cap. XV. *casu morbi quem apoplexian Græci vocant, suffocatus interiit.* De Valentiniani interitu simile quid Divus Hieronym. Chronicis. Nisi fortè persuasum Epitomæ auctori, quod vulgò, cùm quis repentina morte corruit, evenire id gutta sanguinis è capite in cor delata: ideoque ictum sanguinis vocasse. Capitolinus certè detracto sanguine Altinum perductum, triduoque mutum vixisse auctor est. ἀποπληξία autem stupor corporis mentisque vertitur & languor. Galeno autem libro Definitionum, ἔστι κοινωνικὴ ἀγνοίας μετὰ ἀναισθησίας καὶ παρέσεως τοῦ σώματος. Qui & libro περὶ τοῦ προγινώσκειν copiosè de morte L. Veri.

1 *A principio*] Rursus ab Eutropio est, & Julius Capitol. iisdem verbis in Antonino medio. Cum utroque igitur tota hæc pagina comparanda est: inde enim ad verbum transcripta: disces denique quantum hic Racemator sibi permiserit.

2 *Vultum*] Abest à Veron. ut antiquè dictum sit quemadmodum apud Sallust. *vertit* pro *vertitur*: ceteraque apud Prisc. Abest & *peritissimus* quod sequitur.

3 *Molestus nulli fuit*] Sic jubet lex ult. de quadr. præscript. & Institut. de usucap. & longi temp. præscript.

VINETI.

a *Ministris*] *Ministeriis* apud Julium Capitolinum.

emta retinere. Hujus tempore [4] *Caßius tyrannidem arripiens, extinctus est. Ipse vita anno quinquagesimo nono,* [b] *apud Vendobonam morbo consumtus est. De ejus morte nuntio Romam pervecto, confusa luctu publico Urbe, senatus in curia* [5] *veste tetra amictus, lacrymans convenit. Et quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsumserunt, Marcum cœlo receptum esse. Ob cujus honorem templa, columnæ, multaque alia decreta sunt.*

AURELIUS COMMODUS *Marci Antonini filius, Antoninus & ipse dictus, imperavit annos tredecim. Hic qualis futurus esset, in ipso primordio ostendit. Nam cùm in supremis moneretur à parente, attritos jam Barbaros ne permitteret vires recipere: respondit,* [1] *Ab incolumi quamvis paulatim, negotia perfici posse; à mortuo* [verò] *nihil. Sævior omnibus libidine atque avaritia, crudelitate.* 33

SCHOTTI.

4 *Caßius*] Avidius Cassius Cyprius fuit, quem depinxit Vulcatius Gallicanus.

5 *Veste tetra amictus*] *Veste trita indutus* Veron. non malè. quid si *atrata*? Inf. lege *pari consensu*, ex eodem & M. SS.

1 *Ab incolumi quamvis*] Veron. *ab incolumi vis paulatim.* Capitolinus extremo Antonino, ubi hæc narrat, ita corruptus, ut nullum sensum elicere potuerim: adeoque sine veteri codice sanari posse desperem.

VINETI.

b *Apud Vendobonam*] Antiquus codex B pro V, hic habet. In Pannonia obivisse mortem anno Christi centesimo & octogesimo secundo, in Eusebii Latinis chronicis legimus.

te. nulli fidus: magisque in eos atrox, quos amplissimis bonoribus donisque ingentibus extulerat. Intantum depravatus, ut gladiatoriis armis sæpissimè in amphitheatro dimicaverit. Huic Marcia generis libertini, forma tamen meretriciisque artibus pollens, cùm animum ejus penitus devinxisset, egresso è balneo, [2] *veneni poculum obtulit. Ad extremum ab immisso validissimo palæstrita, compressis faucibus exspiravit, anno vitæ tricesimo secundo.*

34 [1] HELVIUS PERTINAX *imperavit dies octoginta quinque Iste coactus [imperavit:]* [a] *repugnansque Imperium suscipiens,* [2] *tale cognomentum sortitus est.* [3] *Origine*

SCHOTTI.

2 *Veneni poculum*] Quod cùm minus operaretur, per Athletam cum quo exerceri solebat, eum strangulaverunt. Lampridius Commodo. Athletam autem hunc Eclectum Ælii Veri libertum vocat Capitol. in Vero extr. Spart. autem Severo Narcissum quendam Commodi strangulatorem facit, quem hoc nomine leonibus objecerit Severus, qui & Divum appellare ausus est Commodum, ut se de Senatu ulcisceretur. Vivus tamen etiamnum hostis generis humani judicatus. Oros. qui & in domo Vestiliani strangulatum ait.

1 *Helvius Pertinax*] *Ælius Pertinax* vocatur Orosio, & menses sex imperasse. Lib. VII. cap. XVI. *τὸ imperavit* huc ex præcedenti linea odiosè inculcatum. Exturbandum igitur & obelo fodiendum.

2 *Tale cognomentum*] Aliter Capitolinus initio: Ex continuatione lignariæ negotiationis, quòd pertinaciter eam rem gereret, patrem ei hoc cognomentum imposuisse.

VINETI.

a *Repugnansque*] Aliam causam nominis tradit Capitolinus.

[3] *Origine gentis sordida, præfecturam Urbi agens, imperator effectus, scelere Juliani multis vulneribus obtruncatur, annos natus* [4] *septem atque sexaginta. Hujus caput tota Urbe circumvectum est. Hoc exitu obiit vir ad humanæ conversationis exemplum per laboris genera universa* [5] *assumtus, provectusque eò, ut* FORTUNÆ *vocaretur* PILA. *Nam libertino genitus patre apud Ligures in agro squalido Lollii Gentiani, cujus in præfectura quoque clientem se esse libentissimè fatebatur, fuit doctor litterarum,* [6] *quæ à Grammaticis traduntur. Blandus magis quàm beneficus: Unde eum Græco nomine* [7] χρηστόλογον *appellavere. Numquam injuria accepta ad ulciscendum ductus. Amabat simplicitatem:* [8] *communem se affatu, convivio,*

SCHOTTI.

3 *Origine gentis*] Tres M. SS. *origine ortus sordida.* quomodo & Veron.

4 *Septem atque sexaginta*] Tu vide ne *sex atque septuaginta* scripserit suppositicius Victor & librarius in notis, ut ferè peccarit transponendis. fecerítque *septem atque sexaginta.* sed mihi meum placet somnium; propiùs enim abest à vero. Norunt qui libros vett. tractant quoties erratum in numeris, alio dictante malè exceptis à librariis oscitantibus, & ad finem nimis, lucri studio, properantibus. Similem scribarum errorem in Victoris Vitellio deprehendi.

5 *Assumtus provectusque eò ut*] Aliter longè M. SS. *ad summos provectus usque eò, ut Fort.* Nec dissentit Veron. nisi quòd *honores* addit, *ad summ. prov. honores usque eò ut.* Huc pertinet illud Plauti Captiveis, *Dii nos quasi pilas homines habent.* Eandem fortunæ commutationem expertus Septimius Severus, qui & Pertinacis nomen induit, ut tandem exclamaret, *Omnia fui, conducit nihil.* Spartianus & Victor.

6 *Quæ à Gramm.*] Contrà Dionysius Syracusanus tyrannus ex solio in pistrinum litterarium detrusus, ubi pro sceptro & diademate ferulas & virgas tractaret, veteris regni specimen. Justinus lib. XXI. extr.

7 Χρηστολόγον]Veron. χρηστόατων, depravatè. Capitol. totidem pænè vocibus; sic dictum *quòd verbis magis quàm re ipsa benignus esset.* Sed hac tota de re vide doctiss. Pithœi Subsecivarum lectionum lib. II. cap. III.

8 *Communem se affatu*] *Comem* Veron. Nihil demuto: inf. enim in Decio num. 44. & in Theodosio 75. *cois* pro *comis* ponitur. Græcorum imitatione, qui κοινὸς hac notione usurpant: ut Demosthenes περὶ στεφάνου, & Phocylides apud auctorem Etymologici. Sic optimum exemplar M. S. Corn. Nepotis, sive is Æmilius Probus est, quod mihi doctiss. juxtà ac humanissimus Puteanus utendum dedit, in Miltiade pro *mira comitas* disertim *communitas* scriptum præfert. Vox rarius usitata; fortè, quòd cùm *cois* compendio repperissent, semper *comis* legerint. Sic & in Teren-

convivio, incessu præbebat. Huic mortuo Divi nomen decretum est: ob cujus laudem ingeminatis, [9] ad vocis usque defectum, plausibus, acclamatum est, Pertinace imperante securi viximus: neminem timuimus. patri pio, patri senatus, patri omnium bonorum.

35 DIDIUS JULIANUS *ortu Mediolanensis, imperavit mensibus septem. Vir nobilis, jure peritissimus, factiosus, præceps, regni avidus. Hoc tempore* Niger [1] *Pescennius apud Antiochiam; in Pannonia Sabaria Septimius Severus, creantur Augusti. Ab hoc Severo Julianus in abditas palatii balneas ductus, extenta damnatorum modo cervice,* [2] *decollatur: caputque ejus in rostris ponitur.*

SEPTI-

SCHOTTI.

tii Se ipsum cruciante Actu v. scriptum in mcl. libris idem me monuit:

> *Quemquamne animo tam communi aut leni putas:*

Quamquam idemne valeat *cois* quod *comis* liquidò affirmare Muretus non possit. Et apud Tranqu. in Claudio cap. XXI. *Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat.*

9 *Ad usque defectum*] Adde ex M. SS. & Veron. *vocis usque*: manca alioqui sententia, nullo sensu procedens. Concinnius fortassis hoc ordine concipiatur lectio, *ingeminatis plausibus ad vocis usque defect. accl. est.* Nihil tamen pronuncio.

1 *Pescennius*] *Piscennius* scr. lib. & Veron. *Pescennius* vulgati tres.

2 *Decollatur*] Pro capite truncatur. Sueton. Caligula: *Miles decollandi artifex, quibuscumque è custodia capita amputabat.* cap. XXXII. Utitur & Seneca. Translatè verò Plautus Capteiveis: *si spes cenatica decollabit.* & Casina: *si sors decollassit, gladium faciam culcitam.* Operæ est

occasione

SEPTIMIUS SEVERUS *imperavit annos decem & octo.* Hic Pescennium interemit, hominem omnium 36

turpitudinum. Sub eo etiam ALBINUS, *qui in Gallia se Cæsarem fecerat, apud Lugdunum occiditur. Hic Severus filios suos successores reliquit, Baßianum & Getam. Hic in Britannia vallum* [1] *per triginta duo passuum millia à mari*

SCHOTTI.

occasione hujus verbi fragmentum Fenestellæ ex Diomede eruere: quod ad Suetonium, Plutarchum, & illa Victoris, quæ ad Viros illustr. primi è M. SS. addidimus capita illustranda, pertineat. Sic enim ille lib. II. Epitomes: *Quemadmodum Cæsar à piratis captus sit, utque eos postea ceperit & decollaverit.* Tranquillus verò Cæsare cap. LXXIV. & Plutarchus jugulatos cruci suffixos ait. Victor noster de Viris illust. simpliciter piratas captos & punitos: quo genere supplicii, tacitus præterit.

1 *Per trig. duo*] Ex Eutropii libro VIII. ut pleraque. Mendum adhuc

à mari ad mare deduxit. Fuit bellicosissimus omnium, qui ante eum fuerunt. Acer ingenio, ad omnia quæ intendisset [2] *in finem perseverans. Benivolentia, quò inclinasset, mirabili ac perpetua. Ad quærendum diligens; ad largiendum liberalis. In amicos, inimicosque pariter vehemens: quippe qui* [a] *Lateranum, Cilonem, Anulinum, Bassum, ceterosque alios ditaret, ædibus quoque memoratu dignis: quarum præcipuas videmus, Parthorum quæ dicuntur, ac Laterani. Hic nulli in dominatu suo permisit* [3] *honores venumdari. Latinis litteris sufficienter instructus. Græcis sermonibus eruditus. Punica eloquentia promtior, quippe genitus apud Leptim provinciæ Africæ. Is dum membrorum omnium, maximè pedum, dolorem pati nequiret; veneni*

SCHOTTI.

adhuc hæret in Orosio, etiam eo, quem Fr. Fabricius vir doctiss. recensuit: legitur enim *per* CXXXII. *pass.* M. Centenarius redundat ex Dione, & Spartiano: quorum hic, etiam Adrianum, in vita illius scribit, primùm in Britannia, correcta disciplina murum per octoginta millia passuum duxisse.

2 *In finem perseverans*] Alludere ad nomen videtur, nec enim *Severi* nomine contentus, Pertinacis addidit. vide Spart. Pòst in *Anullino* lambda geminatur in M. SS. & Veron. Inf. tamen Diocletiano *Anulinus* est: ubi vulg. *Amilinus*.

3 *Honores venumdari*] Vereor ne μνημονικὸν ἁμάρτημα sit, quòd nemo eam illi laudem tribuat: falsus fortè in nomine: Severi enim Alexandri proprium hoc, qui magistratuum nundinationem detestatus est: cùm judicaret, necesse esse, ut qui emerit, vendat. Legendus Lamprid. Alexandro. Non dissimile Pescennio Nigro tribuit Spart. Judicem nec dare nec accipere debere: ideoque salaria iis constituit.

VINETI.

a *Lateranum Chilonem Amilinum Bassum*] Hìc sic legendum & distinguendum censeo: *Lateranum, Cilonem, Anulinum, Bassum.* Lateranum Cassiodorus consulem facit, Rufino collega, sub Imperatore Septimio Severo: qui ut suspicor, trium syllabarum est *Laternus*, apud Dionem. *Chilones & Cilonis* veteres Latini habuerunt, Carisio & Festo auctoribus: sed quem cum spiritu *Chilonem* hic impressum legimus, & inter consules Cassiodori, & in Commodo Lampridii, & Caracalla Spartiani; vetus liber scribit sine spiritu, & ita habet impressum Censorinus: quomodo & apud Dionem appellatur Κίλων. *Anulini* vocabulum variè corruptum reperiri, monuimus in Eutropii commentario. Bassi denique cum Gentiano consulis, quo anno decessit Severus Augustus, meminit Cassiodorus: & Bassi præfecti Urbi Spartianus in Severo.

neni vice, quod ei negabatur, cibum gravis ac plurimæ carnis avidius invasit: quem cùm conficere non posset, cruditate pressus, exspiravit. Vixit [4] [b] *annos sexaginta quinque.*

AURELIUS ANTONINUS BASSIANUS CARACALLA, *Severi filius, Lugduni genitus, imperavit solus annos sex. Hic Baßianus ex avi materni nomine dictus est. At cùm è Gallia vestem plurimam devexisset, talaresque caracallas fecisset, coëgissetque plebem ad se salutandum indutam talibus introire, de nomine hujusce vestis* CARACALLA *cognominatus est. Hic* 37.

SCHOTTI.

4 *Annos* LXV.] LXX. And. Cratandri & Gryphii editt. propius verum: octoginta enim novem annorum facit non semel Spartianus. Moriturus autem jussit signum Tribuno dari, *Laboremus*: ut Helvius Pertinax, *Militemus*. Idem Spart. Sup. paullo *cruditatem passus* est in editis quatuor.

VINETI.

b *Annos sexaginta quinque*] Sic notat vetus codex rectiùs, quàm alii, *septuaginta*: sicut ostendimus in commentario Eutrópii.

Hic fratrem suum GETAM *peremit: ob quam causam,* [1] *furore pœnas dedit* DIRARUM INSECTATIONE, *quæ non immeritò* [2] *ultrices vocantur: à quo pòst furore convaluit. Hic corpore* ALEXANDRI *Macedonis conspecto,* [3] *Magnum atque Alexandrum se jussit appellari, assentantium fallaciis eò perductus, ut truci fronte, &* [4] *ad lævum humerum conversa cervice,* [5] *quod in ore*

SCHOTTI.

1 *Furore pœnas*] Hoc nusquam de Caracalla memini legere. Adrianum quidem furore laborasse auctor est Lamprid. sub initium Alagabali.

2 *Ultrices vocantur*] Ut apud poëtarum principem, *Ultricesque sedent in limine diræ.* VIII. Æn. quæ & lib. XII. depinguntur. Sic furiis agitatus Orestes & Ajax Poëtis. Et Neroni matris interfectæ species obversatur apud Suet. cap. XLIV. & XLVI. & Othoni manes Galbæ, Othone cap. VII. Eleganter Tacitus de Tiberio loquens VI. Annali. initio, vel, ut alii distinguunt, quincto: *Non frustra,* inquit, *præstantissimus sapientiæ firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus & ictus quando ut corpora verberibus; ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris, suasque pœnas ipse fateretur.* Sed non vacat campum hunc ingredi: ut nec de assentatoribus dicere: exemplorum enim multitudo deterret. Hoc tantùm monebo lectorem me in Augustano cod. *assectantium* repperisse, pro *assentantium.*

3 *Magnum*] Sic etiam vocat Paullus I. C. in veterum Prudentum fragmentis, quæ immortali P. Pithœi beneficio cum Mosis legibus comparata circumferuntur, Tit. III. De adulterio: *Magnus,* inquit, *Antoninus pepercit eis qui adulteros inconsulto calore ducti, interfecerunt.*

4 *Ad lævum humerum*] *Levicum* Veron. Simile de Platonis discipulis alibi legitur: sed libris destitutus studioso lectori quærendi laborem mando.

5 *Quod in ore*] *Quod more* idem Veron. præfert: nil muto. Simile sup.

ore Alexandri notaverat incedens, fidem vultus simillimi persuaderet sibi. Fuit [6] *impatiens libidinis; quippe qui novercam suam duxit uxorem. Cùm Carras iter faceret, apud Edessam secedens* [7] *ad officia naturalia, à milite, qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est. Vixit annos* [8] *ferè triginta. Corpus ejus Romam relatum est.*

MACRI-

SCHOTTI.

sup. 30. *Iulius Cæsar Gadibus Alexandri visa imagine ingemuit, &c.* Suet. cap. VII. Ea signare litteras aliquamdiu solitus Augustus. Octa. cap. I. Vide infrà in Aureliano num. 49. & 57. Plautinum illud huc quadrat de milite glorioso:

Itaque Alexandri præstare prædicat formam suam.

6 *Impatiens*] *impatientis libid.* rursus est in Veron. Eutropius, unde hæc ad verbum descripta, nihil variat. & *Carris* legunt Basileensis uterque, & *Ædessam* cum diphthongo. *Carras autem profectus Luni dei gratia, die natali suo* VIII. *Idus Apriles ipsis Megalensibus.* Spartianus. Qui & de Luno deo quædam, unde & Alogabalus Imp. nomen acceperit. Herodian. lib. VI.

7 *Ad offic. natur.*] Cùm levandæ vesicæ gratia ex equo descendisset, rursusque in equum levaretur, à milite quodam Macrini Præf. prætor. jussu latus confossum: Spart. Oros. verò lib. VII. ab hostibus circumventum ait: Sextus Rufus in Breviario, propria morte obiisse, & in Osroëna sepultum, non, ut noster, Romam corpus relatum. Quem auctorem priusquam de manibus deponam, libet duobus locis emendare, quæ etiam in Brugensi edit. longè optima corrupta sunt. Ad medium: *Nunc eas partes totumque Orientem:* repone ex M. SS. *nunc Eoas partes.* hactenus enim de Occidentali & VII. trionali plaga egerat. Pòst paullò lege ex iisdem, *ne quid tamen P. R. non viris (viribus alii) partum haberet, armis* (vulg. malè *arma*) *per nos ab Antiocho Syriarum rege maximo est vindicata.* de Asia enim sermo est.

8 *Ferè triginta*] Spart. & Eutrop. XLIII. annos numerant. Conjicio scriptum fuisse *ferè tres & quadraginta.*

38 MACRINUS *cum* DIADUMENO *filio ab exercitu imperatores creati, imperaverunt menses quatuordecim. & ab eodem exercitu obtruncantur, pro eo, quia Macrinus militarem luxuriam, stipendiaque profusiora comprimeret.*

39 AURELIUS ANTONINUS VARIUS, *idem* HELIOGABALUS *dictus, Caracallæ ex* [1] *Semea consobrina occultè stuprata filius imperavit biennio & mensibus*

SCHOTTI.

1 *Semea consobrina*] *Concubina* Augustano codici. In M. SS. & Veron. *Sæmea* scribitur cum *æ* diphthon. Ab Herod. Σοαιμὶς lib. v. appellatur, & Xiphilino. *Semiamiram* Capitolinus Macrino, & Lampridius Alagabalo vocant. *Semia*, Syra Eutropio est lib. III. Porrò regnasse autumat Oros. lib. IIX. annis quatuor.

sibus octo. Hujus matris Semeæ avus Baßianus nomine, fuerat Solis sacerdos: quem Phœnices, unde erat, Heliogabalum nominabant: à quo iste [2] *Heliogabalus dictus est. Is cùm Romam ingenti militum & senatus exspectatione venisset, probris se omnibus contaminavit. Cupiditatem stupri, quam adsequi naturæ defectu non poterat, in se convertens, muliebri nomine Baßianam se pro Baßiano jusserat appellari.* [3] *Vestalem virginem quasi matrimonio jungens suo; abscißisque genitalibus, matri se Magnæ sacravit. Hic Marcellum, qui post Alexander est dictus, consobrinum suum, Cæsarem fecit. Ipse tumultu militari interfectus est. Hujus corpus per Urbis vias, more canini cadaveris, à milite tractum est, militari cavillo appellantium, indomitæ & rabidæ libidinis catulam. Novißimè cùm angustum foramen cloacæ corpus minimè reciperet, usque ad Tiberim ductum, adjecto pondere, ne umquam emergeret, in fluvium projectum est. Vixit annos sedecim: atque ex rebus, quæ acciderant, Tiberinus, Tractitiusque appellatus est.*

SEVE-

SCHOTTI.

2 *Heliogabalus*] Ἐλαιαγάβαλος est Herodiano: Dioni Ἑλιογάβαλος, Ἀβῖτος, καὶ Σαρδωνάπαλος. in numis verò antiquis ferè *Alagabalus*, vel *Elagabalus* reperias: & Phœnicibus Sol est, vel, ut quidam, Juppiter, inquit Lampridius: qui & inde sic dictum ait, quòd interemto Macrini factione Caracalla patre, in templum Dei Alagabali ne interficeretur, velut in asylum confugisset. Et ita Victor ipse nunc primùm à nobis erutus. Græcis etiam Sol ἥλιος dictus. Fortè huc pertinent quæ de Luno Deo refert Spastianus Caracalla. Locus verò aut insigniter depravatus, quem sine libris mutare non ausim; aut à Lampridio & Herod. longè diversa narrat Racemator iste.

3 *Vest. virginem*] Aquiliam Severam vocat Xiphilinus. Mox fortè *M. Aurelium* pro *Marcellum* rectius quis leg. putet: Aurelium enim Alexandrum Orosius, Spart. & Rufus nominant. Sup. *Naturæ defectu nondum poterat*, melius est in M. SS. & inf. *à militibus:* iidem contrà, ut & Veron. *ex re quæ acciderat* numero singulari. *Tractinusque* est in August. & Veron. In Cujacii M. S. *Trartiriusque.*

40 SEVERUS ALEXANDER *imperavit annos tredecim.* [1] *Hic bonus reipublicæ, fuit ærumnosus. Sub hoc imperante, Taurinus Augustus effectus, ob timorem ipse se Euphrati fluvio objecit. Tunc etiam Maximinus regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexander verò cùm deseri se [met] à stipatoribus vidisset, matrem sibi causam fuisse mortis exclamans, accurrenti percussori, obvoluto capite, cervices [suas] validè compressas præbuit, anno vitæ vicesimo sexto. Hujus mater Mamæa, eò filium coëgerat, ut illa ipsa quamvis permodica, si mensæ prandioque superessent, alteri convivio reponerentur.*

JULIUS

SCHOTTI.

1 *Hic bonus*] *bonis* vulg. ferè omn. Veron. *Hic bonus P. R. fuit ærumnosus.* Inf. quoque *compressus* integrius, cum M. SS. qui mox ita legunt, *ut illa ipsa permodica, si mensæ prandioque superessent, quamvis convivio reponerentur.* Ex quibus nullus idoneus sensus elici potest.

JULIUS MAXIMINUS *Thrax, è militaribus, imperavit annos tres. Is dum persequitur pecuniosos, insontes pariter noxiosque,* [1] *apud Aquileiam seditione militum discerptus est una cum filio, conclamantibus cunctis* [2] *militari joco, ex* PESSIMO GENERE [3] NE 41

CATULUM HABENDUM. *Hujus imperio duo* GORDIANI, *pater & filius principatum arripientes, unus*

SCHOTTI.

1 *Apud Aquileiam*] Abest ab omnibus M. SS. & Veron. Augustanus codex, *apud seditionem mil.*

2 *Militari joco*] Significat credo joca, qualia triumphantis currum prosequentes milites jocalariter canere solebant impunè. Sueton. Cæsare cap. XLIX.

3 *Ne catulum*] Non dissimile illud Aristophanis ἐν βατράχοις,

Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν.
Μάλιστα δὲ λέοντα μὴ ἐν πόλει τρέφειν.

unus post unum interiere. *Pari etiam tenore* PUPIENUS & BALBINUS *regnum invadentes, peremti sunt.*

42 GORDIANUS *nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ clarissimo patre, imperavit annos sex. Apud Ctesiphontem, a Philippo Præfecto prætorio accensis in seditionem militibus, occiditur* [1] *anno vitæ* [a] *undevicesimo. Corpus*

SCHOTTI.

quam quidem ille sententiam Æschylo tribuit. Pericli verò ab inferis revocato veluti oraculum. Val. Maximus lib. VII. cap. II. De Balbino & Pupieno (qui in M. SS.o. *Pupianus* est) ad Victorem nostrum plura.

1 *Undevicesimo*] Vulg. quatuor *vicesimo*, quot & Capitol numerat.

VINETI.

a *Anno vitæ vicesimo*] Vetus codex, *undevicesimo*: Capitolinus *vicesimo & secundo*, ex Junio Cordo.

pus ejus [2] *prope fines Romani Persicique imperii positum, nomen loco dedit* SEPULCRUM GORDIANI.

MARCUS JULIUS PHILIPPUS *imperavit annos quinque. Veronæ ab exercitu interfectus est, medio capite supra ordines dentium præciso. Filius autem ejus* [1 a] CAIUS JULIUS SATURNINUS, *quem potentiæ sociaverat, Romæ occiditur agens vitæ annum duodecimum: Adeò severi & tristis animi, ut jam tum à quinquenni ætate, nullo prorsus cujusquam commento ad ridendum solvi potuerit: patremque ludis sæcularibus petulantius cachinnantem, quamquam adhuc tener, vultu notaverit aversato. Is Philippus humillimo ortus loco fuit, patre nobilissimo latronum ductore.* 43

DECIUS

SCHOTTI.

2 *Prope fines Rom.*] Apud Circejum castrum; Capitolinus Gordiano: xx. miliaribus à Circessio. Eutrop. lib. IX. & Oros. lib. VII. cap. XIX. & Sex. Rufus. Mentio Circusii, quod in Capitolino Egnatius reponendum censet, apud Ammianum Marcell. lib. XXIII. Titulus eidem Gordiano positus exstat apud eundem Capitol.

1 *Gajus Iulius Saturn.*] Vulgò ferè omnes *Gallus Iulius*: non probo. De ludis sæcularibus ad Victoris Philippum quædam notavi. Vide & singularem Onufrii Panvini libellum. Decius hic integer ferè ab Eutropio est. Inf. *Lucinianus* est in M. SS. Veron. & tribus vulg. per quinctam vocalem.

VINETI.

a *Cajus Iulius Saturninus*] Eutropius, Cassiodorus, & alii Philippum juniorem appellant.

44 DECIUS è *Pannonia inferiore, Bubaliæ natus, imperavit menses triginta. Hic Decium filium suum Cæsarem fecit: vir artibus cunctis, virtutibusque instructus, placidus & communis domi: in armis promtissimus. In solo Barbarico inter confusas turbas gurgite paludis submersus est, ita ut nec cadaver ejus potuerit inveniri. Filius verò ejus bello extinctus est. Vixit annos quinquaginta. Hujus temporibus* [a] *Valens Licinianus imperator effectus est.*

I a VI-

VINETI.

a *Valens Licinianus*] Quatuor Valentes Imperatores hoc in rerum Romanarum Breviario memorantur. Valens hic Licinianus qui cùm paucis diebus in Illyrico imperasset, occisus fuit. Valens, qui sub Gallieno in Macedonia imperium invasit, & inter triginta tyrannos à Trebellio Pollione recensetur. Valens, quem morte multavit Licinius. & Valens frater Valentiniani Augusti, quem Gothi interfecerunt.

[1] a VIBIUS GALLUS *cum* VOLUSIANO 45 *filio imperaverunt annos duos. Horum temporibus* HOSTILIANUS PERPENNA *à senatu imperator creatus, nec multo post* [2] *pestilentia consumtus est. Sub his etiam* ÆMILIANUS [b] *in Mœsia imperator effectus est: contra quem ambo profecti, apud* [3] Interamnam *ab exercitu suo cæduntur, anno ætatis pater* [4] *septimo circiter & qua-*

SCHOTTI.

1 VIBIUS] Lege VIBIUS ex antiquis nummis, in quibus est, C. VIBIUS TREBONIANUS GALLUS AUG.

2 *Pestil. consumtus*] Qua sola Imperium horum insigne, ad ultionem cædis Christianorum à Decio factæ. Orosius VII. cap.XXI.& XXII. Zonaras II. Annali. Eutrop. IX. & Eusebius Chronicis,qui & Cypriani libellum laudat De mortalitate (sic enim vocat δυσφημίας vitandæ caussa pro pestilentia) temporis hujus occasione conscriptum; qui hodieque in manibus est.

3 *Interamnem*] Habet Basil. & August. Mox *mense quarto dominatus* generandi casu, Pithœi cod. Et inf. sic legit, *Apud Spoletum, sive inter Ocriculum Narniamque & urbem Romam*, &c. reliqua desunt. Cujacii cum vulg. consentit. Rursus : *Tribus minus quinquaginta* M. SS. o. pro quo vulgati *quatuor minus quinque*.

4 *Septimo circiter*] Veron. *septimo circ. &* IX. nisi fortè transpositæ litteræ, ut fit, à XL. adeò impedita omnia: sed in ætate non tanti est: de Imperii annis singulorum magis laborandum, ut quà fieri potest, temporum series constet.

VINETI.

a. *Vibius Gallus.*] Pro *Vibius* habet *Valerius*, antiquus liber. *Vibium* Pomponius Lætus vocat. Hunc autem Gallum Eutropius & Orosius *Gallum Hostilianum* appellant.

PERPENNAM verò, sive *Perpernam, Hostilianum*, aliunde non novi.

b *In Mœsia*] Ita diphthongum secundam habuit hoc nomen regionis, in vetusto codice. Græci *Mysiam* appellant, ut alibi ostendimus.

& quadragesimo: creati [c] *in insula Meninge, quæ nunc Girba dicitur.* ÆMILIANUS *verò menses quatuor*

dominatus, apud Spoletium, sive pontem, quem ab ejus cæde Sanguinarium accepisse nomen ferunt, inter Ocriculum, Narniamque, [Spoletium] & urbem Romam regione media positum. Fuit autem genere Maurus, pugnax, nec tamen præceps. Vixit annis [d] *quatuor minus, quinquaginta.*

46 [1] LICINIUS VALERIANUS *cognomento*

COLO-

SCHOTTI.

1 *Licinius*] *Lucinius* Cujacii scriptus codex, ut & sup. 44. num.

VINETI.

c *In insula Meninge*] Hæc Lotophagorum insula, nomen Girbæ adhuc retinuit.

d *Quatuor minus quinquaginta*] Liber membraneus, *annos* III. *minus* I. hoc est annos, tribus minus, quinquaginta.

COLOBIUS, *imperavit annos quindecim, parentibus ortus splendidissimis, stolidus tamen & multum iners, neque ad usum aliquem* [2] *publici officii, consilio seu gestis ac-*

commodatus. Hic filium suum GALLIENUM *Augustum fecit, Gallienique filium* CORNELIUM VALERIANUM *Cæsarem. His imperantibus* REGILLIANUS *in Mœsia:* CASSIUS, LABIENUS, POSTUMUS *in Gallia, Gallieni filio interfecto, imperatores effecti sunt. Pari modo* ÆLIANUS [a] *apud Moguntiacum, in Ægypto* ÆMILIANUS, *apud Macedonas* VALENS, *Mediolani* AUREOLUS *dominatum invasere.* [3] *Valerianus verò in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore Persarum rege superatus, mox etiam captus, apud Parthos ignobili servitute consenuit. Nam quamdiu vixit, rex ejusdem provinciæ incurvato eo pedem cervicibus ejus imponens, equum conscendere solitus erat.*

† GAL-

SCHOTTI.

2 *Publici officii*] Excusi tres: *ad usum aliquem publicum officio, consilio.* Trebellius autem Pollio contrà, nobili stirpe ortum, moribus laudatis, &c.

3 *Valerianus in Mesopot.*] Rursus Eutropiana sunt. De xxx. Tyrannis, quorum plerique hic nominantur, Trebell. Pollio legendus.

VINETI.

a *Apud Moguntiacum, in Ægypto*] Sic vetus codex. Quem locum indocti ad hunc modum corruperant *apud Moguntiam, cum in Ægypto.* Restituimus & in Eutropii breviario corruptum nomen.

47 † GALLIENUS *quidem in locum Cornelii filii sui* [1] SALONI[A]NUM *alterum filium subrogavit, amori diverso pellicum deditus, Saloninæ conjugis, & concubinæ, quam per pactionem concessa parte superioris Pannoniæ, à patre Marcomannorum rege matrimonii specie susceperat,* [a] PIPAM *nomine. Novissimè adversus* AUREOLUM *profectus est. Quem cùm apud pontem, qui ex ejus nomine Aureolus appellatur, obtentum detrusumque Mediolanum obsedit, ejusdem* [2] *Aureoli commento à suis interiit. Regnavit annos quindecim, cum patre septem, [&] solus octo. Vixit annos quinquaginta.*

[a] CLAU-

SCHOTTI.

1 *Salonianum*] *Saloninum* Pollio: sic dictus vel quòd apud Salonas natus esset, vel à matre Salonina: quin & Piparam concubinam nominat: Victor noster *Pipam* concisè, absque litura.

2 *Aureoli commento*] Quali, explicat Victor ipse, unde hæc sunt: diversa verò Trebellius Pollio in Gallienis immissis à Martiano, & Cecropio Delmatarum duce percussoribus interemtus circa Mediolanum.

VINETI.

a *Pipam nomine*] *Pipiam* habebat vetus codex: eandemque vocat *Piparam* Trebellius Pollio.

a CLAUDIUS *imperavit* [1] *annis duobus. Hunc plerique putant Gordiano satum,* [2] *dum adolescens à muliere matura institueretur ad uxorem. Hic Claudius Gallieni morientis sententia imperator designatus: ad quem Ticini positum per Gallonium Basilium indumenta regia direxerat. extinctoque à suis Aureolo,* [3] *receptis legionibus adversum aciem Alamannorum haud procul à lacu Benaco dimicans, tantam multitudinem fudit, ut ægrè pars dimidia superfuerit. His diebus Victorinus regnum cepit. Claudius verò, cùm ex fatalibus libris, quos inspici præceperat, cognovisset sententiæ in senatu dicendæ primi morte remedium desiderari, Pomponio Basso, qui tunc erat, se offerente, ipse vitam suam, haud passus responsa frustrari, dono Reipublicæ dedit, præfatus neminem tanti ordinis primas habere nisi ipsum imperatorem. Ea res sic erat cunctis grata,* 48

SCHOTTI.

1 *Annis duobus*] Veron. disertim *annum unum, mensibus* IX.

2 *Dum adolescens à muliere*] Cratandri & Gryphii codd. *dum ab Licensa muliere.* August. editio, *dum alii Licensa mul.* fortè corruptè pro *à Licensa.* Hic mihi aqua hæret: nam morem instituendi ad uxorem apud antiquiorem auctorem legere non memini. Paullus enim Diaconus hinc exscripsit.

3 *Receptis regionibus*] Qui me audiet, ita reponet, *rec. legionibus adv. gentem Germ.* Sic enim M. SS. & Veron. vulg. omn. *regionibus, &, aciem.*

VINETI.

a CLAUDIUS *imperavit annis* II.] Pro his II. annis, vetus codex habet, *annum unum, mensibus novem.* Quo modo scribitur apud Cassiodorum.

grata, ut non divi vocabulum modò, sed ex auro statuam prope ipsum Jovis simulacrum, atque in curia[4] *imaginem auream proceres sacraverint.*

49 *Huic successit frater ejus* QUINTILLUS. *Is paucis diebus imperium tenens, interemtus est.*

AURELIANUS *genitus patre mediocri, &, ut quidam ferunt, Aurelii clarissimi senatoris colono inter Daciam & Macedoniam, imperavit annis quinque, mensibus sex. Iste haud dissimilis fuit Magno Alexandro, seu Cæsari dictatori. Nam*[1] *Romanum orbem triennio ab invasoribus receptavit: cum*[2] *Alexander annis tredecim per victorias ingentes ad Indiam pervenerit: & Cajus Cæsar decennio subjecerit Gallos, adversum cives quadriennio con-*

SCHOTTI.

4 *Imaginem auream*] Clypeum aureum vocant summo consensu Pollio, Eutropius, Orosius. His quoque frater ejus *Quinctilius*, ut & in M. SS. vocatur: Trebellio verò Pollioni trisyllabus est.

1 *Romanum orbem*] Sic emendavi auctoribus libb. & Vopisco. *Romanam urbem*, quod hactenus legebatur, concoquere non possum. Terminos enim & limites propagati Imperii significat. Sup. *annum* pro *annis quinque* exemplar unum M. S.

2 *Alex. annos tredecim*] Veron. *Annis vix* x. Curtium vide, & de Græcis Plutar. & Arrianum, qui lib. VII. regnasse ait A. XII. M. VIII. Vicesimo enim anno regnum arripuit, tertio & tricesimo exstinctus. Cicero Philipp. V. & Oros. III. lib. cap. 23. Inf. non displicet legi *subegerit* vett. libris auctoribus, qui mox *Septiminus Imperator* præferunt. Rursum *victos*: vulgati *victor*, & pòst paullò *viscebatur*.

congressus. Iste in Italia tribus prœliis victor fuit, apud Placentiam, juxta amnem Metaurum ac fanum Fortunæ, postremò Ticinensibus [in] campis. Hujus tempore apud Delmatas Septimius imperator effectus, mox à suis obtruncatur. Hoc tempore in urbe Roma monetarii rebellarunt, quos Aurelianus victor ultima crudelitate compescuit.
† Iste primus apud Romanos DIADEMA *capiti innexuit: gemmisque, & aurata omni veste, quod adhuc ferè incognitum Romanis moribus videbatur, usus est. Hic muris validioribus & laxioribus Urbem sepsit. Porcinæ carnis usum populo instituit. Hic Tetricum, qui imperator ab exercitu in Galliis effectus fuerat, correctorem Lucaniæ provexit,* [1] *aspergens hominem eleganti joco, Sublimius habendum regere aliquam Italiæ partem, quàm trans Alpes regnare. Novissimè* [2] *fraude servi sui, qui ad quosdam militares viros amicos ipsius,* [3] *nomina pertulit annotata, falso manum ejus imitatus, tamquam Aurelianus ipsos pararet occidere, ab iisdem interfectus est [in] itineris medio, quod inter Constantinopolim & Heracliam est. Fuit sævus & sanguinarius, & trux omni tempore, etiam filii sororis interfector. Hoc tempore* [a] *septem mensibus interregni species evenit.* 50.

TACI-

SCHOTTI.

1 *Aspergens hominem*] Veron. *asserens hominem eleganti loco*; perperam fortè pro joco. Diversum Cæsaris de se dictum exstat, Malle se in Alpium opidulo primum esse, quàm Romæ secundum. Plutarch. Ceterùm de *Correctura* quædam ad Victorem diximus, quibus adde l. de omnibus D. de offic. præsid. & l. unic. C. ut omnibus jud.

2 *Fraude servi sui*] Eutropiana sunt ad verbum usque ad Florianum ferè, quem cum hac Epitoma comparandum censeo, ut consarcinatoris industria vel audacia potius appareat: qua Victoris nomine auctoritateque, subditicium librum hactenus obtrusit.

3 *Nomina pert. annotata*] *Pertulit adnot.* absque *nomina* M. SS. Vopiscus, *breve nominum* appellat. Hinc *Breviarium* vox non inepta, Plinio, Suetonio in Augusto cap. ult. Vespasian. cap. XXI. & Senecæ epist. XXXIX. usitata.

VINETI.

a *Septem mensibus*] *sex* tantùm Vopiscus.

51 **Tacitus** *post hunc suscepit imperium, vir egregiè moratus: qui ducentesimo imperii die apud Tarsum febri moritur.*

Huic successit **Florianus**. *Sed cùm magna pars* [1] *exercitus equitum, Probum militia peritum legisset, Florianus dierum sexaginta quasi per ludum imperio usus, incisis à semetipso venis, effuso sanguine consumtus est.*

PRO-

SCHOTTI.

1 *Exercitus equitum Probum*] Totidem pænè verbis hæc Vopiscus Floriano: *τὸ equitum* tamen non comparet: *Probum*, inquit, *omnis exercitus legerat*, & vereor ne supersit. Veron. enim & Cujacii lib. *Equitium Probum* nominat, nescio quàm verè. Vopiscus enim & numi vett. *Aurelium Valerium Probum* appellant; vulg. ferè omnes *Equitantium*. Lector viderit. Inf. certè in Valentiniano *Equitius* quidam nominatur, num. 70.

PROBUS *genitus patre agresti, hortorum studioso,* a. [1] *Delmatio sanguine, imperavit annos sex. Iste* SATURNINUM *in Oriente,* PROCULUM *&* BONOSUM *Agrippinæ imperatores effectos oppreßit.* VINEAS *Gallos & Pannonios habere permisit. Opere militari Almam montem apud Sirmium, & Aureum apud Mœsiam superiorem, vineis consevit. Hic Sirmii in turri ferrata occiditur.* 57

1 a CA-

SCHOTTI.

1 *Delmatio sanguine*] M. SS. & Veron. *nomine*. Idem Vopiscus quinque dumtaxat annos attribuit: qui & de his Tyrannis, ut & Firmo legendus. Inf. pro *consenuit*, *conseruit* M. SS. & *Syrmio* iidem & Veron. vulg. *Sirmii* generandi casu, & cum iota, ut Græci. Herodianus lib. VII. Σίρμιον μεγίστην παιόνων πόλιν facit. *Almum* quoque montem vocat Eutropius, unde hæc verbotenus exscripta.

VINETI.

a *Delmatio sanguine*] Liber membraneus, *nomine* pro *sanguine*. Sed alii *Maximum* vocant patrem Probi. Vide Flavium Vopiscum.

53 ¹ a CARUS *Narbonæ natus imperavit annos duos. Iste confestim* CARINUM *&* NUMERIANUM *Cæsares fecit. Hic apud Ctesiphonta ictu fulminis interiit.*

NUMERIANUS *quoque filius ejus, cum oculorum dolore correptus* [*in*] *lecticula veheretur, impulsore Apro, qui*

SCHOTTI.

1 *Narbonæ natus*] Romæ alii, alii Mediolani, quidam in Illyrico asserunt: Vopiscus. Sidonius verò Apollinaris in eleganti Narbonæ descriptione Narbonensem quoque facit. Versus ob venustatem non pigebit adscribere.

Quid quòd Cæsaribus ferax creandis,
Felix prole virûm, simul dedisti
Natos cum genitore principantes?
Nam quis Persidis expeditionem
Aut victricia castra præteribit
Cari Principis, & perambulatum
Romanis legionibus Niphatem?
Tum cùm fulmine captus Imperator
Vitam fulminibus parem peregit.

VINETI.

a *Carus Narbonæ*] Potest & *Narbone* tertia inflexione legi.

qui socer ejus erat, per insidias occisus est. Cùm dolo occultaretur ipsius mors, quousque APER invadere posset imperium, fœtore cadaveris scelus est proditum. Hinc SABINUS JULIANUS invadens imperium, à Carino in campis Veronensibus occiditur. Hic Carinus omnibus se sceleribus inquinavit. Plurimos innoxios fictis criminibus occidit. [2] Matrimonia nobilium corrupit. Condiscipulis quoque qui eum in auditorio verbi fatigatione taxaverunt, perniciosus fuit. Ad extremum trucidatur ejus præcipuè tribuni dextera, cujus dicebatur conjugem polluisse.

DIOCLETIANUS Delmata, [1] Anulini senatoris libertinus, matre pariter atque opido nomine Dioclea, quorum vocabulis, donec imperium sumeret, Diocles appellatus, ubi orbis Romani potentiam cepit, Grajum nomen in Romanum morem convertit, imperavit annis viginti quinque. 54

SCHOTTI.

2 *Matrimonia nobilium*] *Nobilia* Eutrop. unde hæc ferè ad verbum, ut sup. illa de Apro. Malim *Militum* si libb. auctores fierent ex Aur. Victore. Inf. *vel levi fatigatione taxaverant*, idem Eutropius.

1 *Anulini senatoris*] *Amilini* libri aliquot. Mentio Anulini cujusdam sup. num. 36. cum Laterano Cilone & Basso, ut Imp. Severi amicissimi. Mox *libertus* est in Veron. & *Charausio* cum spiritu, ut & in M. SS. quibus usus sum, omn.

quinque. Is MAXIMIANUM *Augustum effecit.* CONSTANTIUM *&* GALERIUM MAXIMIANUM *cognomento* ARMENTARIUM, *Cæsares creavit, tradens Constantio* THEODORAM *Herculii Maximiani privignam abjecta uxore priori. Hoc tempore* [a] CARAUSIO *in Galliis,* ACHILLEUS *apud Ægyptum,* JULIANUS *in Italia imperatores effecti, diverso exitu periere. E quibus Julianus acto per costas pugione, in ignem se abjecit. Diocletianus vero apud Nicomediam sponte imperiales fasces relinquens, in propriis agris consenuit. Qui dum ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tamquam pestem aliquam detestans, in hunc modum respondit, Utinam Salonæ possetis visere* [2] *olera nostris manibus instituta, profectò numquàm istud tentandum judicaretis. Vixit annos sexaginta octo, ex quibus* [3] *communi habitu propè novem egit. Morte consumtus est, ut satis patuit, per formidinem voluntaria. Quippe cùm à Constantino atque Licinio vocatus*

SCHOTTI.

2 *Olera instituta*] Legi etiam possit *insita*, si libb. M. SS. faverent. Cicero Catone dixit *dimensa atque descripta*, de arboribus, quod è Xenophontis Oeconomico καταπεφυτευμένοι σοι καὶ διατεταγμένοι conversum apparet.

3 *Comm. habitu*] Pro privatus, ut ad Victorem monui. *voluntariam* Pithœi scr. liber. & Veron.

VINETI.

a *Carausio in Galliis*] Apud alios rectus est *Carausius*.

tus ad festa nuptiarum, per senectam, quo minus interesse valeret, excusavisset, rescriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio favisse, ac Maximino favere, suspectans necem dedecorosam, venenum dicitur hausisse.

† *His diebus* CONSTANTIUS *Constantini pater,* 55
atque ARMENTARIUS *Cæsares, Augusti appellantur, creatis Cæsaribus,* SEVERO *per Italiam,*

MAXIMINO *Galerii sororis filio per Orientem: eodemque tempore* CONSTANTINUS *Cæsar efficitur.* MAXENTIUS *imperator in villa sex milibus ab urbe discreta,* [a] *itinere Lavicano: dehinc* LICINIUS

VINETI.

a *Itinere Lavicano*] Quam & per b, viam *Labicanam* appellatam reperies.

NIUS *Augustus efficitur: parique modo* ALEXANDER *apud Carthaginem imperator fit: similique modo* VALENS *imperator creatur, quorum exitus iste fuit.*

SEVERUS *ab Herculio Maximiano Romæ* [1] *ad tres tabernas exstinguitur: funusque ejus Gallieni sepulcro infertur: quod ab Urbe abest per Appiam millibus novem.* GALERIUS MAXIMIANUS, *consumtis genitalibus defecit.* MAXIMIANUS HERCULIUS *à Constantino apud Massiliam obsessus, deinde captus, pœnas mortis genere postremo, fractis laqueo cervicibus luit.*
56 †ALEXANDER *à Constantini exercitu jugulatur.* MAXENTIUS *dum adversus Constantinum congreditur, paulo superius à ponte Milvio, in pontem navigiis compositum ab latere ingredi festinans, lapsu equi in profundum demersus est: voratumque limo, pondere thoracis, corpus vix repertum.* [1] MAXIMINUS *apud Tarsum morte*

SCHOTTI.

1 *Ad tres tabernas*] Ita reposui ex M. SS. & Veron. opt. *Romæ intra tabernas* Basil. uterque, quòd aut numeris obscurè scriptum repperissent III. vel quòd hæsitarent, ad utras, decem ne an tres tabernas accidisset. Romæ in sexta regione à P. Victore x. tabernæ collocantur. Tres tabernæ à Sex. Rufo in regione Exquilina cum collegio Viminali, & x. tabernæ in regione Alta semita in libellis De region. urbis Romæ. Mox *ex urbe* iidem scr. libri. & inf. *pœnas dedit mortis g. p. f. l. cervicibus.* Pons verò *Molvius* in nostris M. SS. in Sallustii aliisque *Mulvius*, & *egreditur* iidem: vulgò *congreditur*.

1 *Maximinus apud*] *Maximianus* q. libri malè impresserunt.

morte simplici periit. VALENS *à Licinio morte mulctatur. Fuerunt autem morum hujusmodi.* AURELIUS MAXIMIANUS *cognomento* HERCULIUS *ferus natura, ardens libidine, consiliis stolidus, ortu agresti, Pannonioque. Nam etiam nunc haud longè Sirmio, eminet locus palatio ibidem constructo, ubi parentes ejus exercebant opera mercenaria. Ætate interiit sexagenarius, annorum viginti imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentium, & Faustam conjugem Constantini: cujus patri Constantio tradiderat Theodoram privignam. Sed Maxentium suppositum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum laborantis auspicio [2] pravißimi cœpti à puero. Is Maximianus carus nulli umquam fuit, ne patri, aut socero quidem Galerio.*
† GALERIUS *autem* 57
fuit (licet inculta agrestique justitia) satis laudabilis, pulcer corpore, eximius & felix bellator, ortus parentibus agrariis, pastor armentorum: unde ei cognomen ARMENTARIUS *fuit. Ortus Dacia Ripensi, ibique sepultus est: quem locum [1] [a] Romulianum ex vocabulo Romula matris appellarat. Is insolenter affirmare ausus est, matrem more Olympiadis Alexandri Magni creatricis, compressam dracone semet concepisse.* GALERIUS MAXIMINUS *sorore Armentarii progenitus, veroque nomine ante imperium* [b] DAZA *dictus, Cæsar quadriennio, dehinc per Orientem Augustus triennio fuit: ortu quidem atque instituto pastorali, verùm sapientißimi cujusque, ac litteratorum cultor, ingenio quieto, vini avidior. Quo ebrius,*

quadam

SCHOTTI.

2 *Pravißimi cœpti*] *Gratiss. cœpti* Augustanus codex. M. SS. omn. *gratißimi partus cœpti à puero*, quomodo & Veron. Mox etiam *socio* perperam pro *socero*, scripserant.

1 *Romulianum ex voc.*] Vulgati omnes *Romulianum etiam vocab.* M. SS. & Veron. *Romulianum ex vocabulo.*

VINETI.

a *Romulianum*] *Romulianam*, prima declinatione, vetus codex.

b *Daza dictus*] Sic *Daza* alia ex nostris exemplaribus, alia *Dara*, alia *Daça*.

quadam corrupta mente aspera jubebat: [2] *qui cùm pigeret factum, differri, quæ præcepisset, in tempus sobrium, ac matutinum statuit.*
58 ✝ *Alexander fuit Phryx origine, ingenio timidus, inferior adversus laborem vitio senecta. His omnibus absumtis, imperii jura penes Constantinum & Licinium devenere.*

CONSTANTINUS *Constantii imperatoris & Helenæ filius, imperavit annos triginta. Hic dum juvenculus a Galerio in urbe Roma religionis specie obses teneretur, fugam arripiens, atque ad frustrandos insequentes,* [a] *publica jumenta,* [1] *quaqua iter ageret, interficiens, ad patrem*

SCHOTTI.

2 *Qui cùm pigeret facti, differri quæ præcepit*] Sic editi libb. *Quod cùm pig.* & mox *cepisset* pro *præcepisset* M. SS. duo Veron. verò *Quod cùm pigeret, factumque differri præcepisset in tempus.* Gemina sunt quæ de Trajano refert Victor ipse: *Vinolentiam*, inquit, *quo vitio, uti Nerva, angebatur, prudentia molliverat, curari vetans jussa post longiores epulas.* Nec dissimilia de Alexandro Magno referunt interfecto Clito: qui & Jove Ammone natum se putabat. Inf. *senecta ætatis* amplius est in iisdem, & pro *Constantii Imperatoris, Constantis* non rectè.

1 *Quaqua iter ageret*] Cujacii, Pithœi, & Veron. cod. *quaqua iter egerat interfecit, & ad patrem in Britanniam situm pervenit.* Floriac. *quibus iter egerat.* Hæc à Victore desumta, si qui fortè comparare velit: nisi quòd *vita ultima agebant* legit. Porrò *Erocus Crocus* Alemannorum rex in M. SS. appellatur, & *idem* pro *item.* Ita perpetuò *Mediolanium* sex syllabis scriptum repperi.

VINETI.

a *Publica jumenta*] Equos publicos cursui deputatos: sicut idem, ut puto, Constantinus loquitur in titulo De cursu publico: qui est quinquagesimus primus libri duodecimi codicis

patrem in Britanniam pervenit: & fortè eiſdem diebus ibidem Conſtantium parentem fata ultima perurgebant. Quo mortuo, cunctis qui aderant annitentibus, ſed præcipuè Eroco Alamannorum rege, auxilii gratia Conſtantium comitato, imperium capit. Hic ſororem ſuam Conſtantiam Licinio Mediolanum accito conjungit: filiumque ſuum CRISPUM *nomine, ex Minervina concubina ſuſceptum, item Conſtantinum, iiſdem diebus natum opido Arelatenſi, Licinianumque Licinii filium, menſium ferè*
viginti, Cæſares effecit. † *Verùm enimverò ut* IMPE- 59

RIA DIFFICILE CONCORDIAM CUSTODIUNT, [1] *diſſidium inter Licinium Conſtantinumque exoritur: primumque apud Cibalas juxta paludem* [a] *Hiulcam nomine, Conſtantino nocte caſtra Licinii irrumpente, Licinius fugam petiit: Byzantiumque fuga volucri pervenit. Ibi* MARTINIANUM *officiorum magiſtrum Cæſarem creat. Dehinc Conſtantinus acie potior*

SCHOTTI.

1 *Diſſidium*] *Diſcidium* diſertim M. SS. de cujus vocis elegantia Gab. Faërnus ad Terentium. Veron. *diſcordia* excuſum habet, ut *concordiæ* altera ex parte reſpondeat. Auguſt. lib. ſup. *Difficile cum concordia cuſtodiuntur*: non malè. Sic *Liciniumque* corruptè Gryphius, pro *Licinianumque*.

VINETI.

codicis Juſtiniani: & quos appellare diſpoſitos equos videtur Titus Livius libro triceſimo ſeptimo.

a *Hiulcam nomine*] *Vulcam*, vetus exemplar.

tior apud Bithyniam adegit Licinium pacta salute indumentum regium offerre per uxorem. Inde Thessalonicam missum, paullò pòst eum Martianumque jugulari jubet. Hic Licinius annum dominationis ferè [b] [2] *post quintumdecimum, vita proximè sexagesimum, occiditur. avaritiæ cupidine omnium pessimus, neque alienus à luxu venerio, asper admodum, haud mediocriter impatiens: infestus litteris: quas per inscitiam immodicam, virus ac pestem publicam nominabat, præcipuè forensem industriam.* [3] *Agraribus planè, ac rusticantibus, quia ab eo genere ortus altusque erat, satis utilis: ac militiæ custos ad veterum instituta severissimus.* SPADONUM & AULICORUM *omnium vehemens domitor, tineas soricesque palatii eos appellans.*

60 † *At Constantinus obtento totius* [1] *Romani imperii, mira bellorum felicitate, regimine,* [2] *Fausta conjuge, ut putant, suggerente, Crispum filium necari jubet. Dehinc uxorem suam Faustam in balneas ardentes conjectam interemit, cùm eum mater Helena dolore nimio nepotis increparet.* [3] *Fuit verò ultrà quàm æstimari potest, laudis avidus.*

SCHOTTI.

2 *Post quintum decimum*] *Quartum decimum* Veron. & M.SS. Rursus *occidit* pro *occiditur*, & *venerio* per jota, ut *ætherio*: quod antiquarii jam pridem ex M. SS. & lapp. litteratis monuerunt. August. tamen codex *luxu ventris* præfert.

3 *Agraribus*] Horrida vox & agrestis, qua offensus Frobenius, *Agrariis* impressit. Mox Veron. *quòd ab eo genere ortus auctusque erat*, pro *altusque*. Pithœi codex *alitusque*.

1 *Rom. imperii*] τὸ *imperii* afuit à Cujacii & Pithœi libb. Floriac. *Romaniæ mira felic.* scripsit.

2 *Fausta conjuge sugger.*] Apollinaris lib. v. epist. IIX. *Non figuratius Constantini domum vitamque videtur vel pupugisse versu gemello Consul Albanus vel momordisse disticho tali clam Halatinis foribus appenso:*

Saturni aurea sæcla quis requirat?
Sunt hæc gemmea sed Neroniana.

Quia scilicet prædictus Augustus iisdem ferè temporibus exstinxerat conjugem Faustam calore balnei; filium Crispum frigore veneni.

3 *Fuit verò*] Editio Veron. ad matrem refert: *Fuit verò mater ultra laudis avida.* Idem lib. *multis ædibus*, inf.

VINETI.

b *Post* XIIII. *post quintumdecimum*, scribit vetus codex.

avidus. Hic Trajanum herbam[4] [a] *parietariam ob titulos multos ædibus inſcriptos, appellare, ſolitus erat. Hic pontem in Danubio conſtruxit. Habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate. Commodiſſimus tamen rebus multis fuit:* CALUMNIAS *ſedare legibus ſeveriſſimis: nutrire artes bonas, præcipuè* [5] STUDIA LITTERARUM: *legere ipſe, ſcribere, meditari, audire legationes, & querimonias provinciarum.* † *Cumque* 61
liberis filioque fratris Delmatio, Cæſaribus confirmatis, tres & ſexaginta annos vixiſſet, ex quibus dimidios ita, ut tredecim ſolus imperaret, morbo conſumtus eſt. Irriſor potius quàm blandus. Unde proverbio vulgari, [a] *Trachala decem annis præſtantiſſimus, duodecim ſequentibus latro, decem noviſſimis pupillus, ob profuſiones immodicas nominatus. Corpus ſepultum in Byzantio, Conſtantinopoli dicta. Quo mortuo, Delmatius militum vi necatur. Ita ad tres orbis Romani dominatio redacta eſt,* [1] *Conſtantinum, & Conſtantium, ac Conſtantem filios Conſtantini.*

Hi

SCHOTTI.

4 *Parietariam*] *Parietinam* Amm. Marcellinus lib. XXVII.

5 *Studia litterarum*] *Studia* deeſt in Veron. qui mox *pronunciare* pro *provinciarum* legit: non placet.

1 *Conſtantinum &*] Auferendi caſu M. SS. & vulg. aliquot, *ita ad tres redacta dominatio eſt orbis Romani: Conſtantino & Conſtantio ac Conſtante filiis:* quàm rectè ipſi viderint: & mox *Delmatius Trachiam*, ut & Veron.

VINETI.

a *Parietariam*] *Parietinam*, liber Caſſiani.

a *Tracala decem*] In aliquibus exemplaribus aſpirat mediam ſyllabam *Trachala*, ſicut apud Feſtum *Trachali.* Decem autem anni, & duodecim, & decem videntur eſſe triginta duo anni hujus imperii: qui triginta ſolùm ſuprà numerati ſunt. Sed hic variant & auctores & exemplaria, ſicut monuimus in commentario Eutropii.

Hi singuli has partes regendas habuerunt: CONSTANTINUS *junior cuncta trans Alpes:* CONSTANTIUS *à freto Propontidis, Asiam atque Orientem:* CONSTANS *Illyricum, Italiamque, & Africam, Delmatiam, Thraciam, Macedoniamque, & Achajam:* [a] ANIBALIANUS *Delmatii Cæsaris consanguineus, Armeniam, nationesque circumsocias.*

62 *Interim ob Italiæ, Africæque jus dissentire statim Constantinus, & Constans* [1] *[cœperunt.] Constantinus latrocinii specie dum incautus, fœdeque temulentus in aliena irruit,*

SCHOTTI.

1 *Cœperunt*] Superest ex M. SS. & Veron. ut illud inf. *ductus*.

VINETI.

a *Anniballianus*] Scribitur & *Anibalianus* neutra geminata consonante:

ruit, obtruncatus est, projectusque in fluvium, cui nomen Alsa est, non longè ab Aquileia. Constans verò venandi cupidine [ductus] dum per silvas saltusque erraret, conspiravere aliquanti militares in ejus necem, auctoribus Chrestio [a] *& Marcellino, simulque Magnentio: qui ubi patrandi negotii dies placuit, Marcellinus natalem filii simulans, plerosque ad cenam rogat. Itaque in multam noctem convivio celebrato,* MAGNENTIUS *quasi ad* [2] *ventris secreta secedens, habitum venerabilem capit. Ea re cognita, Constans fugere conatus, apud Helenam opidum Pyrenæo proximum, à Gaisone cum lectißimis misso interficitur anno tertiodecimo Augustæ dominationis (nam Cæsar triennio fuerat) ævi septimo vicesimoque. Hic fuit debilis pedibus manibusque, articulorum dolore: fortunatus cæli temperie, fructuum proventu, nulla à Barbaris formidine: quæ profectò majora fierent, si provinciarum rectores non pretio, sed judicio provexisset. † Hujus morte cognita,* 63 VETRANIO *magister militum imperium in Pannonia apud* [1] *Mursiam corripuit: quem Constantius non post multos dies regno exuit, grandævæ ætati non vitam modò, sed etiam voluptarium otium concedens. Fuit autem propè ad stultitiam simplicißimus.*

CONSTANTIUS GALLUM *fratrem patruelem Cæsarem pronuntiat, sororem Constantinam illi conjungens.* MAGNENTIUS *quoque* DECENTIUM *con-*

SCHOTTI.

2 *Ventris secreta*] *Solita* melius iidem. Sup. *officia naturalia* vocavit numero 37. mox *fuerint* pro *fierent* editi libb.

1 *Mursiam*] *Murtium* alii. & mox *grandævo ætate*. Sup. *proditis* pro *perditis* Jac. Cujacii scr. liber.

VINETI.

sonante: habetque A pro I alicubi in secunda syllaba nomen hoc.

a *Et Marcellino*]. Pro tetrasyllabo trisyllabus est *Marcellus* hic in antiquo libro.

consanguineum suum trans Alpes Cæsarem creavit. His diebus Romæ NEPOTIANUS *Eutropiæ Constantini sororis filius, hortantibus perditis, Augusti nomen rapit: quem octavo die vicesimoque Magnentius oppressit. Hoc tempore Constantius cum Magnentio apud Mursiam dimicans vicit. In quo bello* [2] *pæne numquam amplius Romanæ consumtæ sunt vires, totiusque imperii fortuna pessumdata. Dehinc cùm se Magnentius in Italiam recepisset, apud* [3] *Ticinum plures fudit; incautius, &, ut in victoria solet, audacius persequentes. Nec multo pòst apud Lugdunum coangustatus, gladio occultè proviso, ictum pulsu parietis juvans, transfosso latere; ut erat vasti corporis, vulnere, naribusque & ore cruorem effundens; mense* [4] *imperii quadragesimo secundo, ætatis anno propè quinquagesimo, exspiravit.*

64 *† Ortus parentibus barbaris, qui Galliam inhabitant. legendi studio promtus, sermonis acer, animi tumidi, & immodicè timidus: artifex tamen ad occultandam audaciæ*

SCHOTTI.

2. *Penè nusquam*] Ita M. SS. Veron. *in quo bello, nusquam amplius, Romanæ cons. s. v. t. que. imp. fartunis pessumdata.*

3 *Ticinum*] Tres editi *Thicanum*, & pòst *pulsi parietis*.

4 *Imperii* XLII.] Veron. *Imperii quadragesimo, ætatis propè quinque anno exspiravit.* Pithœanus codex, Floriac. & Cujacii, *ætatis prope quinquaginta annos exspir.* Mox τὸ *barbaris* omissum in libris typo notatis, ab iis fortasse qui barbaros se vocari molestè ferrent.

audacia specie formidinem. *Ejus morte* [1] *Decentius laqueo fascia ad collum posito, vitam finivit. Hoc tempore Gallus Cæsar à Constantio occiditur. Imperavit* [a] *annos tres.* SILVANUS *imperator effectus, die imperii vicesimo octavo perimitur. Fuit ingenio blandissimus. Quamquam barbaro patre genitus, tamen institutione Romana*

satis cultus & patiens. † CONSTANTIUS CLAUDIUM JULIANUM, *fratrem Galli, honore Cæsaris assumit, annos natum ferè tres atque viginti. Iste in* [1] *campis Argentoratensibus apud Gallias, cum paucis militibus, infinitas hostium copias delevit.* [2] *Stabant acervi montium* 65

SCHOTTI.

1 *Decentius laqueo*] Rectius M. SS. *Dec. laqueo fascia composito:* quomodo & Veron. Pòst paullo *annos* IIII. præferunt, ut edit. ferè omnes: quæ lectio præterquam quòd M. S. S. auctoritate nitatur, etiam Ammiano Marcellino extremo XIV. probatur. Non me fugit Vinetum lectionem mutasse.

1 *Campis Argentorat. apud Gallias*] Eos etiam in Gallia collocat Ausonius, Mosella: *Æquavit Latias ubi quondam Gallia Cannas.* quòd sint citra Ellum fluvium, ubi terminatur Gallia Sequanica. Marcellinus: *Argentoratus barbaricis cladibus nota.*

2 *Stabant acervi*] Ex Ammiano Marcellino lib. XVI. extr. *Ceciderunt,* inquit, *in hac pugna Romani quidem* CCXLIII. *Rectoris verò quatuor: ex Alemannis sex millia corporum sunt inventa in campis constrata, & inæstimabiles mortuorum acervi per undas fluminis ferebantur.*

VINETI.

a *Annis quatuor*] *Annos tres,* antiquus liber. Scribit in chronicis Hieronymus, Gallum fuisse creatum Cæsarem, anno Christi trecentesimo quinquagesimo septimo, & interfectum trecentesimo quinquagesimo nono.

montium similes : fluebat cruor fluminum modo, captus [a] rex nobilis [4] Chonodomarius : fusi omnes optimates : redditus limes Romanæ possessionis : ac postmodum cum Alamannis dimicans, potentissimum eorum regem Badomarium cepit. Hic à militibus Gallicanis Augustus pronuntiatur. [4] Hunc Constantius urgere legationibus, ut in statum nomenque pristinum revertatur. Julianus mandatis mollioribus refert se sub nomine celsi imperii multo officio-
66 *sius pariturum. † Hinc Constantius magis magisque ardens dolore, atque, ut erat talium impatiens, in radicibus Tauri montis [1] apud Mopsocrenen febri acerrima, quam indignatio nimia vigiliis augebat, interiit anno ævi quarto & quadragesimo, imperii nono atque tricesimo, verùm Augustus quarto vicesimoque : octo solus, cum fratribus atque Magnentio sedecim, quindecim Cæsar. Felix bellis civilibus, externis lacrymabilis : mirus artifex in sagittis: à cibo, vinoque & somno [2] multum [in] temperans. patiens*

SCHOTTI.

3 *Chonodomarius*] *Nodomarius* nostri quoque M. SS. Veron. & Augustanus codex : Marcellino *Gundomadus* est lib. XIIII. Alter *Baldomarius* pentasyllabus iisdem libb. Ammiano *Vadomarius*. Mox *urguere* scribunt M. SS. ut inf. 67. Sic dixit Ausonius ad Pontium Paulinum :

Occidui me ripa Tagi, me Punica lædit
Barcino : me bimaris juga ninguida Pirenæi.

4 *Hic Constantius*] *Hunc* Veron. M. SS. *Hinc* melius. & inf. *His.* Malè qui hæc à superioribus, ut aliàs sæpè, titulo quodam diviserunt, *Iulianus mandatis moll.* cohærent enim cum prioribus. Pòst, *reverti* Veron. absque *ut*.

1 *Apud Mopsocrenem*] Amm. Marcellinus lib. XXI. *Petiit per vias difficiles Myandam Ciliciæ ultimam hac pertingentibus stationem, sub Tauri montis radicibus positam.* Sic enim Rob. Stephani editio : Gryphii verò longè integrior *Mopsuestiam*. Idem imperii vitæque anno quadragesimo & mensibus paucis extinctum scribit.

2 *Multum intemperans*] *Temperans* M. SS. & Veron. & certè confirmatur ea lectio Ammiani historica narratione lib. XXC. Similem locum sup. in Augusto emendavi num. 4. *multum abstinens.*

VINETI.

a *Rex nobilis Chonodomarius*] *Nodomarius*, Cassiani & Gryphii Lugdunensis typographi exemplaria. BADOMARIUS vero, *Baldomarus* est in membraneo codice, quatuor tantum syllabis, sed l inter a & d interjecta. Eundem Ammianus Marcellinus libro quartodecimo & vicesimo sexto & alibi pentasyllabum facit : sed *Vadomarium* v pro b scribit.

tiens laboris, facundiæ cupidus: quam cùm assequi tarditate ingenii non posset, aliis invidebat. Spadonum, aulicorumque amori deditus, & uxorum: quibus contentus, nulla libidine transversa, aut injusta polluebatur. Sed ex conjugibus, quas plurimas sortitus est, præcipuè Eusebiam dilexit, decoram quidem, verùm [a] *per* [3] *Amantias, & Gorgonias, & alia importuna ministeria vexantem famam viri contrà, quàm* FEMINIS MODESTIORIBUS *mos est:* [4] *quarum sæpe præcepta maritos juvant. Namque ut ceteras omittam, Pompeia Plotina, incredibile dictu est, quanto auxerit gloriam Trajani: cujus procuratores cùm provincias calumniis agitarent, adeò ut unus ex iis diceretur* [5] *locupletum quemque ita convenire: Quæ habes [ad mensam?] alter, Unde habes? tertius, Pone quæ habe: illa conjugem corripuit: atque increpans, quòd laudis esset incuriosus; talem reddidit, ut postea exactiones* [6] *improbans & detestans,* FISCUM LIENEM *vocaret,* [7] *quod eo crescente, artus reliqui tabescant.* † *Igitur* 67

SCHOTTI.

3 *Amantias*] *Adamantias* M.SS. & Veron. codex longè optimus.

4 *Quantum sæpe*] In eandem sententiam Amm. Marcellinus initio lib. XIV. de Constantii credo uxore loquens, stimulos admovente: cùm virum potiùs lenitate feminea ad veritatis humanitatisque viam reducere, utilia suadendo deberet.

5 *Locupl. quemque*] *Locupletissimum quemque* Veron. & mox duæ voces *ad mensam*, non huc pertinent. Relegandæ igitur: absunt enim in M. SS. & Veron. qui *quare habes? alter unde habes: tertius pone quod habes* præferunt. Rursùm, *laudis suæ incuriosus*.

6 *Improbans & detestans*] *Exact. improbas detestans* Veron. & scr. libb. Vidi qui *auctiones* excuderant. Inde: *quod ea crescente, artus reliqui tabescunt*.

7 *Quòd eo cresc.*] Sic fisco discescente exhauritur Respub. Aliam etiam caussam repperisse videor, quòd quemadmodum spleneticis lien seditionem facit in præcordiis, utar enim Plautinis: ita & bella civilia seditionesque ex fisci incremento nascuntur. Hinc cinctos lienosos incedere utile esse dixit Aristoteles lib. III. De partibus animalium: quòd atræ bilis lien, ut hepar sanguinis sit conceptaculum: hic in dextro, ille in sinistro latere. Plautus Casina:

Perii, cor lienosum opinor habeo,
jamdudum salit:

De

VINETI.

a *Per Amantias*] Antiquus liber *per Adamantias*.

tur Julianus redacta ad unum ſe orbis Romani curatione, gloriæ nimis cupidus, in Perſas proficiſcitur. Illic à tranſfuga quodam in inſidias deductus, cùm eum hinc inde Parthi urgerent, [1] *è caſtris jam poſitis, arrepto tantùm clypeo procurrit. Cumque inconſulto ardore nititur ordines ad prælium componere, ab uno ex hoſtibus & quidem fugiente, conto percutitur. Relatuſque in tabernaculum, rurſuſque ad hortandos ſuos egreſſus, paullatim ſanguine vacuatus, circa noctis ferè medium defecit, præfatus, conſultò ſeſe de imperio nihil mandare, ne, uti ſolet, in multitudine diſcrepantibus ſtudiis* [2] *amicorum, ex invidia reipublicæ,* DISCORDIA EXERCITUS *periculum pararet. Fuerat in eo litterarum ac negotiorum ingens ſcientia.* [3] *Æquaverat philoſophos, & Græcorum ſapientiſſimos. Uſu promtior corporis, quàm validior quidem, ſed brevis fuit. Hæc minuebat quarundam rerum neglectus modus. Cupido laudis immodica: cultus numinum ſuperſtitioſus: audax plus, quàm* IMPERATOREM DECET: [4] *cui ſalus propria,*

SCHOTTI.

De labore pectus tundit. ——

Et Mercatore:

Perii, ſeditionem facit lien, occupat præcordia.

Rurſus Curcul. *Quaſi zona liene cinctus ambulo.* Mox, *Lien necat; renes dolent.* Et *lien dierectus eſt.* PA. *ambula, id lieni optimum eſt.* Laudata igitur non immeritò vox Pertinacis Imp. *Sanctius eſt,* inquit, *P.C. inopem Remp. obtinere, quàm ad divitiarum cumulum per diſcriminum atque dedecorum veſtigia pervenire.* Plinius Junior in aureo illo Panegyrico de fiſco quædam. Non enim vacat, nec ſi vacaret, liberet, campum illum ingredi.

1 *E caſtris jam poſitis*] Veron. *urgerent, armis jam poſitis:* mox *ad prælium* in eodem deficit. & in M.S. uno *inſulto* pro *inconſulto.* Fortè *inſulſo* repererat librarius. nihil tamen demuto.

2 *Amicorum, &c.*] M. SS. *amico ex invidia rei p̄ diſc.* Veron. apertius, *diſcrep. ſtudiis amico ex invidia reipub. diſcordiam exercitus periculum pararet.* Editi tres, *ex invidia rei p̄ diſcordia exercitus periculum pararet.* Factum erat fortè ex *rei p̄* Reipub. Hinc lectionum varietas, de qua eruditus lector arbitrabitur.

3 *Æquaverat*] Veron. & M. SS. *eo juverat*, ut cum præcedenti cohæreat. Baſil. duo *eo juvaverat* ediderunt. Mox pro *quàm validior* ſcr. libri & Veron. *quo validus*, vulg. omnes *quàm validus.*

4 *Cui ſalus propria*] Amm. lib. XIX. *Nec enim abnuimus ſalutem legitimi principis propugnatoris bonorum & defenſoris, unde ſalus quæritur aliis conſociato ſtudio inveniri debere.*

propria, cùm semper ad securitatem omnium, [5] *[tum] maximè in bello conservanda est. Ita illum cupido gloriæ flagrantior pervicerat, ut neque terræmotu, neque plerisque præsagiis, quibus vetabatur petere Persidem, adductus sit finem ponere ardori: ac ne noctu quidem visus ingens globus cælo labi, diem belli cautum præstiterit.*

JOVIANUS *genitus patre Varroniano,* [1] *incola agri Singidonensis provinciæ Pannoniæ imperavit menses octo. Ejus patri, cùm liberos crebros amitteret, præceptum somnio est, eum, qui jam instante uxoris partu edendus foret, diceret Jovianum. Hic fuit insignis corpore, lætus ingenio, litterarum studiosus. Hic [dum] à Perside hieme aspera mediaque Constantinopolim accelerans, cruditate stomachi, tectorio novi operis gravatus [esset] repentè interiit, annos gerens proximè quadraginta.* 68

VA-

SCHOTTI.

5 *Tum maximè in bello*] Mallem *in bello maximè cons. est*, absque *tum*: sic enim Veron. & M. SS. Pòst, *abductus sit* Augustan. codex. & inf. *cælo labi ante diem* Veron. & Floriac. & scr. libb. *cælo labiente diem*, Cujac. & Pithœanus. Unde Gryphius *cælo labente, diem.* Ceterùm de expeditione in Persas Juliani vide Sex. Rufum extr. Breviario, qui in duobus M. SS. antiquiss. *Festus Dictator*, non *Sextus* appellatur: quod obiter monendum putavi.

1 *Incola agri Singidonensis*] *Insula* M. SS. Pithœi; Danielis verò *in solo agri Sigindonensis*, quomodo ferè & Veron. qui mox *dicere* legit.

69 VALENTINIANUS *imperavit annos duodecim, minus diebus centum. Hujus pater Gratianus mediocri stirpe ortus apud Cibalas, Funarius appellatus est, eo quòd venalicium funem portanti quinque milites nequirent extorquere. Eo merito adscitus in militiam, usque ad præfecturæ prætorianæ potentiam conscendit: ob cujus apud milites commendationem, Valentiniano imperium resistenti* [1] *aggeritur. Hic Valentem consanguineum suum sibi socium in imperio adscivit: ac demum Gratianum filium, necdum plenè puberem, hortatu socrus & uxoris Augustum creavit. Hic Valentinianus fuit vultu decens, sollers ingenio, animo gravis, sermone cultißimus.* [2] *Quamquam enim ad loquendum parcus, severus, vehemens, infestus tamen vitiis, maximeque avaritiæ: cujus punitor ipse fuit acer: & in iis quæ*

SCHOTTI.

1 *Aggeritur*] Puto leg. *oggeritur*, quod in o. M. SS. & Ver. comparet.

2 *Quanquam enim*] *Quamquam esset* Veron. M. SS. *hæsit* pro *esset*, in quibus & τὸ *vehemens* desideratur: mox *infectus vitiis* Pith. Cujacii, M. SS. & Veron. non placet, nec illud *cupitor* pro *punitor*. Inde *memoratus sum* scr. libr. vulg. tamen lectionem ut castiorem præfero, legens pòst paullo: *Pingere venustissimè, meminisse*, ex Veronensi & M. SS. Floriac. tamen *vetustissimè*. Editi libb. *genera vetustißimorum meminisse* excuderunt, fortè quòd arma sequerentur, quæ, ut conjicio, ad gentilitia insignia homines curiosi (qui nihil præter fumosas imagines alienasque virtutes admirantur) retulerunt, ut in genealogiis recensendis excelluisse Valentinianum dicat, sed nihil agunt. Mox *cera* M. SS. *terra* vulg. & *sermone* singulari numero iidem scripti. Ceterùm de Adriani artibus sup. 28. num. unde sententiam de hoc loco meam confirmari posse video.

quæ memoraturus sum, Hadriano proximus. Genera vetustißimorum meminisse, nova arma meditari: fingere terra seu limo simulacra: prudenter uti locis, temporibus, sermonibus: atque, ut breviter concludam, [3] si ei insidis hominibus, quibus sese quasi fidißimis prudentißimisque dederat, carere, aut probatis, eruditisque monitoribus uti licuisset, perfectus haud dubiè princeps enituisset. † Hujus 70
tempore Firmus apud Mauritaniam regnum invadens, exstinguitur. Valentinianus [a] apud Bergentionem legationi Quadorum respondens, anno ævi quinto & quinquagesimo, impetu sanguinis, voce amissa, sensu integer, exspiravit. Quod quidem intemperantia cibi, ac [1] saturitate, qua artus diffuderat, accidisse plures retulere. Itaque eo mortuo,

VALENTINIANUS *adhuc quadriennis, auctore [2] Equitio, ac Merobaude propinquo, ubi cum matre fuerat allatus, creatus est imperator.*

VA-

SCHOTTI.

3 *Si ei insidis hom.*] *Fœdis hom. quîs sese* M. SS. & Veron. Antiquitùs excusi, *Atque ut breviter concludam, semper criminibus, queis sese* corruptè. Quidam libb. *Si insidis careret.*

1 *Saturitate*] *Securitate* M. SS. uterque & Veron. codex, non probo.

2 *Equitio*] *Æquitio & Merobaudo è propinquo creatur Imper.* Floriac. & Cujacii M. SS. vide quæ notavi num. 51.

VINETI.

a *Apud Bergentionem*] *Bregitionem* habent alia exemplaria, ut & Ammianus libro tricesimo. Hieronymus & Orosius *Brigitionem* appellant.

71 VALENS *unà cum* VALENTINIANO *germano suo, de quo diximus, regnavit* [1] *annos tredecim, menses quinque. Hic Valens cum Gotthis lacrymabili bello commisso, sagittis saucius, in casam deportatur vilißimam: ubi supervenientibus Gotthis, igniqueque supposito, incendio concrematus est. In quo probanda hæc fuere. Fuit possessoribus consultor bonus. mutare judices rarius. in amicos fidus. irasci sine noxa ac periculo cujusque. sanè valde timidus. Hujus temporibus* PROCOPIUS *tyrannidem invadens, exstinguitur.*

GRA-

SCHOTTI.

1 *Annos tredecim*] *Decem* dumtaxat vulg. omn. Et mox *Mutare judicia, verus, in amicos fidus.* Inf. quoque *Procopius tyrannus cadens exstinguitur.* Veron. verò amplius *periculo cujusquam insuetus. Sanè valde timidus.*

GRATIANUS *genitus Sirmii, imperavit cum patre Valentiniano annos octo, dies octoginta quinque: cum patruo & fratre tres: cum eodem fratre ac* Theodosio *quatuor: & [cum] his omnibus accedente Arcadio, menses sex. Hic* [a] *apud* [1] *Argentarium opidum Galliæ triginta Alamannorum millia in bello exstinxit. Hic cùm animadvertisset,* Thraciam Daciamque *tamquam genitales terras possidentibus Gotthis,* [2] *Taifalis, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis, & Alanis, extremum periculum instare nomini Romano; accito ab Hispania* THEODOSIO, *cunctis faventibus, agenti annum à tricesimo tertium, imperium committit.* † *Fuit autem Gratianus litteris haud mediocriter institutus: carmen facere, ornatè loqui, explicare* 72 73

SCHOTTI.

1 *Argentariam*] Hic fem. gen. libb. veteres, qui & *Trachiam* scribunt, partim *Traciam* & *Gothos Hunosque*, non geminatis consonantibus. Opidum fortè illud quod hodieque nomen retinet in agro Lemovicum, *Argenton.* Argenteum amnem Galliæ Narbonensis fl. celebrat Plinius & M. Tullius lib. x. epistol.

2 *Taifalis*] *Taifalisque* M. SS. Froben. *Thaiphalis*; And. Cratandri *Triballisque*: pòst *degenti* iidem scribunt, pro quo hactenus excusi *agenti*.

VINETI.

a *Apud Argentarium*] *Argentariam* prima declinatione legimus in antiquo libro, & apud Paulum monachum, & Ammianum Marcellinum libro tricesimo primo.

care[1] controversias, Rhetorum more. nihil aliud die noctuque agere quam spiculis meditari: summæque voluptatis, divinæque artis credere ferire [2] [perite sibi] destinata. [3] Parcus cibi somnique: & vini ac libidinis victor, cunctisque fuisset plenus bonis, si ad cognoscendam Reipub. gerendæ scientiam animum intendisset, à qua propè alienus, non modò voluntate, sed etiam exercitio fuit. Nam dum exercitum negligeret, & paucos ex ALANIS, quos ingenti auro ad se transtulerat, anteferret veteri ac Romano militi, adeoque Barbarorum comitatu & propè amicitia capitur, ut nonnunquam [4] eodem habitu iter faceret, odia contra se

SCHOTTI.

1 *Controversias Rhetorum*] *Controversa Rhetorum* Veron. Cujacii M. S. & Pithœi: cujus etiam opera Quinctiliani Declamationes seu Controversiæ propediem in integrum restitutæ, Deo favente, apparebunt, unà cum Salviano Massiliensi Episcopo altera parte ampliore; sic enim hortante me vir humaniss. juxta ac doctiss. facturum recepit. Quam etiam spem nobis fecit Cl. Puteanus fore, ut cum M. SS. plurimis comparatos Panegyricos brevi in vulgus exire patiatur. Nam quæ Senecæ nomine circumferuntur Controversiæ seu Declamationes, ut germanæ Senecæ Neroniani sint vereor; patris potius illius esse credo. hoc volui nescius ne esses.

2 *Perito sibi*] Locum hunc, ut opinio mea fert, glossema hoc fœdavit, in insulam igitur deportetur. Afuit certè à Veron. nedum à M. SS. omn.

3 *Parcus cibi somnique & vini*] Totus hic locus in quib. legitur, *ferire destinata, cibique vini ac libidinis victor: cunctisque* (Veron. *cunctis*) *esset plenus, si ad cognosc.* ut absint, *parcus somnique* & *bonis*. Linea sequenti *regendæ* est in M. SS. qui & *neglegeret* quatuor e disertim pingunt, ut inf. *intellegamus*.

4 *Eodem habitu*] Habitus cultusque insolentia atque immodestia semper odiosa; odiosa & Cæcinæ apud Corn. Tacitum lib. 11. historiæ Augustæ. *Ornatum*, inquit, *ipsius, municipia & coloniæ in superbiam trahebant, quod versicolore sagulo braccas, tegmen barbarum indutus togatos alloqueretur.* De Maximo autem vide Sidonium Apoll. lib. 11. epist. tertia decima.

se militum excitavit. Hoc tempore cum MAXIMUS *apud Britanniam tyrannidem arripuisset, & in Galliam transmisisset, ab infensis Gratiano legionibus exceptus, Gratianum fugavit: nec mora exstinxit.* [a] *Qui vixit* [5] *annis* XXXVIII.

THEODOSIUS *genitus patre* HONORIO, 74
matre THERMANTIA, *genere Hispanus, originem à Tra-*

SCHOTTI.

5 *Annis triginta octo*] Veron. XXVIII. nisi operarum incuria X. signum decussatim positum omissum. M. SS. duo XXXVIIII. id est, *triginta novem.* Cujacii verò exemplum antiquiss. denario minus XXVIIII.

VINETI.

a *Qui vixit annis triginta octo*] *annos viginti novem*, liber calamo scriptus. Sed hi numeri sunt utrique falsi, si sua tempora satis noverunt Hieronymus & Prosper: qui Gratianum esse natum anno Christi trecentesimo sexagesimo tertio, & occisum

à Trajano principe trahens: à Gratiano Augusto apud Sirmium imperator effectus, regnavit [a] annos [1] decem & septem. Huic ferunt nomen somnio parentes monitos sacravisse, ut Latinè intelligamus, A Deo datum. [b] De hoc etiam oraculo in Asia divulgatum est, eum Valenti successurum, cujus nomen [è] Θ & Ε & Ο atque Δ Græcis litteris initiaretur. Qua cognatione principii deceptus THEODÔRUS, *cùm sibi imperium [2] præsumeret, scelesta cupidinis supplicia persolvit. Fuit autem Theodosius propagator Reipublicæ, atque defensor eximius. Nam Hunnos & Gotthos, qui eam sub Valente defatigassent, diversis præliis vicit. Cum Persis quoque petitus pacem pepigit. Maximum autem tyrannum, qui Gratianum interfecerat, & sibi Gallias vindicabat, apud Aquileiam exstinxit: Victoremque ejus filium, intra infantiæ annos à Maximo patre Augustum*
75 *factum, necavit.* † *Eugenium quoque tyrannum, atque Arbogastem superavit, deletis eorum decem millibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius confisus viribus Arbogastis, postquam apud Viennam Valentininum exstinxerat, regnum invasit: sed mox simul cum vita imperium perdidit. Fuit autem Theodosius moribus & corpore Trajano similis, [a] quantum scripta veterum, & picturæ docent. Sic eminens*

SCHOTTI.

1 *Decem & septem*] Rursum numeri variant. factum id propter notarum compendia. Vulg. omn. quos vidi, demto Veron. XXVII. Inf. pro Δ *Græcis* iidem *à Græcis*. Moxque *cognitione principii*: neutrum placet.

2 *Præsumeret*] Amplius M. SS. *Deberi præsumeret, scelestæ cupidinis supplicia persolverat.* Eleganter verò probum illud Veron. exemplar; quo solo ferè scipione vulg. editionem propè collapsam stabilire atque constituere me potuisse; ut reliqua defecissent subsidia librorum, confidebam. sic igitur præfert, *Cùm sibi Imperium deberi præsumeret, scelus cœptæ cupiditatis persolverat.* Inf. quoque *appetitus* pro *petitus* venustè, pro *sollicitatus*.

VINETI.

occisum anno Christi trecentesimò octogesimo septimo, scripserunt. Sic enim non plus viginti quatuor annos vixerit Gratianus.

a *Annis viginti septem.*] Scribendum *decem* pro *viginti*, quomodo habet Cassiani nostri codex. Vide Prosperi, & Orosii, & Cassiodori rationes.

b *De hoc etiam*] Ammianus Marcellinus libro vicesimo nono..

a *Quantum scripta veterum & picturæ docent*] quæ picta, & quæ scripta exstabant ab veteribus de Trajano, & non de Theodosio. Scripta namque

nens status, membra eadem, par cæsaries, [b] *os, absque eo, quod illi aliquantum vellendo steriles genæ, neque tam ingentes oculi erant, nescio an & tanta gratia, tantusque flos in facie, seu tanta dignitas in incessu. Mens verò prorsus similis, adeò ut nihil dici queat, quod non ex libris in istum videatur transferri. Clemens animus, misericors, communis, solo habitu differre se ceteris putans: in omnes homines honorificus, verùm effusius in bonos: simplicia ingenia æquè diligere, erudita mirari, sed innoxia: largiri magno animo magna: amare cives vel privato contubernio cognitos, eosque honoribus, pecunia, beneficiis ceteris munerari, præsertim quorum* [1] *erga se aspero casu officia probaverat.*
✝ *Illa tamen, quibus Trajanus aspersus est,* [1] *vinolentiam* 76
& cupidinem triumphandi, usque eò detestatus [est,] ut bella non moverit, sed invenerit: prohibueritque lege, ministeria lasciva, psaltriasque comissationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentiæ, ut consobrinarum nuptias vetuerit, [2] *tamquam sororum. Litteris, si multum perfectos contemplemur, mediocriter doctus: sagax planè, mul-*

SCHOTTI.

1 *Erga se*] M. SS. & Veron. auctiores *erga se vel patrem aspero casu.* Rursum, *vinolentiam scilicet & cupidinem triumphandi.*

1 *Vinolentiam*] Usum Trajanus post secundam mensam potandi usque ad pocula instituerat: cum Alexander Severus inter amicos militares reservavit. Ælius Lampridius, & sup. num. 26. De triumphandi cupiditate quædam etiam ad Augustum Octavium.

2 *Tamquam sororum*] Tres editi *rearum.* Hujusmodi autem nuptiæ Claudii Imp. cum Agrippina: sup. 11. num. vide Tacitum extremo quarto Annali. Tulit & Coccejus Nerva, ne fratris filiam uxorem ducere liceret. Xiphil. è Dione. Mox *si nimium perfectos*, M. SS. & Veron. opt. & *morum gesta* vulg. aliquot: nihil demuto: & mox iidem *exsecrari veterum facta superba, crudelia, libertati infesta quæ legerat: ac Cinnam, Marium, Sullamque* M. SS. *libertatique infesta legerat.* M. SS. tamen Sillam hic per i præferunt.

VINETI.

namque antiquorum hominum & picturas non adduceret de Theodosio, qui Theodosium coævus vidisset, ejusque mores perspexisset. Nisi fortè hæc postrema de Theodosio (quæ iisdem verbis in eo leguntur, quod Eutropii breviario subjecit Paulus Diaconus) ad Victoris historiam ab iis esse adjecta velis, quibus veterum scripta contaminare nulla fuit religio.

b *Os, absque eo*] Paulus Diaconus addit, *simile: os simile, absque eo*, in quibusdam exemplaribus.

multumque diligens ad [cog] noscenda majorum gesta. E quibus non desinebat exsecrari, quorum facta superba, crudelia, libertati infesta legerat, ut Cinnam, Marium, Sullamque, atque universos dominantium, præcipuè tamen perfidos & ingratos. Irasci sanè rebus indignis, sed flecti citò: unde modica dilatione emolliebantur aliquandò [3] severa præcepta. Habuitque [4] à natura munere, quod Augustus

SCHOTTI.

3 *Severa præcepta*] Melius Cujacii M. S. *severè præcepta.*

4 *A natura munere*] *A natura* M. SS. & Veron. ex quibus τὸ *didicerat* superare didici: furcis igitur ejiciatur. Mihi sanè hic dignus vindice nodus videtur, qui manum ad finem properanti injicit; & cujus solius caussa non malè in castiganda hac Epitoma tempus posuisse, nec operam in edendo lusisse videar. Conjecturam proponam, post eam argumentis, quà potero, confirmabo. Floriac. codex, *quod Augustus à philosophia doctore* ..... Hinc fortè spatium vacuum relictum ab hæsitante librario, quem in vacua mitteret (oblitteratis vel vetustate, perfidia, errore, vel dubitationis caussa nominibus, ut sup. in Augusto de Ovidii scriptis num. 5. admonui) Athenodorum ne an Livium: Græcum illum; hunc Romanum. Nam Augustana editio, And. Cratandri & Seb. Gryphii aliter paullò hæc notant: *Unde modica dilatione emolliebatur. Aliquando severa præcepta habuit de Livio, vel quod Augustus à philosophia doctore didicerat: qui cum,* &c. Quæ lectio non frustra est in tribus editis. Sed qui Patavinus Livius Theodosii æqualis? Non magis quàm Livius Andronicus, poëta: nam ille Tiberii principatu obiit. Eusebius chronicis. Transposita igitur verba aliquando sic collocare tentabam: *severa præcepta habuit, ut de Livio Augustus philosophia doctore: qui cum.* Sed magis est ut absque ulla transpositione intellegamus de T. Livii philosophicis scriptis præcepta hausisse Theodosium. Philosophica enim Livium præter historica in litteras misisse, posterisque tradidisse, Seneca philosophus & ipse docet, epist. c. 1. & cum M. Tullii & Asinii Pollionis philosophicis committit; adeoque Fabiani Papyrii anteponit. Locum quia corruptus est, ut leg. censeo, apponam. *Scripsit*, inquit, *& Dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis quàm historiæ. & ex professo Philosophiam continentes libros.* Nam quomodo doctiss. Pincianus tentat, coactior lectio, nec à M. SS. est. Sed aurem vellit historiæ veritas, jubetque meminisse ab Athenodoro Stoico consilium hoc datum Augusto, auctoribus Plutarcho, Suida, Juliano, Zosimo, Glyca, Manasse, ceteris; quos exscribere longum esset ei qui terram videns vela contrahit. Contentus igitur qui in manibus est paucorum, Julianum imp. de Impp. loquentem ἐν τῷ περὶ Καισάρων λόγῳ citasse. Heîc enim ita inducitur Augustus: Παρέσχον ἐμαυτὸν τῇ φιλοσοφίᾳ χειροήθη, ὥστε καὶ τὴν Ἀθηνοδώρου παῤῥησίαν ἠνεσχόμην οὐκ ἀγανακτῶν, ἀλλ' εὐφραινόμενος ἐπ' αὐτῇ καὶ τὸν ἄνδρα καθάπερ παιδαγωγὸν ἢ πατέρα μᾶλλον αἰδούμενος. ἄρειον δὲ φίλον καὶ συμβιωτὴν ἐπιγράφομαι. Plutarchus certè in vita Poplicolæ, Athenodori quædam advocat, Octaviæ

gustus à philosophia * doctore [didicerat.] Qui cùm vidisset eum facilè commoveri, ne asperum aliquid statueret, monuit, [ut] ubi irasci cœpisset, quatuor atque viginti Græcas litteras memoria recenseret: ut illa concitatio, quæ momenti est, mente aliò traducta, parvi temporis interjectu languesceret. † Melior haud dubiè, quod est [1] raræ virtu- 77
tis, post auctam annis potentiam regalem, multoque maximè post civilem victoriam. Nam & annonæ curam sollicitiùs attendere, & auri argentique grande pondus sublati, atque [a] expensi à tyranno, multis è suo restituere, cùm benigni principum, & quidem vix fundos solerent nudos, ac deformata prædia, concedere. Jam illa minutiora, &, ut dicitur, INTRA AULAM: quæ quidem quia occulta sunt, magis natura hominum curiosæ oculos auresque ad se trahunt: patruum colere tamquam genitorem: fratris mortui sororisque liberos habere pro suis: cognatos affinesque parentis animo complecti: elegans lætumque convivium dare, non tamen sumtuosum; miscere colloquia pro personis, [2] studio, dignitatibus, [3] sermone cum gravitate jucundo:

SCHOTTI.

viæ Cæsaris sorori inscripta. Tranquillus etiam litteris Augusti Athenodorum Claudio Tiberio appositum docet, quicum quotidie versaretur, usuque sapientior efficeretur. Claudio cap. IV. Idem tamen XLI. cap. Livium quoque familiarem fuisse, adeoque scribendæ historiæ auctorem Claudio exstitisse. Quid si igitur loco *didicerat*, quod in M SS. afuisse jam diximus, vel *Livio*, vel *Athenodoro* (uterque enim Augusto juxtà familiaris) scriptum fuerit? Sed hæc conjectura tantùm nostra, non τεκμήριον. Vulgatam igitur lectionem Frobenii & Vineti retinere placet, quasi philosophi nomen auctoris memoriam fugerit; dum veritas Democriti puteo mersa in apricum proferatur, Temporis enim filia est.

1 *Raræ virtutis*] *claræ* vulg. & mox, *grave pondus*. rursum *benigni principes*, quod nimium quantum placet. iidem *sollicitus attendere*, Cujacii & Pithœi lib. *sollicititius* scriptum habent.

2 *Studio, dignitatibus*] Malo quod est in M. SS. Veron. & Aug. *studia dignitatibus*. In quib. l. τὸ *pro* afuit; iidem libb. vett. *illecebram* vel *inlecebram* scribunt. & editi omn. *ambulat: magnis*. Pòst rursum, *ad vescendi continentiam*. Pro *utrique* M.SS. cum Veron. *utrisque filiis*.

3 *Sermone cum gravitate jocundo*] Sic Corn. Nepos in eleganti illa T. Attici vita: *Comitas*, inquit, *ejus non sine severitate erat: neque gravitas sine*

VINETI.

a *Expensi à tyranno*] *à tyrannis* apud Paulum Diaconum.

do: blandus pater, concors maritus. Exercebatur *neque* [b] *ad illecebras, neque ad laßitudinem. ambulationibus magis, cùm eßet otium, reficiebat animum: ac veſcendi continentia valetudinem regebat:* [c] *ſicque in pace, rebus humanis, annum agens quinquageſimum, apud* Mediolanum *ex-*

ceßit: utramque Rempublicam *utrique, id eſt,* ARCADIO ET HONORIO, *quietam relinquens.* *Corpus ejus eodem anno* Conſtantinopolim *tranſlatum atque ſepultum eſt.*

SCHOTTI.

ſine facilitate: ut difficile eſſet intellectu utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Plura exempla ad eum locum attulimus in Fragmentis Nepotianis: quare hic inculcare putidum eſſet. Superſedendum igitur.

VINETI.

b *Ad. illecebras*] *ad illecebram*, vetus codex, numero ſingulari.

c *Sicque in pace*] Annum à Chriſto nato trecenteſimum nonageſimum ſeptimum fuiſſe putat Proſper, at annum ab urbe Roma condita milleſimum centeſimum quadrageſimum ſeptimum Haloander, quo tempore exceſſit Theodoſius Auguſtus.

JANI

JANI GRUTERI IN EPITOMAM VICTORIS NOTÆ.

CAP. I. *Labore militum patefecit*] Scilicet miles Romanus nunquam erat otiosus: legimusque passim per ipsum quævis structa. Certè impensos ædificando theatro, templo, classi: imò oleas, vineasque plantasse; fluviosque nunc derivasse, nunc detersisse, nunc muniisse; nec minus exstruxisse pontes, siccasse paludes, fossas duxisse, scrutatosque auri argentique venas: denique vias stravisse, colonias exustas restaurasse, urbesque magnas ædificasse, exemplo plus uno ostendi ad Livii librum XI. ubi epitome habet: *Lucius Postumius Consularis, quoniam cùm exercitui praeesset, opera militum in agro suo usus esset, damnatus est.*

Suevos Cattosque delevit: Sicambros in Galliam transtulit] Monuit Schottus non exstare in Laur. Abstemii editione Augustana verbum *delevit*: quod si ei accedunt mss. codd. approbo.

Adeo namque turbas] Revocanda editio mss. olimque excusorum, *Adeo denique turbas.*

Cuiquam bellum intulerit] Restituenda iterum eorundem codd. scriptura, *indixerit.*

§ I. *Rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinendas constantissimus.*] Ad illud etiam exemplum amores suos direxit Propertius, ubi inquit: *Nec citò desisto; nec temerè incipio.* Interim tyro notet, Imperatoribus etiam suos fuisse amicos; sed bonis duntaxat. nam sequiores profectò tale quid infra fastigium suum putabant. Pacatus Paneg. ad Theodosium, cap. XVI. *Ecquis Imperatorum unquam putavit amicitiæ cultum in regia laude ponendum? humilis hæc virtus, dubiumque an virtus, judicabatur; nec palatiis digna sed periculis habebatur.*

Ut nullus, ne in procinctu quidem, laberetur dies, quin legeret, scriberet, declamaret] Hæc si legunt nostri ævi potentatus; necesse est plerosque eorum aut erubescere, aut arbitrari animam fuisse Augusto plusquàm scholasticam, hoc est, eo morbo laborantem, ne abstinere posset studiis imperium regenti prorsus supervacuis.

§. 2. *Nec tamen vir tantus vitiis caruit.*] At quis caruit? *Optimus ille est, qui minimis urgetur*, inquit ex vero Horatius. Unde & Seneca libro III. de Ira cap. 24. *Pro quocunque respondeamus nobis; sapientissimos quoque viros multa delinquere: neminem esse tam circumspectum cujus non diligentia aliquando sibi excidat; neminem tam maturum, cujus non gravitatem in aliquod fervidius factum casus impingat; neminem tam timidum offensarum, qui non in illas, dum vitat, incidit.*

Leviter iracundus] Hæreo an potius sit quod in olim impressis & aliquot mss. *leniter iracundus.*

Usque ad probrum vulgaris fama.] Si vox *vulgaris* conspicitur in mss. exempl. non est profectò exterminanda, quia ea destituitur editio Veronensis. aliud enim est malè audire, aliud malè audire vulgò & passim.

Quasi marito concedente] Benè *quasi*. invito enim marito abductam disertè meminit Tacitus lib. XII. Annal. cap. 6. interim miser ille, maluit videri ultrò cedere, quàm peri-

periclitari salutis. Consulantur Discursus nostri, quos Tacito accommodavi lib. VI. Annal. capitis primi fine.

More hominum, qui in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt] Inde acutè Publius Syrus, *Plerique ubi aliis maledicunt faciunt convitium sibi.* ac rotundè Dio Cassius libro XXXVI. Πολλῷ γάρ τοι ῥᾷον ἄλλοις ἐπιτιμῶσί τινες, ἢ ἑαυτοῖς παραινοῦσι· καὶ προχειρότατά γε ἐφ᾽ οἷς τιμωρίας ἀξίους τοὺς πέλας εἶναι νομίζουσιν, αὐτοὶ ποιοῦσιν· ὥστε μηδεμίαν πίστιν, ἐξ ὧν ἑτέροις ἐγκαλοῦσιν, ὅτι καὶ μισοῦσιν αὐτὰ λαμβάνειν. *Longè proclivius alios quidam reprehendant, quàm seipsos admoneant; facillimeque fit, ut quarum rerum caussa pœna dignos alios judicant, has ipsi easdem admittant: ut argumento non sit, propter quas alios accusant, has ipsos odisse.* addatur Aristoteles fine capitis 12. Rhetorices ad Alexandrum.

§. 3. *Quibus advectis, felicitati ejus salus patriæ est attributa*] Si exstat in omnibus mss. & exoletis editionibus, *felicitate*, id sequamur sanè, quamvis vulgatæ nihilominus sua est vis & venustas, sed alio sensu; ut velit nimirum vitam Augusto in tuto positam, advecto illo frumento. sed malim tamen scripturam priorem; ut innuat fato Augusti debitum frumenti tam tempestivi adventum.

Nisi magnis natura & studiorum bonis abundasset]. Sic est, ut inquit Horatius libro IV. oda 4. *Doctrina sed vim promovet insitam; Rectique cultus pectora roborant.* Et Victor in Cæsaribus capite XI. *Quare compertum est eruditionem, elegantiam, comitatem præsertim, Principibus necessarias esse: cùm sine his natura bona quasi incompta, aut etiam horrida despectui sint*, &c.

CAP. II. *Incessere exitia postrema*] Legendum *incidere*; utique cùm sic restet in mss. Schotti & vett. edd.

Cùm immani furore insontes, noxios suos pariter externosque] Haud temerè abjecerim illud *noxios*, uti aliis placet. ita enim videtur dictum, quemadmodum Sallustio Catilinæ cap. II. §. 3. *Post ubi paullatim licentia crevit; juxta bonos & malos libidinose interficere.* Ita & noster infra capite XXV. *Is dum persequitur pecuniosos, insontes pariter noxiosque*, &c.

CAP. III. *Ut improbi saltem famæ metu talia declinent*] Non postremus profectò historiæ fructus, absterrere malos à improbitate solita, metu infamiæ, non tam præsentis, quàm postumæ. Tacitus libro III. cap. 65. *Exsequi sententias haud institui, nisi insignes per honestum, aut notabili dedecore; quod præcipuum munus Annalium reor, ne virtutes sileantur; utque pravis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit.* ubi nos plura. addatur ejusdem auctoris libro XIV. capitis 64. finis.

CAP. IV. *Aqua Claudia Romæ inducta*] Quandoquidem restat in mss. & edd. vett. *introducta*, id vocis restituendum est.

Hujus uxor Messallina, primò clam, mox passim, quasi jure, adulteriis utebatur.] Indicat Schottus noster, duas illas voces, *clam*, *mox*, in nullo inveniri mss. suorum, & historiæ veritati repugnare. at enim optimè conveniunt filo sententiæ; neque contradicunt ulli scriptores. etsi enim haud etiam à venere Messallinæ clandestina exorsi sunt, tamen natura rerum tale quid requirit. itaque, tantum abest, uti alteram editionem Victoris heic sequendam putem, ut pronuntiem, & vitium ibi hærere. nam si palam utebatur adulteris; quomodo potuit eos accusare qui ei obsequi non audebant, tanquam ipsam se petiissent? quod statim post ibidem narratur.

Ex Arabia memoratos locos advolare] Cùm sit in omnibus mss. *Arabis*, aut *Arabum*, in uno præterea, *memoratis locis*, ferè suspicor scribendum

bendum ex *Arabum memoratis locis*.

Cap. V. *Tunc Galba in Hispania procul & Cajus Iulius*] Revocanda scriptura mss. Schotti & primæ editionis, *in Hispania proconsul*, &c.

Dedecorosè vixi, turpiter peream] Maluissem, *pereo*, vel adhuc amplius, *turpius pereo*. Interim minimè mirum videri debebat Neroni, turpi vitæ accedere mortem turpem. haud aliter enim fieri solet. De Dicæarcho Polybius libro XVII. cap. 35. f. παρὰ φύσιν γὰρ ἐνστησάμενος τὸν αὑτοῦ βίον, εἰκότως παρὰ φύσιν καὶ τῆς εἱμαρμένης ἔτυχε: *Qui cùm vitam instituisset contra naturam; merito etiam contra naturam fato est functus*. Vellejus libro II. cap. 63. *Iuventius Laterensis, vir vita ac morte consentaneus*. Idem de Rufo Egnatio libro eodem cap. 91. f. *abditusque carceri, cum consciis facinoris mortem dignissimam vita sua obiit*. Denique de Agrippa capite 112. f. *moxque crescentibus indies vitiis, dignum furore suo habuit exitum*.

Cap. VIII. *Profectò texissent immodica flagitia*] Nimium tribuitur litteris: legendum cum mss. *texissent modica flagitia*.

Cap. IX. *Fiducia meritorum insolentem*] Qui Principibus operam dat, Luna videri debet, atque omne suum lumen acceptum ferre Soli; quemadmodum non infrugifera fortè diatriba ostendi ad illa Taciti de Silio: *Credebant plerique auctam offensionem ipsius intemperantia, immodicè jactantis, suum militem in obsequio duravisse; cùm alii ad seditiones prolaberentur: neque mansurum Tiberio imperium, si iis quoque legionibus cupido novandi fuisset. Destrui per hæc fortunam suam Cæsar, imparemque tanto merito rebatur. nam beneficia eo usque læta sunt, dum videntur exsolvi posse; ubi multum antevenere; pro gratia odium redditur*. lib. 4. Annal. cap. 18.

Nosti me virum esse] Sensus nimium ferè patet. & tamen plus quàm ridiculus est Scipio Ammiratus sub finem Discursus octavi, libro I. in Tacitum. ubi interpretatur illud Vespasiani ad Mucianum, cujus meminit Suetonius capite XIII. *Ego tamen vir sum*. quippe nihil aliud vult, quàm quod Valerius Asiaticus, qui objectanti ipsi mollitiam corporis Suilio; *victo silentio prorupit reus, & interroga, inquit, Suili, filios tuos; virum me esse fatebuntur*. libro XI. Annal. cap. 2. p.

Prudentissimè ratus, nefaria ministeria à pluribus metu curari] Verè. unde & Pertinax apud Capitolinum capite V. Falconi: *Iuvenis es Consul, nec parendi scis necessitatem. paruerunt inviti Commodo: sed ubi habuerunt facultatem, quid semper voluerint ostenderunt*. Curtius Montanus apud Tacitum libro IV. Histor. cap. 42. *Hac certè*, inquit, *Nero non coëgit, nec dignitatem aut salutem illa sævitia redemisti. Sanè toleremus istorum defensiones qui perdere alios, quàm periclitari ipsi maluerunt*. ubi nos plura: quemadmodum etiam eodem quidem libro, sed sectione octava. ibi enim luculenter ostendi, *scelerum tyrannicorum illud esse vel maximum, quod nemo omnium satis tutus sit, si rectè faciat*, uti loquitur ferè Lepidus Consul apud Sallustium in fragmentis.

Cap. X. *Unde Neronem cuncti vocantes opinantesque*] Schotti codd. & editio princeps, *opinantes vocantesque*. multò melius, & propius Suetonianis cap. VII. *Deinde propalam alium Neronem & opinabantur & prædicabant*.

Quibus malis nonnullis vexatis] Sequamur audacter Schotti mss. & editionem exoletam; *Quibus tamen malis nullo vexato*. ad sensum planè Tranquilli, quem sequitur. is enim cap. VIII. *Urbis incendio nihil, nisi sibi periisse, publicè testatus, cuncta prætoriorum suorum ornamenta operibus, ac templis destinavit: præposuitque complures ex Equestri ordine, qui quæque maturius peragerentur. Medendæ valetudini, demendisque morbis*,

bis, nullam divinam humanamque opem non adhibuit, &c.

Cap. XI. *Maximè injuria verborum, qua se scortum vocari dolebat*] Sic est. non unus Principum periit ob verborum licentiam effrenem. Sunt enim multi in aula, qui perferant omnia fanda ac nefanda, sed ea tamen deinde etiam nolunt exprobrari, aut objici. exemplum exstat luculentum apud Aristotelem lib. v. Politicorum cap. x. ubi Ambraciæ tyranno insidiæ fiunt, διὰ τὸ συμπίνοντα μετὰ τῶν παιδικῶν, ἐρωτῆσαι αὐτὸν, εἰ ἤδη ἐξ αὐτοῦ κύει.

Cap. XII. *Imperavit menses tredecim, dies decem*] Scribamus cum Schotti mss. *menses sexdecim*, adstipulantibus & ceteris scriptoribus.

Atrociores sunt ipsis quoque hostibus] Id innumeri experti sunt, tuque etiam Cai Juli Cæsar. ita enim de te Vellejus lib. II. cap. 56. *Neque illi tanto viro & tam clementer omnibus victoriis suis uso, plus quinque mensium principalis quies contigit. quippe cùm mense Octobri in Urbem revertisset, Idibus Martiis, conjurationis auctoribus Bruto & Cassio, quorum alterum, promittendo Consulatum, non obligaverat; contra differendo Cassium offenderat*, &c.

Hic ne accessum malignorum terreret] Sic quidem Vineti editio, sed nolentibus mss. & vetustius cusis, in quibus concorditer, *Hic ne accessu malignorum terreretur*; quod revocandum. sed errat noster auctor, si ea de caussa id putat pronuntiatum à Maurico. cùm enim idem apophthegma retulerit Plinius lib. IV. Epistola 22. apparet dictum esse à viro gravissimo, ut ostenderet, etiam sub optimis Imperatoribus foveri malos. & ita sanè est; qui omnem aversatur malitiam, non ea tamen se expedit Princeps; adeo aulicæ potentiæ elementis immixta est: quemadmodum nimis prolixè forsan, sed tamen nonnullo tyronum bono ostendimus, ad illud Taciti lib. IV. Historiarum cap. 42. f. *Optimus est post malum Principem dies primus.*

Sed milites neglecto Principe] Fit sæpe. & eò alludit illud Senecæ lib. I. de Clementia cap. x. *Hoc est ignoscere, cùm scias multos futuros qui pro te irascantur, & tibi alieno sanguine gratificentur; non dare tantum salutem, sed præstare.* De Augusto Suetonius: *Laudavit quidem pietatem tantopere pro se indignantium: ceterùm & illacrimavit, & vicem suam conquestus est, quod sibi soli non liceret amicis quatenus vellet irasci*, &c. de qua mansuetudine, nos non inepta ad illa Capitonis apud Tacitum libro III. Annal. cap. 70. *Sanè lentus in suo dolore esset Cæsar; Reipublica injurias ne largiretur.*

Petronium Stephanum suo ictu] Si abest mss. codicibus vox *Stephanum*; abjiciatur sanè, ob caussas à Schotto nostro positas in Notis.

Cujus corpus à Senatu, ut quondam Augusti, honore delato, in sepulcro Augusti sepultum est] Cujacii ms. *honore relicto*, Floriacense exemplar, *honore relato*; quod amplector; ut velit ab Augusto hunc alterum esse cui honor is obtigerit, ut humeris Senatorum deferretur ad sepulcrum. *relatum*, est rursum latum, ac repetitum. allusit fortè ad ea, quæ habemus in Victoris Cæsaribus fine capitis XXXV.

Cap. XIII. *Eruditissimos*, &c. *diligebat*] Callidè. quamvis enim eruditissimus ipse non erat, habebatur tamen. neque enim videtur amare posse & colere doctos indoctus. quippe juxta Catilinam Sallustii: *Idem velle, idem nolle, ea demum firma est amicitia.*

Statuens ne domorum altitudo sexaginta superaret pedes.] Pulcra ad hunc locum petes à Barnabæ Brissonii libro I. cap. I. Selectarum ex jure civili Antiquitatum.

Cap. XIV. *Ælius Hadrianus, stirpis Italicæ.*] Mss. Schotti, *Itala*, super quo videantur Casauboni nostri Animadversiones ad Spar-

tiani

tiani Hadrianum, capite primo.

Perinde omninò ad ista erat factus, ut elegantius] MSS. Schotti unà cum editione principe; *proinde omninò ad ista & facetus, ut elegantius unquam rarò quicquam*; quod placet, dummodò abjiciatur *unquam*. sanè *proinde* illo ævo notabat, *adeo*, uti supra diximus ad Schotti Victorem capite vicesimo.

Et elaborasse, ne ex eo ad humani generis perniciem gravidaretur] Quasi verò liberi similes esse semper soleant parentibus, & non potiùs contrà eveniat; uti videndum in Spartiani Severo.

CAP. XV. *Adeo trementibus eum atque amantibus*] Sic est, nonnunquam duo isthæc conjunguntur, timere & amare. Ammianus lib. XXVII. cap. 21. de Prætextato: *Adeptus est id quod rarò contingit, ut cùm timeretur, amorem non perderet civium.* videatur idem quoque libro XXV. cap. 14. pr. ut & Capitolini Gordianus cap. 28. nec non Victoris Antoninus Pius, capite Epitomes XV. p.

Omnesque uno ore in cælestium morem, propitium optantes] Abest & primæ editioni & mss. Schotti *uno ore*: adeo ut cum iis legendum sit, *omnesque in morem cælestium*, &c. ejecto altero, nato ex illo *morem*.

Eoque actuum publicorum laboribus minimè sufficeret] Nihil etiam video caussæ cur non revocari debeat eorundem librorum lectio, *eoque actui publicorum minimè sufficeret*.

Lapidibus à plebe Romana perstringeretur, maluerit ratione exposita placare, quàm ulcisci seditionem.] Hæc verè resipiunt Principem; qui meminit dictum Senecæ; *haud quidquam esse gloriosius, Principe impunè læso*, libro I. de clementia cap. XX. f. item: Nec quicquam pulcrius existimo in fastigio collocatis, quàm multarum rerum veniam dare, nullius petere. exemplum talis moderationis invenire est apud Tranquillum capite XVIII. Claudii.

CAP. XVI. *Nisi ad illa tempora natus esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani.*] Scilicet, sæpe fortuna regni aut reipublicæ ab uno pendet, ut innuit Polybius libro I. cap. 35. lib. VI. cap. 41. lib. 8. cap. 8. unde de Cajo Mario Sallustius fine Jugurthinæ: *Ea tempestate spes atque opes civitatis in illo sitæ.* Deque eodem Florus lib. III. cap. 3. *Actum erat, nisi Marius illi sæculo contigisset*, &c. Livius lib. VIII. cap. 10. *Ceterùm inter omnes cives sociosque præcipua laus belli ejus penes Consules fuit: quorum alter omnes minas periculaque ab Diis superis inferisque in se unum vertit: alter ea virtute, eoque consilio in prœlio fuit, ut facilè convenerit inter Romanos Latinosque, qui ejus pugnæ memoriam posteris tradiderunt, utrius partis Titus Manlius dux fuisset, ejus futuram haud dubiè fuisse victoriam.* ubi nos plura.

Senatus in curiam veste tetrâ amictus] Non displicet Schotti *atratâ*.

Omnes pari sensu præsumpserunt] Sequenda lectio mss. & editionis antiquiss. *pari consensu*.

Templa, columnæ, multaque alia] Bene interserit mss. Pithœi, *columnæ, sacerdotes, multaque*, &c.

CAP. XVII. *In eos atrox quos amplissimis honoribus donisque ingentibus extulerat*] Quod monstro simile. Ita enim naturâ comparatum est ut cariores habeamus quos promovimus, in quos multa contulimus, & fecimus quasi opus nostrum. Seneca lib. IV. de Benef. cap. 15. *Non mentiar si dixero neminem non amare beneficia sua, neminem non ita compositum animo, ut eum libentius videat, in quem multa congessit; cui non caussa sit iterum dandi beneficii semel dedisse*, &c.

CAP. XVIII. *Origine gentis sordida*] MSS. & primogenia editio, *Origine ortus sordida.* ideoque reducendum in suam possessionem.

Per laboris generis universa adsumptus, provectusque eò.] Cùm restet in mss. Schotti. *universa ad summos*

I provectus

provectus usque eo; & alludat Veronensis impressio, aliud quid latet, aut rescribendum *ad summa provectus*; *usque eo*, &c.

CAP. XIX. *Extentâ damnatorum modo cervice*] Tale quid fieri solitum, haurire est ex formula vulgari, *præbere* aut *porrigere cervicem*. Seneca Epistola LXXXII. *Mors illa quæ in Catone gloriosa est, in Bruto statim turpis est & erubescenda. hic est enim Brutus, qui cùm periturus mortis moras peteret, ad exonerandum ventrem secessit, & evocatus ad mortem, jussusque præbere cervicem; Præbebo, inquit, ita vivam.* Marcellus Eserninus: *Non indignabitur cervicem hosti porrigere; indignabitur clienti.*

CAP. XXI. *Fidem vultus simillimi persuaderet sibi*] Habent & hoc adsentatores, ut etiam falsissima Principibus persuadeant. simileque prorsus isti est quod de Pyrrho rege legimus apud Lucianum libello adversus indoctum libros plures sibi comparantem: is enim adeo ab adulatoribus captus erat, ut putaretur esse expressa Alexandri Magni effigies, donec à vetula Larissæ hospita monitus, hanc opinionem exsuit, si modò exsuit. sunt enim reges multi, qui malunt esse quàm videri.

CAP. XXIV. *Accurrenti percussori, obvoluto capite, cervices suas validè compressas præbuit*] MSS. Schotti, *compressus*. neutra lectio satisfacit.

Ut illa ipsa quamvis permodica, si mensæ prandioque superessent] Non sit mihi dubium à glossa ortum, *illa ipsa*.

CAP. XXVIII. *Patremque ludis sæcularibus petulantius cachinnantem, quamquam adhuc tener, vultu notaverit aversato.*] Oportet fuerit Tiberio similis, de quo Tranquillus capite XXI. *Nec illud quidem ignoro, aliquos tradidisse, Augustum palàm, nec dissimulanter morum ejus diritatem adeò improbasse, ut nonnunquam remissiores hilarioresque sermones supervenientis eo abrumperet.*

CAP. XXXI. *Pugnax, nec tamen præceps*] Quod rarum est. De Jugurthâ Sallustius capite VII. *Ac sanè, quod difficillimum inprimis est, & prælio strenuus erat, & bonus consilio: quorum alterum ex providentia timorem; alterum ex audacia temeritatem plerumque adferre solet.*

CAP. XXXIV. *Dum adolescens à muliere maturâ institueretur ad uxorem*] Casaubonus emendandum putat, *in muliere Dalmatica institueretur*, &c.

Adversum aciem Alemannorum] MSS. Schotti, *adversus gentem Germanorum*.

CAP. XL. *Suppositum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum laborantis auspicio pravissimi capti à puero.*] Videtur illud *muliebri* mutandum in *mulieris*, uti conjungatur voci *laborantis*. vult enim ideo suppositum partum, uti retineretur animus mariti. Quintilianus Declamatione I. *Alius diceret, maritum & uxorem, nisi liberis initiarentur, non fortissimis corporum vinculis inhærere.* consulatur Euripidis Medea, versu 490. Senecæ Hercules Oetæus, versu 407.

CAP. XLI. *Sed præcipuè Eroco Alamannorum rege*] MSS. Schotti regem hunc *Crocum* appellant.

Præcipuè forensem industriam] Equidem quod ad Caussidicinam attinet, si talis fuit tempore Licinii, qualis est hodie; jure merito vocavit *pestem publicam*. nam quid aliud quæso est?

Dominationis ferè post quintumdecimum] MSS. iidem & Veronæ impressus, *post quartumdecimum*.

Agraribus planè ac rusticantibus] Sic quoque MSS. non *agrariis*, uti substitutum in Frobenii editione, quod offenderentur voce altera.

Ad ventris secreta secedens] Scribendum fide eorundem codicum, *ad ventris solita sec.*

CAP. XLII. *Decentius laqueo*

fascia

fasciæ ad collum posito, vitam finivit.] Si standum est supradictis libris, reponi debet, *laqueo fascia composito vitam fin.*

C AP. XLIII. *Verùm per Amantias & Gorgonias*] Mss. Schotti & Veronensis editio, *per Adamantias.* rectè.

Quod laudis esset incuriosus] Non malè iidem, *laudis suæ esset.*

Ut postea exactiones improbans & detestans] Longè melius Schotti codd. & impressio Veronensis, *exactiones improbas detestans.* nec enim quævis exactio cives exhaurit, sed nimia, sed improba.

Usu promptior corporis, quàm validior quidem, sed brevis fuit] Forsan melius mss. & Veronensis editio, *corporis, quo validus quidem,* &c.

Ac ne noctu quidem visus ingens globus cœlo labi] Rectius legas *igneus globus*, cum Sylburgio, adstipulante Ammiano.

C AP. XLV. *Fingere terrâ seu limo simulacra*] Legendum cum mss. *cerâ.*

Si ei infidis hominibus, quibus se] Præstat eorundem librorum lectio, *si ei fœdis hominibus, queis se,* &c.

C AP. XLVII. *Divinaque artis credere, ferire peritè sibi destinata.*] Ablegenda hinc, *peritè sibi*, utpote quod neque in mss. aut editione antiquissima.

Si ad cognoscendam Reipublicæ gerendæ scientiam] Nihilo pejus mss. *Reip. regendæ.*

Ut nonnunquam eodem habitu iter faceret] Valdè sibi eos demeretur Princeps, quorum utitur vestitu; ut pluribus ostendimus ad Taciti illa libro I. Annal. cap. 41. *militari vocabulo Caligulam appellabant; quia plerumque ad concilianda vulgi studia, eo tegmine pedum induebatur*; ut & ad illa ejusdem lib. II. Annal. cap. 59. de Germanico: *multaque in vulgus grata usurpavit; sine milite incedere, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu.*

C AP. XLVIII. *Præsertim quorum erga se aspero casu officia probaverat*] Benè mss. *erga se, vel patrem, aspero,* &c. inde Stephani editio: *erga se velut patrem,* minus rectè; quamvis eam non improbandam censeat Sylburgius.

Habuitque à naturæ munere, quod Augustus à philosophiæ doctore didicerat] Vox *didicerat* delenda, suadentibus libris calamo exaratis, in quibus non visitur. iidem quoque habent, *à natura,* tantum.

Quorundam

OBSERVATIONES

IN

AUREL. VICTOREM.

Pag. 61. *Redempto magnis sumptibus Casperio*] Corruptum. Lege *Segerio.* Xiphilinus Domitiano: ἐπέθεντο δ' αὐτῷ καὶ συνεσκευάσαντο τὴν πρᾶξιν Παρθένιος ὁ πρόκοιτος αὐτοῦ καὶ Συγήριος (male Σύγηρος) ἐν τῇ προκοιτίᾳ καὶ αὐτὸς ὤν. Martialis libro IV. *Sigeriosque meros Partheniosque sonat.* Grotius.

Pag. 111. *Quantum habes ad mensam*] Nihil relegandum censet J. F. Gronovius lib. IV. Observ. cap. 24.

F I N I S.

INDEX EPITOMÆ SEXTI AURELII VICTORIS:

Cujus numeri iis respondent numeris qui per libri marginem sunt descripti.

A.

Achilleus. 54
Adria urbs. 28
Adrianus qui & Hadrianus Imperator. 24. 28. 29. 30. 69
Adriaticum mare unde nomen sumserit. 28
Adultera Messallina. 10
Ægæo in mari repentè emersit insula. 11
Ægyptus provincia Romanorum. 1
Ælianus. 46
Ælius Adrianus. 28
Æmilianus Imperator. 45. 46
Aënobarbus Domitius. 12
Æthiopes pop. 2
Agrippa pater 3. *filius.* 5
Agrippina mater Neronis. 11. 12.
Urbs. 26. 52
Alamanni pop. 48. 65. 72. *Iidem Alemanni.*
Alani pop. 72
Albinus Cæsar. 36
Alexander Magnus Macedo. 37. 49.
Alexander Severus Augustus. 39.
40. *Alexander alius Phryx.* 55. 58
Alexandria Ægypti. 23
Alma mons. 52
Alsa fluvius. 62
Altinum oppidum. 31
Amantiæ. 66
Amicitia Augusti. 3. *Tiberii.* 7
Amor humani generis. 21
Amphitheatrum. 12
Anibalianus. 61
Annius Verus. 31
Antiochia urbs. 35
Antonini multi. 30. 31. 32. 33. 37. 39
Antonius Marcus triumvir. 6. *Antonius alius.* 23
Anulini duo. 36. 54
Aper Numeriani socer. 53
Apoplexis. 31
Appia via. 55
Appius Norbanus. 23
Aquileia urbs. 41. 62. 74
Aquitani pop. 2
Arabia regio. 11
Arbogastes. 75
Arcadius Imperator. 72. 77
Archelaus rex. 8
Arelatense opid. 58
Argentarium op. 72
Argentoratenses campi. 69
Armentarius Maximianus. 54. 55
Avaritiæ punitor Valentinianus. 69
Avarus Vespasianus. 18. *Commodus.* 33. *Licinius.* 59. *Augustophratensis provincia.* 18
Augustus primus. 1
Aulici & Spadones. 59
Aurea statua. 48
Aurelianus Imperator. 49. 50
Aurelios indicabunt Commodus, Heliogabalus, Caracalla.
Aureolus. 46. 47. 48
Aureus hamus. 2. *Mons.* 52

B

Bactri pop. 30
Badomarius rex. 65
Balbinus. 41
Basilius Gallonius. 48
Bassianus Caracalla. 36. 37. 39
Bassus. 36
Basterni pop. 2
Bebriacum, vel Betriacum. 19
Bellum & simultates oderat Augustus. 2
Benacus lacus. 48
Berenice. 21
Bergentios. 70
Bibliothecæ Romanæ incendio consumtæ, à Domitiano reparatæ. 23
Bojonius Antoninus. 39
Bonosus Imperator. 52
Bonus princeps. 30
Britannia. 36. 73

Bibalia. 44
Byzantium. 59. 61

C

Cacinna. 20
Cæsar Cajus Julius Dictator. 1. 49.
Cæsarum genus litteris culta & eloquentia. 16
Cajus Iulius quidam. 13
Caligula Imperator. 8. 9
Calpurnius Crassus. 25
Camillus Scribonianus. 10
Cantabri pop. 2
Capitolium reparatum. 18
Cappadocia provincia Romanorum. 8
Caracalla Baßianus. 37
Caransius. 54
Carinus Imperator. 53
Caro plurima comesta. 36. *Porcina.* 50
Carræ op. 37
Carthago. 55
Carus Imperator. 53
Casperius. 25
Caßii duo. 32. 46
Catti pop. 2. 23.
Catullus. 25
Causidici. 17
Chonodomarius rex. 65
Chrestius. 62
Cibalæ. 59. 69
Cilicia. 18
Cilo, vel Chilo. 36
Cinna. 76
Claudius Imperator. 48 *Alios indicabunt Claudios Tiberius. & Iulianus.*
Claudii monumenta. 18
Clementes principes. 21. 25. 30. 34
Clinopale. 23
Clodianus, qui & Claudianus. 23
Coccejus Nerva. 24. 25
Collobius Valerianus. 46
Compagine. 18
Commilitones. 3
Commodus Imperator. 33
Concordia urbis. 31
Consobrinarum nuptiæ vetitæ. 76
Constans Imperator. 61. 62
Constantinopolis. 50. 61. 68. 77
Constantinus Magnus Imperator. 29. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61.
Constantinus ejus filius. 62
Constantius Imperator pater Constantini Magni. 54. 55. 56. 58. *Constantinus nepos.* 61. 62. 63. 64. 65. 66
Cornelius Galbæ amicus. 14. *Cornelius Valerianus.* 46. 47
Cornix locuta. 27
Cottiæ Alpes, & Cottius rex. 12
Crispus Constantini filius. 58. 60.
Crudelis Tiberius. 8. *Caligula.* 9. *Vitellius.* 16. *Domitianus.* 23. *Commodus.* 33. *Aurelianus.* 49. 50
Ctesiphon urbs. 42. 53
Curtius lacus. 14

D

Daci, Dacia, & Dacia Ripensis. 8. 40. 57. 72
Danubii pons. 60
Daza Galerius. 57
Decentius Imperator. 63. 64
Decius Imperator. 44
Deliciæ humani generis. 21. 22
Delmatæ, Delmatia, Delmatia. 2. 10. 49. 61.
Delmatius Cæsar. 61
Deus dici voluit Domitianus. 23
Diademate usi principes Romani. 9. 50
Diadumenus Imperator. 38
Didius Iulianus Imperator. 35
Dioclea opidum. 54
Diocletianus Imperator. 54
Dita. 37
Dominus. 9. 23
Domitia uxor Domitiani. 23
Domitianus Imperator. 23. 24. 25.
Domitilla Titi & Domitiani mater. 20. 23
Domitius Aënobarbus, & Nero. 12
Domorum altitudo. 27
Dracone genitus. 57
Drusus Liviæ filius. 4

E

Edessa civitas. 37
Epaphroditus. 13
Equitius. 70
Erocus rex. 58
Eugenius. 75
Euphranor. 28
Euphrates fluvius. 40
Eusebia. 66
Eutropia. 56. 63

Facetus

F

Facetus Vespasianus. 17
Fatum. 21. Fatales libri. 48
Fausta uxor Constantini Magni. 56. 60
Felix Iudaeae praefectus. 11
Feminae modestiores. 66
Ferentinum op. 15
Fiscus. 11. Fiscus lien. 66
Firmus tyrannus. 70
Flaminia via. 18
Florianus Imperator. 51
Fortunae fanum opidum. 42. Fortunae pila. 34
Frumentaria inopia. 6. 30
Fulvius Antoninus. 30
Funarius Valentiani pater dictus. 69

G

Gaetuli pop. 8
Gaetulicus. 14
Gaiso. 62
Galba Imperator. 13. 14
Galerius indicatur in verbis Maximianus & Maximinus.
Galli & Gallia. 2. 8. 36. 46. 49. 52
Gallienus Imperator. 46. 48
Gallonius Basilius. 48
Gallus Virius. 45. Gallus Constantii Augusti frater. 63. 64
Garamantes pop. 2
Gemoniae scala. 16
Genitalia amputata. 25. consumta. 55
Gentianus Lollius. 34
Germania superior. 23
Germanicus Caligulae pater. 9
Geta Severi Augusti filius. 36. 37
Getae populus. 2
Girba insula, quae & Meninx. 45
Gloriae & laudis ardor. 28. 60. 67
Gordiani Imperatores. 41. 42
Gorgoniae. 66
Gotthi pop. 71
Graculus Hadrianus. 28
Gratianus pater Valentiani. 69
Gratianus filius ejusdem Valentiani. 72. 73

H.

Hadrianus sive Adrianus Imperator. 24. 28. 29. 30. 69.
Hamus aureus. 2
Helena mater Constantini Magni. 58. 60. Helena opidum. 62
Heliogabalus. 39
Helvius Pertinax. 34
Heraclia urbs. 50
Herculius Maximianus Imperator. 54. 55
Hiulca palus. 59
Honores pretio, non judicio. 62
Honorius Imperator. 74. 77
Hostilianus Perpenna. 45
Hunni. 72. 74
Hyrcani pop. 30

I.

Icelus. 14
Illyricum. 61
Imperare coactus. 34. 69
Imperatoris temeritas. 2
Imperium detestatus Diocletianus. 54
Incendia. 22. 27
Indi & India. 2. 30. 49
Inimicitiarum oblivio. 17
Insula repente emersa. 11
Interamna. 45
Interregnum. 50
Jovianus Imperator. 68
Ira quomodo sedanda. 76
Italia. 50
Julianus Didius. 35
Sabinus. 53. 54
Claudius. 65
Julius Maximinus. 40. 41. Philippus. 43. Saturninus. 43
Jumenta publica. 58
Junius. 14. Junius Mauricus. 25.
Juris & justitiae observator diligens. 27. 30

L.

Labienus. 46
Lateranus. 36
Lavacra. 12
Lavicanum iter. 55
Leptis urbs. 36
Liberalitas Titi. 21. 22. Trajani. 26. Severi. 36
Libido Octaviani. 4. Caligulae. 9. Claudii. 10. Neronis. 12 Domitiani. 23. Commodi. 33. Caracallae. 37. 39. Heliogabali. 39
Libri fatales. 48
Licinianus Valens. 44. Licinianus alius. 58
Licinius Mucianus. 17. Valerianus Imperator. 46. Alius Licinius. 54. 55. 56. 58. 59

Bubalia. 44
Byzantium. 59. 61

C

Cacinna. 20
Cæsar Cajus Julius Dictator. 1. 49. Cæsarum gens litteris culta & eloquentia. 16
Cajus Iulius quidam. 13
Caligula Imperator. 8. 9
Calpurnius Crassus. 25
Camillus Scribonianus. 10
Cantabri pop. 2
Capitolium reparatum. 18
Cappadocia provincia Romanorum. 8
Caracalla Baßianus. 37
Carausius. 54
Carinus Imperator. 53
Caro plurima comesta. 36. Porcina. 50
Carræ op. 37
Carthago. 55
Carus Imperator. 53
Casperius. 25
Baßii duo. 32. 46
Catti pop. 2. 23.
Catullus. 25
Causidici. 17
Chonodomarius rex. 65
Chrestius. 62
Cibalæ. 59. 69
Cilicia. 18
Cilo, vel Chilo. 36
Cinna. 76
Claudius Imperator. 48 Alios indicabunt Claudios Tiberius & Iulianus.
Claudii monumenta. 18
Clementes principes. 21. 25. 30. 34
Clinopale. 23
Clodianus, qui & Claudianus. 23
Coccejus Nerva. 24. 25
Colobius Valerianus. 46
Compitagine. 18
Commilitones. 3
Commodus Imperator. 33
Concordia urbis. 31
Consobrinarum nuptiæ vetitæ. 76
Constans Imperator. 61. 62
Constantinopolis. 50. 61. 68. 77
Constantinus Magnus Imperator. 29. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 61. Constantinus ejus filius. 62
Constantius Imperator pater Constantini Magni. 54. 55. 56. 58. Constantinus nepos. 61. 62. 63. 64. 65. 66
Cornelius Galbæ amicus. 14. Cornelius Valerianus. 46. 47
Cornix locuta. 27
Cottiæ Alpes, & Cottius rex. 12
Crispus Constantini filius. 58. 60.
Crudelis Tiberius. 8. Caligula. 9. Vitellius. 16. Domitianus. 23. Commodus. 33. Aurelianus. 49. 50
Ctesiphon urbs. 42. 53
Curtius lacus. 14

D

Daci, Dacia, & Dacia Ripensis. 8. 40. 57. 72
Danubii pons. 60
Daza Galerius. 57
Decentius Imperator. 63. 64
Decius Imperator. 44
Deliciæ humani generis. 21. 22
Delmatæ, Delmatia, Delmatia. 2. 10. 49. 61.
Delmatius Cæsar. 61
Deus dici voluit Domitianus. 23
Diademate usi principes Romani. 9. 50
Diadumenus Imperator. 38
Didius Iulianus Imperator. 35
Dioclea opidum. 54
Diocletianus Imperator. 54
Dira. 37
Dominus. 9. 23
Domitia uxor Domitiani. 23
Domitianus Imperator. 23. 24. 25.
Domitilla Titi & Domitiani mater. 20. 23
Domitius Aënobarbus, & Nero. 12
Domorum altitudo. 27
Dracone genitus. 57
Drusus Liviæ filius. 4

E

Edessa civitas. 37
Epaphroditus. 13
Equitius. 70
Eracus rex. 58
Eugenius. 75
Euphranor. 28
Euphrates fluvius. 40
Eusebia. 66
Eutropia. 56. 63

F

Facetus Vespasianus. 17
Fatum. 21. Fatales libri. 48
Fausta uxor Constantini Magni. 56. 60
Felix Iudaeae praefectus. 11
Femina modestioris. 66
Ferentinum op. 15
Fiscus. 11. Fiscus lien. 66
Firmus tyrannus. 70
Flaminia via. 18
Florianus Imperator. 51
Fortunae fanum opidum. 42. Fortunae pila. 34
Frumentaria inopia. 6. 30
Fulvius Antoninus. 30
Funarius Valentiani pater dictus. 69

G

Gaetuli pop. 8
Gaetulicus. 14
Gaiso. 62
Galba Imperator. 13. 14
Galerius indicatur in verbis Maximianus & Maximinus.
Galli & Gallia. 2. 8. 36. 46. 49. 52
Gallienus Imperator. 46. 48
Gallonius Basilius. 48
Gallus Virius. 45. Gallus Constantii Augusti frater. 63. 64
Garamantes pop. 2
Gemoniae scalae. 16
Genitalia amputata. 25. consumta. 55
Gentianus Lollius. 34
Germania superior. 23
Germanicus Caligulae pater. 9
Geta Severi Augusti filius. 36. 37
Getae populus. 2
Girba insula, quae & Meninx. 45
Gloriae & laudis ardor. 28. 60. 67
Gordiani Imperatores. 41. 42
Gorgonia. 66
Gotthi pop. 71
Graeculus Hadrianus. 28
Gratianus pater Valentiani. 69
Gratianus filius ejusdem Valentiani. 72. 73

H.

Hadrianus sive Adrianus Imperator. 24. 28. 29. 30. 69.
Hamus aureus. 2
Helena mater Constantini Magni. 58. 60. Helena opidum. 62
Heliogabalus. 39
Helvius Pertinax. 34
Heraclia urbs. 50
Herculius Maximianus Imperator. 54. 55
Hiulca palus. 59
Honores pretio, non judicio. 62
Honorius Imperator. 74. 77
Hostilianus Perpenna. 45
Hunni. 72. 74
Hyrcani pop. 30

I.

Icelus. 14
Illyricum. 61
Imperare coactus. 34. 69
Imperatoris temeritas. 2
Imperium detestatus Diocletianus. 54
Incendia. 22. 27
Indi & India. 2. 30. 49
Inimicitiarum oblivio. 17
Insula repente emersa. 11
Interamna. 45
Interregnum. 50
Jovianus Imperator. 68
Ira quomodo sedanda. 76
Italia. 50
Julianus Didius. 35
Sabinus. 53. 54
Claudius. 65
Julius Maximinus. 40. 41. Philippus. 43. Saturninus. 43
Jumenta publica. 58
Junius. 14. Junius Mauricus. 25.
Juris & justitiae observator diligens. 27. 30

L.

Labienus. 46
Lateranus. 36
Lavacra. 12
Lavicanum iter. 55
Leptis urbs. 36
Liberalitas Titi. 21. 22. Trajani. 26. Severi. 36
Libido Octaviani. 4. Caligulae. 9. Claudii. 10. Neronis. 12 Domitiani. 23. Commodi. 33. Caracallae. 37. 39. Heliogabali. 39
Libri fatales. 48
Licinianus Valens. 44. Licinianus alius. 58
Licinius Mucianus. 17. Valerianus Imperator. 46. Alius Licinius. 54. 55. 56. 58. 59

Lien fiscus. 66
Ligures pop. 34
Literatos coluit Trajanus. 27. Maximinus. 57. odit Licinius. 59
Livia. 4
Locusta. 31
Lollius Gentianus. 34
Lorii. 30
Lucania. 50
Ludi saeculares. 23. 43
Lugdunum opid. 36. 37. 63

M.

Macrinus Imperator. 38
Maecenas. 3
Magnentius Caesar. 63
Magnus Alexander. 49
Mamaea Severi Alexandri mater. 40
Marobodmus rex. 8
Marcellinus. 62
Marcellus Alexander. 39
Marcia Commodi. 33
Marcomanni pop. 47
Marcus Antoninus. 31. 32
Marius & Sulla. 76
Martinianus. 59
Massilia urbs. 55
Mauri pop. 10
Mauricus Junius. 25
Maxentius Imperator. 55. 56
Maximianus Armentarius Imperator. 54. 55. 57
Maximianus Herculius Imperator. 54. 56
Maximinus Julius Imperator. 40. 41.
Maximinus Galerius. 54. 55. 56. 57
Maximus tyrannus. 73. 74
Mediolanum op. 46. 47. 77
Mediolanensis Didius Julianus. 35
Memoria mirabilis. 28
Meninx insula, quae & Girba. 45
Merobaudes. 70
Mesopotamia. 46
Messalina Claudii uxor. 10
Metaurus amnis. 49
Metius Pomposianus. 18
Milvius pons. 56
Minervina. 58
Mirmilo. 21
Moesia, & superior Moesia. 8. 45. 46. 52
Moguntiacus urbs. 46
Monetarii. 49
Montes cavati. 18
Mopsocrene. 66
Muscas persequebatur Domitianus. 23
Mursia. 63
Musulamii pop. 10
Mucianus Licinius. 17

N.

Narbona. 53
Narcissus Claudii. 11
Narnia civitas. 45. Narniense opidum. 24
Neophytus Neronis. 13
Nepotianus Imperator. 63
Nero Imperator. 11. 12. 13
Nerva Imperator. 24. 25. 27
Nicomedia. 54
Niger Pescennius. 35
Nilus fluvius. 1
Nola urbs. 5
Norbanus Appius. 23
Numa rex. 30
Numerianus. 53
Nuptiae consobrinarum vetitae. 76

O.

Octavia Neronis. 12
Octavianus Augustus. 1. 2. 3. 4. 5. 6
Octavius pater Augusti. 1
Oculi Caesaris Augusti. 4
Olera Diocletiani. 54
Ovidius Naso cur exsilio damnatus. 5
Otho Imperator. 14. 15
Otriculum opid. 45

P.

Pacis templum. 18
Palaestina seu Syria. 18
Palatinae aedes. 14
Pallas Claudii. 11
Panis esus. 30
Pannonia & Pannonii. 2. 8. 35. 44. 47. 52. 56. 63.
Paris histrio. 23
Parthenius. 23. 24. 25
Parthi pop. 8. 46. & alibi.
Parthorum aedes. 36
Pedum dolor. 36
Perpenna Hostilianus. 45
Persae & Persis. 2. 13. 67. 68. 74
Pertinax Helvius. 34
Pescennius Niger. 35. 36
Pestilentia. 22. 27. 31. 45
Petra pertusa. 18
Petronius Domitiani interfector. 25

Phaon. 13
Philippus Imperator. 42. 43
Philosophi contumaces. 17
Phœnices pop. 39
Phœnix avis. 11
Picenus ager. 28
Pilei manumissionum. 13
Pipa concubina Gallieni. 47
Pius Antoninus. 30
Placentia urbs. 15. 49
Plotina Trajani. 66
Polemon rex & Polemoniacus pontus. 12
Polybus. 11
Polyclètus. 28
Pompeia Plotina. 66
Pomponius Bassus. 48
Pompostanus Metius. 18
Pons sanguinarius. 45
Pontus Polemoniacus. 12
Poppæa Neronis. 12
Porcinæ carnis usum populo instituit Aurelianus. 50
Posidius. 11
Postumus Imperator. 46
Princeps egregius. 26
Probus Imperator. 51
Procopius tyrannus. 71
Proculus tyrannus. 52
Propontis. 61
Publica jumenta. 58
Pupienus. 41
Puteolanus sinus. 9
Pyrenæus mons. 62

Q.

Quadi pop. 70
Quintillus. 49

R.

Ræti pop. 2
Regillianus tyrannus. 46
Regulus quidam. 25
Rhenus flu. 3
Ripensis Dacia. 57
Roma aucta. 3. *incensa.* 22
Romula. 57
Romulianus locus. 57

S.

Sabaria. 35
Sabina Neronis. 12
Sabina Hadriani. 29
Sabinus Vespasiani frater. 16
Sabinus Julianus. 53
Sagittarii optimi, Domitianus. 23. *Constantius.* 66
Salonianus Gallieni filius. 47
Salonina uxor Gallieni. 47
Salvius Otho. 15
Sanguinarius pons. 45
Sapor rex. 46
Sarmatæ pop. 8
Saturninus tyrannus. 52
Scribonia Octaviani uxor. 4
Scribonianus Camillus. 10
Scortum Domitianus. 23
Scythæ pop. 2
Semea mater Heliogabali. 39
Septimius Imperator. 35. 36. *Alius Septimius.* 49
Sepulcrum Gordiani. 24
Severus idem Septimius. 35. 36. *Severus Alexander.* 40. *Alius Severus tyrannus.* 55
Sicambri pop. 2
Silvanus Imperator. 64
Simplex ad justitiam. 63
Singidonensis ager. 68
Sirmium op. 52. 56. 72. 74
Solis defectio. 25
Spadones & Aulici. 59
Spoletium op. 45
Sporus eunuchus. 13
Statua & imago aurea. 48
Stephanus Domitiani interfector. 23. 25
Suevi pop. 2. 8
Suppositus partus. 56
Sulla & Marius. 76
Sura Trajani amicus. 26
Syria Palæstina. 18

T.

Tacitus Imperator. 51
Taifali pop. 72
Tarentum opid. 25
Tarquinius Priscus. 11
Tarsus urbs. 51. 56
Taurinus Augustus. 40
Taurus mons. 66
Temperitas Imperatoris. 2
Terræ motus. 27. 31
Tetricus Imperat. 50
Theodora. 54. 56
Theodorus. 74
Theodosius Imperator. 72. 74. 75. 76. 77

Thermantia mater Theodosii. 74
Thessalonica urbs. 59
Thracia. 61. 72
Tiberis inundatio. 27
Tiberius Augustus. 4. 7
Alius Tiberius. 10
Ticinum oppidum, & Ticinenses campi. 48. 49. 63
Titus Vespasianus Imperator. 20. 21. 22. 23
Trachala. 61
Trachea Cilicia. 18
Trajanus Imperator. 12. 24. 25. 26. 27. 60. 66. 74. 76
Tribunicia potestas. 1
Tudertina urbs. 26

V.

Valens Licinianus Imperator. 44. *Alius Valens.* 46. *Valens rursus alius.* 55. 56. *Alius.* 69. 71. 74
Valentinianus Imperator. 69. 70. 71
Valerianus Imperator. 46
Varius Antoninus. 39
Varronianus. 68
Veiento. 25
Vena incisa ad mortem. 51
Vendobona. 32
Verona & Veronenses campi. 43. 53
Verus Imperator. 31
Vespasianus Imperator. 16. 17. 18. 19. *Vespasianus Titus filius.* 20. 21. 22
Vesuvius mons. 22
Vetranio. 63
Victor Imperator. 74
Victorinus Imperator. 48
Vienna urbs. 75
Vindelici pop. 2
Vineæ permissæ Gallis & Pannoniis. 52
Vinolentia Tiberii. 7. *Claudii.* 10. *Trajani.* 76
Virgilius poëta. 3
Virius Gallus. 45
Vitellius Imperator. 15. 16
Ulpius Trajanus. 26
Vologeses rex. 18
Volusianus Imperator. 45

Hæc

Hæc fere nova ſunt

V E R B A

IN

AURELII VICTORIS

E P I T O M E.

Aggeſtus ſubſtantivum. 9
Agrares ac ruſticantes. 59
Aliquanti pro aliquot. 62
Celſum Imperium. 65
Circumſocius. 61
Coanguſtatus. 63
Decollare. 35
Dedecoroſus & dedecorosè. 13. 54
Egeſtoſus & egeſtuoſus. 24
Fecit incedere. 11
Gratias referre. 25
Habitus venerabilis. 62
Imperialis. 8
Incuſſus ſubſtantivum. 3
Incurioſus laudis. 66
Intra aulam. 77
Invaſor. 49
Liber filius. 25
Naturalia officia, & ventris ſecreta. 37. 62
Officiorum magiſter. 59
Perpendiculator. 28
Profuſio. 61
Quanti, quàm multi. 30
Reſcriptum ſubſtantivum. 54
Sollicitius adverbium. 77
Sublimatus participium. 11
Subtercutaneus. 29
Uniformis. 18
Unus poſt unum. 41
Vulgariter. 18

F I N I S.